

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001

ΑΘΗΝΑ 2002

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001

ΠΡΟΣ ΤΗΝ 69^η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ
ΣΤΙΣ 29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2002

ΑΘΗΝΑ 2002

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ελευθ. Βενιζέλου 21

102 50 Αθήνα

www.bankofgreece.gr

Τηλ. +3010 320 2392

Fax +3010 323 3025

Τυπώθηκε στο

Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών

της Τράπεζας της Ελλάδος

2η εκτύπωση

ISSN 1105 - 0497

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΛΟΥΚΑΣ Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ	Πρόεδρος - Διοικητής
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ	Υποδιοικητής
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Χ. ΓΚΑΡΓΚΑΝΑΣ	Υποδιοικητής

Γ. ΑΚΚΑΣ	Σύμβουλος
Ι. ΓΟΖΑΔΙΝΟΣ	»
Β. ΔΡΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ	»
Γ. ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ	»
Χ. ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	»
Α. ΜΑΝΤΖΑΒΙΝΟΣ	»
Ν. ΠΑΛΑΙΟΚΡΑΣΣΑΣ	»
Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ	»
Ι. ΣΤΡΑΤΟΣ	»

Δ. ΣΚΟΥΦΗΣ	Επίτροπος του Κράτους
------------	-----------------------

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Σελίδα

I. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ 2001	19
II. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
1. Εισαγωγή	24
2. Η ελληνική οικονομία το 2001	25
2.1 Διεθνές και ευρωπαϊκό οικονομικό περιβάλλον	25
2.2 Οικονομική δραστηριότητα και απασχόληση	26
2.3 Πληθωρισμός	31
2.4 Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών	34
2.5 Δημόσια οικονομικά	36
3. Νομισματικές εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ	39
4. Αγορές χρήματος, πιστώσεων και κεφαλαίων στην Ελλάδα	42
5. Η εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ	46
6. Τραπεζικό σύστημα και εποπτεία	48
7. Οικονομικές προοπτικές και κατευθύνσεις πολιτικής	53
7.1 Βραχυπρόθεσμες προοπτικές της οικονομίας	53
7.2 Μακροπρόθεσμες προοπτικές και προκλήσεις	55
7.3 Κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής	61
III. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
1. Δαπάνη της οικονομίας και εθνικό εισόδημα	70
2. Πρωτογενής και δευτερογενής παραγωγή	91
2.1 Σύνοψη	91
2.2 Αγροτική παραγωγή	91
2.3 Μεταποίηση	94
2.4 Ορυχεία-μεταλλεία-λατομεία	104
2.5 Ηλεκτρισμός-φυσικό αέριο-νερό	105
3. Υπηρεσίες	110
4. Απασχόληση - ανεργία	112
IV. ΤΙΜΕΣ, ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΔΗ	
1. Εξελίξεις στις τιμές	123
1.1 Σύνοψη εξελίξεων	123
1.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες του πληθωρισμού	127
2. Η αμοιβή εργασίας	140
3. Επιχειρηματικά κέρδη	145

V. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ	
ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ	
1. Η ενιαία νομισματική πολιτική το 2001	147
2. Εξέλιξη του Μ3 και των επιμέρους συνιστωσών του	153
3. Παράγοντες που προσδιορίζουν τη μεταβολή του Μ3	157
4. Επιτόκια της αγοράς χρήματος	159
5. Τραπεζικά επιτόκια	162
6. Αποδόσεις μακροπρόθεσμων τίτλων	162
7. Έκδοση ομολόγων και άλλων χρεογράφων	164
8. Χρηματιστηριακές εξελίξεις	164
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Μέτρα νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος	167
VI. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
1. Νομισματικές εξελίξεις	170
2. Πιστωτικές εξελίξεις	177
2.1 Συνολική πιστωτική επέκταση και τραπεζική χρηματοδότηση	
της γενικής κυβέρνησης	177
2.2 Τραπεζική χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών	178
2.3 Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών κατά κλάδο	179
3. Επιτόκια τραπεζικών καταθέσεων και χορηγήσεων	184
VII. ΟΙ ΑΓΟΡΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	
1. Εισαγωγή	189
2. Η αγορά τίτλων του Δημοσίου	189
2.1 Η πρωτογενής αγορά	189
2.2 Η δευτερογενής αγορά	191
3. Η χρηματιστηριακή αγορά μετοχών	196
4. Η αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων	203
VIII. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	
1. Δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα και χρηματοδότησή τους	207
2. Η εξέλιξη των δημοσιονομικών μεγεθών	211
2.1 Κρατικός προϋπολογισμός	211
2.2 Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας	221
2.3 Δημόσιες επιχειρήσεις	223
2.4 Δημόσιο χρέος	225
3. Ο προϋπολογισμός του 2002	227
3.1 Κρατικός προϋπολογισμός	227
3.2 Προϋπολογισμός των ΔΕΚΟ	231
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Μέτρα φορολογικής πολιτικής	233
Πίνακας: Κλίμακα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων	234
IX. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	
1. Τρέχουσες συναλλαγές	236
1.1 Εισαγωγή	236

1.2	Εμπορικό ισοζύγιο	237
1.3	Ισοζύγιο υπηρεσιών	242
1.4	Ισοζύγιο εισοδημάτων	245
1.5	Ισοζύγιο μεταβιβάσεων	245
2.	Χρηματοοικονομικές συναλλαγές	250
2.1	Εισαγωγή	250
2.2	Άμεσες επενδύσεις	251
2.3	Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	253
2.4	Λοιπές επενδύσεις	253
3.	Διεθνής επενδυτική θέση	254
X. ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ		
1.	Σύνοψη εξελίξεων	256
2.	Εξελίξεις κατά οικονομικές περιοχές	265
3.	Αγορές συναλλάγματος, ομολόγων και κεφαλαίων	275
3.1	Οι αγορές συναλλάγματος	275
3.2	Οι αγορές ομολόγων και κεφαλαίων	278
4.	Αποφάσεις οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2001	281
XI. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ		
1.	Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού συστήματος	285
2.	Αποδοτικότητα και βασικά μεγέθη των ελληνικών τραπεζών	292
3.	Εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο της τραπεζικής εποπτείας	294
3.1	Διεθνείς εξελίξεις	294
3.2	Εξελίξεις στο εγχώριο θεσμικό πλαίσιο	297
4.	Εξέλιξη των εποπτικού ενδιαφέροντος βασικών μεγεθών των εμπορικών και των συνεταιριστικών τραπεζών	299
4.1	Προβλέψεις	299
4.2	Κεφαλαιακή επάρκεια	300
4.3	Θέματα αποτίμησης	302
5.	Λοιπά θέματα εποπτείας	303
6.	Σύστημα πληρωμών "ΕΡΜΗΣ"	304
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Αποφάσεις σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων και την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος		307
XII. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ		
1.	Προσδιορισμός και παραγωγή των αναγκαίων ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ	313
2.	Νομικό πλαίσιο	317
3.	Εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ στην κυκλοφορία και απόσυρση της δραχμής	319
3.1	Προεφδιασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων και του κοινού και ρυθμίσεις για την απόσυρση των δραχμών	319
3.2	Εξέλιξη της κυκλοφορίας του ευρώ μετά την 1η Ιανουαρίου 2002	323

4. Ενημερωτικές δραστηριότητες της Τράπεζας της Ελλάδος σε σχέση με την εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ	327
5. Μέτρα για την αντιμετώπιση της παραχάραξης	329
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ:	331
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:	337

ΠΙΝΑΚΕΣ

III. 1. Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	71
III. 2. Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές	72
III. 3. Βιομηχανική παραγωγή	92
III. 4. Παραγωγή των κυριότερων αγροτικών προϊόντων	93
III. 5. Απολαμβανόμενες και καταβαλλόμενες τιμές	93
III. 6. Μεταποιητική παραγωγή	102
III. 7. Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β' τρίμηνο έτους	114
III. 8. Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση	116
III. 9. Ροές απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα	120
IV. 1. Δείκτες τιμών	124
IV. 2. Δείκτης τιμών εξαγομένων και “σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής”	126
IV. 3. Η εξέλιξη των τιμών και του κόστους στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ	132
IV. 4. Αποδοχές, κόστος εργασίας, παραγωγικότητα: 1994-2001	142
V. 1. Προσαρμογές βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ	149
V. 2. Κύριες συνιστώσες της ποσότητας χρήματος Μ3 της ζώνης του ευρώ	155
V. 3. Κύριοι παράγοντες μεταβολής της ποσότητας χρήματος Μ3 της ζώνης του ευρώ	157
VI. 1. Ελληνική συνιστώσα στα νομισματικά μεγέθη της ζώνης του ευρώ	171
VI. 2. Συνολική πιστωτική επέκταση στην Ελλάδα	177
VI. 3. Εξέλιξη χρηματοδότησης ιδιωτικού τομέα κατά κλάδο	180
VI. 4. Εξέλιξη επιτοκίων δανείων στη ζώνη του ευρώ και στην Ελλάδα	186
VII. 1. Εκατοστιαία διάρθρωση εκδοθέντων τίτλων του Δημοσίου κατά διάρκεια	190
VII. 2. Αξία και διάρθρωση συναλλαγών σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου στην ΗΔΑΤ	194
VII. 3. Εξελίξεις χρηματιστηριακών μεγεθών	200
VII. 4. Αξία και διάρθρωση χρηματιστηριακών συναλλαγών	202
VII. 5. Αριθμός και αξία ενεργητικού αμοιβαίων κεφαλαίων	204
VII. 6. Διάρθρωση χαρτοφυλακίου αμοιβαίων κεφαλαίων	205

VIII. 1. Αποτελέσματα γενικής κυβέρνησης	207
VIII. 2. Καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα	209
VIII. 3. Πηγές κάλυψης δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα	210
VIII. 4. Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού	214
VIII. 5. Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και προϋπολογισμού δημ. επενδύσεων	218
VIII. 6. Αποτελέσματα οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας και χρηματοδότησή τους	222
VIII. 7. Αποτελέσματα δημόσιων επιχειρήσεων και χρηματοδότησή τους	224
VIII. 8. Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης	226
VIII. 9. Έσοδα, δαπάνες και έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού	228
VIII.10. Χρηματικές δοσοληψίες με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες	230
IX. 1. Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών	236
IX. 2. Διάρθρωση ελληνικού εξωτερικού εμπορίου κατά γεωγραφική περιοχή	240
IX. 3. Διάρθρωση ελληνικού εξωτερικού εμπορίου κατά κατηγορία προϊόντων	241
IX. 4. Ισοζύγιο υπηρεσιών	243
IX. 5. Ισοζύγια υπηρεσιών, εισοδημάτων και μεταβιβάσεων	244
IX. 6. Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών	250
IX. 7. Διάρθρωση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης	251
IX. 8. Διάρθρωση ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό κατά γεωγραφική περιοχή προορισμού	252
IX. 9. Διεθνής επενδυτική θέση	255
X. 1. Παγκόσμιο ΑΕΠ	257
X. 2. Παγκόσμιος πληθωρισμός: ΔΤΚ	259
X. 3. Προηγμένες οικονομίες: ΑΕΠ, πληθωρισμός και ανεργία	266
X. 4. Η Ελλάδα στην ΕΕ: βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες	269
X. 5. Βαλκανικές οικονομίες: ΑΕΠ, πληθωρισμός και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	273
X. 6. Νέα έκδοση διεθνών χρεογράφων κατά νόμισμα και περιοχή	279
XI. 1. Εξαγορές και συγχωνεύσεις τραπεζών στην Ελλάδα την περίοδο 1998-2001	286
XI. 2. Εξαγορές και συγχωνεύσεις τραπεζών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ	287
XI. 3. Ελληνικές τράπεζες στα Βαλκάνια	287
XI. 4. Μέγεθος καταστημάτων και πυκνότητα ΑΤΜ	289
XI. 5. Μεριδίδια αγοράς των 5 μεγαλύτερων τραπεζών	290
XI. 6. Διάρθρωση του ελληνικού πιστωτικού συστήματος	291
XI. 7. Αποτελέσματα χρήσεως τραπεζών	292
XI. 8. Βασικά μεγέθη ισολογισμού ελληνικών εμπορικών τραπεζών	293
XI. 9. Συναλλαγές μέσω του συστήματος Ερμής	305

XII. 1. Απαιτούμενη ποσότητα τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ για την Ελλάδα	315
XII. 2. Πρεφοδιασμός - ποσότητες τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ που διατέθηκαν στα πιστωτικά ιδρύματα	320
XII. 3. Πρόοδος μετατροπής των ATM	323

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

II. 1. Ρυθμοί ανάπτυξης στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ	26
II. 2. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	28
II. 3. Ανεργία στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση	29
II. 4. Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή: Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση και ζώνη του ευρώ	32
II. 5. Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή χωρίς ενέργεια και μη επεξεργασμένα είδη διατροφής: Ελλάδα και ζώνη του ευρώ	33
II. 6. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	34
II. 7. Έλλειμμα και χρέος της γενικής κυβέρνησης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση	38
II. 8. Επιτόκια ΕΚΤ και επιτόκιο αγοράς χρήματος διάρκειας μίας ημέρας (EONIA)	40
III. 1. Καταναλωτική ζήτηση	73
Α. Όγκος λιανικών πωλήσεων και επιχειρηματικές προσδοκίες	73
Β. Νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. αυτοκινήτων	73
III. 2. Δείκτης όγκου λιανικών πωλήσεων	74
III. 3. Βασικοί δείκτες επενδυτικής δραστηριότητας	89
III. 4. Παραγωγή και επιχειρηματικές προσδοκίες στη μεταποίηση	95
Α. Δείκτες	95
Β. Εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους	95
III. 5. Δείκτες δραστηριότητας στη βιομηχανία	96
III. 6. Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη μεταποίηση (PMI)	101
III. 7. Δείκτες υπηρεσιών	111
III. 8. Ποσοστό συνολικής ανεργίας	113
III. 9. Απασχολούμενοι στο δημόσιο τομέα	118
III.10. Επιχειρηματικές προβλέψεις για την απασχόληση	119
IV. 1. Δείκτης τιμών καταναλωτή και “πυρήνας” πληθωρισμού	123
IV. 2. Δείκτες τιμών χονδρικής πώλησης στην Ελλάδα	125
IV. 3. Συμμετοχή βασικών παραγόντων στη διαμόρφωση του ετήσιου πληθωρισμού	127
IV. 4. Α. Εξέλιξη τιμών καυσίμων του ΔTK και του ΔTX και της μέσης τιμής του αργού πετρελαίου σε δραχμές	129
Β. Επίπτωση της αύξησης των τιμών των καυσίμων στον πληθωρισμό	129
IV. 5. “Σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής”	130

IV. 6. Δείκτης τιμών χονδρικής πώλησης εισαγομένων και αντίστροφο σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής	131
IV. 7. Αγαθά και υπηρεσίες Δείκτη Τιμών Καταναλωτή	133
IV. 8. Εξέλιξη πληθωρισμού στις χώρες της ΕΕ με βάση τους Εναρμονισμένους ΔΤΚ	134
IV. 9. Α. Πληθωριστικές προσδοκίες καταναλωτών και επιχειρήσεων	135
Β. Δείκτης τιμών χονδρικής πώλησης εγχώριων βιομηχανικών αγαθών και πληθωριστικές προσδοκίες βιομηχανικών επιχειρήσεων	135
V. 1. Ποσότητα χρήματος Μ3 στη ζώνη του ευρώ	153
V. 2. Βραχυπρόθεσμα επιτόκια στη ζώνη του ευρώ	160
V. 3. Διαχρονική μετατόπιση της καμπύλης αποδόσεων στις αγορές χρήματος και ομολόγων στη ζώνη του ευρώ	161
V. 4. Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων στη ζώνη του ευρώ και στις ΗΠΑ	163
V. 5. Δείκτες χρηματιστηριακών αγορών	165
VI. 1. Ποσότητα χρήματος Μ3 στη ζώνη του ευρώ και η ελληνική συνιστώσα	172
VI. 2. Εκατοστιαία σύνθεση της ελληνικής συνιστώσας του Μ3	175
VI. 3. Πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα	179
VI. 4. Συμβολή κλάδων στη μεταβολή της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα	182
VI. 5. Επιτόκια τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα	184
VI. 6. Επιτόκια τραπεζικών χορηγήσεων στην Ελλάδα	185
VI. 7. Διαφορές επιτοκίων τραπεζικών χορηγήσεων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	187
VII. 1. Α. Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου στο σύστημα άυλων τίτλων	193
Β. Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην ΗΔΑΤ	193
VII. 2. Απόδοση δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου και διαφορά έναντι του αντίστοιχου γερμανικού	195
VII. 3. Α. Δείκτης τιμών μετοχών Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών	198
Β. Μέση ημερήσια αξία χρηματιστηριακών συναλλαγών	198
Γ. Μηνιαία εμπορευσιμότητα μετοχών	198
VII. 4. Αριθμός και αξία ενεργητικού αμοιβαίων κεφαλαίων	203
VIII. 1. Πρωτογενές αποτέλεσμα κρατικού προϋπολογισμού ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ	212
VIII. 2. Διάρθρωση δαπανών τακτικού προϋπολογισμού κατά κατηγορία	219
VIII. 3. Δαπάνες κεντρικής κυβέρνησης για τόκους	220
X. 1. Α. Πραγματικό ΑΕΠ	258
Β. Πληθωρισμός (ΔΤΚ ή ΕνΔΤΚ)	258
Γ. Ανεργία	258

X. 2.	Διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων και πετρελαίου	260
X. 3.	Βασικά επιτόκια κεντρικών τραπεζών 1 Ιανουαρίου 2000-31 Μαρτίου 2002	262
X. 4.	Συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου ΗΠΑ και του γιεν Ιαπωνίας	276
X. 5.	Συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι της λίρας Αγγλίας και του φράγκου Ελβετίας	277
X. 6.	Χρηματιστηριακοί δείκτες 1995-2002	280
XI. 1.	Σύνθεση εποπτικών ιδίων κεφαλαίων ελληνικών εμπορικών τραπεζών	301
XII. 1.	Αξία τραπεζογραμματίων σε κυκλοφορία από 1 Ιανουαρίου έως και 28 Φεβρουαρίου 2002	324
XII. 2.	Σωρευτικές εισροές δραχμών στην Τράπεζα της Ελλάδος τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο του 2002	325
XII. 3.	Μερίδιο των τραπεζογραμματίων ευρώ στο σύνολο των τραπεζογραμματίων σε κυκλοφορία (EPR) στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ	326

ΠΛΑΙΣΙΑ

III. 1.	Η αποταμίευση των νοικοκυριών: έννοια και προσδιοριστικοί παράγοντες	75
	Πίνακας: Διαθέσιμο εισόδημα, κατανάλωση και αποταμίευση νοικοκυριών	76
	Διαγράμματα: Αποταμίευση των νοικοκυριών ως ποσοστό (%) του διαθέσιμου εισοδήματος: ζώνη του ευρώ	77
	Δημόσια και ιδιωτική κατανάλωση ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ	79
III. 2.	Η αγορά κατοικιών: βασικά χαρακτηριστικά και δείκτες εξέλιξης των τιμών	81
	Πίνακες: Συνθήκες στέγασης των νοικοκυριών	82
	Εξέλιξη τιμών ακινήτων (κατοικιών) 1994-2001	84
	Διάγραμμα: Οι εξελίξεις των τιμών στην αγορά κατοικιών	85
III. 3.	Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές του κατασκευαστικού κλάδου	90
III. 4.	Δείκτες οικονομικής συγκυρίας	96
	Διαγράμματα: Δείκτης οικονομικού κλίματος και μεταβολή του ΑΕΠ στην Ελλάδα	98
	Δείκτες οικονομικού κλίματος στην ΕΕ, στη ζώνη του ευρώ και στην Ελλάδα	99
III. 5.	Οι εξελίξεις μετά την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	108
III. 6.	Εξελίξεις στην αγορά τηλεπικοινωνιών	112
IV. 1.	Η επίδραση της κυκλοφορίας του ευρώ στην εξέλιξη των τιμών το πρώτο τρίμηνο του 2002	136
	Πίνακας: Εκτιμήσεις των καταναλωτών για τη στρογγυλοποίηση των τιμών	140
IX. 1.	Αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων εξωτερικού εμπορίου της Τράπεζας της Ελλάδος και της ΕΣΥΕ	238

ΙΧ. 2. Το Γ' ΚΠΣ και η προοπτική των εισροών στην Ελλάδα από τον προϋπολογισμό της ΕΕ	247
Πίνακες:	
Καθαρές εισροές της Ελλάδος από τον κοινοτικό προϋπολογισμό ως ποσοστό του ΑΕΠ και του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου . . .	247
Χρηματοδότηση Γ' ΚΠΣ (2000-2006)	248
Κοινοτική συμμετοχή στο Γ' ΚΠΣ (2000-2006) κατά έτος και κατά ταμείο	249
Διάγραμμα: Χρηματοδότηση Γ' ΚΠΣ (2000-2006)	248

ΕΚΘΕΣΗ

ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ Κ^{ΟΥ} ΛΟΥΚΑ Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ

ΜΕ ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2001

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

I. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ 2001

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των αποτελεσμάτων χρήσεως του 2001, τα συνολικά έσοδα της Τράπεζας ανήλθαν σε 803,4 εκατ. ευρώ και οι συνολικές δαπάνες λειτουργίας της σε 297,1 εκατ. ευρώ. Πραγματοποιήθηκαν επομένως καθαρά κέρδη ύψους 506,3 εκατ. ευρώ, έναντι 490,8 εκατ. ευρώ το 2000.

Από τα καθαρά κέρδη της χρήσεως προτείνεται στη Γενική Συνέλευση, ύστερα από απόφαση του Γενικού Συμβουλίου και σύμφωνα με το Άρθρο 71 του Καταστατικού, η διάθεση για την πληρωμή πρώτου μερίσματος ποσού 6,0 εκατ. ευρώ, που αντιστοιχεί στο 12% του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας, καθώς και ποσού 22,9 εκατ. ευρώ για την πληρωμή πρόσθετου μερίσματος. Συνεπώς, προτείνεται να διατεθούν συνολικά ως μέρισμα 28,9 εκατ. ευρώ, έναντι 26,2 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Σύμφωνα με τις παραπάνω προτάσεις, το μέρισμα ανά μετοχή θα ανέρχεται σε 3,23 ευρώ και θα είναι αυξημένο κατά 10% έναντι του μερίσματος της χρήσεως του 2000. Από το υπόλοιπο των καθαρών κερδών και μετά την καταβολή του φόρου εισοδήματος, ποσό 457,9 εκατ. ευρώ περιέρχεται στο Δημόσιο, σύμφωνα με το Άρθρο 71 του Καταστατικού, έναντι 446,2 εκατ. ευρώ το 2000.

Τα συνολικά έσοδα από τόκους, προμήθειες και λοιπές ωφέλειες από εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού, καθώς και από εργασίες με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, μετά την αφαίρεση των αντίστοιχων χρεωστικών τόκων και προμηθειών, μειώθηκαν κατά 5,7 εκατ. ευρώ ή 0,7% έναντι του 2000 και διαμορφώθηκαν, όπως προαναφέρθηκε, σε 803,4 εκατ. ευρώ.

Το ποσό των καθαρών τόκων από απαιτήσεις έναντι του Ελληνικού Δημοσίου και των πιστωτικών ιδρυμάτων του εσωτερικού και του εξωτερικού μειώθηκε κατά 167,7 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση των τόκων από τοποθετήσεις των συναλλαγματικών διαθεσίμων σε χρεόγραφα και σε πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού, αλλά και στην καταβολή τόκων ύψους 320,9 εκατ. ευρώ επί του χρεωστικού υπολοίπου του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας της Ελλάδος στην ΕΚΤ, το οποίο συνδέεται με τη λειτουργία του συστήματος TARGET. Ειδικότερα, οι τόκοι από τοποθετήσεις συναλλαγματικών διαθεσίμων μειώθηκαν κατά 460,5 εκατ. ευρώ, εν μέρει λόγω της μεταβίβασης τμήματος των συναλλαγματικών διαθεσίμων προς την ΕΚΤ στις 2.1.2001. Το 2001, όμως, εισπράχθηκαν τόκοι 38,2 εκατ. ευρώ επί μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε ευρώ που προήλθαν από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ. Επίσης, στις 2.1.2001 καταβλήθηκε και το υπόλοιπο (95%) της συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Αντίθετα, το ποσό των καθαρών τόκων από εργασίες με το Δημόσιο αυξήθηκε κατά 111,0 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με την αύξηση των τόκων στα δάνεια με ρήτρα ξένου νομίσματος, καθώς και με τη μείωση των τόκων στις καταθέσεις του Δημοσίου. Συγκεκριμένα, οι τόκοι από τις απαιτήσεις με ρήτρα ξένου νομίσματος αυξήθηκαν κατά 35,7 εκατ. ευρώ, λόγω του υψηλότερου μέσου σταθμικού επιτοκίου το οποίο αντιστοιχούσε στην περίοδο εκτοκισμού σύμφωνα με την αρχική σύμβαση, ενώ μειώθηκαν κατά 81,6 εκατ. ευρώ οι τόκοι που κατέβαλε η Τράπεζα στους λογαριασμούς καταθέσεων του Δημοσίου. Οι τόκοι από χορηγήσεις προς τα πιστωτικά ιδρύματα αυξήθηκαν κατά 28,0 εκατ. ευρώ και το μεγαλύτερο μέρος τους προέρχεται από πράξεις αναχρηματοδότησης για την ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, ενώ μειώθηκαν κατά 277,7 εκατ. ευρώ οι τόκοι που κατέβαλε η Τράπεζα στις ανακαταθέσεις σε συνάλλαγμα των τραπεζών. Η μείωση αυτή συνδέεται με την απελευθέρωση, μέσα στο 2001, του συνόλου των υποχρεωτικών ανακαταθέσεων σε ευρώ των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος και του μεγαλύτερου μέρους (70%) των ανακαταθέσεων σε λοιπά νομίσματα. Μείωση κατά 57,7 εκατ. ευρώ εμφάνισαν και οι τόκοι που καταβλήθηκαν στα πιστωτικά ιδρύματα επί των υποχρεωτικών καταθέσεών τους σε δραχμές, οι οποίες άρχισαν να αποδεσμεύονται σταδιακά από 3.1.2001 (το 2001 αποδεσμεύθηκε το 40%).

Το καθαρό αποτέλεσμα μεταξύ εσόδων και επιβαρύνσεων της Τράπεζας από χρηματοοικονομικές πράξεις, μετά τις αποσβέσεις, ήταν και το 2001 θετικό και ανήλθε σε 149,8 εκατ. ευρώ, έναντι 111,2 εκατ. ευρώ το 2000, δηλ. αυξήθηκε κατά 38,6 εκατ. ευρώ. Η αύξηση αυτή αφορά κυρίως καθαρά κέρδη από πράξεις συναλλάγματος.

Τα καθαρά έσοδα από προμήθειες αυξήθηκαν έναντι του 2000 κατά 69,0 εκατ. ευρώ και ανήλθαν σε 97,2 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με την κατά 67,6 εκατ. ευρώ μείωση των προμηθειών που καταβλήθηκαν στις τράπεζες επί των ανακαταθέσεων τους σε συναλλάγμα, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων, όπως προαναφέρθηκε, αποδεσμεύθηκε μέσα στο 2001. Αντίθετα, οι προμήθειες που εισέπραξε η Τράπεζα από την τήρηση των λογαριασμών και τη διαχείριση τίτλων του Δημοσίου διαμορφώθηκαν στα επίπεδα του 2000 (2001: 75,3 εκατ. ευρώ, 2000: 75,4 εκατ. ευρώ).

Τα λοιπά καθαρά έσοδα αυξήθηκαν κατά 54,4 εκατ. ευρώ, από τα οποία 37,0 εκατ. ευρώ αφορούν μέρισμα που εισέπραξε για πρώτη φορά η Τράπεζα της Ελλάδος από τη συμμετοχή της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Οι συνολικές δαπάνες λειτουργίας της Τράπεζας, χωρίς να περιλαμβάνονται οι αποσβέσεις και οι προβλέψεις, ανήλθαν σε 247,3 εκατ. ευρώ το 2001, σημειώνοντας αύξηση κατά 37,5 εκατ. ευρώ έναντι του 2000. Ειδικότερα, οι δαπάνες για αποδοχές προσωπικού και συντάξεις αυξήθηκαν κατά 11,8 εκατ. ευρώ ή 8,5%, έναντι 9,2% το 2000. Η αύξηση των αποδοχών του προσωπικού το 2001 συνδέεται με τη βαθμολογική και μισθολογική του εξέλιξη, την εφαρμογή της κλαδικής και επιχειρησιακής σύμβασης, καθώς και με την αύξηση της υπερωριακής απασχόλησης, η οποία ήταν αναγκαία για την παραγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, αλλά και τον έγκαιρο εφοδιασμό με ευρώ τόσο των υποκαταστημάτων της Τράπεζας όσο και των πιστωτικών ιδρυμάτων. Τέλος, μέρος της αύξησης των διοικητικών δαπανών και των λοιπών εξόδων το 2001 αφορά τη δαπάνη για την αγορά πρώτων υλών για την εκτύπωση των τραπεζογραμματίων ευρώ, τη δαπάνη ενημέρωσης του κοινού σχετικά με την κυκλοφορία του ευρώ, καθώς και έξοδα μετακίνησης υπαλλήλων από και προς το Κεντρικό Κατάστημα, προκειμένου να εφοδιάσουν τα υποκαταστήματα της Τράπεζας και τα πιστωτικά ιδρύματα με ευρώ, αλλά και να ενημερωθούν για το νέο λογιστικό σύστημα και το νέο σύστημα συναλλαγών της Τράπεζας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος στη διάρκεια του 2001 προσέλαβε 32 υπαλλήλους, μεταξύ των οποίων 21 τεχνικούς, κυρίως για τις ανάγκες του ΙΕΤΑ, 5 μεταφραστές και 4 δικηγόρους, ενώ στο ίδιο χρονικό διάστημα αποχώρησαν 114 υπάλληλοι. Επομένως, η δύναμη του προσωπικού μειώθηκε κατά 82 υπαλλήλους εντός του έτους και την 1.1.2002, μετά την αποχώρηση άλλων 4 υπαλλήλων με τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας, ανερχόταν σε 3.086 άτομα.

Συνεχίστηκαν και κατά το παρελθόν έτος οι αναγκαίες αλλαγές στην οργανωτική διάρθρωση της Τράπεζας με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία της ως μέλους του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταβολές στην οργανωτική δομή της Διεύθυνσης Οικονομικών Μελετών (ΔΟΜ), προκειμένου να μπορεί να ανταποκριθεί πλήρως στις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει όλες οι εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος όσον αφορά τη συμμετοχή στην ανάλυση των τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων και στη διαδικασία κατάρτισης οικονομικών προβλέψεων, αλλά και για να αυξηθεί και να βελτιωθεί ποιοτικά το ερευνητικό έργο της ΔΟΜ. Επίσης, στη Διεύθυνση Ταμείων συγκροτήθηκε το Εθνικό Κέντρο Καταπολέμησης της Παραχάραξης, του οποίου την ευθύνη έχει η Τράπεζα της Ελλάδος.

Προκειμένου να καταστεί δυνατή η απρόσκοπτη άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στη χώρα μας, ολοκληρώθηκαν με επιτυχία οι αναγκαίες αλλαγές που αφορούσαν σημαντικό μέρος των δραστηριοτήτων της Τράπεζας. Ειδικότερα, έγιναν οι απαραίτητες προσαρμογές για τη διενέργεια των συναλλαγών σε ευρώ και την απόσυρση της δραχμής, ενώ αναπτύχθηκε και τέθηκε σε επιτυχή λειτουργία το μηχανογρα-

φικό σύστημα παρακολούθησης της κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ από το δίκτυο των καταστημάτων και πρακτορείων της Τράπεζας. Ακόμη, ολοκληρώθηκε και λειτουργεί από 1.1.2002 σε όλες τις υπηρεσιακές μονάδες της Τράπεζας το νέο μηχανογραφικό σύστημα συναλλαγών, το οποίο παρέχει σε πραγματικό χρόνο τα υπόλοιπα όλων των λογαριασμών της Τράπεζας, συμπεριλαμβανομένων και των λογαριασμών του Δημοσίου. Το έργο αυτό εντάσσεται στον εκσυγχρονισμό της μηχανογραφικής υποδομής και του λογισμικού των λογιστηρίων της Τράπεζας.

Συνεχίστηκε κατά το παρελθόν έτος η συντήρηση και αναδιαρρύθμιση των κτιρίων της Τράπεζας, με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την ενίσχυση του βαθμού ασφαλείας των εγκαταστάσεων και των συναλλαγών. Ειδικότερα, συνεχίζεται η κατασκευή του νέου κτιρίου της Τράπεζας στην Αθήνα, επί της οδού Αμερικής, ενώ ξεκίνησε η ανέγερση του Κέντρου Διαλογής και Διακίνησης Χρηματικού στο χώρο του ΙΕΤΑ στο Χαλάνδρι. Αποπερατώθηκε το κτίριο της Τράπεζας στην Πάτρα, ενώ συνεχίζεται η αποκατάσταση και αναδιαρρύθμιση του παλαιού κτιρίου του υποκαταστήματος Λαμίας.

Εξάλλου, συμπληρώθηκε και αναβαθμίστηκε ο μηχανολογικός εξοπλισμός του ΙΕΤΑ και της Διεύθυνσης Ταμείων με μηχανήματα προηγμένης τεχνολογίας για την καταμέτρηση, τη διαλογή και τον έλεγχο της γνησιότητας των τραπεζογραμματίων, καθώς και για την καταστροφή των αποσυρόμενων κερμάτων. Το σύνθετο εγχείρημα της παραγωγής και διάθεσης των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία και τα πιστωτικά ιδρύματα προεφοδιάστηκαν έγκαιρα και με πλήρη ασφάλεια. Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος, σε συνεργασία με την ΕΚΤ, αλλά και με δικές της πρόσθετες επικοινωνιακές πρωτοβουλίες, συνέβαλε στην πληρέστερη ενημέρωση των πολιτών και την προετοιμασία τους σχετικά με την κυκλοφορία του ευρώ.

Κατά τη διάρκεια του 2001 υλοποιήθηκε ένα ευρύ πρόγραμμα εκπαίδευσης και ενημέρωσης του προσωπικού της Τράπεζας και των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και οργανισμών και επιχειρήσεων, σε θέματα που αφορούσαν την εισαγωγή του ευρώ. Συγκεκριμένα, διοργανώθηκαν 500 σεμινάρια στην Αθήνα και σε επαρχιακές πόλεις, στα οποία 6.500 ταμίες επιχειρήσεων, καθώς και δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, εκπαιδεύθηκαν στην αναγνώριση της γνησιότητας των τραπεζογραμματίων ευρώ. Παράλληλα, εντατικοποιήθηκε η διοργάνωση και υλοποίηση προγραμμάτων που αφορούσαν την κατανόηση και χρήση του νέου λογιστικού συστήματος της Τράπεζας, την αποτελεσματικότερη χρήση των νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων, την ενημέρωση σε θέματα κινδύνων ηλεκτρονικής τραπεζικής, καθώς και την εκπαίδευση σε σύγχρονα συστήματα για ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Στο πλαίσιο της περαιτέρω προώθησης της επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ασίας, το Μάιο και τον Οκτώβριο του 2001 πραγματοποιήθηκαν, στην Αθήνα και τη Ρόδο αντίστοιχα, συναντήσεις των 16 μελών της Λέσχης Διοικητών Κεντρικών Τραπεζών (Central Bank Governors' Club), υπό την προεδρία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Συμμετείχαν επίσης ως κεντρικοί ομιλητές διακεκριμένοι οικονομολόγοι και στελέχη διεθνών οικονομικών οργανισμών, οι οποίοι ανέπτυξαν θέματα νομισματικής και συναλλαγματι-

κής πολιτικής και τραπεζικής εποπτείας και σχολίασαν τις εξελίξεις και τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας. Εξάλλου, το Φεβρουάριο του 2002 η Τράπεζα της Ελλάδος και το Brookings Institution παρουσίασαν το βιβλίο με τίτλο *Greece's Economic Performance and Prospects*, το οποίο περιλαμβάνει τις μελέτες που συζητήθηκαν σε διεθνές συνέδριο στην Αθήνα το Δεκέμβριο του 2000. Στις μελέτες αυτές, οι οποίες είναι προϊόν συνεργασίας διακεκριμένων Ελλήνων και ξένων οικονομολόγων, αναλύονται προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αξιολογούνται οι οικονομικές επιδόσεις και η οικονομική πολιτική της Ελλάδος κατά τα τελευταία 25 χρόνια και επιχειρείται ο προσδιορισμός των κύριων οικονομικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η χώρα μετά την ένταξή της στη ζώνη του ευρώ.

Το 2001 ήταν ένα ιδιαίτερα σημαντικό και δημιουργικό έτος για την Τράπεζα της Ελλάδος και το προσωπικό της. Ήταν το πρώτο έτος εφαρμογής της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, το έτος σχεδιασμού, παραγωγής και διάθεσης των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, καθώς και το έτος προετοιμασίας του λογιστικού και τεχνικού πλαισίου για να προχωρήσει από την αρχή του τρέχοντος έτους, ομαλά αλλά και ταχύτατα, η απόσυρση των δραχμών. Όλοι οι στόχοι της Τράπεζας πραγματοποιήθηκαν με απόλυτη επιτυχία και αυστηρή τήρηση του χρονοδιαγράμματος. Για τους σκοπούς αυτούς το προσωπικό της Τράπεζας εργάστηκε μεθοδικά και αποτελεσματικά, με ζήλο και αίσθημα ευθύνης. Θεωρώ συνεπώς χρέος μου να συγχαρώ και να ευχαριστήσω θερμά και εκ μέρους του Γενικού Συμβουλίου όλο το προσωπικό για τη συμβολή του στην κοινή και επιτυχή προσπάθεια.

Με Προεδρικό Διάταγμα που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 10.4.2002, ανανεώθηκε η θητεία του κ. Νικολάου Παλαιοκρασσά ως μέλους του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής για έξι έτη, μετά τη λήξη της αρχικής τετραετούς θητείας του. Στην παρούσα 69η Τακτική Γενική Συνέλευση λήγει, σύμφωνα με το Άρθρο 21 του Καταστατικού της Τράπεζας, η θητεία των μελών του Γενικού Συμβουλίου κ.κ. Γεωργίου Ακκά και Ιάσονος Στράτου. Επομένως, η Γενική Συνέλευση θα κληθεί να εκλέξει, στη θέση των αποχωρούντων, δύο νέους Συμβούλους για μία τριετία, δηλ. μέχρι την Τακτική Γενική Συνέλευση του έτους 2005.

Οι απερχόμενοι Σύμβουλοι είναι επανεκλέξιμοι.

II. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2001 ήταν έτος σημαντικών μεταβολών, προκλήσεων αλλά και επιτευγμάτων για την ελληνική οικονομία και την Τράπεζα της Ελλάδος. Μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ και την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την 1η Ιανουαρίου 2001, η οικονομία λειτουργεί σε ένα νέο νομισματικό περιβάλλον που διασφαλίζει υψηλό βαθμό σταθερότητας των τιμών και προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Το προηγούμενο, όμως, έτος χαρακτηρίστηκε από έντονη και συγχρονισμένη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ και παγκοσμίως, καθώς και από αυξημένη αβεβαιότητα στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων. Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις είχαν αναπόφευκτα δυσμενείς επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, η συνολική επίδρασή τους όμως ήταν σχετικά περιορισμένη και αντισταθμίστηκε από άλλους παράγοντες, με αποτέλεσμα ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης κατά το πρώτο έτος μετά την ένταξη στη ζώνη του ευρώ να διατηρηθεί στο υψηλό επίπεδο του 2000.

Το παρελθόν έτος υπήρξε επίσης σταθμός στην ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος. Από την αρχή του 2001, η Τράπεζα μετέχει στο Ευρωσύστημα¹ και εφαρμόζει στη χώρα μας την ενιαία νομισματική πολιτική. Προϋπόθεση για την εφαρμογή της πολιτικής αυτής ήταν η εισαγωγή του ευρώ σε λογιστική μορφή και η διασύνδεση της εγχώριας αγοράς χρήματος με την αντίστοιχη αγορά της ζώνης του ευρώ. Το εγχείρημα αυτό πραγματοποιήθηκε με επιτυχία την 1η Ιανουαρίου 2001, χάρη στη συστηματική προετοιμασία και τις συντονισμένες ενέργειες της Τράπεζας της Ελλάδος και των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα, στη διάρκεια του προηγούμενου έτους, η Τράπεζα ολοκλήρωσε το σύνθετο έργο της παραγωγής των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, καθώς και του εφοδιασμού των πιστωτικών ιδρυμάτων με το νέο νόμισμα. Σε συνεργασία με την Κυβέρνηση, τις τράπεζες καθώς και οικονομικούς και επαγγελματικούς φορείς, η Τράπεζα της Ελλάδος συνέβαλε καθοριστικά στην ομαλή εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ σε κυκλοφορία και στη σταδιακή απόσυρση των δραχμών από την 1η Ιανουαρίου 2002. Με την κυκλοφορία του ευρώ σε φυσική μορφή ολοκληρώθηκε η διαδικασία της εισαγωγής του ενιαίου νομίσματος και εδραιώθηκε η μετάβαση στο νέο νομισματικό περιβάλλον.

¹ Το Ευρωσύστημα απαρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν υιοθετήσει το ευρώ.

2.1 Διεθνές και ευρωπαϊκό οικονομικό περιβάλλον

Οι εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία ήταν γενικά δυσμενείς το 2001. Κύρια χαρακτηριστικά ήταν η έντονη επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις προηγμένες οικονομίες (στις οποίες ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ υποχώρησε στο 1,2%, από 3,9% το 2000), η ουσιαστική στασιμότητα του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου (-0,2%, έναντι αύξησης 12,4% το 2000), καθώς και η σημαντική –αλλά πρόσκαιρη– περαιτέρω επιδείνωση του διεθνούς οικονομικού κλίματος και της δραστηριότητας μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ. Στην υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στις προηγμένες οικονομίες συνέβαλε σημαντικά η μείωση του όγκου των επενδύσεων (-0,7% το 2001, έναντι αύξησης με υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό 5,5% την προηγούμενη πενταετία), ενώ η ιδιωτική κατανάλωση επιβραδύνθηκε λιγότερο. Ωστόσο, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι ήδη από το τέλος του 2001 η οικονομική ανάκαμψη έχει δρομολογηθεί σε ορισμένες από τις μεγάλες προηγμένες οικονομίες, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ.

Στη ζώνη του ευρώ η οικονομική δραστηριότητα σημείωσε μικρότερη επιβράδυνση από ό,τι στις ΗΠΑ (ζώνη του ευρώ: 1,6% το 2001, από 3,3% το προηγούμενο έτος, ΗΠΑ: 1,2% το 2001, από 4,1% το προηγούμενο έτος). Παρά την υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ, η μεγάλη αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου (η μέση τιμή του πετρελαίου Brent σε όρους ευρώ αυξήθηκε κατά 43% το 1999 και 81% το 2000) και η ενίσχυση του δολαρίου στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος τη διετία 1999-2000, καθώς και συγκυριακά προβλήματα που οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των τιμών των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής, επιβάδρυναν τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ μέχρι τα μέσα περίπου του 2001. Η μέση ετήσια αύξηση του Εναρμονισμένου ΔΤΚ έφθασε το 2,5% το 2001 (έναντι 2,3% το 2000).

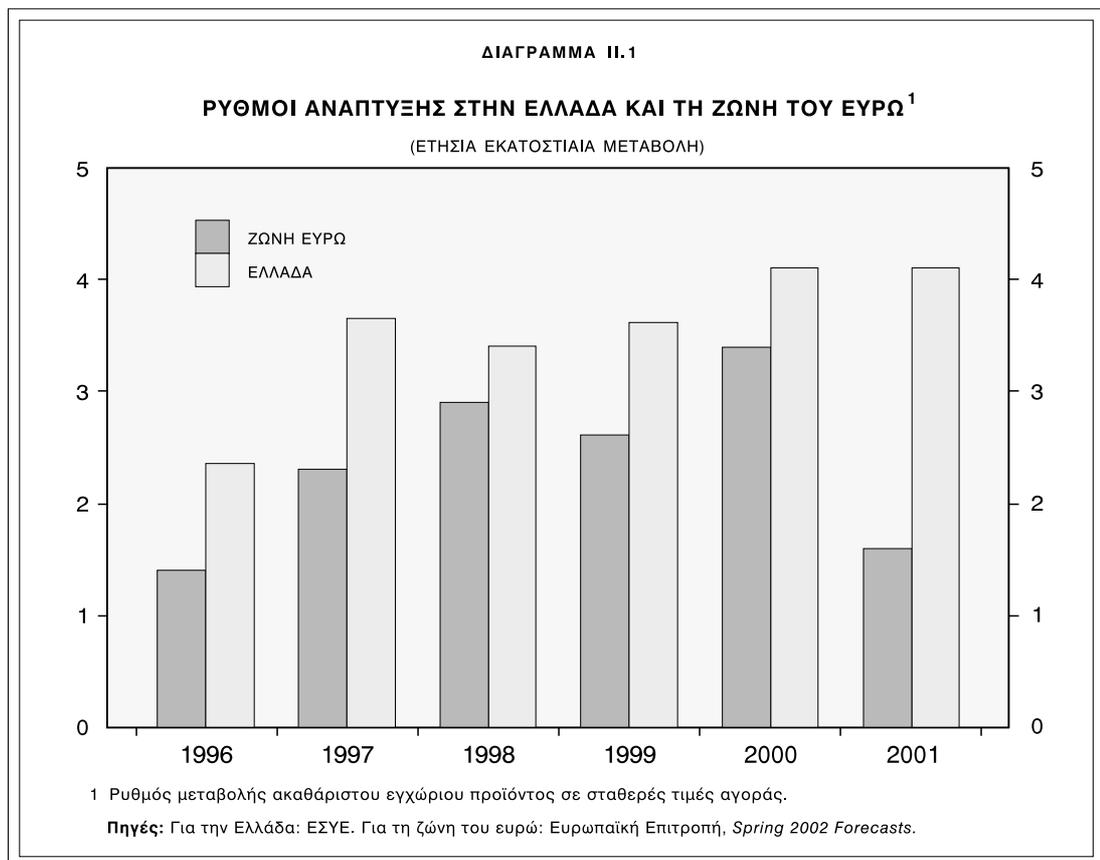
Λόγω της δυσμενούς συγκυρίας, η δημοσιονομική θέση των περισσότερων από τις μεγάλες προηγμένες οικονομίες χειροτέρευσε. Πέρα από την εύλογη επίπτωση της οικονομικής επιβράδυνσης στα φορολογικά έσοδα, σε ορισμένες οικονομίες ακολουθήθηκαν πολιτικές τόνωσης της εγχώριας ζήτησης, με μείωση φορολογικών συντελεστών και αύξηση των δημόσιων δαπανών. Η νομισματική πολιτική που ασκήθηκε το 2001 από τις κεντρικές τράπεζες των μεγάλων οικονομιών εκτός της ζώνης του ευρώ¹ αποσκοπούσε, μεταξύ άλλων, στην αποφυγή της οικονομικής ύφεσης και στη δημιουργία προϋποθέσεων για την ανάκαμψη. Επιθετικότερη νομισματική πολιτική άσκησε η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ, η οποία μείωσε έντεκα φορές, κατά 475 μονάδες βάσης συνολικά, το επιτόκιο παρέμβασης στη διαπραγματευτική αγορά χρήματος (από 6,5% σε 1,75%). Η Τράπεζα της Αγγλίας μείωσε συνολικά επτά φορές μέσα στο 2001 το βασικό επιτόκιο συμφωνιών επα-

1 Η νομισματική πολιτική που ασκήθηκε στη ζώνη του ευρώ περιγράφεται λεπτομερέστερα στο Τμήμα 3 του παρόντος κεφαλαίου.

ναγοράς (από 6% σε 4%). Η κεντρική τράπεζα της Ιαπωνίας μείωσε τρεις φορές το ήδη πολύ χαμηλό αναπροεξοφλητικό επιτόκιο της, καθορίζοντάς το σε 0,10%, από 0,50%.

2.2 Οικονομική δραστηριότητα και απασχόληση

Οι εξελίξεις στην παγκόσμια και ειδικότερα στην ευρωπαϊκή οικονομία επηρέασαν δυσμενώς ορισμένα βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα, επιβραδύνθηκαν οι ρυθμοί ανόδου των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, της βιομηχανικής

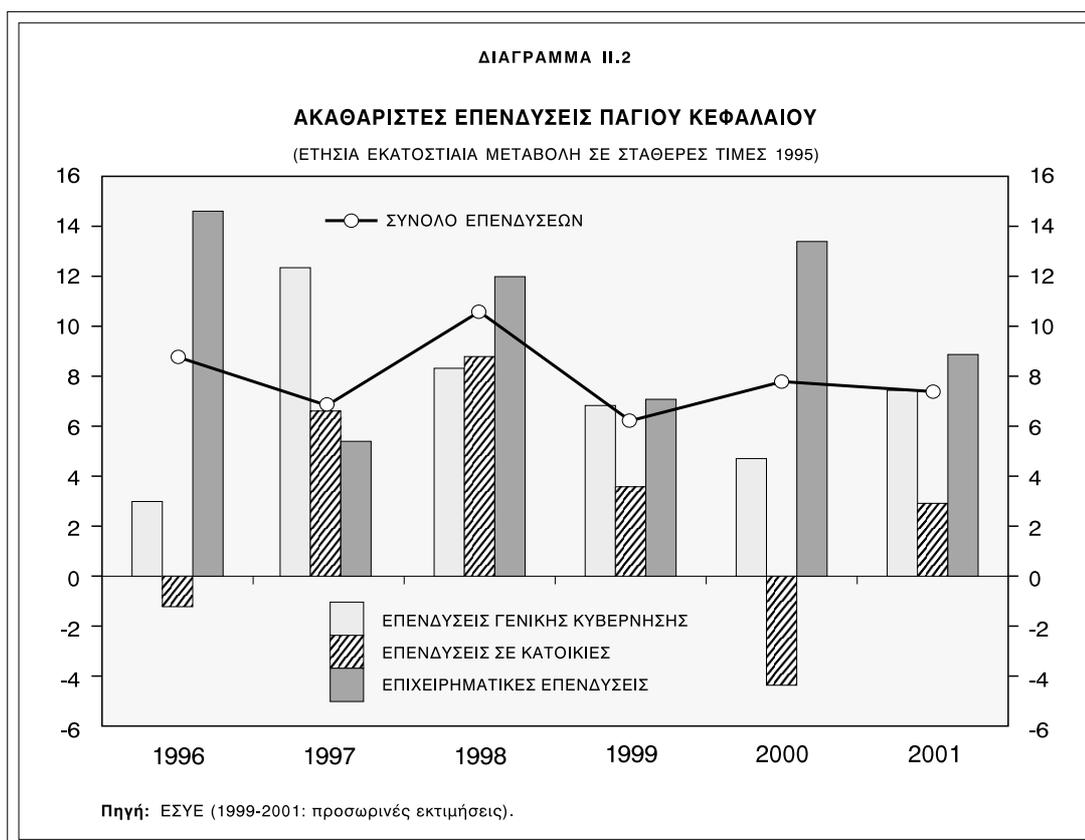
παραγωγής και των ιδιωτικών επιχειρηματικών επενδύσεων. Ταυτόχρονα όμως, ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης παρέμεινε υψηλός, οι επενδύσεις σε κατοικίες και γενικότερα σε κατασκευές αυξήθηκαν περισσότερο από όσο το 2000 και η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των εισαγωγών ήταν έντονη. Για τους λόγους αυτούς, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ διατηρήθηκε στο 4,1%, δηλαδή στο ίδιο επίπεδο όπως και το 2000 (σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ – βλ. Διάγραμμα ΙΙ.1) και σαφώς υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό ανόδου στη ζώνη του ευρώ.

Τα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν ότι το 2001 ο ετήσιος ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής καταναλωτικής ζήτησης διατηρήθηκε υψηλός, αν και ελαφρά χαμηλότερος από ό,τι το 2000. Ωστόσο, στη διάρκεια του έτους ο όγκος λιανικών πωλήσεων υποχώρησε από ένα ιδιαίτερα υψηλό αρχικό επίπεδο και, αφού έφθασε στο κατώτατο επίπεδο του τον Οκτώβριο, ανέκαμψε από το Νοέμβριο. Η μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων και η ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών οδήγησαν σε ταχεία επέκταση της καταναλωτικής πίστης, με αποτέλεσμα η αύξηση των δανειακών πόρων των νοικοκυριών να συμβάλει σημαντικά στη διατήρηση του υψηλού ρυθμού ανόδου της καταναλωτικής ζήτησης. Επίσης, εκτιμάται ότι η συνεχιζόμενη άνοδος των τιμών των κατοικιών, που αποτελούν βασικά περιουσιακά στοιχεία των νοικοκυριών, άμβλυσε την επίπτωση της μείωσης της τρέχουσας αξίας των μετοχικών τίτλων. Στη στήριξη του υψηλού ρυθμού ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης συνέβαλε και η συνεχιζόμενη μείωση της μέσης ροπής προς αποταμίευση (βλ. Πλαίσιο III.1). Πράγματι, όπως εκτιμάται, το 2001 το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αυξήθηκε, αλλά λιγότερο από ό,τι το 2000, και – επιπλέον – ο ρυθμός ανόδου του υπολειπόταν εκείνου της καταναλωτικής δαπάνης. Η εξέλιξη αυτή αντανάκλουσε την επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των μέσων καθαρών αποδοχών των μισθωτών, τη μείωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών από τόκους, τη μικρότερη – σε σχέση με το 2000 – αύξηση των διανεμόμενων κερδών και τη μικρή άνοδο του πραγματικού εισοδήματος ανά εργαζόμενο.

Η συνολική επενδυτική ζήτηση εκτιμάται ότι αυξήθηκε το 2001 με υψηλό ρυθμό, ο οποίος ήταν ελαφρά χαμηλότερος από ό,τι το 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην αισθητή επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των ιδιωτικών επιχειρηματικών επενδύσεων, η οποία σε σημαντικό βαθμό αντισταθμίστηκε από την ταχύτερη αύξηση των επενδύσεων σε κατοικίες και γενικότερα σε κατασκευές (βλ. Διάγραμμα II.2). Ειδικότερα, οι ιδιωτικές επιχειρηματικές επενδύσεις επηρεάστηκαν δυσμενώς – ιδιαίτερα το δεύτερο εξάμηνο του έτους – από την αυξημένη αβεβαιότητα σχετικά με την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς και από τη μειωμένη κερδοφορία των επιχειρήσεων.¹ Από την άλλη πλευρά, θετικά συνέβαλαν στο κλίμα επιχειρηματικής εμπιστοσύνης τα βήματα προόδου στον τομέα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, όπως η απελευθέρωση της αγοράς σταθερής τηλεφωνίας, το άνοιγμα της αγοράς ηλεκτρισμού και η πραγματοποίηση ορισμένων ιδιωτικοποιήσεων, παρά τις καθυστερήσεις που σημειώθηκαν κυρίως λόγω του απρόσφορου κλίματος στο ελληνικό χρηματιστήριο, αλλά και στα ξένα, καθώς και η κινητικότητα στο πεδίο των εξαγορών και συγχωνεύσεων επιχειρήσεων (που οδήγησε και σε εισροή ξένων άμεσων επενδύσεων, το επίπεδο των οποίων όμως παραμένει πολύ χαμηλό – βλ. Κεφάλαιο IX). Όσον αφορά την ικανοποιητική εξέλιξη των επενδύσεων σε κατοικίες, αυτή αντανάκλα αφενός τη μείωση των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων και την ταχεία επέκταση της στεγαστικής πίστης και αφετέρου την άνοδο των τιμών των κατοικιών (που επηρέασε θετικά την προσφορά). Τέλος, οι δημόσιες επενδύσεις σε δημοσιο-

1 Σύμφωνα μάλιστα με την έρευνα επενδύσεων του IOBE (Οκτώβριος-Νοέμβριος 2001), οι βιομηχανικές επιχειρήσεις εκτιμούν ότι οι τρέχουσες επενδυτικές δαπάνες τους μειώθηκαν το 2001 (βλ. και Κεφάλαιο III.1).

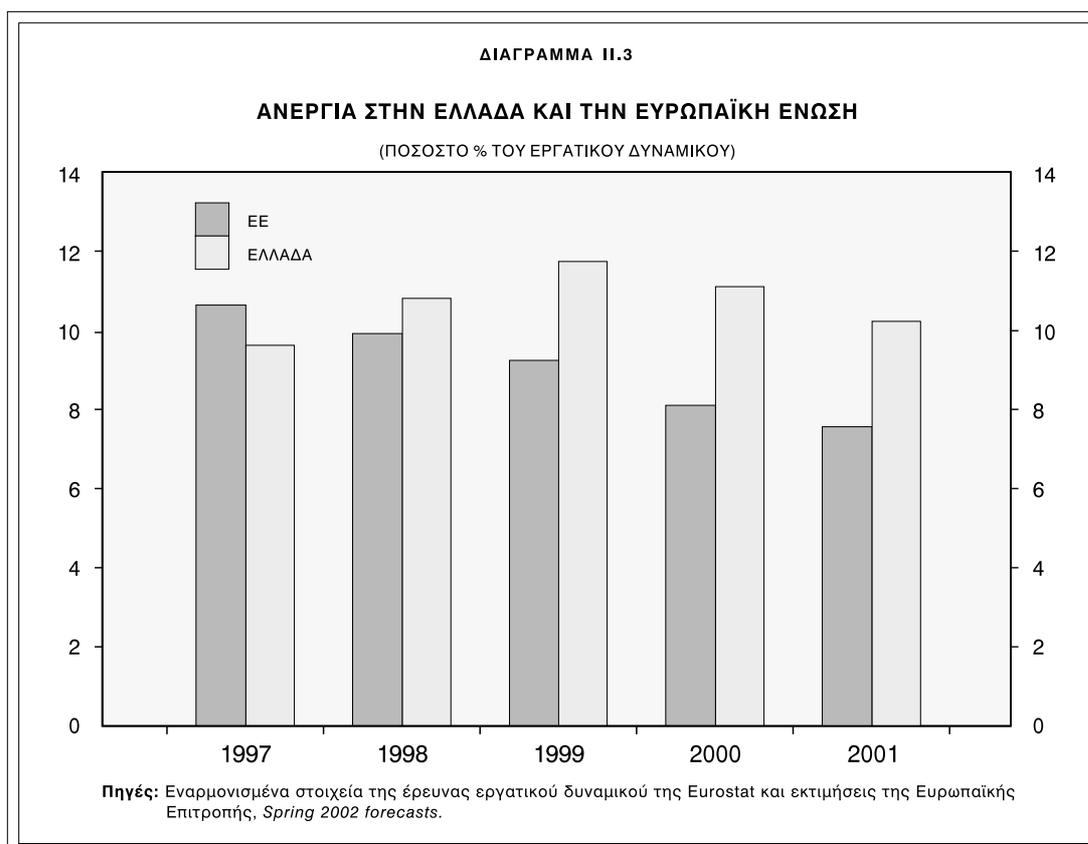
νομική βάση αυξήθηκαν όσο προβλεπόταν στον Προϋπολογισμό, αλλά οι εκταμιεύσεις αυξήθηκαν με χαμηλότερο ρυθμό από ό,τι το 2000, κυρίως λόγω χρονικών υστερήσεων που συνδέονταν με τη μετάβαση από το Β' στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ). Πάντως, ήταν σημαντική η αύξηση των καθαρών μεταβιβάσεων από την ΕΕ, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι πόροι οι οποίοι εισρέουν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας και συγχρηματοδοτούν – μαζί με τους εθνικούς δημόσιους πόρους – τη δαπάνη για τις δημόσιες επενδύσεις αλλά και για τις επιχορηγήσεις των ιδιωτικών επενδύσεων.¹

Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας δεν ήταν όλες προς την ίδια κατεύθυνση. Είναι κατ' αρχήν θετικό ότι το μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας μειώθηκε για δεύτερο κατά σειρά έτος το 2001 (σε 10,5%, από 11,1% το 2000 και 11,9% το 1999), αν και παραμένει το δεύτερο σε ύψος στην ΕΕ (βλ. Διάγραμμα II.3). Μειώθηκε επίσης το ποσοστό συμμετοχής των μακροχρόνια ανέργων στη συνολική ανεργία (σε 52,8%, από 56,5% το 2000), παρ' όλο που διατηρήθηκε και αυτό σε πολύ υψηλό επίπεδο. Ακόμη, ο αριθμός

¹ Οι εισροές αυτές – σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες – εν μέρει κάλυψαν εκ των υστέρων επενδυτικές δαπάνες που είχαν ήδη καταγραφεί στις εκταμιεύσεις και εν μέρει αφορούσαν προκαταβολές για δαπάνες που δεν είχαν ακόμη πραγματοποιηθεί. Αυτό εξηγεί και τον ετεροχρονισμό μεταξύ εισροών και εκταμιεύσεων.

των απασχολούμενων μισθωτών αυξήθηκε αισθητά (κατά 2,2%). Οι εξελίξεις αυτές αντανακλούν τον υψηλό ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με τα προγράμματα προώθησης της απασχόλησης και –σε κάποιο βαθμό¹– την εφαρμογή νέων ρυθμίσεων για την ενίσχυση της αποτελεσματικής λειτουργίας της αγοράς εργασίας. Ειδικότερα, το 2001 άρχισαν να εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 2874/2000, οι οποίες αφορούσαν κυρίως την περισσότερο ευέλικτη διευθέτηση του χρόνου εργασίας, τη μείωση των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών

για τους χαμηλόμισθους και τον εξορθολογισμό των ρυθμίσεων για τον έλεγχο των ομαδικών απολύσεων.

Η συνολική απασχόληση όμως μειώθηκε κατά 0,8% το 2001, επειδή η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων μισθωτών αντισταθμίστηκε από τη μείωση των αυτοαπασχολούμενων και των “συμβοηθούτων” (αλλά μη αμειβόμενων) μελών της οικογένειας, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα (όπου η απασχόληση μειώθηκε κατά 6,6%). Η μικρή μείωση της απασχόλησης δεν συνδέεται μόνο με τη συνεχιζόμενη μείωση της απασχόλησης

¹ Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν πλήρη αξιολόγηση της επίδρασης των νέων μέτρων. Βλ. και Κεφάλαιο ΙΙΙ.4.

στον αγροτικό τομέα,¹ αλλά — όπως υποδηλώνουν τα στοιχεία — αντανακλά και τη διεύρυνση της συμμετοχής των νέων (15-29 ετών) στην εκπαίδευση, καθώς και το γεγονός ότι αυξήθηκαν οι πρόωρες αποχωρήσεις-συνταξιοδοτήσεις ατόμων ηλικίας 45 ετών και άνω. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2001 η απασχόληση αυξήθηκε μόνο στην ηλικιακή ομάδα 30-44 ετών, ενώ το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό² και το ποσοστό απασχόλησης³ μειώθηκαν ελαφρά. Στο μη αγροτικό τομέα της οικονομίας, αξιόλογη αύξηση της απασχόλησης καταγράφηκε μόνο σε ορισμένους κλάδους (επιχειρήσεις διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, παροχής υπηρεσιών σχετικών με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και εκμίσθωσης μηχανημάτων και εξοπλισμού, εκπαίδευση, κατασκευές), ενώ στους άλλους η απασχόληση έμεινε στάσιμη ή μειώθηκε ελαφρά. Σημειώνεται επίσης ότι το 2001 ολοκληρώθηκε η πρώτη φάση της νέας διαδικασίας νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών (σύμφωνα με τον Ν. 2910/2001), στη διάρκεια της οποίας υποβλήθηκαν 351.000 αιτήσεις νομιμοποίησης. Η εξέλιξη αυτή θα έχει τελικά ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η επίσημα καταγεγραμμένη απασχόληση⁴ και, γενικότερα, αναμένεται να οδηγήσει σε περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα, η πλήρης ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας συμβάλλει τόσο στη βελτίωση των όρων απασχόλησης των ιδίων, όσο και στην αντιμετώπιση της ανεπάρκειας της προσφοράς για ορισμένες ειδικότητες, στην εξίσωση των όρων ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων στον τομέα της απασχόλησης, καθώς και στη στήριξη των εσόδων των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης.

Ταυτόχρονα, το 2001 η μερική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής μειώθηκε σε 4,0%, από 4,5% το 2000 και 5,8% το 1999 (μέσοι όροι έτους). Η εξέλιξη αυτή αξίζει να εξεταστεί προσεκτικά, δεδομένου ότι η μερική απασχόληση είναι μια χρήσιμη μορφή απασχόλησης, για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, μπορεί να ανταποκρίνεται στις δυνατότητες ορισμένων ομάδων του πληθυσμού, οι οποίες διαφορετικά θα αναγκάζονταν να παραμείνουν εκτός του εργατικού δυναμικού. Δεύτερον, μπορεί να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των επιχειρήσεων για μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τον παράγοντα “εργασία”. Τέλος, σε συνθήκες υψηλής ανεργίας μπορεί να διευκολύνει την πρόσβαση των ανέργων σε θέσεις απασχόλησης και την απόκτηση από αυτούς εργασιακής εμπειρίας. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι, ενώ το 2000 η μείωση του αριθμού των μερικώς απασχολούμενων είχε αντισταθμιστεί από αύξηση του αριθμού των πλήρως απασχολούμενων, το 2001 η μείωση αφορούσε και τις δύο κατηγορίες (αν και η μείωση του αριθμού των μερικώς απασχολούμενων ήταν μεγαλύτερη). Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν να δοθεί πλήρης απάντηση στο ερώτημα αν

1 Η απασχόληση στον αγροτικό τομέα (συμπεριλαμβανομένης της αλιείας) μειώθηκε κατά 41% ή κατά 433.000 άτομα μεταξύ 1983 και 2001.

2 Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω που είναι απασχολούμενοι ή άνεργοι (δηλαδή αναζητούν ενεργά εργασία).

3 Οι απασχολούμενοι ηλικίας 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών.

4 Όπως επισημαίνεται σε ανακοίνωση της ΕΣΥΕ, η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού υποεκτιμά σοβαρά το συνολικό αριθμό αλλοδαπών, λόγω της έλλειψης σχετικών στοιχείων αλλά και λόγω και της γεωγραφικής κινητικότητας της ομάδας αυτής του πληθυσμού. Με την ολοκλήρωση της επεξεργασίας της Απογραφής Πληθυσμού 2001 αναμένεται να αλλάξει η συνολική εικόνα και να αναβαθμιστεί η ποιότητα της έρευνας.

η εξέλιξη αυτή οφείλεται σε παράγοντες που συνδέονται με την προσφορά ή τη ζήτηση εργασίας ή ακόμη με το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας. Σύμφωνα πάντως με έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είχε διεξαχθεί το 1999, στην Ελλάδα είναι έντονη η προτίμηση των μισθωτών για την πλήρη απασχόληση¹ (αν και η ύπαρξη περισσότερων ευκαιριών μερικής απασχόλησης ασφαλώς ενδιαφέρει όσους δεν μπορούν να αναλάβουν θέσεις πλήρους απασχόλησης λόγω οικογενειακών ή άλλων υποχρεώσεων). Το δεδομένο αυτό, σε συνδυασμό με την αύξηση της μισθωτής απασχόλησης το 2001, οδηγεί κατ' αρχάς στο συμπέρασμα ότι, όσον αφορά τους μισθωτούς, η μείωση του αριθμού των μερικώς απασχολούμενων αντανάκλασε και το 2001 μετακίνηση σε θέσεις πλήρους απασχόλησης.

2.3 Πληθωρισμός

Το 2001 ο πληθωρισμός ακολούθησε στην Ελλάδα γενικά την ίδια πορεία με τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, αν και διαμορφώθηκε σε υψηλότερα επίπεδα από ό,τι ο τελευταίος. Συγκεκριμένα, ο πληθωρισμός με βάση τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), ο οποίος προσφέρεται για συγκρίσεις με την εξέλιξη του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ, επιταχύνθηκε από 3,7% το Δεκέμβριο του 2000 σε 4,5% τον Ιούνιο του 2001, αλλά στη συνέχεια παρουσίασε σταθερή υποχώρηση μέχρι και το Νοέμβριο (2,9%), ενώ το Δεκέμβριο αυξήθηκε για συγκυριακούς λόγους στο 3,5% (βλ. Διάγραμμα II.4). Η διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ ήταν ίση με 1,2 εκατοστιαία μονάδα κατά μέσο όρο στη διάρκεια του έτους.² Εξάλλου, με βάση το Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ), ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός διαμορφώθηκε το 2001 στο 3,4%, δηλαδή σε επίπεδο ελαφρά υψηλότερο από ό,τι το 2000 (3,2%). Ο πυρήνας του πληθωρισμού άρχισε να επιβραδύνεται μετά τον Ιούλιο (4,1%) και διαμορφώθηκε το Δεκέμβριο στο 3,3%, δηλαδή στο χαμηλότερο επίπεδο από το Νοέμβριο του 2000 (βλ. Διάγραμμα II.5). Το μέσο ετήσιο επίπεδό του όμως αυξήθηκε αισθητά το 2001, για λόγους που εξηγούνται στη συνέχεια.

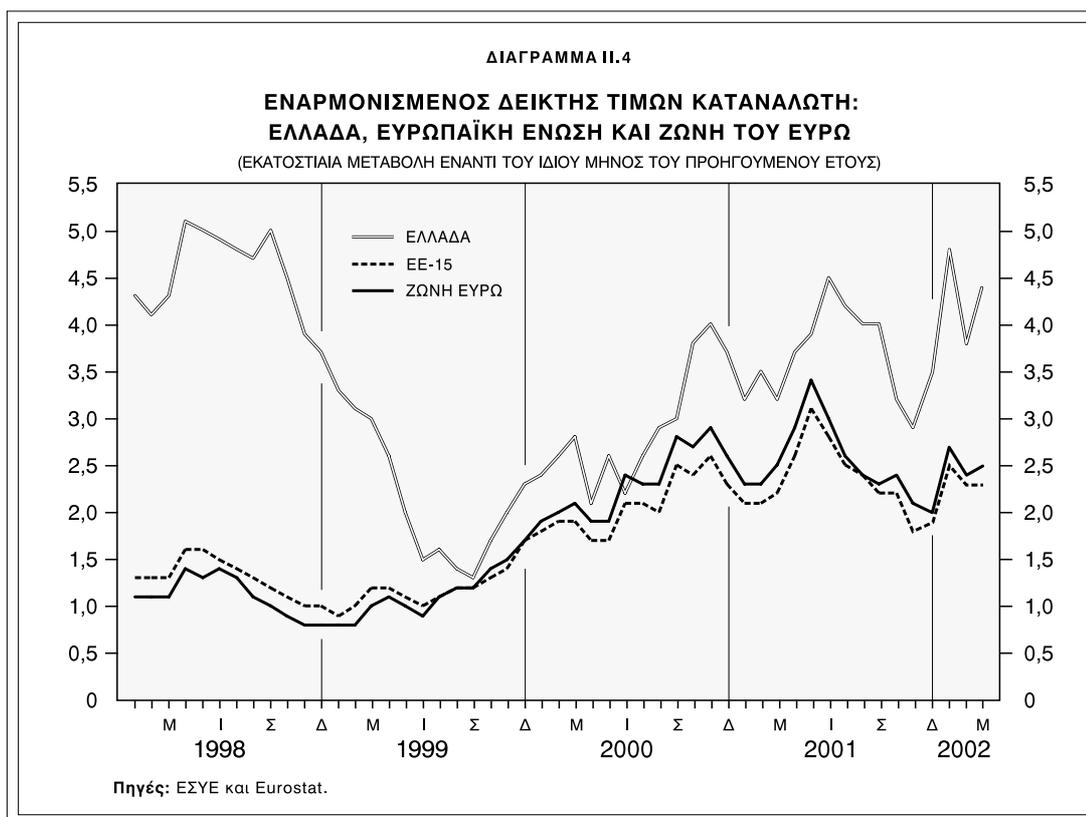
Η διατήρηση του πληθωρισμού στην Ελλάδα σε σχετικά υψηλό επίπεδο το 2001 οφείλεται κυρίως στις έμμεσες και με χρονική υστέρηση επιπτώσεις που είχαν στις τιμές των αγαθών (εκτός καυσίμων) και των υπηρεσιών η άνοδος των διεθνών τιμών των καυσίμων και η ταυτόχρονη υποχώρηση της ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου και της ισοτιμίας της δραχμής έναντι του ευρώ³ στη διάρκεια του 2000. Σε μικρότερο βαθμό, το σχετικά υψηλό επίπεδο του πληθωρισμού συνδέεται με την επιτάχυνση του ρυθμού ανό-

1 Βλ. “ Ad hoc survey on labour market among employees”, *European Economy – Supplement B*, Μάρτιος 2000. Σύμφωνα με την έρευνα, στην Ελλάδα το 69% των μερικώς απασχολούμενων μισθωτών είναι πρόθυμοι να εργαστούν σε πλήρη απασχόληση (έναντι 36% στην ΕΕ), ενώ μόνο το 12% των πλήρως απασχολούμενων είναι πρόθυμοι να εργαστούν σε μερική απασχόληση (όσο και στην ΕΕ).

2 Το 2001 ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ ήταν 3,7% στην Ελλάδα και 2,6% στη ζώνη του ευρώ.

3 Λόγω της σύγκλισης της τρέχουσας ισοτιμίας της δραχμής προς την κεντρική της ισοτιμία έναντι του ευρώ εντός του ΜΣΙ II.

δου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα σε 2,9% το 2001 από 2,5% το 2000. Αξίζει να επισημανθεί ότι το 2001 σχεδόν εξαλείφθηκε η προς τα άνω απόκλιση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα από εκείνον στη ζώνη του ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά αφενός τη σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του μεγέθους αυτού στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια (από 11% περίπου το 1994 σε 2,9% το 2001) και αφετέρου τη μεγάλη επιτάχυνση της αύξησης του κόστους εργασίας στη ζώνη του ευρώ το 2001 (λόγω του συγκυριακού μηδενισμού της ανόδου της παραγωγικότητας). Ωστόσο, ο ρυθμός ανόδου

των μέσων αποδοχών ή της μισθολογικής δαπάνης ανά μισθωτό στην Ελλάδα παρέμεινε και το 2001 υπερδιπλάσιος από ό,τι στη ζώνη του ευρώ (5,7% έναντι 2,7%).¹

Η μείωση των επιτοκίων λόγω της μετάβασης στην ενιαία νομισματική πολιτική είχε ευδιάκριτη επεκτατική επίδραση στη ζήτηση. Η άνοδος της καταναλωτικής ζήτησης όμως δεν είχε ως τελικό αποτέλεσμα την αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων (αν και είναι δυνατόν να απέτρεψε τον περιορισμό τους), αφενός επειδή σημαντικό μέρος της

¹ Την τριετία 1998-2000, ο ετήσιος ρυθμός ανόδου των μέσων ονομαστικών αποδοχών στη ζώνη του ευρώ κυμαινόταν μεταξύ 1,5% και 2,5%, ενώ στην Ελλάδα κυμαινόταν μεταξύ 4,5% και 6,5%.

διοχετεύθηκε σε εισαγόμενα προϊόντα και αφετέρου επειδή ο εντεινόμενος ανταγωνισμός τιμών από την πλευρά των εισαγωγών συγκράτησε τα περιθώρια κέρδους και την άνοδο των τιμών των εγχώριων προϊόντων.

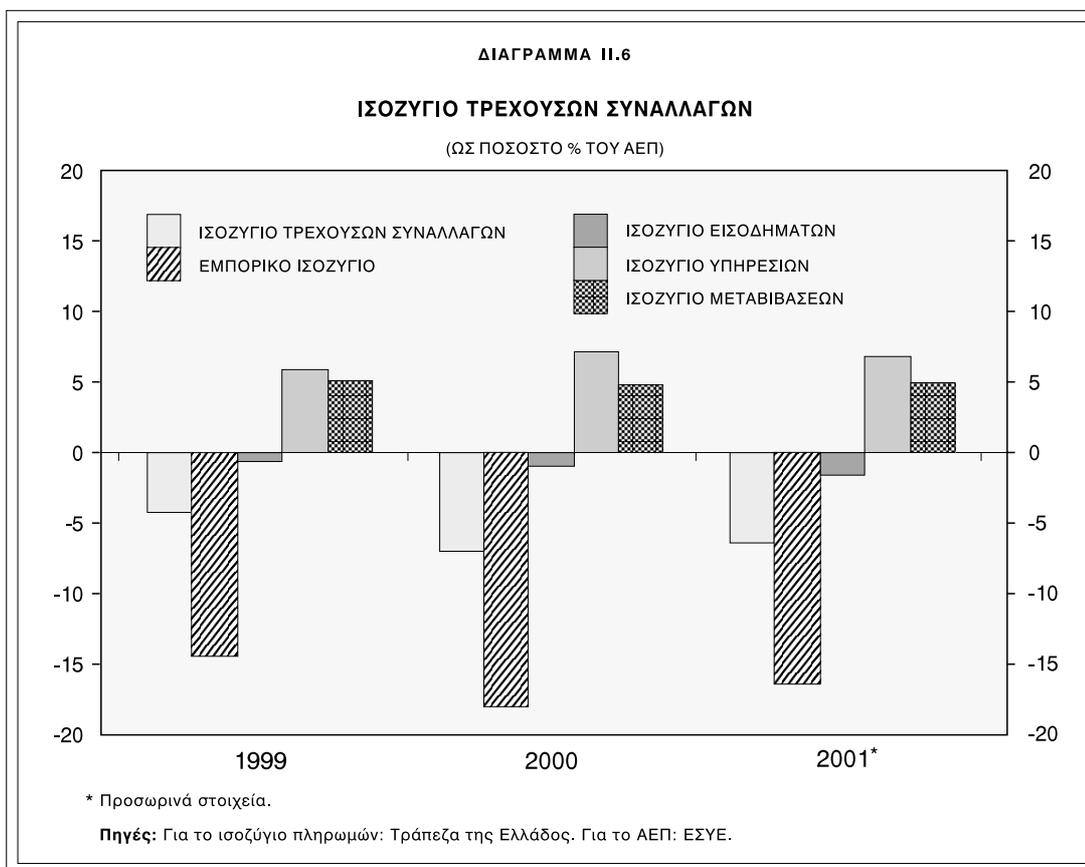
Τέλος, η απελευθέρωση ορισμένων αγορών (όπως των τηλεπικοινωνιών) ή η προοπτική της απελευθέρωσής τους, καθώς και η περαιτέρω ενσωμάτωση άλλων αγορών στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, έχουν ως συνέπεια συγκεκριμένα αγαθά και κυρίως υπηρεσίες να γίνονται πιο εμπορεύσιμα, σε διασυνοριακό επίπεδο, από ό,τι προηγουμένως. Το γεγονός αυτό συντελεί σε ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και ενίσχυση του

ανταγωνισμού σε τομείς των υπηρεσιών όπου προηγουμένως η υστέρηση της ανόδου της παραγωγικότητας (σε σύγκριση με τους άλλους τομείς της οικονομίας) ή οι ανεπαρκείς συνθήκες ανταγωνισμού οδηγούσαν σε υψηλότερους ρυθμούς αύξησης των τιμών και συνέβαλλαν έτσι αισθητά στην προς τα άνω απόκλιση του ελληνικού πληθωρισμού από εκείνον των Ευρωπαίων εταίρων μας. Ενώ μέχρι το 1999 οι τιμές των υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στον ΔΤΚ αυξάνονταν ταχύτερα από ό,τι οι τιμές των αγαθών, το 2000 συνέβη το αντίθετο, ενώ το 2001 οι τιμές των υπηρεσιών αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό ελαφρά μόνο υψηλότερο από ό,τι οι τιμές των αγαθών (3,7% έναντι 3,2% — βλ. Διάγραμμα IV.7).

2.4 Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών

Η υιοθέτηση από την Ελλάδα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος από την 1η Ιανουαρίου 2001 έχει μειώσει αισθητά τη σημασία του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών (και της χρηματοδότησής του) ως περιοριστικού παράγοντα κατά την άσκηση της οικονομικής πολιτικής. Ωστόσο, η εξέλιξη του ισοζυγίου εξακολουθεί να παρέχει χρήσιμη πληροφόρηση για την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών αγαθών και

υπηρεσιών τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά και βεβαίως επηρεάζει την εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Επομένως, είναι θετικό ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε το 2001 κατά 303 εκατ. ευρώ έναντι εκείνου του 2000 και περιορίστηκε σε 6,2% του ΑΕΠ (έναντι 6,8% το προηγούμενο έτος), ποσοστό που εξακολουθεί όμως να είναι υψηλό. Η εξέλιξη αυτή ήταν η συνισταμένη της μείωσης του εμπορικού ελλείμματος και της αύξησης του πλεονάσματος των ισοζυγίων των μεταβιβάσεων και των υπηρεσιών ενώ αντίθετα το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων διπλασιάστηκε (βλ. Διάγραμμα II.6).

Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου περιορίστηκε κατά 628 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με εκείνο του 2000, δεδομένου ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου καυσίμων, αλλά κυρίως του ισοζυγίου των υπόλοιπων αγαθών, μειώθηκαν. Η πτώση της τιμής του αργού πετρελαίου στη διεθνή αγορά, σε συνδυασμό με τη μείωση των εισαγόμενων ποσοτήτων, οδήγησαν στη βελτίωση του ισοζυγίου καυσίμων, παρά την ανατίμηση του δολαρίου έναντι του ευρώ την ίδια περίοδο. Η βελτίωση του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων οφείλεται – σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος – στην ταχεία αύξηση των εισπράξεων από εξαγωγές, η οποία υπερέβη την άνοδο της δαπάνης για εισαγωγές. Εάν τα σχετικά μεγέθη αποπληθωριστούν, προκύπτει σημαντική αύξηση του όγκου των εξαγωγών, έναντι σχετικής στασιμότητας του όγκου των εισαγωγών. Η θετική αυτή πορεία των εξαγωγών αγαθών, όπως καταγράφεται από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος το 2001, συνδέεται εν μέρει με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τιμών συνολικά την τετραετία 1998-2001. Ήταν επίσης θετικό ότι εντάθηκε ο εξαγωγικός προσανατολισμός των επιχειρήσεων, οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αξιοποιήσει ευκαιρίες σε επιμέρους αγορές και προϊόντα, με αποτέλεσμα να έχουν σημαντική συμβολή στην άνοδο των εξαγωγών προϊόντα που δεν περιλαμβάνονται στα παραδοσιακά εξαγωγίμα προϊόντα (βλ. Κεφάλαιο ΙΧ). Επιπλέον, η διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών κατά προορισμό, όπως έχει διαμορφωθεί (κυρίως το αυξανόμενο μερίδιο των εξαγωγών προς τις βαλκανικές χώρες και τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και της πρώην ΕΣΣΔ, όπου ο ρυθμός ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας παρέμεινε σχετικά υψηλός το 2001), έχει ως αποτέλεσμα οι εξαγωγές να επηρεάζονται λιγότερο (από ό,τι στο παρελθόν) από την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ και στις χώρες του ΟΟΣΑ. Όσον αφορά τις εισαγωγές, στη συνολική αύξηση συνέβαλαν κατά τα δύο τρίτα οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών, εξέλιξη η οποία συνδέεται με το σχετικά υψηλό ρυθμό ανόδου των διαθέσιμων πόρων των νοικοκυριών (και ιδιαίτερα των δανειακών πόρων).

Το ισοζύγιο υπηρεσιών εμφάνισε πλεόνασμα 8.804 εκατ. ευρώ το 2001, αυξημένο ελαφρά, κατά 93 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, αντισταθμίζοντας έτσι το μεγαλύτερο μέρος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (41,3% έναντι 39,7%). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην αύξηση των καθαρών εισπράξεων από τουριστικές υπηρεσίες (οι ακαθάριστες εισπράξεις αυξήθηκαν μόνο ελαφρά, αλλά μειώθηκαν αισθητά οι ακαθάριστες πληρωμές), η οποία υπεραντισταθμισε τη μείωση των καθαρών εισπράξεων από ναυτιλιακές υπηρεσίες (η μείωση αυτή οφειλόταν στο γεγονός ότι η αύξηση των ακαθάριστων εισπράξεων ήταν πολύ μικρότερη από την αύξηση των αντίστοιχων πληρωμών). Η μικρή ετήσια αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων αντανάκλασε κυρίως την επιβράδυνση της οικονομικής ανόδου στη ζώνη του ευρώ και, σε μικρότερο βαθμό, τις επιπτώσεις των γεγονότων του Σεπτεμβρίου του 2001 στην τουριστική κίνηση κατά το τελευταίο τετράμηνο του έτους, ενώ η σημαντική επιβράδυνση της ανόδου των εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών συνδέεται με την ύφεση στο διεθνές εμπόριο, καθώς και με την αύξηση του παγκόσμιου εμπορικού στόλου, η οποία οδήγησε σε κάμψη των ναύλων.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων υπερδιπλασιάστηκε. Η αύξησή του κατά 1.026 εκατ. ευρώ οφείλεται κυρίως στη μεγάλη μείωση των ακαθάριστων εισπράξεων από τόκους, μερίσματα και κέρδη, η οποία συνδέεται με την υποχώρηση των επιτοκίων στις διεθνείς αγορές. Εξάλλου, οι συνολικές πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη εμφάνισαν μικρή άνοδο, δεδομένου ότι –παρά την κάμψη των επιτοκίων– αυξήθηκαν σημαντικά οι τοποθετήσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα (κυρίως σε τίτλους του Δημοσίου).

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου μεταβιβάσεων κατά το 2001 ήταν υψηλότερο κατά 608 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2000, κυρίως λόγω της αύξησης των εισπράξεων, αλλά και λόγω της μείωσης των πληρωμών. Οι αυξημένες εισπράξεις προέρχονται κυρίως από τις καθαρές μεταβιβάσεις (εισπράξεις μείον πληρωμές) από την ΕΕ, αλλά και από τα έσοδα πώλησης των αδειών κινητής τηλεφωνίας 3ης γενεάς (που περιλαμβάνονται στους “λοιπούς τομείς”). Το 2001 οι καθαρές μεταβιβάσεις από την ΕΕ αυξήθηκαν σημαντικά (κατά 18,2%) και ανήλθαν σε 4.695 εκατ. ευρώ έναντι 3.972 εκατ. ευρώ το 2000. Η άνοδος προήλθε κυρίως από την αύξηση των εισροών από τα διαρθρωτικά ταμεία στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ,¹ ενώ οι απολήψεις από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) παρέμειναν περίπου στο επίπεδο του προηγούμενου έτους.

Η συμμετοχή της χώρας στη ζώνη του ευρώ έχει επηρεάσει θετικά τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές εφόσον, μεταξύ άλλων, παρέχει συνθήκες σταθερότητας, οι οποίες ευνοούν την απρόσκοπτη διακίνηση κεφαλαίων από και προς την χώρα. Έτσι, παρά την ύφεση η οποία επικράτησε στη διεθνή αγορά το 2001 και τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, η εισροή κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις συνέχισε να παρουσιάζει σημαντική ανοδική τάση (σε σχέση με το πολύ χαμηλό αρχικό της επίπεδο) και έφθασε τα 1.776 εκατ. ευρώ το 2001, από 1.203 εκατ. ευρώ το 2000 και 527 εκατ. ευρώ το 1999. Παράλληλα, η καθαρή εισροή κεφαλαίων για την αγορά κρατικών ομολόγων από μη κατοίκους (8.054 εκατ. ευρώ) παρέμεινε στα υψηλά επίπεδα του 2000, παρά την περαιτέρω σταδιακή μείωση της διαφοράς των αποδόσεων μεταξύ της Ελλάδος και των υπόλοιπων χωρών της ζώνης του ευρώ.

2.5 Δημόσια οικονομικά

Το 2001 αποτέλεσε σημείο καμπής για την πορεία των δημοσίων οικονομικών. Η συστηματική προσπάθεια που καταβλήθηκε επί σειρά ετών για τον περιορισμό των δημοσιονομικών ανισορροπιών είχε ως αποτέλεσμα την επίτευξη μικρού πλεονάσματος το 2001, για πρώτη φορά μετά από τρεις δεκαετίες περίπου. Συγκεκριμένα, το αποτέλεσμα

¹ Όπως είναι γνωστό, από τον Απρίλιο του 2001 άρχισαν να εισρέουν οι προκαταβολές του Γ' ΚΠΣ, ενώ από το Δεκέμβριο άρχισε η είσπραξη των πρώτων ποσών που αφορούν την υλοποίηση προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ. Παράλληλα, συνεχίζονται οι αποπληρωμές των προγραμμάτων του Β' ΚΠΣ και οι εισροές από το Τμήμα Εγγυήσεων του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Το πρώτο τρίμηνο του 2002 οι καθαρές εισροές από την ΕΕ ανήλθαν σε 2.018 εκατ. ευρώ, έναντι 1.499 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2001.

της γενικής κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση μετατράπηκε από έλλειμμα ίσο με 0,8% του ΑΕΠ το 2000 σε πλεόνασμα ίσο με 0,1% του ΑΕΠ το 2001. Επομένως, η χώρα μας, από το πρώτο έτος συμμετοχής της στη ζώνη του ευρώ, ικανοποιούσε τον όρο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης για “ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό” προϋπολογισμό της γενικής κυβέρνησης. Επιπλέον, το ενοποιημένο χρέος της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες, από 102,8% του ΑΕΠ το 2000 σε 99,7% το 2001.

Η εξάλειψη του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης και η εμφάνιση πλεονάσματος προήλθε κατά κύριο λόγο από τη μείωση των δαπανών για τόκους (σε εθνικολογιστική βάση) κατά 0,8% του ΑΕΠ το 2001 (σε 6,2% από 7,0% το 2000), και σε μικρό βαθμό από την οριακή αύξηση του πρωτογενούς πλεονάσματος, από 6,2% του ΑΕΠ το 2000 σε 6,3% το 2001. Η μικρή άνοδος του πρωτογενούς πλεονάσματος οφείλεται στην αύξηση των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων προς τη γενική κυβέρνηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντίθετα, οι πρωτογενείς δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ (40,1%) παρέμειναν αμετάβλητες μεταξύ του 2000 και του 2001, ενώ τα έσοδα της κεντρικής κυβέρνησης και οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση μειώθηκαν από 42,5% του ΑΕΠ το 2000 σε 42,0% το 2001.

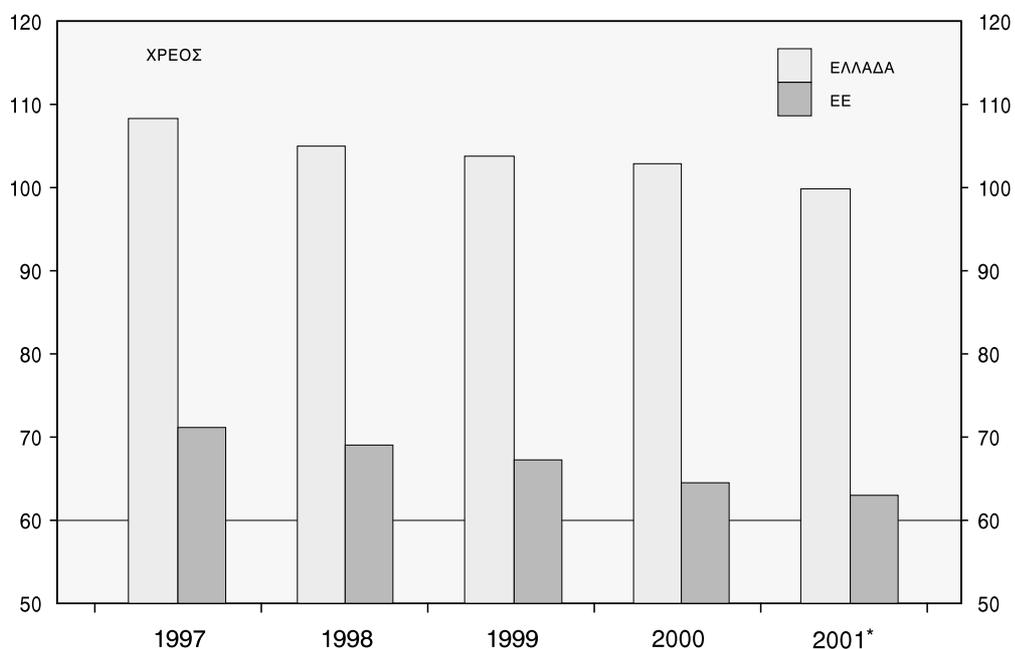
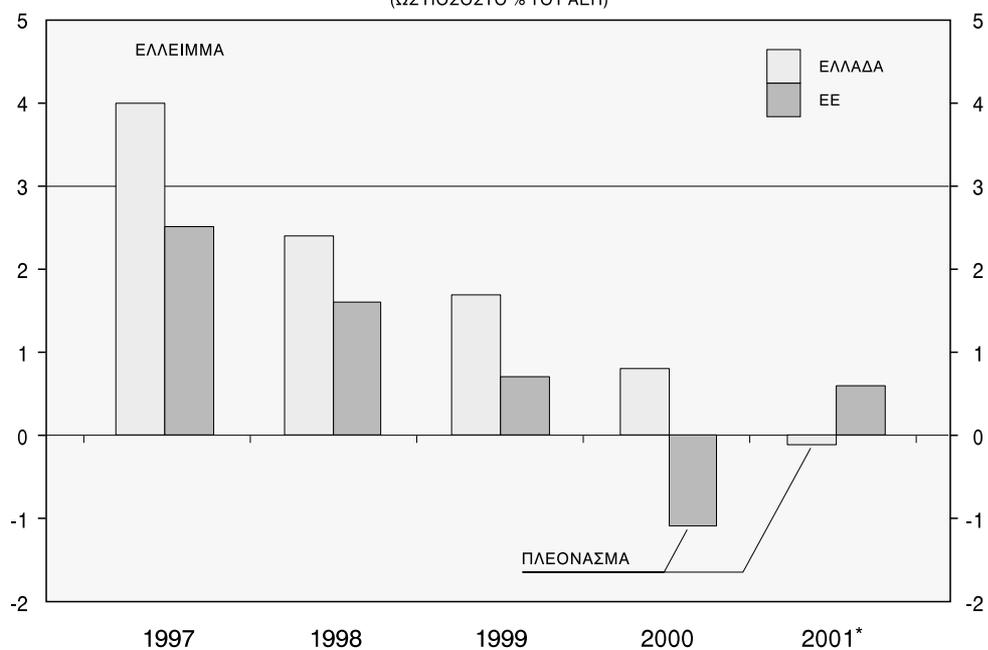
Η μείωση των εσόδων αντανακλά κυρίως την εξέλιξη των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού, τα οποία αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των εσόδων της γενικής κυβέρνησης. Συγκεκριμένα, τα φορολογικά έσοδα, μετά από τρία συνεχή έτη υψηλών αποδόσεων, σημείωσαν σημαντική κάμψη του ρυθμού ανόδου τους και υστέρηση έναντι των προβλέψεων του προϋπολογισμού. Η υστέρηση αυτή, η οποία εντοπίζεται κυρίως στις εισπράξεις από τη φορολογία του εισοδήματος νομικών προσώπων και του εισοδήματος από τόκους καταθέσεων και ομολόγων, καθώς και από τη φορολογία επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών, καλύφθηκε κατά τα τρία τέταρτα περίπου από την εισπράξη έκτακτων, μη φορολογικών, εσόδων (τα οποία δεν προβλέπονταν στον προϋπολογισμό). Έτσι, τα συνολικά έσοδα τελικά αυξήθηκαν κατά 7,1%, έναντι πρόβλεψης του προϋπολογισμού για αύξηση 8,1%. Σημειώνεται ότι η μέση ετήσια αύξηση των εσόδων την τριετία 1998-2000 ήταν 11,3%. Χωρίς τα έκτακτα έσοδα, ο ρυθμός αύξησης των εσόδων το 2001 θα περιοριζόταν σε 4,7%. Τα έκτακτα έσοδα περιλαμβάνουν και τις εισπράξεις από την εκχώρηση των αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς. Επιπλέον, τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού ενισχύθηκαν και από τα ιδιαίτερος αυξημένα μερίσματα πολλών δημόσιων επιχειρήσεων. Συνολικά, τα μη φορολογικά έσοδα διεύρυναν τη συμμετοχή τους στο σύνολο των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού στο 9,3%, έναντι μέσου όρου 6,3% την τριετία 1998-2000. Αντίθετα, τα φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν κατά 3% και περιορίστηκε αντίστοιχα η συμμετοχή τους στο σύνολο των εισπράξεων του τακτικού προϋπολογισμού. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ,¹ η συνολική φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα το 2000 διαμορφώθηκε σε 38,0% του ΑΕΠ έναντι 39,9% κατά μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 37,3% στις χώρες του ΟΟΣΑ. Σημειώνεται, όμως, ότι στις χώρες της ζώνης του ευρώ με επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης αντίστοιχο με της Ελλάδος (Ισπανία και Πορτογαλία) η φορολογική επιβάρυνση είναι της τάξεως του 35% του ΑΕΠ.

1 Βλ. OECD, *Revenue Statistics of OECD Member Countries*, 2001.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΙ.7

ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

(ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ % ΤΟΥ ΑΕΠ)

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγές: Για τα μεγέθη της ΕΕ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*. Για τα μεγέθη της Ελλάδος: ΕΣΥΕ.

Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 4,8% το 2001, έναντι αύξησης κατά 6,7% το προηγούμενο έτος, και δεν σημειώθηκε ουσιαστικά υπέρβαση έναντι των προβλέψεων του προϋπολογισμού. Η συγκράτηση αυτή αντανάκλα τη μείωση των δαπανών για τόκους κατά 2,0%. Αντίθετα, οι πρωτογενείς δαπάνες αυξήθηκαν κατά 7,4% έναντι του προηγούμενου έτους, ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ παρέμειναν στα επίπεδα του 2000 (περίπου 21,0% του ΑΕΠ). Αν και το σύνολο των δαπανών δεν υπερέβη τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, ορισμένες επιμέρους κατηγορίες σημείωσαν υπερβάσεις, οι οποίες αντισταθμίστηκαν από τη μείωση άλλων κατηγοριών δαπανών. Η μεγαλύτερη κατηγορία δαπανών, οι δαπάνες προσωπικού, υπερέβησαν τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στο σύνολο των δαπανών να διευρυνθεί στο 37,7%, έναντι 37,1% το 2000 και 36,5% το 1999. Η δεύτερη σε μέγεθος κατηγορία δαπανών, οι δαπάνες για τόκους, ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν σε 6,2% το 2001, παρέμειναν υψηλότερες από το μέσο όρο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (3,7%) και στις χώρες της ζώνης του ευρώ (3,9%).¹

Η μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες είναι σημαντική, αλλά μικρότερη από αυτή που αντιστοιχεί στο συνολικό πλεόνασμα και το υψηλό πρωτογενές πλεόνασμα που παρατηρήθηκαν το 2001. Με ισοσκελισμένο προϋπολογισμό, ο λόγος του χρέους θα έπρεπε να είχε μειωθεί το 2001 κατά 7,6% του ΑΕΠ (κατά 6,3% του ΑΕΠ λόγω του πρωτογενούς πλεονάσματος και κατά 1,3% του ΑΕΠ λόγω του ευνοϊκού συνδυασμού του υψηλού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και της μείωσης των επιτοκίων). Η μείωση του λόγου του χρέους κατά 3,1% του ΑΕΠ υποδηλώνει την ανάληψη άλλων υποχρεώσεων οι οποίες, ενώ δεν επηρεάζουν το δημοσιονομικό έλλειμμα, επιβαρύνουν το χρέος (“προσαρμογή ελλείμματος-χρέους”) και δυσχεραίνουν τη μείωσή του με ταχύτερους ρυθμούς.² Λόγω της σχετικά βραδείας αποκλιμάκωσης του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ, ο λόγος αυτός παραμένει πολύ υψηλότερος (99,7%) από το μέσο όρο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (62,8% – βλ. Διάγραμμα Π.7) και στις χώρες της ζώνης του ευρώ (69,1%). Σύμφωνα και με τις υποχρεώσεις της χώρας που απορρέουν από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το χρέος προβλέπεται να μειωθεί βαθμιαία και σταθερά στο 60% του ΑΕΠ.

3. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Από την 1η Ιανουαρίου 2001, η Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε, υιοθέτησε το ευρώ και συμμετέχει στη χάραξη και την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος,³ η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την επίτευξη και τη διατή-

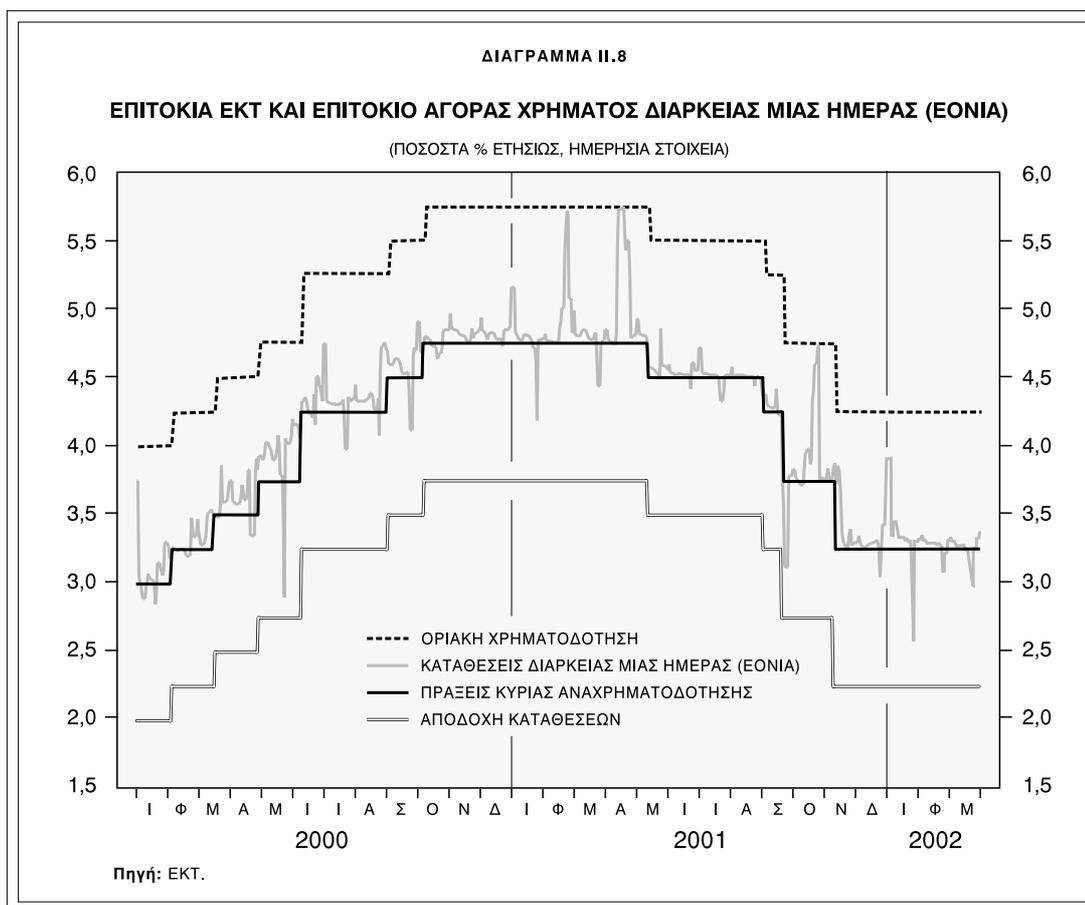
1 Με βάση εθνολογιστικά στοιχεία και σε επίπεδο γενικής κυβέρνησης. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Spring 2002 Forecasts.

2 Σημειώνεται ότι η “προσαρμογή ελλείμματος-χρέους” είναι το αλγεβρικό άθροισμα των υποχρεώσεων που προαναφέρθηκαν μείον έσοδα από αποκρατικοποιήσεις, καθώς και έσοδα από προμήτοχα, κ.λπ, το προϊόν από την έκδοση των οποίων διατίθεται για τη μείωση του χρέους.

3 Η ενιαία νομισματική πολιτική του Ευρωσυστήματος διαμορφώνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (βλ. σχετικά λήμματα στο Γλωσσάριο).

ρηση της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ. Εφόσον δεν διακυβεύεται η επίτευξη αυτού του πρωταρχικού σκοπού, η ενιαία νομισματική πολιτική στηρίζει επιπλέον τις γενικές επιδιώξεις οικονομικής πολιτικής των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) σχετικά με τα βασικά της επιτόκια εντάσσονται σ' αυτό το πλαίσιο και κατ' εξοχήν υπηρετούν τον πρωταρχικό σκοπό του Ευρωσυστήματος.

Τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2001 η ΕΚΤ δε μετέβαλε τα βασικά της επιτόκια, καθώς, ενόψει και του επιταχυνόμενου πληθωρισμού, το Διοικητικό Συμβούλιο εκτι-

μούσε ότι οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα των τιμών δεν είχαν εκλείψει. Στην περίοδο από τις αρχές Μαΐου μέχρι τις αρχές Νοέμβριου 2001, η ΕΚΤ προέβη τέσσερις φορές σε μείωση των βασικών της επιτοκίων, συνολικά κατά 150 μονάδες βάσης, με αποτέλεσμα μετά την τελευταία μείωση το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης να διαμορφωθεί σε 3,25%, το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης σε 4,25% και το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων σε 2,25% (βλ. Διάγραμμα II.8). Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έκρινε ότι οι νομισματικές εξελίξεις δεν δημιουργού-

σαν κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα, ενώ παράλληλα ο πληθωρισμός άρχισε να υποχωρεί από τον Ιούνιο και βελτιώνονταν οι προοπτικές περιορισμού του σε επίπεδο χαμηλότερο του 2%.

Οι αποφάσεις της ΕΚΤ για μείωση των βασικών της επιτοκίων οδήγησαν σε σημαντική πτώση των επιτοκίων της αγοράς χρήματος, των τραπεζικών επιτοκίων και των αποδόσεων των χρεογράφων κατά το 2001. Ωστόσο, η πτωτική πορεία των αποδόσεων των μακροπρόθεσμων τίτλων αντιστράφηκε μετά το Νοέμβριο, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η διαφορά τους από τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια, καθώς οι συνθήκες αβεβαιότητας στην αγορά χρήματος, που είχαν διαμορφωθεί μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, ομαλοποιήθηκαν και οι προσδοκίες για οικονομική ανάπτυξη παγκοσμίως βελτιώθηκαν.

Στη ζώνη του ευρώ, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης της ποσότητας του χρήματος (M3) παρουσίασε σημαντική επιτάχυνση μετά τον Ιανουάριο του 2001, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί σε 7,6% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 έναντι 4,2% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Η επιτάχυνση αυτή οφείλεται στη μείωση της διαφοράς μεταξύ της απόδοσης αφενός στοιχείων που περιλαμβάνονται στο M3 και αφετέρου βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων τίτλων εκτός του M3. Επιπλέον, η αυξημένη αβεβαιότητα που επικρατούσε στις χρηματιστηριακές αγορές και εντάθηκε μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου έστρεψε τους επενδυτές από μετοχικούς τίτλους σε τοποθετήσεις χαμηλότερου κινδύνου, όπως αυτές που περιλαμβάνονται στο M3. Παράλληλα, η αύξηση των τιμών στις αρχές του έτους οδήγησε σε αυξημένη διακράτηση χρηματικών διαθεσίμων για συναλλαγές. Ωστόσο, η υποχώρηση του πληθωρισμού και της αβεβαιότητας στις χρηματιστηριακές αγορές, καθώς επίσης και η αύξηση της κλίσης της καμπύλης αποδόσεων μετά το καλοκαίρι του 2001, συνέβαλαν σε επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του M3 από τον Ιανουάριο του 2002 και επιβεβαιώνουν την εκτίμηση της ΕΚΤ ότι οι νομισματικές εξελίξεις δεν σηματοδοτούν κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών. Η εκτίμηση αυτή ενισχύεται σημαντικά και από το γεγονός ότι σε όλη τη διάρκεια του 2001 ο ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα παρουσίασε επιβράδυνση και διαμορφώθηκε σε 6,9% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 10,4% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000.

Μετά τη μείωση των επιτοκίων το Νοέμβριο του 2001, η ΕΚΤ δεν προέβη σε άλλη μεταβολή των βασικών της επιτοκίων μέχρι το τέλος Απριλίου του τρέχοντος έτους, καθώς το Διοικητικό Συμβούλιο θεωρεί ότι το επίπεδό τους παραμένει συμβατό με την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση. Ειδικότερα, το Διοικητικό Συμβούλιο εκτιμά ότι οι νομισματικές εξελίξεις εξακολουθούν να μην υποδηλώνουν κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών, αν και η αυξημένη ρευστότητα στην οικονομία θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού όταν επιταχυνθεί ο ρυθμός της οικονομικής ανάκαμψης. Επειδή πάντως η ανάκαμψη είναι βαθμιαία, εκτιμάται ότι η πίεση στις τιμές από τη συνολική ζήτηση θα είναι συγκρατημένη. Ταυτόχρονα, προκειμένου να υποχωρήσει και να παραμείνει κάτω του 2% ο πληθωρισμός, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ θεωρεί ότι είναι αναγκαίο οι συμφωνίες που συνάπτονται στο πλαίσιο των συλλογικών διαπραγματεύσεων να συνεχίσουν να προβλέπουν συγκρατημένες

αυξήσεις μισθών. Θεωρεί επίσης απαραίτητη την προσήλωση των κρατών-μελών στους μεσοπρόθεσμους δημοσιονομικούς στόχους για αποφυγή των υπερβολικών ελλειμμάτων και μείωση του δημόσιου χρέους, οι οποίοι συνεπάγονται ισοσκελισμένους ή πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Η προσήλωση αυτή μπορεί να ενισχύσει το κλίμα εμπιστοσύνης και επομένως τις προοπτικές ανάκαμψης. Τέλος, προκειμένου να ενισχυθούν η παραγωγικότητα και το αναπτυξιακό δυναμικό της οικονομίας της ζώνης του ευρώ και να διευκολυνθεί έτσι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών μεσοπρόθεσμα, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τονίζει τη σημασία που έχει η ταχεία και αποφασιστική προώθηση – η οποία επιβεβαιώθηκε και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης στις 15-16 Μαρτίου – διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που θα αφορούν τις δημόσιες δαπάνες και τα δημόσια έσοδα, τις αγορές προϊόντων και εργασίας καθώς και τις χρηματοπιστωτικές αγορές.

4. ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι νομισματικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2001 χαρακτηρίζονται από σημαντική επιβράδυνση του M3 το οποίο αποτελεί την ελληνική συνιστώσα του νομισματικού μεγέθους M3 της ζώνης του ευρώ. Παρά το γεγονός ότι η ενιαία νομισματική πολιτική της ΕΚΤ λαμβάνει υπόψη τις μεταβολές του M3 για το σύνολο της ζώνης του ευρώ, η εξέλιξη της ελληνικής συνιστώσας του μεγέθους αυτού παρέχει χρήσιμες ενδείξεις για τις νομισματικές συνθήκες στην Ελλάδα. Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του ελληνικού M3 περιορίστηκε σταδιακά σε 6,7% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 12,8% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000, ενώ για ειδικούς λόγους το Δεκέμβριο ο ετήσιος ρυθμός αυξήθηκε σε 9,9%, καθώς το μήνα αυτό δεν εκδόθηκαν ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου και οι εξοφλήσεις των τίτλων αυτών το συγκεκριμένο μήνα προκάλεσαν διόγκωση των ιδιωτικών καταθέσεων. Την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2002 ο ρυθμός του M3 περιορίστηκε στα προ του Δεκεμβρίου επίπεδα και διαμορφώθηκε το Φεβρουάριο σε 6%. Η σταδιακή υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του M3 κατά το 2001 συνδέεται κυρίως με την επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης τόσο προς τον ιδιωτικό τομέα όσο και προς τη γενική κυβέρνηση. Παρά την επιβράδυνσή του, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ελληνικού M3 υπερέβαινε τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης του M3 της ζώνης του ευρώ μέχρι και τον Αύγουστο του 2001. Η υπέρβαση αυτή αντανάκλασε την ταχύτερη πιστωτική επέκταση στην Ελλάδα, σε σχέση με τη ζώνη του ευρώ, ενώ συνδέεται και με τον σχετικά υψηλότερο ρυθμό ανόδου του ονομαστικού ΑΕΠ στην Ελλάδα καθώς και με τις μετατοπίσεις αποταμιευτικών κεφαλαίων του ιδιωτικού μη τραπεζικού τομέα από στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στο M3 σε στοιχεία που αποτελούν μέρος του M3 (ιδίως των *repos*, οι αποδόσεις των οποίων είχαν παύσει να φορολογούνται από το Σεπτέμβριο του 1998¹). Από το Σεπτέμβριο έως και το Νοέμβριο του 2001, η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του

1 Οι αποδόσεις αυτές φορολογούνται και πάλι από 1.1.2002, με συντελεστή 7%.

M3 στη ζώνη του ευρώ, σε συνδυασμό με τη σημαντική επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης στην Ελλάδα, συνέβαλε ώστε ο ρυθμός αύξησης του M3 της ζώνης του ευρώ να υπερβεί τον αντίστοιχο ρυθμό του ελληνικού M3. Η διαφορά αυτή διατηρήθηκε και το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2002.

Η συνολική πιστωτική επέκταση επιβραδύνθηκε σημαντικά το 2001, καθώς διαμορφώθηκε σε 15,7%, έναντι 20,2% το 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην περιορισμένη αύξηση των πιστώσεων προς τη γενική κυβέρνηση, ενώ μικρότερη επιβράδυνση παρουσίασε η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Πιο συγκεκριμένα, η χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης αυξήθηκε κατά 10,4%, έναντι αύξησης κατά 15,9% το 2000, ενώ οι τραπεζικές πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αυξήθηκαν κατά 24,8% το 2001, έναντι ανόδου κατά 27,6% το 2000. Επομένως, η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αν και επιβραδύνθηκε, παρέμεινε και κατά το 2001 σε υψηλά επίπεδα. Από την πλευρά της ζήτησης τραπεζικών δανείων, η διατήρηση της υψηλής πιστωτικής επέκτασης συνδέεται με τη μείωση των επιτοκίων κατά περισσότερο από 2 εκατοστιαίες μονάδες στη διάρκεια του 2001, αλλά και με τον υψηλό ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας, ενώ από την πλευρά της προσφοράς δανείων συνδέεται με τη σταδιακή αποδέσμευση σημαντικού ύψους καταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος. Η αποδέσμευση αυτή αφορά ποσά σε δραχμές και συνάλλαγμα που διακρατούνταν στην Τράπεζα της Ελλάδος υπό μορφή προθεσμιακής κατάθεσης, ύστερα από την εναρμόνιση, κατά το 2000, του καθεστώτος υποχρεωτικών καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος με το αντίστοιχο του Ευρωσυστήματος.

Από την ανάλυση της τραπεζικής χρηματοδότησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας προκύπτει ότι επιβραδύνθηκε σημαντικά η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις όλων των κλάδων (2001: 18,6%, 2000: 24,9%), με εξαίρεση τις τουριστικές και τις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης. Αντίθετα, η τραπεζική χρηματοδότηση των νοικοκυριών (καταναλωτικά και στεγαστικά δάνεια) αυξήθηκε κατά 40% το 2001, έναντι αύξησης κατά 34,8% το 2000, με αποτέλεσμα το υπόλοιπό τους στο τέλος του 2001 να αντιπροσωπεύει το 31,9% του συνόλου των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, έναντι 29% στο τέλος του 2000 και 27,5% στο τέλος του 1999. Παρά την αύξηση αυτή, το μερίδιο των δανείων προς τα νοικοκυριά στο σύνολο των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά παραμένει στην Ελλάδα σε επίπεδο χαμηλότερο από το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ. Εξάλλου, ως ποσοστό του ΑΕΠ, το υπόλοιπο των τραπεζικών δανείων προς τα νοικοκυριά στην Ελλάδα, αν και έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τα τελευταία έτη (τέλος του 2001: 18%, τέλος του 2000: 13,8%), παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (στο σύνολο της ζώνης του ευρώ τα δάνεια αυτής της κατηγορίας αντιστοιχούσαν στο 50% του ΑΕΠ τον Ιούνιο του 2001). Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η σημαντική αύξηση των δανείων προς τα νοικοκυριά απορροφά κατά τα τελευταία έτη ένα υψηλό ποσοστό της συνολικής πιστωτικής επέκτασης των ελληνικών τραπεζών προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (τέλος του 2001: 46,8%, τέλος του 2000: 34,6%), με άμεση επίδραση στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου των δανείων τους.

Για το λόγο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί με προσοχή την εξέλιξη των δανείων προς τα νοικοκυριά και ιδίως των καταναλωτικών δανείων.

Κατά το 2001, τα τραπεζικά επιτόκια στην Ελλάδα παρουσίασαν πτωτική πορεία, καθώς επηρεάστηκαν από τη μείωση των επιτοκίων της ΕΚΤ (συνολική μείωση εντός του 2001 κατά 1,5 εκατοστιαία μονάδα), ενώ συνέχισαν την περαιτέρω σύγκλιση τους προς τα επιτόκια της ζώνης του ευρώ. Ειδικότερα, τα επιτόκια των καταθέσεων συνέκλιναν σχεδόν πλήρως προς τα αντίστοιχα επιτόκια στη ζώνη του ευρώ και το μέσο σταθμικό επιτόκιο των καταθέσεων και των *repos* μειώθηκε κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες το 2001. Ανάλογες μειώσεις παρατηρήθηκαν και στα επιτόκια των τραπεζικών δανείων. Ειδικότερα, το μέσο επιτόκιο των βραχυπρόθεσμων δανείων προς τις επιχειρήσεις μειώθηκε κατά 2,4 περίπου εκατοστιαίες μονάδες το 2001 και η διαφορά του από το αντίστοιχο επιτόκιο της ζώνης του ευρώ περιορίστηκε σε 1,6 εκατοστιαία μονάδα, έναντι 2,9 εκατοστιαίων μονάδων στο τέλος του 2000. Όσον αφορά τα επιτόκια των δανείων προς τα νοικοκυριά, το μέσο επιτόκιο των καταναλωτικών δανείων μειώθηκε σε 12,7% το Δεκέμβριο του 2001, από 14,7% το Δεκέμβριο του 2000, ενώ η διαφορά των επιτοκίων αυτής της κατηγορίας δανείων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ μειώθηκε σε 1,8 εκατοστιαία μονάδα στο τέλος του 2001, από 3,6 μονάδες στο τέλος του 2000. Μειώσεις παρατηρήθηκαν και στα επιτόκια των στεγαστικών δανείων, ιδίως των δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου, τα επιτόκια των οποίων διαμορφώθηκαν σε 5,8% το Δεκέμβριο του 2001, έναντι 8,2% το Δεκέμβριο του 2000. Επειδή κατά το 2001 ο σταθμικός μέσος όρος των επιτοκίων καταθέσεων και των *repos* μειώθηκε κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες περίπου, ενώ των επιτοκίων χορηγήσεων μειώθηκε κατά 2,5 εκατοστιαίες μονάδες περίπου, η διαφορά μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων υποχώρησε περαιτέρω κατά το προηγούμενο έτος, εξέλιξη που αντανακλά ενίσχυση του ανταγωνισμού και της αποτελεσματικότητας της τραπεζικής διαμεσολάβησης.

Οι εξελίξεις στις αγορές κεφαλαίων το 2001 χαρακτηρίστηκαν από την άνοδο των τιμών των ομολόγων και την αύξηση των συναλλαγών στη δευτερογενή αγορά, καθώς και από τη σημαντική πτώση των τιμών των μετοχών και τη μείωση των συναλλαγών και της άντλησης κεφαλαίων στη χρηματιστηριακή αγορά. Ειδικότερα, η διαμόρφωση των τιμών και των συναλλαγών στην πρωτογενή και δευτερογενή αγορά τίτλων του Δημοσίου επηρεάστηκε θετικά από την ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ και την αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας. Επίσης, η αγορά των ομολόγων επηρεάστηκε από τις δυσμενείς εξελίξεις στην εγχώρια και τις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές. Η μείωση των αποδόσεων των ελληνικών ομολόγων αντανακλά την εξάλειψη του κινδύνου σε σχέση με τη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής έναντι του ευρώ, λόγω της ένταξης της χώρας στη ζώνη του ευρώ και της συμμετοχής της στην ενιαία αγορά ομολόγων, αλλά και τις ευνοϊκές συνθήκες που επικράτησαν στις διεθνείς αγορές τίτλων σταθερού εισοδήματος εξαιτίας της στροφής των επενδυτών προς αυτούς, ιδίως στην αγορά των ΗΠΑ.

Στην πρωτογενή αγορά τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου σημειώθηκε μείωση των αντληθέντων κεφαλαίων, η οποία αντανακλούσε τη σχετικά χαμηλή ζήτηση δανειακών κεφαλαίων εκ μέρους του Δημοσίου σε σύγκριση με την προσφορά κεφαλαίων από τους

επενδυτές. Οι εκδόσεις των εν λόγω τίτλων πραγματοποιήθηκαν μέσω δημοπρασιών, κυρίως με τη διαδικασία της επανέκδοσης, και σε μικρότερο βαθμό με νέες εκδόσεις. Ειδικότερα, οι επανεκδόσεις αντιστοιχούσαν στο 87% της συνολικής αξίας των τίτλων του Δημοσίου που δημοπρατήθηκαν στη διάρκεια του 2001. Η μέση διάρκεια του συνόλου των τίτλων του Δημοσίου που προσφέρθηκαν το 2001 διαμορφώθηκε σε 8,5 έτη από 8,4 έτη το 2000 και 6,1 έτη το 1999.

Οι συναλλαγές στη δευτερογενή αγορά τίτλων παρουσίασαν άνοδο από τις αρχές του 2001, η οποία ήταν ιδιαίτερα έντονη τους τελευταίους μήνες του έτους. Η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών ανήλθε σε 1.256 εκατ. ευρώ ή 428 δισεκ. δρχ. το 2001, έναντι 87 δισεκ. δρχ. το 2000. Η απόδοση του 10ετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου μειώθηκε σε 5,28% στο τέλος Δεκεμβρίου του 2001, από 5,47% στο τέλος Δεκεμβρίου του 2000. Η διαφορά αποδόσεων μεταξύ του ελληνικού και του γερμανικού 10ετούς ομολόγου μειώθηκε σε 34 μονάδες βάσης στο τέλος Δεκεμβρίου του 2001 από 62 μονάδες βάσης στο τέλος Δεκεμβρίου του 2000 (βλ. Διάγραμμα VII.2). Οι αποδόσεις των λοιπών ομολογιακών τίτλων του Δημοσίου επίσης μειώθηκαν το 2001 και εξακολούθησαν να συγκλίνουν προς τις χαμηλότερες αποδόσεις των αντίστοιχων τίτλων της ζώνης του ευρώ. Η καμπύλη αποδόσεων των τίτλων του Δημοσίου μετακινήθηκε προς τα κάτω στο τέλος του 2001 σε σύγκριση με το τέλος του 2000 και απέκτησε μεγαλύτερη θετική κλίση. Οι εξελίξεις αυτές των αποδόσεων στην εγχώρια αγορά αντανακλούν ανάλογες εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ, επιβεβαιώνοντας την περαιτέρω ενσωμάτωση της ελληνικής στην ευρωπαϊκή αγορά ομολόγων.

Οι τιμές των μετοχών του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) ακολούθησαν πτωτική πορεία στη διάρκεια του 2001 για δεύτερο συνεχές έτος. Μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου 2000 και τέλους Δεκεμβρίου 2001 ο δείκτης τιμών των μετοχών στο ΧΑΑ μειώθηκε κατά 23,5%, ενώ οι συναλλαγές παρουσίασαν πώση κατά 59%. Επιπρόσθετα, οι συνθήκες που επικράτησαν στη χρηματιστηριακή αγορά το 2001 περιόρισαν σημαντικά την άντληση κεφαλαίων μέσω της αγοράς αυτής (2001: 835 εκατ. ευρώ ή 285 δισεκ. δρχ., 2000: 2.994 δισεκ. δραχμές). Η πτωτική τάση των τιμών των μετοχών συνεχίστηκε στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2002. Οι ανωτέρω εξελίξεις στην ελληνική χρηματιστηριακή αγορά επηρεάστηκαν από την πώση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ και από το δυσμενές κλίμα που επικράτησε στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές στη διάρκεια του 2001, ιδίως μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001 οι δείκτες τιμών των μετοχών Dow Jones EURO STOXX στη ζώνη του ευρώ και Standard and Poor's στις ΗΠΑ υποχώρησαν κατά 19,7% και 13% αντίστοιχα. Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν κατά την τελευταία διετία στις τιμές των μετοχών και την κερδοφορία των επιχειρήσεων με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ είχαν ως αποτέλεσμα η ελληνική χρηματιστηριακή αγορά να χαρακτηρίζεται στο τέλος του 2001 από σχετικά χαμηλό μέσο λόγο τιμής προς κέρδη ανά μετοχή (P/E ratio).

Η αρνητική επίδοση της χρηματιστηριακής αγοράς κατά το 2001 επηρέασε ανάλογα και την αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων στην Ελλάδα. Η πώση των τιμών και του

αριθμού των κυκλοφορούντων μεριδίων των αμοιβαίων κεφαλαίων οδήγησε σε μείωση της αξίας του ενεργητικού τους, ενώ περαιτέρω υποχώρησή του σημειώθηκε και στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του τρέχοντος έτους. Η εξέλιξη αυτή αντανάκλα την πτώση της αξίας ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων και των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων. Αντίθετα, το ενεργητικό των ομολογιακών και μικτών αμοιβαίων κεφαλαίων παρουσίασε άνοδο, γεγονός που είναι ενδεικτικό της μετατόπισης του ενδιαφέροντος των επενδυτών προς επενδύσεις οι οποίες συνδυάζουν σχετικά χαμηλότερο κίνδυνο και ικανοποιητικές αποδόσεις.

5. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

Στις 28 Φεβρουαρίου 2002 ολοκληρώθηκε στην Ελλάδα η εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ με τη λήξη της περιόδου παράλληλης κυκλοφορίας. Χάρη στη θετική υποδοχή από το κοινό, η εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ πραγματοποιήθηκε ομαλά και απρόσκοπτα. Οι προετοιμασίες για την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή περιλάμβαναν την εκτίμηση και την παραγωγή των αναγκαίων ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, την ολοκλήρωση του νομικού πλαισίου για την εισαγωγή του ευρώ, τις πρακτικές προετοιμασίες για την εισαγωγή στην κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ και την παράλληλη απόσυρση των δραχμών, ενημερωτικές δραστηριότητες αλλά και ρυθμίσεις για την προστασία των νέων τραπεζογραμματίων και κερμάτων από την παραχάραξη.

Η Τράπεζα της Ελλάδος εκτίμησε την ποσότητα τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ που έπρεπε να είναι διαθέσιμα για την αντικατάσταση των δραχμών που θα βρίσκονταν σε κυκλοφορία στο τέλος του 2001, αλλά προέβλεψε και την παραγωγή αποθεμάτων διοικητικής μερίμνας (που ανέρχονταν σε ένα πρόσθετο ποσοστό 20% επί της αρχικής ποσότητας) για την αντιμετώπιση τυχόν σφαλμάτων στις εκτιμήσεις, δυσχερειών στη διαδικασία ανταλλαγής ή άλλων απρόβλεπτων γεγονότων. Συνολικά εκτιμήθηκε ότι έπρεπε να είναι διαθέσιμα 617 εκατομμύρια τραπεζογραμμάρια και 1.600 εκατομμύρια κέρματα ευρώ διαφόρων ονομαστικών αξιών. Αμέσως μετά τη λήψη της απόφασης για την ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ, το Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος (ΙΕΤΑ) προχώρησε στις αναγκαίες προμήθειες πρώτων υλών και προέβη στην αναβάθμιση και συμπλήρωση του μηχανολογικού εξοπλισμού του. Ταυτόχρονα, η λειτουργία του ΙΕΤΑ εντατικοποιήθηκε. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος των αναγκαίων ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ καλύφθηκε από την παραγωγή του ΙΕΤΑ, ενώ η παραγωγή των υπόλοιπων ποσοτήτων ανατέθηκε σε άλλα εκτυπωτικά ιδρύματα και νομισματοκοπεία της ζώνης του ευρώ.

Το νομικό πλαίσιο για την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή στηρίχθηκε, εκτός από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σε μία σειρά από Κανονισμούς του Συμβουλίου που, μεταξύ άλλων, προσδιορίζουν τις τιμές και τους κανόνες μετατροπής

μεταξύ του ευρώ και των εθνικών νομισματικών μονάδων των κρατών-μελών που συμμετέχουν στη νομισματική ένωση και ορίζουν την ονομαστική αξία, καθώς και τις τεχνικές προδιαγραφές των κερμάτων ευρώ. Η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή διέπεται από ένα γενικό πλαίσιο ρυθμίσεων, αλλά οι λεπτομέρειες της διαδικασίας αυτής ρυθμίζονται σε εθνικό επίπεδο από κάθε κράτος-μέλος. Επίσης, η ΕΚΤ εξέδωσε σειρά Κατευθυντήριων Γραμμών και Αποφάσεων, που αφορούσαν τον προεφοδιασμό με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ ή ρύθμιζαν άλλα ζητήματα σχετικά με την επικείμενη κυκλοφορία του ευρώ. Το περιεχόμενο των παραπάνω Κανονισμών, Κατευθυντήριων Γραμμών και Αποφάσεων ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με μια σειρά από νόμους, υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους, που ρυθμίζουν τις λεπτομέρειες της εισαγωγής του ευρώ σε φυσική μορφή στην Ελλάδα (περίοδος παράλληλης κυκλοφορίας, παραστάσεις εθνικών όψεων κερμάτων, διαδικασίες και χρονοδιάγραμμα προεφοδιασμού, προστασία του νομίσματος από την παραχάραξη).

Στην Ελλάδα, ο προεφοδιασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων με τραπεζογραμμάτια ευρώ άρχισε την 1η Οκτωβρίου 2001, ενώ ο προεφοδιασμός με κέρματα άρχισε νωρίτερα, την 1η Σεπτεμβρίου. Εξαιτίας των γεωγραφικών χαρακτηριστικών της χώρας, καταβλήθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος ιδιαίτερες προσπάθειες ώστε να υπάρξει ένα ευρύ δίκτυο κέντρων διανομής ευρώ σε όλη τη χώρα. Συνολικά προεφοδιάστηκαν με ευρώ 3.233 καταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων και των Ελληνικών Ταχυδρομείων σε όλη την επικράτεια. Η ζήτηση των επιχειρήσεων για τον υποπροεφοδιασμό τους με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ ήταν πολύ μικρότερη από το μέγεθος του προεφοδιασμού των πιστωτικών ιδρυμάτων. Παρ' όλα αυτά, δεν παρουσιάστηκαν προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Επίσης, από τις 17 Δεκεμβρίου 2001 προεφοδιάστηκε το κοινό με κέρματα ευρώ που πωλούνταν σε συσκευασίες εξοικειώσης.

Από την 1η Ιανουαρίου 2002 ξεκίνησε η κυκλοφορία των τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ και η παράλληλη απόσυρση των δραχμών. Τα πιστωτικά ιδρύματα έπαισαν να δίνουν δραχμές από τα ταμεία τους. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η ταχεία μετατροπή των Αυτόματων Ταμειολογιστικών Μηχανών (ΑΤΜ), η οποία ολοκληρώθηκε σε 3 μόλις ημέρες σε ολόκληρη τη χώρα. Η προσαρμογή του κοινού και των επιχειρήσεων στο νέο νόμισμα ήταν ταχύτερη από την αναμενόμενη και έγινε εμφανής και από το γεγονός ότι ποσοστό άνω του 90% των συναλλαγών πραγματοποιούνταν σε ευρώ ήδη από το τέλος Ιανουαρίου. Με ικανοποιητικούς ρυθμούς εξελίχθηκε και η απόσυρση δραχμών από την Τράπεζα της Ελλάδος. Η συνολική απόσυρση των δραχμών στις 28 Φεβρουαρίου 2002 ανερχόταν σε 2,7 τρισεκ. δρχ. ή 90% περίπου του νομίσματος σε κυκλοφορία την 31η Δεκεμβρίου 2001.

Κατά τη διάρκεια του 2001 και τους πρώτους μήνες του 2002, η Τράπεζα της Ελλάδος διεξήγαγε ενημερωτική εκστρατεία με σκοπό την έγκαιρη προετοιμασία του κοινού για την εισαγωγή των τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ. Μέρος των επικοινωνιακών δραστηριοτήτων της Τράπεζας της Ελλάδος εντασσόταν στην Εκστρατεία Ενημέρωσης Ευρώ 2002 που διοργάνωσε η ΕΚΤ σε συνεργασία με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος, αλλά αναλήφθηκαν και ανεξάρτητες επικοινωνιακές

δραστηριότητες. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδος, διανεμήθηκε ενημερωτικό υλικό στο κοινό και σε φορείς που θα δρούσαν ως πολλαπλασιαστές ενημέρωσης, προωθήθηκε διαφημιστική εκστρατεία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οργανώθηκαν σεμινάρια για την εκπαίδευση ταμιών στην αναγνώριση των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ. Επίσης η Τράπεζα της Ελλάδος μερίμνησε για την κάλυψη των ιδιαίτερων ενημερωτικών αναγκών των παιδιών σχολικής ηλικίας, τόσο στο πλαίσιο της εκστρατείας του Ευρωσυστήματος όσο και με ανεξάρτητες πρωτοβουλίες.

Τα τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ ενσωματώνουν χαρακτηριστικά που τους παρέχουν τη μέγιστη δυνατή ασφάλεια από την παραχάραξη. Προκειμένου να είναι σε θέση οι αρμόδιες υπηρεσίες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά κάθε απόπειρα παραχάραξης, αποφασίστηκε, πέρα από την ενίσχυση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, να δημιουργηθεί και ένα δίκτυο φορέων, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με καθορισμένους ρόλους και αρμοδιότητες, που εκτείνεται και πέραν της ζώνης του ευρώ. Η Τράπεζα της Ελλάδος, συμμετέχοντας ενεργά στα αρμόδια όργανα, έχει προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για τη συγκρότηση του Εθνικού Κέντρου Καταπολέμησης της Παραχάραξης (National Counterfeit Centre – NCC), του οποίου έχει την ευθύνη. Παράλληλα έχουν συγκροτηθεί τα Εθνικά Κέντρα Ανάλυσης για τραπεζογραμμάτια και κέρματα (National Analysis Centre – NAC και Coin National Analysis Centre – CNAC), των οποίων την ευθύνη και λειτουργία έχει αναλάβει η Ελληνική Αστυνομία.

6. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας διεθνώς και ειδικότερα οι αρνητικές εξελίξεις στις χρηματιστηριακές αγορές κατά τη διάρκεια του παρελθόντος έτους επηρέασαν την αποδοτικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίστοιχα επηρεάστηκε και η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών των οποίων τα προ φόρων κέρδη μειώθηκαν το 2001 κατά 13,7%, η απόδοση στο σύνολο του ενεργητικού τους σε 1,5% από 1,9% το 2000 και των ιδίων κεφαλαίων τους σε 17,9% από 20,7% το 2000. Σε αντίθεση με τα λοιπά (εκτός τόκων) έσοδα των τραπεζών, τα οποία υποχώρησαν λόγω της μείωσης των εσόδων από χρηματοοικονομικές πράξεις και λοιπές προμήθειες, τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν κατά 13,9% το 2001 και παρέμειναν ως ποσοστό του μέσου ενεργητικού τους περίπου στο επίπεδο του προηγούμενου έτους. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε η ταχύτερη αύξηση των χορηγήσεων γενικώς σε σύγκριση με τις καταθέσεις και ειδικότερα η πολύ ταχύτερη αύξηση των καταναλωτικών δανείων, στα οποία το περιθώριο κέρδους είναι υψηλότερο. Εξάλλου, οι λειτουργικές δαπάνες των τραπεζών υποχώρησαν οριακά το 2001 ως ποσοστό του ενεργητικού (σε 2,3% από 2,4% το 2000) κυρίως λόγω της συγκράτησης των δαπανών προσωπικού. Η εξέλιξη αυτή θεωρείται ικανοποιητική, δεδομένου ότι οι δαπάνες διαχείρισης των τραπεζών επιβαρύνθηκαν επιπλέον το 2001 λόγω της προετοιμασίας για την εισαγωγή του ευρώ.

Το σύνολο του ενεργητικού των τραπεζών αυξήθηκε με σχετικά υψηλούς ρυθμούς κατά τα τελευταία έτη, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο 146% του ΑΕΠ το 2001, έναντι 120% το 1998. Οι καταθέσεις πάντως αυξήθηκαν με χαμηλότερο ρυθμό και ως ποσοστό στο σύνολο του ενεργητικού ανήλθαν σε 62% περίπου στο τέλος του 2001, έναντι 76% το 1998. Αντίθετα οι χορηγήσεις, κυρίως λόγω της υψηλής πιστωτικής επέκτασης προς τα νοικοκυριά, σημείωσαν σημαντική αύξηση της συμμετοχής τους στο ενεργητικό των τραπεζών, και ανήλθαν σε 46% από 39% στο τέλος του 1998.

Από τις εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο το 2001 προκύπτει ότι οι στρατηγικές επιλογές των τραπεζών προσανατολίζονται λιγότερο, σε σχέση με την προ του 2001 περίοδο, στην επέκταση των δραστηριοτήτων τους σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ μέσω διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων, ενώ το ενδιαφέρον τους εστιάζεται, κυρίως, σε επιλεκτική επέκταση εντός των εθνικών αγορών, καθώς και σε αγορές της ομάδας των υπό ένταξη χωρών. Υιοθετώντας (και λόγω μεγέθους) τον ίδιο προσανατολισμό, ορισμένες ελληνικές τράπεζες επιδιώκουν κατ' αρχήν να ενισχύσουν τη θέση τους στην ελληνική αγορά και μεσοπρόθεσμα να αποκτήσουν μέγεθος που θα τους επιτρέψει να εκμεταλλευθούν τις οικονομίες κλίμακας και να έχουν ευκολότερη πρόσβαση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Παράλληλα προς τις εξαγορές και συγχωνεύσεις που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια, οι ελληνικές τράπεζες προωθούν στρατηγικές συνεργασίες με ισχυρά ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα και επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε χώρες της νοτιανοατολικής Ευρώπης.

Το μέγεθος των ελληνικών τραπεζών εξακολουθεί να είναι συγκριτικά μικρό σε παγκόσμιο αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο. Με κριτήριο το σύνολο του ενεργητικού, στο τέλος του 2000 καμία ελληνική τράπεζα δεν συγκαταλεγόταν στις 100 μεγαλύτερες παγκοσμίως και μόνο δύο στις 100 μεγαλύτερες ευρωπαϊκές. Στην εγχώρια αγορά οι ελληνικές τράπεζες κατέχουν μερίδιο της τάξεως του 80%, οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί περίπου 10%, τα υποκαταστήματα των ξένων τραπεζών 9,5% και οι συνεταιριστικές τράπεζες λίγο μικρότερο από 0,5%. Τα τελευταία έτη έχει μειωθεί αισθητά το μερίδιο της αγοράς που κατέχουν τα πιστωτικά ιδρύματα που ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο. Μετά την εξαγορά της ΕΤΒΑ από την Τράπεζα Πειραιώς στις αρχές του τρέχοντος έτους, το ποσοστό που κατείχαν οι τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος περιορίστηκε (με βάση το σύνολο του ενεργητικού) σε περίπου 53%, από 63% στο τέλος του 1998. Το ποσοστό αυτό αναμένεται να μειωθεί ακόμη περισσότερο, καθώς έχει εκφραστεί η βούληση της Πολιτείας να προχωρήσει σε περαιτέρω μείωση του χαρτοφυλακίου των τραπεζικών μετοχών που ελέγχει. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι το μερίδιο των ξένων τραπεζών στην εγχώρια αγορά παραμένει σταθερό ή και μειώνεται τα τελευταία έτη, όπως συμβαίνει και στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υποδηλώνοντας τη δεσπόζουσα θέση των εγχώριων τραπεζών, ιδιαίτερα στο λιανικό τμήμα της αγοράς. Δεν φαίνεται, κατά συνέπεια, να επαληθεύονται ορισμένες αρχικές εκτιμήσεις σύμφωνα με τις οποίες η δημιουργία της ενιαίας χρηματοπιστωτικής αγοράς στη ζώνη του ευρώ θα οδηγούσε σε εντονότερο ανταγωνισμό από ξένα πιστωτικά ιδρύματα τα οποία θα επέλεγαν να έχουν επιτόπια παρουσία στις εθνικές αγορές. Από την άλλη, όμως, πλευρά ενισχύθηκαν οι προσπά-

θειες των ξένων πολυεθνικών τραπεζών για συγκέντρωση της διαχείρισης της ρευστότητας στα διεθνή χρηματοοικονομικά κέντρα με αποτέλεσμα, σε επίπεδο ομίλων, να προκύπτουν οικονομίες κλίμακος που έχουν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό.

Η επέκταση του δικτύου καταστημάτων συνιστά καίρια επιλογή για τις ελληνικές τράπεζες. Ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων συνεχίζει να αυξάνεται (1998: 2.779, 2001: 3.134), καθώς η ελληνική τραπεζική αγορά διανύει διαφορετικό στάδιο ανάπτυξης από τις περισσότερες ευρωπαϊκές αγορές που βρίσκονται στη φάση της ωρίμανσης. Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, όμως, θα πρέπει σταδιακά να υιοθετήσουν τις προηγμένες τεχνικές, οι οποίες έχουν επιτρέψει την ανάπτυξη εναλλακτικών τρόπων διάθεσης τραπεζικών προϊόντων, που αφορούν είτε μονάδες που λειτουργούν με μειωμένη παρουσία προσωπικού, είτε άλλους τρόπους παροχής υπηρεσιών από απόσταση (τηλεφωνικά ή μέσω του Διαδικτύου όπου, πάντως, ο αριθμός των συνδρομητών τριπλασιάστηκε εντός του 2001). Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι ο αριθμός των υπαλλήλων ανά κατάστημα μειώθηκε από 21 περίπου το 1998 σε 19 το 2001 (στη ζώνη του ευρώ, ο αντίστοιχος αριθμός είναι μόνο 12 υπάλληλοι ανά κατάστημα). Επίσης, εντυπωσιακή ήταν η αύξηση των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών (ATM), ο αριθμός των οποίων σχεδόν διπλασιάστηκε την τελευταία τριετία (1998: 2.168, 2001: 4.326). Όμως, παρά τη σημαντική αυτή αύξηση των ATM, η αναλογία τους προς τον πληθυσμό είναι αισθητά χαμηλότερη από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ζώνης του ευρώ (σε 1 εκατομμύριο κατοίκους αντιστοιχούσαν 409 ATM στην Ελλάδα το 2001, έναντι 609 στη ζώνη του ευρώ το 1999).

Ο ανταγωνισμός στην εγχώρια τραπεζική αγορά εντείνεται. Το περιθώριο επιτοκίων χορηγήσεων-καταθέσεων ακολούθησε τα τελευταία χρόνια πτωτική πορεία και περιορίστηκε κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες περίπου μεταξύ του τέλους του 1998 και τέλους του 2001. Ο ανταγωνισμός εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονος στον τομέα της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης, όπου παρατηρούνται και οι υψηλότεροι ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης (περίπου 34% κατά μέσο όρο την τελευταία τριετία). Εξάλλου, η πρόσφατη απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος, που επιτρέπει την ίδρυση και λειτουργία Εταιριών Παροχής Πιστώσεων με κύριο αντικείμενο τη χορήγηση πιστώσεων σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη καταναλωτικών και προσωπικών τους αναγκών, αναμένεται να οδηγήσει σε περαιτέρω ενίσχυση του ανταγωνισμού στο συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς. Ωστόσο, παρά τη μεγάλη άνοδο που σημείωσαν οι συγκεκριμένες κατηγορίες χορηγήσεων, η δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών στην Ελλάδα παραμένει, ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (18% στο τέλος του 2001) σε σύγκριση με το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ (50% για την ίδια περίοδο). Χωρίς επομένως ο συνολικός δανεισμός να είναι υψηλός, ενδεχομένως να υπάρχει πρόβλημα όσον αφορά την κατανομή των πιστώσεων και την τυχόν υπερχρέωση επιμέρους νοικοκυριών, για τα οποία ο έλεγχος της συνολικής τους δανειακής επιβάρυνσης δεν διευκολύνεται στον επιθυμητό βαθμό, επειδή καθυστερεί η πλήρης ενεργοποίηση της εταιρίας Τειρεσίας. Είναι κατά συνέπεια απαραίτητο τα πιστωτικά ιδρύματα να επιδείξουν ιδιαίτερη μέριμνα προκειμένου να αποτρέψουν τη χειροτέρευση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου των δανείων αυτής της κατηγορίας.

Στον εποπτικό τομέα, τα σημαντικότερα θέματα που εξετάζονται αυτήν την περίοδο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αφορούν την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου για τον προσδιορισμό της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, τη διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης και τα μέτρα που αποβλέπουν στο να καταστεί αποτελεσματικότερος ο μηχανισμός παρακολούθησης των αγορών. Επίσης, εξετάζονται θέματα που αφορούν την καθιέρωση πλαισίου για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ομίλων και το θεσμικό πλαίσιο για τις επενδυτικές υπηρεσίες. Ενόψει ακριβώς αυτών των σημαντικών εξελίξεων, που θα επιφέρουν δραστικές μεταβολές στον τομέα των κανονιστικών ρυθμίσεων, πραγματοποιήθηκαν οι απαραίτητες παρεμβάσεις στην ελληνική νομοθεσία και η Τράπεζα της Ελλάδος προχώρησε, στο πλαίσιο των σχετικών εξουσιοδοτήσεων, στην υιοθέτηση αντίστοιχων μέτρων, τα κυριότερα από τα οποία είναι τα ακόλουθα:

(α) Αυξήθηκε το ελάχιστο αρχικό κεφάλαιο των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν τη νομική μορφή ανώνυμης εταιρίας σε 18 εκατ. ευρώ από 11,7 εκατ. ευρώ. Μετά την προοκταετίας τελευταία σχετική αναπροσαρμογή, η αύξηση αυτή κρίθηκε σκόπιμη, κυρίως διότι ελήφθη υπόψη η ανάγκη πραγματοποίησης από τα πιστωτικά ιδρύματα σημαντικών επενδύσεων υλικοτεχνικής υποδομής που απαιτούνται για τη διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στις σημερινές συνθήκες του εντεινόμενου ανταγωνισμού.

(β) Επίσης, πραγματοποιήθηκαν και άλλες ουσιαστικές προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων. Ειδικότερα:

– Παρασχέθηκε, όπως προαναφέρθηκε, η δυνατότητα και σε επιχειρήσεις που δεν είναι πιστωτικά ιδρύματα να χορηγούν δάνεια και πιστώσεις προς νοικοκυριά, υπό τον όρο της υπαγωγής τους στην εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

– Μειώθηκε σε 6 μήνες (από 12) η περίοδος για την οποία τα πιστωτικά ιδρύματα επιτρέπεται να συνεχίζουν να εγγράφουν στα έσοδά τους ανείσπρακτους τόκους δανείων.

– Με ειδική ρύθμιση προβλέπεται αναστολή (*moratorium*) της εκπλήρωσης τμήματος ή του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων που αντιμετωπίζουν κρίση ρευστότητας με πιθανολογούμενη ανεπάρκεια κεφαλαίων, ώστε να μεσολαβεί ένα εύλογο διάστημα για τη λήψη μέτρων προς επίλυση των τυχόν προβλημάτων, πριν καταστεί αναγκαία η λήψη ριζικότερων διορθωτικών μέτρων.

– Τέλος, ενισχύθηκε το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της Τράπεζας της Ελλάδος και των ελεγκτικών εταιριών.

Οι ως άνω ρυθμίσεις εκτιμάται ότι παρέχουν μεγαλύτερη ευελιξία στα πιστωτικά ιδρύματα για την αντιμετώπιση των κινδύνων που αναλαμβάνουν και ότι ενισχύουν τη διαφάνεια, ως συμπληρωματικό μέσο εποπτείας που συμβάλλει στη σταθερότητα του συστήματος. Εξάλλου, η δυνατότητα αξιοποίησης της εποπτείας για την εξυπηρέτηση του ευρύτερου στόχου της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας ενισχύθηκε με την υιοθέτηση μεγαλύτερης διακριτικής ευχέρειας στον καθορισμό από την Τράπεζα της Ελλάδος των κεφαλαιακών απαιτήσεων και σε επίπεδο μεμονωμένων πιστωτικών ιδρυμάτων, αντί της αρχής των γενικών ρυθμίσεων που ίσχυε προηγουμένως.

Επιπλέον, η δημιουργία του κατάλληλου θεσμικού και φορολογικού πλαισίου, η οποία έχει καθυστερήσει σημαντικά έναντι των λοιπών χωρών, θα καταστήσει δυνατή την τιτλοποίηση δανείων και λοιπών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων και θα αποτελέσει πρόσθετο παράγοντα που θα μπορούσε να συμβάλει, μεταξύ άλλων, στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των διαθέσιμων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Όσον αφορά το μέγεθος των προβλέψεων των τραπεζών, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει επανειλημμένα επισημάνει την ειδική βαρύτητα που αποδίδει σε αυτό το θέμα, ιδιαίτερα λόγω ενδεχόμενων επιπτώσεων της ταχείας πιστωτικής επέκτασης στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Για το λόγο αυτό, έχει καθορίσει πλαίσιο δημιουργίας εποπτικής φύσεως προβλέψεων, οι οποίες υπολογίζονται ως ποσοστό επί των δανείων που παρουσιάζουν καθυστερήσεις στην εξυπηρέτηση. Με τη ρύθμιση αυτή επιτεύχθηκε συστηματικότερος και πιο αξιόπιστος τρόπος αξιολόγησης του βαθμού κάλυψης, με ειδικές και γενικές προβλέψεις, των αναμενόμενων ζημιών από επισφαλείς απαιτήσεις. Το λογιστικό και φορολογικό καθεστώς που ισχύει για τις προβλέψεις και ιδίως η έλλειψη μακράς σειράς στατιστικών δεδομένων δεν έχει επιτρέψει μέχρι σήμερα ακριβή εκτίμηση του ύψους των αναγκαιών προβλέψεων και την αποφυγή περιπτώσεων υπερεκτίμησης της αποδοτικότητας σε ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα. Η βραχυπρόθεσμη προσέγγιση της αποδοτικότητας, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη στοιχεία που ενέχουν κίνδυνο μεσοπρόθεσμα, πολλές φορές δεν οδηγεί στην κατάλληλη και έγκαιρη προσαρμογή της πολιτικής για τη χορήγηση δανείων. Στον τομέα αυτό, ειδικά, θα πρέπει όλα τα πιστωτικά ιδρύματα να εφαρμόσουν περισσότερο ενεργό πολιτική ακολουθώντας το παράδειγμα εκείνων των τραπεζών που έχουν σχηματίσει προβλέψεις και πέραν των ελάχιστων που καθορίζονται στις αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, με αποτέλεσμα να μετριάζεται η επαύξηση της μεταβλητότητας των κερδών τους εξαιτίας του οικονομικού κύκλου.

Στο τέλος Ιουλίου του 2001 ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς, ήταν 12,6%. Σε σύγκριση με το μέσο όρο της τριετίας 1998-2000 ο δείκτης του πρώτου εξαμήνου του 2001 έχει υποχωρήσει κατά δύο εκατοστιαίες μονάδες περίπου. Σημειώνεται ότι η υποχώρηση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με την αποδέσμευση των υψηλών υποχρεωτικών καταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος και τη χρησιμοποίηση των εν λόγω κεφαλαίων για χορήγηση δανείων στην οικονομία. Μέχρι τις 2 Ιανουαρίου 2002 είχαν αποδεσμευθεί 9,6 δισεκ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 13% του συνόλου των δανείων των τραπεζών προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Η συνεργασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στον τομέα αυτό λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την αξιολόγηση της επάρκειας της διοικητικής οργάνωσης και των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου τους. Το παρελθόν έτος η Τράπεζα εξέδωσε ειδική εγκύκλιο με κατευθυντήριες οδηγίες για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες κατά την περίοδο παράλληλης κυκλοφορίας δραχμών και ευρώ, η οποία, λόγω

της αύξησης των συναλλαγών σε μετρητά, θεωρήθηκε περίοδος “υψηλού κινδύνου”. Επίσης, στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ειδικότερα των νέων υποχρεώσεων που έχει αναλάβει το χρηματοπιστωτικό σύστημα για την πρόληψη και καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί τις εξελίξεις και προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες προς διασφάλιση της άμεσης συμμόρφωσης των εποπτευόμενων από αυτήν φορέων.

7. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

7.1 Βραχυπρόθεσμες προοπτικές της οικονομίας

Η ελληνική οικονομία διανύει ήδη το δεύτερο έτος συμμετοχής της στη ζώνη του ευρώ. Αφού το 2001 επέτυχε να παραμείνει σε πορεία πραγματικής σύγκλισης, η ελληνική οικονομία το 2002 αντιμετωπίζει αυξημένες προκλήσεις. Πρέπει να ανακοπεί η πρόσφατη επιτάχυνση του πληθωρισμού και να διασφαλιστούν συνθήκες σταθερότητας των τιμών, ενώ πρέπει να εξασφαλιστεί η δημοσιονομική σταθερότητα και να βελτιωθεί σημαντικά η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Οι οικονομικές προοπτικές σε παγκόσμιο επίπεδο διαγράφονται σήμερα σαφώς ευνοϊκότερες από ό,τι μόλις το Δεκέμβριο του 2001. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αναθεώρησε τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους¹ τις προβλέψεις του για το ρυθμό ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας το 2002 από 2,4% σε 2,8% και της οικονομίας των ΗΠΑ από 0,7% σε 2,3%. Στη ζώνη του ευρώ ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ προβλέπεται να επιταχυνθεί σταδιακά στη διάρκεια του 2002 και να φθάσει στο 2,5% περίπου το τελευταίο τρίμηνο, ενώ η μέση ετήσια αύξηση εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 1,4%.² Επισημαίνεται ότι τα θεμελιώδη δεδομένα της ευρωπαϊκής οικονομίας γενικώς παραμένουν υγιή, οι συνθήκες χρηματοδότησης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων είναι ευνοϊκές και η υψηλότερη άνοδος του πραγματικού εισοδήματος λόγω της μείωσης του πληθωρισμού θα στηρίξει τη συνολική ζήτηση. Πράγματι, ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ αναμένεται να επιβραδυνθεί στο 2% περίπου το δεύτερο εξάμηνο του 2002,³ παρά την επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου του ΕνΔΤΚ το πρώτο τρίμηνο του έτους,⁴ η οποία οφειλόταν στην αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου καθώς και σε ειδικούς παράγοντες των οποίων η επίπτωση θα είναι πρόσκαιρη.

Ο ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού αναμένεται να υποχωρήσει και στην Ελλάδα στη διάρκεια του έτους, παρά την επιτάχυνση κατά μία εκατοστιαία μονάδα που σημειώ-

1 ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, 18.4.2002

2 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*, 24.4.2002. Την ίδια πρόβλεψη κάνει και το ΔΝΤ, ενώ ο ΟΟΣΑ προβλέπει αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,3%.

3 Πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον ΕνΔΤΚ. Σύμφωνα με την ίδια πρόβλεψη, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός το 2002 θα διαμορφωθεί στο 2,2%.

4 Σε 2,5% το Μάρτιο του 2002 από 2,0% το Δεκέμβριο του 2001.

θηκε το πρώτο τρίμηνο του 2002.¹ Η επιτάχυνση αυτή οφειλόταν κυρίως στη μεγάλη αύξηση των τιμών των οπωροκηπευτικών το Δεκέμβριο του 2001 και τον Ιανουάριο του 2002 (η οποία δεν αντιστράφηκε πλήρως στο δίμηνο που ακολούθησε), στην άνοδο της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, καθώς και στο γεγονός ότι οι στρογγυλοποιήσεις των τιμών προς τα άνω κατά την τιμολόγηση σε ευρώ ήταν τελικά μεγαλύτερες από ό,τι είχε διαφανεί αρχικά.² Όσον αφορά ολόκληρο το τρέχον έτος, εκτιμάται ότι η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα θα επηρεαστεί ευνοϊκά από την υποχώρηση του πληθωρισμού στις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ και γενικότερα στις βιομηχανικές χώρες. Στον περιορισμό των πληθωριστικών πιέσεων θα συμβάλουν επίσης η εξάντληση της έμμεσης αυξητικής επίδρασης την οποία άσκησε στις τιμές καταναλωτή με χρονική υστέρηση η μεγάλη άνοδος — στη διάρκεια του 2000 — των τιμών των καυσίμων και της ισοτιμίας του δολαρίου έναντι του ευρώ, καθώς και η συνεχιζόμενη απελευθέρωση της αγοράς τηλεπικοινωνιών. Αντίθετα, με βάση τα πιο πρόσφατα δεδομένα εκτιμάται ότι το μέσο ετήσιο επίπεδο της τιμής του πετρελαίου θα υποχωρήσει μόνο ελαφρά εφέτος (ή και θα παραμείνει αμετάβλητο) σε σχέση με το 2001, ενώ οι διεθνείς τιμές των άλλων εισαγόμενων πρώτων υλών θα μείνουν σταθερές ή θα αυξηθούν (το 2001 είχαν μειωθεί). Επίσης, ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας προβλέπεται ότι θα επιταχυνθεί εφέτος σε επίπεδο μεταξύ 3,0% και 3,5% (έναντι 2,9% το 2001³), ενώ στη ζώνη του ευρώ αναμένεται ότι ο αντίστοιχος ρυθμός θα επιβραδυνθεί στο 1,8% από 2,4% το 2001. Με βάση τα νέα αυτά δεδομένα, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός στην Ελλάδα προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί γύρω στο 3,5% το 2002 (δηλαδή περίπου όσο και το 2001). Επομένως, θα υπερβεί το επίπεδο που θεωρείται συμβατό με σταθερότητα των τιμών (δηλαδή ρυθμό αύξησης κάτω του 2%) και, επιπλέον, η προς τα άνω απόκλιση του από τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο μπορεί να υπερβεί τη μιάμιση εκατοστιαία μονάδα (με βάση τον ΕνΔΤΚ). Η απόκλιση αυτή, κατά ένα μέρος,⁴ συνεπάγεται υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Εάν αποκλίσεις αυτού του μεγέθους προσλάβουν μονιμότερο χαρακτήρα, η σωρευτική επίπτωση τους στην ανταγωνιστικότητα θα είναι σοβαρή, με αρνητικές επιδράσεις στα πραγματικά εισοδήματα και την απασχόληση.

Στην Ελλάδα, οι δυσμενείς εξωτερικές εξελίξεις του 2001 ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις στο ρυθμό ανόδου των ελληνικών εξαγωγών και εφέτος, αλλά, όσον αφορά το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης, εκτιμάται ότι αυτές είναι δυνατό να αντισταθμιστούν εν μέρει από την ευνοϊκή επίδραση άλλων παραγόντων. Σ' αυτούς συγκαταλέγονται οι συνθήκες τραπεζικής χρηματοδότησης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, η αναμενόμενη

1 Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού επιταχύνθηκε στο 4,0% βάσει του ΔΤΚ και στο 4,4% βάσει του ΕνΔΤΚ το Μάρτιο του 2002, από 3,0% και 3,5%, αντίστοιχα, το Δεκέμβριο του 2001.

2 Η επίπτωση ήταν περιορισμένη τον Ιανουάριο και μεγαλύτερη το Μάρτιο, δηλαδή μετά τη λήξη της διπλής αναγραφής των τιμών και της παράλληλης κυκλοφορίας δραχμής και ευρώ. Βλ. Πλαίσιο IV.1.

3 Αναθεωρημένες εκτιμήσεις.

4 Δηλαδή κατά το μέρος που δεν οφείλεται στην ταχύτερη άνοδο των τιμών ορισμένων μη διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Πρόκειται για το γνωστό αποτέλεσμα Balassa-Samuelson. Βεβαίως, με βάση τα στοιχεία για το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, η παρατηρούμενη ταχύτερη αύξηση των τιμών ορισμένων υπηρεσιών αφορά σε σημαντικό βαθμό εμπορεύσιμες υπηρεσίες, π.χ. στον τουριστικό τομέα.

αύξηση των ιδιωτικών και των δημόσιων επενδύσεων (που συνδέεται με την εισροή των πόρων του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και με την προετοιμασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004) και, τέλος, η θετική επίδραση της δέσμης φορολογικών μέτρων που ανακοινώθηκαν το Νοέμβριο του 2001 στην καταναλωτική και την επενδυτική δαπάνη καθώς και στην ανταγωνιστικότητα. Ωστόσο, δεν έχει εξαιρεθεί η αβεβαιότητα όσον αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, ενώ υπάρχουν και στοιχεία αβεβαιότητας που συνδέονται με εσωτερικούς παράγοντες – όπως είναι η επίδραση της μειωμένης κερδοφορίας στο χρόνο και το βαθμό υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων των ιδιωτικών επιχειρήσεων, καθώς και ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας που τελικά θα διαμορφωθεί. Για τους λόγους αυτούς, και με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα και ενδείξεις, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα επιβραδυνθεί περίπου στο 3,5% το 2002. Οι πιο πρόσφατες προβλέψεις των διεθνών οργανισμών κυμαίνονται μεταξύ 3,4% και 3,7%.¹

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, η εξέλιξη του οποίου παρήκει – όπως προαναφέρθηκε – χρήσιμη πληροφόρηση για την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, θα διατηρηθεί σε υψηλό επίπεδο, αν και αναμένεται να μειωθεί ελαφρά ως ποσοστό του ΑΕΠ εφέτος (στο 6% περίπου, από 6,2% το 2001 και 6,8% το 2000). Ειδικότερα, τα ισοζύγια υπηρεσιών και μεταβιβάσεων αναμένεται ότι θα παρουσιάσουν βελτίωση (με αύξηση των πλεονασμάτων τους), λόγω της προβλεπόμενης – υπό ορισμένες προϋποθέσεις – ανόδου των τουριστικών εισπράξεων (που αυξήθηκαν με χαμηλό ρυθμό το 2001) καθώς και των εισροών από την ΕΕ. Η βελτίωση αυτή εκτιμάται θα υπεραντισταθμίσει την επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου, η οποία αναμένεται κυρίως λόγω του γεγονότος ότι ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα θα εξακολουθήσει να είναι υψηλότερος από ό,τι στη ζώνη του ευρώ. Πράγματι, ο σχετικά χαμηλός μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης που προβλέπεται για τη ζώνη του ευρώ (οι χώρες της οποίας αποτελούν σημαντικούς εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος) και ο κίνδυνος μείωσης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων (που προαναφέρθηκε) μπορεί να οδηγήσουν σε επιβράδυνση της ανόδου των εξαγωγών. Ταυτόχρονα, ο προβλεπόμενος σχετικά υψηλός ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας είναι εύλογο να έχει ως συνέπεια την αύξηση των εισαγωγών (τόσο καταναλωτικών όσο και επενδυτικών αγαθών) με υψηλό ρυθμό.

7.2 Μακροπρόθεσμες προοπτικές και προκλήσεις

Ο σχετικά υψηλός ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια² έχει συμβάλει στη μείωση της διαφοράς βιοτικού επιπέδου μεταξύ της Ελλάδος και της ΕΕ ή της ζώνης του ευρώ. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία,³ το κατά

1 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (18.4.2002) προβλέπει 3,4%, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (24.4.2002) 3,7% και ο ΟΟΣΑ (25.4.2002) 3,5%. Η κυβερνητική πρόβλεψη που έχει περιληφθεί στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (Δεκέμβριος 2001) είναι 3,8%.

2 Ο ρυθμός ανάπτυξης ήταν ο δεύτερος υψηλότερος μεταξύ των χωρών της ΕΕ το 2001.

3 Eurostat (ιστοσελίδα: www.europa.eu.int/comm/eurostat), Structural Indicators, τελευταία ενημέρωση 12.4.2002. Η στατιστική αυτή σειρά καλύπτει μόνο την περίοδο από το 1993 και μετά.

κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδος, μετρούμενο σε μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ), αυξήθηκε από 64,1% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ το 1993 σε 68,6% το 2001. Η πλήρης εξάλειψη αυτής της απόστασης, δηλαδή η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης, που αποτελεί βασικό μακροπρόθεσμο στόχο της χώρας, προϋποθέτει, πρώτον, την αύξηση της παραγωγικότητας (δηλαδή του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο) και, δεύτερον, την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης (δηλαδή του ποσοστού του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών που εργάζεται) με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι στην ΕΕ. Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, το επίπεδο της παραγωγικότητας (ΑΕΠ ανά απασχολούμενο, σε ΜΑΔ) αυξήθηκε από 74,2% του μέσου όρου της ΕΕ το 1993 σε 84,5% το 2001,¹ υποδηλώνοντας ότι η αύξηση της παραγωγικότητας ήταν ταχύτερη στην Ελλάδα από ό,τι στην ΕΕ. Στην ίδια περίοδο, όμως, το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε μεν στην Ελλάδα (από 53,7% το 1993 σε 55,4% το 2001), αλλά λιγότερο από ό,τι στην ΕΕ (59,9% το 1993, 63,9% το 2001²), και παρέμεινε το δεύτερο χαμηλότερο μεταξύ των χωρών της Κοινότητας.³ Επίσης, η Ελλάδα έχει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (μετά την Ισπανία) και το τρίτο υψηλότερο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας. Ορισμένοι άλλοι διαρθρωτικοί δείκτες⁴ επίσης υπογραμμίζουν ότι η απόσταση που πρέπει να διανυθεί προκειμένου να επιτευχθεί η πραγματική σύγκλιση εξακολουθεί να είναι μεγάλη. Η Ελλάδα κατατάσσεται τελευταία ή προτελευταία μεταξύ των χωρών της ΕΕ όσον αφορά το ποσοστό των ενηλίκων (25-64 ετών) που παρακολουθούν προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης,⁵ τις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ,⁶ τις επιχειρηματικές και τις συνολικές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ, τις δαπάνες για τεχνολογία πληροφορικής ως ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς και το ποσοστό των νοικοκυριών που έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο.⁷ Ακόμη, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι το τρίτο υψηλότερο (μετά την Ιταλία και το Βέλγιο), με αποτέλεσμα η απορρόφηση πόρων για την εξυπηρέτησή του να περιορίζει τη δυνατότητα της δημοσιονομικής πολιτικής να συντελέσει στη στήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας. Από την άλλη πλευρά όμως, η Ελλάδα έρχεται πρώτη στις δαπάνες για εξοπλισμό και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών ως ποσοστό του ΑΕΠ,⁸ έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά το ποσοστό των επιχειρήσεων

1 Επειδή στις άλλες χώρες της ΕΕ η μερική απασχόληση είναι περισσότερο διαδεδομένη από ό,τι στην Ελλάδα, οι συγκρίσεις με βάση την παραγωγικότητα ανά απασχολούμενο "αδικούν" την ΕΕ. Εάν η παραγωγικότητα μετρηθεί με βάση το ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας (σε ΜΑΔ), τότε ο λόγος παραγωγικότητας Ελλάδος-ΕΕ είναι χαμηλότερος (70,2% το 2001, έναντι 62,8% το 1992 και 62,2% το 1993).

2 Υπενθυμίζεται ότι η ΕΕ έχει θέσει ως στόχο την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης σε 67% το 2005 και 70% το 2010.

3 Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών (41,2% το 2000, έναντι 54% στην ΕΕ). Αντίθετα, η Ελλάδα υστερεί ελάχιστα ως προς το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών (71,1% το 2000, έναντι 72,6% στην ΕΕ).

4 Οι διαρθρωτικοί δείκτες όλων των χωρών-μελών παρακολουθούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με στόχο την αξιολόγηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας (Μάρτιος 2000) και εξειδικεύθηκαν στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Στοκχόλμης (Μάρτιος 2001) και της Βαρκελώνης (Μάρτιος 2002).

5 1,4% το 2001, έναντι 8,4% στην ΕΕ.

6 3,5% το 2001, έναντι 5% στην ΕΕ.

7 9,9% το 2001, έναντι 37,7% στην ΕΕ.

8 3,8% το 2000, έναντι 2,7% στην ΕΕ.

που έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο¹ και, τέλος, οι ιδιωτικές επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι υψηλότερες από τον κοινοτικό μέσο όρο.²

Τα στοιχεία που επιλεκτικά αναφέρθηκαν οδηγούν σε ορισμένες διαπιστώσεις. Πρώτον, η αντιμετώπιση του κεντρικού προβλήματος της ανεργίας δεν συνδέεται μόνο με την εξάλειψη των στοιχείων δυσκαμψίας στην αγορά εργασίας (τα οποία έχουν συντελέσει στη διατήρηση της μακροχρόνιας ανεργίας σε υψηλά επίπεδα), αλλά και με την αύξηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης και των μηχανισμών αντιστοίχισης προσφοράς και ζήτησης εργασίας, καθώς και την ενίσχυση της κοινωνικής υποδομής, η οποία θα επιτρέψει την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών. Η ευνοϊκή επίδραση που θα έχει η άνοδος του ποσοστού απασχόλησης στην πορεία της πραγματικής σύγκλισης θα είναι ισχυρότερη εάν παράλληλα η αύξηση των δημόσιων και των ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την έρευνα συντελέσει – μαζί με άλλους παράγοντες – στη βελτίωση της παραγωγικότητας. Δεύτερον, η αύξηση των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση και, γενικότερα, την κοινωνική υποδομή θα είναι εφικτή εάν η διαδικασία δημοσιονομικής εξυγίανσης συνεχιστεί με ταχείς ρυθμούς και επιτρέψει τη μείωση του δημόσιου χρέους και – επομένως – του κόστους εξυπηρέτησής του. Τρίτον, η περαιτέρω βελτίωση του ανταγωνισμού και η αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών είναι φανερό ότι θα έχουν από αναπτυξιακό αποτέλεσμα, όπως είναι ήδη σαφές ότι συμβαίνει στην ευρύτερη αγορά τηλεπικοινωνιών (εξοπλισμού και υπηρεσιών),³ και τελικά ευνοϊκές συνέπειες και για την απασχόληση.

Ορισμένοι από τους παράγοντες που έχουν επηρεάσει θετικά την οικονομική δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια θα συνεχίσουν να την επηρεάζουν και μεσοπρόθεσμα, αν και η διάρκεια της επίδρασης είναι διαφορετική σε κάθε περίπτωση. Πρόκειται κατ' αρχάς για τις εισροές από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ και γενικότερα τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό, καθώς και για τη δαπάνη που συναρτάται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες.⁴

Ήδη από τον πρώτο χρόνο της ένταξης της Ελλάδος στην ΕΕ, οι καθαρές μεταβιβάσεις από τον προϋπολογισμό της ΕΕ αντιστοιχούσαν σε σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ κατά την τελευταία δεκαετία έφθασαν, κατά μέσο όρο, το 4% περίπου.⁵ Σήμερα, εκτός από το 40-45% περίπου των συνολικών εισροών, το οποίο προέρχεται από το Τμήμα Εγγυήσεων του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου και κυρίως στηρίζει το εισόδημα των αγροτών σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), το υπόλοιπο προέρχεται κυρίως από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και συμβάλλει στη χρηματο-

1 Το ποσοστό αυξήθηκε από 54% το 2000 σε 83% το 2001 (έναντι 89% στην ΕΕ).

2 19,8% το 2000, έναντι 18,3% στην ΕΕ.

3 Βλ. και Κεφάλαιο III.

4 Οι παράγοντες αυτοί έχουν ληφθεί υπόψη και στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (Δεκέμβριος 2001), το οποίο προβλέπει μέσο ετήσιο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ 4% στην τριετία 2002-2004.

5 Στην περίοδο 1995-1999, η Ελλάδα ήταν απολίπτης των υψηλότερων (μετά την Ιρλανδία) κατά κεφαλήν καθαρών μεταβιβάσεων από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (390,7 ευρώ κατ' έτος, έναντι 622,8 ευρώ της Ιρλανδίας, ενώ τρίτη κατά σειράν ήταν η Πορτογαλία με 282,6 ευρώ κατά κεφαλήν). Άλλες δύο χώρες ήταν “καθαροί απολίπτες” – η Ισπανία (172,6 ευρώ κατά κεφαλήν) και η Δανία (39,8 ευρώ κατά κεφαλήν).

δότηση των προγραμμάτων του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) 2000-2006.¹ Η προβλεπόμενη κοινοτική συμμετοχή στη χρηματοδότηση του Γ' ΚΠΣ κατά την επταετία 2000-2006 φθάνει τα 26 δισεκ. ευρώ (η μέση ετήσια εισροή θα υπερβαίνει τα 3 δισεκ. ευρώ – βλ. Πλαίσιο ΙΧ.2). Σύμφωνα με εκτιμήσεις που έχουν γίνει, η συμβολή των εισροών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία στο μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας την περίοδο από το 1989 μέχρι σήμερα είναι της τάξεως της μίας εκατοστιαίας μονάδας.² Η επικείμενη διεύρυνση της ΕΕ με 10 νέα κράτη-μέλη³ από το 2004 δεν θα επηρεάσει αμέσως (δηλαδή μέχρι και το 2006) την προοπτική εισροής κοινοτικών πόρων στην Ελλάδα, όπως προκύπτει σαφώς από πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁴ Υπενθυμίζεται εξάλλου ότι οι πληρωμές από τα Διαρθρωτικά Ταμεία βάσει των προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ (που θα αφορούν την περίοδο μέχρι και το 2006) είναι δυνατόν, στην πράξη, να συνεχιστούν μέχρι και το 2008 (χωρίς βεβαίως να αλλάζει το συνολικό διαθέσιμο ποσό).

Όσον αφορά τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού της ΕΕ για την περίοδο πέραν του 2006 δεν υπάρχουν ακόμη επίσημες προβλέψεις ή κατευθύνσεις. Για να εκτιμηθούν όμως οι συνέπειες της διεύρυνσης για την Ελλάδα – και για τα υπόλοιπα κράτη-μέλη – όσον αφορά τις απολήψεις από την ΕΕ και τις αποδόσεις σ' αυτήν, πρέπει κατ' αρχάς να ληφθεί υπόψη ότι τα νέα κράτη μέλη θα έχουν καθαρό δημοσιονομικό όφελος (λόγω του σχετικά χαμηλού επιπέδου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους), καθώς και ότι οι αυξημένες – με βάση το σημερινό πλαίσιο πολιτικής – ανάγκες χρηματοδότησης στη διευρυμένη ΕΕ είναι πολύ πιθανό να οδηγήσουν σε αναμόρφωση της διαρθρωτικής και αγροτικής πολιτικής.⁵ Είναι εύλογη επομένως η υπόθεση ότι όσα από τα σημερινά κράτη-μέλη έχουν καθαρή συνεισφορά στην Κοινοτικό Προϋπολογισμό (όπως, π.χ. η Γερμανία) θα επιδιώξουν να αποφύγουν σημαντική αύξηση της επιβάρυνσής τους, ενώ εκείνα που έχουν καθαρό δημοσιονομικό όφελος (στα οποία συγκαταλέγεται και η Ελλάδα) θα επιδιώ-

1 Βλ. και Πλαίσιο ΙΧ.2.

2 Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2000, σελ. 29), οι κοινοτικοί διαρθρωτικοί πόροι συνέβαλαν σε αύξηση του ΑΕΠ κατά 9,9% τη δεκαετία 1989-1999 (που ισοδυναμεί με μέση ετήσια αύξηση 0,95%), ενώ το ΚΕΠΕ έχει εκτιμήσει ότι η συμβολή είναι 0,8-1,2% το χρόνο.

3 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάκεν (Δεκέμβριος 2001) εκτίμησε ότι οι εξής υποψήφιες χώρες θα είναι έτοιμες για ένταξη στην ΕΕ το 2004: Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία και Τσεχία. Μετά το 2004, αναμένεται η ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας. Βλ. και Κεφάλαιο Χ.4.

4 Βλ. European Commission, (α) *Common Financial Framework 2004-2006 for the Accession Negotiations*, SEC(2002)102 final, 30.1.2002, (β) *First progress report on economic and social cohesion*, COM(2002)46 final, 30.1.2002. Ειδικότερα, το δημοσιονομικό πλαίσιο που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου το 1999 (με βάση το οποίο καταρτίστηκε και το Γ' ΚΠΣ για την Ελλάδα) στηριζόταν στην υπόθεση ότι η διεύρυνση θα γινόταν από το 2002 με έξι νέα κράτη μέλη. Οι νέες κατευθύνσεις της Επιτροπής λαμβάνουν υπόψη την προοπτική ότι η διεύρυνση θα πραγματοποιηθεί από το 2004 με 10 νέα κράτη-μέλη και καταλήγουν σε προτάσεις χρηματοδότησης για την τριετία 2004-2006. Τα προβλεπόμενα ποσά για τα 10 νέα κράτη δεν υπερβαίνουν (ως άθροισμα) το συνολικό ποσό που αρχικά προβλεπόταν για τα έξι κράτη-μέλη. Κύριος λόγος γι' αυτό είναι οι μεταβατικές ρυθμίσεις που αναμένεται να ισχύσουν.

5 Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ θεωρείται αναπόφευκτη λόγω της ανάγκης να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά της (είναι η μόνη κοινοτική πολιτική που δεν προϋποθέτει εθνική συγχρηματοδότηση), λόγω του μεγέθους του γεωργικού τομέα των υποψήφιων χωρών μελών, καθώς και λόγω των πιέσεων του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (που θεωρεί ότι οι ρυθμίσεις της ΚΑΠ αντιστρατεύονται την ελευθερία του εμπορίου).

ξουν κατά το δυνατόν να διατηρήσουν το ισχύον επίπεδο χρηματοδότησης. Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα και υποθέσεις, αναμένεται ότι θα υπάρξει μείωση των κατά κεφαλήν καθαρών μεταβιβάσεων από την ΕΕ στην Ελλάδα.¹ Η εξέλιξη των μεταβιβάσεων αυτών στην Ελλάδα, το μέγεθος της μείωσής τους και η σχετική θέση της Ελλάδος ως απολήπτη στη διευρυμένη ΕΕ των 25 (και στη συνέχεια των 27) μελών θα εξαρτηθούν, μεταξύ άλλων, από τον σχετικό ρυθμό ανάπτυξης της χώρας, από τις αλλαγές που θα γίνουν στη διαρθρωτική πολιτική της ΕΕ και την ΚΑΠ και από τις μεταβατικές περιόδους² που θα συμφωνηθούν για τα νέα – αλλά και για τα σημερινά – μέλη.

Οι συνέπειες που θα έχει στο ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας η αναμενόμενη – προς το τέλος της τρέχουσας δεκαετίας – βαθμιαία μείωση των μεταβιβάσεων από την ΕΕ εξαρτώνται: Πρώτον, από τη μέχρι σήμερα συμβολή των μεταβιβάσεων στην ενίσχυση της παραγωγικής υποδομής και στην αύξηση του δυναμικού προϊόντος. Δεύτερον, από τον τρόπο αξιοποίησης των αναμενόμενων (βάσει του Γ' ΚΠΣ) εισροών, ο οποίος θα καθορίσει την αποδοτικότητα και το τελικό “πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα” τους. Τρίτον, από την έκταση στην οποία η ελληνική οικονομία θα εκμεταλλευθεί την ίδια τη διεύρυνση της ΕΕ. Σε τελική ανάλυση, το αναπτυξιακό αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματικότητα με την οποία η χώρα θα αξιοποιήσει τα διαθέσιμα κεφάλαια και τους πόρους που εισρέουν από την ΕΕ, αλλά και από την ικανότητά της να ωφεληθεί – διεισδύοντας στις νέες αγορές της Ευρώπης – από τις ευκαιρίες που παρέχει η επικείμενη διεύρυνση. Επομένως, ενώ η διεύρυνση συνεπάγεται μείωση των μεταβιβάσεων από την ΕΕ, οι οποίες σήμερα αντισταθμίζουν ένα σημαντικό μέρος του εμπορικού ελλείμματος της χώρας, η τελική επίδραση της διεύρυνσης στο ισοζύγιο πληρωμών θα εξαρτηθεί από το βαθμό που η Ελλάδα θα ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις προκλήσεις που επισημάνθηκαν προηγουμένως. Είναι, τέλος, αυτονόητο ότι, καθώς η αξιοποίηση των μεταβιβάσεων και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας θα ενισχύουν το δυναμισμό της οικονομίας, θα περιορίζονται και οι ανάγκες για εισροές διαρθρωτικών πόρων.

Όσον αφορά την προετοιμασία της χώρας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, στη διάρκεια της είναι φυσικό να παρατηρηθεί – όπως ήδη συμβαίνει – αυξημένη επενδυτική δραστηριότητα, για την κατασκευή τόσο αθλητικών εγκαταστάσεων όσο και έργων υποδομής – κυρίως οδικών και συγκοινωνιακών. Τα έργα αυτά, πολλά από τα

1 Σύμφωνα με μελέτες του DIW (ανεξάρτητου ερευνητικού κέντρου της Γερμανίας), οι οποίες έγιναν για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Υπουργείου Οικονομικών της Γερμανίας και περιλαμβάνουν εναλλακτικά σενάρια προβλέψεων για την κατανομή και το ύψος των κοινοτικών πόρων το 2007 και το 2013, η μείωση των κατά κεφαλήν καθαρών μεταβιβάσεων στην Ελλάδα σε σύγκριση με το μέσο όρο της περιόδου 1995-1999 κυμαίνεται μεταξύ 3,1% και 17,5% το 2007 και μεταξύ 27,9% και 46,5% το 2013, ανάλογα με τις υποθέσεις που γίνονται για τις κοινωνικές πολιτικές. Βλ. μεταξύ άλλων, Christian Weise, “EU Eastern Enlargement Can Be Financed – Increased Need for Reforms – Scenarios for the 2007 and 2013 EU Budgets”, DIW (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung), *Economic Bulletin*, 10/2001.

2 Η τάση η οποία διαφαίνεται αυτή τη στιγμή στην ΕΕ είναι ότι η μεταβατική περίοδος για τις μεταβιβάσεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία στα νέα κράτη μέλη θα είναι μεγάλη και θα ολοκληρωθεί το 2013. Θα υπάρξει, παράλληλα, μεταβατική περίοδος και για τις σημερινές χώρες μέλη που θα παύσουν να δικαιούνται μερίδιο των διαρθρωτικών πόρων εάν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις περιφέρειές τους δεν είναι πλέον χαμηλότερο του 75% του μέσου όρου της ΕΕ (όπως προβλέπουν οι σημερινοί κανόνες).

οποία είναι ήδη σε εξέλιξη τα τελευταία χρόνια, αναμένεται να έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το καλοκαίρι του 2004, αν και ορισμένα, όπως η επέκταση του μετρό της Αθήνας, εντάσσονται σε ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των υποδομών, ο χρονικός ορίζοντας του οποίου εκτείνεται στο δεύτερο ήμισυ της τρέχουσας δεκαετίας. Εάν ληφθούν υπόψη οι παράγοντες αυτοί, είναι φανερό ότι η άμεση ή έμμεση θετική επίδραση της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην επενδυτική ζήτηση, το ΑΕΠ και την απασχόληση θα συνεχίσει να εκδηλώνεται για ένα χρονικό διάστημα μετά τη λήξη των Αγώνων. Βεβαίως, στο βαθμό που η χρηματοδότηση της δαπάνης των έργων για τους Αγώνες θα απαιτήσει αύξηση του δανεισμού του δημόσιου τομέα, μπορεί να συνεπάγεται και περιορισμούς για τη δημοσιονομική πολιτική. Σε κάθε περίπτωση, οι μεσοπρόθεσμες επιδράσεις μιας άρτιας διοργάνωσης των Αγώνων συναρτώνται με τη διεύρυνση των αντίστοιχων υλικών υποδομών και την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού (στους τομείς του τουρισμού, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών), οι οποίες μπορούν να συμβάλουν σε μονιμότερη αύξηση του μεριδίου της χώρας στην παγκόσμια τουριστική κίνηση (π.χ. με την προσέλκυση νέων τακτικών επισκεπτών, προϋπόθεση της οποίας είναι όμως η ουσιαστική ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών της χώρας). Επομένως, οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της ολοκλήρωσης των “Ολυμπιακών έργων” θα εξαρτηθούν από την επιτυχία των Αγώνων, από τη δυνατότητα της δημοσιονομικής πολιτικής να δράσει αντικυκλικά, από τη γενικότερη πρόοδο της ελληνικής οικονομίας στο πεδίο της ανταγωνιστικότητας και από τη διεθνή συγκυρία.

Εκτός από τα ανωτέρω, στη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια συνέβαλαν και οι άνετες συνθήκες χρηματοδότησης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, οι οποίες αναμένεται να διατηρηθούν και στο μέλλον. Αυτό σημαίνει ότι θα παραμείνουν ευνοϊκότερες από τις συνθήκες που επικρατούσαν πριν από την ένταξη στη ζώνη του ευρώ, όχι όμως κατ’ ανάγκη και από τις συνθήκες που επικρατούν σήμερα (οι οποίες αντανακλούν, εκτός από τη σημαντική μείωση των επιτοκίων κατά την περίοδο μετάβασης στο ευρώ, και την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών). Σχετικά με τις προοπτικές, έχει ήδη επισημανθεί¹ ότι στην Ελλάδα ο λόγος του χρέους του ιδιωτικού τομέα και ιδιαίτερα των νοικοκυριών προς το ΑΕΠ παραμένει ακόμη χαμηλός σε σύγκριση με τη ζώνη του ευρώ ως σύνολο ή με τις ΗΠΑ. Ωστόσο, ενώ τα ελληνικά νοικοκυριά δεν είναι υπερχρεωμένα με βάση τα μέχρι σήμερα δεδομένα, η συνέχιση των τρεχουσών τάσεων επί σειρά ετών μπορεί να αυξήσει υπερβολικά τις υποχρεώσεις τους. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα δημιουργούσε προβλήματα στην εξυπηρέτηση των δανείων και επομένως θα επηρέαζε αρνητικά την καταναλωτική δαπάνη και την οικονομική δραστηριότητα. Βεβαίως, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί με προσοχή τις εξελίξεις και επιδιώκει, όπως ήδη αναφέρθηκε, την αύξηση της διαφάνειας στην αγορά πιστώσεων, ώστε — μεταξύ άλλων — να καταστεί αποτελεσματικότερη η διαχείριση των πιστωτικών κινδύνων από τις τράπεζες και να αποτραπούν αρνητικά φαινόμενα αυτού του τύπου. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να παρατηρη-

1 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομοματική Πολιτική 2001-2002*, Μάρτιος 2002, σελ. 84-86 και Πλαίσιο 1.

θεί ότι, όπως προκύπτει και από την εμπειρία της οικονομίας των ΗΠΑ, είναι δύσκολο να προβλεφθεί το χρονικό σημείο και το επίπεδο “κορεσμού” όσον αφορά το δανεισμό των νοικοκυριών.

7.3 Κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής

Η ανωτέρω διερεύνηση ορισμένων σημαντικών παραγόντων που επηρεάζουν τις μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας οδηγεί στη διαπίστωση ότι η ευνοϊκή τους επίδραση θα περιορίζεται βαθμιαία και ενδεχομένως σημαντικά μετά την επόμενη πενταετία. Ο περιορισμός της ευνοϊκής επίδρασης ορισμένων από τους παράγοντες αυτούς μπορεί να γίνει αισθητός και ενωρίτερα (π.χ. από το 2005). Η διερεύνηση που προηγήθηκε οδηγεί επίσης σε χρήσιμα συμπεράσματα για την οικονομική πολιτική. Πρώτον, όπως ήδη υποδηλώθηκε, πρέπει η αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων κατά την τρέχουσα περίοδο (κατά την οποία η επίδρασή τους είναι ισχυρή) να είναι αποτελεσματική, ώστε και το μέγεθος της επίδρασης να πολλαπλασιάζεται και η διάρκειά της να παρατείνεται. Δεύτερον, η δημοσιονομική πολιτική πρέπει να είναι σε θέση να αμβλύνει βραχυπρόθεσμα τις συνέπειες κυκλικών διαταράξεων που μπορεί να προκύψουν από τον περιορισμό της θετικής συμβολής των ανωτέρω παραγόντων και, γενικότερα, τις επιπτώσεις διαταράξεων οι οποίες μπορεί να προκαλέσουν διακυμάνσεις στην οικονομική δραστηριότητα. Επομένως, η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης θα πρέπει να συνεχιστεί όπως προβλέπεται στο ελληνικό Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης, ώστε η επίτευξη δημοσιονομικών πλεονασμάτων και η μείωση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ στα επόμενα χρόνια να επιτρέπουν την άσκηση αντικυκλικής δημοσιονομικής πολιτικής όταν αυτό απαιτείται, χωρίς να παρεμποδίζεται η επίτευξη ισοσκελισμένων προϋπολογισμών μεσοπρόθεσμα. Τρίτον, πρέπει να διαμορφωθούν έγκαιρα συνθήκες και πολιτικές οι οποίες θα συντελέσουν στη διατήρηση υψηλού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, κυρίως με τη διεύρυνση των καθαρών εξαγωγών και την αξιοποίηση των ευκαιριών στην παγκόσμια αγορά. Στις πολιτικές αυτές περιλαμβάνονται και εκείνες που αποσκοπούν στην προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων. Η Ελλάδα πρέπει να επωφεληθεί περισσότερο από τη συμμετοχή της στη ζώνη του ευρώ διευρύνοντας τις συναλλαγές της με τις άλλες χώρες-μέλη, ενώ ιδιαίτερη προσοχή πρέπει επίσης να δοθεί στην ανάπτυξη των συναλλαγών με τις υποψήφιες για ένταξη χώρες. Η επέκταση των εξαγωγών μεταξύ άλλων απαιτεί την αξιοποίηση των συγκριτικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της ελληνικής οικονομίας (κυρίως στους τομείς του τουρισμού και της ναυτιλίας, αλλά και σε ορισμένους τομείς παραγωγής αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων). Στα πλεονεκτήματα, εξάλλου, περιλαμβάνεται και η ίδια η θέση της Ελλάδος σε μια γεωγραφική περιοχή όπου είναι – μέχρι σήμερα – η μόνη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τίθεται επομένως το γενικότερο ερώτημα πώς θα βελτιωθούν οι συνθήκες και οι πολιτικές που προσφέρουν διαρκή και ουσιαστική στήριξη στον αναπτυξιακό δυναμισμό

της ελληνικής οικονομίας με ορίζοντα την επόμενη δεκαετία. Η πρόοδος που σημειώθηκε τα προηγούμενα χρόνια με την επίτευξη χαμηλού πληθωρισμού, τη βελτίωση της δημοσιονομικής θέσης της χώρας και τη διεύρυνση και αναβάθμιση του παραγωγικού δυναμικού έχει ήδη διαμορφώσει προσφορότερες συνθήκες για την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Επιπλέον, το περιβάλλον νομισματικής και συναλλαγματικής σταθερότητας το οποίο εξασφαλίστηκε με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος αποτελεί ένα πρόσθετο και σημαντικό παράγοντα που ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη. Βεβαίως, δεδομένου ότι η ενιαία νομισματική πολιτική ασκείται με σκοπό τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, είναι απαραίτητη η συμβολή της εθνικής δημοσιονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής για την εδραίωση υψηλού βαθμού σταθερότητας των τιμών σε εθνικό επίπεδο, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να μην επηρεάζεται δυσμενώς η ανταγωνιστικότητα διαχρονικά.

Η διασφάλιση υψηλού και διατηρήσιμου ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης απαιτούν την επιτάχυνση και τη διεύρυνση των μεταρρυθμίσεων σε διάφορους τομείς, προκειμένου να καταστεί περισσότερο αποτελεσματική η λειτουργία της οικονομίας και να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά της. Επιπλέον, η ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης, με τη σταθερή μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ, θα συντελέσει και στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων και θα επιτρέψει, όπως ήδη αναφέρθηκε, στη δημοσιονομική πολιτική να συμβάλει στη σταθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας βραχυχρόνια, ασκώντας αντικυκλικό ρόλο.

Ένα σοβαρό ζήτημα οικονομικής πολιτικής που συνδέεται άμεσα και με τις προοπτικές διασφάλισης δημοσιονομικής σταθερότητας είναι η μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Το θέμα αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο του διαλόγου της κυβέρνησης με τους κοινωνικούς εταίρους. Η ανάγκη της μεταρρύθμισης προκύπτει από ένα συνδυασμό παραγόντων, όπως είναι η επερχόμενη γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με το μη ανταποδοτικό χαρακτήρα του υφιστάμενου ασφαλιστικού συστήματος, καθώς και η συσσώρευση επιβαρύνσεων από ορισμένες επιλογές του παρελθόντος. Επομένως, η μεταρρύθμιση είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος και η δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ των γενεών, αλλά και για να διασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η δημοσιονομική σταθερότητα. Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι, ενώ στην Ελλάδα – όπως και σε άλλες χώρες – το πρόβλημα της βιωσιμότητας θα οξυνθεί μόνο μετά από ένα ορισμένο αριθμό ετών, η αντιμετώπισή του πρέπει να αρχίσει αμέσως, διότι, εάν καθυστερήσει, οι αλλαγές που θα απαιτηθούν θα είναι περισσότερο απότομες και ασφαλώς πιο επώδυνες.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του βασικού προβλήματος της κοινωνικής ασφάλισης, το οποίο είναι η εξασφάλιση πόρων σε βάση που να είναι διατηρήσιμη μακροπρόθεσμα, δεν μπορεί παρά να είναι σφαιρική. Όπως είχε τονιστεί και στην περυσινή Έκθεση, ιδιαίτερη σημασία έχει η εφαρμογή πολιτικών που ενθαρρύνουν την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης, ευνοούν την άνοδο της παραγωγικότητας και συντελούν στη μείωση της εισφοροδιαφυγής. Στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να συμβάλουν η πληρέστερη και μονιμότερη ενσωμάτωση των μεταναστών στην αγορά εργασίας και στο ασφα-

λιστικό σύστημα, η εξάλειψη χαρακτηριστικών του ελληνικού φορολογικού και του ασφαλιστικού συστήματος που οδηγούν σε αύξηση της απασχόλησης στην παραοικονομία, καθώς και η παροχή πρόσθετων διευκολύνσεων σε εργαζομένους με οικογενειακές υποχρεώσεις. Για την εξασφάλιση όμως της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος απαιτούνται και παρεμβάσεις σε ορισμένες παραμέτρους του ισχύοντος συστήματος (όπως είναι η ηλικία συνταξιοδότησης, η βάση υπολογισμού της σύνταξης και το ποσοστό αναπλήρωσης των αποδοχών), στα δομικά χαρακτηριστικά του (όπως είναι η οργανωτική του διάρθρωση κατά κατηγορία ασφαλισμένων και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και κατά επίπεδο ή “πυλώνα” ασφάλισης) και στους τρόπους αξιοποίησης των διαθέσιμων των Ταμείων. Επιδίωξη αυτών των μεταβολών πρέπει να είναι –μεταξύ άλλων– να αυξηθεί η ανταποδοτικότητα (δηλαδή η αντιστοιχία μεταξύ των εισφορών των εργαζομένων και των παροχών προς τους συνταξιούχους). Στην αύξηση της ανταποδοτικότητας, αλλά και της διαφάνειας, μπορεί να συμβάλει η ανάληψη των παροχών που γίνονται για λόγους “πρόνοιας” ή κοινωνικής πολιτικής – οι οποίες σήμερα βαρύνουν τα ασφαλιστικά ταμεία – απευθείας από τον τακτικό προϋπολογισμό. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η γήρανση του πληθυσμού και η κάλυψη του κόστους των απαραίτητων μεταβατικών ρυθμίσεων κατά την πορεία προς το νέο σύστημα θα απαιτήσουν τη διάθεση πρόσθετων δημόσιων πόρων. Τα προβλεπόμενα όμως για τα επόμενα έτη δημοσιονομικά πλεονάσματα πρέπει να χρησιμοποιηθούν κατά προτεραιότητα, τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον, για τη μείωση του δημόσιου χρέους, που εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλό. Γι’ αυτό η πολιτική διάθεσης πόρων για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης υπόκειται στους περιορισμούς που απορρέουν από την ανάγκη μείωσης του δημόσιου χρέους. Επομένως, η αύξηση των δαπανών για τη χρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης θα πρέπει να συνδυαστεί με τον περιορισμό άλλων, μη παραγωγικών, δαπανών, δεδομένου ότι η αύξηση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης δεν θεωρείται σκόπιμη, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που θα είχε στην ανταγωνιστικότητα και την αναπτυξιακή προοπτική της οικονομίας.

Κατά την τελευταία εικοσαετία πραγματοποιήθηκαν συχνές και εκτεταμένες μεταβολές επιμέρους διατάξεων του φορολογικού μας συστήματος, προκειμένου αφενός να ικανοποιηθούν οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή μας στην ΕΕ και αφετέρου να εξασφαλιστούν τα απαραίτητα έσοδα για τον περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Οι συνεχείς όμως μεταβολές του φορολογικού συστήματος το κατέστησαν εξαιρετικά πολύπλοκο,¹ ενώ παράλληλα εξασθένησαν την εσωτερική του συνοχή. Έτσι το υφιστάμενο σύστημα δυσχεραίνει την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, θέτει περιορισμούς στην επίτευξη της δημοσιονομικής εξυγίανσης και στην άσκηση σταθεροποιητικής και αναπτυξιακής δημοσιονομικής πολιτικής, ενώ δεν εξασφαλίζει επαρκώς τη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους.

1 Η ένταξη στην ΕΟΚ, όμως, συνέβαλε στην απλοποίηση της έμμεσης φορολογίας με την εισαγωγή του ΦΠΑ και την εναρμόνιση των άλλων έμμεσων φόρων.

Η φορολογική μεταρρύθμιση,¹ επομένως, είναι απαραίτητη για να επιτύχει τους εξής βασικούς στόχους: Πρώτον, να απλοποιήσει και να καταστήσει διαφανέστερες – και σταθερότερες – τις φορολογικές διατάξεις, περιορίζοντας δραστικά τη γραφειοκρατία και ενισχύοντας την ίση μεταχείριση. Με τον τρόπο αυτό θα καλλιεργηθεί το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης των φορολογουμένων. Δεύτερον, να ενθαρρύνει την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα, αίροντας τα υφιστάμενα αντικίνητρα, τονώνοντας τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας και διευκολύνοντας την ίδρυση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή. Έτσι, θα στηρίξει την ταχύτερη άνοδο του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Τρίτον, να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, συμβάλλοντας στη βελτίωση της δημοσιονομικής θέσης και τη μείωση του δημόσιου χρέους χωρίς επιβολή πρόσθετων φορολογικών επιβαρύνσεων και δημιουργώντας περιθώρια για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των κρατικών δαπανών.

Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων δεν είναι εύκολη. Αναλυτικότερα, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας απαιτεί πλήθος φορολογικών παρεμβάσεων, όπως είναι η κατάργηση φόρων και επιβαρύνσεων που πλήττουν μόνο τα ελληνικά προϊόντα, η μείωση των συντελεστών των φόρων επί των κερδών των επιχειρήσεων, ο περιορισμός των εργοδοτικών εισφορών στην κοινωνική ασφάλιση, αλλά και ο περιορισμός των υποχρεώσεων των επιχειρήσεων σχετικά με την τήρηση αρχείων και τη συνεχή υποβολή στοιχείων, δηλώσεων κ.λπ. στις φορολογικές αρχές, καθώς και την εν γένει απλοποίηση και σταθεροποίηση του φορολογικού συστήματος, η οποία θα συμβάλει μεσοπρόθεσμα σε μείωση του κόστους των επιχειρήσεων. Για την προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης, το φορολογικό σύστημα πρέπει επίσης να περιορίσει τις αρνητικές επιδράσεις των φόρων στην οικονομία και να συμβάλει στην αύξηση της αποταμίευσης και των εγχώριων επενδύσεων, στην άνοδο της απασχόλησης και στην προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων. Μία ουσιαστική φορολογική αναμόρφωση πρέπει επίσης να στοχεύει και σε δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Η επίτευξη του στόχου αυτού είναι όμως δυσχερής, καθώς η μετακύλιση των φόρων μπορεί να οδηγήσει σε αποτελέσματα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα.

Η ταυτόχρονη επίτευξη των επιδιώξεων της φορολογικής μεταρρύθμισης που προαναφέρθηκαν δεν είναι πάντοτε εφικτή. Απαιτείται προσεκτική επιλογή των σχετικών ρυθμίσεων, ώστε να αποφευχθούν καταστάσεις που είναι δυνατόν να δυσχεράνουν την φορολογική μεταρρύθμιση. Οι δυσκολίες προκύπτουν από το γεγονός ότι η φορολογική μεταρρύθμιση πρέπει να πραγματοποιηθεί με δεδομένους δημοσιονομικούς περιορισμούς, που συνδέονται με την εκτεταμένη φοροδιαφυγή, τις μελλοντικές υποχρεώσεις για τη χρηματοδότηση του ασφαλιστικού συστήματος και την ανάγκη μείωσης του υψηλού δημόσιου χρέους. Η εκτεταμένη φοροδιαφυγή δεν επιτρέπει ακριβή εκτίμηση της πραγματικής κατανομής της φορολογικής επιβάρυνσης, ενώ οι περισσότερες φορολογικές διατάξεις (π.χ. φορολογικά κίνητρα, απαλλαγές κ.λπ.) χάνουν τη σημασία τους εφαρ-

¹ Ήδη προ έτους συζητήθηκε επιτροπή εμπειρογνομόνων η οποία μελέτησε το θέμα και πρόσφατα υπέβαλε τις προτάσεις της, οι οποίες πρόκειται να αποτελέσουν αντικείμενο διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και της κυβέρνησης.

μοζόμενες σε μη ειλικρινείς φορολογούμενους.¹ Επομένως, ο δραστικός περιορισμός της φοροδιαφυγής αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους, αλλά και για την απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, δεδομένου ότι η πολυπλοκότητά του οφείλεται εν μέρει στην προσπάθεια αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Τέλος, ο αποτελεσματικός έλεγχος των πρωτογενών δημόσιων δαπανών αποτελεί επίσης προϋπόθεση για ένα σταθερό φορολογικό σύστημα. Πράγματι, εάν δεν ελεγχθούν οι δαπάνες, πολύ σύντομα θα δημιουργηθεί η ανάγκη για νέα έσοδα, με αποτέλεσμα νέες μεταβολές στο φορολογικό σύστημα.

Τα τελευταία χρόνια πολλές χώρες – στην προσπάθειά τους να ελέγξουν τα δημοσιονομικά ελλείμματα και να επιτύχουν δημοσιονομική προσαρμογή μονιμότερου χαρακτήρα – έχουν στραφεί στον έλεγχο των πρωτογενών δημόσιων δαπανών, θεσπίζοντας κανόνες και όρια που αφορούν π.χ. τον ετήσιο ρυθμό αύξησης των πρωτογενών δαπανών και το ύψος των δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ. Από τους κανόνες αυτούς, τρεις παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα μας και αξίζει να μελετηθούν περαιτέρω: (α) η θέσπιση ορίων στις πρωτογενείς δαπάνες ή σε ορισμένες κατηγορίες τους, (β) η συσσώρευση ενός αποθεματικού για την κοινωνική ασφάλιση, το ύψος του οποίου θα συνδέεται με τις μελλοντικές υποχρεώσεις του ασφαλιστικού συστήματος, και (γ) η υποχρέωση ανακοίνωσης στοιχείων που αφορούν την καθαρή θέση και τις συνολικές υποχρεώσεις του Δημοσίου. Οι κανόνες αυτοί πρέπει να θεωρούνται μόνιμοι και να καλύπτουν όλες τις συνιστώσες του δημόσιου τομέα και όχι μόνο την κεντρική κυβέρνηση, ενώ οι ετήσιοι στόχοι πρέπει να συνδέονται με αντίστοιχους μεσοπρόθεσμους. Η υιοθέτηση τέτοιων κανόνων σε εθνικό επίπεδο θα συντελούσε στην αύξηση της αξιοπιστίας και στη διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής πολιτικής, με θετικές επιδράσεις στο οικονομικό κλίμα και στις προσδοκίες σχετικά με την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Εκτός από τη φορολογική μεταρρύθμιση και την αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος, είναι αναγκαίο να επιταχυνθούν και σε άλλους τομείς οι μεταρρυθμίσεις που έχουν εξαγγελθεί ή είναι σε εξέλιξη και να συμπληρωθούν προς τέσσερις κατευθύνσεις. Οι κατευθύνσεις πρέπει να αφορούν τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, την αποτελεσματικότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας, την ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και, τέλος, τη διασφάλιση της σταθερότητας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού συστήματος.

Ειδικότερα, ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σε πολλούς τομείς. Επίσης, έχει κρίσιμη σημασία για την εμπέδωση ενός περιβάλλοντος που θα ευνοεί τις επενδύσεις και τη δημιουργία απασχόλησης από ελληνικές και ξένες επιχειρήσεις, μικρές και μεγάλες. Εκτός από την απλοποίηση και τον εξορθολογισμό του φορολογικού συστήματος που ήδη αναφέρθηκαν, η συστηματική εκρίζωση της γραφειοκρατικής νοοτροπίας και η αξιολόγηση κάθε διοικητικής διαδικασίας από “μηδενική βάση”, με στόχο τη

¹ Για το λόγο αυτό και η τυχόν κατάργηση απαλλαγών πλήττει πολύ περισσότερο τους ειλικρινείς φορολογούμενους απ' ό,τι αυτούς που φοροδιαφεύγουν.

μέγιστη δυνατή απλοποίησή της, μπορούν να έχουν θεαματικά αποτελέσματα όσον αφορά τόσο τη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος όσο και τη μετρήσιμη αισθητή μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων και την αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων. Ορισμένα θετικά μέτρα έχουν ληφθεί ή προγραμματίζονται προς αυτή την κατεύθυνση.

Η αποτελεσματικότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας πρέπει να επιτευχθεί με τρόπο που θα συνδυάζει ευελιξία στην απασχόληση και ασφάλεια για τους εργαζομένους και να ενθαρρύνει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά εργασίας. Τα στοιχεία δυσκαμψίας στην ελληνική αγορά εργασίας δεν απορρέουν μόνο — ή έστω κυρίως — από το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τις σχέσεις εργοδοτών και εργαζομένων όσο από αδυναμίες του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης (οι οποίες δεν έχουν περιοριστεί επαρκώς, παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί) και από δυσλειτουργίες των μηχανισμών οι οποίοι πρέπει να εξασφαλίζουν την αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης εργασίας (αν και στη διάρκεια του 2001 έγιναν σημαντικά θετικά βήματα¹). Επιπλέον, η μη ικανοποιητική επίδοση της ελληνικής οικονομίας όσον αφορά τη δημιουργία απασχόλησης συνδέεται και με στοιχεία δυσκαμψίας στις αγορές προϊόντων, με τα αντικίνητρα που περιέχονται στη φορολογική και στην κοινωνικοασφαλιστική νομοθεσία και με την ανεπάρκεια της υποδομής που θα διευκόλυνε τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Η προσέγγιση της πλήρους απασχόλησης, που αποτελεί βασική συνιστώσα του ευρύτερου στόχου της πραγματικής σύγκλισης, απαιτεί λοιπόν μεταρρυθμίσεις σε όλους αυτούς τους τομείς. Είναι, επομένως, και από τη σκοπιά αυτή θετικό το γεγονός ότι η αναμόρφωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και η φορολογική μεταρρύθμιση αποτελούν αντικείμενο διαλόγου, με βάση προτάσεις που έχουν διατυπωθεί, και ότι επιδιώκεται η πραγματοποίησή τους έως το τέλος του έτους. Παράλληλα, είναι χρήσιμο να αξιολογηθεί συνολικά το αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας που νομοθετήθηκαν στα τέλη του 2000 και στη διάρκεια του 2001.

Η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων τα τελευταία χρόνια και το άνοιγμα ορισμένων κρίσιμων αγορών, σύμφωνα με τις προβλέψεις του κοινοτικού δικαίου, αποτελούν καλή βάση εκκίνησης για την τόνωση του ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και την ενίσχυση της αποτελεσματικής λειτουργίας τους. Ιδιαίτερη σημασία για την επίτευξη του στόχου αυτού, αλλά και άμεσο αναπτυξιακό αποτέλεσμα, θα έχει η συνέχιση της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, για την οποία μπορεί να αξιοποιηθεί η θετική εμπειρία της απελευθέρωσης της αγοράς τηλεπικοινωνιών.² Δεν πρέπει, ταυτόχρονα, να παραμεληθούν αγορές με, εκ πρώτης όψης, μικρότερη αναπτυξιακή σημασία, οι οποίες όμως είναι σε θέση — όπως συνέβη τους τελευταίους μήνες με την αγορά νωπών οπωροκηπευτικών — να επηρεάζουν αρνητικά το οικονομικό κλίμα και την εξέλιξη κρίσιμων μεγεθών, όπως ο πληθωρισμός, λόγω της έλλειψης ανταγωνιστικών συνθηκών.

1 Με την ψήφιση του νόμου για την αναδιάρθρωση του ΟΑΕΔ και τους όρους λειτουργίας των Εταιριών Προσωρινής Απασχόλησης (βλ. Κεφάλαιο IV.4).

2 Βλ. Πλαίσια 5 και 6 στο Κεφάλαιο III.

Η περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού συστήματος της χώρας θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη στήριξη υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και των επενδύσεων. Ένα σύγχρονο και αποτελεσματικό τραπεζικό σύστημα δεν περιορίζεται μόνο στην παραδοσιακή διαμεσολάβηση μεταξύ αποταμιευτών και επενδυτών, αλλά παράλληλα προσφέρει ένα ευρύ φάσμα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, που εκτείνεται από τις πλήρως εξειδικευμένες υπηρεσίες συμβούλων και επενδυτικής τραπεζικής μέχρι την προσφορά καινοτόμων συνδυασμών προϊόντων σε τελικούς καταναλωτές και άλλων υπηρεσιών λιανικής τραπεζικής. Ο βαθμός αποτελεσματικότητας ενός τραπεζικού συστήματος προσδιορίζεται από τη δυνατότητα προσφοράς άριστης ποιότητας υπηρεσιών με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Με την ένταξη των εγχώριων αγορών στην ενιαία ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά, η πίεση για βελτίωση των επιδόσεων των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων αυξάνεται από τον εντεινόμενο ανταγωνισμό, ο οποίος δεν επιτρέπει εφησυχασμό ή αδράνεια, καθώς θα συνεχίσει να περιορίζει τα περιθώρια εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης των εν λόγω ιδρυμάτων σε συγκεκριμένους τομείς της αγοράς. Η πρόκληση αυτή δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί από τις ελληνικές τράπεζες παρά με την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς και της ευρωστίας τους. Η Τράπεζα της Ελλάδος επιδιώκει τη διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών σε υψηλό επίπεδο και την εξυγίανση του χαρτοφυλακίου των δανείων και των συμμετοχών τους. Προκειμένου να προωθήσει αυτούς τους δύο στόχους, η Τράπεζα υποχρεώνει τα πιστωτικά ιδρύματα να προβαίνουν σε αύξηση των ιδίων κεφαλαίων τους, όταν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας προσεγγίζει τα ελάχιστα επιτρεπόμενα όρια και ιδίως όταν προγραμματίζουν επέκταση του δικτύου τους. Παράλληλα, απαιτεί να σχηματίζουν επαρκείς προβλέψεις που θα τους επιτρέπουν να προχωρούν σε διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων και έτσι σε ταχύτερη εξυγίανση των χαρτοφυλακίων τους. Επιπλέον, δίνει ιδιαίτερη σημασία στην αναβάθμιση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, σύμφωνα με τις κανονιστικές Πράξεις που έχει εκδώσει. Προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητά τους, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να ενσωματώσουν στη στρατηγική τους μια μακροπρόθεσμη πολιτική μείωσης του λειτουργικού κόστους, η οποία θα βασίζεται στην καλύτερη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, την υιοθέτηση τεχνολογικά προηγμένων μεθόδων παροχής υπηρεσιών και την άριστη χρησιμοποίηση της διαθέσιμης πληροφόρησης που αφορά τους πελάτες τους και τις αγορές.

Παράλληλα, η Τράπεζα δίνει προτεραιότητα στη βελτίωση της διαφάνειας στις συναλλαγές των τραπεζών, η οποία εξυπηρετεί το συμφέρον της πελατείας τους, αλλά και το δικό τους. Η υιοθέτηση των διεθνών λογιστικών προτύπων αναμένεται ότι θα συμβάλει ουσιαστικά στην περισσότερο αντιπροσωπευτική αποτύπωση της πραγματικής οικονομικής θέσης των τραπεζών στις λογιστικές τους καταστάσεις. Η Κυβέρνηση έκανε πρόσφατα ορισμένα σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της κατάργησης εισφορών, φόρων και άλλων ρυθμίσεων, οι οποίες δημιουργούσαν στρεβλώσεις σε όλο το πλέγμα των σχέσεων των τραπεζών με την πελατεία τους και αποτελούσαν βασική αιτία για απώλεια εργασιών και μεταφορά δραστηριοτήτων εκτός Ελλάδος. Απομένουν να καταργη-

θούν και όσες ρυθμίσεις εξακολουθούν να επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των ρυθμίσεων που αφορούν τη δυνατότητα πρόσληψης του κατάλληλου προσωπικού και γενικά της ορθολογικής διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού. Συγχρόνως όμως οι τράπεζες, παράλληλα με την υιοθέτηση προηγμένης τεχνολογίας και λογισμικού, πρέπει να διαθέσουν περισσότερους πόρους για τη συνεχή επιμόρφωση του υπάρχοντος προσωπικού τους, δεδομένου ότι η ταχύτητα με την οποία εισάγονται νέα τραπεζικά προϊόντα και τεχνικές, απαιτώνει γρήγορα ακόμη και τα έμπειρα στελέχη τους. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η ένταξη της χώρας στη νομισματική ένωση σε ό,τι αφορά τη δραστηριοποίηση των ελληνικών τραπεζών διεθνώς.

Συμπερασματικά, μετά την πλήρη ένταξή της στην ΟΝΕ, η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό, σημαντικά υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό στη ζώνη του ευρώ. Ο πληθωρισμός παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, ιδίως συγκρινόμενος με τους ρυθμούς που επικρατούσαν πριν από μερικά χρόνια, αλλά υπερβαίνει αισθητά το μέσο όρο του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ. Επίσης, η δημοσιονομική θέση της χώρας έχει βελτιωθεί σημαντικά, καθώς ο προϋπολογισμός της γενικής κυβέρνησης ουσιαστικά ισοσκελίστηκε το 2001 και για το τρέχον έτος προβλέπεται πλεόνασμα. Οι θετικές αυτές εξελίξεις, όμως, συνοδεύονται από κάποια άλλα χαρακτηριστικά που δεν είναι ικανοποιητικά. Το ποσοστό ανεργίας και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε σχέση με το ΑΕΠ διατηρούνται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, παρά τη βελτίωση που καταγράφηκε πέρυσι. Τα δύο αυτά μεγέθη αντανακλούν διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας, ιδίως τη χαμηλή ανταγωνιστική θέση της χώρας διεθνώς. Αν και τα προηγούμενα έξι χρόνια σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των επιχειρηματικών και δημόσιων επενδύσεων και συνακόλουθη αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης και των υποδομών, η ελληνική οικονομία δεν έχει ακόμη αξιοποιήσει επαρκώς το ανθρώπινο δυναμικό της και δεν έχει βελτιώσει τις εξαγωγικές της επιδόσεις σε τέτοιο βαθμό ώστε να διασφαλίσει υψηλό και διατηρήσιμο ρυθμό ανάπτυξης μακροπρόθεσμα. Επιπλέον, παρά την ουσιαστική βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασης τα τελευταία χρόνια, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλό, θέτοντας περιορισμούς στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Οι προοπτικές επίτευξης της πραγματικής σύγκλισης και της πλήρους απασχόλησης επηρεάζονται ευνοϊκά από την υιοθέτηση του ευρώ και τη νομισματική και συναλλαγματική σταθερότητα που αυτή συνεπάγεται, καθώς και από τη βελτίωση βασικών οικονομικών μεγεθών ως αποτέλεσμα της ονομαστικής σύγκλισης. Επηρεάζονται επίσης ευνοϊκά από τα απτά πλεονεκτήματα και τα δυνητικά οφέλη από τη συμμετοχή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, ιδιαίτερα, στη ζώνη του ευρώ. Ωστόσο, η διαδικασία της πραγματικής σύγκλισης δυσχεραίνεται από τους περιορισμούς που θέτει το υψηλό δημόσιο χρέος, από τη χαμηλή παραγωγικότητα, καθώς και από την αναποτελεσματική λειτουργία και τον ανεπαρκή ανταγωνισμό που χαρακτηρίζει ορισμένες αγορές. Επομένως, η νομισματική σταθερότητα που διασφαλίζει η υιοθέτηση του ευρώ και η προστασία που

παρέχει από τις επιπτώσεις του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν πρέπει να οδηγούν σε εφησυχασμό και σε χαλάρωση των προσπαθειών για την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και τη συνεχή βελτίωση της παραγωγικότητας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Επιπλέον, κύρια επιδίωξη πρέπει να είναι η επίτευξη και διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών στη χώρα μας, η οποία δεν μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με την εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Απαιτεί συγχρόνως την άσκηση πρόσφορης εθνικής οικονομικής πολιτικής καθώς και τη συμβολή των κοινωνικών εταίρων, με την εφαρμογή συνετής τιμολογιακής πολιτικής και με συμφωνίες για συνολικές μισθολογικές αυξήσεις που συμβαδίζουν με την αύξηση της παραγωγικότητας και διασφαλίζουν τη σταθερότητα των τιμών. Οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν με τον τρόπο αυτό να συντελέσουν στην προστασία της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, στη μείωση της ανεργίας και, επομένως, στην ταχύτερη και σταθερή αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων.

Οι στόχοι της πραγματικής σύγκλισης και της πλήρους απασχόλησης θα επιτευχθούν ασφαλέστερα και ταχύτερα εφόσον η κατάλληλη δημοσιονομική και διαρθρωτική πολιτική εφαρμοστεί με εμμονή και συνέπεια. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής δεν είναι εύκολη υπόθεση, διότι συνεπάγεται ριζικές μεταβολές στη διάρθρωση και τη λειτουργία της οικονομίας, καθώς και στη συμπεριφορά και νοοτροπία όλων. Είναι όμως αναγκαία, προκειμένου να διατηρηθούν και να βελτιωθούν οι επιδόσεις της οικονομίας στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται με την υιοθέτηση του ευρώ, τον εντεινόμενο ανταγωνισμό στην ενιαία αγορά και την επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με συστηματικότητα, σύνεση και συναίνεση μπορούμε να πραγματοποιήσουμε με επιτυχία τις μεταρρυθμίσεις εκείνες που θα οδηγήσουν στη σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης. Αυτές είναι οι δύο βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να εξασφαλιστούν για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης και της πραγματικής σύγκλισης και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

III. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

1. ΔΑΠΑΝΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε το 2001 κατά 4,1%, δηλαδή όσο και το προηγούμενο έτος. Η αύξηση αυτή οφείλεται στη συμβολή της εγχώριας καταναλωτικής και επενδυτικής ζήτησης (περιλαμβανομένης και της μεταβολής των αποθεμάτων), εφόσον η συμβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών ήταν ουσιαστικά μηδενική (-0,1% του ΑΕΠ), ενώ το 2000 ήταν αρνητική (-0,4% του ΑΕΠ – βλ. Πίνακα III.1). Από την πλευρά της προσφοράς, η αύξηση του ΑΕΠ προήλθε από το δευτερογενή τομέα και τον τομέα των υπηρεσιών, ενώ το προϊόν του πρωτογενούς τομέα μειώθηκε (βλ. Πίνακα III.2).

Η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε το 2001 με ελαφρά βραδύτερο ρυθμό από ό,τι το 2000. Ειδικότερα, ο όγκος λιανικών πωλήσεων (δείκτης ΕΣΥΕ-Eurostat, που δεν περιλαμβάνει αυτοκίνητα και μοτοσυκλέτες – βλ. Διαγράμματα III.1 και III.2) αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,4% το 2001 (έναντι 5,4% το 2000). Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του δείκτη ήταν ιδιαίτερα υψηλός το πρώτο δίμηνο του 2001 (γεγονός που ενδεχομένως συνδέεται με την απότομη μείωση των επιτοκίων στο τέλος του 2000 και με την επίδραση που είχε η ένταξη στη ζώνη του ευρώ στο οικονομικό κλίμα), από το Μάρτιο όμως συνολικά παρουσίασε τάση επιβράδυνσης (μέχρι το Σεπτέμβριο είχε υποχωρήσει στο 3,1%, ενώ τον Οκτώβριο υποχώρησε απότομα στο 0,3%), η οποία αντιστράφηκε το Νοέμβριο (+3,4%), ενώ και το Δεκέμβριο ο ρυθμός ανόδου ήταν ικανοποιητικός (1,5%). Εξάλλου, το 2001 οι νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. αυτοκινήτων μειώθηκαν κατά 4,4% (όπως ήταν αναμενόμενο, μετά την αύξηση κατά 12,7% το 2000). Εάν συνεκτιμηθεί η εξέλιξη και των δύο δεικτών,¹ προκύπτει ότι η ιδιωτική κατανάλωση αγαθών αυξήθηκε κατά 3,8% το 2001, έναντι 5,9% το 2000. Τέλος, η καταναλωτική ζήτηση υπηρεσιών αυξήθηκε με ρυθμό ο οποίος στις περισσότερες κατηγορίες ήταν χαμηλότερος από ό,τι το 2000 (βλ. Τμήμα 3 του παρόντος κεφαλαίου).

Στη διατήρηση του ρυθμού ανόδου της καταναλωτικής ζήτησης σε υψηλό επίπεδο συνέβαλε η αύξηση των δανειακών πόρων των νοικοκυριών λόγω της ταχείας επέκτασης της καταναλωτικής πίστης. Αντίθετα, η συμβολή ορισμένων κατηγοριών εισοδημάτων των νοικοκυριών ήταν περιορισμένη. Ειδικότερα:

– Ο ρυθμός ανόδου των πραγματικών καθαρών αποδοχών ενός μέσου μισθωτού (μετά την αφαίρεση του φόρου εισοδήματος και των ασφαλιστικών κρατήσεων) επιβραδύνθηκε σε 0,9% το 2001 από 5,1% το 2000 (βλ. Κεφάλαιο IV.2). Εάν ληφθεί υπόψη και η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων μισθωτών, ο ρυθμός ανόδου του συνολικού καθαρού εισοδήματος από μισθούς εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε σε 2,5% περίπου το 2001, από 6% περίπου το 2000, σε πραγματικούς όρους.

¹ Λαμβανομένου υπόψη ότι το μερίδιο των Ι.Χ. αυτοκινήτων στην ιδιωτική καταναλωτική ζήτηση αγαθών είναι περίπου 7%.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι Ι . 1
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ
(Σε σταθερές τιμές έτους 1995)

	Αξία σε δισεκ. δρχ.	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή			
		1995	1998	1999	2000
1. Κατανάλωση	24.075,7	3,2	2,6	2,9	3,0
1.1. Ιδιωτική κατανάλωση	19.901,6	3,5	2,9	3,3	3,2
1.2. Δημόσια κατανάλωση	4.174,1	1,7	0,9	0,7	1,8
1.2.α. Ατομική καταναλωτική δαπάνη	1.600,7	2,3	-0,4	0,0	0,3
1.2.β. Συνολική καταναλωτική δαπάνη	2.573,4	1,3	1,8	1,2	2,7
2. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	5.066,0	10,6	6,2	7,8	7,4
2.1.α. Κατά φορέα: Γενική κυβέρνηση	864,0	8,3	6,9	4,7	7,4
2.1.β. Λοιποί φορείς	4.202,0	11,0	6,0	8,4	7,4
2.2.α. Κατά είδος: Κατασκευές	3.210,5	9,2	7,6	2,9	8,6
2.2.β. Εξοπλισμός	1.594,5	16,5	1,0	17,2	5,2
2.2.γ. Λοιπές επενδύσεις	261,0	-14,0	34,0	0,0	10,6
3. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές (ως % του ΑΕΠ)	85,7	0,3	-0,3	0,0	-0,1
4. Εγχώρια τελική ζήτηση	29.227,4	4,6	2,7	4,1	3,8
5. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	4.800,2	5,3	8,1	18,9	2,3
5.1. Εξαγωγές αγαθών	2.843,2	2,7	-4,9	11,8	1,4
5.2. Εξαγωγές υπηρεσιών	1.957,0	7,7	20,0	24,0	2,9
6. Τελική ζήτηση	34.027,6	4,7	3,6	6,6	3,6
7. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	6.792,4	9,2	3,6	15,0	1,9
7.1. Εισαγωγές αγαθών	6.162,2	9,4	-5,1	15,8	2,9
7.2. Εισαγωγές υπηρεσιών	630,2	8,5	54,4	12,3	-1,6
8. Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-1.992,2
9. ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	27.235,2	3,4	3,6	4,1	4,1
		Συμβολή στη μεταβολή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (σε εκατοστ. μονάδες)			
1. Κατανάλωση		2,8	2,2	2,5	2,6
1.1. Ιδιωτική κατανάλωση		2,5	2,1	2,4	2,3
1.2. Δημόσια κατανάλωση		0,3	0,1	0,1	0,3
1.2.α. Ατομική καταναλωτική δαπάνη		0,1	0,0	0,0	0,0
1.2.β. Συνολική καταναλωτική δαπάνη		0,1	0,2	0,1	0,2
2. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου		2,1	1,3	1,7	1,7
2.1.α. Κατά φορέα: Γενική κυβέρνηση		0,3	0,3	0,2	0,3
2.1.β. Λοιποί φορείς		1,9	1,1	1,6	1,4
2.2.α. Κατά είδος: Κατασκευές		1,1	1,0	0,4	1,1
2.2.β. Εξοπλισμός		1,2	0,1	1,3	0,5
2.2.γ. Λοιπές επενδύσεις		-0,1	0,3	0,0	0,1
3. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές (ως % του ΑΕΠ)		0,0	-0,6	0,3	-0,1
4. Εγχώρια τελική ζήτηση		4,9	3,0	4,5	4,2
5. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		1,1	1,7	4,1	0,6
5.1. Εξαγωγές αγαθών		0,3	-0,5	1,1	0,1
5.2. Εξαγωγές υπηρεσιών		0,8	2,2	3,1	0,4
6. Τελική ζήτηση		6,0	4,7	8,6	4,7
7. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		-2,7	-1,1	-4,6	-0,6
7.1. Εισαγωγές αγαθών		-2,3	1,3	-3,7	-0,8
7.2. Εισαγωγές υπηρεσιών		-0,4	-2,4	-0,8	0,1
8. Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών		-1,6	0,6	-0,4	-0,1
9. ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές		3,4	3,6	4,1	4,1

Πηγή: ΕΣΥΕ/Εθνικοί Λογαριασμοί (προσωρινές εκτιμήσεις για τα έτη 1999-2001), Μάρτιος 2002.

– Τα εισοδήματα των νοικοκυριών από τόκους μειώθηκαν, λόγω της μείωσης των επιτοκίων των τραπεζικών καταθέσεων και των επιτοκίων των τίτλων του Δημοσίου.

– Επειδή το 1999 τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων είχαν αυξηθεί σημαντικά, ενώ το 2000 μειώθηκαν, είναι λογικό να υποθεθεί ότι τα διανεμόμενα κέρδη (μερίσματα) της χρήσης του 2000 που αποτέλεσαν εισόδημα των νοικοκυριών το 2001 ήταν μειωμένα σε σύγκριση με τα μερίσματα της χρήσης του 1999 που αποτέλεσαν εισόδημα των νοικοκυριών το 2000.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ III.2
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ

	Αξία σε δισεκ. δρχ.	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή (σε σταθερές τιμές έτους 1995)				
		1995	1997	1998	1999	2000
1. Πρωτογενής τομέας (Γεωργία)	2.479,7	0,4	2,3	3,8	0,4	-3,4
2. Δευτερογενής τομέας	5.639,2	-1,3	7,4	2,5	5,1	5,4
2.α Ορυχεία-Λατομεία	162,1	-3,4	13,0	-1,7	8,8	...
2.β Μεταποίηση	3.261,5	-3,7	5,3	-1,7	6,0	...
2.γ Ηλεκτρισμός-Φωταέριο-Υδρευση	596,6	2,8	6,8	10,8	7,8	...
2.δ Κατασκευές	1.619,0	2,5	10,6	7,5	2,7	...
3. Τριτογενής τομέας	17.048,1	5,2	3,1	3,9	4,7	4,6
3.α Εμπόριο	3.413,7	5,0	3,6	4,8	5,8	...
3.β Ξενοδοχεία-Εστιατόρια	1.642,7	14,5	3,7	-3,8	-0,4	...
3.γ Μεταφορές-Επικοινωνίες	1.696,3	8,4	4,1	19,1	27,9	...
3.δ Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	1.060,4	4,3	11,5	7,4	4,3	...
3.ε Διαχείριση ακίνητης περιουσίας και λοιπές δραστηριότητες	4.285,6	3,0	2,5	3,5	2,2	...
3.στ Δημόσια Διοίκηση-Ασφάλεια	1.808,8	-0,9	-0,6	-0,6	-2,6	...
3.ζ Υγεία	1.123,8	3,7	-0,8	2,0	1,2	...
3.η Εκπαίδευση	1.313,7	7,7	1,2	-0,5	-2,5	...
3.θ Λοιπές δραστηριότητες	703,1	2,5	6,5	3,8	3,7	...
4. Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	25.167,0	3,3	3,9	3,6	4,4	4,2
5. Τεχμαρτές τραπεζικές υπηρεσίες	-741,3	3,3	16,4	9,1	12,5	1,9
6. Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές	24.425,7	3,3	3,6	3,4	4,1	4,3

Πηγή: ΕΣΥΕ/Εθνικοί Λογαριασμοί (προσωρινές εκτιμήσεις για τα έτη 1999-2001), Μάρτιος 2002.

– Το πραγματικό εισόδημα από γεωργική δραστηριότητα ανά απασχολούμενο αυξήθηκε, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat,¹ κατά 1,5% το 2001. Εάν ληφθεί υπόψη και η εκτιμώμενη – επίσης από τη Eurostat – μείωση της απασχόλησης στο γεωργικό τομέα κατά 2,9%,² τότε το συνολικό εισόδημα από γεωργική δραστηριότητα (συμπεριλαμβανομένων των εισοδηματικών ενισχύσεων) μειώθηκε κατά 1,4%.

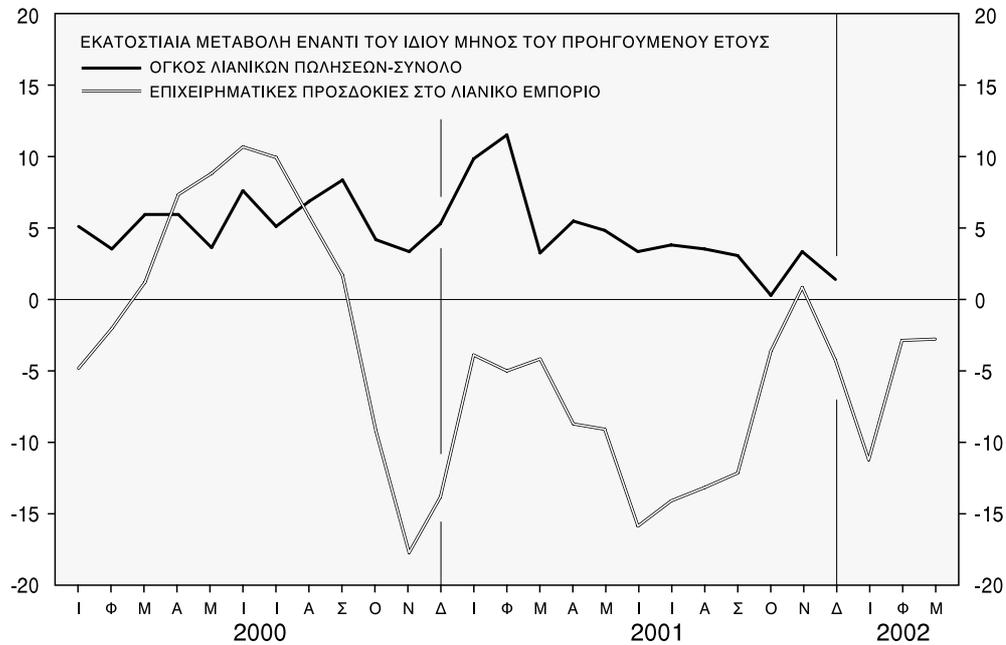
1 Βλ. Eurostat, *Statistics in Focus*, Theme 5-9/2002 (Απρίλιος).

2 Η απασχόληση μετρείται σε ισοδύναμες μονάδες πλήρους απασχόλησης.

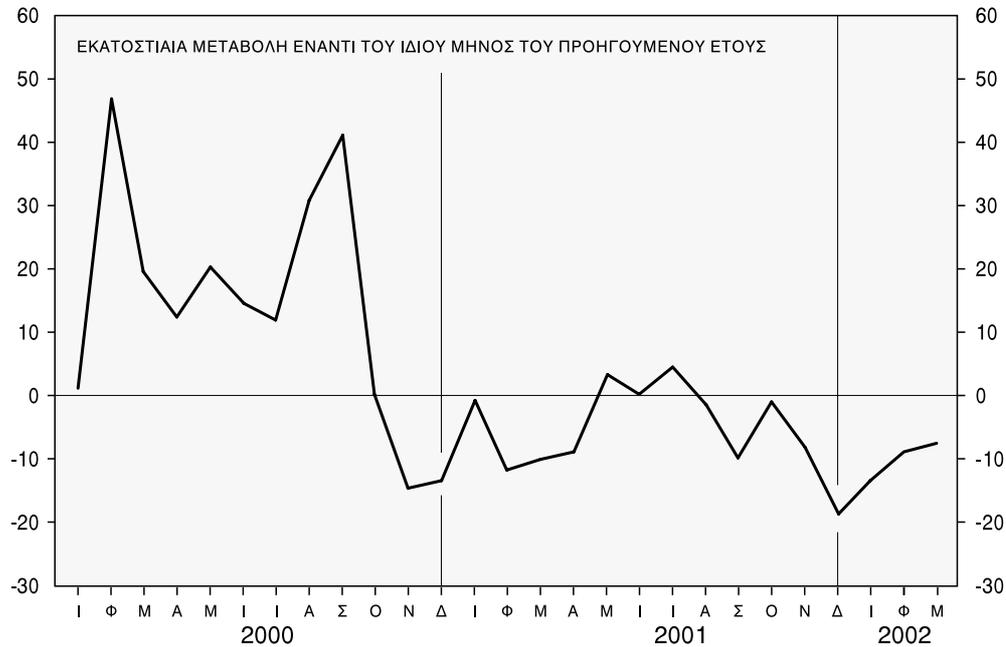
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΙΙ.1

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ

Α. ΟΓΚΟΣ ΛΙΑΝΙΚΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

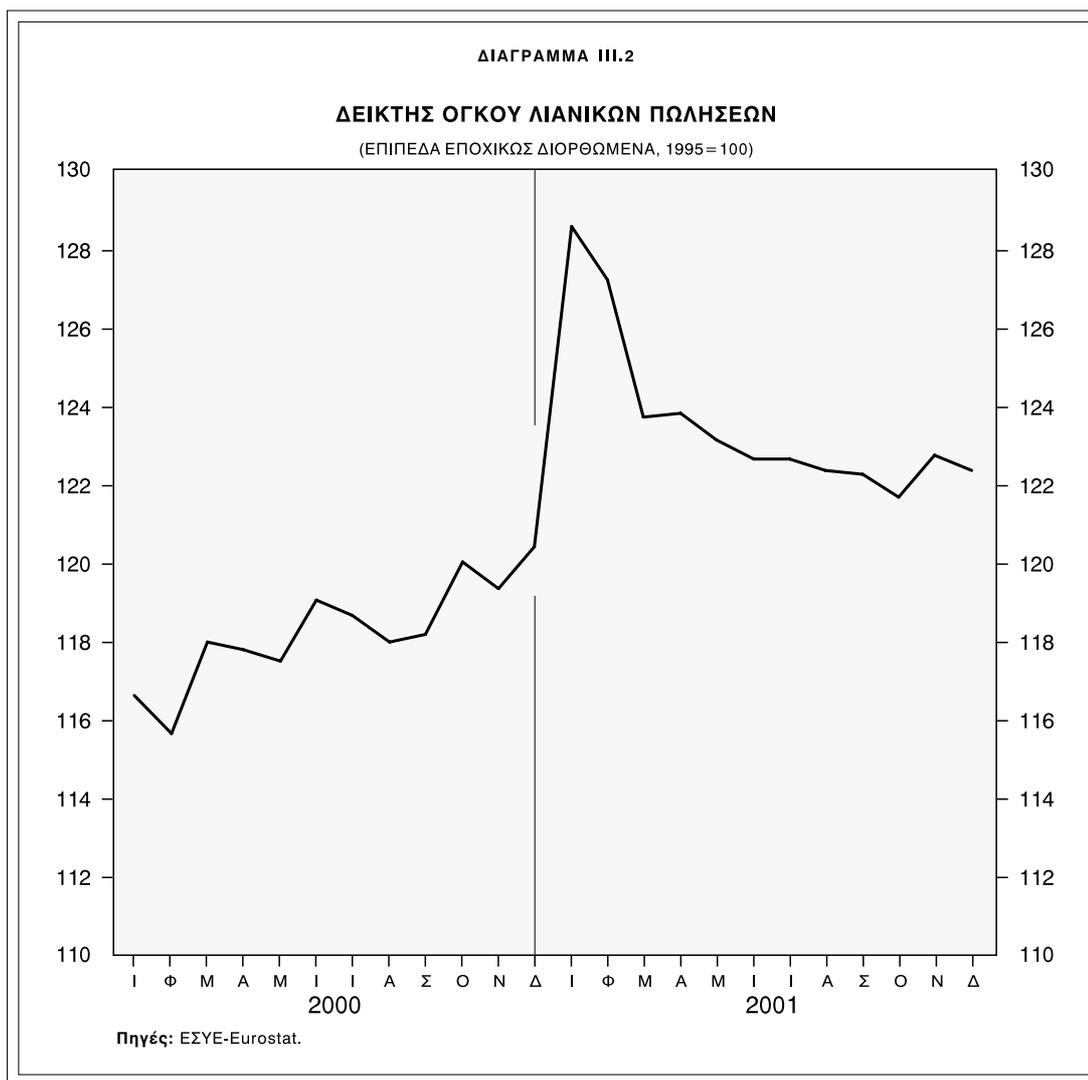

Β. ΝΕΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ Ι.Χ. ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ-Eurostat (για τις λιανικές πωλήσεις), ΕΣΥΕ (για τα αυτοκίνητα) και ΙΟΒΕ (για τις προσδοκίες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις και το ύψος των αποθεμάτων, καθώς και τις προβλέψεις για την επιχειρηματική δραστηριότητα στο επόμενο εξάμηνο.

— Για τα εισοδήματα των αυτοαπασχολουμένων στον αστικό τομέα, για τα εισοδήματα των απασχολουμένων στην παραοικονομία, καθώς και για τις μεταβιβαστικές εισπράξεις των νοικοκυριών (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων), δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία. Ενώ είναι εύλογο να υποτεθεί ότι τα εισοδήματα αυτών των κατηγοριών αυξήθηκαν ταχύτερα από ό,τι το καθαρό εισόδημα από μισθούς, εκτιμάται ότι, εάν

ληφθούν υπόψη και οι άλλες κατηγορίες εισοδημάτων που αναφέρθηκαν, ο ρυθμός ανόδου του συνολικού ονομαστικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών επιβραδύνθηκε το 2001 και — επιπλέον — ήταν χαμηλότερος από το ρυθμό αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης σε τρέχουσες τιμές.

Η εκτίμηση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι συνεχίστηκε το 2001 η μείωση της μέσης ροπής των νοικοκυριών προς αποταμίευση (δηλαδή η μείωση του ποσοστού του

διαθέσιμου εισοδήματος που εμφανίζεται να μην αντιστοιχεί σε καταναλωτική δαπάνη). Πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι σε σημαντικό βαθμό η εμφανιζόμενη μείωση οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο ορίζονται και μετρούνται το διαθέσιμο εισόδημα και η αποταμίευση. Ταυτόχρονα πάντως, η σημαντική μείωση των επιτοκίων καταθέσεων, η αύξηση της εμπιστοσύνης όσον αφορά τις προοπτικές της οικονομίας και η επιδίωξη των νοικοκυριών να προσεγγίσουν τα καταναλωτικά πρότυπα των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι εύλογο να έχουν οδηγήσει και σε πραγματική μείωση της ροπής προς αποταμίευση, ανεξάρτητα από τον τρόπο μέτρησης (βλ. αναλυτικότερα το Πλαίσιο III.1).

ΠΛΑΙΣΙΟ III.1

Η αποταμίευση των νοικοκυριών: έννοια και προσδιοριστικοί παράγοντες

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA 95) που εφαρμόζουν πλέον όλες οι χώρες της ΕΕ, η αποταμίευση είναι το εξισωτικό μέγεθος του λογαριασμού χρήσης του διαθέσιμου εισοδήματος. Με βάση την ομαδοποίηση των επιμέρους θεσμικών μονάδων σε *Θεσμικούς Τομείς* ή απλώς *Τομείς* (μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, Δημόσιο, νοικοκυριά κ.ά.), για τους τομείς με τελική κατανάλωση ο λογαριασμός χρήσης εισοδήματος δείχνει πώς κατανέμεται το διαθέσιμο εισόδημα μεταξύ της δαπάνης για τελική κατανάλωση και της αποταμίευσης. Ως εκ τούτου, το περιεχόμενο της έννοιας “αποταμίευση των τομέων”, και της οικονομίας συνολικά, εξαρτάται άμεσα από το περιεχόμενο των εννοιών “διαθέσιμο εισόδημα” και “δαπάνη”.

Η έννοια του διαθέσιμου εισοδήματος των επιμέρους θεσμικών τομέων της οικονομίας στο ESA95 μπορεί να λάβει δύο διαφορετικές ποσοτικές εκδοχές. Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή, το *ακαθάριστο* ή *καθαρό* διαθέσιμο εισόδημα ορίζεται ανάλογα με τον συνυπολογισμό ή όχι σ' αυτό των αποσβέσεων των επιμέρους τομέων. Σύμφωνα με τη δεύτερη, ορίζεται το *διορθωμένο* διαθέσιμο εισόδημα, όπου ως δαπάνη για τελική κατανάλωση νοείται η πραγματική τελική κατανάλωση των επιμέρους μονάδων, η οποία συμπεριλαμβάνει και τις κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος από το Δημόσιο προς τα νοικοκυριά. Λαμβάνοντας υπόψη τους προηγούμενους εναλλακτικούς ορισμούς του διαθέσιμου εισοδήματος, μπορούμε – με βάση τα επίσημα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών για την Ελλάδα – να καταγράψουμε τέσσερις διαφορετικούς λόγους της αποταμίευσης προς το διαθέσιμο εισόδημα. Ειδικότερα για το θεσμικό τομέα των νοικοκυριών, τα σχετικά στοιχεία δίνονται στον πίνακα.

Ο πίνακας αυτός καταγράφει την πτωτική τάση του ποσοστού αποταμίευσης των νοικοκυριών κατά την πρόσφατη περίοδο 1995-2000. Το φαινόμενο αυτό βέβαια δεν χαρακτηρίζει μόνο την ελληνική οικονομία. Τα τελευταία είκοσι και πλέον έτη σε πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες – σε επιμέρους χώρες της ΕΕ, στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο και ιδιαίτερα στις ΗΠΑ – παρατηρήθηκε ανεπάρκεια ιδιωτικών αποταμιεύσεων και παράλληλη πτωτική τάση του ποσοστού της αποταμίευσης στο διαθέσιμο εισόδημα. Το πρώτο διάγραμμα απεικονίζει τις σχετικές εξελίξεις κατά την πρόσφατη περίοδο 1995-2000 στη ζώνη του ευρώ. Στην Ελλάδα η αποταμιευτική συμπεριφορά ακολουθεί γενικά το πρότυπο των ανεπτυγμένων οικονομιών, το φαινόμενο όμως της πτωτικής τάσης του ποσοστού αποταμίευσης είναι ιδιαίτερα έκδηλο. Πράγματι, στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό – ανεξάρτητα μάλιστα από το →

→ χρησιμοποιούμενο ορισμό – φαίνεται να μειώνεται σχεδόν κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες την περίοδο 1995-2000 (από 16,2% σε 11,6%), ενώ στο ίδιο διάστημα το ποσοστό αποταμίευσης μειώθηκε στη ζώνη του ευρώ κατά 2,7 εκατοστιαίες μονάδες, δηλαδή από 17,6% το 1995 σε 14,9% το 2000.

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ, ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ
(Σε δισεκ. δρχ.)

Περιγραφή μεγέθους	1995	1996	1997	1998	1999 ¹	2000 ¹
Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα	23.650,8	25.553,0	27.894,8	29.983,2	31.420,5	32.540,9
Τελική καταναλωτική δαπάνη ²	19.815,4	21.963,2	23.804,7	25.746,5	27.047,5	28.780,4
Ακαθάριστη αποταμίευση	3.835,4	3.589,8	4.090,1	4.236,7	4.373,0	3.760,5
Ποσοστό αποταμίευσης στο ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα	16,2%	14,0%	14,7%	14,1%	13,9%	11,6%
Αποσβέσεις	1.302,2	1.447,0	1.732,0	1.895,0	1.871,0	2.031,0
Καθαρό διαθέσιμο εισόδημα	22.348,6	24.106,0	26.162,8	28.088,2	29.549,5	30.509,9
Καθαρή αποταμίευση	2.533,2	2.142,8	2.358,1	2.341,7	2.502,0	1.729,5
Ποσοστό αποταμίευσης στο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα	11,3%	8,9%	9,0%	8,3%	8,5%	5,7%
Κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος	1.600,7	1.793,0	2.086,5	2.162,6	2.242,6	2.335,9
Ακαθάριστο διορθωμένο διαθέσιμο εισόδημα	25.251,5	27.346,0	29.981,3	32.145,8	33.663,1	34.876,8
Ποσοστό αποταμίευσης στο ακαθάριστο διορθωμένο διαθέσιμο εισόδημα	15,2%	13,1%	13,6%	13,2%	13,0%	10,8%
Καθαρό διορθωμένο διαθέσιμο εισόδημα	23.949,3	25.899,0	28.249,3	30.250,8	31.792,1	32.845,8
Ποσοστό αποταμίευσης στο διορθωμένο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα	10,6%	8,3%	8,3%	7,7%	7,9%	5,3%

1 Προσωρινά στοιχεία. Τα στοιχεία για το 2001 δεν είναι ακόμη διαθέσιμα.

2 Καταναλωτική δαπάνη έχουν μόνο οι θεσμικοί τομείς: Δημόσιο (S.13), νοικοκυριά (S.14), μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά (S.15).

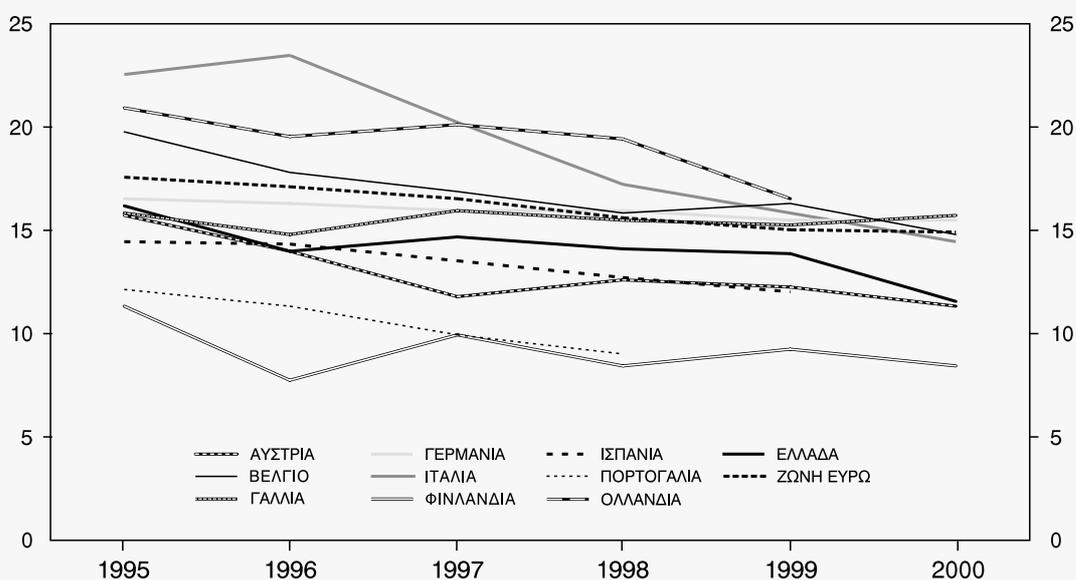
Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών.

Εάν χρησιμοποιηθεί ένας διαφορετικός ορισμός της αποταμίευσης σε εθνολογιστική βάση, στον οποίο περιλαμβάνονται και οι αποταμιεύσεις των *ιδιωτικών και των δημόσιων επιχειρήσεων* και για τον οποίο διατίθενται μακρές χρονολογικές σειρές, το εισόδημα που αποταμιεύεται ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος του ιδιωτικού τομέα ακολουθεί μια σχεδόν σταθερή πτωτική πορεία σε όλη την περίοδο από το 1975 έως και το 2001. Συγκεκριμένα, από 26,8% το 1975, προσεγγίζει το 6,5% το 2001 (εάν οι αποσβέσεις δεν περιληφθούν στην αποταμίευση και στο εισόδημα). Ανεξάρτητα όμως από τον τρόπο ποσοτικής ταυτοποίησης της ιδιωτικής αποταμίευσης και από την ακρίβεια με την οποία απεικονίζεται το αντίστοιχο θεωρητικό μέγεθος, η αλλαγή της αποταμιευτικής συμπεριφοράς αντανακλάται στη συμπεριφορά του λόγου της ιδιωτικής κατανάλωσης προς το ΑΕΠ. Ο λόγος αυτός την περίοδο 1975-2001 σημείωσε εντυπωσιακή άνοδο 15 περίπου εκατοστιαίων μονάδων (από 57% περίπου το 1975 σε 72% του ΑΕΠ το 2001), ακολουθώντας σχεδόν σταθερή ανοδική πορεία μέχρι να φθάσει τη μέγιστη τιμή του το 1996 (73% του ΑΕΠ), ενώ ακολούθως υποχώρησε ελαφρά. Η εξέλιξη αυτή του λόγου της κατανάλωσης προς το ΑΕΠ (αλλά και του συναφούς μεγέθους του ποσοστού αποταμίευσης) αποτελεί →

→ σπουδαιότατη διαρθρωτική μεταβολή της ελληνικής οικονομίας που μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τη διατηρησιμότητα του μεσοπρόθεσμου μη πληθωριστικού ρυθμού οικονομικής ανόδου της.

Πράγματι, οι σχετικές μελέτες που έγιναν σε επίπεδο μεμονωμένων οικονομιών αλλά και για ομάδες χωρών κατέδειξαν την υψηλή συσχέτιση των αποταμιεύσεων με τις επενδύσεις, ενώ παράλληλα εντόπισαν ως βασική αιτία της χαμηλής αποταμίευσης την ύπαρξη σημαντικών δημοσιονομικών ανισορροπιών. Οι διαπιστώσεις αυτές φαίνεται – αν εξεταστεί η ιστορική εξέλιξη των σχετικών μακροοικονομικών μεγεθών κατά την περίοδο μετά το 1974 – ότι ισχύουν και για την ελληνική οικονομία.

ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΤΟΥ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ: ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Πηγή: ΕΚΤ.

Στη συνέχεια επιχειρείται (α) να εντοπιστούν οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν στη διαχρονική πτώση του ποσοστού αποταμίευσης στην ελληνική οικονομία και (β) να εξηγηθεί η άποψη ότι το φαινόμενο αυτό τείνει να ολοκληρωθεί και ότι ενδεχομένως αρχίζει η αντίστροφη πορεία.

Η συμπεριφορά του ποσοστού αποταμίευσης επηρεάζεται από ένα ευρύ σύνολο κοινωνικοοικονομικών παραγόντων. Η πτωτική τάση του ποσοστού αποταμίευσης κατά την τελευταία εικοσαετία εκτιμάται ότι μπορεί να αποδοθεί κυρίως στους εξής παράγοντες:

– Πρώτον, στις δημογραφικές μεταβολές ως προς τα χαρακτηριστικά και τη σύνθεση των νοικοκυριών (όπως η πολύ έντονα αυξανόμενη γήρανση του πληθυσμού της χώρας που παρατηρείται κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η αύξηση του αριθμού των μονομελών νοικοκυριών σε συνδυασμό με τη μείωση του μέσου μεγέθους της οικογένειας/νοικοκυριού κ.ά.). Πράγματι, δεδομένου ότι τα άτομα αποταμιεύουν σε σχετικά νεότερες ηλικίες (έναντι μελλοντικής κατανάλωσης μετά τη συνταξιοδότησή τους, οπότε το εισόδημά τους είναι συνήθως μικρότερο – θεωρία του “κύκλου ζωής”), η γήρανση του πληθυσμού είναι πιθανόν να έχει συμβάλει από μόνη της →

→ στη μείωση του ποσοστού αποταμίευσης των νοικοκυριών: το ποσοστό των ατόμων 65 ετών και άνω από περίπου 12% του συνόλου στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αυξήθηκε σε 28% στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Ανάλογη επίδραση είναι πιθανόν να είχε την ίδια περίοδο και η αύξηση από 10% σε 16% του ποσοστού των μονομελών νοικοκυριών, καθώς και η μείωση του μέσου αριθμού ατόμων ανά νοικοκυριό (από 3,3 σε 2,8 άτομα). Αυτό συνδέεται με την ύπαρξη οικονομικών κλίμακας στην κατανάλωση των νοικοκυριών, π.χ. ένα διμελές νοικοκυριό καταβάλλει για ενοίκιο λιγότερο από το διπλάσιο του ενοικίου που καταβάλλει ένα μονομελές νοικοκυριό.

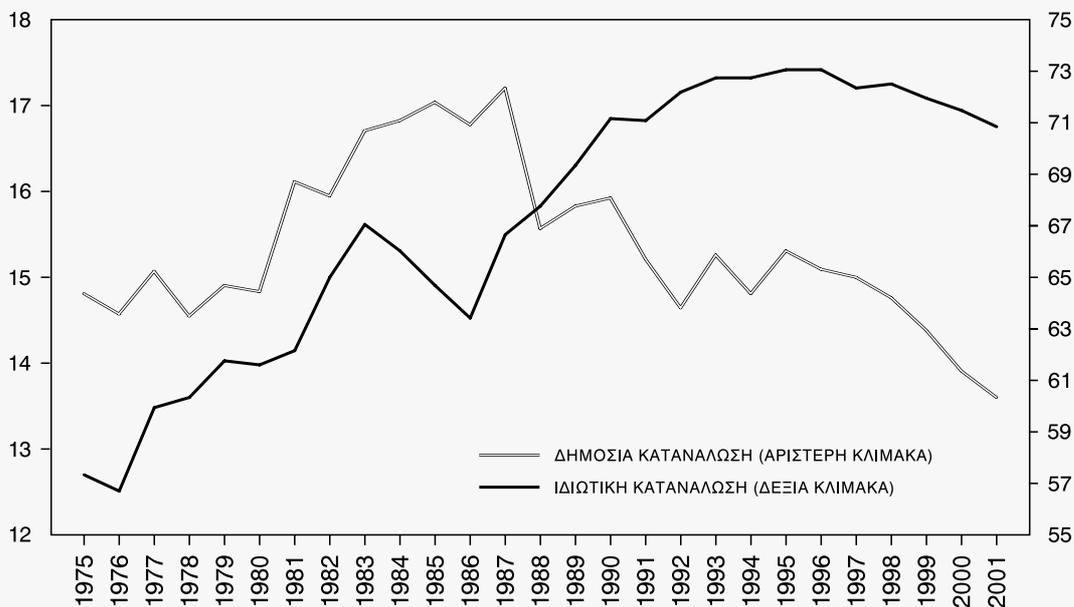
— Δεύτερον, στις μεταβολές των πραγματικών επιτοκίων. Οι επιδράσεις των μεταβολών αυτών στην κατανάλωση και κατ' επέκταση στο ποσοστό αποταμίευσης είναι άμεσες και έμμεσες. Οι άμεσες επιδράσεις στην κατανάλωση εκδηλώνονται (α) με το “αποτέλεσμα της διαχρονικής υποκατάστασης” που αφορά την υποκατάσταση της παρούσας κατανάλωσης από μελλοντική λόγω ανόδου των επιτοκίων και (β) με τον επηρεασμό του κόστους χρήσης (user cost) που έχει η αγορά διαρκών καταναλωτικών αγαθών όταν αυξάνονται τα επιτόκια. Οι μεταβολές των επιτοκίων έχουν και έμμεσες επιδράσεις, επειδή επηρεάζουν τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων (άυλων και μη). Η μεταβολή όμως των τιμών των περιουσιακών στοιχείων επηρεάζει τον καθοριστικό για την κατανάλωση λόγο του πλούτου προς το εισόδημα. Οι επιδράσεις των μεταβολών του πλούτου στην κατανάλωση είναι ποσοτικά αβέβαιες και με αντίρροπες κατευθύνσεις και μεταδίδονται μέσω πολλών και ποικίλων διαύλων. Πιστεύεται πάντως ότι ενδεχόμενη μείωση των πραγματικών επιτοκίων ενισχύει το λόγο του πλούτου προς το εισόδημα, αυξάνει την αξία των αναμενόμενων αποδόσεων των πάσης φύσεως περιουσιακών στοιχείων και γενικά ενισχύει την κατανάλωση, περιορίζοντας το ποσοστό αποταμίευσης. Στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, η ραγδαία μείωση των ονομαστικών και πραγματικών επιτοκίων κατά τα τελευταία έτη είναι πιθανόν ότι μείωσε την ελκυστικότητα ορισμένων τουλάχιστον μορφών αποταμίευσης (όπως οι καταθέσεις, η αγορά τίτλων του Δημοσίου κ.ά.). Παράλληλα, η ευκολία πρόσβασης στο “πλαστικό χρήμα” πρέπει να ενίσχυσε την κατανάλωση των νοικοκυριών, ιδίως αυτών που βρίσκονται στα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια και έχουν αυξημένη ροπή για κατανάλωση. Επίσης, η ένταση του ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα οδήγησε και αυτή στην ταχεία επέκταση της καταναλωτικής πίστης. Τέλος, η μείωση των επιτοκίων, η συνεχής υποχώρηση του πληθωρισμού την τελευταία πενταετία και γενικότερα η επιτυχής πορεία σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας συνέβαλαν στη διαμόρφωση θετικών προσδοκιών των νοικοκυριών και περιόρισαν αισθητά την αβεβαιότητα, ενισχύοντας και με τον τρόπο αυτό την κατανάλωση.

— Τρίτον, στην αύξηση της τρέχουσας αξίας ορισμένων περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών. Οι περισσότερες μελέτες για το θέμα αυτό επιβεβαιώνουν γενικά την έντονη αντίστροφη σχέση μεταξύ πλούτου και αποταμίευσης. Εάν είναι υψηλός ο λόγος του πλούτου (της αξίας των περιουσιακών στοιχείων) προς το αναμενόμενο διά βίου εισόδημα των νοικοκυριών, πρέπει να αναμένεται σημαντική αρνητική επίδραση στην αποταμιευτική συμπεριφορά (καθώς μειώνεται σημαντικά η ανάγκη των νοικοκυριών να αποταμιεύσουν έναντι μελλοντικών κινδύνων ή διακυμάνσεων στο διαθέσιμο εισόδημα). Με την έννοια αυτή, η ταχεία αύξηση, κατά τα τελευταία έτη, των τιμών (επομένως και της τρέχουσας αξίας) των κατοικιών, οι οποίες αποτελούν βασικά περιουσιακά στοιχεία των νοικοκυριών (βλ. Πλαίσιο III.2), ενδέχεται να επηρέασε αρνητικά την αποταμίευση των νοικοκυριών. Ανάλογη επίδραση είναι πιθανόν να είχε την περίοδο 1995-99 και η μεγάλη άνοδος των τιμών των μετοχών. →

→ — Τέταρτον, στη σημαντική αλλαγή του καταναλωτικού προτύπου. Φαίνεται ότι οι νεότερες γενεές διακατέχονται από μικρότερη αβεβαιότητα για τις οικονομικές τους προοπτικές και επείγονται περισσότερο για την επίτευξη υψηλότερου βιοτικού επιπέδου. Ο ισχυρισμός αυτός απαιτεί εμπειρική επιβεβαίωση με τη χρήση μικροοικονομικών δεδομένων, φαίνεται όμως έγκυρος αν ληφθεί υπόψη η σταδιακή προσέγγιση των επιπέδων διαβίωσης μεταξύ Ελλάδος και λοιπών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την πρόσφατη περίοδο.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι έως ένα βαθμό η εμφανιζόμενη μείωση του ποσοστού αποταμίευσης στη χώρα μας οφείλεται και στον τρόπο με τον οποίο ορίζονται και μετρούνται το διαθέσιμο εισόδημα και η αποταμίευση. Πράγματι, ενώ στο διαθέσιμο εισόδημα περιλαμβάνονται τα εισοδήματα από τόκους (τα οποία μειώθηκαν σημαντικά την τελευταία πενταετία), εξ ορισμού δεν περιλαμβάνονται οι ροές δανειακών πόρων, οι οποίες όχι μόνο αυξήθη-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΤΟΥ ΑΕΠ

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών.

καν, αλλά και ενθάρρυναν την κατανάλωση καθώς η πτώση των επιτοκίων δανεισμού συνεπαγόταν μείωση των μελλοντικών υποχρεώσεων των νοικοκυριών. Επιπλέον, η αποταμίευση δεν μετρείται άμεσα στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά ως διαφορά διαθέσιμου εισοδήματος και καταναλωτικής δαπάνης, δηλαδή εξ υπολοίπου.

Εκτιμάται όμως ότι η πτωτική πορεία του ποσοστού αποταμίευσης τείνει να ολοκληρωθεί. *Πρώτον*, έχει επιτευχθεί ένα ικανοποιητικό – με βάση τα διεθνή δεδομένα – επίπεδο καταναλωτικής δαπάνης, το οποίο δεν απαιτεί περαιτέρω δραστικές μεταβολές στην κατανάλωση. *Δεύτερον*, η δημοσιονομική πολιτική κατά τα τελευταία χρόνια υπήρξε περιοριστική, και στο μέλλον θα πρέπει να κινηθεί σε περιβάλλον αυστηρότητας ακολουθώντας τους κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Επομένως, περιορίζονται οι υψηλές μεταβιβαστικές πληρωμές οι οποίες στήριξαν την κατανάλωση σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1980, καθώς και η →

→ παρατηρηθείσα συμπληρωματικότητα δημόσιας και ιδιωτικής κατανάλωσης (βλ. το δεύτερο διάγραμμα). Αυτό αρχικά μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε περαιτέρω μείωση του ποσοστού αποταμίευσης, καθώς τα νοικοκυριά θα προσπαθούν να διατηρήσουν το προηγούμενο επίπεδο κατανάλωσης χωρίς να έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης των πόρων από τις μεταβιβαστικές πληρωμές του Δημοσίου. Στη συνέχεια όμως, καθώς θα συνειδητοποιείται ότι οι μελλοντικές ροές εισοδημάτων θα είναι – όλων των άλλων παραγόντων τηρουμένων σταθερών – μικρότερες από ό,τι στο παρελθόν, η ροπή προς κατανάλωση θα μειωθεί και το ποσοστό αποταμίευσης θα αυξηθεί. *Τρίτον* (και λαμβανομένου υπόψη ότι η καταναλωτική συμπεριφορά έχει σαφή εμπροσθοβαρή χαρακτηριστήρα), το ίδιο αποτέλεσμα θα έχει και η υπερβολική δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών, η οποία, εφόσον πρέπει να αναμένεται ότι θα προεξοφληθεί σ' ένα μεσοπρόθεσμο ορίζοντα προγραμματισμού, θα οδηγήσει σε συγκράτηση της κατανάλωσης. Γενικότερα πάντως, η απελευθέρωση του πιστωτικού συστήματος και η επέκταση της καταναλωτικής πίστης μείωσαν τους περιορισμούς ρευστότητας για σημαντικά τμήματα του πληθυσμού. Αυτό θα οδηγήσει σε διεύρυνση του καταναλωτικού ορίζοντα και σε ενίσχυση του εμπροσθοβαρούς χαρακτηριστήρα της καταναλωτικής συμπεριφοράς. Η εξάρτηση της κατανάλωσης από τις τρέχουσες μεταβολές του εισοδήματος θα περιοριστεί. Όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού θα έχουν τη δυνατότητα να “εξομαλύνουν” διαχρονικά τις διακυμάνσεις του επιπέδου της κατανάλωσής τους λαμβάνοντας υπόψη ροές εισοδημάτων που προκύπτουν από αποτιμήσεις σε μακροχρόνια βάση. Τελική συνέπεια θα είναι η σταθεροποίηση του ποσοστού αποταμίευσης σε επίπεδα συμβατά με τα μακροχρόνια πραγματικά επιτόκια και το δυναμικό ρυθμό ανόδου της οικονομίας. *Τέταρτον*, η σύγκριση των ποσοστών αποταμίευσης μεταξύ μιας έντονα πληθωριστικής περιόδου όπως ήταν η περίοδος 1975-95 και της πρόσφατης περιόδου της ταχείας αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού δεν είναι απολύτως θεμιτή. Πράγματι, σε πληθωριστικές περιόδους συντελείται πρόσθετη αποταμίευση για την κάλυψη της απώλειας του πραγματικού χρηματοοικονομικού κεφαλαίου εξαιτίας του πληθωρισμού. Με άλλα λόγια, η αποταμίευση αυτή αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ πραγματικών και ονομαστικών επιτοκίων που παρατηρείται σε πληθωριστικές περιόδους. Επομένως, η μείωση του ποσοστού αποταμίευσης στην εξεταζόμενη περίοδο οφειλόταν, κατά ένα μέρος τουλάχιστον, στην πορεία αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Εφόσον λοιπόν δεν αναμένεται περαιτέρω *ουσιαστική* αποκλιμάκωση του πληθωρισμού (από το ήδη σχετικά χαμηλό επίπεδο στο οποίο βρίσκεται), δεν πρέπει να αναμένεται και περαιτέρω μείωση του ποσοστού αποταμίευσης για το λόγο αυτό.

Η εξέλιξη της αξίας των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών επίσης επηρεάζει, σε κάποιο βαθμό, την καταναλωτική και αποταμιευτική συμπεριφορά τους. Συγκεκριμένα, η συνεχιζόμενη μείωση της τρέχουσας αξίας των μετοχικών τίτλων που κατέχονται από νοικοκυριά¹ άσκησε άμεση αρνητική επίδραση στην κατανάλωση. Η αρνητική αυτή επίδραση περιορίστηκε από την ταχεία αύξηση των τιμών των κατοικιών (βλ. Πλαίσιο III.2), η οποία ενίσχυσε τις προσδοκίες των νοικοκυριών όσον αφορά τους διαθέσιμους πόρους τους στο μέλλον, αμβλύνοντας έτσι τις αρνητικές επιπτώσεις της υποχώρησης των μετοχικών αξιών και διευκολύνοντας έμμεσα την κατανάλωση (ή και την προσφυγή σε δανεισμό).

1 Ο γενικός δείκτης τιμών μετοχών του ΧΑΑ υποχώρησε κατά 23,5% μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου 2000 και τέλους Δεκεμβρίου 2001.

ΠΛΑΙΣΙΟ III.2

Η αγορά κατοικιών: βασικά χαρακτηριστικά και δείκτες εξέλιξης των τιμών

Η αγορά κατοικιών αποτελεί μια ιδιαίτερη αγορά με σημαντική επίδραση στη μακροοικονομική και χρηματοπιστωτική σταθερότητα και την ανάπτυξη της χώρας. Οι επενδύσεις σε κατοικίες έφθασαν το 2001 το 20,1% του συνόλου των επενδύσεων ή το 4,8% του ΑΕΠ της χώρας. Για τα περισσότερα νοικοκυριά η κατοικία αποτελεί το σημαντικότερο περιουσιακό στοιχείο, ενώ τα στεγαστικά δάνεια αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο τμήμα των συνολικών δανειακών τους υποχρεώσεων. Από την άλλη πλευρά, τα δάνεια για την αγορά κατοικιών αποτελούν αξιόλογο ποσοστό των χορηγήσεων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και περίπου τα 2/3 του συνόλου των δανείων προς τα νοικοκυριά. Συνεπώς, δεδομένου ότι τα εν λόγω δάνεια είναι ενυπόθηκα, μεγάλες διακυμάνσεις των τιμών των κατοικιών ενδέχεται να έχουν σημαντικές συνέπειες στη νομισματική και χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Η ισορροπία στην αγορά κατοικιών προσδιορίζεται από μία σειρά παραγόντων που επηρεάζουν την προσφορά και τη ζήτηση και διαμορφώνουν το επίπεδο των τιμών των κατοικιών. Ως παράγοντες που επηρεάζουν την προσφορά κατοικιών έχουν καταγραφεί στη βιβλιογραφία, μεταξύ άλλων, το επίπεδο και ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, το ύψος των ενοικίων, το ισχύον πολεοδομικό καθεστώς, το υφιστάμενο απόθεμα κατοικιών και τα χαρακτηριστικά τους, οι κοινωνικές προτιμήσεις και συνήθειες που έχουν διαμορφωθεί στο θέμα της στέγασης, καθώς και ιστορικοί παράγοντες (πόλεμοι, φυσικές καταστροφές, κ.ά.). Από την πλευρά της ζήτησης κατοικιών, ως προσδιοριστικοί παράγοντες μπορούν να αναφερθούν η στεγαστική πίστη, το ισχύον φορολογικό καθεστώς σχετικά με την κατοχή και τις μεταβιβάσεις κατοικιών, οι πολιτισμικές προτιμήσεις, οι προσδοκίες για τη διαμόρφωση των τιμών των κατοικιών και των ενοικίων, η αβεβαιότητα και οι εναλλακτικές δυνατότητες εξασφάλισης έναντι μελλοντικών κινδύνων, οι κοινωνικές συνήθειες στα κληρονομικά θέματα, κ.ά. Εκτός των προηγουμένων, η επίδραση των δημογραφικών εξελίξεων στη σύνθεση των νοικοκυριών και οι μεταβαλλόμενες ανάγκες των νοικοκυριών διαφοροποιούν διαχρονικά τα χαρακτηριστικά του αποθέματος κατοικιών, τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη μελέτη της αγοράς κατοικιών. Για παράδειγμα, η αναλογία των μονοκατοικιών προς τα διαμερίσματα ενδέχεται να μεταβάλλεται ανάλογα με τη νομοθεσία περί πολεοδομίας, τις προτιμήσεις και τους χωροταξικούς περιορισμούς, το μέγεθος των νοικοκυριών κ.λπ. Οι μεταβολές αυτές είναι δυνατόν να επηρεάσουν ένα σύνθετο δείκτη τιμών των κατοικιών, καθώς οι τάσεις των τιμών μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών κατοικιών διαφέρουν, ενώ η σύνθεση και τα χαρακτηριστικά των νέων κατοικιών επίσης διαφοροποιούνται διαχρονικά. Επιπλέον, οι μεταβολές στη λειτουργία της αγοράς κατοικιών όσον αφορά τη χρηματοδότηση και τη μεσολάβηση μεσιτών είναι πιθανόν να επηρεάζουν τη διαμορφούμενη τιμή ισορροπίας.

Η ανάλυση και η κατανόηση των εξελίξεων στην αγορά κατοικιών προϋποθέτουν επομένως τη γνώση των χαρακτηριστικών και του τρόπου λειτουργίας της. Ως προς τα χαρακτηριστικά της αγοράς κατοικιών στη χώρα μας κατά την τελευταία δεκαπενταετία, ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία προκύπτουν από τα δεδομένα των Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) που παρουσιάζονται στον πρώτο πίνακα. Πρώτον, το ποσοστό ιδιοκατοίκησης στη χώρα μας ανήλθε το 1999 σε 79,6% έναντι 78,7% το 1994 και 76,8% το 1988 (περιλαμβάνεται και η δωρεάν χρήση κατοικιών ή η παραχώρηση με μειωμένο ενοίκιο). Μεγαλύτερα →

→ ποσοστά ιδιοκατοίκησης παρατηρούνται στις αγροτικές περιοχές (97% το 1999) παρά στο σύνολο των αστικών περιοχών (72,8%), ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι το 10,1% όλων των ιδιόκτητων κατοικιών βαρύνονται με οικονομικές υποχρεώσεις (δάνεια, υποθήκες κ.λπ.). Δεύτερον, είναι χαρακτηριστική η σημαντική αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών που διαθέτουν

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ
(Ποσοστά % νοικοκυριών ή κατοικιών στο σύνολο)

Χαρακτηριστικά κατοικιών	ΕΟΠ 1987/88	ΕΟΠ 1998/99
Είδος κατοικίας:		
Μονοκατοικία	43,3	35,9
Διπλοκατοικία	18,8	21,9
Διαμέρισμα σε πολυκατοικία	37,9	42,2
Ύψαξη δευτερεύουσας	10,0	14,5
Ιδιοκτησιακό καθεστώς:		
Ιδιόκτητη ή παραχωρημένη δωρεάν	76,8	79,6
Ενοικιασμένη	23,2	20,4
Έτος κατασκευής:		
Πριν από το 1918	6,2	2,4
1918-45	10,1	5,4
1946-60	18,0	13,9
1961-70	28,4	22,9
1971-80	37,4	29,7
1981-90	37,4	17,4
1991-95	-	5,7
Μετά το 1995	-	2,7
Αριθμός διαθέσιμων δωματίων:		
Έως δύο	14,0	14,9
Τρία	29,1	31,8
Τέσσερα	35,1	33,4
Πέντε	16,4	14,7
Έξι ή περισσότερα	5,4	5,2
Τετραγωνικά μέτρα ανά άτομο:		
Έως 20	25,0	16,6
21 έως 40	52,1	50,8
Άνω των 40	22,8	32,6
Ανέσεις κατοικίας:		
Τρεχούμενο νερό εντός	97,5	99,4
Ζεστό νερό εντός	83,7	95,2
Κουζίνα εντός	96,6	98,8
Τουαλέτα εντός	85,2	94,4
Μπάνιο εντός	84,4	96,1
Αποχέτευση (δίκτυο)	59,3	68,3
Γκαράζ	2,7	4,7

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ).

δεύτερη ή εξοχική κατοικία, από 10,0% το 1988 σε 14,5% το 1999. Τρίτον, παρατηρείται διαχρονικά αξιόλογη βελτίωση στις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης των νοικοκυριών. Για παράδειγμα, το 1999 αντιστοιχούν κατά μέσο όρο 36,2 τ.μ. κατοικίας ανά άτομο (ή 1,57 δωμάτια ανά άτομο) έναντι 31,0 (ή 1,45) το 1988. Τέταρτον, η συνεχής αστικοποίηση του πληθυσμού της χώρας είναι φανερό ότι έχει μεταβάλει σημαντικά τη σύνθεση της ζήτησης και των →

→ διαθέσιμων κατοικιών υπέρ των διαμερισμάτων (42,2% το 1999) και των διπλοκατοικιών (21,9%) και εις βάρος των μονοκατοικιών (35,9%). Τέλος, μεταβολή της σύνθεσης των κατοικιών παρατηρείται και ως προς τον αριθμό των διαθέσιμων δωματίων, καθώς καταγράφεται μια τάση αύξησης του μεριδίου των σχετικά μικρών κατοικιών που διαθέτουν έως τρία δωμάτια (από 43,1% το 1988 σε 46,7% το 1999). Στην κατεύθυνση αυτή είναι πιθανόν να συνέβαλε η αντίστοιχη αύξηση στην ίδια περίοδο του ποσοστού των μονομελών νοικοκυριών (από 12,5% σε 16,0%), καθώς και η μείωση του μέσου αριθμού ατόμων ανά νοικοκυριό από 3,1 σε 2,8 άτομα.

Η εξέλιξη των τιμών των κατοικιών αποτελεί στοιχείο ιδιαίτερα χρήσιμο για την ανάλυση της δυναμικής εξέλιξης του γενικού επιπέδου των τιμών και των κινδύνων για τη σταθερότητά του. Πολλές θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες έχουν καταδείξει ότι οι εξελίξεις των τιμών των κατοικιών επηρεάζουν την καταναλωτική και αποταμιευτική συμπεριφορά των νοικοκυριών, αφού μεταβάλλουν την περιουσιακή τους κατάσταση και περιορίζουν την αβεβαιότητά τους για το μέλλον που μπορεί να οφείλεται στην εξέλιξη άλλων οικονομικών μεγεθών.

Είναι επίσης προφανές ότι η αγορά κατοικιών είναι άμεσα συνδεδεμένη με την αγορά ενοικίων. Ο δείκτης τιμών των ενοικίων — δεν συμπεριλαμβάνονται τα τεκμαρτά ενοίκια των ιδιοκατοικιούμενων κατοικιών — έχει σημαντική στάθμιση (3,7-3,9%) στη σύνθεση του εθνικού ΔΤΚ και του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και ανάλογη επίδραση στην πορεία του γενικού επιπέδου των τιμών.

Παρά τα ανωτέρω, δεν υφίσταται, τουλάχιστον έως σήμερα, ένα συστηματικό πλαίσιο στατιστικής πληροφόρησης και παρακολούθησης των τιμών των κατοικιών τόσο στη χώρα μας όσο και σε αρκετές από τις χώρες της ΕΕ. Οι διαθέσιμες εκτιμήσεις πολλών χωρών ενίοτε προέρχονται από μη επίσημες πηγές, για τις οποίες υπάρχουν σημαντικές επιφυλάξεις. Για το λόγο αυτό τα διαθέσιμα στοιχεία πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή, περισσότερο ως ένδειξη σχετικά με τη γενική κατεύθυνση των τιμών των κατοικιών παρά ως ακριβής αποτύπωση των βραχυχρόνιων μεταβολών τους.

Πράγματι, μάλλον αποσπασματική — και κυρίως πρόσφατη — είναι η διαθέσιμη πληροφόρηση και στη χώρα μας. Στις πηγές πληροφόρησης περιλαμβάνονται: α) Ο δείκτης συνολικού “Κόστους Κατασκευής Κτιρίων Κατοικιών” της ΕΣΥΕ. Κατασκευάζεται και δημοσιεύεται από το 1981 σε τριμηνιαία βάση ως το σταθμισμένο άθροισμα του μηνιαίου δείκτη τιμών “Υλικών Κατασκευής Νέων Κτιρίων Κατοικιών” (ανάλυση σε 6 επιμέρους ομάδες υλικών, όπως τεχνητά πετρώδη υλικά, ξυλεία και προϊόντα ξύλου, καύσιμα μηχανημάτων κ.ά.), του τριμηνιαίου δείκτη “Αμοιβής Εργασίας” στον τομέα της κατασκευής νέων κτιρίων κατοικιών (ανάλυση σε 10 επιμέρους στάδια εργασιών, όπως εκσκαφές, οπλισμένα σκυροδέματα, τοιχοδομές κ.ά.) και του τριμηνιαίου δείκτη “Λοιπών Εξόδων” που καταγράφει κυρίως τις αμοιβές των μηχανικών. Σε σχέση με την αξιοποίηση του δείκτη αυτού στη διερεύνηση των τιμών των νέων κατοικιών θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι αποτελεί δείκτη κόστους και όχι δείκτη τιμής τελικού προϊόντος (δηλαδή δεν περιλαμβάνει το κέρδος του κατασκευαστή, τα εμπορικά περιθώρια κέρδους κ.λπ.). Στην ίδια κατηγορία δεικτών ανήκει και ο γενικός δείκτης τιμών “Κατηγοριών Έργων” κατασκευής νέων κτιρίων κατοικιών (ανάλυση σε 17 επιμέρους κατηγορίες εργασιών, όπως εκσκαφές, σκυροδέματα, τοιχοδομές κ.ά.) που κατασκευάζεται από την ΕΣΥΕ με βάση τις τιμές εκτέλεσης των εργασιών αυτών από τους υπεργολάβους κατασκευαστές, →

→ β) *Ο δείκτης τιμών κατοικιών επαρχίας*. Το πρωτογενές στατιστικό υλικό συγκεντρώνουν σε τριμηνιαία βάση (από το δ' τρίμηνο του 1993) τα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος για 17 πόλεις (εκτός Αθηνών) και ο συνολικός δείκτης κατασκευάζεται (με πληθυσμιακή στάθμιση) από την Υπηρεσία Περιφερειακής Συγκυρίας της Διεύθυνσης Οικονομικών Μελετών. γ) *Δείκτες τιμών κατοικιών και άλλων κτιρίων* (βιομηχανικών κτιρίων, αποθηκών, γραφείων κ.λπ.) *για τις περιοχές της Αθήνας*. Το πρωτογενές υλικό συγκεντρώνεται κάθε μήνα (από τον Ιανουάριο του 1997) από την Property ΕΠΕ με βάση τις καταχωρημένες στον τύπο αγγελίες, πληροφορίες από κτηματομεσιτικά γραφεία κ.λπ. Παρέχει πληροφορίες κατά

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΙΜΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ) 1994-2001

Περίοδος	Περιοχή Αθήνας		17 Επαρχιακές πόλεις	
	Εκατοστιαία μεταβολή	Αποπληθωρισμένη μεταβολή ³	Εκατοστιαία μεταβολή ⁴	Αποπληθωρισμένη μεταβολή ³
1994	10,2 ¹	-0,8 ¹	8,7	-1,6
1995	8,5 ¹	0,4 ¹	9,4	1,4
1996	10,5 ¹	2,5 ¹	6,8	-0,7
1997	13,7 ¹	8,2 ¹	11,2	6,1
1998	13,0 ¹ -13,7 ²	7,9 ¹ -9,4 ²	10,6	6,1
1999	12,5 ²	9,5 ²	5,4	2,8
2000	15,9 ²	11,5 ²	7,9	3,6
2001	15,1 ²	11,7 ²	10,8	7,9

1 Μεταβολές από β' εξάμηνο σε β' εξάμηνο.

2 Μεταβολές από Δεκέμβριο σε Δεκέμβριο. Τα στοιχεία για τον Δεκέμβριο 2000 εκτιμήθηκαν με βάση τα στοιχεία του Νοεμβρίου.

3 Για τον αποπληθωρισμό χρησιμοποιήθηκε η αντίστοιχη μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ).

4 Μεταβολές από δ' τρίμηνο σε δ' τρίμηνο.

Πηγές: Για την επαρχία, σταθμισμένη μεταβολή με βάση τριμηνιαία στοιχεία για τις πόλεις Αγρίνιο, Αλεξανδρούπολη (από το 1996), Βόλο, Ηράκλειο, Θεσ/νίκη, Ιωάννινα, Καβάλα, Καλαμάτα, Ξάνθη, Πάτρα, Πύργο, Ρέθυμνο, Ρόδο (από το 1997), Σέρρες (από το 2000), Σπάρτη, Φλώρινα (από το 2000) και Χανιά, τα οποία συλλέγονται από τα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος. Για την Αθήνα, για μεν την περίοδο 1994-1998 υπολογισμοί με βάση εξαμηνιαία στοιχεία που αφορούν τις τιμές των προσφερόμενων προς πώληση νέων κατοικιών τα οποία έχουν συλλεγεί από την εταιρία Δανός και Συνεργάτες, για δε την περίοδο 1998-2001 υπολογισμοί με βάση μηνιαία στοιχεία που αφορούν τις τιμές των προσφερόμενων προς πώληση κατοικιών και έχουν συλλεγεί από την Property ΕΠΕ.

τομέα (Βόρεια Προάστια, Νότια, Ανατολικά, Δυτικά) και κατά περιοχή της Αθήνας, τόσο για την τιμή ανά τετραγωνικό μέτρο όσο και για τα προσφερόμενα τετραγωνικά μέτρα κατοικιών και άλλων κτιρίων. Η σύνθεση των επιμέρους τιμών των κατοικιών στο γενικό δείκτη για την περιοχή της Αθήνας που δημοσιεύεται εδώ (βλ. το δεύτερο πίνακα) έχει γίνει από τη Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδος, ενώ ή ίδια η Property ΕΠΕ δημοσιεύει το δείκτη Propindex.

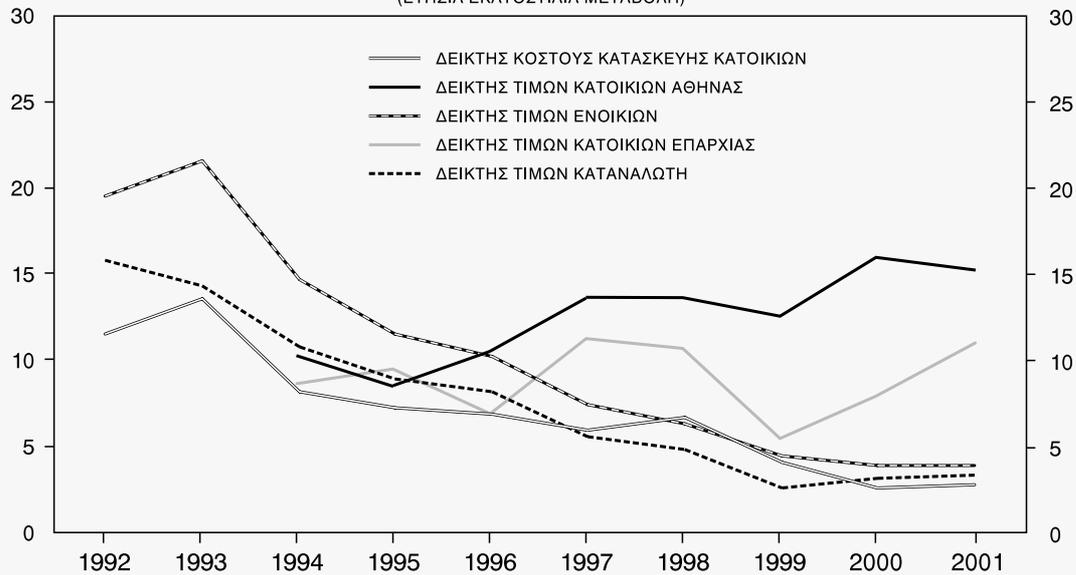
Τέλος, ένδειξη της προσφοράς των νέων κτιρίων — χωρίς να είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ κατοικιών και κτιρίων άλλων χρήσεων — αποτελεί και ο όγκος της ιδιωτικής κατασκευαστικής δραστηριότητας, όπως καταγράφεται και δημοσιεύεται από την ΕΣΥΕ με βάση →

→ τις άδειες νέων οικοδομών. Όσον αφορά τον τομέα των ενοικίων, κατασκευάζεται από την ΕΣΥΕ σε μηνιαία βάση ο δείκτης τιμών των ενοικίων για τις ενοικιαζόμενες κατοικίες. Ο δείκτης αυτός, όπως προαναφέρθηκε, συμμετέχει στο “καλάθι” του ΔΤΚ και του ΕνΔΤΚ με στάθμιση 3,9% και 3,7% αντίστοιχα.

Ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα προκύπτουν από την ανάλυση των προηγούμενων στοιχείων (βλ. το διάγραμμα).

Πρώτον, οι τιμές των κατοικιών αυξάνονται κατά την τελευταία πενταετία με ρυθμούς πολύ υψηλότερους του πληθωρισμού (ΔΤΚ) τόσο στην επαρχία, όσο και – κυρίως – στην περιοχή της Αθήνας. Πράγματι, την τελευταία πενταετία (1997-2001) οι τιμές αυξήθηκαν στις δύο αυτές περιοχές με μέσο ετήσιο ρυθμό 9,2% και 14,1% αντίστοιχα, έναντι μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών κατά 3,9%. Η αντίστοιχη αύξηση του δείκτη

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
(ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ)

Πηγές: Για τους δείκτες τιμών κατοικιών Αθήνας και επαρχίας, υπολογισμοί Τράπεζας της Ελλάδος (βλ. κείμενο).
Για τους λοιπούς δείκτες, ΕΣΥΕ.

τιμών των ενοικίων ήταν την ίδια περίοδο 5,3%. Αντίθετα, κατά την αμέσως προηγούμενη περίοδο για την οποία υπάρχουν στοιχεία – την τριετία 1994-96 – η άνοδος των τιμών των κατοικιών δεν διέφερε αισθητά από την άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρόμοια υπεροχή του ρυθμού ανόδου των τιμών των κατοικιών σε σχέση με το ρυθμό ανόδου του ΕνΔΤΚ, αν και σε μικρότερο βαθμό – κατά 1,2 εκατοστιαία μονάδα περίπου – παρατηρείται για την περίοδο 1997-2001 και στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο (βλ. ΕΚΤ, *Μηνιαίο Δελτίο*, Οκτώβριος 2001, Πλαίσιο 2).

Δεύτερον, η μεγάλη άνοδος των τιμών των κατοικιών, σε ονομαστικούς και πραγματικούς όρους, κατά την τελευταία πενταετία δεν φαίνεται να είναι αποτέλεσμα αυξημένων πληθωριστικών πιέσεων από την πλευρά του κόστους κατασκευής στην πρωτογενή αγορά των κατοικιών. Αρκεί να σημειωθεί ότι την περίοδο 1997-2001 το συνολικό κόστος κατασκευής →

→ των κτιρίων κατοικιών κινήθηκε περίπου όπως και ο γενικός ΔΤΚ, καθώς αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,4%. Το γεγονός αυτό κατ' αρχάς υποδηλώνει αυξημένα περιθώρια κέρδους των κατασκευαστικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στην αγορά κατοικίας ή και των εταιρειών παροχής κτηματομεσιτικών υπηρεσιών. Η ένταση της δραστηριότητας στην κατασκευή των μεγάλων έργων ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 δεν φαίνεται να άφησε πολλά περιθώρια για είσοδο και νέων κατασκευαστικών εταιριών στην αγορά κατοικιών.

Τρίτον, η δυναμική εξέλιξη των τιμών των κατοικιών κατά τα τελευταία έτη σχετίζεται και με την ταχεία επέκταση της στεγαστικής πίστης. Στην επέκταση αυτή, όπως είναι φυσικό, συνέβαλαν η συνεχής απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος και ο αυξημένος ανταγωνισμός, με τη συνακόλουθη μείωση των επιτοκίων. Είναι χαρακτηριστική η αύξηση του υπολοίπου των στεγαστικών δανείων προς τα νοικοκυριά κατά 31,2% το 2000 και 38,9% το 2001. Η αύξηση αυτή συνέβαλε σημαντικά στην ενίσχυση της ζήτησης κατοικιών και επομένως και στην αύξηση των τιμών των κατοικιών κυρίως στην περιοχή της Αθήνας κατά 15,9% το 2000 και 15,1% το 2001 — οι αντίστοιχες ετήσιες αυξήσεις για τις πόλεις της επαρχίας ήταν 7,9% και 10,8%.

Τέταρτον, η προσφορά κατοικιών τόσο στην πρωτογενή αγορά (νέες κατοικίες) όσο και στη δευτερογενή (αγοραπωλησίες παλαιών κατοικιών), παρά τη βραχυχρόνια ανελαστικότητα που τη διακρίνει, φαίνεται να ακολούθησε, τουλάχιστον αρχικά, την αυξημένη ζήτηση, αποτρέποντας έτσι ακόμη μεγαλύτερη αύξηση των τιμών. Πράγματι, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για την ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, ο αριθμός των προσφερόμενων κατοικιών αυξήθηκε κατά 13,4% το 1998 και κατά 23,9% το 1999. Η αντίστοιχη αύξηση σε όρους προσφερόμενων τετραγωνικών μέτρων ήταν 15,2% και 21,4%. Ωστόσο, η περιορισμένη προσφορά κατοικιών μετά το 1999 και κυρίως το 2001 είναι πιθανόν να οδήγησε από μόνη της σε περαιτέρω ενίσχυση των τιμών των κατοικιών. Είναι χαρακτηριστική η μείωση των προσφερόμενων κατοικιών, σε αριθμό ή σε τετραγωνικά μέτρα, κατά 37,0% ή 23,5% αντίστοιχα, το 2001 έναντι ελαφράς αύξησης κατά 5,5% ή 5,6% το 2000. Η μείωση αυτή θα μπορούσε, έως ένα βαθμό, να χαρακτηριστεί διορθωτική, δεδομένων των μεγάλων αυξήσεων τα προηγούμενα έτη, ενώ κάποια επίδραση είναι πιθανόν να είχε και η προαναγγελθείσα αύξηση των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων το Μάρτιο του 2001, καθώς και η αβεβαιότητα που δημιουργήθηκε κατά την τελευταία διετία από την πώση των τιμών στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

Τέλος, σε όλη τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας οι τιμές των ενοικίων των κατοικιών αυξάνονται με ρυθμούς σημαντικά μεγαλύτερους του γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή παρέχοντας έτσι μια πραγματική απόδοση στους ιδιοκτήτες των κατοικιών. Η απόδοση αυτή, από 3,9% ετησίως την πενταετία 1992-96, περιορίστηκε στο 1,4% την πενταετία 1997-2001 (μόλις στο 0,8% και 0,6% το 2000 και το 2001 αντίστοιχα).

Το 2001, η συνολική επενδυτική ζήτηση, σε σταθερές τιμές του 1995, αυξήθηκε με υψηλό ρυθμό, αλλά ελαφρά χαμηλότερο από αυτόν του προηγούμενου έτους (2001: 7,4%, 2000: 7,8%). Η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των επενδύσεων προήλθε — σύμφωνα με τις προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ — από τη μικρότερη άνοδο των επιχειρηματικών επενδύσεων (ιδιωτικές επενδύσεις εκτός κατοικιών), οι οποίες εκτιμάται ότι αυξήθηκαν κατά 8,9%, έναντι 13,4% το 2000. Ωστόσο, η υποχώρηση του ρυθμού ανόδου

των επενδύσεων φαίνεται ότι δεν επηρέασε καθόλου τη συμβολή τους στην αύξηση του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα να παραμείνει η ίδια όπως και το 2000 (1,7 εκατοστιαία μονάδα). Ειδικότερα, το 2001 οι επενδύσεις της γενικής κυβέρνησης αυξήθηκαν με πολύ ταχύτερο ρυθμό (7,4% έναντι 4,7% το 2000), ενώ ο ρυθμός ανόδου των επενδύσεων των λοιπών τομέων (των δημόσιων και των ιδιωτικών επιχειρήσεων, καθώς και των νοικοκυριών) παρουσίασε επιβράδυνση (7,4% έναντι 8,4% το 2000). Με βάση τη διάκριση των επενδύσεων κατά είδος, περαιτέρω επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου τους παρουσίασαν οι επενδύσεις σε κατασκευές (8,6% έναντι 2,9% το 2000), συμβάλλοντας κατά 1,1 εκατοστιαία μονάδα στην αύξηση του ΑΕΠ, ενώ αντίθετα οι επενδύσεις σε εξοπλισμό – οι οποίες κατά μεγάλο ποσοστό αφορούν ιδιωτικές επενδύσεις – παρουσίασαν μικρότερη άνοδο (5,2%) το 2001, μετά τη σημαντική αύξησή τους το 2000 (17,2%).

Όσον αφορά τις επιχειρηματικές επενδύσεις εκτός κατοικιών, η παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών, αφού αυξήθηκε με υψηλό ετήσιο ρυθμό το πρώτο τρίμηνο του 2001 (23%), σημείωσε πτώση τα τρία επόμενα και κυρίως το τελευταίο τρίμηνο (-7,4%), με αποτέλεσμα να αυξηθεί τελικά μόνο κατά 1,6%, έναντι 8,2% το 2000. Αντίθετα, ο βαθμός χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού στον κλάδο των κεφαλαιακών αγαθών αυξήθηκε από 80,6 το 2000 σε 81,4 το 2001, συνεχίζοντας τη σταθερή ανοδική πορεία των τελευταίων ετών. Σύμφωνα με το IOBE, το επιχειρηματικό κλίμα, κατά τη διάρκεια του έτους διατηρήθηκε σταθερό, αλλά δεν ήταν δυνατόν να συγκριθεί με την ευφορία του 2000, η οποία συνδεόταν με την επικείμενη ένταξη στην ΟΝΕ.¹ Σύμφωνα μάλιστα με την έρευνα επενδύσεων στη βιομηχανία που διεξήγαγε το IOBE την περίοδο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2001, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εκτιμούν ότι οι επενδυτικές τους δαπάνες (σε τρέχουσες τιμές) ήταν σημαντικά εξασθενημένες (-31,9%) το 2001, έναντι αύξησης κατά 30% το 2000, ενώ προβλέπουν αύξηση των επενδυτικών δαπανών τους κατά 38,3% το 2002. Με βάση τα αποτελέσματα αυτά, το IOBE εκτιμά ότι ο κύριος παράγοντας που προκάλεσε τη μεγάλη πτώση των εκτιμήσεων για το 2001 ήταν εξωγενής και παροδικός,² καθώς και ότι από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στη έρευνα εκφράζεται ένα κλίμα αναμονής και αναβολής αποφάσεων για ευθετότερο χρόνο και όχι αντιστροφή των ανοδικών τάσεων που επικρατούν τα τελευταία χρόνια.

Σχετικά με τις πηγές χρηματοδότησης των ιδιωτικών επιχειρηματικών επενδύσεων επισημαίνεται ότι το 2001 τα συνολικά κέρδη των επιχειρήσεων (με βάση τα ετήσια αποτελέσματα των εισηγμένων στο ΧΑΑ εταιριών) μειώθηκαν, ενώ περιορίστηκε σημαντικά και η άντληση κεφαλαίων από το ΧΑΑ.³

1 Βλ. *Η Ελληνική Οικονομία*, Ιανουάριος 2002.

2 Το Μάρτιο του 2001 η ίδια έρευνα είχε καταγράψει εκτίμηση-πρόβλεψη για άνοδο των ιδιωτικών επενδύσεων κατά 7,4%. Σύμφωνα με το IOBE, η σημαντική προς τα κάτω αναθεώρηση των επενδυτικών προγραμμάτων των επιχειρήσεων συνδέεται με τη μεγάλη αβεβαιότητα που επικρατούσε στις αγορές αμέσως μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου.

3 Τα συνολικά κεφάλαια που άντλησαν από το ΧΑΑ οι μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ήταν μόνο 276 δισεκ. δρχ., έναντι 2.267 δισεκ. δρχ. το 2000.

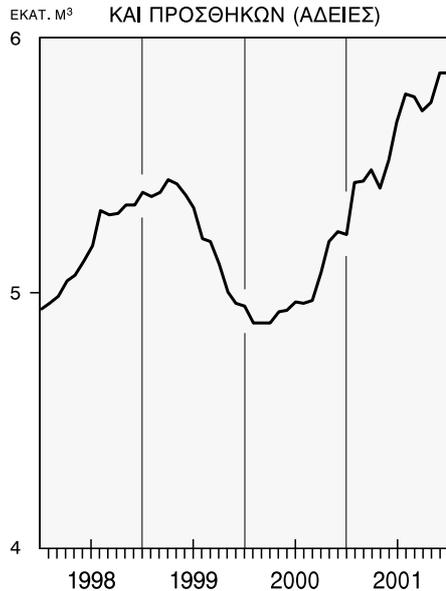
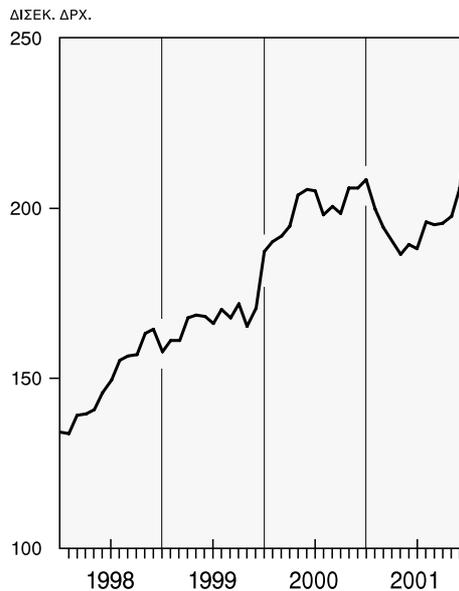
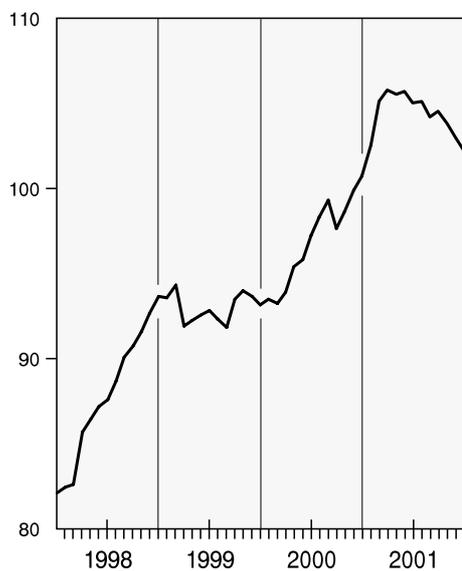
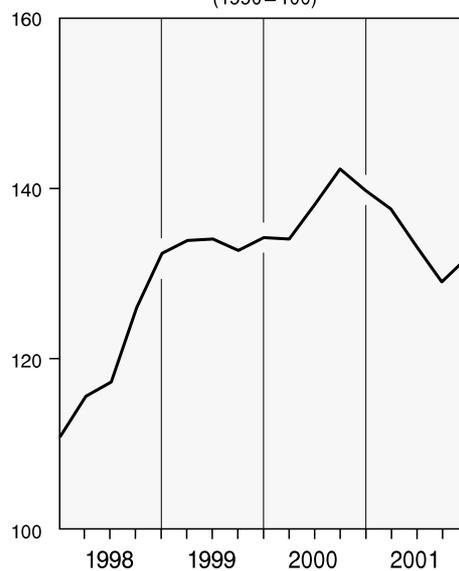
Αντίθετα, το ύψος των επενδυτικών προγραμμάτων, των οποίων εγκρίθηκε η επιχορήγηση βάσει του Ν. 2601/98, αυξήθηκε κατά 11,7% το 2001. Συνολικά, στα τέσσερα χρόνια εφαρμογής του αναπτυξιακού νόμου έχουν υπαχθεί στις διατάξεις του 1.642 επενδυτικά σχέδια προϋπολογιζόμενου κόστους 746 δισεκ. δρχ., με ύψος κεφαλαιακής επιχορήγησης 251 δισεκ. δραχμές. Παράλληλα, με βάση τις σημερινές συνθήκες της οικονομίας και ιδιαίτερα μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών προχωρεί στην επικαιροποίηση των διατάξεων του Ν. 2601/98 και την απλοποίηση των διαδικασιών εφαρμογής του, ώστε η παροχή των ενισχύσεων να μη δημιουργεί στρεβλώσεις στον υγιή ανταγωνισμό και να συνδέεται με την επίτευξη κερδοφόρων αποτελεσμάτων από τις ενισχυόμενες επιχειρήσεις.¹

Η επιτάχυνση της ανοδικής πορείας των κατασκευών το 2001, με βάση τις προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, προήλθε κυρίως από την αύξηση των επενδύσεων σε κατοικίες (κατά 2,9%, έναντι μείωσης 4,3% το 2000), ενώ και ο ρυθμός ανόδου των λοιπών κατασκευών παρουσίασε επιτάχυνση (12% έναντι 7,5% το 2000). Με τις εκτιμήσεις αυτές συμβαδίζει και η αύξηση της παραγωγής ορισμένων κλάδων της μεταποίησης που συνδέονται με τον κατασκευαστικό κλάδο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, η παραγωγή προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά αυξήθηκε το 2001 κατά 2,3%, ενώ ειδικότερα η παραγωγή τσιμέντου αυξήθηκε κατά 4,6% και η κατασκευή κεραμικών πλακιδίων κατά 8,3%. Εξάλλου, σύμφωνα με τη σχετική έρευνα συγκυρίας του ΙΟΒΕ, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις κατασκευές παρέμεινε και το 2001 σε υψηλό επίπεδο, αλλά κατώτερο από ό,τι το 2000, παρουσιάζοντας κάμψη κατά 5,6% (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.3). Συγκεκριμένα, θετικές παρέμειναν οι εκτιμήσεις των κατασκευαστικών επιχειρήσεων για τις τρέχουσες εργασίες τους, ιδιαίτερα για εκείνες που αφορούν τις κατασκευές κατοικιών και άλλων κτιρίων. Αντίθετα, οι προοπτικές τους εμφανίζονταν σταθερά δυσμενείς με εξαίρεση αυτές που αφορούν την κατασκευή άλλων κτιρίων (εκτός κατοικιών). Ανάλογη περίπου εικόνα διαμορφώνεται και από τα αποτελέσματα της έρευνας κατά τους τρεις πρώτους μήνες του 2002, αν και ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών κατά την εν λόγω περίοδο παρουσίασε ανάκαμψη κατά 1,6% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2001. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, θετικές, αν και χαμηλότερες από ό,τι το 2000, ήταν και οι εκτιμήσεις των κατασκευαστικών επιχειρήσεων για τους μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής το 2001. Επίσης, σύμφωνα και με άλλη έρευνα (που δημοσιεύθηκε στις 21.2.2002 από το Ινστιτούτο Οικονομίας Κατασκευών – ΙΟΚ²), το σύνολο της εγχώριας κατασκευαστικής δραστηριότητας (δημόσια και ιδιωτικά έργα)

1 Σε αυτό το πλαίσιο, οι φοροαπαλλαγές κρίνονται ως το καταλληλότερο κίνητρο για υφιστάμενες επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις εκσυγχρονισμού και επέκτασης, ενώ διατηρείται η επιχορήγηση του κεφαλαίου προς νέες επιχειρήσεις. Κίνητρα θα παρέχονται για παραγωγικές επενδύσεις στη μεταποίηση, τον τουρισμό καθώς και για περιβαλλοντικές και ενεργειακές δράσεις, ενώ θα ενισχύεται και η δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

2 Το Ινστιτούτο Οικονομίας Κατασκευών (ΙΟΚ) συστάθηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1998. Είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, εδρεύει στην Αθήνα και εποπτεύεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Απολαμβάνει διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας και εξαιρείται των διατάξεων που αφορούν το δημόσιο τομέα. Σκοπός του είναι η έρευνα και μελέτη των θεμάτων που έχουν σχέση με το σχεδιασμό, το κόστος, την παραγωγικότητα, τη χρηματοδότηση, την ποιότητα και την ανάθεση των κατασκευών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΙΙ.3

ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ¹ΟΓΚΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΩΝ (ΑΔΕΙΕΣ)ΕΚΤΑΜΙΕΥΣΕΙΣ ΠΔΕ²ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
(1993=100)ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ
ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
(1990=100)

¹ Κινητός μέσος 12 μηνών στον τελευταίο μήνα της περιόδου.

² Εκταμιεύσεις για τη χρηματοδότηση του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων (ταμειακή βάση, τρέχουσες τιμές).

Πηγές: ΕΣΥΕ, ΙΟΒΕ και Τράπεζα της Ελλάδος.

ΠΛΑΙΣΙΟ III.3

Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές του κατασκευαστικού κλάδου

Το 2001 οι εισηγμένες στο ΧΑΑ τεχνικές εταιρίες βελτίωσαν αισθητά τον κύκλο εργασιών και τα κέρδη τους και ταυτόχρονα αύξησαν σημαντικά το ανεκτέλεστο υπόλοιπο των έργων τους με την υπογραφή πολλών νέων συμβάσεων. Οι ισχυροί όμιλοι του κλάδου ευνοήθηκαν ιδιαίτερα, ενώ στις μεσαίου και μικρότερου μεγέθους εταιρίες τα κέρδη συρρικνώθηκαν.

Η ψήφιση του Ν. 2940/01 (“Αναπτυξιακά, φορολογικά και θεσμικά κίνητρα για τις επιχειρήσεις του κατασκευαστικού τομέα και άλλες διατάξεις”), για τα κριτήρια επανάκρισης των πτυχίων εργοληπτικών επιχειρήσεων και τα κίνητρα συγχωνεύσεων των εταιριών είχε ιδιαίτερη σημασία για τον κλάδο. Στόχος του νόμου αυτού είναι, σύμφωνα με το ΥΠΕΧΩΔΕ, η ανασυγκρότηση και ο εκσυγχρονισμός του κατασκευαστικού κλάδου διαμέσου υγιών συγχωνεύσεων και συνεργασιών μεταξύ των εργοληπτικών επιχειρήσεων, καθώς και η δημιουργία ανταγωνιστικών κατασκευαστικών σχημάτων, ικανών να ανταποκριθούν στις συνθήκες αγοράς σε διεθνές επίπεδο. Έτσι, η παροχή κινήτρων για συγχωνεύσεις και εξαγορές οδηγεί στη μείωση του αριθμού των κατασκευαστικών επιχειρήσεων με παράλληλη αύξηση του μεγέθους τους.

Βεβαίως, όπως επισημαίνεται σε πρόσφατη έρευνα του Ινστιτούτου Οικονομίας Κατασκευών (ΙΟΚ), ο Ν. 2940/01 δεν θα επιλύσει αυτόματα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κατασκευαστικός κλάδος. Ειδικότερα, με δεδομένο το διαπιστούμενο έλλειμμα κατασκευαστικού δυναμικού, απαιτείται αύξηση της παραγωγικής ικανότητας, της αποτελεσματικότητας και της ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Αυτό προϋποθέτει, πέρα από τη συγκέντρωση του κατασκευαστικού δυναμικού στην οποία οδηγεί ο Ν. 2940/01, τη συνδρομή και άλλων παραγόντων, όπως η επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού, η ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών και σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης και διεύθυνσης των έργων, η ύπαρξη κατάλληλου εξοπλισμού, η επέκταση των επιχειρήσεων και πέρα από την εγχώρια αγορά, καθώς και η δραστηριοποίησή τους και σε άλλες επενδυτικές δραστηριότητες εκτός των δημόσιων έργων (όπως π.χ. την ενέργεια, τον τουρισμό, την αγορά ακινήτων κ.λπ.).

εκτιμάται ότι ήταν 4,1 τρισεκ. δρχ. το 2001, σημειώνοντας ρυθμό αύξησης 17,4% (έναντι 20% την περίοδο 1999-2000).

Στην ανάκαμψη των ιδιωτικών επενδύσεων σε κατοικίες συνέβαλαν κυρίως η συνεχιζόμενη επέκταση της στεγαστικής πίστης,¹ καθώς και η περαιτέρω μείωση των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων κατά 3,31 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2000. Επίσης, η μεγάλη αύξηση των αντικειμενικών αξιών από 5.3.2001 ενδεχομένως οδήγησε σε επίσπευση της έκδοσης αδειών από τους ενδιαφερομένους. Πράγματι, ο όγκος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας, με βάση τις άδειες, αυξήθηκε το 2001 με διπλάσιο ρυθμό (12%) σε σχέση με το 2000 (5,7%). Την ανοδική πορεία της κατασκευής κατοικιών επιβεβαιώνουν επίσης και τα αποτελέσματα της έρευνας συγκυρίας του ΙΟΒΕ που προαναφέρθηκαν, βάσει των οποίων οι εκτιμήσεις αλλά και οι προβλέψεις των επιχει-

1 Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία, η συνολική τραπεζική χρηματοδότηση του οικισμού το Δεκέμβριο του 2001 παρουσίασε αύξηση κατά 38,9%, έναντι 31,2% το Δεκέμβριο του 2000.

ρήσεων που ασχολούνται με την κατασκευή κατοικιών ήταν θετικές, ενώ ιδιαίτερα ενισχυμένες ήταν οι εκτιμήσεις για τους μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής στις κατοικίες.

Οι εκταμιεύσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (που αφορούν κυρίως το κατασκευαστικό πρόγραμμα του Δημοσίου) αυξήθηκαν με επιβραδυνόμενο ρυθμό (7,3% έναντι 11,3% το 2000), αλλά οι δαπάνες του ΠΔΕ σε δημοσιονομική βάση αυξήθηκαν κατά 9,9% (όσο προβλεπόταν στον Προϋπολογισμό). Αυτό αποδίδεται στον αρνητικό ετήσιο ρυθμό μεταβολής των εκταμιεύσεων κατά τους πρώτους μήνες του 2001, λόγω της μετάβασης από το Β' στο Γ' ΚΠΣ και της υστέρησης στις εγκρίσεις συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που αυτή είχε προκαλέσει. Ωστόσο, το συνολικό ύψος των πληρωμών μέσω του ΠΔΕ για το 2002 θα είναι αυξημένο κατά 9,7% και θα ανέλθει σε 8.947,9 εκατ. ευρώ.¹ Σύμφωνα με τα στοιχεία του Προϋπολογισμού, σημαντική άνοδο κατά 20,2% (2000: 17,3%) παρουσίασαν οι επενδύσεις των δημοσίων επιχειρήσεων σε τρέχουσες τιμές, κυρίως στους τομείς των έργων υποδομής των μεταφορών και της ενέργειας.²

2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

2.1 Σύνοψη

Σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε τιμές 1995) του πρωτογενούς τομέα μειώθηκε κατά 3,4% το 2001, έναντι μικρής ανόδου το 2000 (0,4%), ενώ αντίθετα η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του δευτερογενούς τομέα αυξήθηκε με υψηλό ρυθμό (5,4% έναντι 5,1% το 2000 – βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2). Η αύξηση του προϊόντος του δευτερογενούς τομέα προήλθε από τη σαφή επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου της κατασκευαστικής δραστηριότητας, ενώ οι ρυθμοί ανόδου της εξορυκτικής δραστηριότητας, της μεταποίησης και των κλάδων ηλεκτρισμού-φωταερίου-ύδρευσης παρουσίασαν επιβράδυνση (η οποία, με βάση το δείκτη βιομηχανικής παραγωγής της ΕΣΥΕ, ήταν μεγάλη – βλ. Πίνακα ΙΙΙ.3).

2.2 Αγροτική παραγωγή

Η εκτιμώμενη από την ΕΣΥΕ υποχώρηση του ΑΕΠ του πρωτογενούς τομέα κατά 3,4% αντανάκλα – σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.4) – τη μείωση του όγκου της παραγωγής πολλών γεωργικών προϊόντων (λεμόνια: -32,4%, μήλα: -27,8%, βιομηχανικές τομάτες: -12,0%, ζαχαρότευτλα: -10,2%, βαμβάκι: -8,0%, ελαιόλαδο: -2,8%, σιτάρι μαλακό: -1,7%, σιτάρι σκληρό: -1,4%), καθώς και των κτηνοτροφικών προϊόντων (παραγωγή κρέατος: -1,6%, παραγωγή γάλακτος: -0,8%).

1 Ειδικότερα, για τη χρηματοδότηση των Ολυμπιακών έργων μέσω του ΠΔΕ προβλέπεται ποσό 1.408,66 εκατ. ευρώ έναντι 498,9 εκατ. ευρώ το 2001 (αύξηση 182,45%).

2 Για το 2002 προβλέπεται ότι το επενδυτικό πρόγραμμα των δημοσίων έργων θα αυξηθεί επίσης κατά 20,2% και θα φθάσει τα 6.121,2 εκατ. ευρώ.

Εξάλλου, ο δείκτης των απολαμβανόμενων από τους παραγωγούς τιμών (που καταρτίζει η ΕΣΥΕ) αυξήθηκε ταχύτερα από ό,τι το 2000 (6,5% έναντι 3,9%). Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των τιμών των φυτικών προϊόντων με υπερδιπλάσιο ρυθμό σε σχέση με το προηγούμενο έτος (6,0% έναντι 2,9%), ενώ οι τιμές των κτηνοτροφικών προϊόντων αυξήθηκαν με υψηλό ρυθμό, ο οποίος όμως ήταν ανάλογος με εκείνον του 2000 (7,5% έναντι 6,4% – βλ. Πίνακα ΙΙΙ.5). Αντίθετα, οι τιμές που καταβάλλουν οι παραγωγοί για εισροές αυξήθηκαν με σχετικά χαμηλό ρυθμό (2,4%, έναντι 5,4% το 2000). Η επιβράδυνση αυτή

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι Ι.3
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (1993=100)

	Συντελεστές στάθμισης έτους 1993	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή μέσου επιπέδου δεικτών					Επίπεδο 2001 ¹ (1993=100)	
		1997	1998	1999	2000	2001 ¹		
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	100,0	0,7	6,9	2,8	7,7	0,9	125,4	
1. Ορυχεία - Μεταλλεία - Λατομεία	4,7	100,0	-1,0	-1,5	-6,2	14,0	-1,5	112,9
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	42,2		-1,8	3,6	1,6	5,3	4,4	131,0
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	9,1		-8,9	-32,3	-94,3	1.470,0	-24,9	36,9
Εξόρυξη μεταλλευμάτων	15,9		0,8	-6,4	-4,8	12,0	6,4	120,6
Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	32,8		1,1	0,4	-5,4	15,5	-10,5	107,1
2. Μεταποίηση	76,9	100,0	0,7	5,6	0,6	6,1	1,5	116,8
3. Ηλεκτρισμός - Φυσικό αέριο - Νερό	18,4	100,0	1,1	13,8	11,6	11,3	-0,3	162,7
Ηλεκτρισμός	90,6		0,4	6,7	7,1	8,7	-0,9	140,3
Φυσικό αέριο	0,2		105,2	1.587,1	79,8	34,3	0,4	9.660,3
Νερό	9,2		15,6	8,4	4,6	8,0	4,4	163,1
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	100,0		0,7	6,9	2,8	7,7	0,9	125,4
Βασικές ομάδες αγαθών								
Ενέργεια	25,0		0,6	12,8	4,6	13,0	-0,6	157,3
Ενδιάμεσα αγαθά	29,4		0,6	2,3	1,6	7,9	0,5	117,8
Κεφαλαιακά αγαθά	9,8		-2,6	14,0	-0,6	8,2	1,6	102,3
Διαρκή καταναλωτικά αγαθά	1,9		4,3	15,7	7,3	15,5	-5,3	162,5
Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά	33,9		1,1	3,7	2,5	1,6	3,1	111,2

1 Οριστικά στοιχεία.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

οφείλεται στα αναλώσιμα (αύξηση 2,1%, έναντι 6,2% το 2000), ενώ οι καταβαλλόμενες για πάγιο κεφάλαιο τιμές αυξήθηκαν ταχύτερα από ό,τι το 2000 (3,8%, έναντι 2,3%). Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν η βελτίωση των όρων εμπορίου για τους παραγωγούς.

Τέλος, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat που δημοσιεύθηκαν τον Απρίλιο εφέτος,¹ η πραγματική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της ελληνικής γεωργίας σε βασικές τιμές μειώθηκε το 2001 κατά 1,7%. Εάν όμως αφαιρεθούν οι ενδιάμεσες αναλώσεις,

1 Βλ. Eurostat, *Statistics in Focus*, Theme 5-9/2002.

η ανάλωση κεφαλαίου και οι φόροι στην παραγωγή και στη συνέχεια προστεθούν οι επιδοτήσεις, το πραγματικό αγροτικό εισόδημα μειώθηκε κατά 1,4%. Επειδή όμως η απασχόληση (μετρούμενη και αυτή σε ετήσιες μονάδες εργασίας πλήρους απασχόλησης) μει-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι Ι.4
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
(Σε χιλιάδες τόνους)

Προϊόν	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ¹
Σιτάρι μαλακό	630	580	580	621	408	401
Σιτάρι σκληρό	1.132	1.269	1.300	1.400	1.450	1.429
Αραβόσιτος	1.800	2.050	2.000	1.800	1.850	1.900
Καπνός	126	126	127	127	125	124
Βαμβάκι	962	1.059	1.185	1.320	1.235	1.136
Τομάτες βιομηχ.	1.162	1.220	1.226	1.071	1.080	950
Ζαχαρότευτλα	2.352	3.095	1.933	2.160	3.146	2.825
Ελαιόλαδο	337	453	466	421	422	410
Λεμόνια	161	166	150	135	139	94
Πορτοκάλια	979	1.001	801	1.040	903	955
Μήλα	335	324	332	336	309	223
Ροδάκινα	897	273	472	1.002	990	993
Κρέας, σύνολο	525	522	493	490	492	484
Γάλα, σύνολο	1.786	1.821	1.821	1.838	1.931	1.915

1 Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι Ι.5
ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΤΙΜΕΣ¹ (1995=100)

	Συντελεστές στάθμισης	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
		Εκατοστιαία μεταβολή στους δείκτες τιμών τις οποίες απολαμβάνουν οι παραγωγοί (τιμές εκροών)								
Φυτικά προϊόντα	69.132	10,8	12,8	11,9	10,2	1,7	-2,4	0,6	2,9	6,0
Κτηνοτροφικά προϊόντα	30.868	8,6	0,6	16,0	-0,6	3,5	3,4	0,0	6,4	7,5
Απολαμβανόμενες τιμές (σύνολο)	100.000	10,1	9,1	13,0	6,9	2,2	-0,8	0,6	3,9	6,5
		Εκατοστιαία μεταβολή στους δείκτες τιμών που καταβάλλουν οι παραγωγοί (τιμές εισροών)								
Αναλώσιμα μέσα	81.217	11,2	6,9	5,7	7,7	2,1	0,9	1,9	6,2	2,1
Πάγιο κεφάλαιο	18.783	14,1	7,8	11,2	7,1	3,0	6,5	1,9	2,3	3,8
Καταβαλλόμενες τιμές (σύνολο)	100.000	11,8	7,1	7,0	7,6	2,2	2,0	1,9	5,4	2,4

1 Οι δείκτες απολαμβανόμενων τιμών από το 1995 καταρτίζονται χωρίς εισοδηματικές ενισχύσεις (επιδοτήσεις) στα προϊόντα.

Πηγή: ΕΣΥΕ.

ώθηκε περισσότερο (κατά 2,9%), προκύπτει ότι το πραγματικό αγροτικό εισόδημα ανά μονάδα εργασίας αυξήθηκε κατά 1,5%.

2.3 Μεταποίηση

Όπως προκύπτει από το σχετικό δείκτη της ΕΣΥΕ, η συνολική βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε το 2001 με σαφώς επιβραδυνόμενο ρυθμό (0,9%), έναντι σημαντικής ανόδου (7,7%) το 2000. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την κάμψη της παραγωγής της ενέργειας και των διαρκών καταναλωτικών αγαθών, καθώς και την επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της παραγωγής τόσο των ενδιάμεσων όσο και των κεφαλαιακών αγαθών. Αντίθετα, η παραγωγή των μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών αυξήθηκε με σχεδόν διπλάσιο ρυθμό έναντι εκείνου το 2000, με αποτέλεσμα την καθοριστική συμβολή της (κατά 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας) στην άνοδο της παραγωγής του συνόλου της βιομηχανίας (βλ. Πίνακα III.3).

Ο ρυθμός ανόδου της μεταποιητικής παραγωγής υποχώρησε αισθητά το 2001 (στο 1,5%, έναντι 6,1% το 2000), επηρεαζόμενος από την αρνητική διεθνή οικονομική συγκυρία και ειδικότερα την επιβράδυνση της ευρωπαϊκής οικονομικής δραστηριότητας.¹ Ωστόσο το επίπεδο του δείκτη παρέμεινε υψηλό, καθώς από το 1995 η ετήσια μεταβολή του ήταν θετική, ιδιαίτερα το 1998 (5,6%) και το 2000 (6,1%). Συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της μεταποιητικής παραγωγής ήταν θετικός και υψηλός το πρώτο δίμηνο του 2001 (6,8%) αλλά κυμάνθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα τους επόμενους μήνες (μέσος ετήσιος ρυθμός Ιανουαρίου-Νοεμβρίου: +2,1%), ενώ το Δεκέμβριο έγινε αρνητικός (-5,2%),² αντανακλώντας κυρίως τις εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες που παρακώλυσαν την παραγωγική δραστηριότητα. Ανάλογη ήταν η εξέλιξη και του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία (βλ. Διάγραμμα III.4). Ωστόσο, σε ικανοποιητικό επίπεδο διατηρήθηκε ο βαθμός χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού παρουσιάζοντας ελαφρά μόνο υποχώρηση, κατά 0,4 της εκατοστιαίας μονάδας (βλ. Διάγραμμα III.5), ενώ αυξήθηκαν οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής (από 5,7 το 2000 σε 6,0 το 2001). Επιβράδυνση της μεταποιητικής παραγωγής κατέγραψε επίσης και ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) που καταρτίζεται από την NTC Research, με αποτέλεσμα το μέσο επίπεδο του δείκτη να υποχωρήσει σε 51,2 το 2001 από 56,2 το 2000. Οι κατώτερες τιμές του δείκτη (ελαφρά κάτω του 50, δηλαδή της τιμής που αποτελεί τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ ανόδου και πτώσης της παραγωγής – βλ. Πλαίσιο III.4) σημειώθηκαν τον Αύγουστο (49,8) και το Νοέμβριο (49,2), ενώ από το Δεκέμβριο του 2001 και κατά τους τρεις πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους ο PMI παρουσιάζει συνεχή ανοδική πορεία. Η τιμή του δείκτη το Μάρτιο (53,7) είναι η υψηλότερη από το Νοέμβριο του 2000 (βλ. Διάγραμμα III.6).

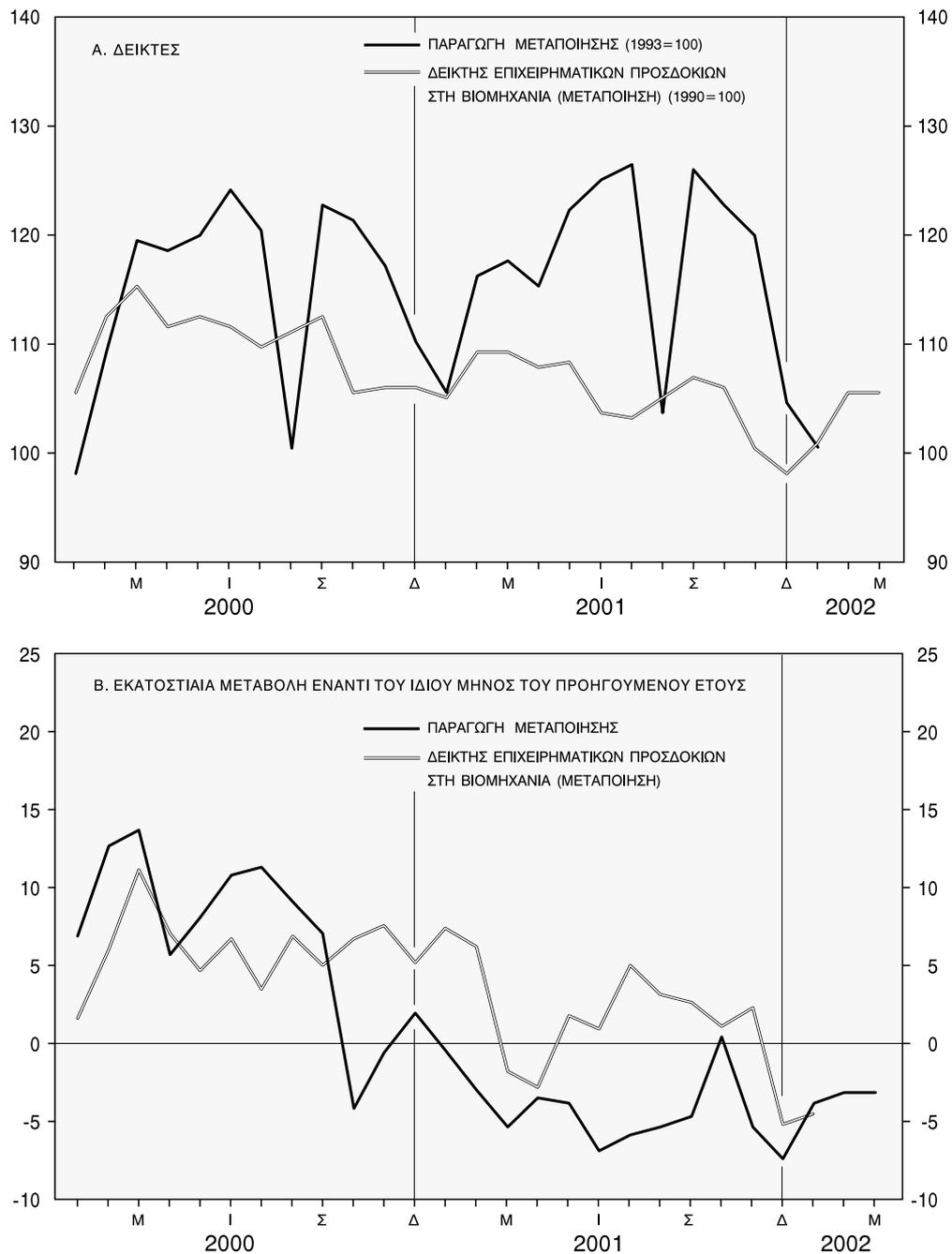
Αξίζει να σημειωθεί ότι σε σύνολο 22 κλάδων της μεταποίησης οι 12 παρουσίασαν άνοδο και οι υπόλοιποι 10 εμφάνισαν μείωση της παραγωγής τους. Επίσης, το επί-

1 Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής στη ζώνη του ευρώ μειώθηκε κατά 4,5% μεταξύ Δεκεμβρίου 2000 και Δεκεμβρίου 2001.

2 Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΣΥΕ, η κάμψη της μεταποιητικής παραγωγής συνεχίστηκε και τον Ιανουάριο του 2002 (-4,6%).

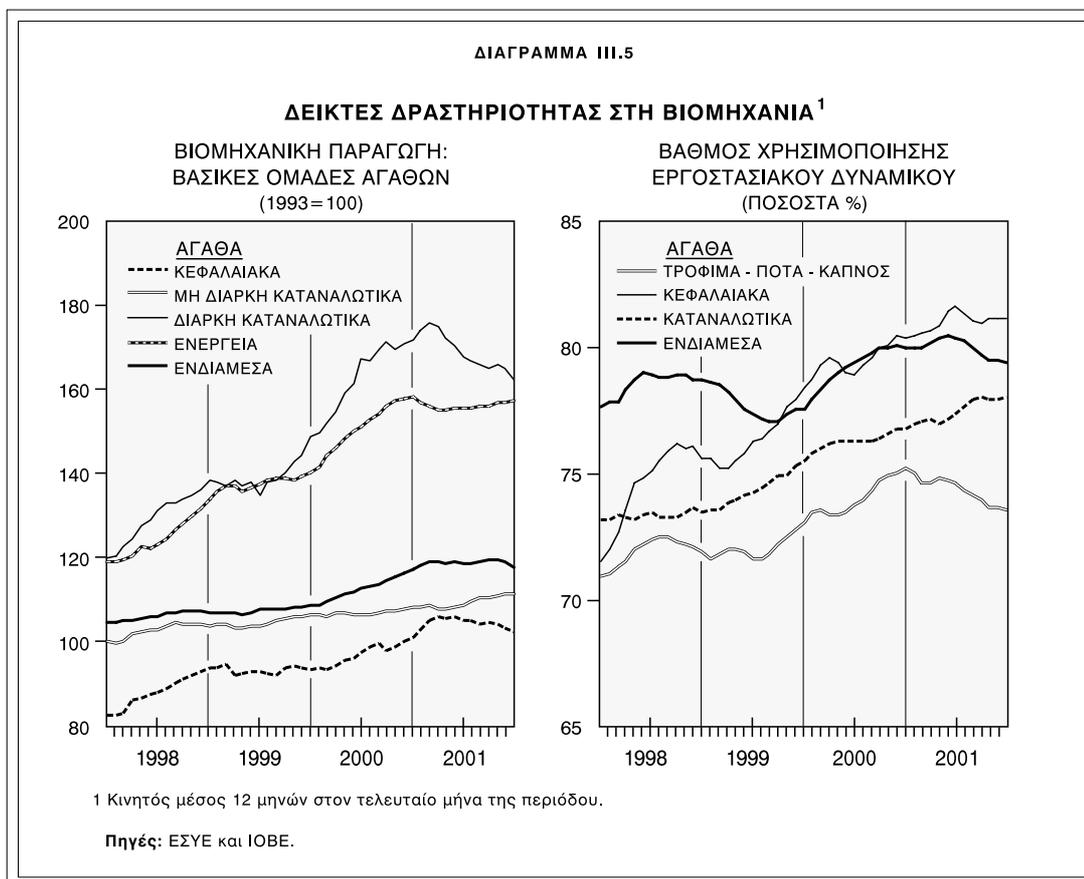
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΙΙ.4

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Πηγές: ΕΣΥΕ (για την παραγωγή) και ΙΟΒΕ (για τις προσδοκίες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τη συνολική ζήτηση και το ύψος των αποθεμάτων και τις προβλέψεις για την παραγωγή στους επόμενους 3-4 μήνες.

πεδο παραγωγής 16 κλάδων σε σύνολο 22 (δηλαδή πάνω από τα δυο τρίτα του συνόλου) υπερβαίνει αυτό του έτους βάσης (1993), παρουσιάζοντας σωρευτικό ρυθμό ανάπτυξης 29,3%. Στους κλάδους με άνοδο παραγωγής το 2001 προηγούνται αυτοί των συσκευών

ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΙΙ.4

Δείκτες οικονομικής συγκυρίας

Η συστηματική παρακολούθηση των τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων είναι εξαιρετικά χρήσιμη για την αξιολόγηση του καθημερινού οικονομικού κλίματος και συνεπώς για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους οικονομικούς φορείς (δημόσιο, επιχειρήσεις, νοικοκυριά). Βασική πηγή πληροφόρησης για την πορεία του οικονομικού κύκλου αποτελούν παραδοσιακά οι βραχυχρόνιοι (μηνιαίοι, τριμηνιαίοι) χρονολογικοί δείκτες, οι οποίοι βασίζονται σε πραγματικά και λεπτομερή ποσοτικά δεδομένα που προέρχονται από δειγματοληπτικές έρευνες ή απογραφικά στοιχεία διαφόρων, κυρίως κεντρικών, στατιστικών υπηρεσιών. Επειδή όμως οι δείκτες αυτοί δημοσιοποιούνται με χρονική υστέρηση σε σχέση με την περίοδο αναφοράς, περιορίζεται η χρησιμότητά τους για την άμεση λήψη αποφάσεων από τους οικονομικούς φορείς. Το “κενό ενημέρωσης” καλύπτεται από τις έρευνες →

→ *οικονομικής συγκυρίας* (μηνιαίες, τριμηνιαίες) σε δείγμα επιχειρήσεων και καταναλωτών, τα αποτελέσματα των οποίων δημοσιοποιούνται ουσιαστικά χωρίς χρονική υστέρηση.

1. Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας

Στις έρευνες συγκυρίας συλλέγονται πληροφορίες για τις εκτιμήσεις, αξιολογήσεις και προσδοκίες των επιχειρήσεων (πωλήσεις, αποθέματα, τιμές κ.λπ.) αλλά και των καταναλωτών (εισόδημα, απασχόληση, ανεργία, πληθωρισμός, κατανάλωση κ.λπ.), οι οποίες αφορούν το πρόσφατο παρελθόν, το παρόν και το άμεσο μέλλον. Σ' αυτές τις έρευνες, οι υποκειμενικές εκτιμήσεις των οικονομικών φορέων, συναθροιζόμενες, αποδίδουν τους δείκτες οικονομικής συγκυρίας, το ποσοτικό αποτέλεσμα των οποίων προκύπτει ως η διαφορά των σταθμισμένων ποσοστών θετικών και αρνητικών απαντήσεων των ερωτωμένων. Η σημασία των ερευνών συγκυρίας αυξάνεται συνεχώς, καθώς η πληροφόρηση που παρέχουν αξιοποιείται όλο και περισσότερο από φορείς άσκησης πολιτικής (π.χ. από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και άλλες κεντρικές τράπεζες κατά τη διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής).

Η συμβολή της ΕΕ στη διεξαγωγή των ερευνών οικονομικής συγκυρίας είναι σημαντική, καθώς από τις αρχές του 1960 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διεξάγει, με τη συμμετοχή ερευνητικών φορέων στις χώρες-μέλη, τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας στη βιομηχανία και στους καταναλωτές. Η παλαιότερη έρευνα, που διεξάγεται από το 1962, είναι η εναρμονισμένη έρευνα οικονομικής συγκυρίας στη βιομηχανία. Στην Ελλάδα, οι σχετικές έρευνες διεξάγονται από το IOBE και τα αποτελέσματά τους δημοσιεύονται στη μηνιαία έκδοση "*Αποτελέσματα Οικονομικής Συγκυρίας*", ενώ η έρευνα στους καταναλωτές διεξάγεται τηλεφωνικά από την εταιρία Pan Mail σε μηνιαία βάση. Τα αποτελέσματα όλων των ερευνών δημοσιεύονται στην έκδοση *European Economy, Supplement B: Business and Consumer Survey Results* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου παρουσιάζονται οι αντίστοιχοι δείκτες συγκυρίας για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ειδικότερα, το IOBE διεξάγει τις εξής έρευνες συγκυρίας: (α) τη μηνιαία έρευνα στη βιομηχανία (μεταποίηση), σε κλαδικό επίπεδο, από το 1981, η οποία από το 1985 εντάχθηκε στο Εναρμονισμένο Σύστημα Οικονομικής Συγκυρίας της ΕΕ, (β) την έρευνα στις επιχειρήσεις κατασκευών (από το 1990 σε τριμηνιαία βάση και από το 1998 σε μηνιαία βάση), (γ) την έρευνα στις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου (από το 1993 σε τριμηνιαία βάση και από το 1998 σε μηνιαία βάση), (δ) την εξαμηνιαία έρευνα για την επενδυτική δραστηριότητα των βιομηχανικών μονάδων (από το 1990) και (ε) την έρευνα στις υπηρεσίες.

2. Η έρευνα οικονομικής συγκυρίας στις υπηρεσίες

Από το Φεβρουάριο του 2002, το IOBE δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα της έρευνας στις υπηρεσίες, η οποία διεξάγεται ήδη από το 1997 σε τριμηνιαία βάση και από τον Ιανουάριο του 2002 σε μηνιαία βάση. Η έρευνα βασίζεται σε ένα στρωματοποιημένο δείγμα 1.600 επιχειρήσεων σε μεγάλο αριθμό κλάδων των υπηρεσιών (μεταφορές, επικοινωνίες, ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, διαχείριση ακίνητης περιουσίας, πληροφορική, →

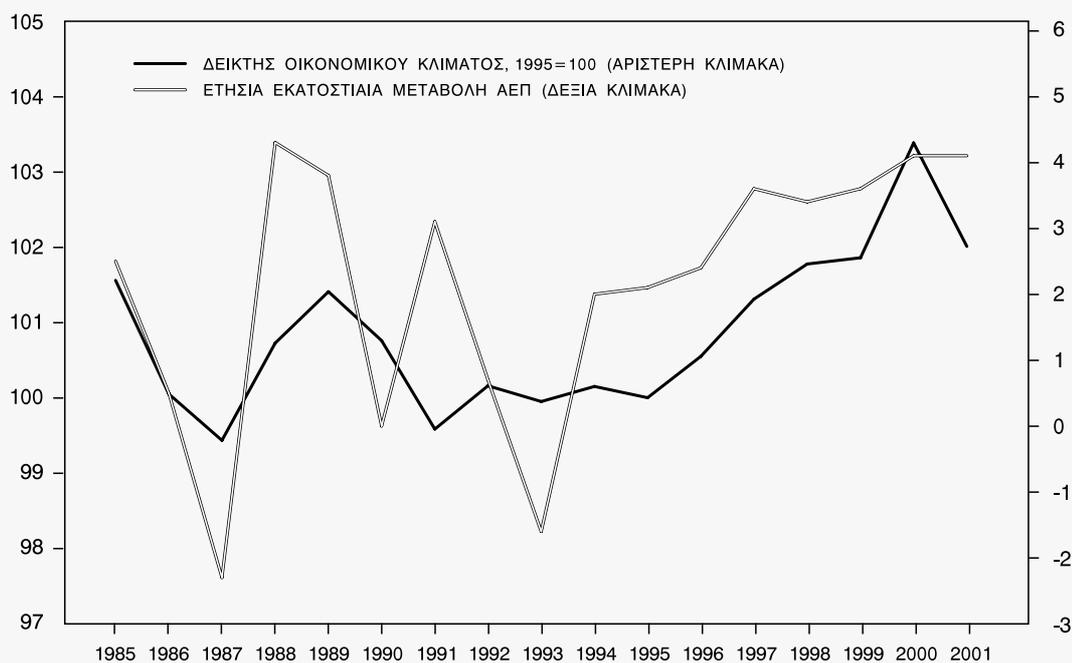
→ υγεία-εκπαίδευση-ψυχαγωγία), με εξαίρεση το λιανικό εμπόριο για το οποίο διεξάγεται χωριστή έρευνα και τον τραπεζικό κλάδο για τον οποίο πρόκειται να πραγματοποιηθεί επίσης άλλη έρευνα. Και η έρευνα στις υπηρεσίες εντάσσεται στο πλαίσιο του συστήματος των Εναρμονισμένων Ερευνών Συγκυρίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που διεξάγονται σε όλα τα κράτη-μέλη με κοινό ερωτηματολόγιο, και τα αποτελέσματά της παρουσιάζονται στη μηνιαία έκδοση που προαναφέρθηκε.

Με την έρευνα αυτή καλύπτεται εν μέρει η ανάγκη της βραχυχρόνιας παρακολούθησης του τομέα των υπηρεσιών της ελληνικής οικονομίας, καθώς η στατιστική πληροφόρηση για τη δραστηριότητα του κλάδου των υπηρεσιών είναι ελλιπής και αποσπασματική, ενώ σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται σημαντική χρονική υστέρηση στη δημοσιοποίηση των σχετικών δεικτών.

3. Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος

Με βάση τα αποτελέσματα των ερευνών συγκυρίας καταρτίζονται σύνθετοι δείκτες οι οποίοι καταγράφουν το διαμορφούμενο οικονομικό κλίμα. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται οι δείκτες

ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΕΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

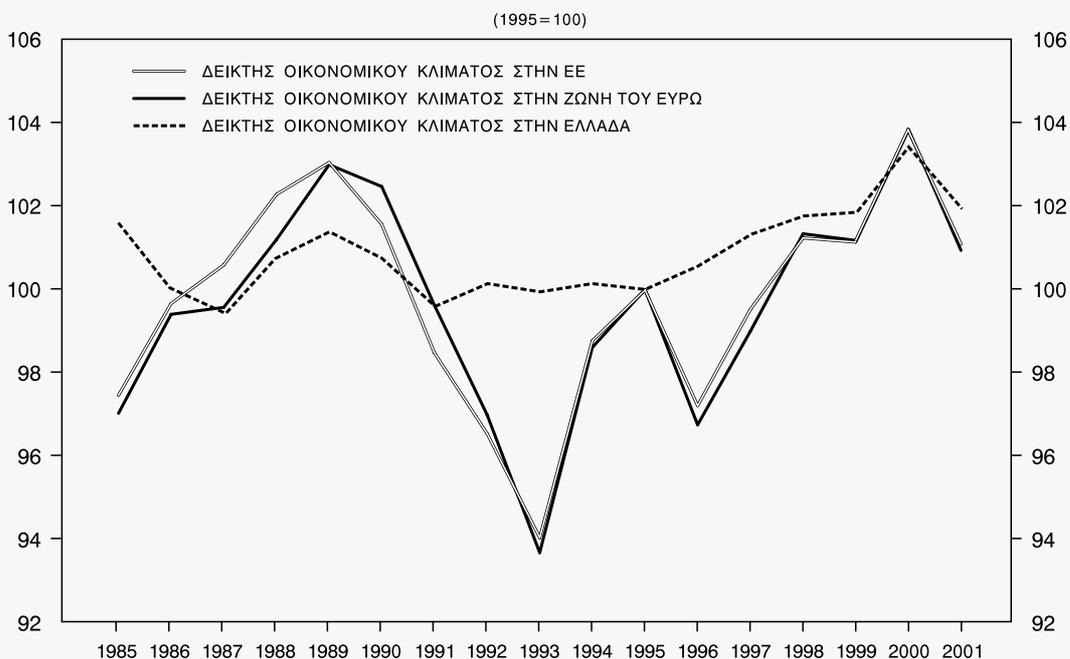
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Business and Consumer Survey Results*.

επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία, τις κατασκευές και το λιανικό εμπόριο, οι οποίοι υπολογίζονται με βάση τις προοπτικές για την παραγωγή, τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων και τις εκτιμήσεις για τη συνολική ζήτηση, καθώς και ο δείκτης εμπιστοσύνης των καταναλωτών, που συνοψίζει τις εκτιμήσεις και προσδοκίες των νοικοκυριών. Ο Δείκτης Οικονο- →

→ *μικρού Κλίματος (Economic Sentiment Indicator, ESIN)* προκύπτει ως το σταθμισμένο άθροισμα των δεικτών επιχειρηματικών προσδοκιών της βιομηχανίας (40%), των κατασκευών (20%), του λιανικού εμπορίου (20%), καθώς και του δείκτη εμπιστοσύνης των καταναλωτών (20%).

Με το Δείκτη Οικονομικού Κλίματος (ΔΟΚ) γίνεται προσπάθεια να αποτυπωθεί η τρέχουσα κατάσταση της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας και να επισημανθούν τα σημεία καμψής της. Όπως φαίνεται στο πρώτο διάγραμμα, ο ΔΟΚ στην Ελλάδα παρακολουθεί σε ικανοποιητικό βαθμό την πορεία του ΑΕΠ. Η χρησιμότητα του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος έγκειται στο ότι αποτελεί δείκτη της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζεται και δημοσιοποιείται *ένα τουλάχιστον τρίμηνο* πριν από τη δημοσιοποίηση των επίσημων στοιχείων για το ΑΕΠ. Ο συγκεκριμένος δείκτης καταρτίζεται από την Ευρωπαϊκή

ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΕ, ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Business and Consumer Survey Results*.

Επιτροπή από το 1985 και δημοσιεύεται κάθε μήνα στο δελτίο *Business and Consumer Survey Results* της Κοινότητας. Αφορά όλες τις χώρες-μέλη, αλλά και τη ζώνη του ευρώ καθώς και την Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύνολα (βλ. το δεύτερο διάγραμμα).

4. Ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (*Purchasing Managers' Index, PMI*)

Από το Μάρτιο του 2001 δημοσιοποιείται στην Ελλάδα και μία δεύτερη έρευνα για τη μεταποίηση, η οποία διεξάγεται από την NTC Research σε συνεργασία με το Ελληνικό Ινστιτούτο Προμηθειών. Η έρευνα διεξάγεται από το Μάιο του 1999 και βασίζεται στις απαντήσεις →

→ σε ερωτηματολόγια που απευθύνονται σε διευθυντικά στελέχη 300 περίπου μεταποιητικών επιχειρήσεων. Η έρευνα αυτή διαφέρει από τις έρευνες συγκυρίας του IOBE, καθόσον αναφέρεται σε δεδομένα και όχι σε προσωπικές εκτιμήσεις.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτώνται αν οι επιχειρηματικές συνθήκες για μια σειρά οικονομικών μεταβλητών βελτιώθηκαν, χειροτέρευσαν ή παρέμειναν οι ίδιες συγκρινόμενες με αυτές του προηγούμενου μήνα, ενώ τους ζητείται να αιτιολογήσουν και τις οποιεσδήποτε μεταβολές. Ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) προκύπτει ως το σταθμισμένο άθροισμα υποδεικτών που αφορούν την παραγωγή, τις παραγγελίες, την απασχόληση και τις τιμές. Οι συγκεκριμένοι δείκτες κυμαίνονται από 0 έως 100 μονάδες. Η τιμή 50,0 υποδηλώνει ότι ο δείκτης παρέμεινε αμετάβλητος σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Τιμή πάνω από τις 50,0 μονάδες υποδηλώνει ανοδική μεταβολή του δείκτη σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, ενώ τιμή κάτω από 50,0 μονάδες υποδεικνύει αντίστοιχα μείωση. Όσο μεγαλύτερη είναι η απόκλιση από τις 50,0 μονάδες τόσο υψηλότερος ο ρυθμός της μεταβολής. Επιπλέον, οι δείκτες είναι εποχικά διορθωμένοι, έτσι ώστε να μην επηρεάζονται από εποχικές αποκλίσεις.

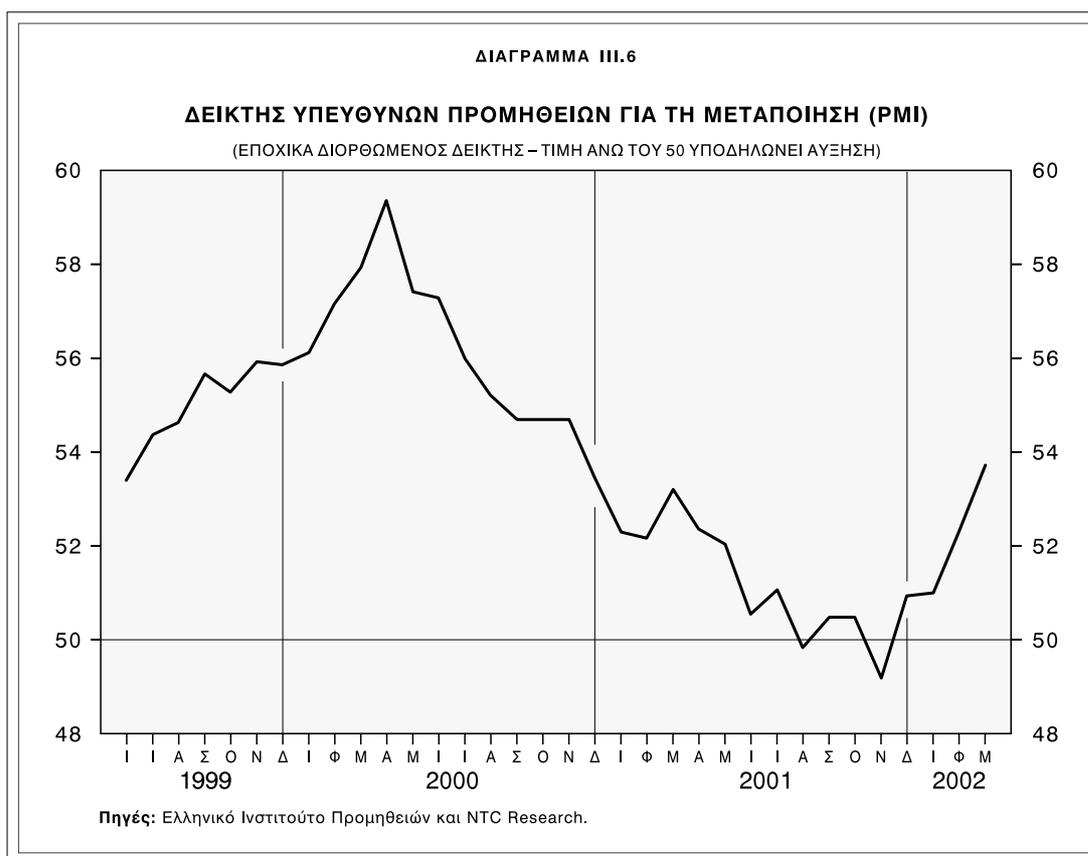
Η μεθοδολογία κατάρτισης του συγκεκριμένου δείκτη είναι κοινή για όλες τις χώρες στις οποίες διεξάγεται η έρευνα. Δείκτες Υπευθύνων Προμηθειών καταρτίζονται για όλες τις χώρες τις ζώνης του ευρώ και από αυτούς προκύπτει ένας ενιαίος PMI για τη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, ο οποίος παρακολουθείται με προσοχή από τους αναλυτές (από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα). Οι Δείκτες Υπευθύνων Προμηθειών δημοσιοποιούνται την πρώτη ημέρα του επόμενου μήνα μετά τη διεξαγωγή της έρευνας και γι' αυτό χρησιμοποιούνται ευρέως για την παρακολούθηση των οικονομικών εξελίξεων σε οιονεί “πραγματικό” χρόνο.

ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και επικοινωνιών (16,8% έναντι 30,5% το 2000), των βασικών μετάλλων (7,4% έναντι 12,5% το 2000), των χημικών προϊόντων (7% έναντι 1,7% το 2000), του καπνού (3,3% έναντι -1,5% το 2000), των προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη (3,8% έναντι 0,6% το 2000) καθώς και των τροφίμων-ποτών (2,8% έναντι 3,5% το 2000). Από τους υπόλοιπους 6 κλάδους που σημείωσαν μικρότερη αύξηση, αξίζει να αναφερθεί η περαιτέρω άνοδος της δραστηριότητας των κλάδων των μη μεταλλικών ορυκτών και τελικών προϊόντων από μέταλλο (κατά 2,3% και 1,6%, έναντι 2% και 1,2%, αντίστοιχα, το 2000), καθώς και η ανάκαμψη της παραγωγής στον κλάδο λοιπού εξοπλισμού μεταφορών (0,4%), ύστερα από μακρά περίοδο ύφεσης (βλ. Πίνακα III.6).

Σημαντική μείωση, αντίθετα, εμφάνισαν οι κλάδοι των μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών (-58,3% έναντι 107,7% το 2000), μεταφορικών μέσων (-27,3% έναντι 9,9% το 2000), ιατρικών οργάνων ακριβείας (-16,4% έναντι 29,7% το 2000), ειδών ενδυμασίας (-4,9% έναντι -1,7% το 2000), χαρτιού και προϊόντων αυτού (-4,8% έναντι -15,1% το 2000) και κλωστοϋφαντουργικών υλών (-4,4% έναντι 8,9% το 2000). Σημειώνεται πάντως ότι όλοι οι κλάδοι που προαναφέρθηκαν, με εξαίρεση αυτούς των ειδών ενδυμασίας και του χαρτιού, είχαν παρουσιάσει σημαντική άνοδο το προηγούμενο έτος.

Μικρή κάμψη της παραγωγής τους παρουσίασαν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη διύλιση πετρελαίου (-1%) μετά από σημαντική ανάκαμψη το 2000 (18,3%).

Σημειώνεται ωστόσο ότι η παραγωγή του κλάδου την πενταετία 1995-2000 αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 7,3%, με αποτέλεσμα ο κλάδος να βελτιώσει το μερίδιό του στην συνολική παραγωγή της μεταποίησης. Παράλληλα, συνεχίζονται οι συγχωνεύσεις και εξαγορές των εταιριών του κλάδου (μερικές και με τη συμμετοχή επιχειρήσεων του εξωτερικού), καθώς αυτές καλούνται να υλοποιήσουν μεγάλες επενδύσεις τα προσεχή έτη, προκειμένου να ανταποκριθούν στις κοινοτικές προδιαγραφές για τη βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων, αλλά και να αξιοποιήσουν τις μεγάλες εξαγωγικές προοπτικές που

διανοίγονται ενόψει της λειτουργίας των πετρελαιοαγωγών μετά την αποκατάσταση των συνθηκών ομαλότητας στα Βαλκάνια.¹

Τη μεγαλύτερη συμβολή στην άνοδο της μεταποιητικής παραγωγής είχαν οι κλάδοι των χημικών προϊόντων (0,71 της εκατοστιαίας μονάδας) και των τροφίμων-ποτών (0,66 της εκατοστιαίας μονάδας), των βασικών μετάλλων (0,43 της εκατοστιαίας μονά-

¹ Σε εξέλιξη βρίσκεται η κατασκευή των αγωγών Θεσσαλονίκης-Σκοπίων και Ασπροπύργου-αεροδρομίου Σπάτων, καθώς και οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης και διανομής στην Αλεξανδρούπολη. Παράλληλα, στη φάση της οριστικής επίλυσης βρίσκεται η διαφορά μεταξύ Ελλάδος, Βουλγαρίας και Ρωσίας για τα ποσοστά συμμετοχής τους στην εταιρία Trans Balkan Oil Pipeline, η οποία θα κατασκευάσει και θα διαχειρίζεται τον πετρελαιοαγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Ο συγκεκριμένος αγωγός θα έχει μεταφορική ικανότητα 35 εκατ. τόνων αργού πετρελαίου το χρόνο.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ ΙΙΙ.6
ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (1993=100)

	Συντελεστές στάθμισης έτους 1993	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή μέσου επιπέδου δεικτών					Επίπεδο 2001 ¹ (1993=100)
		1997	1998	1999	2000	2001 ¹	
Μεταποίηση	100,0	0,7	5,6	0,6	6,1	1,5	116,8
Τρόφιμα-ποτά	22,4	7,2	3,0	0,8	3,5	2,8	122,8
Καπνός	1,7	-2,9	-13,5	7,7	-1,5	3,3	111,3
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	8,4	-9,7	-2,2	-1,2	8,9	-4,4	80,8
Είδη ενδυμασίας	6,8	-3,8	-2,7	-4,3	-1,7	-4,9	63,7
Δέρμα - είδη υπόδησης	1,8	-16,4	-18,4	5,4	0,9	-2,1	65,8
Ξύλο και φελλός	2,0	-22,7	-17,3	-0,5	63,1	1,4	101,8
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	3,1	-13,1	50,7	1,1	-15,1	-4,8	110,9
Εκτυπώσεις - εκδόσεις	3,4	-8,4	-4,7	10,6	11,9	1,7	114,5
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	5,6	2,2	13,8	-15,2	18,3	-1,0	160,7
Χημικά προϊόντα	9,1	4,6	5,5	3,7	1,7	7,0	137,9
Προϊόντα από ελαστική/πλαστική ύλη	3,7	-3,2	31,7	7,9	0,6	3,8	154,3
Μη μεταλλικά ορυκτά	7,1	5,4	0,8	0,3	2,0	2,3	118,1
Βασικά μέταλλα	4,9	12,6	-5,9	7,8	12,5	7,4	147,8
Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο	4,1	0,1	1,3	16,8	1,2	1,6	123,2
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	3,5	3,9	5,8	-6,2	18,3	-3,1	147,4
Μηχανές γραφείου-ηλεκτρονικοί υπολογιστές	0,1	722,0	-60,4	-22,9	107,7	-58,3	16,0
Ηλεκτρικές μηχανές, συσκευές κ.λπ.	2,4	0,1	5,2	3,9	12,7	0,7	123,0
Συσκευές ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και επικοινωνιών	2,1	4,2	138,9	-12,2	30,5	16,8	141,7
Ιατρικά όργανα και όργανα ακριβείας	0,3	8,0	-16,2	-3,0	29,7	-16,4	131,9
Μεταφορικά μέσα	0,7	1,8	70,7	46,4	9,9	-27,3	81,7
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	4,7	-10,6	-5,1	-5,5	-5,4	0,4	69,5
Έπιπλα - λοιπές βιομηχανίες	2,0	6,9	17,9	7,2	8,0	-3,0	121,4

Συμβολή κλάδων στη μεταβολή του συνόλου της
μεταποίησης (σε εκατοστιαίες μονάδες)

Μεταποίηση	0,70	5,57	0,64	6,08	1,54
Τρόφιμα - ποτά	1,64	0,73	0,20	0,85	0,66
Καπνός	-0,06	-0,27	0,12	-0,03	0,05
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	-0,71	-0,15	-0,07	0,53	-0,27
Είδη ενδυμασίας	-0,19	-0,13	-0,19	-0,07	-0,20
Δέρμα - είδη υπόδησης	-0,27	-0,25	0,06	0,01	-0,02
Ξύλο και φελλός	-0,44	-0,26	-0,01	0,73	0,03
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	-0,41	1,37	0,04	-0,58	-0,15
Εκτυπώσεις - εκδόσεις	-0,29	-0,15	0,30	0,38	0,06
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	0,17	1,09	-1,29	1,30	-0,08
Χημικά προϊόντα	0,46	0,57	0,39	0,19	0,71
Προϊόντα από ελαστική/πλαστική ύλη	-0,13	1,19	0,37	0,03	0,18
Μη μεταλλικά ορυκτά	0,40	0,07	0,02	0,15	0,16
Βασικά μέταλλα	0,65	-0,34	0,40	0,68	0,43
Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο	0,00	0,05	0,65	0,06	0,07
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	0,17	0,26	-0,27	0,76	-0,14
Μηχανές γραφείου - ηλεκτρονικοί υπολογιστές	0,04	-0,03	0,00	0,01	-0,02
Ηλεκτρικές μηχανές, συσκευές κ.λπ.	0,00	0,12	0,09	0,31	0,02
Συσκευές ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και επικοινωνιών	0,04	1,29	-0,26	0,56	0,38
Ιατρικά όργανα και όργανα ακριβείας	0,04	-0,08	-0,01	0,11	-0,07
Μεταφορικά μέσα	0,01	0,21	0,22	0,07	-0,20
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	-0,45	-0,19	-0,19	-0,17	0,01
Έπιπλα - λοιπές βιομηχανίες	0,12	0,33	0,15	0,17	-0,07

1 Οριστικά στοιχεία.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ.

δας) και των συσκευών ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και επικοινωνιών (0,38 της εκατοστιαίας μονάδας).

Αναλυτικότερα, στα χημικά προϊόντα τη μεγαλύτερη άνοδο της παραγωγής, και μάλιστα με επιταχυνόμενο ρυθμό, παρουσίασε ο υποκλάδος φαρμακευτικών προϊόντων (33,8% έναντι 22,2% το 2000), ενώ στα τρόφιμα σημαντική ήταν η διεύρυνση της παραγωγής στον υποκλάδο παραγωγής και επεξεργασίας κρέατος (17,1% έναντι 2,3% το 2000). Στον κλάδο των βασικών μετάλλων, μεγάλη ένταση παρουσίασε η δραστηριότητα των βιομηχανιών κατασκευής σωλήνων (39,8%), καθώς και αυτών που αφορούν άλλες πρωτογενείς κατεργασίες του σιδήρου και του χάλυβα (22,5%), λόγω της μεγάλης ζήτησης των προϊόντων αυτών από τον κατασκευαστικό κλάδο, ο οποίος παρουσιάζει ισχυρή ανάπτυξη τόσο στις οικοδομές όσο και στα έργα υποδομής. Σημειώνεται ακόμη ότι – με την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας – οι ενεργοβόρες μεταλλουργικές επιχειρήσεις αποκτούν πλέον τη δυνατότητα μείωσης του κόστους παραγωγής τους, με την κατασκευή των δικών τους μονάδων παραγωγής ρεύματος.¹

Από την εξέταση των στοιχείων συναλλαγματικής στατιστικής της Τράπεζας της Ελλάδος (βλ. και Κεφάλαιο ΙΧ), προκύπτει ότι οι εισπράξεις από εξαγωγές μεταποιημένων προϊόντων (εκτός καυσίμων) παρουσίασαν αύξηση κατά 10,6%, γεγονός που επιβεβαιώνει την ύπαρξη ενός δυναμικού τομέα επιχειρήσεων, ο οποίος τα τελευταία χρόνια έχει ενισχύσει τον εξαγωγικό προσανατολισμό του, αξιοποιώντας ευκαιρίες σε επιμέρους αγορές και προϊόντα. Ειδικότερα, σημαντική βελτίωση της εξαγωγικής της επίδοσης το 2001 πέτυχε η ομάδα των κλάδων μηχανών γραφείου-ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών και συσκευών ραδιοφωνίας και τηλεόρασης και επικοινωνιών, σημειώνοντας αύξηση εξαγωγών κατά 65,4%, η οποία συνοδεύθηκε από αντίστοιχη αύξηση της παραγωγής τους (με εξαίρεση τον κλάδο των μηχανών γραφείου-ηλεκτρονικών υπολογιστών, του οποίου η παραγωγή μειώθηκε). Βελτιωμένη εξαγωγική επίδοση, με παράλληλη ισχυροποίηση της θέσης τους στην εγχώρια αγορά, επέτυχαν επίσης οι κλάδοι των μη μεταλλικών ορυκτών (οι οποίοι παρουσίασαν αύξηση εξαγωγών κατά 39,2%), προϊόντων από ελαστική/πλαστική ύλη, διατροφής-ποτών, καπνού, καθώς και ξύλου και φελλού και εκδόσεων-εκτυπώσεων. Αύξηση των εξαγωγών με αντίστοιχη μείωση της εγχώριας παραγωγής σημειώθηκε στους κλάδους μεταφορικών μέσων, ειδών ενδυμασίας, χαρτιού και προϊόντων, καθώς και επίπλων-λοιπών βιομηχανιών. Αντίθετα, μείωση εξαγωγών παρά την άνοδο της παραγωγής τους εμφάνισαν οι κλάδοι των χημικών προϊόντων και των βασικών μετάλλων, ενώ μείωση των εξαγωγών τους με παράλληλη πτώση της παραγωγής τους σημείωσαν οι κλάδοι των παραγώγων πετρελαίου και άνθρακα, των ιατρικών οργάνων, των μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού και των κλωστοϋφαντουργικών υλών.

¹ Η εταιρία “Αλουμίνιον της Ελλάδος”, μετά την ολοκλήρωση των απαιτούμενων εγκρίσεων, αναμένεται να προχωρήσει εντός του 2002 στην έναρξη της κατασκευής μονάδας ηλεκτροπαραγωγής με καύση φυσικού αερίου ισχύος 210 MW, που θα της επιτρέψει να καλύπτει τα 2/3 των αναγκών της σε ηλεκτρική ενέργεια. Στόχος της εταιρίας είναι μέχρι το 2006 να διαθέτει και άλλη πηγή ενέργειας, δεδομένου ότι τότε λήγει η ειδική σύμβαση που έχει υπογράψει με τη ΔΕΗ, βάσει της οποίας η “Αλουμίνιον της Ελλάδος” εξασφαλίζει χαμηλής τιμής ηλεκτρικό ρεύμα.

2.4 Ορυχεία-μεταλλεία-λατομεία

Η παραγωγή των ορυχείων, μεταλλείων και λατομείων, μετά την ανάκαμψη που σημείωσε το 2000 (14%, έναντι -6,2% το 1999, -1,5% το 1998 και -1% το 1997), μειώθηκε το 2001 κατά 1,5%. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (βλ. Πίνακα III.3), η μείωση της εξορυκτικής δραστηριότητας προήλθε κατά κύριο λόγο από την κάμψη της παραγωγής αδρανών υλικών και βιομηχανικών ορυκτών, καθώς και από τη μείωση της παραγωγής αργού πετρελαίου. Αντίθετα, η παραγωγή των λοιπών ενεργειακών αγαθών (άνθρακα και λιγνίτη) και των μεταλλικών ορυκτών παρουσίασε άνοδο.

Αναλυτικότερα, η εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη συνέχισε το 2001 την ανοδική πορεία των τριών προηγούμενων ετών, γεγονός που συνδέεται με την αυξημένη ζήτηση λιγνίτη για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από τις λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ. Η άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου παρουσίασε πτώση (-24,9%) το 2001, μετά την κατακόρυφη άνοδο που είχε σημειώσει το προηγούμενο έτος λόγω της επανέναρξης της εκμετάλλευσης του κοιτάσματος του Πρίνου από το Δεκέμβριο του 1999.¹

Άνοδο εξακολούθησε να παρουσιάζει το 2001 η δραστηριότητα των μεταλλείων σιδηρούχων μεταλλευμάτων (εκ των οποίων τα κυριότερα είναι ο βωξίτης, ο χρωμίτης, το νικέλιο και τα πολύτιμα μέταλλα²), ενώ αντίθετα μειωμένη φαίνεται ότι ήταν η ζήτηση για ορισμένα από αυτά στο εξωτερικό. Παράλληλα, έντονο ενδιαφέρον εκδηλώνεται εκ μέρους μεγάλων επιχειρήσεων του κλάδου για τη συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο μεταλλευτικών συγκροτημάτων που βρίσκονται σε διαδικασία ιδιωτικοποίησης σε γειτονικές βαλκανικές χώρες.

Κάμψη σε σχέση με το 2000 παρουσίασε, σύμφωνα με το δείκτη της ΕΣΥΕ, και η παραγωγή λατομικών και άλλων εξορυκτικών υλών. Ειδικότερα, η εξόρυξη των βιομηχανικών ορυκτών αργίλου και καολίνη μειώθηκε σημαντικά (-16,4%), έναντι αύξησης κατά 79,7% το 2000, ενώ μειωμένη ήταν και η ζήτηση αργιλίου από το εξωτερικό. Επίσης, περαιτέρω μείωση της δραστηριότητάς τους παρουσίασαν το 2001 τα λατομεία μαρμάρου και λοιπών λίθων (-9,1%), συνεχίζοντας την πτωτική πορεία της προηγούμενης διετίας (2000:-0,3%, 1999: -2,3%). Η ζήτηση μαρμάρου από το εξωτερικό (με εξαίρεση τις χώρες της ΕΕ) φαίνεται ότι ήταν μειωμένη. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι κατά τη διάρκεια του 2001 ενισχύθηκε περαιτέρω η παρουσία του κλάδου στο εξωτερικό με την επέκταση της δραστη-

1 Σημειώνεται ότι η εταιρία Kavala Oil εκμεταλλεύεται (από τις 17.12.1999) το κοιτάσμα του Πρίνου. Το πετρέλαιο το οποίο αντλείται (πάνω από 5.000 βαρέλια ημερησίως) απορροφάται εξ ολοκλήρου από την εταιρία "Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε." (ΕΛΠΕ). Παράλληλα, νέο εκμεταλλεύσιμο κοιτάσμα υδρογονανθράκων εντοπίστηκε στις αρχές του 2002 από τις γεωτρήσεις που πραγματοποιεί η Kavala Oil στο Βόρειο Αιγαίο (περιοχή Αγίου Όρους), το οποίο σε πλήρη ανάπτυξη θα μπορεί να δώσει μέχρι 15.000 βαρέλια ημερησίως για 15 χρόνια. Όσον αφορά τις συνεργασίες στον τομέα της εξόρυξης αργού πετρελαίου από κοιτάσματα σε άλλες χώρες, τις οποίες προωθεί η ΕΛΠΕ με στόχο την αύξηση της παραγωγής της, σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη εταιρία συμμετέχει ήδη με ποσοστό 30% σε κοινοπραξία για την εκμετάλλευση διαπιστωμένων παραγωγικών κοιτασμάτων πετρελαίου στο Ιράν και συνάπτει συμφωνίες για επέκταση των δραστηριοτήτων της σε άλλες χώρες.

2 Σχετικά με την υλοποίηση της επένδυσης για την εξόρυξη χρυσού από την εταιρία TVX HELLAS στην περιοχή Ολυμπιάδα της Χαλκιδικής, σημειώνεται ότι, μετά την υπ' αριθμ. 613/2002 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας που δημοσιεύθηκε στις 1.3.2002, η λειτουργία του συγκεκριμένου μεταλλείου κρίθηκε επικίνδυνη και επιβλαβής για το φυσικό περιβάλλον, λόγω χρήσης κυανίου και αρσενικού, οπότε διακόπηκε οριστικά η αποπεράτωσή του.

ριότητας και άλλων μεγάλων επιχειρήσεων.¹ Επίσης, συνεχίστηκε η τάση για συγκέντρωση στον κλάδο, μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων των μικρών επιχειρήσεων από τις μεγαλύτερες του κλάδου, ενώ παράλληλα οι μεγαλύτερες από αυτές προχωρούν σε καθετοποίηση της παραγωγής τους ή κινητοποιούνται και σε άλλους τομείς όπως ο τομέας ακίνητης περιουσίας (real estate). Μειωμένη, αν και σε μικρότερο βαθμό, ήταν και η εξόρυξη ασβεστόλιθου και γύψου (-0,6%). Αντίθετα, η παραγωγή των λατομείων σκύρων και άμμου παρουσίασε άνοδο (3,8%), αλλά με ρυθμό σαφώς χαμηλότερο από ό,τι το 2000 (14%). Τα ορυκτά αυτά χρησιμοποιούνται κυρίως στην κατασκευή οδοστρωμάτων και η αύξηση της ζήτησής τους συνδέεται με την εξέλιξη της κατασκευής των μεγάλων οδικών αρτηριών, καθώς και των λοιπών έργων που αφορούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Τέλος, μεγάλη μείωση παρουσίασε η παραγωγή των λοιπών ορυχείων και λατομείων (λευκολίθου, αμιάντου, περλίτη κ.ά), ενώ μειωμένη ήταν αντίστοιχα και η ζήτησή τους από το εξωτερικό.

2.5 Ηλεκτρισμός-φυσικό αέριο-νερό

Σύμφωνα με το δείκτη της ΕΣΥΕ, ελαφρά κάμψη (-0,3%) παρουσίασε το 2001 η παραγωγή των κλάδων ηλεκτρισμού-φυσικού αερίου-νερού (βλ. Πίνακα III.3), μετά τους υψηλούς ρυθμούς ανόδου της προηγούμενης τριετίας. Η μείωση προήλθε αποκλειστικά από την περιορισμένη ζήτηση ηλεκτρισμού, ενώ αντίθετα άνοδο, αν και με επιβραδυνόμενο ρυθμό, παρουσίασε ο δείκτης διανομής φυσικού αερίου, το επίπεδο του οποίου έχει σχεδόν εκατονταπλασιαστεί από το 1997, καθώς αυξάνεται διαρκώς η διείσδυση του νέου καυσίμου σε τομείς της κατανάλωσης. Παράλληλα αυξήθηκε και ο δείκτης καθαρισμού και διανομής νερού, αν και με ρυθμό χαμηλότερο από ό,τι το 2000, με αποτέλεσμα η συνολική παραγωγή των κλάδων ηλεκτρισμού-φυσικού αερίου-νερού να έχει ελαφρώς αρνητική συμβολή (-0,1 της εκατοστιαίας μονάδας) στο συνολικό ρυθμό ανόδου της βιομηχανικής παραγωγής (0,9%).

Αναλυτικότερα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ΔΕΠΑ, οι διατεθείσες ποσότητες φυσικού αερίου ανήλθαν σε 1.880,9 εκατ. Nm³ το 2001, παρουσιάζοντας ελαφρά κάμψη (-1,3%) σε σχέση με το 2000 (1.906 εκατ. Nm³). Η κάμψη αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση κατά 50% περίπου της ζήτησης από τις χημικές βιομηχανίες, ενώ και η ζήτηση αερίου για ηλεκτροπαραγωγή κυμάνθηκε σε ελαφρά χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το 2000. Ωστόσο, το 2001 ποσοστό 76,1% του συνόλου της κατανάλωσης απορροφήθηκε από την ηλεκτροπαραγωγή, ενώ ο βιομηχανικός τομέας (συμπεριλαμβανομένων των χημικών βιομηχανιών) απορρόφησε το 19,5%. Οι μικρές βιομηχανικές και εμπορικές επιχειρήσεις μαζί με τα νοικοκυριά διπλασίασαν το μερίδιο συμμετοχής τους (3,9% το 2001, έναντι 1,9% το 2000) απορροφώντας ποσότητα 73,3 εκατ. Nm³ φυσικού

¹ Υπενθυμίζεται ότι από τον Οκτώβριο του 2000 λειτουργεί μονάδα επεξεργασίας μαρμάρου στην Κίνα με την επωνυμία "Cosmos Building Materials Shanghai Co Ltd", κοινοπραξία αμιγώς ελληνικών συμφερόντων, ενώ και άλλη μεγάλη εταιρία του κλάδου (Ικτίνος Α.Ε.) εισήλθε στην αγορά της Κίνας με στόχο την εμπορία μαρμάρου και άλλων πετρωμάτων.

αερίου, η οποία προβλέπεται να υπερδιπλασιαστεί το 2002, με τη συνεχή επέκταση και λειτουργία των δικτύων πόλης.¹ Τέλος, το 2001 διατέθηκαν επιπλέον 7,1 εκατ. Nm³ για την κίνηση των θερμικών λεωφορείων, ενώ απορροφήθηκαν 1,7 εκτ. Nm³ από το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών με την έναρξη της λειτουργίας του.

Η καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, όπως προκύπτει από τα προσωρινά στοιχεία της ΔΕΗ, σημείωσε μικρή κάμψη (-0,9%) το 2001 και έφθασε τις 48.073 GWH. Η μείωση προήλθε, κατά το μεγαλύτερο μέρος, από τη συνεχιζόμενη πτωτική πορεία της παραγωγής των υδροηλεκτρικών σταθμών (2001: -34,3%, 2000: -15,5%), καθώς και από την κάμψη της παραγωγής των πετρελαϊκών σταθμών (-4,9%). Αντίθετα, η δραστηριότητα των σταθμών καύσης φυσικού αερίου εξακολούθησε να αυξάνεται, αν και όχι με την ίδια ένταση της προηγούμενης τετραετίας, λόγω της εισαγωγής του νέου καυσίμου στην ηλεκτροπαραγωγή. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα η συμμετοχή της παραγωγής των σταθμών φυσικού αερίου να φθάσει το 2001 το 12% της συνολικής παραγωγής. Θετική ήταν επίσης και η συμβολή (2,3 εκατοστιαίες μονάδες) της παραγωγής των λιγνιτικών μονάδων, οι οποίες σημείωσαν αύξηση κατά 3,6%. Η δραστηριότητα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας της ΔΕΗ παρουσίασε άνοδο σε σχέση με τα προηγούμενα έτη και έφθασε τις 103 GWH, χωρίς όμως να πραγματοποιηθεί καμία αύξηση της ισχύος τους (37MW). Αντίθετα, η σημαντική διεύρυνση της ισχύος των ιδιωτικών σταθμών ΑΠΕ που λειτουργούν βάσει του Ν. 2244/1994 αναμένεται να συνεχιστεί, τόσο λόγω της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας² όσο και

-
- 1 Στις 25.7.2001 υπογράφηκε τελικά η σύμβαση μεταξύ της ΔΕΠΑ και της κοινοπραξίας Cinergy και Shell για τη σύσταση της Εταιρίας Παροχής Αερίου Αττικής, που άρχισε να λειτουργεί και τυπικά στις 27.11.2002, αφού η δεύτερη κατέβαλε στην πρώτη το ποσό των 57,93 δισεκ. δραχμών. Η κοινοπραξία ανέλαβε το 49% της εταιρίας παροχής αερίου και τη διοίκησή της και οφείλει σε διάστημα επτά ετών να ολοκληρώσει την κατασκευή δικτύου χαμηλής πίεσης μήκους 2.000 χλμ. Στην ΕΠΑ Αττικής περιήλθε το παλαιό δίκτυο της Αττικής, το μήκος του οποίου φθάνει σήμερα τα 550 χλμ., καθώς και πελατολόγιο περίπου 9.000 καταναλωτών. Στην πλήρη ανάπτυξη του δικτύου προβλέπεται να κάνουν χρήση φυσικού αερίου 810.000 νοικοκυριά στην Αττική και οι πωλήσεις να προσεγγίζουν τα 1,1 δισεκ. κυβικά μέτρα ετησίως. Επίσης, η ΕΠΑ Αττικής αναμένεται να τροφοδοτήσει με φυσικό αέριο αρκετά από τα Ολυμπιακά έργα που βρίσκονται στη δικαιοδοσία της. Εξάλλου, η παροχή αερίου στους αγωγούς της Θεσσαλονίκης ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2001, τροφοδοτώντας σε πρώτη φάση με το ήδη υπάρχον δίκτυο μέσης πίεσης (μήκους 86 χλμ.) 15 βιομηχανίες και με αυτό της χαμηλής πίεσης (μήκους 185 χλμ.) τις εμπορικές επιχειρήσεις και τις βιοτεχνίες. Το δίκτυο τροφοδοτείται στο μεγαλύτερό του μέρος από την ΕΠΑ Θεσ/κης, που έχει ήδη συσταθεί από τον Ιούνιο του 2000. Όσον αφορά την κατασκευή νέων δικτύων, προβλέπεται η κατασκευή ακόμη 360 χλμ. στο δίκτυο διανομής χαμηλής πίεσης και 30 χλμ. στο δίκτυο μέσης πίεσης. Τέλος, όσον αφορά τις διασυνδέσεις, σημειώνεται ότι εγκαταλείπεται το σχέδιο για την κατασκευή του υποθαλάσσιου αγωγού που θα συνέδεε την Ελλάδα με το ιταλικό σύστημα φυσικού αερίου, (βάσει της συμφωνίας μεταξύ ΔΕΠΑ και της Ιταλικής ENI), επειδή βάσει των μελετών που έγιναν το έργο κρίθηκε μη βιώσιμο λόγω του υψηλού κόστους του. Το έργο εξετάζεται πλέον σε συνάρτηση με τις πιθανότητες να διέλθουν από την Ελλάδα αγωγοί που θα κατασκευαστούν στο μέλλον για τη μεταφορά αερίου από την Κασπία προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί η υπογραφή μνημονίου μεταξύ της ΔΕΠΑ και της τουρκικής ΒΟΤΑΣ (29.3.2002) για τη δημιουργία αγωγού φυσικού αερίου από την Άγκυρα στην Κομοτηνή μήκους 285 χλμ. (200 χλμ. στο τουρκικό έδαφος και 85 χλμ. στο ελληνικό). Το μνημόνιο, το οποίο αποτελεί συνέχεια προηγούμενης συμφωνίας (18.1.2001), προβλέπει την έναρξη διαπραγματεύσεων για την προμήθεια από τη ΔΕΠΑ μιας πρώτης ποσότητας φυσικού αερίου 500 εκατ. κ.μ. από το 2005, οπότε εκτιμάται ότι θα αρχίσει η λειτουργία της διασύνδεσης.
 - 2 Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Ανάπτυξης, το 2001 χορηγήθηκαν 17 νέες άδειες λειτουργίας, ισχύος 98,25 MW. Έτσι, η ισχύς των σταθμών ΑΠΕ, που λειτουργούν βάσει του Ν. 2244/1994, φθάνει τα 246,583 MW, ενώ η συνολική ισχύς των λειτουργούντων σταθμών από το 1927 ανέρχεται σε 314,33 MW. Παράλληλα, μετά από αξιολόγηση από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), εκδόθηκαν από το Υπουργείο Ανάπτυξης άδειες παραγωγής από ΑΠΕ για 1800 MW.

λόγω των σχετικών κατευθύνσεων από την ΕΕ για μεγαλύτερη συμμετοχή των ΑΠΕ στο σύνολο της ηλεκτρικής παραγωγής.¹

Από την πλευρά της ζήτησης, η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αυξήθηκε το 2001 κατά 3,6% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η άνοδος προήλθε κατά κύριο λόγο από την αυξημένη ζήτηση για εμπορική, βιομηχανική αλλά και οικιακή χρήση, ενώ μειώθηκε η ζήτηση από το γεωργικό τομέα. Ειδικότερα, η γεωργική χρήση παρουσίασε μείωση (-4,5%), μετά από σημαντική άνοδο (16,9%) το 2000. Η ζήτηση για εμπορική χρήση σημείωσε αρκετά υψηλότερο ρυθμό αύξησης (8,5%) σε σχέση με την προηγούμενη διετία (2000: 6,7%, 1999: 6,5%), ενώ ο ρυθμός αύξησης της ζήτησης από τα νοικοκυριά παρουσίασε επιβράδυνση (2,4%), γεγονός που συνδέεται με την άνοδο των τιμολογίων του οικιακού ρεύματος κατά 4,2% από τον Ιούλιο του 2001.² Η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας από τη βιομηχανία αυξήθηκε, αλλά με επιβραδυνόμενο ρυθμό (2,5%) σε σχέση με το 2000 (4,8%), ποσοστό που αντανάκλα την επιβράδυνση της άνοδου της μεταποιητικής παραγωγής το 2001. Η άνοδος προήλθε κατά κύριο λόγο από την αύξηση της ζήτησης ηλεκτρικού ρεύματος χαμηλής και μέσης τάσης (3%), ενώ μικρότερη ήταν η άνοδος της ζήτησης από τις βιομηχανίες που καταναλώνουν ρεύμα υψηλής τάσης (2,1%). Τέλος, η κατανάλωση ρεύματος για λοιπές χρήσεις, που περιλαμβάνει κυρίως το δημόσιο τομέα, εξακολούθησε να παρουσιάζει υψηλή άνοδο (5,2%).

Η απόκλιση μεταξύ παραγόμενης και απαιτούμενης ενέργειας είχε ως συνέπεια την κατακόρυφη αύξηση των εισαγωγών, με αποτέλεσμα ο λόγος καθαρών εισαγωγών προς πωλήσεις να διαμορφωθεί σε 5,6% το 2001, από μηδενικός που ήταν το 2000. Έτσι, η διεύρυνση του ενεργειακού δυναμικού της χώρας, παρά τις συνεχείς αυξήσεις της εγκατεστημένης ισχύος κατά την τετραετία 1996-1999, δεν ήταν επαρκής για την ενίσχυση της ενεργειακής αυτάρκειας της εθνικής οικονομίας το 2001.³ Ωστόσο, πρέπει να

- 1 Σύμφωνα με την κοινοτική Οδηγία 2001/77/ΕΚ της 27.9.2001 έχει τεθεί ως στόχος για την Ελλάδα η συμμετοχή των ΑΠΕ κατά 20% στην ηλεκτροπαραγωγή της χώρας μέχρι το 2010. Σημειώνεται ότι ο στόχος αντιστοιχεί σε 3000 MW σε σχέση με τα σημερινά 314,33 MW. Στο πλαίσιο αυτό προωθείται σχέδιο νόμου, που αναμένεται να ψηφιστεί το β' εξάμηνο του 2002, στο οποίο εκτός των άλλων θα περιληφθούν διατάξεις σχετικά με τη μεγαλύτερη ανάπτυξη της γεωθερμίας, καθώς και νέες διατάξεις που θα επιτρέψουν την απρόσκοπτη ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών στο σύνολό τους.
- 2 Η αύξηση των τιμολογίων οικιακής κατανάλωσης ήταν κλιμακούμενη. Έτσι, για κατανάλωση μέχρι 800 KWH ήταν 3,5% και για κατανάλωση άνω των 801 KWH έφθασε το 5%.
- 3 Παράλληλα, έντονος προβληματισμός έχει διατυπωθεί από τους ανώτατους φορείς ενέργειας στην Ελλάδα σχετικά με την εξασφάλιση της επάρκειας ηλεκτρικού ρεύματος για το 2004, όχι μόνο λόγω του διαρκώς αυξανόμενου ρυθμού άνοδου της ζήτησης, αλλά και λόγω της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Σύμφωνα με πόρισμα (30.8.2001) επιτροπής αποτελούμενης από εκπροσώπους της ΡΑΕ, της ΔΕΗ και του ΔΕΣΜΗΕ, για να καλυφθεί η ζήτηση κατά την περίοδο 2003-2004, που εκτιμάται ότι θα φθάσει τις 53360 GWH, θα πρέπει να διασφαλιστεί, πέραν των προγραμματισμένων μονάδων της ΔΕΗ, η εγκατάσταση δυναμικού ισχύος 600 MW. Επισημαίνεται επίσης ότι θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι διασυνδέσεις και να επισπευσθούν οι διαδικασίες αδειοδότησης των ιδιωτικών μονάδων. Ωστόσο, σύμφωνα με το Υπουργείο Ανάπτυξης, οι επενδύσεις που έχει προγραμματίσει η ΔΕΗ Α.Ε. για την πενταετία καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες της χώρας, καθώς και τις ανάγκες που θα προκύψουν κατά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων. Όσον αφορά τη διασύνδεση του ηλεκτρικού δικτύου της χώρας μας με την Ιταλία, σημειώνεται ότι έχει ήδη ολοκληρωθεί η κατασκευή του υποβρύχιου αγωγού και αναμένεται να συμφωνηθούν μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών των δύο χωρών οι όροι βάσει των οποίων θα λειτουργήσει ο διαχειριστής του συστήματος. Σημειώνεται ότι το καλώδιο αυτό (μήκους 156 χλμ. και ισχύος 500 MW) αποτελεί ουσιαστικά τη μοναδική διασύνδεση του ελληνικού ηλεκτρικού συστήματος με το ευρωπαϊκό και η λειτουργία του αναμένεται να παίξει καθοριστικό ρόλο στην εισαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο πλαίσιο της απελευθερωμένης αγοράς. Εξάλλου, μνημόνιο συνεργασίας υπογράφηκε μεταξύ ΔΕΗ και της τουρκικής TEIAS (28.3.2002), μετά την ολοκλήρωση της μελέτης διασύνδεσης με τη γραμμή μεταφοράς ρεύματος 400KV (Φύλλιου-Μπαμπαεσσί), για την επιτάχυνση της διασύνδεσης και τη διεύρυνση προκαταρκτικών δοκιμών συνεργασίας με το τουρκικό και το βαλκανικό σύστημα.

σημειωθεί ότι η συνολική εγκατεστημένη ισχύς της ΔΕΗ ενισχύθηκε ελαφρά το 2001 (κατά 156 MW), λόγω της βελτίωσης των υφιστάμενων λιγνιτικών και πετρελαϊκών σταθμών, καθώς και λόγω της ένταξης στο σύστημα μικρών υδροηλεκτρικών μονάδων, με αποτέλεσμα να φθάσει τα 11.146 MW, έναντι 10.990 MW το 2000. Παράλληλα, σε εξέλιξη βρίσκεται η κατασκευή μιας σειράς άλλων έργων από τη ΔΕΗ, τα οποία αναμένεται να τεθούν σε λειτουργία τα προσεχή έτη.¹

1 Στα έργα αυτά περιλαμβάνεται κυρίως η μονάδα συνδυασμένου κύκλου καύσης φυσικού αερίου στην Κομοτηνή ισχύος 492 MW (εγκαινιάστηκε ήδη στις 29.9.2001 και έκτοτε λειτουργεί δοκιμαστικά με μειωμένη ισχύ), η οποία θα τεθεί σε πλήρη λειτουργία εντός του 2002 και αναμένεται να θωρακίσει το δίκτυο της Μακεδονίας-Θράκης. Επίσης, το α' εξάμηνο του 2004 πρόκειται να τεθεί σε λειτουργία η λιγνιτική μονάδα στη Φλώρινα, ισχύος 330 MW, καθώς και το υδροηλεκτρικό έργο στη Μεσοχώρα Τριτσάλων, ισχύος 176,5 MW. Ακόμη, με την κατασκευή του σταθμού του Αθηνόλακκου και της αεροστροβιλικής μονάδας του Λασιθίου, που αναμένεται να τεθούν σε λειτουργία το 2003 και το 2002 αντίστοιχα, θα αντιμετωπιστεί το ενεργειακό πρόβλημα στην Κρήτη.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΙΙ.5

Οι εξελίξεις μετά την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

1. Σύνοψη εξελίξεων

Από το Φεβρουάριο του 2001 η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα είναι τυπικά απελευθερωμένη και διέπεται από το νόμο 2773/99, που είναι συμβατός με την Οδηγία 96/92 της ΕΕ. Το κανονιστικό πλαίσιο τέθηκε σε εφαρμογή και το ενδιαφέρον των επενδυτών για ιδιωτική παραγωγή ενέργειας υπήρξε έντονο αμέσως μετά την έναρξη της απελευθέρωσης. (Σύμφωνα με το αρχείο γνωμοδοτήσεων της ΡΑΕ, μέχρι την 1.2.2002 από τις κατατεθείσες αιτήσεις για άδεια παραγωγής θετική γνωμοδότηση έχουν λάβει 376 αιτήσεις, που αντιστοιχούν σε ισχύ 5315 MW και για άδεια προμήθειας 6 επιχειρήσεις ισχύος 1693 MW. Αρνητική γνωμοδότηση έχουν λάβει 258 αιτήσεις για άδεια παραγωγής, ενώ για άδεια προμήθειας καμία.) Ωστόσο, στην πράξη δεν λειτουργεί ακόμη ο ανταγωνισμός, είτε στην παραγωγή είτε στην προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας σε “επιλέγοντες πελάτες”. Από τις επενδύσεις που εγκρίθηκαν καμία δεν προχώρησε κατά τη διάρκεια του 2001, ούτε δραστηριοποιήθηκαν νέοι προμηθευτές, καθώς κανείς από τους 7.500 καταναλωτές ρεύματος υψηλής και μέσης τάσης — οι “επιλέγοντες πελάτες” — δεν επέλεξε προμηθευτή διαφορετικό από τη ΔΕΗ Α.Ε.

Κατά το τρέχον έτος όμως, η αγορά αρχίζει να κινείται, καθώς το Μάρτιο υπογράφηκαν οι πρώτες συμφωνίες που αφορούν τόσο την παραγωγή όσο και την εισαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. (Στις 20.3.2002 υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ των εταιριών ΕΛΠΕ ΑΕ, της διεθνούς ενεργειακής εταιρίας TRACTEBEL και της κατασκευαστικής ΑΕΓΕΚ, για τη σύσταση της πρώτης ιδιωτικής επιχείρησης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση φυσικού αερίου (μονάδα ισχύος 390 MW). Παράλληλα, στις 8.3.2002 υπογράφηκε μεταξύ ΔΕΣΜΗΕ και της ανεξάρτητης εταιρίας εμπορίας ΑΤΕΛ HELLAS Α.Ε. η πρώτη σύμβαση για εισαγωγή ρεύματος ισχύος 40 MW.)

Έτσι, ο ανταγωνισμός στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας δεν αναμένεται να ξεκινήσει πριν από το 2004, οπότε προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή νέων μονάδων →

→ με άλλους ιδιοκτήτες εκτός από τη ΔΕΗ Α.Ε. Αντίθετα, ο ανταγωνισμός στην προμήθεια ενέργειας αναμένεται να ξεκινήσει ενωρίτερα, με προμηθευτές που εισάγουν ηλεκτρική ενέργεια, αλλά θα είναι αρχικά μικρός, λόγω της περιορισμένης χωρητικότητας των διαθέσιμων διασυνδέσεων, και η εισαγόμενη ηλεκτρική ενέργεια θα αποτελεί μικρό ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης.

2. Προβλήματα και προοπτικές

Η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) στον απολογισμό της για την πορεία της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και για την προσαρμογή της ΔΕΗ στο νέο πλαίσιο διαπιστώνει ότι κατά το 2001 έγιναν πολύ σημαντικά βήματα (*Απελευθέρωση Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας στην Ελλάδα, Αξιολόγηση της Πορείας και Προτάσεις, 27.2.2002*). Παράλληλα όμως, επισημαίνει και την ύπαρξη ορισμένων προβλημάτων και καθυστερήσεων, εφόσον στο διάστημα του ενός έτους δεν ήταν δυνατόν να επιλυθούν όλα τα θέματα που συνδέονται με τη μετάβαση σε καθεστώς απελευθερωμένης αγοράς, δεδομένου ότι ο τομέας της ενέργειας ήταν μονοπωλιακά οργανωμένος επί δεκαετίες. Συγκεκριμένα:

- Δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη ο λογιστικός διαχωρισμός της ΔΕΗ Α.Ε. κατά δραστηριότητα, ώστε να δημοσιεύονται ο ισολογισμός και τα αποτελέσματα χρήσεως για τις επιμέρους δραστηριότητες χωριστά.

- Στο νέο θεσμικό πλαίσιο, οι νέες επενδύσεις εξαρτώνται αποκλειστικά από την ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου από τους ιδιώτες και τη διασφάλιση χρηματοδότησης με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Παρατηρούνται όμως αναβολές στη χρηματοδότηση των επενδύσεων αυτών, επειδή θεωρούνται ότι είναι υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου. Αυτό οδηγεί στην καθυστέρηση και στη μη έγκαιρη ολοκλήρωση των νέων μονάδων.

- Η μη αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου για την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου (και ειδικότερα ζητημάτων που αφορούν τόσο την τιμολόγηση του καυσίμου όσο και την επάρκειά του) δυσχεραίνει τον προσδιορισμό του κόστους λειτουργίας των νέων μονάδων.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, το κριτήριο για την πορεία της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας δεν είναι πλέον το ποσοστό των *θεωρητικά επιλεγόντων πελατών* αλλά το ποσοστό των πελατών που *πράγματι άλλαξαν προμηθευτή*. Με βάση το κριτήριο αυτό, η ΔΕΗ θα πρέπει η ίδια να πρωτοστατήσει ώστε να εξασφαλιστεί ένα εύλογο ποσοστό καταναλωτών που θα τροφοδοτηθεί από άλλους προμηθευτές. Παράλληλα, η δημιουργία ευέλικτων και πολλαπλών μηχανισμών οργανωμένης αγοράς (όπως η προθεσμιακή αγορά, η δραστηριοποίηση των χονδρεμπόρων ενέργειας κ.λπ.) θα αποτελέσει και για τη ΔΕΗ ευκαιρία για συμμετοχή στις μελλοντικές χονδρεμπορικές συναλλαγές, αλλά και στην αγοραπωλησία μεριδίων νέας ισχύος, ώστε να βελτιώσει το κόστος της και να εξυγιάνει το χαρτοφυλάκιό της.

Τέλος, στόχος της ΕΕ είναι η δημιουργία μιας ενιαίας περιφερειακής αγοράς ενέργειας στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Σύμφωνα με τη ΡΑΕ, η ανάπτυξη νέων μηχανισμών λειτουργίας της εγχώριας αγοράς, αφού προηγουμένως διευκολύνει την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της χώρας, θα συντελέσει ώστε η Ελλάδα να εξελιχθεί σε κέντρο της νέας περιφερειακής ενιαίας αγοράς ενέργειας, στην οποία η ΔΕΗ θα μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο.

3. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Το προϊόν του τομέα των υπηρεσιών αυξήθηκε το 2001 κατά 4,6% (έναντι 4,7% το 2000), σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ.¹ Η αύξηση αυτή προήλθε κυρίως από τους κλάδους του εμπορίου, των μεταφορών και επικοινωνιών, της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και λοιπών δραστηριοτήτων, της εκπαίδευσης και της υγείας.

Ειδικότερα, η αύξηση της δραστηριότητας του *εμπορίου* συνδέεται με την άνοδο του όγκου λιανικών πωλήσεων (βλ. Τμήμα 1 του παρόντος κεφαλαίου), αν και πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο δείκτης προσδοκιών των λιανεμπορικών επιχειρήσεων παρουσίασε πτώση.

Η αύξηση της δραστηριότητας των *μεταφορών-επικοινωνιών* προήλθε κυρίως από τις οδικές και θαλάσσιες μεταφορές² (λόγω αύξησης του εξωτερικού εμπορίου) και από τη διαρκώς υψηλότερη ζήτηση στις τηλεπικοινωνίες (ιδιαίτερα στην κινητή τηλεφωνία). Πράγματι, η επιβατική κίνηση από και προς το λιμάνι του Πειραιά, σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Λιμένα Πειραιά (ΟΛΠ), αυξήθηκε κατά 7,9% και η διακίνηση εμπορευμάτων κατά 4,4%. Εξάλλου, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών, τα έσοδα από τα τέλη κινητής τηλεφωνίας αυξήθηκαν κατά 48,2% το 2001. Ο αριθμός συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας έφθασε τα 7,94 εκατομμύρια, εκ των οποίων 2,93 εκατομμύρια ήταν συνδρομητές της Cosmote (μερίδιο αγοράς 36,9%),³ 2,88 εκατομμύρια της Panafon-Vodafone (μερίδιο αγοράς 36,3%)⁴ και 2,13 εκατομμύρια της Stet Hellas (μερίδιο αγοράς 26,8%). Ο βαθμός πληθυσμιακής διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα ανέρχεται στο 72,6%. Όσον αφορά τη διείσδυση του Διαδικτύου, η χώρα μας εξακολουθεί να υστερεί σημαντικά. Σύμφωνα με την έρευνα του “Ευρωβαρόμετρου”, στο τέλος του 2001 το ποσοστό των νοικοκυριών που ήταν συνδεδεμένα με το Διαδίκτυο ανερχόταν σε 9% (έναντι 36% στην ΕΕ). Επίσης, το ποσοστό των χρηστών του Διαδικτύου φθάνει το 12% περίπου (έναντι 38% στην ΕΕ).

Η αύξηση της δραστηριότητας στον κλάδο *διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και λοιπών δραστηριοτήτων* συνδέεται με την αύξηση του όγκου των ενοικιαζόμενων και ιδιοκατοικούμενων κατοικιών, οι οποίες αποτελούν πηγή εισοδήματος (είτε με τη μορφή ενοικίων είτε με τη μορφή τεκμαρτού εισοδήματος από ιδιοκατοίκηση), αλλά και με τη

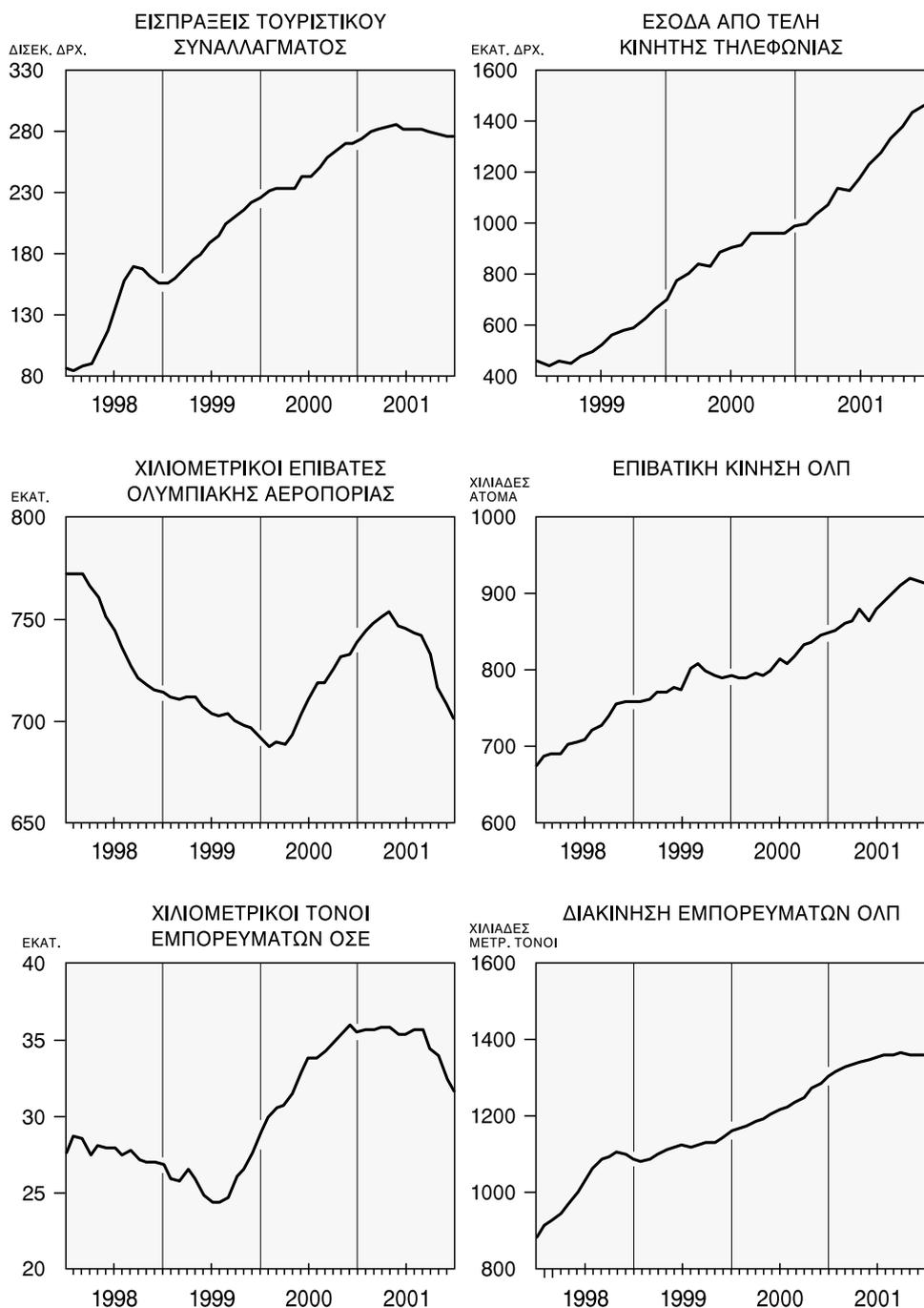
1 Εξάλλου, σύμφωνα με τη νέα έρευνα συγκυρίας που διεξάγει το IOBE στον τομέα των υπηρεσιών (η οποία καλύπτει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών, εκτός λιανικού εμπορίου και τραπεζών), οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων ήταν θετικές μέχρι το Σεπτέμβριο του 2001, ενώ σημαντική πτώση σημειώθηκε το τελευταίο τρίμηνο του έτους.

2 Αντίθετα, σύμφωνα με στοιχεία της Ολυμπιακής Αεροπορίας η μεταφορά επιβατών μειώθηκε κατά 5%. Σημαντικές μειώσεις του αριθμού των επιβατών παρατηρήθηκαν τόσο στις εξωτερικές όσο και στις εσωτερικές πτήσεις όλων των αεροπορικών εταιριών μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου. Η διεθνής κρίση στις αερομεταφορές επηρέασε και τις αεροπορικές εταιρίες της χώρας μας, οι οποίες παρουσίασαν μειωμένο κύκλο εργασιών και ζημιές. Επίσης, μείωση κατά 10,9% παρουσίασαν οι εμπορευματικές μεταφορές του ΟΣΕ.

3 Σύμφωνα με στοιχεία της εταιρίας, τα κέρδη προ φόρων για το 2001 σημείωσαν αύξηση κατά 197%, ο δε κύκλος εργασιών κατά 53% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

4 Η εταιρία ανακοίνωσε, γνωστοποιώντας την πελατειακή της βάση για το 2001, ότι περίπου 77% των πελατών της είναι ενεργοί. Ενεργοί συνδρομητές θεωρούνται από τη Vodafone οι συνδρομητές που πραγματοποίησαν κάποια κλήση τους τρεις τελευταίους μήνες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΙΙ.7

ΔΕΙΚΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ¹

¹ Κινητός μέσος 12 μηνών στον τελευταίο μήνα της περιόδου.

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, ΟΑ, ΟΛΠ, ΟΣΕ.

ΠΛΑΙΣΙΟ III.6**Εξελίξεις στην αγορά τηλεπικοινωνιών***1. Σταθερή τηλεφωνία*

Η απελευθέρωση της σταθερής τηλεφωνίας από 1.1.2001 (Ν. 2867/2000) έχει αρχίσει να γίνεται αισθητή από τους πρώτους μήνες του 2002 και αναμένεται ότι έως το τέλος του τρέχοντος έτους οι χρήστες σταθερής τηλεφωνίας στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη θα μπορούν να επιλέγουν μεταξύ του ΟΤΕ και τουλάχιστον 14 νέων ιδιωτικών εταιριών τηλεπικοινωνιών. (Στις 6.12.2000 έγινε η δημοπρασία για τις άδειες σταθερής ασύρματης πρόσβασης, ενώ ο ΟΤΕ έχει ήδη υπογράψει οκτώ συμφωνίες διασύνδεσης του δικτύου του με εταιρίες οι οποίες διαθέτουν ειδικές άδειες παροχής υπηρεσιών σταθερής τηλεφωνίας και είναι οι εξής: Europrom, Quest Wireless, Forthnet, Lannet, Teledome, Cosmoline, Starcom και Vivodi.) Αναμένεται επομένως ότι η ουσιαστική ενεργοποίηση των ανταγωνιστών του ΟΤΕ θα οδηγήσει σε ένταση του ανταγωνισμού, διεύρυνση του φάσματος και βελτίωση της ποιότητας των προσφερομένων προϊόντων και υπηρεσιών, με παράλληλη μείωση τιμών.

2. Κινητή τηλεφωνία

Τον Ιούλιο 2001 ολοκληρώθηκε η δημοπρασία για τη χορήγηση αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς (Universal Mobile Telecommunications System – UMTS) και οι άδειες κατακυρώθηκαν από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) στις εταιρίες Cosmote, Panafon και Stet Hellas έναντι συνολικού τιμήματος 165 δισεκ. δραχμών. Η Panafon κατέβαλε 45 δισεκ. δραχ., η Cosmote 40 δισεκ. δραχ. και η Stet Hellas 35 δισεκ. δραχμές. Τα υπόλοιπα 45 δισεκ. δραχ. – 15 δισεκ. δραχ. από κάθε εταιρία – θα καταβληθούν σε δόσεις έως το τέλος του 2005. Η ανάπτυξη των δικτύων UMTS αναμένεται να αρχίσει το 2003, ώστε να ανταποκριθούν οι εταιρίες κινητής τηλεφωνίας στις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

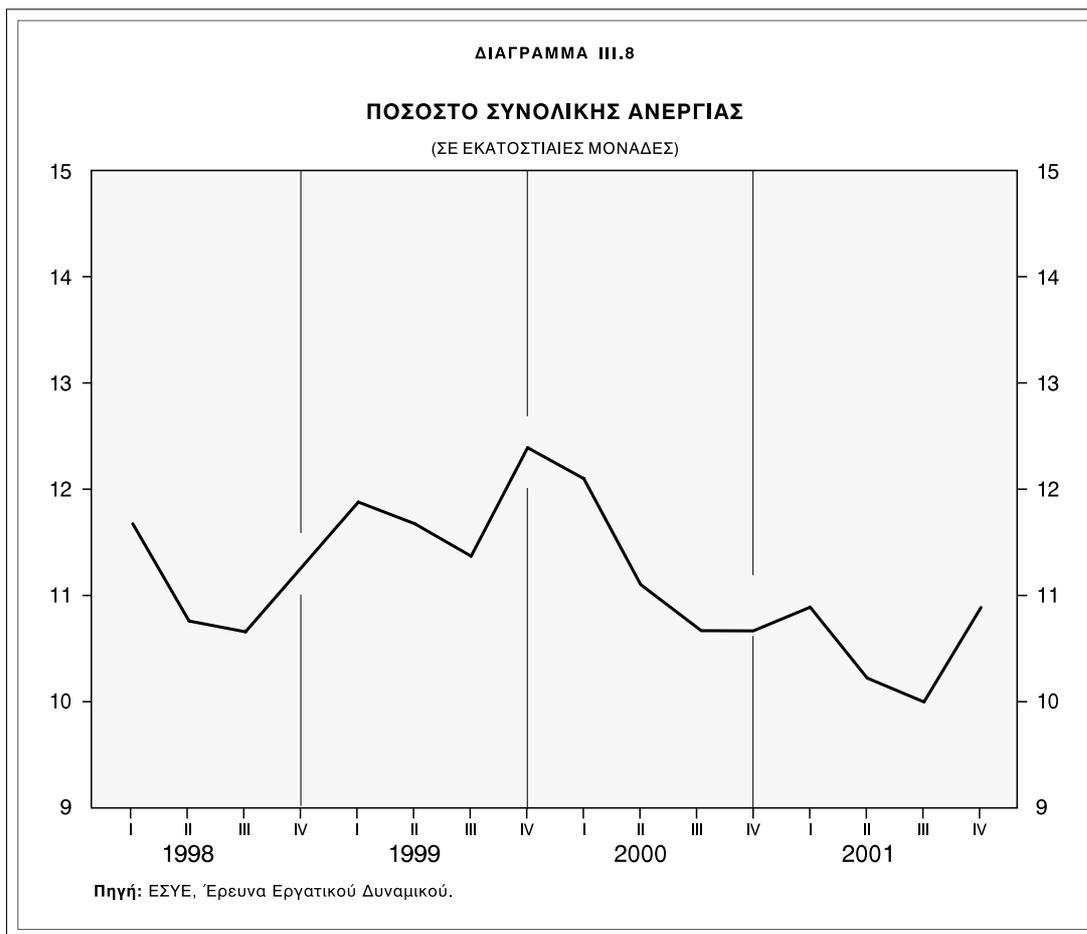
δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών σχετικών με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και εκμίσθωσης μηχανημάτων και εξοπλισμού.

Η εξέλιξη της δραστηριότητας στους τομείς του τουρισμού και των τραπεζών εξετάζεται στα Κεφάλαια ΙΧ και ΧΙ αντίστοιχα.

4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

Σύμφωνα με την έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ, το 2001 συνεχίστηκε η μείωση του ποσοστού ανεργίας που είχε αρχίσει το δεύτερο τρίμηνο του 2000. Έτσι, το μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας υποχώρησε στο 10,5% (από 11,1% το 2000 και 11,9% το 1999 – βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.8) και ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 37.000

άτομα.¹ Είναι μάλιστα ιδιαίτερα θετικό ότι η μείωση αυτή αντιπροσωπεύει στο σύνολό της περιορισμό της μακροχρόνιας ανεργίας (δηλαδή του αριθμού εκείνων που παραμένουν άνεργοι περισσότερο από 12 μήνες, ο οποίος μειώθηκε κατά 38.000 άτομα). Για το λόγο αυτό, το ποσοστό συμμετοχής των μακροχρόνια ανέργων στη συνολική ανεργία υποχώρησε σημαντικά (σε 52,8%, από 56,5% το 2000). Είναι επίσης θετικό ότι το ποσοστό ανεργίας των γυναικών μειώθηκε με σχετικά ταχύ ρυθμό, αν και παραμένει

σε υψηλό επίπεδο (15,6% το 2001, έναντι 16,8% το 2000 και 18,0% το 1999). Αισθητά χαμηλότερο είναι το ποσοστό ανεργίας των ανδρών, το οποίο επίσης μειώνεται και έχει διαμορφωθεί στο 7,0% (από 7,3% το 2000 και 7,9% το 1999). Μειώθηκε επίσης το

¹ Παρατηρείται όμως ότι το δ' τρίμηνο του 2001 το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε όχι μόνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (όπως συνήθως συμβαίνει για εποχικούς λόγους), αλλά – έστω και ελαφρά, σε 10,9% από 10,7% – και σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Η εξέλιξη αυτή εκτιμάται ότι συνδέεται με την επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας το τελευταίο τρίμηνο του έτους, καθώς και με τις εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικράτησαν το Δεκέμβριο.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ι.7
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ: Β' ΤΡΙΜΗΝΟ ΕΤΟΥΣ
(Σε χιλιάδες άτομα)

	Πληθυσμός			Εργατικό δυναμικό			Απασχολούμενοι			Άνεργοι			Ποσοστό ανεργίας (%)							
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001				
Άνδρες και γυναίκες																				
- σύνολο (15 ετών και άνω)	8.720	8.803	8.876	8.954	4.445	4.463	4.437	4.362	3.967	3.940	3.946	3.918	478	523	491	445	10,8	11,7	11,1	10,2
- 15-64 ετών	6.933	6.922	6.875	6.860	4.331	4.356	4.330	4.258	3.854	3.835	3.840	3.815	477	521	490	444	11,0	11,9	11,3	10,4
- 15-24 ετών	1.419	1.406	1.363	1.336	567	553	520	483	399	377	366	348	169	175	153	136	29,8	31,6	29,4	28,2
- 25 ετών και άνω	7.301	7.397	7.513	7.618	3.878	3.910	3.917	3.879	3.568	3.562	3.580	3.570	309	348	338	309	8,0	8,9	8,6	8,0
Άνδρες																				
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.208	4.222	4.259	4.280	2.693	2.668	2.650	2.607	2.504	2.467	2.457	2.431	188	202	193	175	7,0	7,6	7,2	6,7
- 15-64 ετών	3.387	3.371	3.339	3.325	2.613	2.591	2.573	2.533	2.425	2.391	2.380	2.359	187	200	193	174	7,2	7,7	7,5	6,9
- 15-24 ετών	699	688	667	654	304	284	274	252	239	219	213	199	65	65	60	53	21,4	22,8	21,9	21,0
- 25 ετών και άνω	3.510	3.534	3.592	3.626	2.389	2.384	2.377	2.355	2.265	2.247	2.244	2.232	123	136	133	122	5,1	5,7	5,6	5,2
Γυναίκες																				
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.512	4.581	4.617	4.674	1.753	1.795	1.787	1.756	1.463	1.473	1.489	1.486	290	321	298	269	16,5	17,9	16,7	15,4
- 15-64 ετών	3.546	3.551	3.536	3.535	1.719	1.765	1.757	1.725	1.429	1.444	1.460	1.455	289	321	297	270	16,8	18,1	16,9	15,7
- 15-24 ετών	720	718	696	682	264	269	246	231	160	158	153	149	104	110	93	82	39,4	40,9	37,8	35,5
- 25 ετών και άνω	3.791	3.863	3.921	3.992	1.489	1.526	1.540	1.525	1.303	1.315	1.336	1.337	186	212	205	187	12,5	13,9	13,3	12,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού, 1998-2001.

ποσοστό ανεργίας των νέων 15-24 ετών, από 29,5% το 2000 σε 28,1% το 2001 (βλ. και Πίνακα III.7¹).

Η μέση ετήσια συνολική απασχόληση, ωστόσο, μειώθηκε κατά 0,8% (ή κατά 33.000 άτομα) το 2001. Η μείωση αυτή είναι το τελικό αποτέλεσμα των εξελίξεων που περιγράφονται στη συνέχεια:

– Η απασχόληση στον αγροτικό τομέα (γεωργία και αλιεία) μειώθηκε κατά 6,6%, ακολουθώντας τη μακροπρόθεσμη τάση της. Η μείωση αυτή δεν αντισταθμίστηκε από την ανεπαίσθητη αύξηση (ουσιαστικά στασιμότητα) της απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα (+0,1%) και τη μικρή αύξηση στον τομέα των υπηρεσιών (+0,4%). Στους δύο αυτούς τομείς, άξια λόγου αύξηση της απασχόλησης καταγράφηκε μόνο στις επιχειρήσεις διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, παροχής υπηρεσιών σχετικών με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και εκμίσθωσης μηχανημάτων και εξοπλισμού, στην εκπαίδευση, καθώς και στις κατασκευές (βλ. Πίνακα III.8).

– Ο αριθμός των απασχολούμενων ηλικίας 15-29 ετών και 45 ετών και άνω μειώθηκε (κατά 3,3% και 0,6% αντίστοιχα), γεγονός που ενδεχομένως συνδέεται στη μεν πρώτη περίπτωση με τη διεύρυνση της συμμετοχής των νέων στην εκπαίδευση και κατάρτιση, στη δε δεύτερη με αύξηση του αριθμού των πρόωρα αποχωρούντων και συνταξιοδοτούμενων εργαζομένων.² Και αυτή η μείωση δεν αντισταθμίστηκε από την αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων ηλικίας 30-44 ετών (κατά μόλις 0,3%). Αποτέλεσμα της εξέλιξης αυτής, η οποία αφορούσε και τα δύο φύλα (μείωση των απασχολούμενων ανδρών κατά 19,5 χιλιάδες άτομα και των απασχολούμενων γυναικών κατά 13,5 χιλιάδες), ήταν η ελαφρά μείωση και του ποσοστού απασχόλησης (δηλαδή των απασχολούμενων ηλικίας 15-64 ετών ως ποσοστού του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών) από 55,7% το 2000 σε 55,4% το 2001.³

– Ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων (συμπεριλαμβανομένων των εργοδοτών) μειώθηκε κατά 3,1%, ενώ ιδιαίτερα σημαντική ήταν η μείωση του αριθμού των συμβοηθώντων μελών οικογενείας κατά 12,5%. Οι δύο αυτές κατηγορίες κυριαρχούν στον αγροτικό τομέα, όπου – όπως ήδη αναφέρθηκε – η απασχόληση μειώθηκε. Αντίθετα, ο αριθμός των μισθωτών στο σύνολο της οικονομίας αυξήθηκε κατά 2,2% ή κατά 51.000 άτομα.

Η αύξηση της μισθωτής απασχόλησης – όσον αφορά και το απόλυτο μέγεθός της και το ποσοστό συμμετοχής της στη συνολική απασχόληση – υπήρξε συνεχής την τελευταία εικοσαετία. Συγκεκριμένα, μεταξύ 1983 και 2001 (περίοδο για την οποία υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία) οι απασχολούμενοι μισθωτοί αυξήθηκαν κατά 650.000 άτομα ή με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,8%,⁴ ενώ από 48,4% της συνολικής απασχόλησης έφθασαν να αποτελούν το

1 Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία στον πίνακα αφορούν το δεύτερο τρίμηνο κάθε έτους, για λόγους συγκρισιμότητας με τα στοιχεία που έχουν δημοσιευθεί σε προηγούμενες Εκθέσεις για την προ του 1998 περίοδο (όταν η έρευνα εργατικού δυναμικού διεξαγόταν μόνο στο τρίμηνο αυτό), ενώ στο κείμενο γίνεται αναφορά σε μέσα επίπεδα έτους.

2 Βλ. και Κεφάλαιο VIII σχετικά με την επίσπευση της αποχώρησης δημοσίων υπαλλήλων από την υπηρεσία (ενόψει μεταβολών του ασφαλιστικού καθεστώτος).

3 Τα αντίστοιχα ποσοστά για μεν τους άνδρες ήταν 71,1% το 2000 και 70,9% το 2001, για δε τις γυναίκες 41,2% το 2000 και 40,9% το 2001.

4 Στην εν λόγω περίοδο, το 1991 ήταν το μόνο έτος κατά το οποίο παρατηρήθηκε μικρή μείωση της μισθωτής απασχόλησης.

60,2%. Πρόκειται επομένως για εξέλιξη που δεν αντανακλά μόνο τη συρρίκνωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, αλλά και το βαθμιαίο εκσυγχρονισμό των άλλων τομέων της οικονομίας που είχε ως επακόλουθο την εξάπλωση των σχέσεων εξαρτημένης εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ III.8
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

	2001 (σε χιλ. άτομα)	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή							
		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω ¹	8.954	1,4	0,9	1,0	1,2	0,0	1,0	0,8	0,9
Πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών ¹	6.860	0,5	0,1	0,3	-0,1	2,1	-0,2	-0,7	-0,2
Εργατικό δυναμικό ¹	4.362	2,2	1,1	1,9	-0,5	4,3	0,4	-0,6	-1,7
Απασχόληση: ¹	3.918	1,9	0,9	1,2	-0,4	3,0	-0,7	0,2	-0,7
- Πρωτογενής τομέας ¹	627	-0,4	-1,0	0,5	-2,4	-8,0	-5,0	0,2	-6,5
- Δευτερογενής τομέας ¹	894	-0,6	-0,9	-0,1	-2,1	5,5	-1,3	-1,5	0,7
- Τριτογενής τομέας ¹	2.396	3,8	2,4	2,1	1,1	5,7	0,8	0,8	0,4
Ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ^{1,2}		(49,1)	(49,2)	(49,7)	(48,8)	(51,0)	(50,7)	(50,0)	(48,7)
Ποσοστό απασχόλησης ^{1,3}		(54,1)	(54,5)	(54,9)	(54,8)	(55,6)	(55,4)	(55,8)	(55,6)
Ανεργία ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού ¹	445	(8,9)	(9,1)	(9,6)	(9,6)	(10,8)	(11,7)	(11,1)	(10,2)
Απασχόληση κατά κλάδο:									
- Μεταποίηση ¹	557	-0,3	0,0	-0,3	-2,8	3,4	-1,6	-2,1	0,0
- Κατασκευές ¹	285	0,0	-3,4	0,0	-1,2	13,3	-3,2	1,2	2,9
- Τράπεζες ⁴	62	5,3	4,0	2,8	1,0	1,8	1,1	2,3	-0,9
- Δημόσιο ⁵	346	-2,0	2,2	2,3	1,0	0,9	2,4	1,9	1,0
- Δημ. επιχ/σεις και οργανισμοί ⁶	137	4,4	0,2	-0,3	-1,5	-2,6	-1,9	-4,3	-3,9

1 ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού. Μεταβολή από β' τρίμηνο σε β' τρίμηνο. Αναθεωρημένα στοιχεία βάσει των ορισμών της Eurostat, βάση δεδομένων New Cronos και ΕΣΥΕ.

2 Ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω στο εργατικό δυναμικό.

3 Απασχολούμενοι 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών.

4 Στοιχεία τραπεζών: μεταβολή από Δεκέμβριο σε Δεκέμβριο.

5 Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών: μεταβολή από Δεκέμβριο σε Δεκέμβριο. Η μέση ετήσια απασχόληση εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 2,2% το 1994, 1,4% το 1995, 2,5% το 1996 και 1,1% το 1997, ενώ μειώθηκε κατά 1,1% το 1998. Το 1999 η μέση ετήσια απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,1% (εάν συμπεριληφθεί το προσωπικό των δημόσιων νοσοκομείων και εξομαλυνθεί η διακύμανση του αριθμού των αναπληρωτών καθηγητών), το 2000 κατά 1,8% και το 2001 κατά 0,6%.

6 Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών: μεταβολή από Δεκέμβριο σε Δεκέμβριο. Η μέση ετήσια απασχόληση αυξήθηκε κατά 0,6% το 1994 ή κατά 4,8%, εάν ληφθεί υπόψη η επανυπαγωγή των λεωφορειακών συγκοινωνιών της Αθήνας στο δημόσιο τομέα. Το 1995 η μέση ετήσια απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,5%, το 1996 έμεινε αμετάβλητη, ενώ μειώθηκε κατά 0,6% το 1997, 2,9% το 1998, 1,6% το 1999, 3,9% το 2000 και 4,1% το 2001. Εάν ληφθούν υπόψη μόνο οι δημόσιες επιχειρήσεις, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι: +0,6%, -1,3%, -1,2%, -3,4% για το 1998, -1,9% για το 1999, -4,2% για το 2000 και -4,6% για το 2001.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η εξέλιξη της μερικής απασχόλησης, η οποία μειώθηκε ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης, από 5,8% το 1999 σε 4,5% το 2000 και 4,0% το 2001. Ενώ όμως το 2000 η μείωση του αριθμού των μερικώς απασχολουμένων κατά 51.000 άτομα είχε υπεραντισταθμιστεί από αύξηση του αριθμού των πλήρως απασχολουμένων κατά 54.000 άτομα, το 2001 μειώθηκε και ο αριθμός των μερικώς απα-

σχολουμένων κατά 20.000 άτομα (ή 11,1%) και εκείνος των πλήρως απασχολουμένων κατά 13.000 άτομα (ή 0,4%). Επειδή δεν είναι ακόμη διαθέσιμα τα στοιχεία ως προς την κατανομή της μερικής απασχόλησης το 2001, δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν οριστικά συμπεράσματα για τα αίτια της μείωσης. Παρατηρούνται όμως τα εξής: (α) Το ίδιο έτος αυξήθηκε ικανοποιητικά, όπως ήδη αναφέρθηκε, η μισθωτή απασχόληση. (β) Το προηγούμενο έτος (2000) η μείωση των μερικώς απασχολούμενων μισθωτών κατά 23.000 άτομα είχε συνοδευθεί από αύξηση των πλήρως απασχολούμενων μισθωτών κατά 32.000 άτομα. Με βάση τα δεδομένα αυτά θεωρείται πιθανό ότι όσον αφορά τους μισθωτούς η μείωση του αριθμού των μερικώς απασχολούμενων αντανάκλασε και το 2001 μετακίνηση σε θέσεις πλήρους απασχόλησης, οι οποίες – όπως είναι γνωστό από παλαιότερη έρευνα¹ – προτιμώνται από τους Έλληνες μισθωτούς οι οποίοι ήδη κατέχουν μία θέση εργασίας. (Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι η ύπαρξη περισσότερων ευκαιριών μερικής απασχόλησης δεν θα ενδιέφερε όσους – και κυρίως όσες – παραμένουν εκτός του εργατικού δυναμικού επειδή η ανάληψη θέσεων πλήρους απασχόλησης δεν είναι συμβατή με τις οικογενειακές ή τις άλλες υποχρεώσεις τους, π.χ. για συμμετοχή στην εκπαίδευση).

Στα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού για το 2001 δεν αντανάκλαται μια σημαντική εξέλιξη, δηλαδή η ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της νέας διαδικασίας νομιμοποίησης των παράνομων οικονομικών μεταναστών από χώρες εκτός της ΕΕ. Συγκεκριμένα, στο προβλεπόμενο από το νόμο 2910/2001² διάστημα (5 Ιουνίου-2 Αυγούστου 2001) υποβλήθηκαν 351.000 αιτήσεις νομιμοποίησης (και χορηγήθηκαν ταυτόχρονα προσωρινές άδειες παραμονής εξαμήνης διάρκειας). Η ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής το ταχύτερο δυνατόν,³ με τη χορήγηση κανονικών αδειών παραμονής και εργασίας και την ένταξη της νέας αυτής ομάδας μεταναστών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, ασφαλώς θα συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας. Η ανάλογη διαδικασία που είχε εφαρμοστεί το 1998⁴ είχε ως συνέπεια να αυξηθεί σημαντικά η καταγραφόμενη από την ΕΣΥΕ συνολική απασχόληση και ιδιαίτερα η μισθωτή. Το 2001 όμως, όπως αναφέρεται σε ανακοίνωση της ΕΣΥΕ, η έρευνα εργατικού δυναμικού υποεκτιμά τον αριθμό των αλλοδαπών, αλλά η συνολική εικόνα αναμένεται να αλλάξει και η ποιότητα της έρευνας να αναβαθμιστεί όταν ολοκληρωθεί η επεξεργασία των στοι-

1 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "Ad hoc survey on labour market among employees", *European Economy – Supplement B*, Μάρτιος 2000. Σύμφωνα με την έρευνα, στην Ελλάδα το 69% των μερικώς απασχολούμενων μισθωτών είναι πρόθυμοι να εργαστούν με πλήρη απασχόληση (έναντι 36% στην ΕΕ), ενώ μόνο το 12% των πλήρως απασχολούμενων είναι πρόθυμοι να εργαστούν με μερική απασχόληση (όσο και στην ΕΕ).

2 Ο νόμος αυτός, που ψηφίστηκε το Μάρτιο του 2001, περιλαμβάνει πάγιες ρυθμίσεις για τους οικονομικούς μετανάστες, καθώς και μεταβατικές ρυθμίσεις που αφορούν αφενός τη χορήγηση προσωρινής άδειας παραμονής (διάρκειας 6 μηνών) σε μετανάστες που βρίσκονταν παράνομα στην Ελλάδα τουλάχιστον από τον Απρίλιο του 2000 και αφετέρου την αυτόματη ανανέωση για ένα εξάμηνο των "πράσινων καρτών" (βλ. την επόμενη υποσημείωση) που έληγαν μέχρι τέλους του 2001.

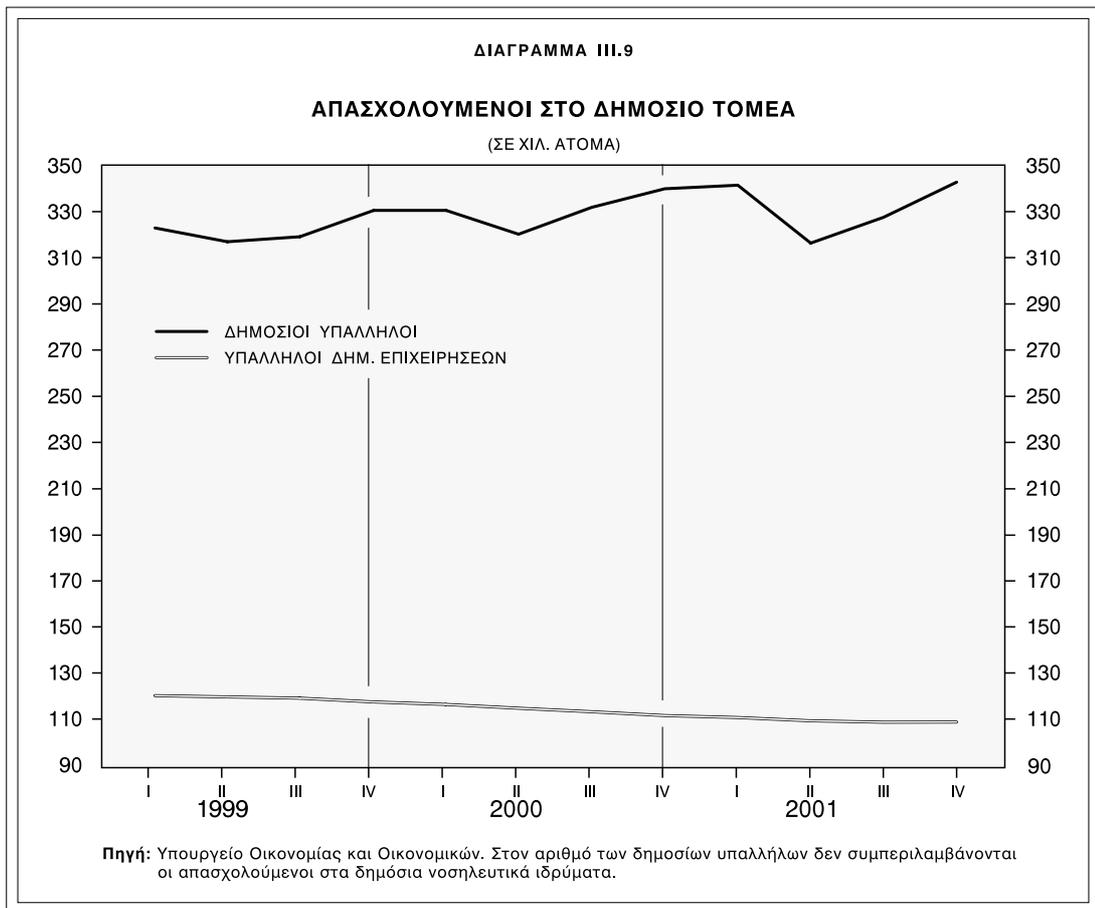
3 Όπως είναι γνωστό, έχουν παρατηρηθεί καθυστερήσεις επειδή οι αρμόδιες υπηρεσίες των νομαρχιών, των δήμων και του ΙΚΑ δεν είναι σε θέση να διεκπεραιώσουν έγκαιρα τις αιτήσεις ενός τόσο μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών.

4 Με βάση τα Π.Δ. 358 και 359/1997, που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 2434/1996 και αργότερα τροποποιήθηκαν με τα Π.Δ. 241 και 242/1998, το άρθρο 73 του Ν. 2676/1998 και το άρθρο 20 του Ν. 2736/99. Η διαδικασία αυτή οδήγησε στην υποβολή αιτήσεων από 373.000 μετανάστες, στην υποβολή πλήρων δικαιολογητικών από 225.000 και στη χορήγηση "πράσινων καρτών" σε περισσότερους από 170.000.

χείων της Απογραφής Πληθυσμού του 2001 (η οποία θα επιτρέψει και καλύτερο σχεδιασμό του δείγματος της έρευνας).

Το 2001 η απασχόληση στο Δημόσιο (συμπεριλαμβανομένων των νοσοκομείων) αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,6%, ενώ η απασχόληση στις δημόσιες επιχειρήσεις μειώθηκε κατά 4,6% (βλ. Διάγραμμα III.9). Στις τράπεζες, εξάλλου, η απασχόληση μειώθηκε κατά 0,9% μεταξύ Δεκεμβρίου 2000 και Δεκεμβρίου 2001.

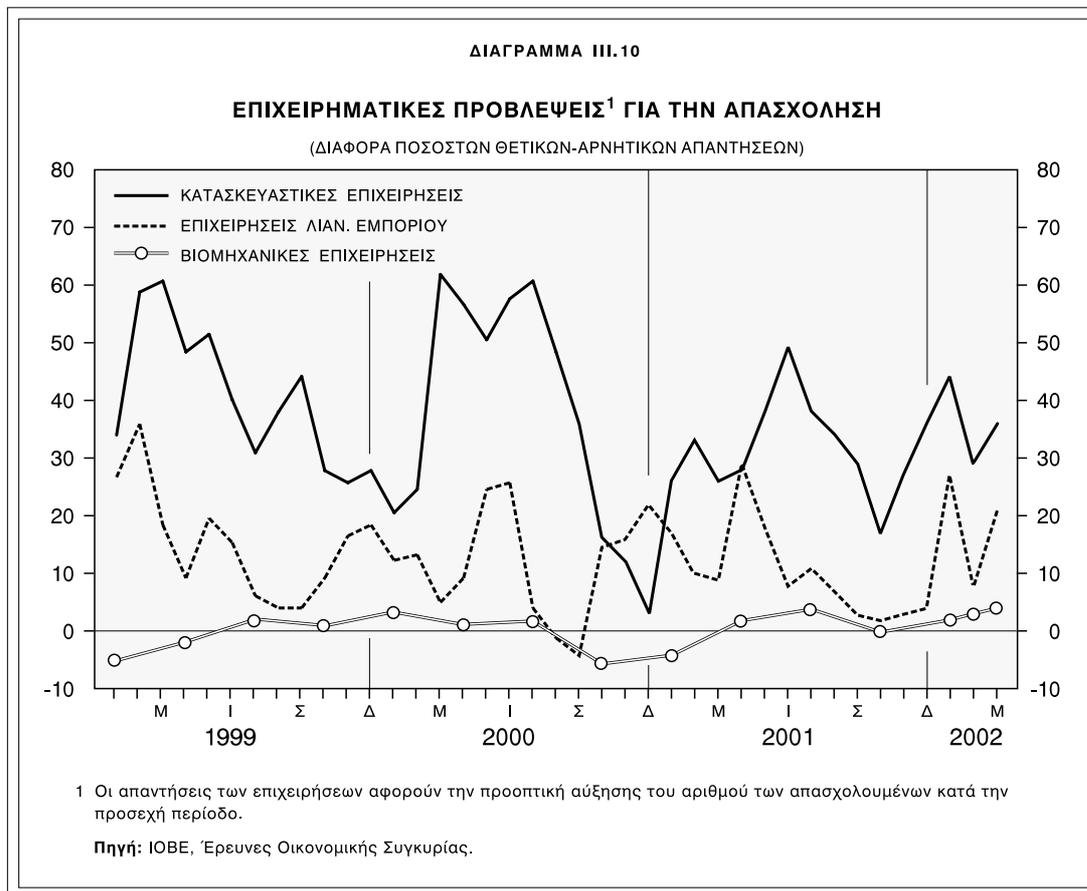
Όσον αφορά το μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα, χρήσιμη πηγή πληροφόρησης για την εξέλιξη της απασχόλησης αποτελούν οι μηνιαίες έρευνες συγκυρίας του IOBE. Στη διάρ-

κεια του 2001 οι εκτιμήσεις/προβλέψεις των επιχειρήσεων για την απασχόληση (βλ. Διάγραμμα III.10) υποδήλωναν σαφέστατη αύξηση στις κατασκευές, αύξηση στο λιανικό εμπόριο και ελαφρότατη ανάκαμψη στη μεταποίηση. Εξάλλου, σύμφωνα με την έρευνα της NTC Research για το δείκτη PMI, η απασχόληση στη μεταποίηση αυξανόταν συνεχώς στη διάρκεια του 2001 (με εξαίρεση το Νοέμβριο), αλλά με ρυθμό χαμηλότερο από ό,τι το 2000.

Τέλος, το 2001 οι αναγγελίες προσλήψεων (από ιδιωτικές επιχειρήσεις) στον ΟΑΕΔ αυξήθηκαν κατά 5,6%, οι καταγγελίες συμβάσεων (απολύσεις) αυξήθηκαν κατά 11,7% και οι οικειοθελείς αποχωρήσεις αυξήθηκαν κατά 13,1% – στοιχεία που υποδη-

λώνουν αυξημένη κινητικότητα στην αγορά εργασίας (βλ. Πίνακα ΠΙ.9). Με βάση τα απόλυτα μεγέθη, στη διάρκεια του 2001 οι προσλήψεις στον ιδιωτικό τομέα υπερέβησαν το άθροισμα των απολύσεων και των οικειοθελών αποχωρήσεων κατά 49.467 άτομα, κατ'

αρχήν υποδηλώνοντας ισόποση αύξηση των νέων θέσεων εργασίας.¹ Ωστόσο, σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, η αύξηση των νέων θέσεων εργασίας ήταν μικρότερη από ό,τι τα δύο προηγούμενα έτη (2000: +102.266, 1999: +131.277).²

1 Αύξηση της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα το 2001 προκύπτει και από στοιχεία του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (που ανακοινώθηκαν από το Υπουργείο Εργασίας στις 9.10.2001), σύμφωνα με τα οποία ο αριθμός των εργαζομένων σε ένα δείγμα σχετικά μεγάλων επιχειρήσεων έχει αυξηθεί κατά 1,9% σε σχέση με το 2000.

2 Αξίζει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει αυστηρή αντιστοίχιση μεταξύ των στοιχείων αυτών και της έρευνας απασχόλησης της ΕΣΥΕ. Συγκεκριμένα, από την ανάλυση των ροών απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα προκύπτει ότι δημιουργήθηκαν 131.000 θέσεις εργασίας στη διάρκεια του 1999, 102.000 θέσεις στη διάρκεια του 2000 και 49.000 θέσεις στη διάρκεια του 2001. Με βάση την έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ, στη διάρκεια του 1999 (δηλαδή μεταξύ του δ' τριμήνου του 1998 και του δ' τριμήνου του 1999) ο αριθμός των απασχολούμενων μισθωτών (στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα) αυξήθηκε μόνο κατά 14.000, στη διάρκεια του 2000 αυξήθηκε κατά 74.000 άτομα και στη διάρκεια του 2001 κατά 19.000 άτομα (αν και η μέση ετήσια αύξηση το 2001 ήταν 51.000 άτομα). Θεωρείται πιθανό ότι η καθαρή αύξηση των θέσεων εργασίας που προκύπτει με βάση τα στοιχεία των ροών αποτελεί υπερεκτίμηση (ή τουλάχιστον αποτελούσε μέχρι το 2000), εάν ληφθεί υπόψη ότι τα στοιχεία για τις προσλήψεις και τις απολύσεις είναι περισσότερο αξιόπιστα από εκείνα για τις αποχωρήσεις (οι τελευταίες ενδέχεται να μην καταγράφονται πλήρως).

Η μείωση του ποσοστού ανεργίας, η αύξηση της μισθωτής απασχόλησης και η διεύρυνση της συμμετοχής των νέων σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης αντανακλούν τον υψηλό ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με τα προγράμματα προώθησης της απασχόλησης και – σε κάποιο βαθμό – την εφαρμογή νέων ρυθμίσεων για την ενίσχυση της αποτελεσματικής λειτουργίας της αγοράς εργασίας .

Κατ' αρχάς, το 2001 άρχισαν να εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 2874/2000, οι οποίες αφορούσαν κυρίως: (α) την περισσότερο ευέλικτη διευθέτηση του χρόνου εργασίας και – παράλληλα – την ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να αυξάνουν την απασχόληση (αντί να προσφεύγουν στη χρήση των υπερωριών) όταν αυξάνεται η ζήτηση για το προϊόν τους, (β) τη μείωση των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών για τους χαμηλόμισθους, (γ) τον εξορθολογισμό των ρυθμίσεων για τον έλεγχο των ομαδικών απολύσεων και (δ) την τόνωση της προσφοράς εργασίας μέσω της παροχής οικονομικών κινήτρων προς τους επιδοτούμενους ανέργους για τη μετακίνησή τους σε θέσεις μερικής απασχόλησης. Τα

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι Ι.9
ΡΟΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

	1999	2000	2001
Αναγγελίες πρόσληψης	886.168	978.266	1.033.085
Καταγγελίες σύμβασης	477.166	534.805	597.575
Οικειοθελείς αποχωρήσεις	277.725	341.195	386.043
Καθαρή διαφορά (νέες θέσεις εργασίας)	131.277	102.266	49.467

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας-ΟΑΕΔ.

διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν ακόμη πλήρη αξιολόγηση της επίδρασης των νέων μέτρων. Είναι πάντως ενδιαφέρον ότι τον Ιούλιο του 2001, σύμφωνα με την έρευνα ΡΜΙ για τη μεταποίηση, οι υπεύθυνοι προμηθειών των επιχειρήσεων ανέφεραν ότι “οι νέοι κανονισμοί για τη μείωση των αμειβομένων υπερωριών [που είχαν αρχίσει να εφαρμόζονται από τον Απρίλιο] τούς ανάγκασαν να αυξήσουν τα επίπεδα απασχόλησης για τη διατήρηση της παραγωγής”. Εξάλλου, μέχρι τον Οκτώβριο του 2001 είχαν γίνει γνωστές τρεις περιπτώσεις επιχειρήσεων (μιας αλευροβιομηχανίας, μιας χαρτοβιομηχανίας και μιας επιχείρησης παραγωγής ενδυμάτων, με απασχόληση από 100 έως 320 άτομα)¹ οι οποίες είχαν καταλήξει σε συμφωνίες με το προσωπικό τους για τη διεύρεση του χρόνου εργασίας σε ετήσια βάση, με παράλληλη μείωση του μέσου εβδομαδιαίου ωραρίου.

Το Νοέμβριο του 2001 ψηφίστηκε ο Ν. 2956/2001 για την αναδιάρθρωση του ΟΑΕΔ. Ο ΟΑΕΔ παραμένει νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και οι σκοποί του δεν

¹ Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, “Τρεις συμφωνίες για διεύρεση του χρόνου εργασίας στα πλαίσια του Ν. 2874/2000”, 1 Οκτωβρίου 2001.

μεταβάλλονται. Ωστόσο, οι σκοποί του για (α) την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού και την επαγγελματική του ένταξη στην αγορά εργασίας (ιδίως με την εφαρμογή της εξατομικευμένης παρέμβασης), (β) την αναβάθμιση των γνώσεων, προσόντων και δεξιοτήτων και την προσαρμογή τους στις σύγχρονες απαιτήσεις και (γ) τη συγκέντρωση, στατιστική παρακολούθηση και επεξεργασία των στοιχείων της εγγεγραμμένης ανεργίας και τη μελέτη των συνθηκών και ευκαιριών απασχόλησης προωθούνται από τρεις νέες, ευέλικτες εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (με μοναδικό μέτοχο τον ΟΑΕΔ): την εταιρία “Υπηρεσίες Υποστήριξης Ανθρώπινου Δυναμικού Α.Ε.”, κύρια ευθύνη της οποίας θα είναι η λειτουργία των Κέντρων Προώθησης Απασχόλησης, την εταιρία “Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.”, που θα έχει την ευθύνη των δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχικής και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και της διά βίου μάθησης (ΙΕΚ, ΚΕΚ κ.λπ.) και, τέλος, την εταιρία “Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική-Πληροφορική Α.Ε.”, η οποία αποτελεί μετεξέλιξη του Εθνικού Παρατηρητηρίου Απασχόλησης και του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας (τα οποία είχαν ήδη συγχωνευθεί).

Στον ίδιο νόμο (2956/2001) περιλήφθηκαν και διατάξεις που θεσπίζουν τους όρους λειτουργίας Εταιριών Προσωρινής Απασχόλησης,¹ η ύπαρξη των οποίων δεν προβλεπόταν προηγουμένως από τη νομοθεσία (με εξαίρεση τα “ιδιωτικά γραφεία συμβούλων εργασίας” του Ν. 2639/98, τα οποία κάλυπταν περιορισμένες περιπτώσεις μεσολάβησης μεταξύ ζήτησης και προσφοράς εργασίας, όχι όμως κατ’ ανάγκη για προσωρινή απασχόληση). Αντικείμενο της δραστηριότητας των εταιριών αυτών θα είναι η παροχή εργασίας από μισθωτούς τους σε άλλους εργοδότες (έμμεσους εργοδότες) με τη μορφή της προσωρινής απασχόλησης για διάστημα οκτώ μηνών (που θα μπορεί να παραταθεί για άλλους οκτώ μήνες).² Ο νόμος κατοχυρώνει τα εργασιακά δικαιώματα των προσωρινά απασχολούμενων και αναμένεται ότι θα συμβάλει στην αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας, εφόσον: (α) θα προσφέρει στους ανέργους αρχικά μεν εργασιακή εμπειρία και πρόσβαση στην αγορά, τελικά δε αυξημένες ευκαιρίες μονιμότερης απασχόλησης και (β) θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις την ταχύτερη προσαρμογή της απασχόλησης στις βραχυχρόνιες διακυμάνσεις της ζήτησης για το προϊόν τους.

Στη διάρκεια του 2001 συνεχίστηκε η εφαρμογή της πολιτικής για την απασχόληση, με βάση το ετήσιο “Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση” (ΕΣΔΑ – Απρίλιος 2001). Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο σχεδιασμό των προγραμμάτων κατάρτισης για την τριετία 2001-2003, ώστε να ανταποκρίνονται περισσότερο στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.³ Για το τρέχον έτος, ανακοινώθηκαν ήδη οι βασικές κατευθύνσεις του ΕΣΔΑ

1 Οι λεπτομέρειες της εφαρμογής των διατάξεων αυτών ρυθμίστηκαν με υπουργική απόφαση που εκδόθηκε στις 6.3.2002.

2 Σε περίπτωση συνέχισης της απασχόλησης του μισθωτού μετά τη λήξη της παράτασης και για διάστημα μεγαλύτερο από δύο μήνες, η σύμβαση του προσωρινά απασχολούμενου με την Εταιρία θα μετατρέπεται σε σύμβαση αορίστου χρόνου με τον έμμεσο εργοδότη.

3 Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκαν και τα ευρήματα της μεγάλης έρευνας “Σύνδεση εξειδικευμένης συνεχιζόμενης κατάρτισης ανέργων με τις ανάγκες των επιχειρήσεων” που πραγματοποιήθηκε από την εταιρία Metron Analysis για λογαριασμό του Υπουργείου Εργασίας σε δείγμα 6.228 επιχειρήσεων στο διάστημα Φεβρουαρίου-Απριλίου 2001 (τα αποτελέσματα δημοσιεύθηκαν τον Ιούλιο του 2001).

2002, μια βασική επιδίωξη του οποίου θα είναι η διευκόλυνση της εισόδου στην αγορά εργασίας (η οποία συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, τη διευκόλυνση της ένταξης των γυναικών και τη δημιουργία θέσεων μερικής απασχόλησης). Ήδη στα νέα προγράμματα επιδότησης της απασχόλησης που ανακοινώθηκαν από τον ΟΑΕΔ (4.3.2002) περιλαμβάνεται για πρώτη φορά και η επιδότηση προσλήψεων σε θέσεις μερικής απασχόλησης.

Τέλος, με πρόσφατη υπουργική απόφαση αυξήθηκε από 1.1.2002 το βασικό ημερήσιο επίδομα ανεργίας κατά 5% και διαμορφώθηκε σε 10,58 ευρώ (δηλαδή ποσό ίσο με το 48,2% του κατώτατου ημερομισθίου).¹

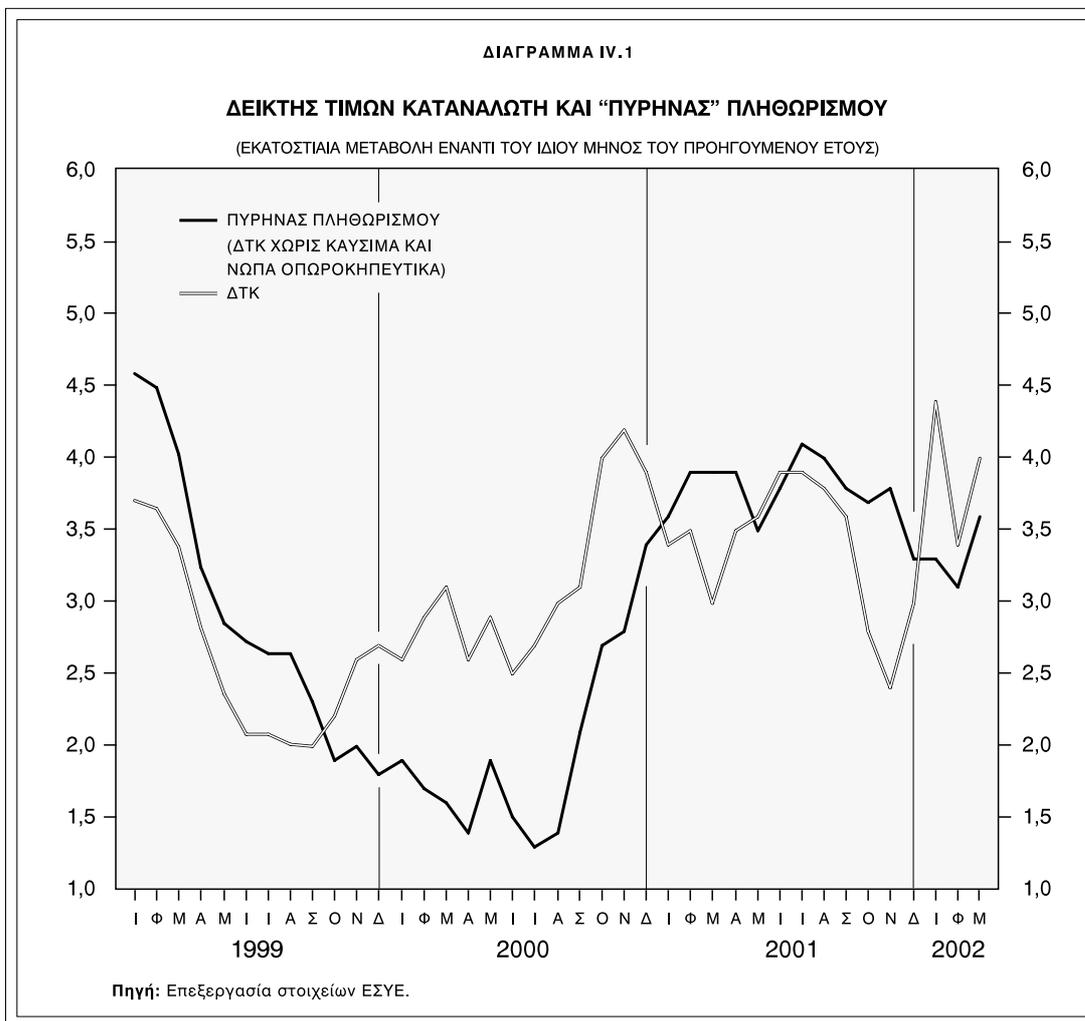
1 Το ανώτατο ημερήσιο επίδομα ανεργίας αυξήθηκε επίσης κατά 5% (σε 11,19 ευρώ).

IV. ΤΙΜΕΣ, ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΔΗ

1. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΤΙΜΕΣ

1.1 Σύνοψη εξελίξεων

Η εξέλιξη του πληθωρισμού στην Ελλάδα ήταν το 2001 γενικά ανάλογη με εκείνη του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο. Ωστόσο, ο ρυθμός ανόδου των τιμών διαμορφώθηκε σε υψηλότερα επίπεδα από ό,τι στη ζώνη του ευρώ και η διαφορά μεταξύ των

δύο ρυθμών αυξήθηκε. Συγκεκριμένα, ο πληθωρισμός με βάση τον ΕνΔΤΚ επιταχύνθηκε από 3,7% το Δεκέμβριο του 2000 σε 4,5% τον Ιούνιο του 2001, αλλά στη συνέχεια παρουσίασε σταθερή υποχώρηση μέχρι και το Νοέμβριο (2,9%), ενώ το Δεκέμβριο αυξήθηκε, για λόγους που εξηγούνται παρακάτω, στο 3,5% (βλ. Διάγραμμα Π.4). Η διαφορά πληθω-

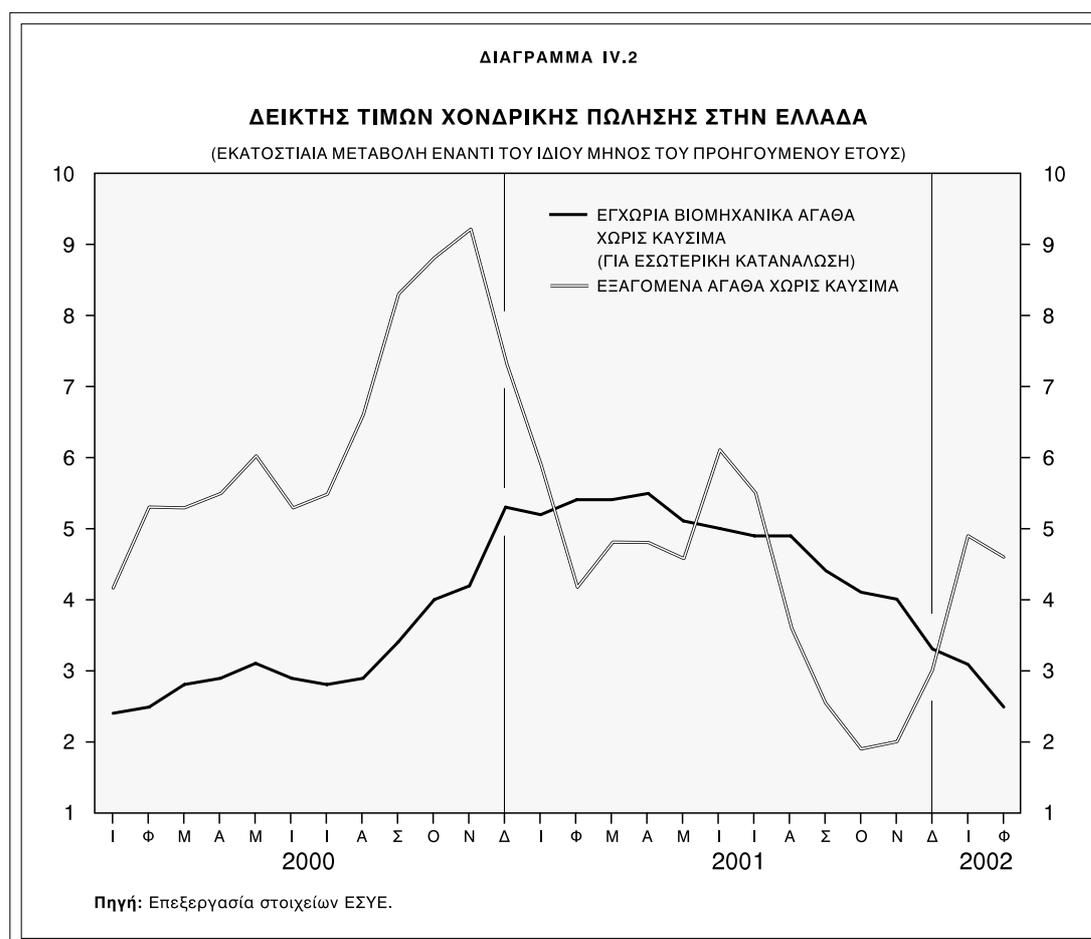
Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι V.1
ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΙΜΩΝ
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)

Έτη ή τμήματα	Δείκτης τιμών καταναλωτή										Δείκτης τιμών χονδρικής πώλησης				
	Ειδικοί δείκτες										Ειδικοί δείκτες				
	Γενικός	Αγαθά	Υπηρεσίες	ΔΤΚ χωρίς οπτο-ακουστικά & καύσιμα	ΔΤΚ χωρίς εθελ. διατροφής & καύσιμα	Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	Νισιά οπτο-ακουστικά	Καύσιμα	Γενικός	Προϊόντα για εσωτερική κατανάλωση	Βιομηχανικά	Βιομηχανικά χωρίς καύσιμα	Εξαγόμενα προϊόντα	Εισαγόμενα προϊόντα	
1993	14,4	11,9	19,0	14,8	15,0	12,7	1,5	16,8	11,9	5,4	13,5	...	11,3	12,2	
1994	10,9	10,9	10,9	11,0	10,8	12,9	24,8	2,7	8,7	13,7	7,4	8,5	8,7	9,2	
1995	8,9	7,5	11,4	9,4	9,6	8,4	8,2	2,8	7,8	5,1	8,1	8,7	10,2	7,0	
1996	8,2	7,2	9,9	8,1	8,4	7,0	8,4	10,2	6,1	8,9	7,1	6,1	5,6	1,6	
1997	5,5	3,7	8,4	6,0	6,8	4,1	11,0	-4,9	3,3	4,2	4,0	3,8	2,9	2,1	
1998	4,8	3,9	6,2	5,3	5,7	4,4	7,0	-5,9	3,9	7,5	2,8	4,3	3,0	5,4	
1999	2,6	1,7	4,0	2,9	3,0	2,4	1,8	-1,7	2,1	3,4	3,7	2,6	-0,1	0,5	
2000	3,2	3,4	2,8	2,0	2,0	1,9	1,4	26,9	7,8	3,0	8,4	3,3	10,5	6,1	
2001	3,4	3,2	3,7	3,8	3,7	5,1	9,2	-4,8	3,5	10,8	3,1	4,7	2,5	3,0	
1998	α'	3,4	6,0	4,5	5,0	4,9	16,8	-4,7	3,5	11,2	2,1	3,4	3,1	4,3	
	β'	5,3	4,5	6,5	5,7	4,6	5,4	-2,2	5,1	3,4	4,1	5,0	5,8	7,1	
	γ'	5,1	4,3	6,4	5,9	3,8	-0,8	-3,4	3,5	1,7	3,0	4,6	2,5	5,4	
	δ'	4,3	3,2	5,8	5,2	4,4	6,8	-13,3	3,4	14,4	2,2	4,1	0,7	5,1	
1999	α'	3,6	2,8	4,9	4,4	4,3	6,4	-11,9	2,1	10,0	2,3	3,7	-0,9	1,8	
	β'	2,4	1,3	4,2	2,9	1,7	1,7	-6,1	0,2	4,7	2,0	2,0	-3,4	-1,6	
	γ'	2,0	0,8	3,8	2,5	1,2	-4,6	-2,1	2,0	-1,8	4,3	2,2	-0,3	0,5	
	δ'	2,5	2,0	3,1	1,9	2,4	2,9	14,9	4,2	0,7	6,2	2,4	4,4	1,5	
2000	α'	2,9	3,0	2,8	1,7	1,9	0,3	29,0	7,0	1,0	8,2	2,6	9,6	4,9	
	β'	2,7	2,7	2,6	1,6	1,8	0,0	25,8	7,6	2,7	8,2	3,0	10,0	6,0	
	γ'	3,0	3,2	2,7	1,6	2,4	9,9	23,8	8,3	9,0	8,4	3,0	10,6	6,2	
	δ'	4,1	4,7	3,2	2,9	1,5	-2,8	28,9	8,4	0,2	8,9	4,5	11,7	7,4	
2001	α'	3,3	2,9	3,9	3,8	1,9	-5,7	3,4	4,7	-0,6	5,4	5,3	4,7	5,0	
	β'	3,7	3,7	3,7	3,8	4,6	7,4	2,4	5,3	11,0	5,3	5,1	5,0	3,8	
	γ'	3,8	3,9	3,6	4,0	3,9	14,0	-4,4	3,1	11,7	2,4	4,8	2,1	2,8	
	δ'	2,7	2,2	3,6	3,6	3,4	23,7	-18,7	1,0	21,7	-0,5	3,8	-1,3	0,3	

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ.

ρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ κυμάνθηκε μεταξύ 0,5 και 1,7 εκατοστιαίας μονάδας στη διάρκεια του 2001 (1,2 εκατοστιαία μονάδα κατά μέσο όρο¹). Το Δεκέμβριο, όταν η διαφορά διαμορφώθηκε σε 1,5 εκατοστιαία μονάδα, η Ελλάδα κατείχε την τέταρτη θέση στη ζώνη του ευρώ (μετά την Ολλανδία, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία).

Με βάση τον εθνικό ΔΤΚ, ο πληθωρισμός έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο τον Ιούνιο και τον Ιούλιο, αλλά δεν υπερέβη το επίπεδο του Δεκεμβρίου 2000 (3,9%). Στη συνέχεια, υποχώρησε στο 2,4% μέχρι και το Νοέμβριο (σε σημαντικό βαθμό λόγω της

μείωσης των τιμών των καυσίμων), ενώ το Δεκέμβριο αυξήθηκε και πάλι (3,0%), κυρίως εξαιτίας της μεγάλης ανόδου των τιμών των ναπών οπωροκηπευτικών, η οποία οφειλόταν κυρίως στις εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Ο πυρήνας του πληθωρισμού (μετρούμενος με βάση τον εθνικό ΔΤΚ χωρίς καύσιμα και ναπά οπωροκηπευτικά) επίσης έφθασε στο μέγιστο επίπεδό του τον Ιούλιο (4,1%), αλλά στη συνέχεια υποχώρησε σταθερά και διαμορφώθηκε στο 3,3% το Δεκέμβριο (βλ. Διάγραμμα IV.1 και Πίνακα IV.1).

1 Το 2001 ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ ήταν 3,7% στην Ελλάδα και 2,5% στη ζώνη του ευρώ.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του εθνικού ΔΤΚ ήταν 3,4% το 2001, δηλαδή ελαφρά υψηλότερος από ό,τι το 2000 (3,2%). Το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού (ΔΤΚ χωρίς καύσιμα και νωπά οπωροκηπευτικά) σχεδόν διπλασιάστηκε και διαμορφώθηκε στο 3,8% (έναντι 2,0% το 2000).

Στο επίπεδο της χονδρικής πώλησης, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κυριότερου δείκτη, δηλαδή των τιμών των εγχώριων βιομηχανικών προϊόντων για εσωτερική κατανά-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι V.2
ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΕΞΑΓΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ “ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑ
ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ”¹
(Εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

	Σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής	Τιμές χονδρικής				
		Σύνολο		Χωρίς καύσιμα		
		Σε δραχμές	Σε ξένο νόμισμα	Σε δραχμές	Σε ξένο νόμισμα	
2000	Ιαν.	-5,6	8,1	2,0	4,2	-1,7
	Φεβρ.	-6,4	10,3	3,2	5,3	-1,5
	Μάρτ.	-6,6	10,6	3,3	5,3	-1,7
	Απρ.	-6,1	9,1	2,4	5,5	-1,0
	Μάιος	-7,1	10,5	2,7	6,0	-1,5
	Ιούν.	-6,1	10,4	3,7	5,3	-1,1
	Ιούλ.	-6,0	9,2	2,7	5,5	-0,8
	Αύγ.	-6,4	9,7	2,7	6,7	-0,2
	Σεπτ.	-6,6	12,8	5,4	8,3	1,2
	Οκτ.	-6,7	13,7	6,0	8,8	1,5
	Νοέμ.	-6,2	12,8	5,8	9,2	2,5
	Δεκ.	-4,6	8,6	3,7	7,3	2,4
2001	Ιαν.	-3,1	6,1	2,8	5,8	2,6
	Φεβρ.	-2,5	4,2	1,6	4,3	1,7
	Μάρτ.	-1,7	3,8	2,1	4,8	3,1
	Απρ.	-1,0	5,3	4,2	4,8	3,7
	Μάιος	-0,7	4,8	4,1	4,6	3,9
	Ιούν.	-1,9	4,9	2,9	6,1	4,1
	Ιούλ.	-1,5	4,2	2,7	5,5	4,0
	Αύγ.	0,1	2,3	2,3	3,6	3,7
	Σεπτ.	1,1	-0,1	1,0	2,4	3,5
	Οκτ.	1,8	-2,2	-0,5	1,9	3,8
	Νοέμ.	1,4	-2,1	-0,7	2,0	3,4
	Δεκ.	0,9	0,5	1,5	3,0	3,9
2002	Ιαν.	-0,3	3,6	3,3	4,9	4,7
	Φεβρ.	-0,2	2,8	2,6	4,6	4,4

¹ Για την έννοια του όρου, βλ. υποσημείωση 5 στη σελ. 128.

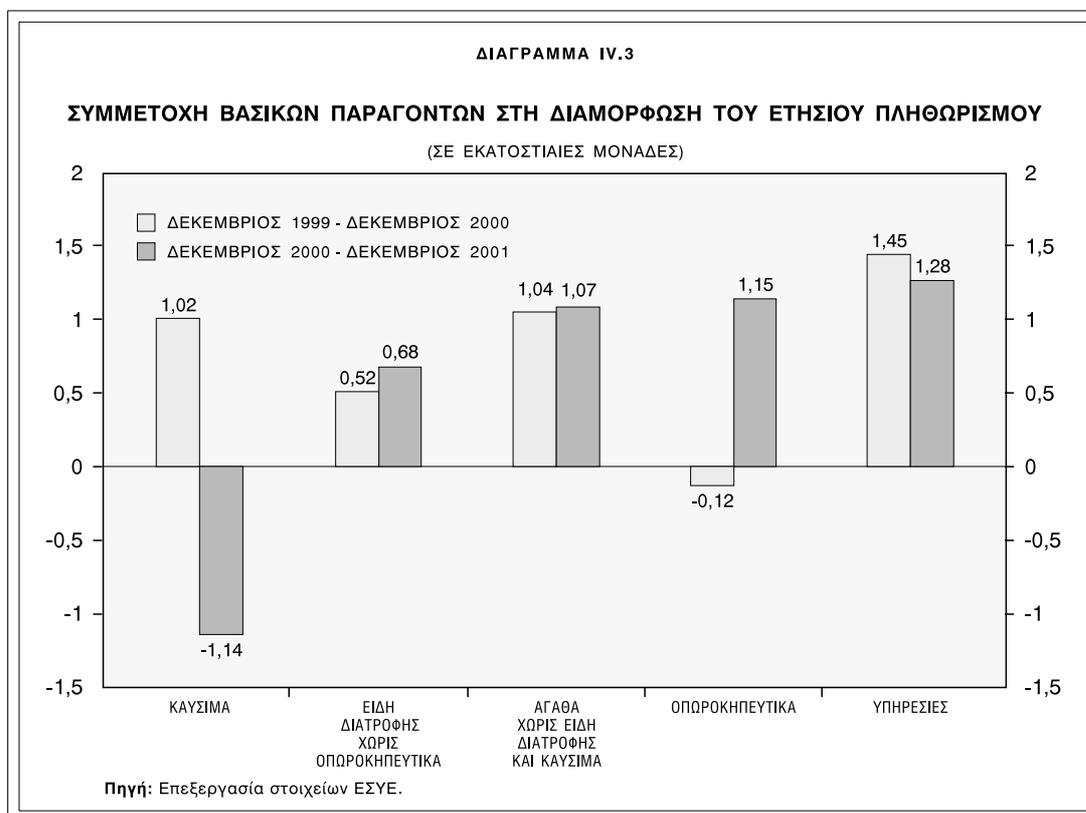
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ και Τράπεζας της Ελλάδος.

λωση, επιβραδύνθηκε σημαντικά στη διάρκεια του 2001, από 7,0% το Δεκέμβριο του 2000 σε 0,3% το Δεκέμβριο του 2001, κυρίως λόγω της ευνοϊκής εξέλιξης των τιμών των καυσίμων. Χωρίς τα καύσιμα, οι τιμές αυτές παρουσίασαν σχεδόν σταθερό ρυθμό αύξησης τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2001, ο οποίος ήταν περίπου διπλάσιος από ό,τι στο αντίστοιχο διάστημα του 2000. Στη συνέχεια όμως, ο ρυθμός ανόδου υποχώρησε σταδιακά και διαμορφώθηκε στο 3,3% το Δεκέμβριο (από 5,3% το Δεκέμβριο του 2000 – βλ. Διάγραμμα IV.2).

Ακόμη μεγαλύτερη ήταν η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των δραχμικών τιμών των εξαγόμενων προϊόντων εκτός καυσίμων (από 7,3% το Δεκέμβριο του 2000 σε 3,0% το Δεκέμβριο του 2001), αν και ο ρυθμός ανόδου των τιμών αυτών σε όρους ξένου νομίσματος παρουσίασε επιτάχυνση από 2,4% σε 3,9% αντίστοιχα (βλ. τον Πίνακα IV.2).

1.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες του πληθωρισμού

Η διακύμανση του πληθωρισμού (με βάση τον ΔΤΚ) στη διάρκεια του 2001 αντανακλά κυρίως τις διακυμάνσεις των ρυθμών μεταβολής των εγχώριων λιανικών τιμών των καυσίμων και των νωπών οπωροκηπευτικών. Εξάλλου, η άμεση συμβολή των τιμών των επιμέρους κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών στη συνολική αύξηση του ΔΤΚ μεταξύ

Δεκεμβρίου 2000 και Δεκεμβρίου 2001 (καθώς και στο αμέσως προηγούμενο δωδεκάμηνο) παρουσιάζεται στο Διάγραμμα IV.3.

Μεγαλύτερη σημασία έχει η αύξηση του πυρήνα του πληθωρισμού το 2001, η οποία οφείλεται κυρίως στις έμμεσες και με χρονική υστέρηση επιπτώσεις που είχαν στις τιμές των εγχωρίως παραγόμενων και των εισαγόμενων τελικών αγαθών και υπηρεσιών η άνοδος των διεθνών τιμών των καυσίμων και η υποχώρηση της ισοτιμίας του ευρώ (και,

σε μικρότερη έκταση, της ισοτιμίας της δραχμής έναντι του ευρώ) οι οποίες παρατηρήθηκαν το 2000. (Οι ίδιοι παράγοντες εξηγούν και την επιτάχυνση του μέσου ετήσιου ρυθμού ανόδου των χονδρικών τιμών των εγχώριων βιομηχανικών αγαθών χωρίς καύσιμα σε 4,7% κατά μέσο όρο το 2001 από 3,3% το 2000, καθώς και τη σχετικά μικρή επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των χονδρικών τιμών των εισαγόμενων τελικών προϊόντων χωρίς καύσιμα από 5,0% το 2000 σε 3,3% το 2001.) Οι έμμεσες αυτές επιπτώσεις άρχισαν να περιορίζονται βαθμιαία μετά τον Ιούλιο.¹ Αντίθετα, η γενικά πτωτική τάση των διεθνών τιμών των καυσίμων και των άλλων πρώτων υλών στη διάρκεια του 2001 (βλ. Διάγραμμα IV.4),² η περιορισμένη (σε σύγκριση με το 2000) υποχώρηση του μέσου ετήσιου επιπέδου της διμερούς ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου³ και η ισχύς, από 1.1.2001, της αμετάκλητα καθορισμένης ισοτιμίας μετατροπής της δραχμής σε ευρώ συνέβαλαν άμεσα στη συγκράτηση των εγχώριων τιμών των καυσίμων⁴ και του ρυθμού ανόδου του ΔTK το 2001.

Υπενθυμίζεται ότι από την 1η Ιανουαρίου μέχρι το τέλος του 2001 η κεντρική ισοτιμία της δραχμής (340,75 δραχ. ανά ευρώ) αποτελούσε τη σταθερή ισοτιμία μετατροπής της δραχμής σε ευρώ, όπως είχε καθοριστεί αμετάκλητα με την απόφαση του Συμβουλίου ECOFIN της 19ης Ιουνίου 2000. Εξ αυτού του λόγου, η εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής έναντι των άλλων νομισμάτων εκτός του ευρώ ταυτιζόταν πλέον με την εξέλιξη της ισοτιμίας του ευρώ έναντι των νομισμάτων αυτών. Ωστόσο, στη διάρκεια του 2001 εμφανιζόταν διαφοροποίηση των *ετήσιων ρυθμών μεταβολής* λόγω των αποκλίσεων της δραχμής από την κεντρική της ισοτιμία κατά το προηγούμενο έτος (2000). Οι εξελίξεις των διμερών ισοτιμιών του ευρώ έναντι των νομισμάτων εκτός της ζώνης του ευρώ είχαν αποτέλεσμα την υποχώρηση του μέσου ετήσιου επιπέδου της “σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής”⁵ κατά 0,6% το 2001, ενώ το 2000 η αντίστοιχη υποχώρηση είχε φθάσει το 6,2% (βλ. Διάγραμμα IV.5).

1 Σημειώνεται επίσης ότι η ένταση του ανταγωνισμού στην απελευθερωμένη αγορά τηλεπικοινωνιών οδήγησε σε μείωση των τιμών των υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας. Η μείωση των τιμών αυτών τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2001 καθώς και το πρώτο δίμηνο του 2002 συνέβαλε στον περιορισμό της αύξησης του πυρήνα του πληθωρισμού κατά 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας.

2 Η τιμή του πετρελαίου τύπου Brent ήταν 21,5 ευρώ το Δεκέμβριο του 2001, έναντι 28,8 ευρώ το Δεκέμβριο του 2000. Επίσης, οι τιμές των πρώτων υλών εκτός ενέργειας (σε ευρώ) μειώνονταν με ετήσιο ρυθμό 12,3% το Δεκέμβριο του 2001, ενώ το Δεκέμβριο του 2000 αυξάνονταν με ρυθμό 6,1%. Βλ. ΕΚΤ, *Μηνιαίο Δελτίο*, Απρίλιος 2002, Πίνακα 4.2, σελ. 43*.

3 Το μέσο ετήσιο επίπεδο της ισοτιμίας ήταν 1,066 δολάρια/ευρώ το 1999, 0,924 το 2000 και 0,896 το 2001. Βλ. ΕΚΤ, *Μηνιαίο Δελτίο*, Απρίλιος 2002, Πίνακα 10, σελ. 68*.

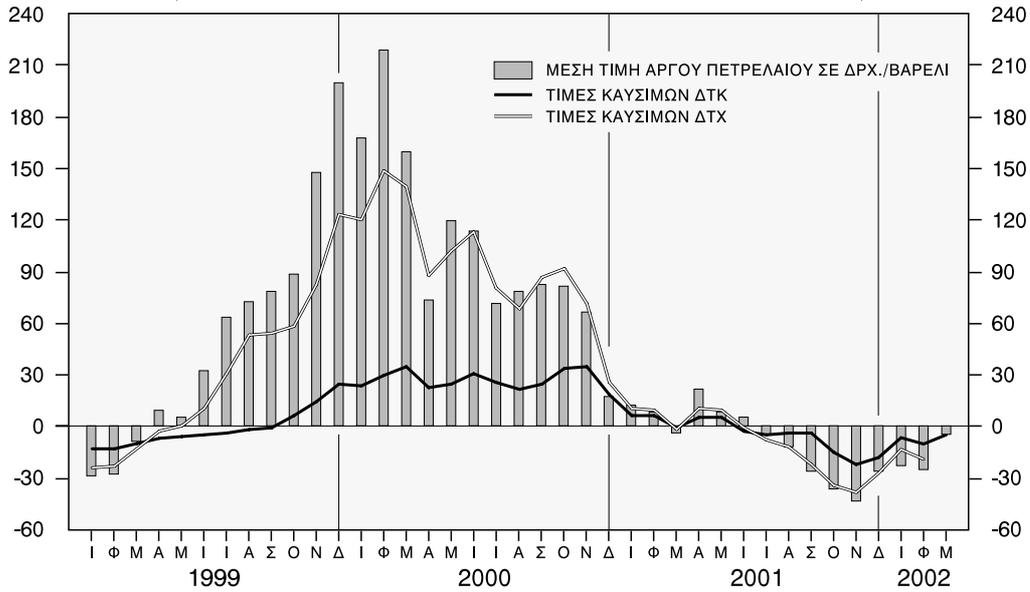
4 Οι τιμές των καυσίμων που περιλαμβάνονται στον ΔTK μειώθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,8% το 2001, έναντι αύξησης κατά 26,8% το 2000. Επίσης, οι τιμές των καυσίμων που περιλαμβάνονται στο Δείκτη Τιμών Χονδρικής (ΔΤΧ) μειώθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 11,2% το 2001, έναντι αύξησης κατά 87,0% το 2000.

5 Η ονομαστική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία είναι η τιμή ενός αντιπροσωπευτικού καλαθιού ξένων νομισμάτων, καθένα από τα οποία σταθμίζεται με βάση τη σπουδαιότητά του στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας. Μέχρι το τέλος του 2000, η σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής προέκυπτε από τη στάθμιση των διμερών ισοτιμιών της δραχμής προς τα άλλα νομίσματα, οι οποίες διαμορφώνονταν στην αγορά συναλλάγματος. Από 1.1.2001, η δραχμή αποτελούσε απλώς υποδιαίρεση του ευρώ και η σχέση της με τα άλλα νομίσματα προέκυπτε από το συνδυασμό της αμετάκλητης ισοτιμίας μετατροπής της σε ευρώ (1 ευρώ=340,75 δραχμές) με τις διμερείς ισοτιμίες του ευρώ έναντι των νομισμάτων των χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Η στάθμιση αυτών των σχέσεων της δραχμής προς τα άλλα νομίσματα εξακολουθούσε να γίνεται με βάση το εξωτερικό εμπόριο της χώρας (τις εμπορευματικές συναλλαγές εκτός καυσίμων). Σύμφωνα με τα ανωτέρω, θα ήταν ορθότερο από την αρχή του 2001 να χρησιμοποιείται ο όρος “εθνικός δείκτης ανταγωνιστικότητας σε ονομαστικούς όρους” αντί “ονομαστική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής”.

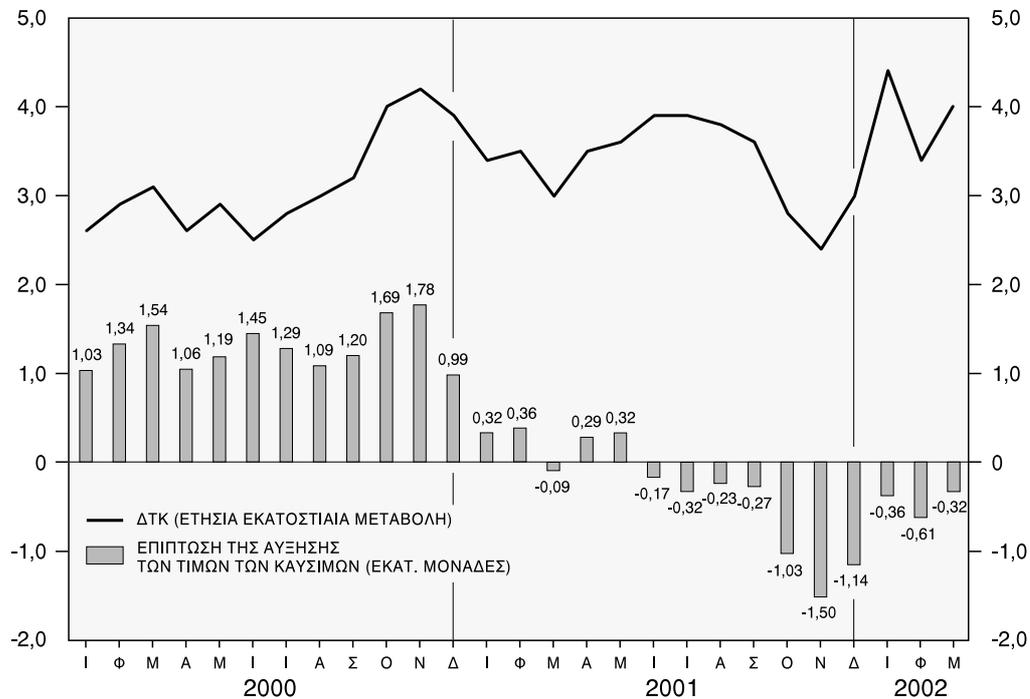
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ IV.4

Α. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΙΜΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ ΤΟΥ ΔΤΚ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΤΧ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΤΙΜΗΣ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΕ ΔΡΑΧΜΕΣ

(ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΤΟΥ ΠΡΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΕΤΟΥΣ)

Β. ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ ΣΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ και στοιχείων του Υπουργείου Ενέργειας των ΗΠΑ για τις τιμές του αργού πετρελαίου (μέσος όρος των τύπων Brent, Arab light, West Texas Intermediate).

Ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, που επίσης αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα του πληθωρισμού, επιβραδύνθηκε ελαφρά στο σύνολο της οικονομίας και διαμορφώθηκε, σύμφωνα με αναθεωρημένες εκτιμήσεις, στο 2,9% (έναντι 3,1% το 2000 – βλ. Πίνακα IV.4). Ωστόσο, εκτιμάται ότι ο ρυθμός ανόδου στον επιχειρηματικό τομέα (δηλαδή στις ιδιωτικές και τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις τράπεζες) επιταχύνθηκε σε 2,9% από 2,5% το 2000, συμβάλλοντας, αν και σε περιορισμένο βαθμό, στην επιτάχυνση του μέσου ετήσιου πληθωρισμού.

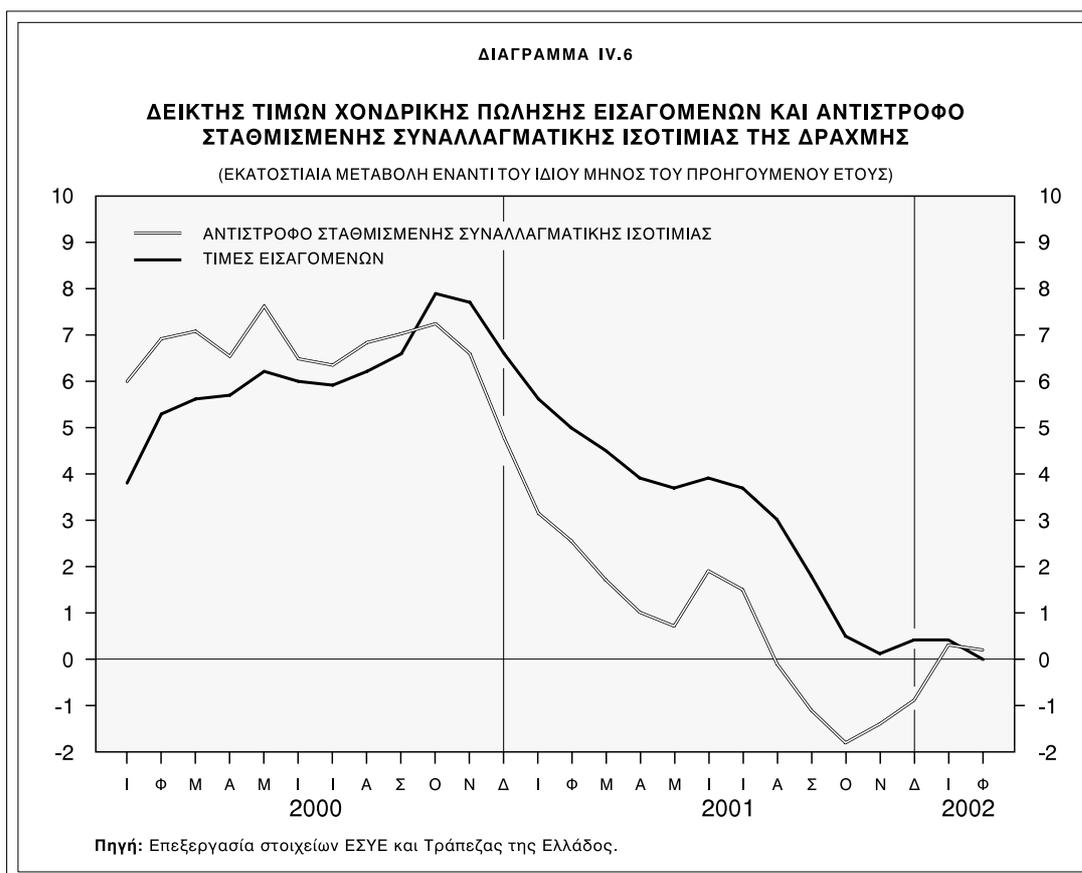
Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέταση της επίδρασης που είχε στον πληθωρισμό η εξέλιξη της συνολικής (καταναλωτικής και επενδυτικής) εγχώριας ζήτησης, σε σχέση και με

την εξέλιξη της προσφοράς, δεδομένου ότι το 2001 ήταν έτος μετάβασης στην ενιαία νομισματική πολιτική και χαρακτηρίστηκε από σημαντική μείωση των επιτοκίων και αύξηση της ρευστότητας. Ειδικότερα, η ιδιωτική καταναλωτική ζήτηση αυξήθηκε με υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό το 2001, ο οποίος όμως ήταν χαμηλότερος από ό,τι το 2000 (βλ. και Κεφάλαιο ΙΙΙ). Στην εξέλιξη αυτή εκτιμάται ότι συνέβαλε σημαντικά η αύξηση των δανειακών πόρων των νοικοκυριών λόγω της ταχείας επέκτασης της καταναλωτικής πίστης, η οποία με τη σειρά της οφειλόταν κυρίως στη μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων και στην ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών. Η αυξημένη ιδιωτική καταναλωτική ζήτηση στράφηκε σε σημαντικό βαθμό σε εισαγόμενα προϊόντα. Πράγματι, ο

όγκος των εισαγωγών καταναλωτικών αγαθών αυξήθηκε ταχύτερα από την εγχώρια παραγωγή (βλ. τα Κεφάλαια ΙΙΙ και ΙΧ για αναλυτικότερη εξέταση των παραγόντων που επηρέασαν τη ζήτηση και για την εξέλιξη των εισαγωγών).

Η διατήρηση του υψηλού ρυθμού ανόδου της εγχώριας ζήτησης θα ήταν δυνατόν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να οδηγήσει σε διεύρυνση των περιθωρίων κέρδους των επιχειρήσεων. Ωστόσο, τα περιθώρια λειτουργικού κέρδους μειώθηκαν το 2001, κυρίως – όπως εκτιμάται – λόγω του εντεινόμενου ανταγωνισμού τιμών από την πλευρά των εισαγωγών (βλ. Διάγραμμα ΙV.6 και Τμήμα 3 του παρόντος κεφαλαίου).

Έτσι, ενώ η μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων και η ταχύτερη πιστωτική επέκταση στήριξαν τον υψηλό ρυθμό ανόδου της ζήτησης, ένα σημαντικό μέρος της ανόδου αυτής διοχετεύθηκε σε εισαγόμενα προϊόντα. Επιπλέον, η επίδραση της υψηλής ζήτησης στον εγχώριο πληθωρισμό αντισταθμίστηκε εν μέρει από την πίεση του ανταγωνισμού στην τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων παραγωγής και εμπορίας εγχώριων προϊόντων. Βεβαίως, χωρίς τη μείωση των επιτοκίων και την υψηλή πιστωτική επέκταση ενδέχεται οι πληθωριστικές πιέσεις να είχαν υποχωρήσει (και όχι απλώς να μην είχαν αυξηθεί).

ΠΙΝΑΚΑΣ IV.3
 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ
 (Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)

Ζώνη του ευρώ	1999	2000	2001	α' τρ.	β' τρ.	γ' τρ.	δ' τρ.	Αύγ.	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2002	2002
				Σεπτ.	Οκτ.	Νοέμ.	Δεκ.	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.						
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕναΔΤΚ) και συνιστώσες του																
<i>Γενικός δείκτης</i>	1,1	2,3	2,5	2,3	3,1	2,5	2,2	2,4	2,3	2,4	2,1	2,0	2,7	2,4	2,5	2,5
εκ του οποίου:																
<i>Αγαθά</i>	0,9	2,7	2,5	2,4	3,5	2,4	1,8	2,4	2,1	2,1	1,6	1,7	2,5	2,1	2,1	2,1
Είδη διατροφής	0,6	1,4	4,6	3,3	5,0	5,2	4,8	5,1	5,1	5,2	4,6	4,7	5,6	4,9	4,9	4,9
Επεξεργασμένα είδη διατροφής ¹	0,9	1,1	2,9	1,9	2,8	3,4	3,5	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5	3,8	3,3	3,3	3,3
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,0	1,7	7,2	5,3	8,5	8,0	6,9	7,7	7,7	7,7	6,4	6,5	8,4	7,2	7,2	7,2
Βιομηχανικά αγαθά	1,0	3,4	1,5	2,0	2,7	1,0	0,3	1,0	0,6	0,5	0,1	0,2	0,9	0,8	0,8	0,8
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	0,7	0,7	1,1	0,5	1,4	1,0	1,6	0,7	1,2	1,5	1,6	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9
Ενέργεια	2,4	13,3	2,8	7,2	7,3	1,2	-4,1	2,1	-1,3	-2,7	-5,0	-4,5	-1,7	-2,8	-2,8	-2,8
<i>Υπηρεσίες</i>	1,5	1,7	2,5	2,2	2,5	2,5	2,8	2,5	2,6	2,8	2,7	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος²	1,3	1,1	...	2,1	2,5	2,3
Τιμές πετρελαίου (ευρώ ανά βαρέλι)³	17,1	31,0	27,8	28,4	31,7	29,0	22,4	28,7	28,8	23,8	21,7	21,5	22,6	23,5	23,5	27,9
Ελλάδα																
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕναΔΤΚ) και συνιστώσες του																
<i>Γενικός δείκτης</i>	2,1	2,9	3,7	3,3	4,0	4,1	3,2	4,0	4,0	3,2	2,9	3,5	4,8	3,8	4,4	4,4
εκ του οποίου:																
<i>Αγαθά</i>	1,4	3,1	3,5	3,0	4,1	4,1	2,8	4,1	4,1	2,7	2,1	3,6	5,4	3,5	4,2	4,2
Είδη διατροφής	2,8	2,3	5,7	2,8	5,3	7,3	7,5	7,0	7,3	6,5	6,7	9,2	11,1	8,2	8,3	8,3
Επεξεργασμένα είδη διατροφής ¹	3,1	2,7	5,1	4,4	4,8	6,3	4,7	6,4	6,3	4,7	4,5	4,9	4,8	4,3	5,1	5,1
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	2,4	1,7	6,7	0,5	6,1	8,8	11,8	7,9	8,9	9,4	10,1	15,7	20,9	13,9	12,8	12,8
Βιομηχανικά αγαθά	0,5	3,6	2,0	3,1	3,3	2,0	-0,3	2,1	2,0	0,2	-1,0	-0,2	1,8	0,6	1,4	1,4
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	1,2	0,6	2,9	2,7	3,1	2,9	2,8	3,0	3,0	3,1	2,9	2,8	3,3	2,7	2,6	2,6
Ενέργεια	-2,5	17,3	-1,7	4,3	4,0	-1,5	-12,5	-0,6	-1,7	-10,5	-15,2	-11,8	-3,7	-6,6	-3,0	-3,0
<i>Υπηρεσίες</i>	3,8	2,6	3,9	3,8	3,9	4,0	4,0	3,9	3,9	4,1	4,5	3,5	3,6	4,1	4,7	4,7
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος²	2,6	3,1	2,9

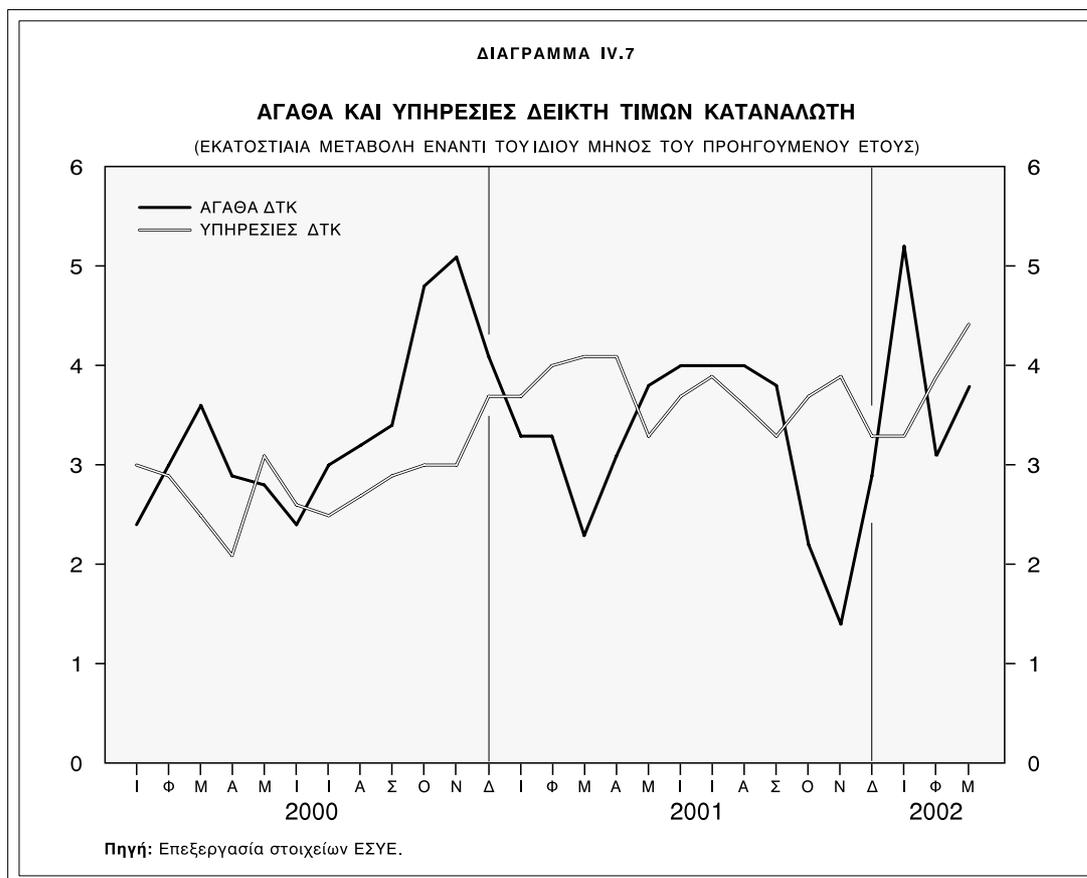
1 Περιλαμβάνονται τα αλκοολούχα ποτά και ο καπνός.

2 Συνολο οικονομίας. Για την Ελλάδα, εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος.

3 Αργό εμπλουτισμένο Brent (παράδοση μετά από ένα μήνα).

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΚΤ και ΕΣΥΕ.

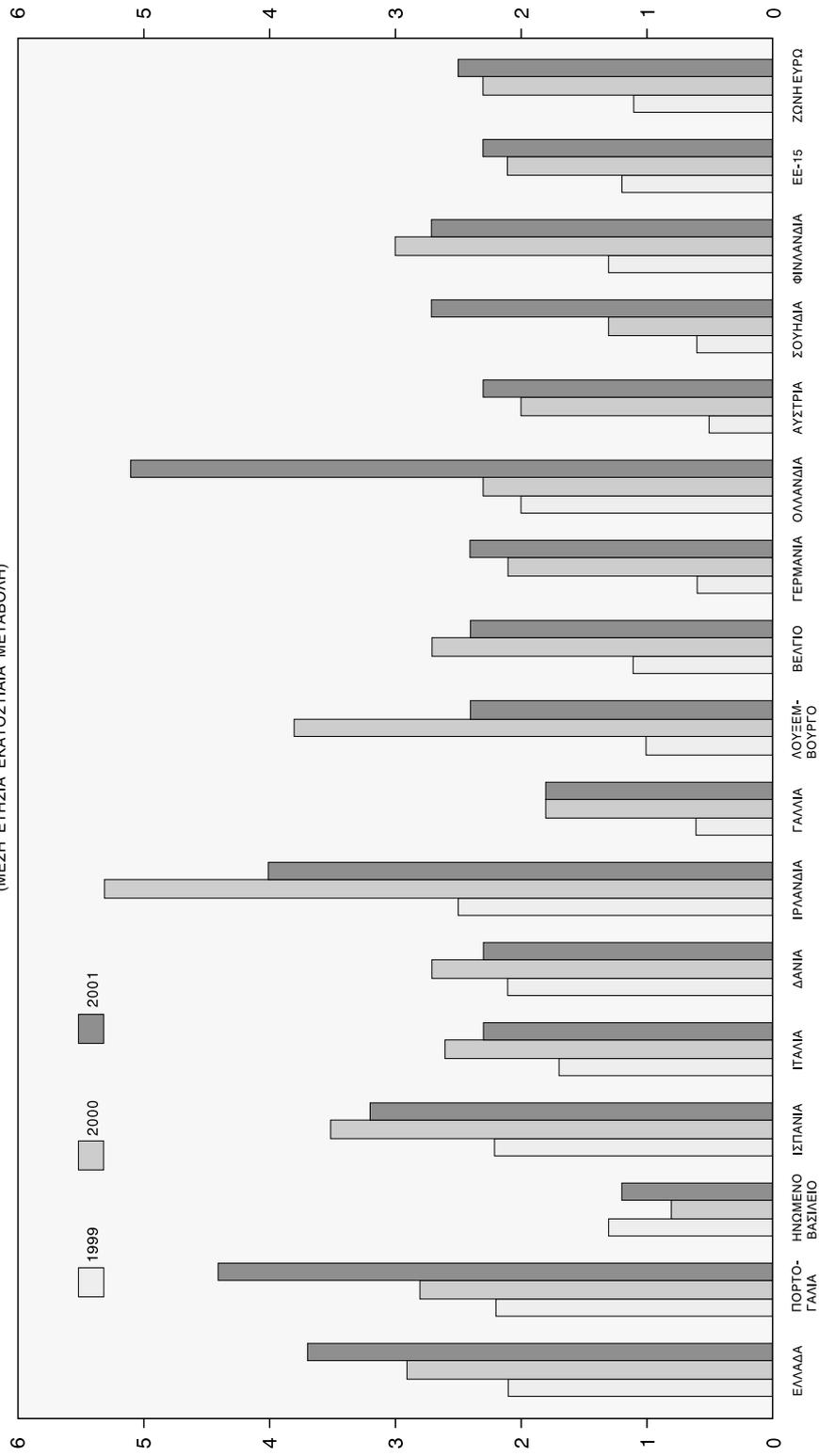
Επισημαίνεται επίσης ότι η απελευθέρωση ορισμένων αγορών ή η πρόοδος της ενσωμάτωσης άλλων στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά έχουν ως συνέπεια συγκεκριμένα αγαθά και κυρίως υπηρεσίες να γίνονται πολύ περισσότερο εμπορεύσιμα σε διασυνοριακό επίπεδο από ό,τι προηγουμένως. Το γεγονός αυτό συντελεί σε ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και ενίσχυση του ανταγωνισμού σε τομείς των υπηρεσιών όπου προηγουμένως η υστέρηση της ανόδου της παραγωγικότητας (σε σύγκριση με τους άλλους τομείς της οικονομίας) ή οι ανεπαρκείς ανταγωνιστικές συνθήκες οδηγούσαν σε υψηλότερους ρυθμούς αύξησης των τιμών και συνέβαλλαν έτσι αισθητά στην προς τα

άνω απόκλιση του ελληνικού πληθωρισμού από εκείνον των Ευρωπαίων εταίρων μας.¹ Ενώ μέχρι και το 1999 οι τιμές των υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στον ΔΤΚ αυξάνονταν ταχύτερα από τις τιμές των αγαθών, το 2000 συνέβη το αντίθετο και το 2001 οι τιμές των υπηρεσιών αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό ελαφρά μόνο υψηλότερο από ό,τι οι τιμές των αγαθών (3,7% έναντι 3,2% – βλ. Διάγραμμα IV.7 και Πίνακα IV.3).

¹ Πρόκειται για το γνωστό αποτέλεσμα “Balassa-Samuelson”, βλ. και Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2001-2002*, Μάρτιος 2002, σελ. 42, υποσημείωση 29.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ IV.8
ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΥΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥΣ ΔΤΚ
 (ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ)

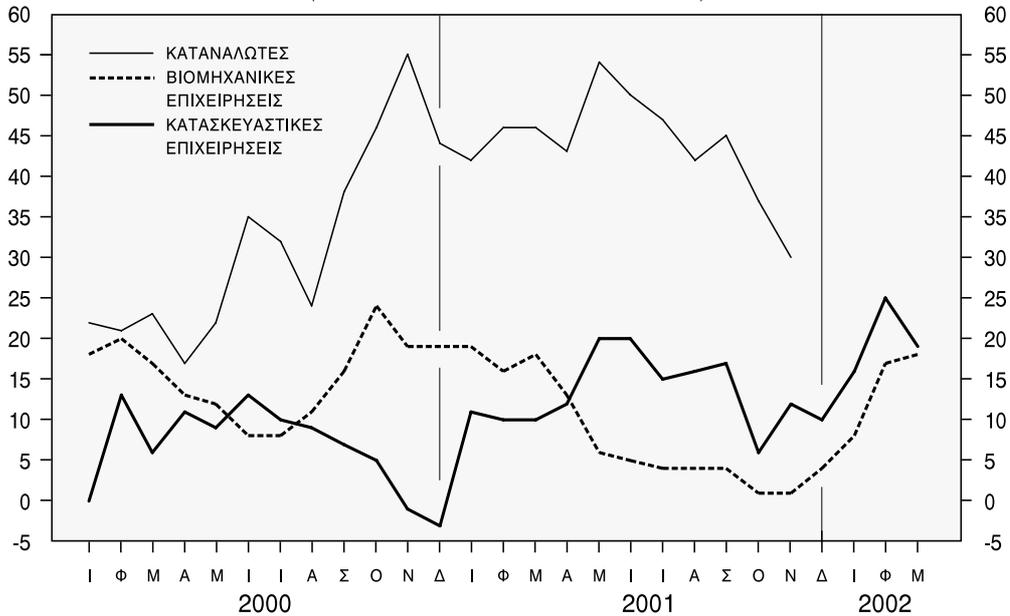

Πηγή: Eurostat.

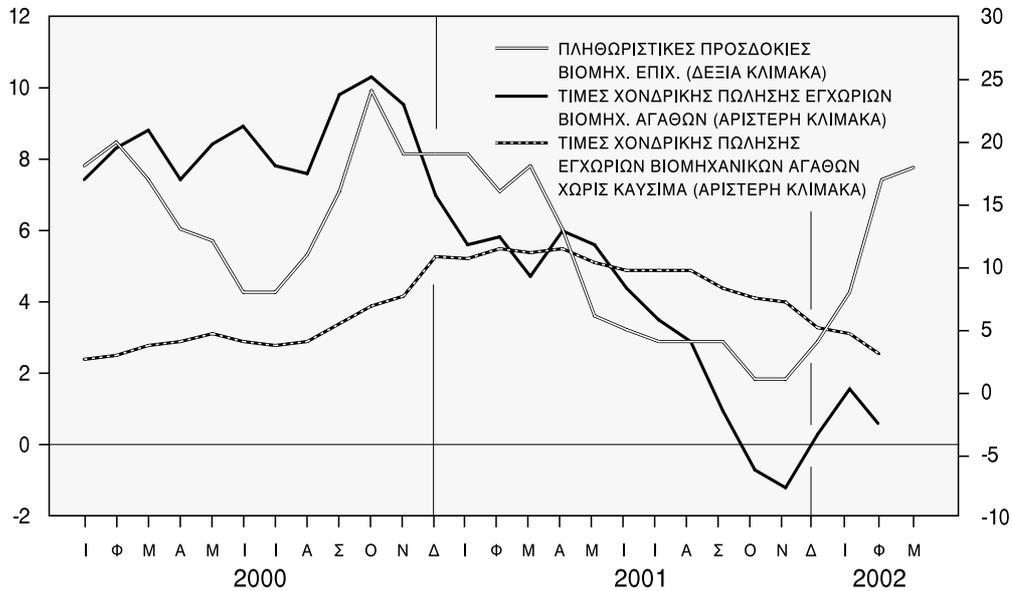
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ IV.9

Α. ΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ* ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

(ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΤΙΚΩΝ-ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ)

Β. ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ** ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ* ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

* Προσδοκίες: Διαφορά θετικών-αρνητικών απαντήσεων (α) των επιχειρήσεων για την προοπτική ανόδου του επιπέδου των τιμών των προϊόντων τους κατά τους επόμενους 3-4 μήνες και (β) των καταναλωτών για την προοπτική ταχύτερου ρυθμού αύξησης του ΔΤΚ κατά το επόμενο 12μηνο.

** Τιμές: Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ, ΙΟΒΕ και Ευρωπαϊκής Επιτροπής (*European Economy, Supplement B*).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η διατήρηση του πληθωρισμού σε σχετικά υψηλό επίπεδο το 2001 οφείλεται κυρίως στις έμμεσες επιπτώσεις που είχαν στις τιμές των αγαθών (χωρίς καύσιμα) και των υπηρεσιών η άνοδος των διεθνών τιμών των καυσίμων και η ταυτόχρονη υποχώρηση της ισοτιμίας του ευρώ και της δραχμής στη διάρκεια του 2000.¹ Σε μικρότερο βαθμό, το σχετικά υψηλό επίπεδο του πληθωρισμού συνδέεται με την επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα (η οποία πάντως ήταν περιορισμένη). Επιπλέον, ενώ η μείωση των επιτοκίων λόγω της μετάβασης στην ενιαία νομισματική πολιτική είχε ευδιάκριτη επεκτατική επίδραση στη ζήτηση, δεν φαίνεται τελικά να συνέβαλε στην αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων, είναι όμως δυνατόν να απέτρεψε την άμβλυνσή τους.

Το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού επιταχύνθηκε στο 4,0%² (επηρεάζοντας αυξητικά και τις πληθωριστικές προσδοκίες – βλ. Διάγραμμα IV.9), για τρεις λόγους: Πρώτον, τη συνέχιση της μεγάλης ανόδου των τιμών των νωπών οπωροκηπευτικών τον Ιανουάριο του 2002, η οποία –όπως και το Δεκέμβριο του 2001– οφειλόταν κυρίως στην κακοκαιρία, αλλά δεν αντιστράφηκε πλήρως κατά το δίμηνο που ακολούθησε. Δεύτερον, την ανακοπή της υποχώρησης της τιμής του πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά και την επανεμφάνιση αυξητικών τάσεων. Τρίτον, την επίπτωση της τιμολόγησης των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών σε ευρώ (βλ. Πλαίσιο IV.1). Η επίπτωση των τριών αυτών ειδικών παραγόντων εκτιμάται ότι θα είναι πρόσκαιρη και ο ρυθμός πληθωρισμού αναμένεται να υποχωρήσει σταδιακά κατά τους επόμενους μήνες.

1 Στο σχετικά υψηλό επίπεδο του πληθωρισμού στο τέλος του 2001 συνέβαλε και η συγκυριακή αύξηση των τιμών των νωπών οπωροκηπευτικών.

2 4,4% τον Ιανουάριο του 2002, 3,4% το Φεβρουάριο και 4,0% το Μάρτιο.

ΠΛΑΙΣΙΟ IV.1

Η επίδραση της κυκλοφορίας του ευρώ στην εξέλιξη των τιμών το πρώτο τρίμηνο του 2002

1. Ανάλυση με βάση τα στοιχεία του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή

Η ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων, που αφορούν το πρώτο τρίμηνο του 2002, οδηγεί σε συμπλήρωση και αναθεώρηση των αρχικών εκτιμήσεων¹ (που αφορούσαν μόνο τον Ιανουάριο), σύμφωνα με τις οποίες η κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ από 1.1.2002 και η τιμολόγηση των αγαθών και των υπηρεσιών σε ευρώ είχε μόνο μικρή επίδραση στην εξέλιξη των τιμών καταναλωτή στην Ελλάδα. Πράγματι, με βάση τα αναλυτικά δεδομένα του εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) για το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, οι πέραν του συνήθους ή του αναμενομένου αυξήσεις των τιμών ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών στο διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2002 είχαν αυξητική συμβολή στο ρυθμό μεταβολής του ΔΤΚ η οποία κατά προσέγγιση υπολογίζεται σε 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας. ➔

1 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2001-2002*, Μάρτιος 2002, Πλαίσιο 5, σελ. 115-17.

→ Επομένως, εάν δεν είχαν γίνει οι αυξήσεις αυτές, ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΔTK το Μάρτιο του 2002 δεν θα ήταν 4,0%, αλλά 3,5%.

Η ανωτέρω εκτίμηση έγινε με μέθοδο ανάλογη με εκείνη την οποία είχε χρησιμοποιήσει η Eurostat για να πιθανολογήσει σχετικά με την επίδραση που είχε η κυκλοφορία του ευρώ στη μηνιαία μεταβολή του Εναρμονισμένου ΔTK της ζώνης του ευρώ τον Ιανουάριο (βλ. το Παράρτημα του Δελτίου Τύπου υπ' αριθμ. 23 της 28ης Φεβρουαρίου 2002).¹ Σύμφωνα με τη Eurostat, η αυξητική αυτή επίδραση είναι πιθανό ότι κυμάνθηκε μεταξύ 0,0% και 0,16%. Αυτό σημαίνει ότι η εκτίμηση που είχε γίνει για την Ελλάδα μόνο για τον Ιανουάριο (ότι δηλαδή η επίδραση δεν υπερέβαινε το 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας) σχεδόν ταυτιζόταν με αυτή που υπολογίστηκε για τη ζώνη του ευρώ ως σύνολο.

Για τον υπολογισμό της επίδρασης δεν λήφθηκαν υπόψη οι μεταβολές των τιμών των καυσίμων και των νωπών οπωροκηπευτικών στη διάρκεια του εξεταζόμενου τριμήνου. Αντίθετα, ελήφθησαν υπόψη — με βάση τα πιο αναλυτικά στοιχεία που είναι διαθέσιμα και όχι τα στοιχεία κατά μεγάλες κατηγορίες ειδών — οι διαφορές των αυξήσεων όλων των άλλων αγαθών και υπηρεσιών στο διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου του 2002 αφενός από τις αυξήσεις (ή και μειώσεις) το αντίστοιχο διάστημα του 2001 και αφετέρου από τις αναμενόμενες αυξήσεις τιμών κατά είδος (όπως αυτές εκτιμήθηκαν στατιστικά με βάση τις τάσεις των τελευταίων ετών). Στη συνέχεια υπολογίστηκε η συμβολή των διαφορών αυτών στην αύξηση του ΔTK, αφού σταθμίστηκε με βάση τη συμμετοχή των εν λόγω ειδών στο “καλάθι” του καταναλωτή. Βεβαίως, οι διαφορές που εντοπίστηκαν με τον τρόπο αυτό δεν είναι δυνατόν να αποδοθούν αποκλειστικά στην κυκλοφορία του ευρώ, αλλά μπορεί να οφείλονται και σε άλλους παράγοντες (π.χ. σε μεγαλύτερη αύξηση των στοιχείων κόστους για κάποιο είδος το πρώτο τρίμηνο του 2002 ή στην υιοθέτηση διαφορετικού χρονοδιαγράμματος αναπροσαρμογής των τιμών από μια επιχείρηση το 2002 από ό,τι το 2001). Για το λόγο αυτό, η εκτίμηση που προέκυψε υποδηλώνει απλώς τη μέγιστη επίδραση (κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο) και όχι κατ' ανάγκη την αληθινή επίδραση.

Στα είδη που εμφάνισαν το πρώτο τρίμηνο του 2002 μεγαλύτερη αύξηση τιμών από ό,τι το πρώτο τρίμηνο του 2001 περιλαμβάνονται κυρίως υπηρεσίες — όπως σερβιριζόμενα τρόφιμα, αναψυκτικά και ποτά, υπηρεσίες υγείας, έξοδα ξενοδοχείων, επισκευή και συντήρηση κατοικίας, προσωπική περιποίηση (κουρέια-κομμωτήρια), δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, μεταποίηση ενδυμάτων και οικιακές υπηρεσίες, υπηρεσίες μεταφορών (αστικές συγκοινωνίες επαρχιών, λοιπές δαπάνες αυτοκινήτου). Ελαφρώς μεγαλύτερη αύξηση τιμών εμφάνισαν και ορισμένα αγαθά — όπως επεξεργασμένα είδη διατροφής, είδη ένδυσης, υπόδησης και νοικοκυριού, δίσκοι-κασέτες-CD, ορισμένα προσωπικά είδη κ.ά. — αλλά η επίδρασή τους στον πληθωρισμό ήταν πολύ μικρότερη από εκείνη των υπηρεσιών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, πρόκειται για αγαθά και υπηρεσίες που πωλούνται ή παρέχονται από ελεύθερους επαγγελματίες ή και από μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις. Σε άλλες περιπτώσεις όμως (π.χ. επεξεργασμένα είδη διατροφής, αναψυκτικά και ποτά) υπάρχουν ενδείξεις ότι οι αυξήσεις συνδέονται με την τιμολογιακή πολιτική μεγάλων επιχειρήσεων.

Στον περιορισμό της επίδρασης που είχε η κυκλοφορία του ευρώ στις τιμές καταναλωτή ασφαλώς συνέβαλαν τα μέτρα που είχαν ληφθεί (στρογγυλοποίηση προς τα κάτω →

¹ Η Eurostat δεν έχει ανακοινώσει εκτιμήσεις για το μέγεθος της επίδρασης κατά την περίοδο μετά τον Ιανουάριο.

→ των τελών που εισπράττονται από το Δημόσιο, “πάγωμα” και ακριβής μετατροπή ή στρογγυλοποίηση προς τα κάτω των τιμολογίων των δημοσίων επιχειρήσεων κατά την περίοδο της μετάβασης στο νέο νόμισμα, συμφωνίες με επιχειρηματικούς και επαγγελματικούς φορείς για αποφυγή αναπροσαρμογής των τιμών στο ίδιο διάστημα κ.λπ. – βλ. αναλυτικά Τράπεζα της Ελλάδος, *Ενδιάμεση Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική*, Νοέμβριος 2001, σελ. 82-86). Ειδικότερα, η ακριβής μετατροπή ή και η στρογγυλοποίηση προς τα κάτω των τιμών σε ευρώ (από το δημόσιο τομέα και ορισμένες μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις) εν μέρει αντιστάθμισαν την επίπτωση των στρογγυλοποιήσεων προς τα άνω (ή και των κερδοσκοπικών αυξήσεων σε ορισμένες περιπτώσεις) που έγιναν κυρίως από μικρές επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες.

Εξάλλου, αξίζει να εξεταστεί κατά πόσον οι επιχειρήσεις είχαν προβεί σε “προκαταβολικές” αναπροσαρμογές των δραχμικών τιμών τους κατά τους τελευταίους μήνες του 2001, δηλαδή αμέσως πριν από την κυκλοφορία του ευρώ. Με βάση στοιχεία που συνέλεξε η Τράπεζα της Ελλάδος, μεταξύ τέλους Σεπτεμβρίου και τέλους Δεκεμβρίου του 2001 αυξήθηκαν οι τιμές ορισμένων ειδών (εκτός των καυσίμων και των νωπών οπωροκηπευτικών) τα οποία αποτελούσαν το 20% περίπου του “καλαθιού” του ΔΤΚ, ενώ οι τιμές των ίδιων ειδών στην αντίστοιχη περίοδο του 2000 είχαν αυξηθεί λιγότερο ή είχαν μειωθεί ή είχαν μείνει σταθερές. Βεβαίως, δεν είναι δυνατόν να διακριβωθεί αν οι αυξήσεις αυτές έγιναν “ενόψει” της κυκλοφορίας του ευρώ. Φαίνεται πάντως ότι η επίδρασή τους στην εξέλιξη του ΔΤΚ υπεραντιστάθμιστηκε από την επίδραση – σε αντίθετη κατεύθυνση – της μεταβολής των τιμών άλλων ειδών. Πράγματι, ο ΔΤΚ χωρίς καύσιμα και νωπά οπωροκηπευτικά αυξήθηκε κατά 1,2% μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου 2001, δηλαδή λιγότερο από ό,τι στο αντίστοιχο διάστημα του 2000 (1,7%).

2. Ειδική έρευνα στις εμπορικές επιχειρήσεις

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα ειδικής έρευνας που διεξήγαγε μεταξύ 12 και 21 Μαρτίου του τρέχοντος έτους για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος η εταιρία ICAP σε δείγμα 461 μικρών, μεσαίων και μεγάλων εμπορικών επιχειρήσεων πανελλαδικά.¹ Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί η συμπεριφορά των εμπορικών επιχειρήσεων στην περίοδο αμέσως πριν από την κυκλοφορία του ευρώ καθώς και κατά το πρώτο τρίμηνο της κυκλοφορίας του. Βασικά ευρήματα της έρευνας είναι τα εξής:

– Το 42% των εμπορικών επιχειρήσεων αναπροσαρμόζει τις τιμές των πωλούμενων προϊόντων μία φορά το χρόνο, ενώ το 22% τις αναπροσαρμόζει δύο φορές. Το 68% των επιχειρήσεων πραγματοποιεί τακτική αναπροσαρμογή στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του έτους (το 28% τον Ιανουάριο). Σημαντικό ποσοστό (19%) πραγματοποιεί αναπροσαρμογή το Σεπτέμβριο.

– Το 38% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι η προσαρμογή στο ευρώ δεν είχε κόστος για την επιχείρηση. Από τις υπόλοιπες, η συντριπτική πλειοψηφία (το 96%) υποστηρίζει ότι δεν →

1 Ειδικότερα, η έρευνα κάλυψε γεωγραφικά την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και τις λοιπές αστικές περιοχές.

→ μετακύλισε στις τιμές το κόστος προσαρμογής. Εξάλλου, η μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων (περισσότερο από 80%) είχε εφαρμόσει τη διπλή αναγραφή των τιμών από το 2001, όπως προβλεπόταν,¹ και μάλιστα το 60% την είχε εφαρμόσει από το πρώτο τρίμηνο του 2001.

– Μόνο το 33% των επιχειρήσεων πωλεί προϊόντα με “ελκυστικές” τιμές (π.χ. 199 δραχ., 1,99 ευρώ κ.λπ.). Από αυτές, τα δύο τρίτα προσάρμοσαν τις τιμές σε ευρώ για να τις κάνουν ελκυστικές αμέσως μόλις άρχισε η διπλή αναγραφή των τιμών.

– Μόνο το 29% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι προσάρμοσε τις τιμές σε ευρώ ώστε να διευκολύνονται οι συναλλαγές (τα ρέστα). Από αυτές, το 59% έκανε τη σχετική προσαρμογή το 2002 (42% τον Ιανουάριο, 6% το Φεβρουάριο και 11% το Μάρτιο).²

– Τέλος, το 75% των εμπορικών επιχειρήσεων του δείγματος δηλώνει ότι δεν αύξησε τις τιμές των πωλούμενων προϊόντων από την 1η Ιανουαρίου 2002 μέχρι το χρόνο διεξαγωγής της έρευνας (μέσα Μαρτίου). Το 15% των επιχειρήσεων αύξησε τις τιμές κατά 1%-5%, το 4% κατά 6%-10% και μόνο το 1% δηλώνει ότι αύξησε τις τιμές περισσότερο από 10%. Για το σύνολο των επιχειρήσεων, προκύπτει ότι η μέση αύξηση των τιμών πώλησης ήταν 1,1%. Για τις μικρότερες επιχειρήσεις (με ετήσιο κύκλο εργασιών μέχρι 100 εκατ. δραχ.) η μέση αύξηση τιμών είναι μεγαλύτερη (2% περίπου). Ως αιτία της αύξησης των τιμών, οι περισσότερες επιχειρήσεις (82%) επικαλούνται την αύξηση των τιμών από τους προμηθευτές τους. Μόνο το 10% επικαλείται τη στρογγυλοποίηση ώστε να προκύψουν ελκυστικές τιμές σε ευρώ, το 7% το κόστος προσαρμογής στο ευρώ και το 8% την αύξηση του εργατικού κόστους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν ότι η κύρια επίδραση της κυκλοφορίας του ευρώ στον πληθωρισμό δεν προήλθε τόσο από τις αυξήσεις στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών (που πωλούνται από τις εμπορικές επιχειρήσεις) όσο από τις αυξήσεις στις τιμές των υπηρεσιών.

3. Συγκριτικά στοιχεία από την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου στους καταναλωτές

Εκτός από τη γνώμη των επιχειρήσεων, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η γνώμη των καταναλωτών. Αξίζει σχετικά να αναφερθούν τα πιο πρόσφατα ευρήματα (που αφορούν το διάστημα 8 έως 18 Μαρτίου 2002) της μεγάλης έρευνας Flash Eurobarometer την οποία διεξάγουν για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι συνεργαζόμενες εταιρίες της EOS Gallup Europe σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ (στην Ελλάδα η ICAP), σε δείγμα περίπου 6.000 καταναλωτών (500 στην Ελλάδα). Συγκεκριμένα, στο ερώτημα αν οι καταναλωτές είχαν την αίσθηση ότι κατά τη μετατροπή των τιμών σε ευρώ (α) οι τιμές συνήθως στρογγυλοποιήθηκαν προς τα άνω, (β) οι τιμές συνήθως στρογγυλοποιήθηκαν προς τα κάτω, (γ) οι στρογγυλοποιήσεις προς τα άνω και προς τα κάτω αλληλαντισταθμίστηκαν, η κατανομή των απαντήσεων ήταν αυτή που απεικονίζεται στον πίνακα της επόμενης σελίδας (συγκρινόμενη με την αντίστοιχη κατανομή για τον Ιανουάριο του 2002).

Η έρευνα αυτή δείχνει ότι η επίδοση της Ελλάδος στο ζήτημα των στρογγυλοποιήσεων δεν διαφέρει αισθητά από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ. Οι χώρες όπου καταγράφηκαν →

1 Το 8% την είχε εφαρμόσει από το 2000.

2 Οι υπόλοιπες δηλώνουν ότι έκαναν την προσαρμογή το 2001.

→ τα υψηλότερα ποσοστά απαντήσεων (το Μάρτιο) για στρογγυλοποιήσεις προς τα άνω ήταν η Ολλανδία (82%), η Γερμανία (79%), η Ιρλανδία (78%) και η Γαλλία (77%). Όπως φαίνεται και από τον πίνακα, το ποσοστό των απαντήσεων για στρογγυλοποιήσεις προς τα άνω έχει

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

	Ελλάδα		Ζώνη του ευρώ	
	Ιανουάριος	Μάρτιος	Ιανουάριος	Μάρτιος
Στρογγυλοποίηση προς τα άνω	62,4%	75,0%	67,3%	74,0%
Στρογγυλοποίηση προς τα κάτω	3,2%	3,0%	1,9%	1,0%
Αλληλαντιστάθμιση	29,6%	18,0%	28,5%	23,0%
ΔΞ/ΔΑ	4,8%	4,0%	2,3%	2,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

αυξηθεί μεταξύ Ιανουαρίου και Μαρτίου στη ζώνη του ευρώ συνολικά (ελαφρά περισσότερο στην Ελλάδα).

2. Η ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το 2001 ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος επιβραδύνθηκε ελαφρά στο σύνολο της οικονομίας και – σύμφωνα με αναθεωρημένες εκτιμήσεις οι οποίες στηρίζονται στα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία – υποχώρησε στο 2,9% (από 3,1% το 2000).¹ Αντίθετα, στον επιχειρηματικό τομέα (οι εξελίξεις στον οποίο επηρεάζουν αμεσότερα τον πληθωρισμό από την πλευρά του κόστους) ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σημείωσε περιορισμένη επιτάχυνση και διαμορφώθηκε σε 2,9%, έναντι 2,5% το 2000. Ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας παραμένει στην Ελλάδα ελαφρά υψηλότερος από ό,τι στη ζώνη του ευρώ, όπου το 2001 επιταχύνθηκε αισθητά από 1,1% το 2000 σε 2,4% το 2001.²

Οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές (προ φορολογίας) στο σύνολο της οικονομίας, εκτιμάται ότι αυξήθηκαν το 2001 κατά 5,7%, έναντι 6,5% το 2000. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά κυρίως τη σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της κατά κεφαλήν μισθολογικής δαπάνης στις δημόσιες επιχειρήσεις, ενώ στους άλλους τομείς της οικονομίας ο ρυθμός ανόδου των μέσων αποδοχών δεν διαφοροποιήθηκε αισθητά σε σύγκριση με το 2000. Ταυτόχρονα, οι καθαρές αποδοχές ενός μέσου μισθωτού (όπως εκτιμώνται κατά

1 Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ορίζεται εδώ ως ο λόγος του συνόλου των αμοιβών των εργαζομένων προς το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές. Οι εκτιμήσεις αυτές διαφέρουν από τις αντίστοιχες της ΕΣΥΕ και της Διεύθυνσης Μακροοικονομικής Ανάλυσης του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

2 Βλ. Κεφάλαιο Χ.2.

προσέγγιση εάν από τις ακαθάριστες αποδοχές ενός μέσου μισθωτού αφαιρεθούν ο φόρος εισοδήματος και οι ασφαλιστικές εισφορές που αυτός καταβάλλει) αυξήθηκαν σε πραγματικούς όρους μόνο κατά 0,9%, έναντι 5,1% το 2000, κυρίως επειδή η επίδραση των ελαφρύνσεων στη φορολογία εισοδήματος ήταν πολύ μικρότερη το 2001 από ό,τι το 2000.¹

Το 2001 οι αυξήσεις των αποδοχών σημαντικού αριθμού μισθωτών του ιδιωτικού τομέα καθορίστηκαν σύμφωνα με τις συλλογικές συμβάσεις διετούς διάρκειας που είχαν υπογραφεί το 2000. Για το λόγο αυτό, ο αριθμός των συλλογικών συμβάσεων που υπογράφηκαν το 2001 ήταν σχετικά μειωμένος.² Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας, στη διάρκεια του έτους υπογράφηκαν 263 συλλογικές συμβάσεις εργασίας (έναντι 297 το 2000) και εκδόθηκαν 40 διαιτητικές αποφάσεις από τον ΟΜΕΔ – Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας (έναντι 42 το 2000).³

Η εξέλιξη της αμοιβής εργασίας κατά κατηγορίες μισθωτών το 2001 έχει ως εξής (βλ. Πίνακα IV.4):

Με βάση τις ρυθμίσεις του Ν. 2873/2000, οι βασικοί μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων αυξήθηκαν κατά 2,2% από 1.1.2001, αλλά οι συνολικές τακτικές αποδοχές τους κατά 3,5%, λόγω της αύξησης ορισμένων επιδομάτων. Σύμφωνα με τις απολογιστικές εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2002, οι συνολικές δαπάνες του Δημοσίου για αποδοχές και συντάξεις (εκτός δαπανών περίθαλψης) αυξήθηκαν κατά 6,9% το 2001 (έναντι 8,5% το 2000), ενώ οι δαπάνες μόνο για αποδοχές κατά 7,9% (έναντι 9,0% το 2000). Δεδομένου ότι η μέση ετήσια απασχόληση στο Δημόσιο αυξήθηκε κατά 0,6%,⁴ η κατά κεφαλήν μισθολογική δαπάνη αυξήθηκε κατά 7,2%, δηλαδή όσο και το 2000 (7,1%).

Στις δημόσιες επιχειρήσεις, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών,⁵ οι δαπάνες μισθοδοσίας αυξήθηκαν κατά 3,2% (έναντι 8,9% το 2000), ενώ η μέση ετήσια απασχόληση μειώθηκε κατά 4,6% (έναντι μείωσης κατά 4,2% το 2000). Έτσι, η κατά κεφαλήν μισθολογική δαπάνη αυξήθηκε κατά 8,2%, έναντι 13,7% το 2000. Στις κυριότερες δημόσιες επιχειρήσεις υπογράφηκαν συλλογικές συμβάσεις διετούς διάρκειας (2001-2002), οι οποίες προέβλεπαν για το 2001 χορήγηση αυξήσεων της τάξεως του 4,5% σε δύο ίσες δόσεις από 1ης Ιανουαρίου και 1ης Ιουλίου (και ανάλογες αυξήσεις για το 2002).

Στις τράπεζες η ετήσια κλαδική σύμβαση που υπογράφηκε στις 19.6.2001 προέβλεπε αύξηση 4,2% από 1.1.2001. Η αύξηση αυτή συμπληρώθηκε από αξιόλογες αυξήσεις που χορηγήθηκαν σύμφωνα με τις ρυθμίσεις συλλογικών συμβάσεων σε επιχειρη-

1 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2000, Απρίλιος 2001, σελ. 123, υποσημ. 2.

2 Αυτό ισχύει για τις κλαδικές και τις εθνικές ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις, ενώ αντίθετα ο αριθμός των επιχειρησιακών συμβάσεων που υπογράφηκαν το 2001 αυξήθηκε σε σύγκριση με το 2000.

3 Σύμφωνα με την καταγραφή του ΟΜΕΔ, ο αριθμός των διαιτητικών αποφάσεων ήταν 43 το 2001 και 49 το 2000.

4 Βλ. Κεφάλαιο III.4.

5 Επειδή οι εκτιμήσεις αυτές δεν περιλαμβάνουν πλέον τον ΟΤΕ, έχουν συμπληρωθεί — για λόγους συγκρισιμότητας — με τα σχετικά στοιχεία.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι V.4
ΑΠΟΔΟΧΕΣ, ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ: 1994 - 2001
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ								
– Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ¹ (ονομ.)	13,0	11,9	11,5	10,5	6,3	4,5	6,5	5,7
– Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ¹ (πραγμ.)	1,9	2,8	3,0	4,7	1,4	1,9	3,2	2,2
– Καθαρές αποδοχές μέσω μισθωτού ¹ (ονομ.)	11,5	10,3	9,7	10,7	5,7	3,6	8,5	4,3
– Καθαρές αποδοχές μέσω μισθωτού ¹ (πραγμ.)	0,5	1,3	1,4	4,9	0,9	1,0	5,1	0,9
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ^{1,2}	13,7	12,6	12,5	10,7	7,7	6,3	7,3	7,1
– Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ^{1,3}	11,4	10,3	9,9	6,9	4,2	2,6	3,1	2,9
– Δείκτης τιμών καταναλωτή ⁴	10,9	8,9	8,2	5,5	4,8	2,6	3,2	3,4
– Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ⁵	2,0	2,1	2,4	3,6	3,4	3,6	4,1	4,1
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ⁶								
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ¹	14,7	12,4	10,9	9,4	6,8	6,4	6,7	7,2
– Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ¹	12,4	10,1	8,3	5,6	3,3	2,7	2,5	2,9
ΔΗΜΟΣΙΟ⁷								
– Μέσες ακαθάριστες αποδοχές υπαλλήλων	9,4	12,3	14,9	13,5	9,2	3,5	7,1	7,2
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές και συντάξεις	11,3	13,1	16,4	13,3	9,9	6,1	8,5	6,9
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές (χωρίς συντάξεις)	11,8	13,9	17,8	14,7	8,0	5,7	9,0	7,9
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ								
– Μέσες ακαθάριστες αποδοχές υπαλλήλων ⁸	18,8	10,9	14,1	11,0	5,7	5,1	13,7	8,2
– Συνολικές δαπάνες προσωπικού ⁸	25,3	11,6	12,6	9,7	2,1	3,1	8,9	3,2
– Μηνιαίες αποδοχές υπαλλήλων ηλεκτρισμού-ύδρευσης ⁴	11,0	11,2	14,0	9,9	8,9
– Ωριαίες αποδοχές εργατών ηλεκτρισμού-ύδρευσης ⁴	16,1	15,8	8,7	10,4	11,4
ΤΡΑΠΕΖΕΣ								
– Μέσες ακαθάριστες αποδοχές υπαλλήλων ¹	14,4	15,4	13,4	9,7	4,0	13,1	6,8	6,3
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές ⁹	20,5	20,0	16,6	10,8	5,9	14,3	9,3	5,3
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ⁹	18,2	17,3	16,0	9,8	6,6	12,7	9,4	6,4
– Μηνιαίες αποδοχές υπαλλήλων ^{4,10}	17,5	13,1	12,7	9,4	8,6
ΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ								
– Κατώτατες αποδοχές ¹¹ (ονομ.)	12,6	9,4	8,2	8,0	5,4	3,5	4,2	3,5
– Κατώτατες αποδοχές ¹¹ (πραγμ.)	1,5	0,5	0,0	2,4	0,6	0,9	1,0	0,1
– Μέσες συμβατικές αποδοχές ¹²	12,5	10,1	8,6	8,2	5,7	3,9	4,2	4,2
– Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ¹	12,9	11,2	8,8	8,8	5,8	4,4	5,0	5,3
– Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ¹	12,6	12,2	10,2	9,3	7,6	6,5	6,0	7,9
– Ωριαίες αποδοχές εργατών μεταποίησης ⁴	13,1	13,2	8,6	8,9	4,7	4,4*	5,5*	5,5*
– Μηνιαίες αποδοχές υπαλλήλων μεταποίησης ⁴	13,0	13,2	9,4	9,8	5,9
– Παραγωγή ανά ώρα εργασίας (μεταποίηση) ⁴	3,9	2,0	1,1	4,4	4,4	1,9*	3,2*	2,5*
– Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (μεταποίηση) ⁴	8,7	11,0	7,5	4,4	0,2	2,5*	2,2*	2,9*
– Εβδομαδιαίες αποδοχές εργατοτεχνιτών ορυχείων ⁴	15,3	14,0	12,7	12,2	5,2
– Μηνιαίες αποδοχές υπαλλήλων ορυχείων ⁴	12,9	11,3	11,7	14,3	13,7
– Μηνιαίες αποδοχές υπαλλήλων λιανικού εμπορίου ⁴	13,3	12,8	9,7	12,0	9,6
– Μηνιαίες αποδοχές υπαλλήλων χονδρικού εμπορίου ⁴	15,3	15,3	9,9	10,5	6,3

1 Εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος.

2 Οι αντίστοιχες εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ για τη συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδοτικές εισφορές (Μάρτιος 2002) είναι: 1994: 12,9%, 1995: 15,3%, 1996: 8,8%, 1997: 13,6%, 1998: 10,4%, 1999: 5,2%, 2000: 6,4%, 2001: 7,8%.

3 Οι αντίστοιχες εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ για το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (με τον ορισμό που χρησιμοποιεί το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών) είναι: 1994: 10,7%, 1995: 11,6%, 1996: 5,9%, 1997: 9,1%, 1998: 6,1%, 1999: 1,0%, 2000: 1,3%, 2001: 1,9%.

4 Επεξεργασία στοιχείων ερευνών ΕΣΥΕ.

5 Εκτιμήσεις ΕΣΥΕ (Μάρτιος 2002).

6 Στον επιχειρηματικό τομέα περιλαμβάνονται οι δημόσιες επιχειρήσεις, οι τράπεζες και ο μη τραπεζικός ιδιωτικός τομέας.

7 Εκτιμήσεις με βάση στοιχεία Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, καθώς και Εισηγητικών Εκθέσεων Προϋπολογισμού. Για το 1997, έγινε προσαρμογή των στοιχείων για λόγους συγκρισιμότητας. Για τον υπολογισμό του ρυθμού αύξησης των δαπανών το 1998, το 1999 το 2000 και το 2001 δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι δαπάνες περιθάλψης.

8 Υπολογισμοί με βάση στοιχεία και εκτιμήσεις Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών. Στις δημόσιες επιχειρήσεις περιλαμβάνεται και ο ΟΤΕ για ολόκληρη τη χρονική περίοδο.

9 Στοιχεία αποτελεσμάτων χρήσεως (1994-2001).

10 Ρυθμοί μεταβολής επιπέδου Οκτωβρίου έναντι προηγούμενου Οκτωβρίου.

11 Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας.

12 Επεξεργασία κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

* Προσωρινές εκτιμήσεις.

σιακό επίπεδο, ενώ σε μία τράπεζα συνέχισε να παρατηρείται το φαινόμενο της αρνητικής “ωρίμανσης” (δηλαδή μείωση του επιπέδου των μέσων αποδοχών λόγω της αποχώρησης σημαντικού αριθμού υψηλόμισθων υπαλλήλων ύστερα από συγχώνευση). Αποτέλεσμα των ανωτέρω εξελίξεων ήταν η αύξηση των δαπανών προσωπικού (συμπεριλαμβανομένων των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών και άλλων κονδυλίων) κατά 6,4% και των δαπανών μόνο για μισθούς κατά 5,4%, σύμφωνα με εκτιμήσεις οι οποίες στηρίζονται στα αποτελέσματα χρήσεως των *μεγαλύτερων* τραπεζών. Δεδομένου ότι η απασχόληση στο σύνολο των τραπεζών μειώθηκε κατά 0,9%, οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές εκτιμάται ότι αυξήθηκαν κατά 6,3% (έναντι 6,8% το 2000).

Τέλος, στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα, για τους περισσότερους κλάδους, καθώς και για τις κατώτατες αποδοχές των ανειδίκευτων, είχαν υπογραφεί το 2000 συλλογικές συμβάσεις διετούς διάρκειας (2000-2001). Σύμφωνα με την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση χορηγήθηκαν στις κατώτατες αποδοχές αυξήσεις 1,8% από 1.1.2001 και 1,5% από 1.7.2001, ενώ οι κλαδικές συμβάσεις (οι διετούς διάρκειας, αλλά και οι ετήσιες που υπογράφηκαν το 2001) προέβλεπαν, κατά μέσο όρο, αυξήσεις 2,6% από 1.1.2001 και 1,3% από 1.7.2001. Η μέση ετήσια αύξηση των κατώτατων αποδοχών υπολογίζεται σε 3,5% (έναντι 4,2% το 2000) και των κλαδικών συμβατικών αποδοχών σε 4,2% (όσο και το 2000). Η μέση ετήσια αύξηση των πράγματι καταβαλλόμενων αποδοχών στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα εκτιμάται σε 5,3%, έναντι 5,0% το 2000.

Στη μεταποίηση, ειδικότερα, εκτιμάται ότι οι ωριαίες αποδοχές των εργατών αυξήθηκαν κατά 5,5%, δηλαδή όσο και το 2000.¹ Ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σύμφωνα με αναθεωρημένες εκτιμήσεις, υπολογίζεται ότι επιταχύνθηκε στο 2,9%, από 2,2% το 2000. Το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται στην εκτίμηση ότι ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας (παραγωγής ανά ώρα εργασίας) στη μεταποίηση υποχώρησε στο 2,5% το 2001 από 3,2% το 2000.² Λόγω της εξέλιξης αυτής, σε συνδυασμό με την υποχώρηση του μέσου ετήσιου επιπέδου της ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας³ κατά 0,6% (έναντι 6,2% το 2000), η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής (όπως υπολογίζεται βάσει του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊ-

1 Υπενθυμίζεται ότι μετά την επέκταση και αναμόρφωση των δειγματοληπτικών ερευνών της ΕΣΥΕ για τις αποδοχές, είναι διαθέσιμα τα νέα στοιχεία μόνο για το α' τρίμηνο του 1999. Τα στοιχεία αυτά όμως δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα για την περίοδο 1961-1998, λόγω διαφοράς ορισμών και κάλυψης, και επομένως δεν είναι δυνατόν να υπολογιστούν ρυθμοί μεταβολής.

2 Επισημαίνεται ότι, ενώ ο ρυθμός ανόδου της μεταποιητικής παραγωγής επιβραδύνθηκε από 6,1% το 2000 σε 1,5% το 2001, ο αριθμός των απασχολούμενων στη μεταποίηση μισθωτών αυξήθηκε κατά 2,1% το 2001, ενώ είχε μειωθεί κατά 0,5% το 2000 (σύμφωνα με την έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ). Αυτή η εξέλιξη είναι εκ πρώτης όψεως παράδοξη και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η παραγωγή ανά απασχολούμενο μισθωτό είχε αυξηθεί κατά 6,6% το 2000, ενώ μειώθηκε κατά 0,6% το 2001. Πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι οι μέσες εβδομαδιαίες ώρες εργασίας, που εκτιμάται ότι είχαν αυξηθεί κατά 3,3% το 2000, μειώθηκαν αισθητά από τον Απρίλιο του 2001, λόγω της ισχύος των διατάξεων του Ν. 2874/2000, με βάση τις οποίες η πρόσθετη εργασία (“υπερεργασία”) περιορίστηκε δραστηρικά από 8 σε 3 ώρες την εβδομάδα, ενώ το κόστος της, όπως και το κόστος των υπερωριών, αυξήθηκε σημαντικά. Με την υπόθεση ότι οι μέσες ώρες εργασίας μειώθηκαν κατά 3% το 2001, υπολογίζεται ότι η απασχόληση, μετρούμενη σε συνολικές εργατοώρες, που είχε αυξηθεί κατά 2,8% το 2000, μειώθηκε κατά 1,0% το 2001. Με βάση αυτό το αποτέλεσμα προκύπτει η εκτίμηση για την εξέλιξη της παραγωγής ανά ώρα εργασίας.

3 Βλ. υποσημείωση 5 στη σελ. 128.

όντος στη μεταποίηση) μειώθηκε μόνο ελαφρά το 2001 (κατά 0,2%, έναντι μείωσης κατά 2,0% το 2000), με αποτέλεσμα να βελτιωθεί επίσης ελαφρά η ανταγωνιστικότητα.

Το 2002, ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας θα επιταχυνθεί, αλλά εκτιμάται ότι μπορεί να συγκρατηθεί σε επίπεδο ελαφρά υψηλότερο από 3% και χαμηλότερο από 3,5%, ενώ στη ζώνη του ευρώ προβλέπεται ότι ο αντίστοιχος ρυθμός θα επιβραδυνθεί από 2,5% σε 1,8%.¹ Η προβλεπόμενη εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος θα αντανακλά κυρίως την επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης των μέσων προ φορολογίας αποδοχών, ο οποίος εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί ελαφρά υψηλότερα από το 6% (έναντι 5,7% το 2001). Ειδικότερα, στο Δημόσιο οι τακτικές αποδοχές θα αυξηθούν κατά 2,5%-3,2%, ενώ η μισθολογική δαπάνη ανά απασχολούμενο εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 7% περίπου, δηλαδή όσο και το 2001.² Στον επιχειρηματικό τομέα, όπως προκύπτει από τη συμφωνία για την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας την οποία υπέγραψαν οι κοινωνικοί εταίροι στις 26 Απριλίου,³ η μέση ετήσια αύξηση των κατώτατων αποδοχών θα είναι μεγαλύτερη από ό,τι το προηγούμενο έτος και θα φθάσει το 5,4% (έναντι 3,5% το 2001), ενώ ανάλογη αναμένεται ότι θα είναι και η αύξηση των συμβατικών αποδοχών σε κλαδικό επίπεδο (είχαν αυξηθεί κατά 4,2% το 2001). Η επιτάχυνση αυτή αντανακλά αφενός τη διορθωτική αύξηση που χορηγήθηκε από τον Ιανουάριο του 2002⁴ και επιπλέον το γεγονός ότι οι πρόσφατες εξελίξεις οδήγησαν σε αναθεώρηση των προβλέψεων για τον πληθωρισμό του τρέχοντος έτους που έλαβαν υπόψη τους οι κοινωνικοί εταίροι. Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις σε κλαδικό ή επιχειρησιακό επίπεδο συνεχίζονται για τους εργαζόμενους στις δημόσιες επιχειρήσεις και τις τράπεζες, καθώς και στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα. Επισημαίνεται ότι η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου των μέσων αποδοχών στον επιχειρηματικό τομέα θα αντισταθμιστεί εν μέρει από τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους εργασίας, λόγω της κατάργησης των τελών χαρτοσήμου τα οποία μέχρι το τέλος του 2001 υπολογίζονταν επί των μισθολογικών δαπανών (0,6%) και βάρυναν τους εργοδότες στον επιχειρηματικό τομέα.⁵ Η κατάργηση αυτής της επιβάρυνσης θα περιορίσει το ρυθμό ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχει-

1 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*, Απρίλιος 2002.

2 Η εκτίμηση λαμβάνει υπόψη τις προβλέψεις του Προϋπολογισμού για τις δαπάνες αποδοχών, καθώς και τη νομοθετική ρύθμιση που προβλέπει τις αυξήσεις των τακτικών αποδοχών.

3 Η συμφωνία, που αφορά τις κατώτατες αποδοχές των ανειδίκευτων εργατοϋπαλλήλων, είναι διετούς διάρκειας και προβλέπει αυξήσεις 2,5% από 1.1.2002, 1,8% από 1.7.2002 και 3,9% από 1.1.2003. Από 1.1.2002 έχει ήδη καταβληθεί η διορθωτική αύξηση 1,1% (βάσει της σχετικής ρήτηρας της προηγούμενης σύμβασης). Η νέα συμφωνία προβλέπει ότι εάν ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός υπερβεί το 3,3% το 2002, τότε θα χορηγηθεί από 1.1.2003 διορθωτική αύξηση ίση με την απόκλιση, αλλά όχι μεγαλύτερη από 1%.

4 Σύμφωνα με τις διετούς διάρκειας (2000-2001) συλλογικές συμβάσεις, στους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα δεν χορηγήθηκε διορθωτική αύξηση στις αρχές του 2001, αλλά προβλεπόταν τέτοια αύξηση στις αρχές του 2002 εάν ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός το 2001 (βάσει του ΔTK) υπερέβαινε το 2,3% ή το 2,5%. Στην πραγματικότητα, επομένως, η διορθωτική αύξηση του Ιανουαρίου 2002 οφειλόταν κυρίως στην άνοδο των τιμών των καυσίμων τους τελευταίους μήνες του 2000, άμεσο και έμμεσο αποτέλεσμα της οποίας ήταν η ταχύτερη αύξηση του μέσου ετήσιου επιπέδου του ΔTK το 2001.

5 Η σχετική ρύθμιση θεσπίστηκε με την από 21.12.2001 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Ν. 2990/2002.

ρηματικό τομέα κατά 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας το 2002. Εξάλλου, οι καθαρές αποδοχές ενός μέσου μισθωτού εκτιμάται ότι το 2002 θα αυξηθούν σε πραγματικούς όρους κατά 2% (έναντι 0,9% το 2001). Στην επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου εκτιμάται ότι συμβάλλουν (κατά 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας) οι φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μισθωτούς οι οποίες περιλαμβάνονται στη δέσμη φορολογικών μέτρων που ανακοινώθηκε στις 15.11.2001.¹

3. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΔΗ

Τα στοιχεία για την εξέλιξη των κερδών το 2001 με βάση τα αποτελέσματα χρήσεως του συνόλου των επιχειρήσεων δεν είναι ακόμη διαθέσιμα. Με βάση πάντως τα ετήσια αποτελέσματα χρήσεως των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) εταιριών (εξαιρουμένων των εταιριών επενδύσεων και των τραπεζών),² τα συνολικά κέρδη (καθαρά κέρδη προ φόρων), στα οποία αντανακλώνται και οι ζημιές από χρηματιστηριακές συναλλαγές, μειώθηκαν. Τα λειτουργικά κέρδη αυξήθηκαν το 2001, αλλά λιγότερο από ό,τι η αξία των πωλήσεων, με συνέπεια να μειωθούν τα περιθώρια λειτουργικού κέρδους των επιχειρήσεων των περισσότερων κλάδων (περιλαμβανομένης και της βιομηχανίας), με κύρια εξαίρεση τις επιχειρήσεις που επωφελούνται από συνθήκες υπερβάλλουσας ζήτησης (όπως οι κατασκευαστικές εταιρίες και οι επιχειρήσεις παραγωγής οικοδομικών υλικών).

Η μείωση των περιθωρίων λειτουργικού κέρδους συνδέεται εν μέρει με την επιδίωξη των εγχώριων επιχειρήσεων να διατηρήσουν τα μερίδια πωλήσεων των προϊόντων τους στην εγχώρια αγορά,³ με δεδομένο τον εντονότερο ανταγωνισμό τιμών από την πλευρά των εισαγόμενων τελικών προϊόντων.⁴ Σε ορισμένες περιπτώσεις, εξάλλου, φαίνεται ότι η σημαντική αύξηση των πωλήσεων επέτρεψε στις επιχειρήσεις να πραγματοποιήσουν ικανοποιητικά κέρδη, ακόμη και με μειωμένο περιθώριο κέρδους.

Ειδικότερα όσον αφορά την εξέλιξη των κερδών στη βιομηχανία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει έρευνα⁵ που διεξήγαγε το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του τρέχοντος έτους η εταιρία ICAP, σε συνεργασία με τον ΣΕΒ, σε δείγμα 300 βιομηχανικών επιχειρήσεων.⁶ Σύμφωνα με την έρευνα, το 2001 τα μεγέθη *ανά επιχείρηση* μεταβλήθηκαν ως εξής:

- 1 Πρόκειται κυρίως για την κατάργηση των τελών χαρτοσήμου 0,6% που βαρύνουν τους μισθωτούς και για την αύξηση των αφορολόγητων ορίων.
- 2 Οι εισηγμένες στο ΧΑΑ εταιρίες δεν είναι πλήρως αντιπροσωπευτικές του συνόλου (αν και έχουν γίνει περισσότερο αντιπροσωπευτικές από ό,τι στο παρελθόν, λόγω ακριβώς της εισαγωγής πολλών σημαντικών εταιριών στο ΧΑΑ).
- 3 Τα μερίδια αυτά απειλούνταν, τουλάχιστον όσον αφορά τα βιομηχανικά καταναλωτικά αγαθά, εφόσον οι εισαγωγές αυξάνονταν ταχύτερα από την εγχώρια παραγωγή που προοριζόταν για την εγχώρια αγορά.
- 4 Το 2001 ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των χονδρικών τιμών των εισαγόμενων τελικών προϊόντων (χωρίς καύσιμα) ήταν 3,3%, δηλαδή χαμηλότερος από τον αντίστοιχο των εγχώριων βιομηχανικών προϊόντων (χωρίς καύσιμα) για εσωτερική κατανάλωση (4,7%).
- 5 Τα πλήρη αποτελέσματα θα δημοσιευθούν στις αρχές Μαΐου.
- 6 Το δείγμα ήταν στρωματοποιημένο κατά κλάδο και μέγεθος. Στο ερωτηματολόγιο απάντησαν 273 από τις επιχειρήσεις του δείγματος.

– Στο σύνολο των κλάδων, η αξία των πωλήσεων αυξήθηκε κατά 5,1%, τα μικτά κέρδη μειώθηκαν κατά 2,0% και τα κέρδη προ φόρου μειώθηκαν κατά 9,2%.

– Εάν εξαιρεθούν οι επιχειρήσεις προϊόντων πετρελαίου, η εικόνα είναι σαφώς πιο θετική, δεδομένου ότι η αξία των πωλήσεων αυξήθηκε κατά 8,9%, ενώ αυξήθηκαν και τα κέρδη (τα μικτά κατά 2,4% και τα κέρδη προ φόρου κατά 2,2%).

Παρά το γεγονός ότι η μείωση των περιθωρίων κέρδους (δηλαδή του λόγου των κερδών προς την αξία πωλήσεων) επιβεβαιώνεται και στις δύο περιπτώσεις, είναι φανερό ότι οι αρνητικές επιδόσεις των επιχειρήσεων προϊόντων πετρελαίου (που εν μέρει συνδέονται με την υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου) επηρέασαν δυσμενώς τα συνολικά μεγέθη της βιομηχανίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι, εάν εξαιρεθούν οι επιχειρήσεις προϊόντων πετρελαίου, οι εξαγωγές (ανά επιχείρηση) αυξήθηκαν κατά 5,2%. Επειδή όμως οι εξαγωγές προϊόντων πετρελαίου μειώθηκαν (όπως προκύπτει και από τη στατιστική του ισοζυγίου πληρωμών της Τράπεζας της Ελλάδος), οι εξαγωγές του συνόλου των κλάδων έμειναν ουσιαστικά στάσιμες (+0,3%).

V. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

1. Η ΕΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟ 2001

Η νομισματική πολιτική του Ευρωσυστήματος¹ είχε να αντιμετωπίσει σημαντικές δυσχέρειες το 2001. Η κυριότερη ήταν η ανάγκη να εκτιμηθούν προσεκτικά οι μεταβαλλόμενες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ. Τους τέσσερις πρώτους μήνες του έτους, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) διατήρησε σταθερά τα βασικά της επιτόκια, λαμβάνοντας υπόψη τις βραχυπρόθεσμες πληθωριστικές πιέσεις που οφείλονταν στις επιδράσεις, με χρονική υστέρηση, των αυξήσεων των τιμών των εισαγομένων κατά το 2000 και τις επιπτώσεις που είχαν στις τιμές των τροφίμων οι ασθένειες που έπληξαν την κτηνοτροφική παραγωγή σε ορισμένες χώρες. Αντίθετα, στην περίοδο από τις αρχές Μαΐου μέχρι τις αρχές Νοεμβρίου, η ΕΚΤ μείωσε τέσσερις φορές τα βασικά της επιτόκια, επειδή έκρινε ότι οι νομισματικές εξελίξεις δεν σηματοδοτούσαν κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα και ότι οι προοπτικές μείωσης του πληθωρισμού είχαν βελτιωθεί. Τους τελευταίους μήνες του 2001, η ΕΚΤ δεν μετέβαλε τα βασικά της επιτόκια, καθώς θεωρήθηκε ότι αυτά παρέμεναν σε επίπεδο συμβατό με τη σταθερότητα των τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση.

Οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου για τα βασικά επιτόκια της ΕΚΤ έχουν ως πρωταρχικό στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών μεσοπρόθεσμα, η οποία έχει οριστεί από την ΕΚΤ ως αύξηση του επιπέδου των τιμών, όπως αυτό μετρείται με βάση τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, όχι μεγαλύτερη από 2% ετησίως. Η αξιολόγηση από το Ευρωσύστημα των κινδύνων απόκλισης από το στόχο για τη σταθερότητα των τιμών στηρίζεται σε δύο “πυλώνες”. Ο πρώτος πυλώνας αφορά την ανάλυση των νομισματικών και πιστωτικών εξελίξεων, ιδιαίτερα της ποσότητας χρήματος με την ευρεία έννοια, του Μ3.² Για το 2001, όπως άλλωστε και για τα δύο προηγούμενα έτη, είχε προσδιοριστεί τιμή αναφοράς για την ετήσια αύξηση του Μ3 ίση με 4,5%. Στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα αξιολογούνται οι προοπτικές για τον πληθωρισμό με βάση ένα ευρύ φάσμα από οικονομικές και χρηματοοικονομικές μεταβλητές, όπως η οικονομική δραστηριότητα, οι μισθοί, η καμπύλη αποδόσεων κ.ά.

Το προηγούμενο έτος η ΕΚΤ, όπως αναφέρθηκε, προέβη σε μείωση των βασικών της επιτοκίων τέσσερις φορές – στις 10 Μαΐου, στις 30 Αυγούστου, στις 17 Σεπτεμβρίου και στις 8 Νοεμβρίου – συνολικά κατά 150 μονάδες βάσης.

1 Το Ευρωσύστημα απαρτίζεται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν υιοθετήσει το ευρώ (βλ. σχετικά λήμματα στο Γλωσσάριο).

2 Το Μ3, όπως το ορίζει το Ευρωσύστημα, περιλαμβάνει το νόμισμα σε κυκλοφορία και το υπόλοιπο ορισμένων υποχρεώσεων των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ προς τους κατοίκους της –πλην της κεντρικής κυβέρνησης– οι οποίες έχουν σε υψηλό βαθμό χαρακτήρα χρήματος, δηλαδή των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας, των καταθέσεων προθεσμίας με διάρκεια έως δύο ετών, των καταθέσεων υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών, των συμφωνιών επαναγοράς, των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος, των τίτλων της αγοράς χρήματος και των χρεογράφων διάρκειας έως δύο ετών.

Κατά τους πρώτους μήνες του 2001 τα βασικά επιτόκια της ΕΚΤ διατηρήθηκαν αμετάβλητα στο επίπεδο που είχαν καθοριστεί κατά τη συνεδρίαση της 5ης Οκτωβρίου 2000, ενόψει του επιταχυνόμενου πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ και της εκτίμησης ότι οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα δεν είχαν εκλείψει, παρόλο που είχαν σε κάποιο βαθμό ελαττωθεί. Η επιτάχυνση του πληθωρισμού οφειλόταν σε αυξήσεις των τιμών των ειδών διατροφής, εξαιτίας των ασθενειών που επηρέασαν την κτηνοτροφική παραγωγή σε ορισμένες χώρες, στις επιδράσεις, με χρονική υστέρηση, των αυξήσεων της τιμής του πετρελαίου και στην υποτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ κατά το 1999 και το 2000, που επηρέασε τις τιμές παραγωγού.

Από τις αρχές Μαΐου 2001 όμως, ενισχύθηκαν οι ενδείξεις ότι περιορίζονταν οι πληθωριστικές πιέσεις και βελτιώνονταν οι προοπτικές υποχώρησης του πληθωρισμού σε επίπεδο χαμηλότερο του 2%, ενώ παράλληλα σημειωνόταν ουσιώδης επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας και οι μισθολογικές αυξήσεις παρέμεναν συγκρατημένες. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις εξελίξεις, η ΕΚΤ μείωσε στις 10 Μαΐου 2001 τα βασικά της επιτόκια κατά 25 μονάδες βάσης, με αποτέλεσμα το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης να διαμορφωθεί σε 4,50% (βλ. Διάγραμμα II.8 και Πίνακα V.1). Επιπλέον, το Διοικητικό Συμβούλιο έκρινε ότι οι νομισματικές εξελίξεις δεν σηματοδοτούσαν κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα, καθώς ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης¹ τριών μηνών του M3 στην περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου (4,8%²) εκτιμήθηκε ότι είχε πλησιάσει επαρκώς την τιμή αναφοράς 4,5%. Επίσης, στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα, ελήφθη υπόψη και η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης.

Σημειώνεται ότι στις συνεδριάσεις μέχρι το Μάιο του 2001 το Διοικητικό Συμβούλιο επικέντρωνε την προσοχή του στην εξέλιξη του ρυθμού αύξησης του M3, που δεν ήταν διορθωμένο για τα διαπραγματεύσιμα χρηματοδοτικά μέσα (δηλ. μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος, τίτλους της αγοράς χρήματος και χρεόγραφα διάρκειας έως δύο ετών) που είχαν εκδοθεί από νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τα οποία κατείχαν μη κάτοικοι της ζώνης του ευρώ. Εντούτοις το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνιζε την ανάγκη διόρθωσης του μεγέθους αυτού. Από τη συνεδρίαση της 7ης Ιουνίου η ΕΚΤ άρχισε να αναφέρεται ρητά στο M3 διορθωμένο για τη διακράτηση μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος από μη κατοίκους της ζώνης του ευρώ και υπογράμμισε την ανάγκη περαιτέρω διόρθωσης για την αντίστοιχη διακράτηση τίτλων της αγοράς χρήματος και χρεογράφων διάρκειας έως δύο ετών. Από τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου και μετά, το Διοικητικό Συμβούλιο αναφέρεται πλέον

1 Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής ενός νομισματικού μεγέθους για ένα μήνα ορίζεται ως η εκατοστιαία μεταβολή του υπολοίπου του μεγέθους αυτού κατά το δωδεκάμηνο που μεσολαβεί μέχρι το συγκεκριμένο μήνα. Η ΕΚΤ παρακολουθεί το μέσο όρο του ετήσιου ρυθμού μεταβολής για τρεις διαδοχικούς μήνες.

2 Για την εκτίμηση αυτή, η ΕΚΤ έλαβε υπόψη τις ενδείξεις για αυξημένη διακράτηση διαπραγματεύσιμων χρηματοδοτικών μέσων από μη κατοίκους της ζώνης του ευρώ, η οποία διογκώνει το M3 αλλά δεν επηρεάζει τη συνολική ζήτηση στη ζώνη του ευρώ. Ο ρυθμός αύξησης του M3 αναθεωρήθηκε μεταγενέστερα σε 3,8%, αφού αφαιρέθηκαν τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος, οι τίτλοι της αγοράς χρήματος και τα χρεόγραφα διάρκειας έως δύο ετών που είχαν εκδοθεί από νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τα οποία κατείχαν μη κάτοικοι της ζώνης του ευρώ.

στο ρυθμό αύξησης του M3 διορθωμένο για όλα τα διαπραγματεύσιμα χρηματοδοτικά μέσα που διακρατούνται από μη κατοίκους της ζώνης του ευρώ.

Στις 30 Αυγούστου 2001 η ΕΚΤ μείωσε περαιτέρω τα βασικά της επιτόκια κατά 25 μονάδες βάσης, με αποτέλεσμα το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης να διαμορφωθεί στο 4,25%. Ο ρυθμός ανόδου του M3 συνέχισε να επιταχύνεται (ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης τριών μηνών στην περίοδο Μαΐου-Ιουλίου έφθασε το 5,9%¹), ωστόσο το Διοικητικό Συμβούλιο έκρινε ότι δεν παρουσιάζονται κίνδυνοι για τον πληθωρισμό. Η επιτάχυνση θεωρήθηκε μάλλον παραδοξική και αποδόθηκε στη μείωση της διαφοράς αποδόσεων μεταξύ των μακροπρόθεσμων τίτλων και των βραχυπρόθεσμων στοιχείων που περιλαμβάνονται στο M3, γεγονός που κατέστησε την καμπύλη αποδόσεων σχετικά οριζόντια και ενίσχυσε την προτίμηση των επενδυτών για καταθέσεις και βραχυπρόθεσμους τίτλους. Η επιτάχυνση του ρυθμού

Π Ι Ν Α Κ Α Σ V.1
ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΠΙΤΟΚΙΩΝ ΤΗΣ ΕΚΤ
(Ποσοστά % ετησίως)

Ημερομηνία μεταβολής επιτοκίων ¹	Αποδοχή καταθέσεων	Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης	Οριακή χρηματοδότηση
1 Σεπτ. 2000	3,50	4,50	5,50
6 Οκτ. 2000	3,75	4,75	5,75
11 Μαΐου 2001	3,50	4,50	5,50
31 Αυγ. 2001	3,25	4,25	5,25
18 Σεπτ. 2001	2,75	3,75	4,75
9 Νοεμ. 2001	2,25	3,25	4,25

1 Η ημερομηνία της απόφασης μεταβολής των επιτοκίων είναι η προηγούμενη της ημερομηνίας μεταβολής τους, όσον αφορά τα επιτόκια αποδοχής καταθέσεων και οριακής χρηματοδότησης. Για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, η μεταβολή των επιτοκίων ισχύει από την πρώτη πράξη μετά την ημερομηνία που αναφέρεται στον πίνακα, με εξαίρεση τη μεταβολή της 18ης Σεπτεμβρίου, η οποία ίσχυσε από την ίδια αυτή ημερομηνία.

Πηγή: ΕΚΤ.

αύξησης του M3 θεωρήθηκε επίσης συνέπεια μεγαλύτερης διακράτησης χρηματικών διαθέσιμων για συναλλαγές, εξαιτίας της αύξησης των τιμών της ενέργειας και των ειδών διατροφής κατά το προηγούμενο διάστημα. Επίσης, η συνεχής μείωση των τιμών των μετοχών και η αύξηση της αβεβαιότητας στις χρηματιστηριακές αγορές κατέστησαν σχετικά πιο ελκυστικές τις βραχυπρόθεσμες καταθέσεις και τα εμπορεύσιμα χρηματοδοτικά μέσα που περιλαμβάνονται στο M3. Εξάλλου, ο ετήσιος ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα, αν και σχετικά υψηλός, συνέχισε να υποχωρεί κατά τους μήνες που προηγήθηκαν της απόφασης για μείωση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ (Σεπτέμβριος 2000: 10,9%, Ιούλιος 2001: 8,1%).

1 Ο ρυθμός αυτός προέκυψε μετά την αφαίρεση των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος που κατείχαν μη κάτοικοι της ζώνης του ευρώ. Μετά την αφαίρεση και των τίτλων της αγοράς χρήματος και των χρεογράφων με διάρκεια έως δύο ετών που κατείχαν οι ανωτέρω, ο ρυθμός αυτός αναθεωρήθηκε σε 5,2%.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των οικονομικών εξελίξεων που αναφέρονται στο δεύτερο πυλώνα, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έλαβε υπόψη την υποχώρηση του πληθωρισμού που παρατηρήθηκε από τον Ιούνιο του 2001. Η μείωση των πληθωριστικών πιέσεων οφειλόταν κυρίως στην επιβράδυνση της ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ και διεθνώς. Ειδικότερα επισημάνθηκε ότι η εξωτερική ζήτηση παρέμενε μικρότερη από την προσδοκώμενη, εξαιτίας του χαμηλού ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας στις ΗΠΑ, της παρατεταμένης εξασθένησης της ιαπωνικής οικονομίας, αλλά και της ανατίμησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ (στο διάστημα από τον Ιούλιο μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2001). Ταυτόχρονα, στη μείωση των εγχώριων πληθωριστικών πιέσεων συνέβαλε η επιβράδυνση της αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης, καθώς και οι συγκρατημένες μισθολογικές αυξήσεις τους πρώτους μήνες του 2001.

Η τρομοκρατική επίθεση στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 επέφερε σημαντικό κλονισμό στην εμπιστοσύνη των καταναλωτών και τις επιχειρηματικές προσδοκίες και έθεσε σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία των χρηματιστηριακών αγορών. Με σκοπό να περιοριστούν οι επιδράσεις της επίθεσης και να αποκατασταθούν ομαλές συνθήκες στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων της ζώνης του ευρώ, στις 12 Σεπτεμβρίου το Ευρωσύστημα ενίσχυσε τη ρευστότητα των τραπεζών με πράξεις ανοικτής αγοράς. Επιπλέον, συνάπτοντας συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων (διάρκειας 30 ημερών) με την κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ, το Ευρωσύστημα βοήθησε στην κάλυψη των άμεσων αναγκών των ευρωπαϊκών τραπεζών για ρευστότητα σε δολάρια ΗΠΑ.

Επίσης, μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε, στις 17 Σεπτεμβρίου, να μειώσει¹ τα βασικά της επιτόκια κατά 50 μονάδες βάσης και το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης καθορίστηκε σε 3,75%. Εκτιμήθηκε ότι η τρομοκρατική επίθεση αύξησε την αβεβαιότητα διεθνώς, γεγονός που, σε συνδυασμό με την παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση, είχε ως αποτέλεσμα να επηρεαστούν αρνητικά η εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων και οι προοπτικές ανάκαμψης της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ταυτόχρονα, περιορίστηκαν περαιτέρω οι πληθωριστικοί κίνδυνοι, επειδή υποχώρησαν οι επιδράσεις των προηγούμενων αυξήσεων των τιμών της ενέργειας και των ειδών διατροφής, εξέλιξη που βοήθησε στη συγκράτηση των μισθολογικών αυξήσεων.

Όσον αφορά τον πρώτο πυλώνα, η συνεχιζόμενη επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του Μ3 αποδόθηκε στη μεγάλη μετατόπιση κεφαλαίων από μετοχικούς και άλλους τίτλους σε βραχυπρόθεσμα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο Μ3, εξαιτίας της αυξημένης αβεβαιότητας στις χρηματιστηριακές αγορές και της σχετικά περιορισμένης διαφοράς των μακροπρόθεσμων αποδόσεων σε σχέση με τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Το Διοικητικό Συμβούλιο έκρινε ότι η επιτάχυνση ήταν μάλλον προσωρινή και δεν δημιουργούσε κινδύνους για μελλοντικές πληθωριστικές πιέσεις. Αυτή η εκτίμηση ενισχύθηκε και από τη συνεχιζόμενη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα.

¹ Ανάλογη απόφαση έλαβε την ίδια ημέρα και η κεντρική τράπεζα (Federal Reserve) των ΗΠΑ, μειώνοντας κατά 50 μονάδες βάσης σε 3% το επιτόκιο-στόχο για τις τοποθετήσεις διάρκειας μίας ημέρας στην αγορά χρήματος.

Στις 8 Νοεμβρίου 2001 τα βασικά επιτόκια μειώθηκαν, για τελευταία φορά το 2001, κατά 50 μονάδες βάσης. Συγκεκριμένα, το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης καθορίστηκε σε 3,25%, το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης σε 4,25% και το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων σε 2,25%. Επιπλέον εκτιμήθηκε ότι το 2002 θα επιτευχθεί ο στόχος της σταθερότητας των τιμών. Τέλος, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε να εξετάζει τις νομισματικές εξελίξεις και να λαμβάνει αποφάσεις νομισματικής πολιτικής μόνο στην πρώτη συνεδρίαση κάθε μηνός. Ωστόσο, διατηρεί το δικαίωμα να μεταβάλλει τα βασικά επιτόκια της ΕΚΤ όποτε το κρίνει απαραίτητο.

Κατά τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου 2001, στο πλαίσιο της στρατηγικής του Ευρωσυστήματος για τη νομισματική πολιτική, καθορίστηκε τιμή αναφοράς 4,5% για τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του M3 κατά το 2002. Η τιμή αναφοράς δεν διαφέρει από εκείνη που ίσχυε τα τρία προηγούμενα έτη, επειδή οι εκτιμήσεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεταβλητών που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό της παρέμεναν αμετάβλητες σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. Συγκεκριμένα, όπως και στην περίοδο 1999-2001, ως ανώτατο όριο για τον ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού μεσοπρόθεσμα τέθηκε το 2% σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΚΤ για τη σταθερότητα των τιμών. Έγινε επίσης η παραδοχή ότι η μεσοπρόθεσμη τάση αύξησης του δυνητικού προϊόντος στη ζώνη του ευρώ κατά 2-2,5% ετησίως θα ισχύει και για το τρέχον έτος. Ειδικότερα εκτιμήθηκε ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν δεν ήταν αρκετές ώστε να αναθεωρηθεί προς τα άνω ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας στη ζώνη του ευρώ. Αν οι μεταρρυθμίσεις αυτές ενταθούν και προχωρήσει περαιτέρω η διάδοση των νέων τεχνολογιών, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου της παραγωγικότητας και του δυνητικού προϊόντος στη ζώνη του ευρώ. Όσον αφορά τη μεσοπρόθεσμη τάση μείωσης της εισοδηματικής κυκλοφορίας του M3,¹ αυτή εκτιμήθηκε σε 0,5-1% ετησίως. Σημειώνεται ότι, με βάση την απλή τάση της εισοδηματικής ταχύτητας κυκλοφορίας του M3, η ετήσια μείωσή της εκτιμάται γύρω στο 1%. Επειδή όμως δεν υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω σημαντικών μειώσεων των επιτοκίων και του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ, είναι εύλογο η αυξητική τάση της ζήτησης χρήματος σε σχέση με το ΑΕΠ που παρατηρήθηκε σε προηγούμενα έτη να μη συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό. Στο πλαίσιο του προσδιορισμού της τιμής αναφοράς για τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του M3, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επανέλαβε ότι η τιμή αυτή δεν συνεπάγεται δέσμευση του Ευρωσυστήματος να αντιδρά κατά τρόπο μηχανιστικό με προσαρμογή των επιτοκίων προκειμένου να περιορίσει κάθε απόκλιση της νομισματικής επέκτασης από την τιμή αναφοράς. Τουναντίον, η τήρηση της τιμής αναφοράς πρέπει να επιδιώκεται σε μεσοπρόθεσμη βάση, καθώς οι βραχυπρόθεσμες αποκλίσεις από αυτήν δεν συνεπάγονται κατ' ανάγκη πληθωριστικές επιδράσεις. Τυχόν απόκλιση του μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης τριών μηνών του M3 από την τιμή αναφοράς αποτελεί έναυσμα

¹ Η εισοδηματική ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος ορίζεται ως ο λόγος του ονομαστικού ΑΕΠ προς την ποσότητα χρήματος.

για περαιτέρω ανάλυση των οικονομικών διαταράξεων που την προκαλούν και των κινδύνων που παρουσιάζει για την εξέλιξη του πληθωρισμού.

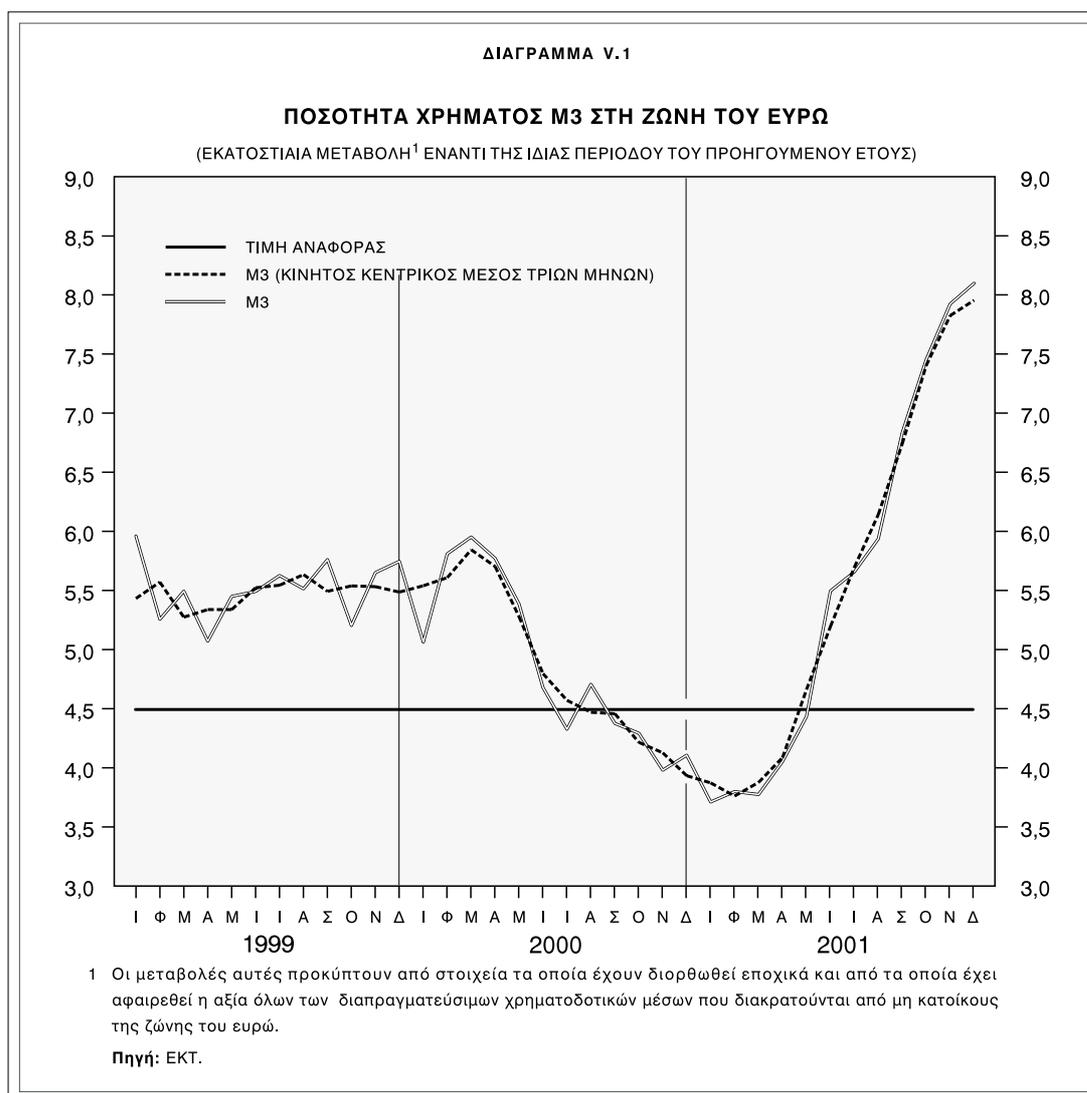
Κατά τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου 2001, καθώς και κατά τις επόμενες συνεδριάσεις μέχρι τα μέσα Απριλίου του 2002, η ΕΚΤ δεν μετέβαλε περαιτέρω τα βασικά της επιτόκια. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, εξετάζοντας τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία στο πλαίσιο των δύο πυλώνων, έκρινε ότι το νέο επίπεδο των βασικών της επιτοκίων παρέμενε συμβατό με τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση. Στη συνεδρίαση της 4ης Απριλίου, κρίθηκε ότι ο σχετικά υψηλός ρυθμός ανόδου του Μ3 (ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης τριών μηνών την περίοδο Δεκεμβρίου 2001-Φεβρουαρίου 2002 διαμορφώθηκε σε 7,8%) εξακολουθεί να οφείλεται στο ότι, κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου του 2001, όταν επικρατούσαν συνθήκες ιδιαίτερα υψηλής αβεβαιότητας στην οικονομία, μετακινήθηκαν κεφάλαια προς πιο ρευστά στοιχεία που περιλαμβάνονται στο Μ3. Ο μετριασμός όμως της επιτάχυνσης επιβεβαιώνει ότι οι νομισματικές εξελίξεις δεν ενέχουν πληθωριστικούς κινδύνους, καθώς μάλιστα συνοδεύονται από συνεχιζόμενη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα (μέσος ετήσιος ρυθμός 6% το Φεβρουάριο του 2002, έναντι 9,7% το Φεβρουάριο του 2001). Ωστόσο, όσο θα υποχωρεί η αβεβαιότητα και θα εμφανίζονται σημεία ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ, η ΕΚΤ θα παρακολουθεί προσεκτικά την εξέλιξη του Μ3, ώστε να διαπιστώσει έγκαιρα κατά πόσον η αυξημένη ρευστότητα μπορεί να αποτελέσει απειλή για τη σταθερότητα των τιμών.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με πρόσφατα στατιστικά στοιχεία, η οικονομική επιβράδυνση φαίνεται ότι τερματίστηκε στο τέλος του 2001, ενώ οι προοπτικές για ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ στις αρχές του τρέχοντος έτους είναι ευνοϊκές, καθώς αποκαθίσταται το επιθυμητό επίπεδο αποθεμάτων των επιχειρήσεων, το οποίο είχε μειωθεί στο προηγούμενο διάστημα, το διαθέσιμο εισόδημα αυξάνεται λόγω του χαμηλού ρυθμού πληθωρισμού και οι χρηματοδοτικές συνθήκες βελτιώνονται λόγω της υποχώρησης της αβεβαιότητας. Επιπλέον, αναμένεται ότι η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας θα συμβάλει στην ενδυνάμωση της εξωτερικής ζήτησης και της οικονομικής ανάπτυξης της ζώνης του ευρώ. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού υπήρξε στις αρχές του έτους υψηλότερος από ό,τι αναμενόταν, εξαιτίας της σημαντικής αύξησης των τιμών του πετρελαίου, δεν φάνηκε όμως να επηρεάστηκε αισθητά από την κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ από την 1η Ιανουαρίου 2002 και τη μετατροπή των τιμών σε ευρώ, και αυτό χάρη στον ανταγωνισμό, την επαγρύπνηση των καταναλωτών και τη δέσμευση των κυβερνήσεων να μην αυξήσουν το μέσο επίπεδο των τιμών τις οποίες καθορίζουν διοικητικά. Ωστόσο, προβλέπεται ότι ο πληθωρισμός θα ακολουθήσει πτωτική πορεία και αναμένεται να μειωθεί κάτω από 2% στη συνέχεια του έτους, επηρεάζοντας θετικά το διαθέσιμο εισόδημα και την εγχώρια ζήτηση. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επισημαίνει την ανάγκη μετριασμού των μισθολογικών αυξήσεων, ώστε να περιοριστούν οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα των τιμών και να ενισχυθεί η άνοδος της απασχόλησης. Τέλος, η ΕΚΤ θεωρεί απαραίτητο τα κράτη-μέλη της ζώνης του

ευρώ να τηρήσουν τη δέσμευσή τους για την επίτευξη ισοσκελισμένου προϋπολογισμού έως το 2003-4, προκειμένου να επιτευχθεί οικονομική ανάπτυξη χωρίς πληθωρισμό.

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ Μ3 ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΩΝ ΤΟΥ

Ο μέσος ρυθμός αύξησης της ποσότητας χρήματος Μ3 για το 2001 ήταν 5,5%, έναντι 4,9% το 2000. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του Μ3, ενώ παρουσίασε σημαντική επι-

βράδυνση από το Μάρτιο του 2000 μέχρι και τον Ιανουάριο του 2001, στη συνέχεια επιταχύνθηκε και από 3,7% τον Ιανουάριο διαμορφώθηκε σε 7,6% το τέταρτο τρίμηνο του

2001¹ (βλ. Διάγραμμα V.I και Πίνακα V.2). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης τριών μηνών του M3 παραμένει, από το Μάιο² και μετά, υψηλότερος από την τιμή αναφοράς (4,5%). Η επιτάχυνση της αύξησης του M3 αντανάκλα τη σταδιακή αποκατάσταση της διακρατούμενης ποσότητας χρήματος στο μεσοπρόθεσμα επιθυμητό επίπεδο (σε πραγματικούς όρους³), μετά από ένα διάστημα συγκρατημένης αύξησης του M3 στο τέλος του 2000 και στις αρχές του 2001. Αντανάκλα επίσης την αυξημένη ζήτηση χρήματος για συναλλαγές λόγω της ανόδου των τιμών της ενέργειας και των ειδών διατροφής. Επιπρόσθετα, σημειώθηκε έντονη προτίμηση των επενδυτών για βραχυπρόθεσμα χρεόγραφα αντί για πιο μακροπρόθεσμους τίτλους, εξαιτίας της σχετικά οριζόντιας καμπύλης αποδόσεων (δηλ. της μικρής διαφοράς μεταξύ μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων επιτοκίων) μέχρι και τον Αύγουστο. Μετά το καλοκαίρι, η μείωση της διαφοράς μεταξύ του επιτοκίου των βραχυπρόθεσμων τίτλων που δεν περιλαμβάνονται στο M3 και της σταθμισμένης απόδοσης των συνιστωσών του M3 οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης χρήματος, παρά την αύξηση της κλίσης της καμπύλης αποδόσεων. Τέλος, η ανησυχία που επικράτησε στις χρηματιστηριακές αγορές μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ ενίσχυσε τη ζήτηση για ορισμένες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων με χαμηλό κίνδυνο που περιλαμβάνονται στο M3, όπως οι καταθέσεις και τα εμπορεύσιμα χρηματοδοτικά μέσα.

Ωστόσο, από το Δεκέμβριο η αβεβαιότητα άρχισε προοδευτικά να υποχωρεί και η κλίση της καμπύλης αποδόσεων συνέχιζε να αυξάνεται, με αποτέλεσμα να μειωθεί η προτίμηση των επενδυτών για τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο M3 και να επιβραδυνθεί ο ετήσιος ρυθμός αύξησής του σε 7,4% το Φεβρουάριο του 2002 έναντι 8,1% το Δεκέμβριο του 2001.

Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του νομισματικού μεγέθους M1,⁴ αφού υποχώρησε το πρώτο τρίμηνο του 2001 (2,5%) έναντι του τελευταίου τριμήνου του 2000 (5,7%), άρχισε να επιταχύνεται μετά το δεύτερο τρίμηνο και διαμορφώθηκε σε 5,4% το τελευταίο τρίμηνο του 2001 (βλ. Πίνακα V.2). Η εξέλιξη αυτή αντανάκλα τη σημαντική επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (στη λιανική τραπεζική

1 Αυτός ο ρυθμός μεταβολής αφορά το νομισματικό μέγεθος M3 διορθωμένο για τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος, καθώς και για τους τίτλους της αγοράς χρήματος και τα χρεόγραφα με διάρκεια έως δύο ετών τα οποία έχουν εκδώσει τα νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της ζώνης του ευρώ και έχουν στην κατοχή τους μη κάτοικοι της ζώνης ευρώ.

2 Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης τριών μηνών του Μαΐου προκύπτει από το μέσο όρο των ετήσιων ρυθμών αύξησης των μηνών Απριλίου, Μαΐου και Ιουνίου.

3 Ως μεσοπρόθεσμα επιθυμητό επίπεδο του M3 σε πραγματικούς όρους νοείται το επίπεδο το οποίο θα προέκυπτε αν το ονομαστικό M3 αυξανόταν από το Δεκέμβριο του 1998 μέχρι σήμερα με ετήσιο ρυθμό ίσο με την τιμή αναφοράς 4,5% και ο δείκτης τιμών με τον οποίο αποπληθωρίζεται το ονομαστικό M3 αυξανόταν με ετήσιο ρυθμό συνεπή με τον ορισμό της σταθερότητας των τιμών. Επίσης, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι η αύξηση της ποσότητας χρήματος M3 κατά το προηγούμενο έτος μπορεί να ερμηνευθεί ως σύγκλιση προς το επιθυμητό επίπεδο, ακόμη και αν αυτό προσδιοριστεί με βάση τις προβλέψεις οικονομικών συναρτήσεων της ζήτησης χρήματος, όπου οι ανεξάρτητες μεταβλητές ΑΕΠ, επιτόκια, επίπεδο τιμών λαμβάνουν τις εκάστοτε παρατηρούμενες τιμές τους (βλ. ΕΚΤ, *Μηνιαίο Δελτίο*, Μάιος 2001).

4 Το νομισματικό μέγεθος M1 περιλαμβάνει το νόμισμα σε κυκλοφορία και τις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας.

αγορά),¹ που υπεραντιστάθμισε την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του νομίσματος σε κυκλοφορία, η οποία οφειλόταν στον περιορισμό, εκ μέρους των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων των μη κατοίκων της ζώνης του ευρώ), της διακράτησης μετρητών σε εθνικές νομισματικές μονάδες, ώστε να περιοριστεί το κόστος ενόψει της ανταλλαγής των εθνικών τραπεζογραμματίων και κερμάτων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ από την 1η Ιανουαρίου 2002. Η κατάθεση των μετρητών

Π Ι Ν Α Κ Α Σ V.2
ΚΥΡΙΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ Μ3 ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή,¹ που προκύπτει από εποχικώς διορθωμένα στοιχεία,
εκτός εάν υπάρχει διαφορετική ένδειξη, μέσος όρος τριμήνου²)

	2000		2001			
	δ' τρίμηνο	α' τρίμηνο	β' τρίμηνο	γ' τρίμηνο	δ' τρίμηνο	Δεκέμβριος
M1	5,7	2,5	2,5	3,8	5,4	5,4
Νόμισμα σε κυκλοφορία, Μ0	1,9	-1,2	-3,2	-7,5	-18,5	-32,3
Καταθέσεις μίας ημέρας	6,4	3,4	3,7	6,1	10,3	13,0
Λοιπές βραχυπρόθεσμες καταθέσεις (=M2-M1)	2,2	3,4	4,4	4,9	5,8	7,2
Καταθέσεις προθεσμίας με διάρκεια έως 2 ετών ³	12,6	15,3	13,9	10,9	6,9	6,1
Καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως 3 μηνών ³	-4,9	-4,7	-2,6	0,5	5,0	7,6
M2	3,8	3,0	3,5	4,4	5,7	6,3
Εμπορεύσιμα χρηματοδοτικά μέσα (=M3-M2)	6,5	9,4	10,3	16,3	20,9	19,7
Συμφωνίες επαναγοράς ³	10,3	20,7	15,5	20,5	19,7	12,8
Μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων της αγοράς χρήματος (ΑΚΑΧ) ^{3,4}	1,8	5,4	11,2	20,5	30,1	34,0
Τίτλοι της αγοράς χρήματος και χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών ^{3,4}	12,1	6,3	1,3	1,3	2,6	-1,6
M3	4,2	3,8	4,4	5,9	7,6	8,1

1 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής του αντίστοιχου δείκτη, που κατασκευάζεται με βάση το υπόλοιπο του σχετικού νομισματικού μεγέθους το Δεκέμβριο του 1998 και τις συσσωρευμένες μηνιαίες ροές, διορθωμένες για επανακατηγοριοποιήσεις, άλλες αναπροσαρμογές αξίας, διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και οποιεσδήποτε άλλες μεταβολές που δεν οφείλονται σε συναλλαγές.

2 Ο μέσος όρος του τριμήνου προκύπτει από τους αριθμητικούς μέσους μηνιαίους ρυθμούς (που υπολογίζονται ως ο μέσος όρος των δύο ρυθμών στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς) και δεν είναι ο μέσος όρος των ρυθμών στο τέλος καθενός από τους τρεις μήνες.

3 Μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία.

4 Διορθωμένα για τη διακράτησή τους από μη κατοίκους της ζώνης του ευρώ.

Πηγή: ΕΚΤ.

στις τράπεζες, αλλά και οι αυξημένες διακυμάνσεις των τιμών στις χρηματιστηριακές αγορές, προκάλεσαν επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τους επενδυτές ως προσωρινή τοποθέτηση δια-

1 Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κυρίως όσες καταθέσεις όψεως είναι πλήρως μεταβιβάσιμες (π.χ. μέσω επιταγής). Περιλαμβάνει επίσης μη μεταβιβάσιμες καταθέσεις που είναι μετατρέψιμες σε μετρητά αμέσως μόλις ζητηθεί ή έως το τέλος της επόμενης εργάσιμης ημέρας.

θεσίμων που προέρχονται από ρευστοποιήσεις μετοχών ή προορίζονται για επενδύσεις σε μετοχές. Εντούτοις, το Δεκέμβριο του 2001 σημειώθηκε ιδιαίτερα μεγάλη πτώση του νομίσιματος σε κυκλοφορία (δωδεκάμηνος ρυθμός μείωσης: 32,3%), που δεν αντισταθμίστηκε από την επιτάχυνση της αύξησης των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (13%), με αποτέλεσμα ο ρυθμός αύξησης του M1 να υποχωρήσει σε 5,4% το μήνα αυτό. Η πτωτική τάση του νομίσιματος σε κυκλοφορία περιορίστηκε τον Ιανουάριο του 2002 λόγω της παράλληλης κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ και εθνικών τραπεζογραμματίων και κερμάτων, η οποία καθιστούσε αναγκαία την τήρηση πρόσθετων αποθεμάτων μετρητών, ιδιαίτερα εκ μέρους των επιχειρήσεων λιανικής πώλησης, με αποτέλεσμα να επιταχυνθεί ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του M1 τον Ιανουάριο του 2002 (6,4%). Η επιτάχυνση αυτή οφειλόταν επιπλέον στο γεγονός ότι, ενώ τα τραπεζογραμματία και τα κέρματα ευρώ αποτελούσαν νόμιμο χρήμα από τον Ιανουάριο του 2002, σε ορισμένες περιπτώσεις οι λογαριασμοί των οικονομικών μονάδων που υποπροεφοδιάστηκαν με τραπεζογραμματία και κέρματα ευρώ χρεώθηκαν από το Δεκέμβριο του 2001, ενώ και οι καταναλωτές κατέβαλαν μετρητά το Δεκέμβριο για την αγορά των συσκευασιών εξοικείωσης. Το Φεβρουάριο ο ρυθμός ανόδου του M1 υποχώρησε σε 6%.

Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των λοιπών βραχυπρόθεσμων καταθέσεων, που αποτελούν τον κύριο όγκο του M3¹ (συγκεκριμένα της διαφοράς μεταξύ M2 και M1), σημείωσε σταδιακή επιτάχυνση και διαμορφώθηκε σε 5,8% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 2,2% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000, ακολουθώντας τη σημαντική επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού μεταβολής των καταθέσεων υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών² (τέταρτο τρίμηνο: 2001: 5%, 2000: -4,9%), η οποία υπεραντιστάθμισε την επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου των καταθέσεων προθεσμίας έως δύο ετών (τέταρτο τρίμηνο: 2001: 6,9%, 2000: 12,6%). Οι εξελίξεις αυτές οφείλονταν στη μείωση της θετικής διαφοράς αποδόσεων μεταξύ των καταθέσεων προθεσμίας έως δύο ετών και των καταθέσεων υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών, καθώς τα επιτόκια των καταθέσεων προθεσμίας έως δύο ετών ακολούθησαν περισσότερο τη σταδιακή μείωση των επιτοκίων της αγοράς χρήματος κατά τη διάρκεια του 2001. Εντούτοις, από τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους, ο ετήσιος ρυθμός ανόδου των λοιπών βραχυπρόθεσμων καταθέσεων επιβραδύνθηκε, ακολουθώντας την έντονη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των καταθέσεων προθεσμίας έως δύο ετών, και διαμορφώθηκε σε 6,4% το Φεβρουάριο του 2002.

Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου των εμπορεύσιμων χρηματοδοτικών μέσων επιταχύνθηκε σημαντικά το 2001 (τέταρτο τρίμηνο: 2001: 20,9%, 2000: 6,5%). Η αυξημένη μετατόπιση κεφαλαίων προς τα εμπορεύσιμα χρηματοδοτικά μέσα οφείλεται στο γεγονός ότι, αν και αυτά συνεπάγονται χαμηλό κίνδυνο, οι αποδόσεις τους ήταν σχετικά υψηλές, αν

1 Στο τέλος του 2001 επί του συνόλου της ποσότητας του χρήματος (M3) το ποσοστό του νομίσιματος σε κυκλοφορία ήταν 4%, των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας 37%, των καταθέσεων υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών 25%, των καταθέσεων προθεσμίας έως δύο ετών 20% και των εμπορεύσιμων χρηματοδοτικών μέσων 14%.

2 Πρόκειται για καταθέσεις ταμειωτηρίου τις οποίες ο καταθέτης μπορεί να αναλάβει, χωρίς την καταβολή ποινής, εφόσον ειδοποιήσει την τράπεζα πριν από ένα προκαθορισμένο διάστημα, το οποίο για τη συγκεκριμένη κατηγορία καταθέσεων μπορεί να φθάνει τους τρεις μήνες.

ληφθούν υπόψη οι δυσμενείς εξελίξεις των χρηματιστηρίων διεθνώς και η σχετικά οριζόντια κλίση της καμπύλης αποδόσεων για το μεγαλύτερο μέρος του 2001. Εντούτοις, από το Δεκέμβριο του 2001, καθώς υποχωρούσε η αβεβαιότητα ως προς τις χρηματιστηριακές εξελίξεις ενώ η κλίση της καμπύλης αποδόσεων συνέχιζε να αυξάνεται, ο ετήσιος ρυθμός ανόδου των εμπορεύσιμων χρηματοδοτικών μέσων άρχισε να επιβραδύνεται, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί σε 14,8% το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους.

3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ Μ3

Όσον αφορά τους παράγοντες μεταβολής του Μ3, η πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα επιβραδύνθηκε σε 6,9% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 10,4% το αντί-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ V.3

ΚΥΡΙΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ Μ3 ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή,¹ μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία, μέσος όρος τριμήνου²)

	2000		2001			
	δ' τρίμηνο	α' τρίμηνο	β' τρίμηνο	γ' τρίμηνο	δ' τρίμηνο	Δεκέμβριος
Πιο μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις	6,0	4,5	3,8	2,6	3,2	4,6
Καταθέσεις προθεσμίας άνω των 2 ετών	0,9	-0,1	-0,1	-0,4	-0,2	-0,3
Καταθέσεις υπό προειδοποίηση άνω των 3 μηνών	10,9	12,2	8,2	1,2	-5,7	-8,5
Χρεόγραφα διάρκειας άνω των 2 ετών	5,2	6,3	5,2	4,3	5,8	7,2
Κεφάλαιο και αποθεματικά	14,2	6,9	6,1	3,9	4,3	8,5
Πιστώσεις προς κατοίκους της ζώνης του ευρώ	6,0	5,6	5,4	5,6	5,2	5,3
Πιστώσεις προς τη γενική κυβέρνηση	-7,0	-7,4	-5,3	-1,9	-0,5	0,1
Χρεόγραφα (πλην μετοχών)	-10,5	-12,3	-8,2	-2,3	-0,5	1,0
Δάνεια	-1,9	-0,1	-1,3	-1,4	-0,8	-1,1
Πιστώσεις προς λοιπούς κατοίκους της ζώνης του ευρώ	10,4	9,8	8,8	7,8	6,9	6,8
Χρεόγραφα (πλην μετοχών)	17,8	18,7	23,4	24,3	24,0	23,8
Μετοχές και άλλοι συναφείς τίτλοι	17,6	13,7	8,0	4,5	3,1	5,9
Δάνεια	9,6	9,1	8,2	7,4	6,5	6,1

1 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής του αντίστοιχου δείκτη, που κατασκευάζεται με βάση το υπόλοιπο του σχετικού νομισματικού μεγέθους το Δεκέμβριο του 1998 και τις συσσωρευμένες μηνιαίες ροές, διορθωμένες για επανακατηγοριοποιήσεις, άλλες αναπροσαρμογές αξίας, διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και οποιεσδήποτε άλλες μεταβολές που δεν οφείλονται σε συναλλαγές.

2 Ο μέσος όρος του τριμήνου προκύπτει από τους αριθμητικούς μέσους μηνιαίους ρυθμούς (που υπολογίζονται ως ο μέσος όρος των δύο ρυθμών στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς) και δεν είναι ο μέσος όρος των ρυθμών στο τέλος καθενός από τους τρεις μήνες.

Πηγή: ΕΚΤ.

στοιχο τρίμηνο του 2000, παρέμεινε ωστόσο αρκετά υψηλή (βλ. Πίνακα V.3). Η κάμψη του ρυθμού οικονομικής ανόδου και η επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος και της εμπιστοσύνης των καταναλωτών κατά τη διάρκεια του 2001, καθώς και η επίδραση, με χρονική υστέρηση, της αύξησης των επιτοκίων δανεισμού, ιδιαίτερα για τις επιχειρήσεις,

στη διάρκεια του 2000, προκάλεσαν την επιβράδυνση της αύξησης των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των τραπεζικών δανείων προς επιχειρήσεις εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα εμφανίζεται χαμηλότερος κατά το 2001 λόγω υποκατάστασης του τραπεζικού δανεισμού με έκδοση χρεογράφων, αλλά και επειδή το 2000 ειδικοί παράγοντες, όπως η χρηματοδότηση συγχωνεύσεων και εξαγορών επιχειρήσεων και η χρηματοδότηση επιχειρήσεων τηλεπικοινωνιών για την αγορά αδειών κινητής τηλεφωνίας, είχαν οδηγήσει σε σημαντική αύξηση του υπολοίπου των δανείων. Συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των δανείων προς τις επιχειρήσεις εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα διαμορφώθηκε σε 6,3% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 έναντι 10,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των καταναλωτικών δανείων επιβραδύνθηκε σε 3,7% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 7,8% το ίδιο τρίμηνο του 2000, ενώ των στεγαστικών δανείων σε 6,6% από 8,6% αντίστοιχα, αντανakλώντας και τις σχετικά δυσμενείς συνθήκες που επικρατούσαν στις αγορές ακινήτων σε ορισμένες χώρες της ζώνης του ευρώ. Η συνεχιζόμενη και στις αρχές του 2002 υποχώρηση του ετήσιου ρυθμού αύξησης των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα οδήγησε σε επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού της πιστωτικής επέκτασης προς τον τομέα αυτό σε 6% το Φεβρουάριο.

Ο ετήσιος ρυθμός της μεταβολής των πιστώσεων προς τη γενική κυβέρνηση σημείωσε σημαντική επιτάχυνση στη διάρκεια του προηγούμενου έτους (τέταρτο τρίμηνο: 2001: -0,5%, 2000: -7%), που οφειλόταν στην αύξηση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα. Η οικονομική επιβράδυνση στη ζώνη του ευρώ οδήγησε σε μείωση των εσόδων και αύξηση των δαπανών της γενικής κυβέρνησης, ενώ παράλληλα περιορίστηκε και η επίδραση των εσόδων από τις πωλήσεις αδειών κινητής τηλεφωνίας “τρίτης γενιάς” (UMTS). Ο ετήσιος ρυθμός της μεταβολής των πιστώσεων προς τη γενική κυβέρνηση έγινε θετικός από το Δεκέμβριο του 2001 και διαμορφώθηκε σε 2,2% το Φεβρουάριο του 2002.

Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των πιο μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων¹ των τραπεζών και των άλλων νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ υποχώρησε σταδιακά από 6,0% το τελευταίο τρίμηνο του 2000 σε 2,6% το τρίτο τρίμηνο του 2001, εξαιτίας της μετατόπισης των χαρτοφυλακίων του ιδιωτικού τομέα προς πιο βραχυπρόθεσμα χρηματοδοτικά μέσα που περιλαμβάνονται στο M3 και της σχετικά περιορισμένης κλίσης της καμπύλης αποδόσεων στο παραπάνω διάστημα. Αντίθετα, το τελευταίο τρίμηνο του 2001 ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του μεγέθους αυτού παρουσίασε επιτάχυνση και έφθασε στο 3,2%, αντανakλώντας τη σταδιακή υποχώρηση της αβεβαιότητας στις χρηματοπιστωτικές αγορές και την αύξηση της κλίσης της καμπύλης αποδόσεων λόγω της μείωσης των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων (βλ. Τμήμα 6 παρακάτω). Η επιτάχυνση αυτή συνεχίστηκε και στις αρχές του τρέχοντος έτους και ο ετήσιος ρυθμός ανό-

1 Οι υποχρεώσεις αυτές περιλαμβάνουν τις καταθέσεις προθεσμίας άνω των δύο ετών, τις καταθέσεις υπό προειδοποίηση άνω των τριών μηνών, τα χρεόγραφα διάρκειας άνω των δύο ετών και το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

δου των πιο μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων διαμορφώθηκε σε 4,6% το Φεβρουάριο του 2002.

Τέλος, κατά τους πέντε πρώτους μήνες του 2001 σημειώθηκαν εκροές κεφαλαίων από τη ζώνη του ευρώ, κυρίως προς τις ΗΠΑ, για άμεσες επενδύσεις και επενδύσεις χαρτοφυλακίου, με αποτέλεσμα η καθαρή θέση των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ έναντι του εξωτερικού να είναι αρνητική. Εντούτοις, από τον Ιούνιο μέχρι και το Νοέμβριο του 2001 παρατηρήθηκε αντιστροφή αυτής της τάσης, που οφειλόταν στη μείωση των νέων επενδύσεων κατοίκων της ζώνης του ευρώ σε μετοχικούς τίτλους χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, αλλά και σε ρευστοποιήση υφιστάμενων επενδύσεων από κατοίκους της ζώνης του ευρώ. Η εξέλιξη αυτή συνδεόταν με τη μεγαλύτερη μείωση των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων στις ΗΠΑ σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στη ζώνη του ευρώ και τη μετακίνηση κεφαλαίων από μετοχές σε στοιχεία που περιλαμβάνονται στο M3, όπως σημειώθηκε παραπάνω, με αποτέλεσμα η καθαρή θέση των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ συνολικά έναντι του εξωτερικού να αυξηθεί κατά ένα δισεκ. ευρώ στη διάρκεια του προηγούμενου έτους.

Το γεγονός ότι η αύξηση του M3 το 2001 μπορεί να αποδοθεί τόσο στην επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των πιο μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων λόγω αναδιάρθρωσης χαρτοφυλακίων όσο και στην αύξηση της καθαρής εξωτερικής τους θέσης ενισχύει την εκτίμηση ότι η υπέρβαση της τιμής αναφοράς (4,5%) από τον ετήσιο ρυθμό ανόδου του M3 δεν παρουσιάζει άμεσους κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών.

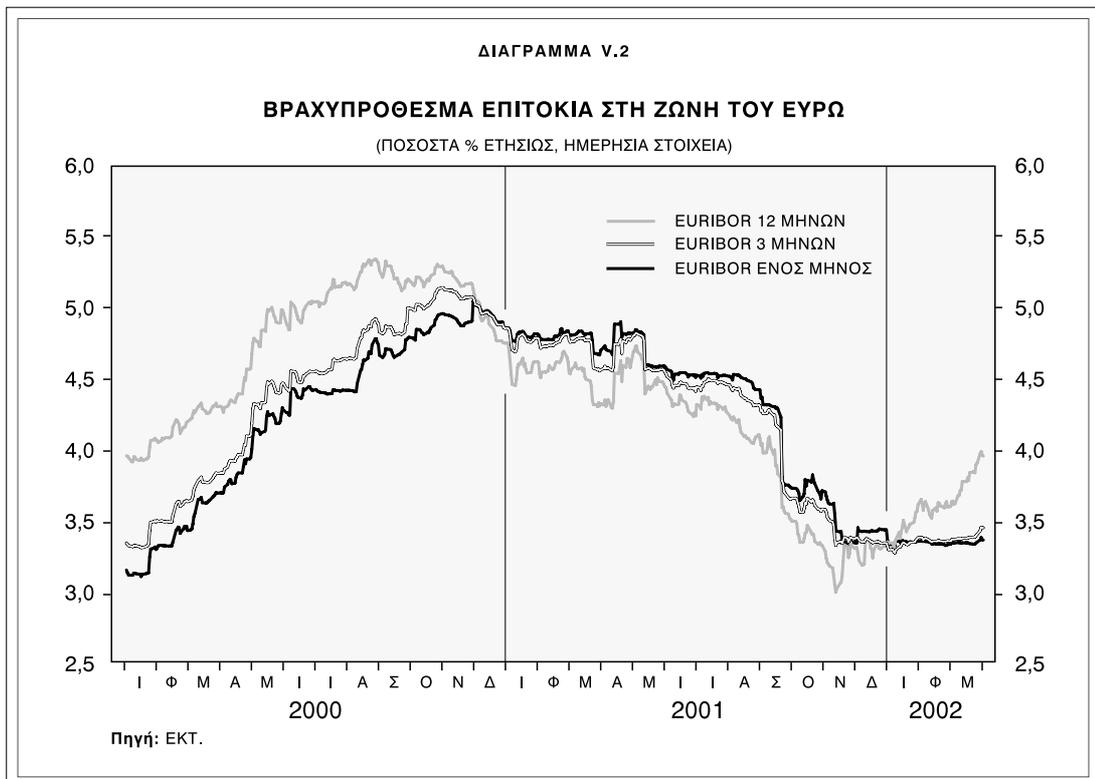
4. ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Η μείωση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ κατά 150 μονάδες βάσης επηρέασε και τα επιτόκια στην ενιαία αγορά χρήματος της ζώνης του ευρώ, τα οποία ακολούθησαν γενικά πτωτική πορεία στη διάρκεια του 2001 (βλ. Διάγραμμα V.2).

Το διατραπεζικό επιτόκιο για πράξεις διάρκειας μίας ημέρας (EONIA)¹ αντικατόπτριζε κατά το 2001 την πορεία του ελάχιστου επιτοκίου προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης. Ειδικότερα, το επιτόκιο EONIA μειώθηκε συνολικά κατά 149 μονάδες βάσης σε 3,34% κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2001 (βλ. Διάγραμμα Π.8). Σημειώνεται ότι το επιτόκιο EONIA αυξήθηκε αρχικά στη διάρκεια της 12ης Σεπτεμβρίου 2001 σε σύγκριση με το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου. Η διενέργεια όμως έκτακτων πράξεων ανοικτής αγοράς από το Ευρωσύστημα την ίδια ημέρα επανέφερε ομαλές συνθήκες στην αγορά. Το EONIA απέκλινε σημαντικά από το

1 Το επιτόκιο EONIA (Euro OverNight Index Average) υπολογίζεται από την ΕΚΤ ως σταθμικός μέσος των επιτοκίων ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος τραπεζών για πράξεις διάρκειας μίας ημέρας χωρίς παροχή ασφάλειας (ενεχύρου) στην αγορά διατραπεζικών καταθέσεων.

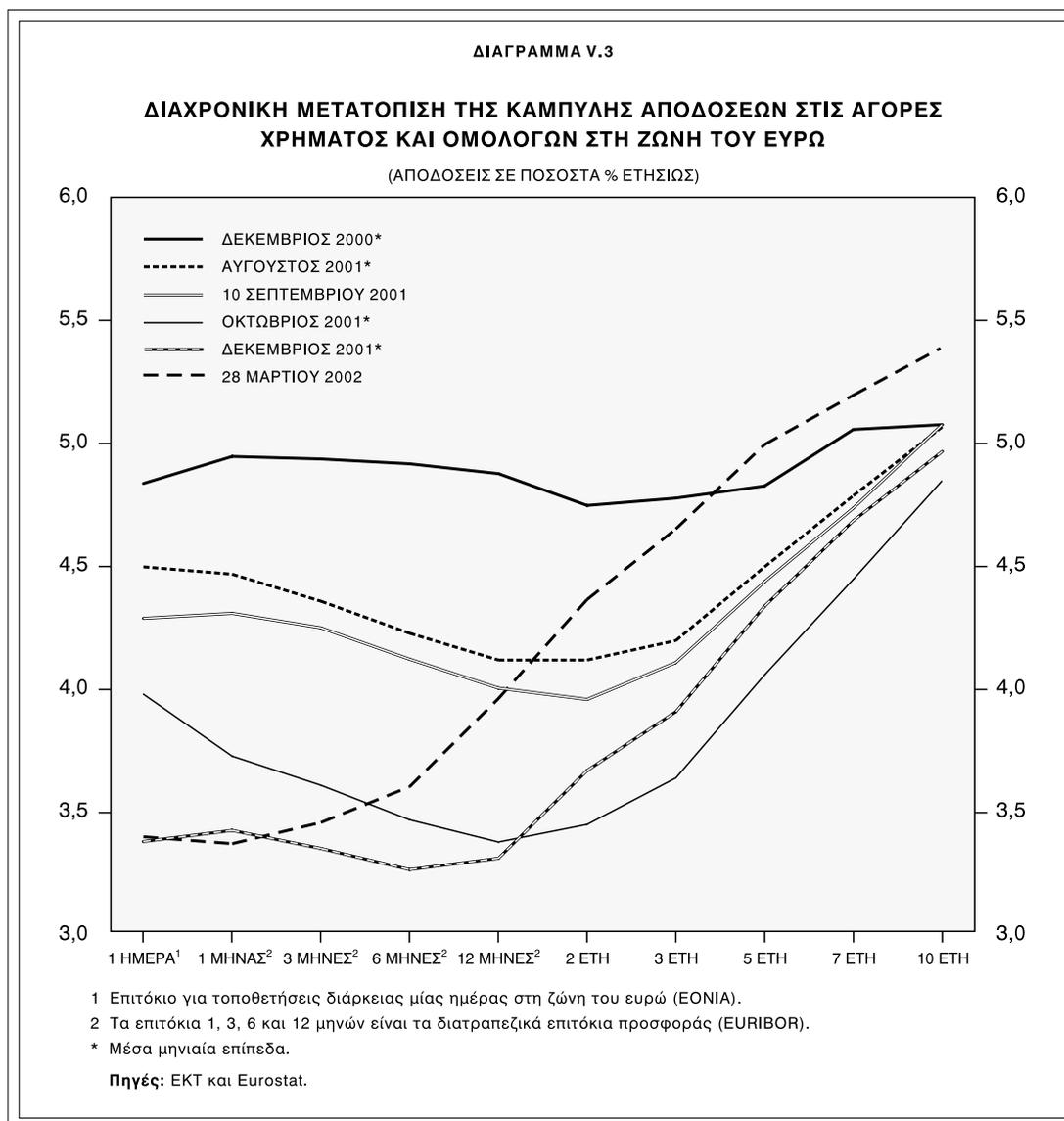
ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης στο τέλος των περιόδων τήρησης ελάχιστων αποθεματικών και στο τέλος του 2001 (28 Δεκεμβρίου: 3,91%) εξαιτίας της αυξημένης ζήτησης ρευστών διαθεσίμων εκ μέρους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, στις αρχές Ιανουαρίου του 2002 σημειώθηκε έλλειψη ρευστότητας λόγω της αυξημένης ζήτησης τραπεζογραμματίων ευρώ και της βραδύτερης από το αναμενόμενο απόσυρσης των εθνικών τραπεζογραμματίων. Και πάλι όμως με τη διενέργεια έκτακτων πράξεων ανοικτής αγοράς από το Ευρωσύστημα, ενισχύθηκε η ρευστότητα των τραπεζών και εξομαλύνθηκαν οι συνθήκες στη διατραπεζική αγορά χρή-

ματος, με αποτέλεσμα το επιτόκιο EONIA να υποχωρήσει σταδιακά και να σταθεροποιηθεί σε επίπεδο ελαφρά υψηλότερο από το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης (Μάρτιος 2002: 3,26%).

Τα επιτόκια EURIBOR όλων των διάρκειών ακολούθησαν πτωτική πορεία στη διάρκεια του 2001. Συγκεκριμένα το επιτόκιο EURIBOR τριών μηνών, το οποίο είναι αντιπροσωπευτικό των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων στην αγορά χρήματος, υποχώρησε κατά 159 μονάδες βάσης στο διάστημα Δεκεμβρίου 2000-Δεκεμβρίου 2001 και διαμορφώθηκε σε 3,34% κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2001 (βλ. Διάγραμμα V.2). Ωστόσο, τον Ιανουάριο του 2002 το επιτόκιο αυτό σταθεροποιήθηκε και τους επόμενους μήνες παρουσίασε οριακή αύξηση. Τα επιτόκια μεγαλύτερης διάρκειας μειώθηκαν περισσό-

τερο, με αποτέλεσμα η διαφορά μεταξύ του δωδεκάμηνου και του μηνιαίου επιτοκίου EURIBOR, όπως απεικονίζεται στην κλίση της καμπύλης αποδόσεων στη διατραπεζική αγορά χρήματος, να καταστεί αρνητική ήδη από την αρχή του 2001 και να διαμορφωθεί σε -12 μονάδες βάσης κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο (βλ. Διάγραμμα V.3). Στη συνέχεια όμως, η πτωτική πορεία των επιτοκίων μεγαλύτερης διάρκειας αντιστράφηκε και από τον

Ιανουάριο του 2002 η κλίση της καμπύλης αποδόσεων έγινε θετική (διαφορά μεταξύ του δωδεκάμηνου και του μηνιαίου επιτοκίου EURIBOR κατά μέσο όρο το Μάρτιο: 47 μονάδες βάσης).

Οι εξελίξεις αυτές των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά χρήματος επηρεάζονται από τις αποφάσεις σχετικά με τα βασικά επιτόκια της EKT, καθώς και από τις προσ-

δοκίες της αγοράς για τις μελλοντικές εξελίξεις των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων, οι οποίες με τη σειρά τους συνδέονται με τις προοπτικές του πληθωρισμού.¹ Οι προθεσμιακές τιμές των επιτοκίων στην αγορά χρήματος της ζώνης του ευρώ υποδηλώνουν προσδοκίες για αυξήσεις των επιτοκίων κατά τη διάρκεια του 2002, αλλά και σταθεροποίηση της διακύμανσής τους.

5. ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ

Τα βραχυπρόθεσμα τραπεζικά επιτόκια ακολούθησαν επίσης σταδιακή πτωτική πορεία στη διάρκεια του 2001. Συγκεκριμένα το επιτόκιο των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (στη λιανική τραπεζική αγορά) υποχώρησε κατά 27 μονάδες βάσης το 2001 και διαμορφώθηκε σε 0,74% το Δεκέμβριο και το επιτόκιο καταθέσεων υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών μειώθηκε την ίδια περίοδο κατά 32 μονάδες βάσης, φθάνοντας σε 2,17% το Δεκέμβριο. Αντίστοιχα, το μέσο επιτόκιο των βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις υποχώρησε κατά 94 μονάδες βάσης το 2001 και διαμορφώθηκε σε 6,24% το Δεκέμβριο του 2001. Η μείωση αυτού του επιτοκίου είναι σημαντικά μικρότερη από την πτώση των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά (το τρίμηνο επιτόκιο EURIBOR μειώθηκε κατά 159 μονάδες βάσης την ίδια περίοδο), ενδεχομένως και λόγω της αύξησης του πιστωτικού κινδύνου, δεδομένου ότι ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε.

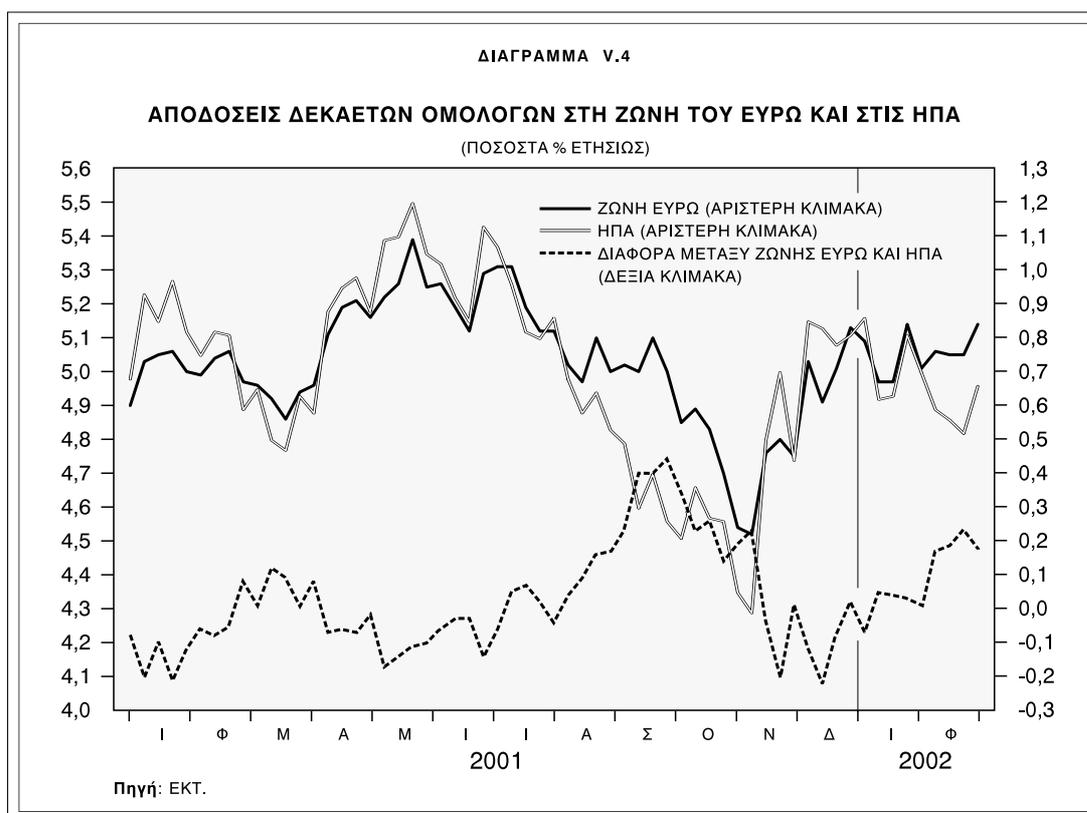
Και τα μακροπρόθεσμα τραπεζικά επιτόκια υποχώρησαν στη διάρκεια του προηγούμενου έτους, ακολουθώντας τις αποδόσεις των μεσοπρόθεσμων κρατικών ομολόγων (ιδιαίτερα του πενταετούς). Το μέσο επιτόκιο καταθέσεων προθεσμίας άνω των δύο ετών μειώθηκε κατά 81 μονάδες βάσης στη διάρκεια του 2001 και διαμορφώθηκε σε 3,77% το Δεκέμβριο του 2001. Το μέσο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων μειώθηκε την ίδια περίοδο κατά 91 μονάδες βάσης και έφθασε το 5,52% το Δεκέμβριο, ενώ το μέσο επιτόκιο των καταναλωτικών δανείων υποχώρησε κατά 38 μονάδες βάσης και διαμορφώθηκε σε 9,81% το Δεκέμβριο του 2001. Μετά το Δεκέμβριο του 2001 όμως, η πτωτική πορεία των μακροπρόθεσμων επιτοκίων φαίνεται να αντιστρέφεται, αντανακλώντας τις αποδόσεις των μεσοπρόθεσμων κρατικών ομολόγων.

6. ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΩΝ ΤΙΤΛΩΝ

Η μέση μηνιαία απόδοση των κρατικών ομολόγων στη ζώνη του ευρώ ακολούθησε γενικά πτωτική πορεία από την αρχή του προηγούμενου έτους μέχρι και το Νοέμβριο του 2001 (μέση απόδοση του 10ετούς κρατικού ομολόγου: Δεκέμβριος 2000: 5,07%, Νοέμβριος 2001: 4,67%). Η υποχώρηση αυτή συνδέεται κυρίως με την οικονομική επι-

¹ Π.χ. η μείωση του EURIBOR τριών μηνών και άλλων βραχυπρόθεσμων επιτοκίων ήταν αξιοσημείωτη το τρίμηνο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2001, εξέλιξη που αντανάκλωσε τη σημαντική αναθεώρηση προς τα κάτω των προσδοκιών για τα επιτόκια στην αγορά χρήματος μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ.

βράδυνση και τη στροφή των επενδυτών σε ομολογιακούς τίτλους εξαιτίας των δυσμενών συνθηκών στις χρηματιστηριακές αγορές. Παρόμοιες, αλλά πιο έντονες μεταβολές παρατηρήθηκαν και στην απόδοση των αντίστοιχων ομολόγων των ΗΠΑ, με αποτέλεσμα η διαφορά απόδοσης μεταξύ των ευρωπαϊκών και των αμερικανικών 10ετών ομολόγων να παρουσιάζει διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια του έτους, αντανακλώντας αναθεωρήσεις των προσδοκιών των αγορών όσον αφορά την εξέλιξη του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ σε σύγκριση με τις ΗΠΑ. Ειδικότερα, η διαφορά αυτή από γενικά αρνητική τους πρώτους έξι μήνες του 2001 (Δεκέμβριος 2000: -16 μονάδες βάσης) έγινε

θετική από τα μέσα Ιουλίου και το Νοέμβριο διαμορφώθηκε σε 6 μονάδες βάσης (βλ. Διάγραμμα V.4).

Στη συνέχεια, οι αποδόσεις των μακροπρόθεσμων ομολόγων άρχισαν να αυξάνονται στη ζώνη του ευρώ, με αποτέλεσμα η μέση απόδοση των 10ετών ομολόγων να φθάσει στο 5,32% το Μάρτιο του 2002 έναντι 4,67% το Νοέμβριο του 2001. Η αύξηση αυτή οφειλόταν στην πρόσφατη μερική αναστροφή της μετατόπισης κεφαλαίων από μετοχικούς τίτλους σε ομόλογα, καθώς η αγορά ομαλοποιήθηκε μετά την αρχική της αντίδραση στην τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου, ενώ βελτιώθηκαν και οι προσδοκίες οικονομικής ανάκαμψης παγκοσμίως. Αντιστροφή της πτώσης της μέσης

απόδοσης των 10ετών ομολόγων παρατηρήθηκε και στις ΗΠΑ, αλλά με μικρότερη ένταση, με συνέπεια η διαφορά της μέσης απόδοσης των 10ετών ομολόγων μεταξύ ζώνης ευρώ και ΗΠΑ να παραμένει γενικά υπέρ της ζώνης του ευρώ, φθάνοντας στις 4 μονάδες βάσης το Μάρτιο του 2002.

Η κλίση της καμπύλης αποδόσεων, μετρούμενη ως η διαφορά μεταξύ της απόδοσης του δεκαετούς ομολόγου και του επιτοκίου EURIBOR τριών μηνών, αυξήθηκε σημαντικά στη διάρκεια του 2001 (βλ. Διάγραμμα V.3) από 14 μονάδες βάσης το Δεκέμβριο του 2000 στις 162 μονάδες το Δεκέμβριο του 2001, ενώ το Μάρτιο του 2002 διευρύνθηκε περαιτέρω στις 193 μονάδες βάσης. Η καμπύλη μακροπρόθεσμων αποδόσεων και το επίπεδο των μελλοντικών βραχυπρόθεσμων επιτοκίων που αυτή υποδηλώνει αντανακλούν την ενίσχυση των προσδοκιών για ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και άνοδο των επιτοκίων στη διάρκεια του 2002.

7. ΕΚΔΟΣΗ ΟΜΟΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ

Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης της έκδοσης χρεογράφων σε ευρώ από τράπεζες και άλλα νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στη ζώνη του ευρώ περιορίστηκε σε 5,6% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 7,5% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Η επιβράδυνση αυτή οφείλεται στη μειωμένη ζήτηση πιστώσεων εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα και στην αύξηση των καταθέσεων στα νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, σε ένα περιβάλλον οικονομικής επιβράδυνσης και ιδιαίτερης αβεβαιότητας μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Μικρή επιβράδυνση σημείωσε και ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των χρεογράφων που εκδίδονται από επιχειρήσεις εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα, παρέμεινε όμως υψηλός και διαμορφώθηκε σε 18,6% το τέταρτο τρίμηνο του 2001, έναντι 18,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Ο υψηλός αυτός ρυθμός αντανάκλα την αναδιάρθρωση του επιχειρηματικού τομέα, τα μειωμένα εταιρικά κέρδη και την περιορισμένη άντληση κεφαλαίων από τις χρηματιστηριακές αγορές, εξαιτίας της αβεβαιότητας, αλλά και της μεταβλητότητας των αξιών των χρηματιστηρίων, καθώς και το αυξημένο βάθος της αγοράς κεφαλαίων με την εισαγωγή του ευρώ. Αντίθετα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των εκδόσεων χρεογράφων από το δημόσιο τομέα των χωρών της ζώνης του ευρώ επιταχύνθηκε ελαφρά σε 3,3% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 2,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000, εξαιτίας των αυξημένων δανειακών αναγκών.

8. ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Με εξαίρεση το δίμηνο Απριλίου-Μαΐου και το τελευταίο τρίμηνο του 2001, οι τιμές των μετοχών στα χρηματιστήρια των χωρών της ζώνης του ευρώ ακολούθησαν καθοδική πορεία (βλ. Διάγραμμα V.5), ιδίως στους τομείς της τεχνολογίας και των τηλεπικοινωνιών. Ο δείκτης Dow Jones EURO STOXX, που παρουσιάζει αθροιστικά τις

τιμές μιας μεγάλης ποικιλίας μετοχών που προέρχονται από τις χώρες της ζώνης του ευρώ, υποχώρησε κατά 19,7% μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001. Η υποχώρηση αυτή αντανάκλα την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και την προς τα κάτω αναθεώρηση των αναμενόμενων κερδών των επιχειρήσεων. Ειδικά οι εταιρίες τηλεπικοινωνιών εμφάνισαν αυξημένες υποχρεώσεις λόγω της αγοράς αδειών κινητής τηλεφωνίας (UMTS) το 2000 και των απαραίτητων τεχνολογικών επενδύσεων, που είχαν ως αποτέλεσμα να μειωθούν τα κέρδη και να υπο-

χωρήσουν οι τιμές των μετοχών του τομέα αυτού κατά 28,3% μεταξύ τέλους του 2000 και τέλους του 2001. Αντίστοιχα, οι τιμές των μετοχών του τεχνολογικού τομέα μειώθηκαν κατά 37,2% στο ίδιο διάστημα.

Τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ προκάλεσαν ανησυχία στις χρηματιστηριακές αγορές διεθνώς και επηρέασαν άμεσα τα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια, με αποτέλεσμα μεταξύ της 11ης και της 21ης Σεπτεμβρίου 2001 οι τιμές των μετοχών στη ζώνη του ευρώ, όπως μετρούνται με βάση το δείκτη Dow Jones EURO STOXX, να υποχωρήσουν κατά 17,3%. Μεγαλύτερη πτώση και διακύμανση σημειώθηκε στις μετοχές

των ξενοδοχειακών, αεροπορικών και ασφαλιστικών εταιριών, οι δραστηριότητες των οποίων θεωρήθηκε ότι επλήγησαν άμεσα από την τρομοκρατική επίθεση. Στο διάστημα από τις 21 Σεπτεμβρίου μέχρι το τέλος του έτους παρατηρήθηκε μείωση της διακύμανσης των τιμών και ανάκαμψη κατά 31% του δείκτη Dow Jones EURO STOXX. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσαν η υποχώρηση της αβεβαιότητας στις χρηματιστηριακές αγορές και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης (χάρη στα μέτρα που έλαβαν οι νομισματικές αρχές της ζώνης του ευρώ και των ΗΠΑ) και η εκτίμηση ότι οι επιπτώσεις της τρομοκρατικής επίθεσης στην οικονομική ανάπτυξη και την επιχειρηματική δραστηριότητα θα ήταν παροδικές.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία για τα κέρδη των εταιριών και τα μακροοικονομικά δεδομένα της ζώνης του ευρώ, οι προσδοκίες της αγοράς δεν μεταβλήθηκαν τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους. Ως εκ τούτου, ο δείκτης Dow Jones EURO STOXX παρουσίασε μικρές μόνο διακυμάνσεις σ' αυτό το διάστημα, εμφανίζοντας οριακή αύξηση κατά 1,6% από το τέλος του 2001 μέχρι τις 28 Μαρτίου του 2002.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ V

ΜΕΤΡΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

4 Ιανουαρίου 2001

Το Ευρωσύστημα αποφασίζει να κατανείμει ποσό 20 δισεκ. ευρώ ανά συναλλαγή για τις πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης που θα πραγματοποιηθούν στη διάρκεια του 2001. Για τον καθορισμό αυτού του ποσού λαμβάνονται υπόψη οι αναμενόμενες ανάγκες σε ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος στη ζώνη του ευρώ, καθώς και η επιθυμία του Ευρωσυστήματος να συνεχίσει να παρέχει τον κύριο όγκο της αναχρηματοδότησης του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσω των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) μπορεί να αναπροσαρμόσει το ποσό κατανομής στη διάρκεια του έτους σε περίπτωση μη αναμενόμενων εξελίξεων ως προς τις ανάγκες σε ρευστότητα.

4 Ιανουαρίου, 18 Ιανουαρίου, 1 Φεβρουαρίου, 15 Φεβρουαρίου, 1 Μαρτίου, 15 Μαρτίου, 29 Μαρτίου, 11 Απριλίου, 26 Απριλίου 2001

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 4,75%, 5,75% και 3,75% αντίστοιχα.

10 Μαΐου 2001

– Από 15.5.2001, το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος μειώνεται κατά 0,25 της εκατοστιαίας μονάδας στο 4,50%.

– Από 11.5.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης μειώνεται κατά 0,25 της εκατοστιαίας μονάδας στο 5,50%.

– Από 11.5.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων μειώνεται κατά 0,25 της εκατοστιαίας μονάδας στο 3,50%.

23 Μαΐου, 7 Ιουνίου, 21 Ιουνίου, 5 Ιουλίου, 19 Ιουλίου, 2 Αυγούστου 2001

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 4,50%, 5,50% και 3,50% αντίστοιχα.

30 Αυγούστου 2001

- Από 5.9.2001, το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος μειώνεται κατά 0,25 της εκατοστιαίας μονάδας στο 4,25%.
- Από 31.8.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης μειώνεται κατά 0,25 της εκατοστιαίας μονάδας στο 5,25%.
- Από 31.8.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων μειώνεται κατά 0,25 της εκατοστιαίας μονάδας στο 3,25%.

13 Σεπτεμβρίου 2001

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 4,25%, 5,25% και 3,25% αντίστοιχα.

17 Σεπτεμβρίου 2001

- Από 18.9.2001, το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος μειώνεται κατά 0,50 της εκατοστιαίας μονάδας στο 3,75%.
- Από 18.9.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης μειώνεται κατά 0,50 της εκατοστιαίας μονάδας στο 4,75%.
- Από 18.9.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων μειώνεται κατά 0,50 της εκατοστιαίας μονάδας στο 2,75%.

27 Σεπτεμβρίου, 11 Οκτωβρίου, 25 Οκτωβρίου 2001

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 3,75%, 4,75% και 2,75% αντίστοιχα.

8 Νοεμβρίου 2001

- Από 14.11.2001, το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος μειώνεται κατά 0,50 της εκατοστιαίας μονάδας στο 3,25%.
- Από 9.11.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης μειώνεται κατά 0,50 της εκατοστιαίας μονάδας στο 4,25%.
- Από 9.11.2001, το επιτόκιο της πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων μειώνεται κατά 0,50 της εκατοστιαίας μονάδας στο 2,25%.

6 Δεκεμβρίου 2001

– Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 3,25%, 4,25% και 2,25% αντίστοιχα.

– Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι η τιμή αναφοράς για τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του M3 το 2002 θα παραμείνει στο 4,5%.

3 Ιανουαρίου 2002

– Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 3,25%, 4,25% και 2,25% αντίστοιχα.

– Το Ευρωσύστημα αποφασίζει να καταλείψει ποσό 20 δισεκ. ευρώ ανά συναλλαγή για τις πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης που θα πραγματοποιηθούν στη διάρκεια του 2002. Για τον καθορισμό αυτού του ποσού λαμβάνονται υπόψη οι αναμενόμενες ανάγκες σε ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος στη ζώνη του ευρώ, καθώς και η επιθυμία του Ευρωσυστήματος να συνεχίσει να παρέχει τον κύριο όγκο της αναχρηματοδότησης του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσω των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ μπορεί να αναπροσαρμόσει το ποσό κατανομής στη διάρκεια του έτους σε περίπτωση μη αναμενόμενων εξελίξεων ως προς τις ανάγκες σε ρευστότητα.

7 Φεβρουαρίου, 7 Μαρτίου, 4 Απριλίου 2002

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφασίζει ότι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, θα παραμείνουν αμετάβλητα στο 3,25%, 4,25% και 2,25% αντίστοιχα.

VI. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Από την αρχή του 2001 η Τράπεζα της Ελλάδος καταρτίζει, με βάση ενιαίο ορισμό της ΕΚΤ, το ελληνικό νομισματικό μέγεθος Μ3, το οποίο, αθροιζόμενο με τα αντίστοιχα μεγέθη των άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ, αποτελεί τη συνολική ποσότητα χρήματος Μ3 της ζώνης του ευρώ.¹ Αν και για τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την ενιαία νομισματική πολιτική της ΕΚΤ λαμβάνονται υπόψη, στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα, οι μεταβολές του Μ3 για το σύνολο της ζώνης του ευρώ και όχι η εξέλιξη των εθνικών συνιστωσών, η εξέλιξη της ελληνικής συνιστώσας του Μ3 παρέχει χρήσιμες ενδείξεις για τις νομισματικές συνθήκες στην Ελλάδα.

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ελληνικού Μ3 επιβραδύνθηκε σημαντικά στη διάρκεια του 2001. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός αυτός περιορίστηκε σε 6,7% το τέταρτο τρίμηνο του 2001, από 12,8% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000 και 8,4% το τρίτο τρίμηνο του 2001 (βλ. Πίνακα VI.1). Η υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του Μ3 ήταν σταδιακή κατά τη διάρκεια του έτους (βλ. Διάγραμμα VI.1), αλλά ιδιαίτερα έντονη την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου,² ενώ το Δεκέμβριο, για ειδικούς λόγους, ο εν λόγω ρυθμός επιταχύνθηκε σε 9,9%. Η τελευταία αυτή εξέλιξη αντανάκλα την υψηλή ρευστότητα του ιδιωτικού τομέα κατά το Δεκέμβριο, καθώς το μήνα αυτό δεν υπήρξαν νέες εκδόσεις ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, αλλά μόνο εξοφλήσεις, με αποτέλεσμα να διογκωθούν οι ιδιωτικές καταθέσεις. Ωστόσο, στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2002 ο ρυθμός του Μ3 περιορίστηκε εκ νέου στα προ του Δεκεμβρίου επίπεδα και διαμορφώθηκε σε 6% το Φεβρουάριο.

Η σταδιακή υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του Μ3 κατά το 2001 συνδέεται με την επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα, αλλά και προς τη γενική κυβέρνηση, ιδίως την περίοδο Αυγούστου-Δεκεμβρίου. Συνδέεται όμως και με την αύξηση, την ίδια περίοδο, των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (κυρίως των προθεσμιακών καταθέσεων διάρκειας άνω των δύο ετών), οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο Μ3.

Μέχρι και τον Αύγουστο του 2001, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ελληνικού Μ3, παρότι την επιβράδυνσή του, υπερέβαινε τον αντίστοιχο ρυθμό ανόδου του συνολικού Μ3 της ζώνης του ευρώ (βλ. Διάγραμμα VI.1). Από την πλευρά της προσφοράς, η απόκλιση αυτή μεταξύ του ρυθμού αύξησης των δύο νομισματικών μεγεθών αντανάκλασε τη σημαντικά υψηλότερη πιστωτική επέκταση στην Ελλάδα, σε σχέση με τη ζώνη του ευρώ, τόσο προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά όσο και προς τη γενική κυβέρνηση. Από την πλευρά της ζήτησης, ο ταχύτερος ρυθμός ανόδου του ελληνικού Μ3 συνδεόταν με τον

1 Για τον ορισμό του Μ3, βλ. υποσημείωση 2 στην πρώτη σελίδα του Κεφαλαίου V.

2 Τον Οκτώβριο ο ρυθμός αυτός περιορίστηκε στο χαμηλότερο επίπεδο από την αρχή του έτους (5,6%).

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VI.1
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ
 (Μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

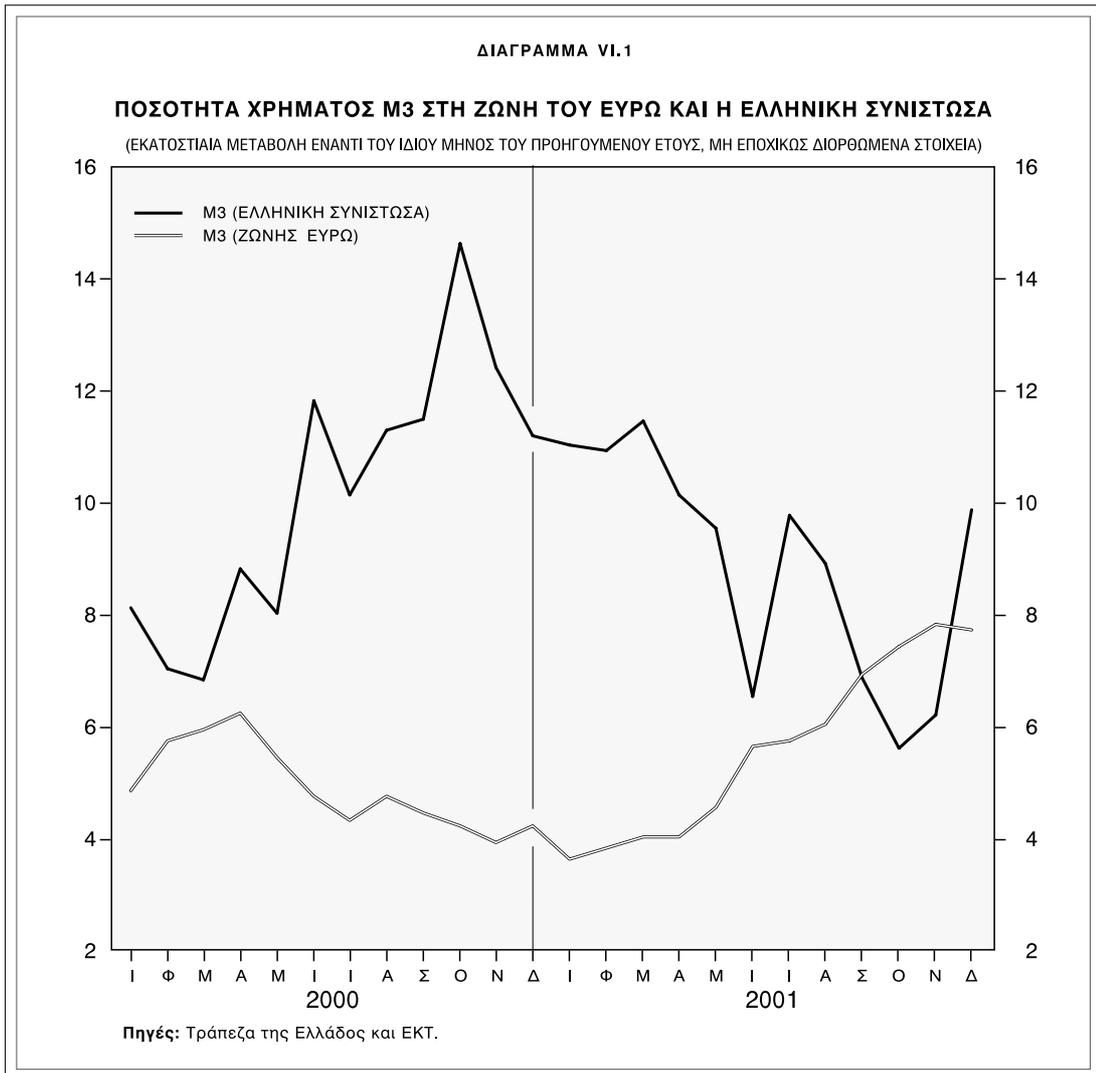
	Υπόλοιπα 31.12.01		Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή, ¹ μέσος όρος τριμήνου ²							
	(εκατ. ευρώ)	(δισεκ. δρχ.)	2000				2001			
			δ' τρίμηνο	α' τρίμηνο	β' τρίμηνο	γ' τρίμηνο	δ' τρίμηνο	γ' τρίμηνο	δ' τρίμηνο	Δεκέμβριος
1. Νόμισμα σε κυκλοφορία, Μ0	7.180	2.447	2,6	1,8	1,2	4,0	0,4	-7,2		
2. Καταθέσεις μίας ημέρας	16.145	5.501	-6,6	-7,7	-8,8	-9,7	5,1	21,0		
3. M1 (1+2)	23.325	7.948	-3,7	-4,6	-5,5	-5,1	3,5	10,6		
4. Καταθέσεις ταμειοηρίου και υπό προεידοποίηση έως 3 μηνών	57.184	19.485	2,7	5,8	6,8	8,4	12,7	14,7		
5. Καταθέσεις προθεσμίας έως 2 ετών	33.314	11.352	6,6	-3,1	-16,0	-15,1	-17,4	-7,8		
6. M2 (3+4+5)	113.823	38.785	2,7	0,6	-3,6	-2,3	0,4	6,3		
7. Σημφωνικές επαναγορές (repos)	26.086	8.889	113,9	98,3	106,4	69,4	36,3	28,6		
8. Χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών	136	46	-42,8	-21,0	-7,3	2,7	-1,4	-9,1		
9. M3 (6+7+8)	140.045	47.720	12,8	11,1	9,5	8,4	6,7	9,9		

1. Ετήσιο ρυθμοί μεταβολής του αντίστοιχου δείκτη, που κατασκευάζεται με βάση το υπόλοιπο του σχετικού νομισματικού μεγέθους το Δεκέμβριο του 1998 και τις συσσωρευμένες μηνιαίες ροές, διορθωμένες για επανακατηγοριοποιήσεις, άλλες αναπροσαρμογές αξιώς, διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και οποιεσδήποτε άλλες μεταβολές που δεν οφείλονται σε συναλλαγές.

2. Ο μέσος όρος του τριμήνου προκύπτει από τους αριθμητικούς μέσους μηνιαίους ρυθμούς (που υπολογίζονται ως ο μέσος όρος των δύο ρυθμών στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς) και δεν είναι ο μέσος όρος των ρυθμών στο τέλος καθενός από τους τρεις μήνες.

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.

υψηλότερο ρυθμό αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ στην Ελλάδα, αλλά και με τις μετατοπίσεις αποταμιευτικών κεφαλαίων του ιδιωτικού μη τραπεζικού τομέα από στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στο M3 σε στοιχεία που αποτελούν μέρος του M3 (κυρίως συμφωνίες επαναγοράς –repos, οι αποδόσεις των οποίων είχαν παύσει να φορολογούνται από το Σεπτέμβριο του 1998). Από το Σεπτέμβριο έως και το Νοέμβριο του 2001, η συνεχιζόμενη επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του M3 στη ζώνη του ευρώ (για τους λόγους που

αναλύθηκαν στο Κεφάλαιο V) και η εντονότερη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης στην Ελλάδα συνετέλεσαν ώστε ο ρυθμός αύξησης του συνολικού M3 της ζώνης του ευρώ να υπερβεί τον αντίστοιχο ρυθμό του ελληνικού M3.

Όσον αφορά τα βασικά μεγέθη που απαρτίζουν το M3, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του νομίσματος σε κυκλοφορία περιορίστηκε σε 0,4% το τέταρτο τρίμηνο του 2001, έναντι 2,6% το τελευταίο τρίμηνο του 2000, ενώ το Δεκέμβριο του 2001 η ποσότητα του

νομίσματος σε κυκλοφορία ήταν χαμηλότερη κατά 7,2% από ό,τι το Δεκέμβριο του 2000¹ (βλ. Πίνακα VI.1). Η τελευταία εξέλιξη συνδέεται άμεσα με την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή από την 1η Ιανουαρίου 2002, καθώς οι ιδιώτες περιόρισαν τη διακράτηση τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών, αυξάνοντας αντίστοιχα τις καταθέσεις τους, για να διευκολυνθούν κατά τη διαδικασία μετατροπής των τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών σε ευρώ. Η ποσότητα του νομίσματος σε κυκλοφορία μειώθηκε περαιτέρω το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους και το Φεβρουάριο ήταν χαμηλότερη² από ό,τι το Φεβρουάριο του 2001, επειδή, όπως φαίνεται, με την ευκαιρία της μετάβασης στο ευρώ, το κοινό περιόρισε την ποσότητα του νομίσματος που διακρατούσε αδρανής και αύξησε τις καταθέσεις του.

Οι καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (καταθέσεις όψεως και τρεχούμενοι λογαριασμοί καταθέσεων) παρουσίαζαν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2001, αντανakλώντας σε σημαντικό βαθμό τη μεγάλη πτώση της αξίας των συναλλαγών στο χρηματιστήριο, ενώ από τον Οκτώβριο μέχρι το τέλος του 2001 σημείωσαν ανάκαμψη, επειδή, όπως προαναφέρθηκε, μετατοπίστηκε προς αυτές μέρος του κυκλοφορούντος νομίσματος. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους το τέταρτο τρίμηνο του 2001 ανήλθε σε 5,1%, από -6,6% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000, λόγω της πολύ μεγάλης αύξησης που σημείωσε το Δεκέμβριο (Δεκέμβριος 2001: 21,0%, Νοέμβριος 2001: 5,4%). Επίσης, οι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2002, αν και μικρότεροι από ό,τι το Δεκέμβριο, παρέμειναν και αυτοί σε σχετικώς υψηλά επίπεδα (Φεβρουάριος 2002: 11,8%). Μεγάλη αύξηση παρατηρήθηκε και στις καταθέσεις ταμειυτηρίου και υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών, των οποίων ο ετήσιος ρυθμός αύξησης (παρουσίασε επιτάχυνση εντός του 2001) και διαμορφώθηκε σε 12,7% το τέταρτο τρίμηνο, έναντι 2,7% το τελευταίο τρίμηνο του 2000. Οι υψηλότεροι ετήσιοι ρυθμοί παρατηρήθηκαν το τρίτο και κυρίως το τέταρτο τρίμηνο και συνδέονται, όπως προαναφέρθηκε, με τον περιορισμό της διακράτησης του νομίσματος σε κυκλοφορία. Οι καταθέσεις ταμειυτηρίου και υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών αυξήθηκαν περαιτέρω το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2002 και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους ανήλθε σε 17,2% το Φεβρουάριο. Αντίθετα, οι προθεσμιακές καταθέσεις διάρκειας έως δύο ετών μειώθηκαν σταδιακά στη διάρκεια του προηγούμενου έτους, με αποτέλεσμα το επίπεδό τους το τελευταίο τρίμηνο να είναι κατά 17,4% χαμηλότερο από ό,τι το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Οι υψηλότεροι αρνητικοί ρυθ-

-
- 1 Χαμηλότερη ήταν η ποσότητα του νομίσματος σε κυκλοφορία και το Δεκέμβριο του 2000 σε σχέση με το Δεκέμβριο του 1999. Αυτό όμως αντανakλά τη μεγάλη διακράτηση χρήματος από το κοινό το Δεκέμβριο του 1999 για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων προβλημάτων στη λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων κατά τη μετάβαση στο έτος 2000.
 - 2 Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του νομίσματος σε κυκλοφορία το Φεβρουάριο, με βάση μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία, εκτιμάται σε -19,5% για την Ελλάδα (έναντι -28,4% για τη ζώνη του ευρώ). Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, λόγω της δυνατότητας μεταφοράς τραπεζογραμματίων από τη μια χώρα στην άλλη στη ζώνη του ευρώ εξαιτίας κυρίως του τουρισμού, αλλά και λόγω της διακράτησης τραπεζογραμματίων ευρώ από κατοίκους τρίτων χωρών, η ακριβής νομισματική κυκλοφορία στις επιμέρους χώρες και στο σύνολο της ζώνης του ευρώ είναι πολύ δύσκολο να μετρηθεί. Ως εκ τούτου, η νομισματική κυκλοφορία στις επιμέρους χώρες της ζώνης του ευρώ εκτιμάται με βάση την μερίδα συμμετοχής κάθε χώρας στο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Αυτός ο τρόπος υπολογισμού της νομισματικής κυκλοφορίας δημιουργεί προβληματισμό κατά πόσον έχει νόημα η αναφορά στις εθνικές συνιστώσες του μεγέθους αυτού.

μοί παρατηρήθηκαν την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2001, αλλά το Δεκέμβριο ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής των καταθέσεων αυτών περιορίστηκε σημαντικά (Δεκέμβριος 2001: -7,8%, Νοέμβριος 2001: -18,6%). Αυτό οφείλεται στη μετατόπιση κεφαλαίων από τα *repos* προς τις καταθέσεις προθεσμίας μετά την αναγγελία, με την Εισηγητική Έκθεση για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2002 (Νοέμβριος 2001), ότι οι αποδόσεις των *repos* θα φορολογούνται με συντελεστή 7% για τις συμφωνίες που θα συνάπτονται από τον Ιανουάριο του 2002 και εξής. Οι καταθέσεις προθεσμίας παρέμειναν και το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2002 σε χαμηλότερο επίπεδο από ό,τι την αντίστοιχη περίοδο του 2001 και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους διαμορφώθηκε σε -6,9% το Φεβρουάριο.

Οι τοποθετήσεις σε *repos* αυξήθηκαν σημαντικά και κατά το 2001, η αύξησή τους όμως ήταν μικρότερη από ό,τι το 2000 (2001: 5.805 εκατ. ευρώ ή 1.978 δισεκ. δρχ., 2000: 3.096 δισεκ. δρχ.) και ο ετήσιος ρυθμός ανόδου τους υποχώρησε σε 36,3% το τέταρτο τρίμηνο του 2001 από 113,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2000. Η αναγγελία της φορολόγησης των αποδόσεών τους επηρέασε σημαντικά τις τοποθετήσεις αυτές, οι οποίες το τελευταίο τρίμηνο του 2001 μειώθηκαν κατά 5.691 εκατ. ευρώ ή 1.939 δισεκ. δρχ., με αποτέλεσμα ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους να περιοριστεί σε 28,6% το Δεκέμβριο του 2001. Το ότι οι αποδόσεις των *repos* είχαν παύσει να φορολογούνται ήταν ένα ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημά τους έναντι άλλων εναλλακτικών τοποθετήσεων. Η επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού αύξησης των τοποθετήσεων σε *repos* συνεχίστηκε και το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους και το Φεβρουάριο ο ρυθμός αυτός υποχώρησε σε 5,2%. Η αύξηση των *repos* μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2001 τροφοδοτήθηκε, εκτός από τις καταθέσεις προθεσμίας, και από στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στο Μ3. Σημειώνεται σχετικά ότι οι συνολικές τοποθετήσεις του εγχώριου ιδιωτικού μη τραπεζικού τομέα σε ομόλογα του Δημοσίου μειώθηκαν κατά 4.340 εκατ. ευρώ ή 1.479 δισεκ. δρχ. το 2001 (2000: μείωση κατά 2.218 δισεκ. δραχ. μές). Επίσης, και οι τοποθετήσεις σε μερίδια μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων (μετά τη διόρθωση για τη μεταβολή των τιμών των μετοχών των εισηγμένων στο ΧΑΑ) μειώθηκαν κατά 1.100 εκατ. ευρώ ή 375 δισεκ. δρχ. το 2001 (2000: μείωση κατά 937 δισεκ. δραχ. μές).

Όσον αφορά το σύνολο των καταθέσεων των κατοίκων Ελλάδος (νοικοκυριών και επιχειρήσεων) σε δραχμές και άλλα νομίσματα, αυτές αυξήθηκαν το προηγούμενο έτος με τον ίδιο περίπου ρυθμό όπως το 2000 (2001: 8,2%, 2000: 8,1%). Η εξέλιξη όμως του ρυθμού μεταβολής των επιμέρους συνιστωσών παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ανάλογα με το νόμισμα στο οποίο τηρούνται οι καταθέσεις αυτές. Συγκεκριμένα, οι καταθέσεις σε ευρώ/δραχμές αυξήθηκαν κατά 11,5% το 2001, έναντι αύξησης κατά 5,1% το 2000, ενώ αντίθετα το υπόλοιπο των καταθέσεων στα λοιπά νομίσματα ήταν, στο τέλος του 2001, χαμηλότερο κατά 2,6% από ό,τι στο τέλος του 2000, έναντι ανόδου του κατά 18,6% το 2000. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται κυρίως με το γεγονός ότι το 2001 τα επιτόκια των καταθέσεων σε δολάρια ΗΠΑ μειώθηκαν πολύ περισσότερο από ό,τι τα αντίστοιχα επιτόκια σε ευρώ/δραχμές.¹

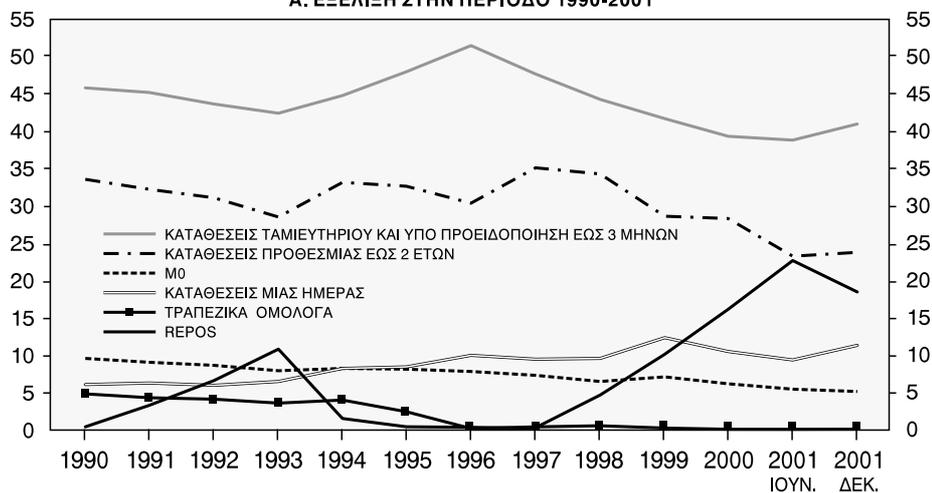
1 Σημειώνεται σχετικά ότι η διαφορά μεταξύ των διατραπεζικών επιτοκίων για καταθέσεις διάρκειας τριών μηνών σε δολάρια ΗΠΑ και σε ευρώ, από θετική (96 μονάδες βάσης) τον Ιανουάριο του 2001, έγινε αρνητική (-141 μονάδες βάσης) στο τέλος Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ VI.2

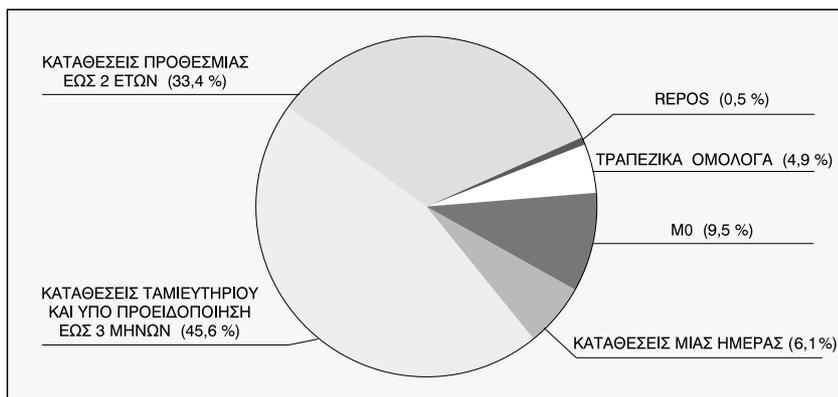
ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑΣ ΤΟΥ Μ3

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ)

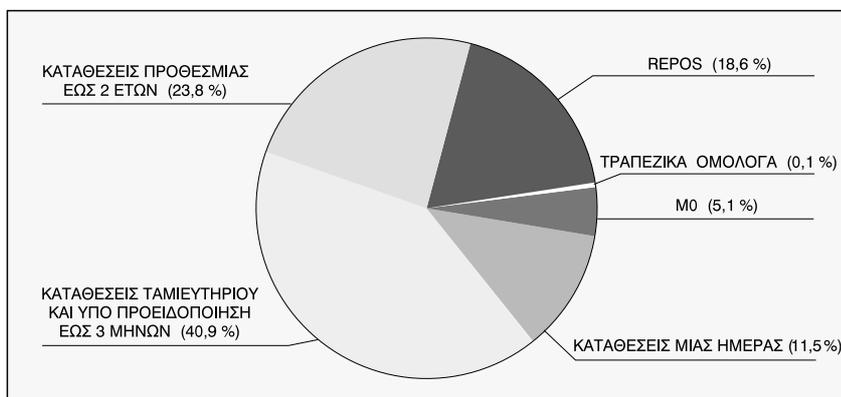
Α. ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1990-2001

Β. ΤΟ 1990

Γ. ΤΟ 2001

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημειώνεται ότι οι συνιστώσες του M3 χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό υποκατάστασης μεταξύ τους, διαφέρουν όμως ως προς το βαθμό ρευστότητας και το βαθμό στον οποίο επηρεάζονται από τις μεταβολές των επιτοκίων στις αγορές χρήματος και από τις μεταβολές στη φορολόγηση των αποδόσεών τους διαχρονικά. Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 παρατηρήθηκαν αξιοσημειώτες μεταβολές στα μερίδια των συνιστωσών αυτών στο M3 (βλ. Διάγραμμα VI.2). Πράγματι, την περίοδο 1990-2001 το μερίδιο του νομίσματος σε κυκλοφορία μειώθηκε σταδιακά κατά 4,4 εκατοστιαίες μονάδες και στο τέλος του 2001 περιορίστηκε σε 5,1%, καθώς η χρησιμοποίηση των πιστωτικών καρτών και η επέκταση των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών (ATM) περιόρισαν σημαντικά τη διακράτηση μετρητών. Οι καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (καταθέσεις όψεως και τρεχούμενοι λογαριασμοί καταθέσεων), σε αντίθεση με την εξέλιξη των καταθέσεων ταμειυτηρίου και προθεσμίας, παρουσίασαν αυξητική τάση την ίδια περίοδο και η συμμετοχή τους διευρύνθηκε κατά 5,4 εκατοστιαίες μονάδες σε 11,5% στο τέλος του 2001. Αυξητική επίδραση στις καταθέσεις αυτής της κατηγορίας άσκησε η επέκταση της χρήσης των τρεχούμενων λογαριασμών για την πληρωμή μισθών, καθώς και η σύνδεση των λογαριασμών αυτών με την παροχή νέων υπηρεσιών από ορισμένες τράπεζες.

Οι καταθέσεις ταμειυτηρίου και υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών σημείωσαν αύξηση της συμμετοχής τους στο M3 μέχρι τα μέσα της περιόδου 1990-2001 (1996: 51,3 εκατοστιαίες μονάδες). Στη συνέχεια, το μερίδιό τους μειώθηκε σταδιακά και περιορίστηκε σε 40,9 εκατοστιαίες μονάδες στο τέλος του 2001. Εξάλλου, διακυμάνσεις παρατηρήθηκαν και στο μερίδιο των καταθέσεων προθεσμίας στο M3, το οποίο, από 33,4 εκατοστιαίες μονάδες στο τέλος του 1990, μειώθηκε σε 23,8 εκατοστιαίες μονάδες στο τέλος του 2001. Οι παραπάνω εξελίξεις επηρεάστηκαν σημαντικά από τις αλλαγές της πολιτικής όσον αφορά τη φορολόγηση των τόκων των κρατικών τίτλων και των αποδόσεων των *repos*. Πράγματι, οι τόκοι των κρατικών χρεογράφων, σε αντίθεση με τους τόκους των καταθέσεων (οι οποίοι από τον Ιανουάριο του 1991 φορολογούνταν με συντελεστή 10% και από το Σεπτέμβριο του 1992 με συντελεστή 15%), ήταν αφορολόγητοι μέχρι το τέλος του 1996 και μόνο από την αρχή του 1997 υποβλήθηκαν σε φορολογία με συντελεστή 7,5%, ο οποίος αυξήθηκε σε 10% από τον Ιανουάριο του 1998.

Επίσης, διακυμάνσεις παρουσίασε και η φορολόγηση των αποδόσεων των *repos*. Για πρώτη φορά οι αποδόσεις αυτές φορολογήθηκαν – με συντελεστή 15% – το Μάιο του 1994. Η φορολόγηση αυτή καταργήθηκε το Σεπτέμβριο του 1998 και επανεισήχθη με χαμηλότερο συντελεστή (7%) από την αρχή του 2002. Εξαιτίας των παραπάνω μεταβολών, το μερίδιο των *repos* στο M3 παρουσίασε αντίστοιχα μεγάλες διακυμάνσεις. Το μερίδιο αυτό είχε φθάσει στο τέλος του 1993 τις 10,9 εκατοστιαίες μονάδες, από 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας στο τέλος του 1990. Μετά τη φορολόγηση των αποδόσεων των *repos* το Μάιο του 1994, ο ιδιωτικός μη τραπεζικός τομέας στράφηκε προς τοποθετήσεις με υψηλότερες αποδόσεις (τίτλους του Δημοσίου και παράγωγα χρηματοοικονομικά μέσα), με αποτέλεσμα το μερίδιο των *repos* στο M3 σχεδόν να μηδενιστεί (0,1%) στο τέλος του 1997. Από το Σεπτέμβριο του 1998 όμως, που καταργήθηκε η φορολόγηση των αποδόσεών τους, οι τοποθετήσεις σε *repos* ανέκαμψαν και

τον Ιούνιο του 2001 είχαν ανέλθει σε 22,9% του Μ3. Το μερίδιο των γερως περιοριστήκε εκ νέου (18,6%) στο τέλος του 2001 μετά την αναγγελία της φορολόγησης των αποδόσεών τους από τις αρχές του 2002. Τέλος, τα τραπεζικά ομόλογα αποτελούσαν το 4,9% του συνολικού Μ3 το 1990. Η φορολόγηση των τόκων των τραπεζικών ομολόγων (όπως και των καταθέσεων), σε συνδυασμό με το μεγάλο ανταγωνισμό από τους τίτλους του Δημοσίου (των οποίων οι αποδόσεις δεν φορολογούνταν μέχρι το τέλος του 1996), περιορίσε σε οριακό επίπεδο το μερίδιο των τραπεζικών ομολόγων στο Μ3 το 2001 (0,1%).

2. ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

2.1 Συνολική πιστωτική επέκταση και τραπεζική χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης

Το σύνολο των πιστώσεων προς τη γενική κυβέρνηση, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αυξήθηκε κατά 24.666 εκατ. ευρώ ή 8.405 δισεκ. δρχ. το 2001, έναντι 9.042

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VI.2
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή υπολοίπων)

	Δεκέμβριος		
	1999	2000	2001*
1. Συνολική πιστωτική επέκταση	12,2	20,2	15,7
2. Πιστωτική επέκταση προς τη γενική κυβέρνηση	11,0	15,9	10,4
3. Πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά	12,7	27,6	24,8
3.1 Πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις	8,0	24,9	18,6
3.2 Πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά	27,3	34,8	40,0

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

δισεκ. δρχ. το 2000, δηλ. η συνολική πιστωτική επέκταση παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση το 2001, καθώς διαμορφώθηκε σε 15,7%, έναντι 20,2% το 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην περιορισμένη αύξηση των πιστώσεων προς τη γενική κυβέρνηση, ενώ μικρότερη ήταν η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (βλ. Πίνακα VI.2).

Αναλυτικότερα, η τραπεζική χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης αυξήθηκε κατά 10.315 εκατ. ευρώ (3.515 δισεκ. δρχ.) ή 10,4%, έναντι αύξησης κατά 4.775 δισεκ. δρχ. ή 15,9% το 2000, παρά το γεγονός ότι οι δανειακές της ανάγκες, σε ταμειακή βάση, αυξήθηκαν το 2001 και διαμορφώθηκαν σε 5.817 εκατ. ευρώ ή 1.982 δισεκ.

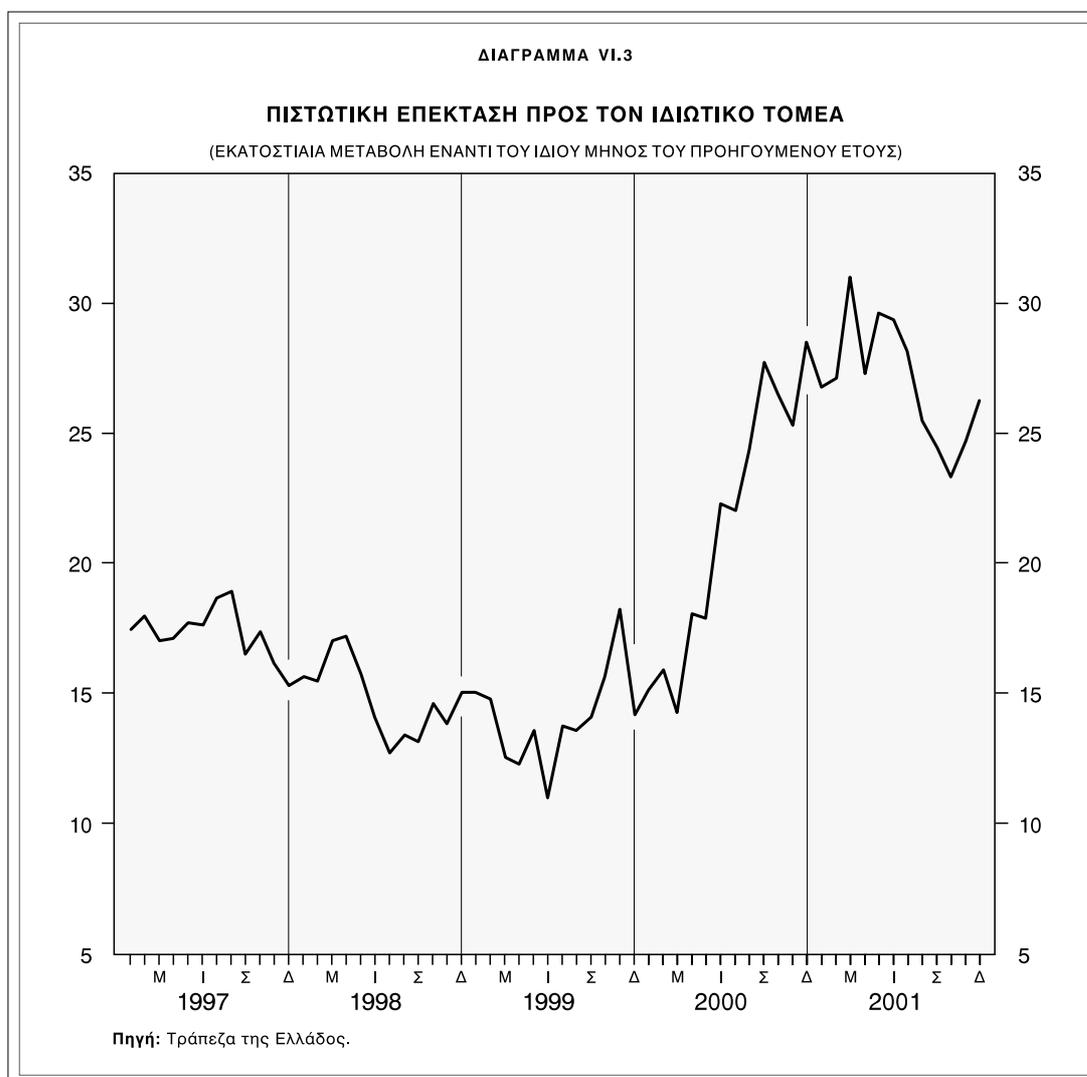
δρχ., έναντι 1.650 δισεκ. δρχ. το 2000. Η τραπεζική χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης, η οποία γίνεται κυρίως με τη μορφή των τοποθετήσεων των τραπεζών σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου, συνδέεται με την επενδυτική συμπεριφορά των τραπεζών αλλά και των ιδιωτών. Τα τελευταία χρόνια οι ιδιώτες προέβαιναν σε καθαρές ρευστοποιήσεις τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου (2001: 1.533 δισεκ. δρχ., 2000: 3.125 δισεκ. δρχ., 1999: 1.750 δισεκ. δρχ.), οι οποίοι σε σημαντικό βαθμό κατέληγαν στο χαρτοφυλάκιο των τραπεζών. Οι μειωμένες ρευστοποιήσεις τίτλων από τους ιδιώτες το 2001 είχαν ως αποτέλεσμα τη μικρότερη αύξηση του αντίστοιχου χαρτοφυλακίου των τραπεζών σε σχέση με το προηγούμενο έτος και έτσι επέφεραν επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τη γενική κυβέρνηση κατά το 2001.

2.2 Τραπεζική χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών

Οι τραπεζικές πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αυξήθηκαν κατά 14.351 εκατ. ευρώ (4.890 δισεκ. δρχ.) ή 24,8% το 2001, έναντι ανόδου κατά 4.267 δισεκ. δρχ. ή 27,6% το 2000 (βλ. Πίνακα VI.2). Επομένως, η πιστωτική επέκταση, αν και επιβραδύνθηκε, παρέμεινε και κατά το 2001 σε υψηλά επίπεδα. Σημειώνεται ότι η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης παρατηρήθηκε κυρίως από τον Ιούνιο του 2001 (βλ. Διάγραμμα VI.3) και οφειλόταν στη σχετικά συγκρατημένη αύξηση των βραχυπρόθεσμων δανείων, των οποίων ο ρυθμός ανόδου υποχώρησε σε 20,5% το 2001 από 27,6% το 2000. Αντίθετα, με υψηλό ρυθμό εξακολούθησε να αυξάνεται η μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση (Δεκέμβριος 2001: 31%, Δεκέμβριος 2000: 27,7%), κυρίως λόγω της επιτάχυνσης της αύξησης των στεγαστικών δανείων. Σημειώνεται επίσης ότι η αύξηση της τραπεζικής χρηματοδότησης προήλθε εξ ολοκλήρου από τα δάνεια σε ευρώ/δραχμές, ενώ τα δάνεια σε λοιπά νομίσματα μειώθηκαν περαιτέρω το 2001, με αποτέλεσμα το μερίδιό τους στη συνολική χρηματοδότηση να περιοριστεί σε 9,5% στο τέλος του 2001 από 13,5% στο τέλος του 2000. Παρά τη μείωση αυτή, το μερίδιο των δανείων σε λοιπά νομίσματα στην Ελλάδα παραμένει από τα υψηλότερα στη ζώνη του ευρώ, όπου κατά μέσο όρο διαμορφώθηκε σε 4,6% στο τέλος του 2001.

Η διατήρηση της πιστωτικής επέκτασης σε υψηλό επίπεδο συνδέεται, από την πλευρά της ζήτησης τραπεζικών δανείων, με τη σχετικά μεγάλη κάμψη των επιτοκίων, τα οποία κατά μέσο όρο μειώθηκαν κατά περισσότερο από 2 εκατοστιαίες μονάδες στη διάρκεια του 2001 (βλ. Διάγραμμα VI.6). Η αυξημένη ζήτηση τραπεζικών δανείων σχετίζεται με το συνεχιζόμενο υψηλό ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας, καθώς η αύξηση του ΑΕΠ διατηρήθηκε στο 4,1% το 2001. Όσον αφορά την προσφορά δανείων, στη διατήρηση της πιστωτικής επέκτασης σε υψηλό επίπεδο συνέβαλε, σε κάποιο βαθμό, η σταδιακή αποδέσμευση των καταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος. Η αποδέσμευση αυτή ανήλθε σε 8.091 εκατ. ευρώ ή 2.757 δισεκ. δρχ. και αφορούσε ποσά σε δραχμές και συνάλλαγμα που διακρατούνταν στην Τράπεζα της

Ελλάδος υπό μορφή προθεσμιακής κατάθεσης, ύστερα από την εναρμόνιση, κατά το 2000, του καθεστώτος υποχρεωτικών καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος με το αντίστοιχο του Ευρωσυστήματος.

2.3 Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών κατά κλάδο

Από την ανάλυση της τραπεζικής χρηματοδότησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας προκύπτει ότι επιβραδύνθηκε σημαντικά η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις (2001: 2.600 δισεκ. δρχ. ή 18,6%, 2000: 2.792 δισεκ. δρχ. ή 24,9%), ενώ αντίθετα επιταχύνθηκε η πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά (2001: 2.290 δισεκ. δρχ. ή 40,0%, 2000: 1.475 δισεκ. δρχ. ή 34,8%).

Αναλυτικότερα, τα δάνεια προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις αυξήθηκαν κατά 7.783 εκατ. ευρώ (2.652 δισεκ. δρχ.), έναντι αύξησης κατά 2.699 δισεκ. δρχ. το 2000, ενώ τα

δάνεια προς τις δημόσιες επιχειρήσεις μειώθηκαν κατά 153 εκατ. ευρώ (52 δισεκ. δρχ), έναντι αύξησης κατά 93 δισεκ. δρχ. το 2000. Η συγκρατημένη αύξηση των δανείων προς τις επιχειρήσεις το 2001 συνδέεται με την πολύ μεγάλη άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο το 2000. Όπως προκύπτει από στοιχεία του χρηματιστηρίου σχετικά με τη

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VI.3
ΕΞΕΛΙΞΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ

	Υπόλοιπα 31.12.01* (εκατ. ευρώ)	Υπόλοιπα 31.12.01* (δισεκ. δρχ.)	Μεταβολές υπολοίπων					
			Σε δισεκ. δρχ.			Σε ποσοστά %		
			1999	2000	2001*	1999	2000	2001*
1. Γεωργία	3.724	1.269	104	92	-55	9,2	7,5	-4,1
Μακροπρόθεσμα	2.279	776	19	56	-3	2,7	7,7	-0,4
Βραχυπρόθεσμα	1.445	493	85	36	-52	20,1	7,1	-9,5
2. Βιομηχανία ¹	12.615	4.299	372	457	270	11,6	12,8	6,7
Μακροπρόθεσμα	2.997	1.022	71	111	129	10,0	14,2	14,5
Βραχυπρόθεσμα	9.618	3.277	301	346	141	12,1	12,4	4,5
3. Εμπόριο	15.524	5.290	170	1.075	1.073	5,7	34,2	25,5
4. Οικισμός	15.652	5.333	596	913	1.493	25,5	31,2	38,9
5. Καταναλωτική πίστη	7.852	2.676	315	562	798	31,5	42,7	42,5
– Πιστωτικές κάρτες	3.726	1.270	160	260	489	44,1	49,8	62,7
– Έναντι δικαιολογητικών	1.956	667	7	156	173	2,3	46,4	35,1
– Προσωπικά δάνεια	2.170	739	148	146	136	47,9	31,9	22,4
6. Λοιποί κλάδοι	15.816	5.389	262	1.075	1.363	12,0	43,9	38,7
– Τουρισμός	2.171	740	35	71	122	6,8	12,9	19,7
– Ναυτιλία	3.766	1.283	40	143	48	7,3	24,4	6,6
– Εταιρ. χρηματοδοτ. μίσθωσης	1.535	523	-73	109	337	-48,4	140,2	181,1
– Λοιπά	8.344	2.843	260	752	856	26,8	60,9	43,1
Σύνολο	71.183	24.256	1.819	4.174	4.942	14,2	28,5	26,3
Μακροπρόθεσμα	30.622	10.434	759	1.612	2.493	15,0	27,7	33,5
Βραχυπρόθεσμα	40.561	13.822	1.060	2.562	2.449	13,7	29,1	21,5

1 Περιλαμβάνονται τα μεταλλεία και η βιοτεχνία.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

χρήση των αντληθέντων κεφαλαίων, στο τέλος του 2000 παρέμεναν στις επιχειρήσεις αδιάθετα κεφάλαια ύψους 300 δισεκ. δρχ., γεγονός που επέδρασε ανασταλτικά στη ζήτηση δανειακών κεφαλαίων το 2001.

Η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις αφορά όλους τους κλάδους της οικονομίας, με εξαίρεση τον τουρισμό και τις εταιρίες χρηματο-

δοτικής μίσθωσης. Ειδικότερα, η αύξηση των πιστώσεων προς τη βιομηχανία περιορίστηκε στα 792 εκατ. ευρώ (270 δισεκ. δρχ.) ή 6,7% το 2001 (βλ. Πίνακα VI.3), έναντι 457 δισεκ. δρχ. ή 12,8% το προηγούμενο έτος. Σημειώνεται ότι η επιβράδυνση αυτή οφειλόταν στην πολύ μικρή αύξηση των βραχυπρόθεσμων δανείων (2001: 4,5%, 2000: 12,4%), η οποία συνδέεται κυρίως με την υποχώρηση του ρυθμού ανόδου της βιομηχανικής παραγωγής (2001: 0,9%, 2000: 7,7%), ενώ ο ρυθμός αύξησης των μακροπρόθεσμων δανείων διαμορφώθηκε σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα από ό,τι το προηγούμενο έτος (2001: 14,5%, 2000: 14,2%). Έτσι, το μερίδιο του βραχυπρόθεσμου δανεισμού στο συνολικό υπόλοιπο της τραπεζικής χρηματοδότησης της βιομηχανίας περιορίστηκε σε 76% το 2001, έναντι 78% το 2000. Η συμβολή της πιστωτικής επέκτασης προς τη βιομηχανία στη συνολική πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα (26,3%) περιορίστηκε σε 1,4 εκατοστιαία μονάδα, έναντι 3,1 εκατοστιαίων μονάδων το προηγούμενο έτος, όταν η συνολική πιστωτική επέκταση είχε διαμορφωθεί σε 28,5% (βλ. Διάγραμμα VI.4).

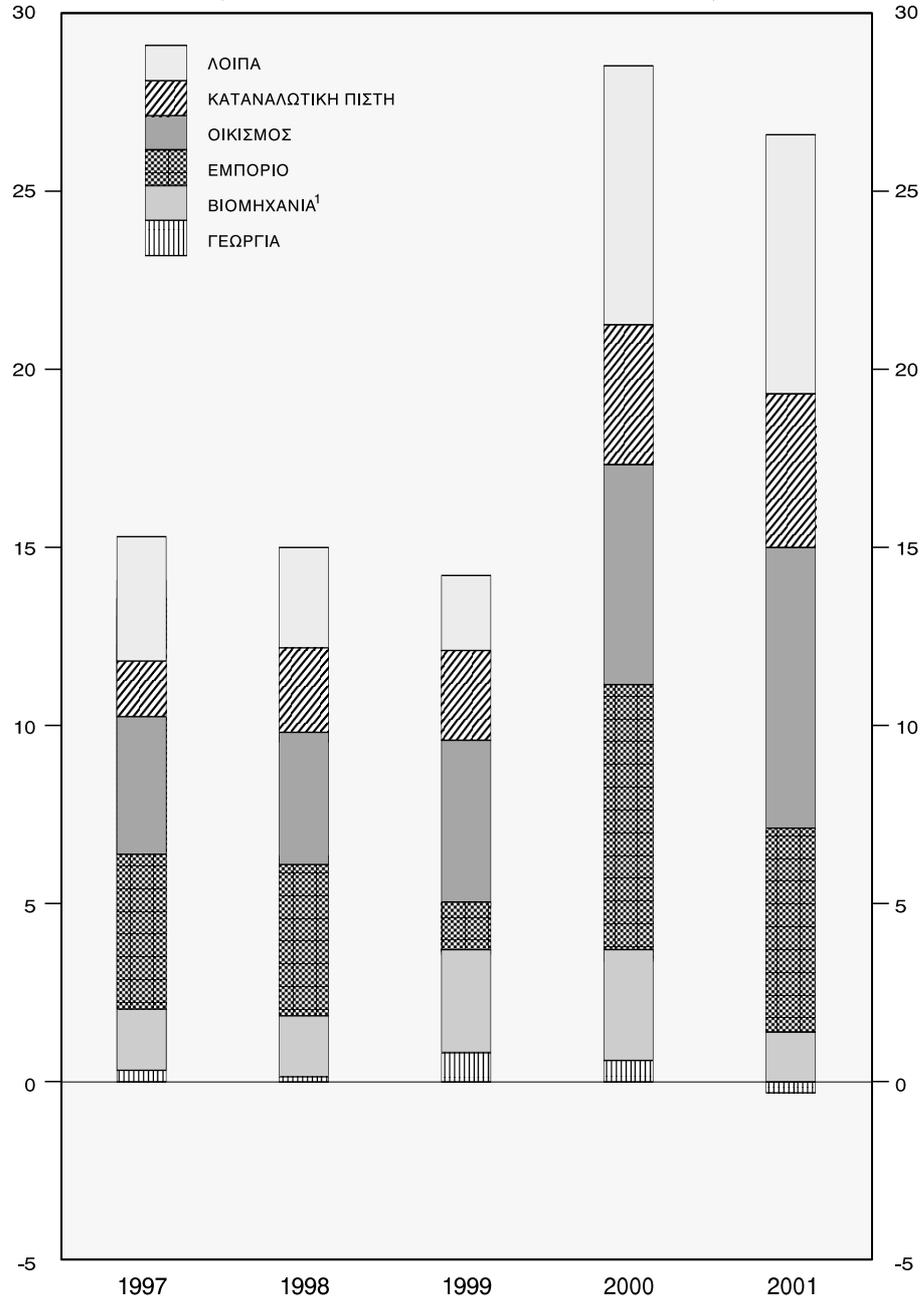
Σημαντική επιβράδυνση παρατηρήθηκε και στην πιστωτική επέκταση προς το εμπόριο, ωστόσο ο ετήσιος ρυθμός ανόδου των πιστώσεων προς τον κλάδο αυτό παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα (2001: 25,5%, 2000: 34,2%). Η επιβράδυνση σχετίζεται με την υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του όγκου των λιανικών πωλήσεων (2001: 4,4%, 2000: 5,4%) και συνετέλεσε ώστε η συμβολή του εμπορίου στην πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα να διαμορφωθεί το 2001 σε 5,7 εκατοστιαίες μονάδες, έναντι 7,4 μονάδων το προηγούμενο έτος. Εξάλλου, η τραπεζική χρηματοδότηση της γεωργίας μειώθηκε κατά 161 εκατ. ευρώ (55 δισεκ. δρχ.) ή 4,1% το 2001, έναντι αύξησης κατά 92 δισεκ. δρχ. ή 7,5% το 2000, γεγονός που συνδέεται με τη μείωση κατά 3,4% του ΑΕΠ του πρωτογενούς τομέα το 2001. Μεγάλη επιβράδυνση παρατηρήθηκε και στην πιστωτική επέκταση προς τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις (2001: 48 δισεκ. δρχ. ή 6,6%, 2000: 143 δισεκ. δρχ. ή 24,4%). Όπως προαναφέρθηκε, επιτάχυνση σημειώθηκε μόνο στην πιστωτική επέκταση προς τους σχετικά μικρότερους κλάδους, δηλ. τις τουριστικές επιχειρήσεις (2001: 122 δισεκ. δρχ. ή 19,7%, 2000: 71 δισεκ. δρχ. ή 12,9%) και τις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης (2001: 337 δισεκ. δρχ. ή 181,1%, 2000: 109 δισεκ. δρχ. ή 140,2%). Τέλος, με υψηλό αλλά επιβραδυνόμενο ρυθμό αυξήθηκαν τα λοιπά δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα (2001: 856 δισεκ. δρχ. ή 43,1%, 2000: 752 δισεκ. δρχ. ή 60,9%). Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα δάνεια για αγορά μετοχών, το υπόλοιπο των οποίων μειώθηκε στο τέλος του 2001 και διαμορφώθηκε σε 458 δισεκ. δρχ., έναντι 500 δισεκ. δρχ. στο τέλος του 2000.

Μεγάλη αύξηση παρουσίασε η τραπεζική χρηματοδότηση των νοικοκυριών, δηλ. τα καταναλωτικά και τα στεγαστικά δάνεια, με αποτέλεσμα η συμβολή τους στη συνολική πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα να διαμορφωθεί σε 12,2 εκατοστιαίες μονάδες το 2001, έναντι 10,1 μονάδων το 2000. Το σύνολο των δύο αυτών κατηγοριών δανείων αυξήθηκε κατά 40% (6.723 εκατ. ευρώ ή 2.291 δισεκ. δρχ.) το 2001, έναντι αύξησης κατά 34,8% (1.475 δισεκ. δρχ.) το 2000, και έτσι το υπόλοιπό τους στο τέλος του 2001 αντιπροσώπευε το 31,9% του συνόλου των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, έναντι 29% στο τέλος του 2000 και 27,5% στο τέλος του 1999. Παρά την αύξηση αυτή, το μερίδιο των δανείων προς τα νοικοκυριά στο σύνολο των τραπεζικών δανείων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ VI.4

ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΛΑΔΩΝ ΣΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

(ΕΚΑΤΟΣΤΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ*)

1 Περιλαμβάνονται τα μεταλλεία και η βιοτεχνία.

* Σε σχέση με το τέλος του προηγούμενου έτους.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά παραμένει στην Ελλάδα χαμηλότερο από το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ (47,8%)¹. Εξάλλου, σε σχέση με το ΑΕΠ, το υπόλοιπο των τραπεζικών δανείων προς τα νοικοκυριά στην Ελλάδα έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τα τελευταία έτη, παραμένει όμως σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Το σύνολο των καταναλωτικών και των στεγαστικών δανείων ανερχόταν σε 18% του ΑΕΠ στο τέλος του 2001, έναντι 13,8% το 2000. Στο τέλος Ιουνίου του 2001, το αντίστοιχο μέγεθος στη ζώνη του ευρώ ήταν 50%.² Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η σημαντική αύξηση των δανείων προς τα νοικοκυριά καλύπτει κατά τα τελευταία έτη υψηλό ποσοστό της συνολικής πιστωτικής επέκτασης των ελληνικών τραπεζών προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (2001: 46,8%, 2000: 34,6%), με άμεση επίδραση στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζικών δανείων. Για το λόγο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί με προσοχή την εξέλιξη των δανείων προς τα νοικοκυριά, ιδίως των καταναλωτικών δανείων. Μεγαλύτερη διαφάνεια στην αγορά αυτή θα καταστήσει αποτελεσματικότερη τη διαχείριση των πιστωτικών κινδύνων εκ μέρους των τραπεζών και ενδεχομένως θα οδηγήσει σε χαμηλότερα επιτόκια χορηγήσεων. Σημαντική συμβολή στον τομέα αυτό αναμένεται να έχει το Σύστημα Πληροφόρησης των Τραπεζών “Τειρεσίας”, το οποίο επιβάλλεται να λειτουργήσει πλήρως το ταχύτερο δυνατόν.

Αναλυτικότερα, τα στεγαστικά δάνεια αυξήθηκαν κατά 1.493 δισεκ. δρχ. ή 38,9% το 2001, έναντι αύξησης κατά 913 δισεκ. δρχ. ή 31,2% το 2000. Η υψηλή πιστωτική επέκταση στον τομέα της στεγαστικής πίστης που παρατηρήθηκε και κατά το 2001 συνδέεται με τη διαμόρφωση των επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα,³ καθώς και με το αυξημένο ενδιαφέρον που επιδεικνύουν οι τράπεζες για τον τομέα αυτό προσφέροντας μεγάλη ποικιλία προϊόντων με ευέλικτα προγράμματα εξόφλησης των δανείων. Η αύξηση των στεγαστικών δανείων συνδέεται όμως και με την άνοδο των τιμών των ακινήτων, η οποία αυξάνει τις χρηματοδοτικές ανάγκες των αγοραστών. Σημειώνεται σχετικά ότι στη διάρκεια του 2001 οι τιμές των ακινήτων (κατοικιών) αυξήθηκαν κατά 11-15%.

Ο ρυθμός ανόδου των καταναλωτικών δανείων διαμορφώθηκε σε πολύ υψηλό επίπεδο και το 2001 (2001: αύξηση κατά 42,5% – 2.342 εκατ. ευρώ ή 798 δισεκ. δρχ., 2000: αύξηση κατά 42,7% ή 562 δισεκ. δραχμές). Τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασε ο δανεισμός μέσω πιστωτικών καρτών, που χρησιμοποιούνται για την αγορά κυρίως καταναλωτικών αγαθών (2001: αύξηση κατά 62,7% – 1.435 εκατ. ευρώ ή 489 δισεκ. δρχ., 2000: αύξηση κατά 49,8% ή 260 δισεκ. δρχ.), ενώ με χαμηλότερους και επιβραδυνόμενους ρυθμούς αυξήθηκαν τόσο τα δάνεια που χορηγούνται έναντι δικαιολογητικών (2001: 35,1%, 2000: 46,4%) και χρηματοδοτούν την αγορά διαρκών καταναλωτικών αγαθών, ιδίως αυτοκινήτων, όσο και τα προσωπικά δάνεια (2001: 22,4%, 2000: 31,9%). Έτσι, μεταβλήθηκε σημαντικά η διάρθρωση

1 Σύμφωνα με στοιχεία για το Δεκέμβριο του 2001 που δημοσιεύονται στο τεύχος Μαρτίου 2002 του *Μηνιαίου Δελτίου* της ΕΚΤ.

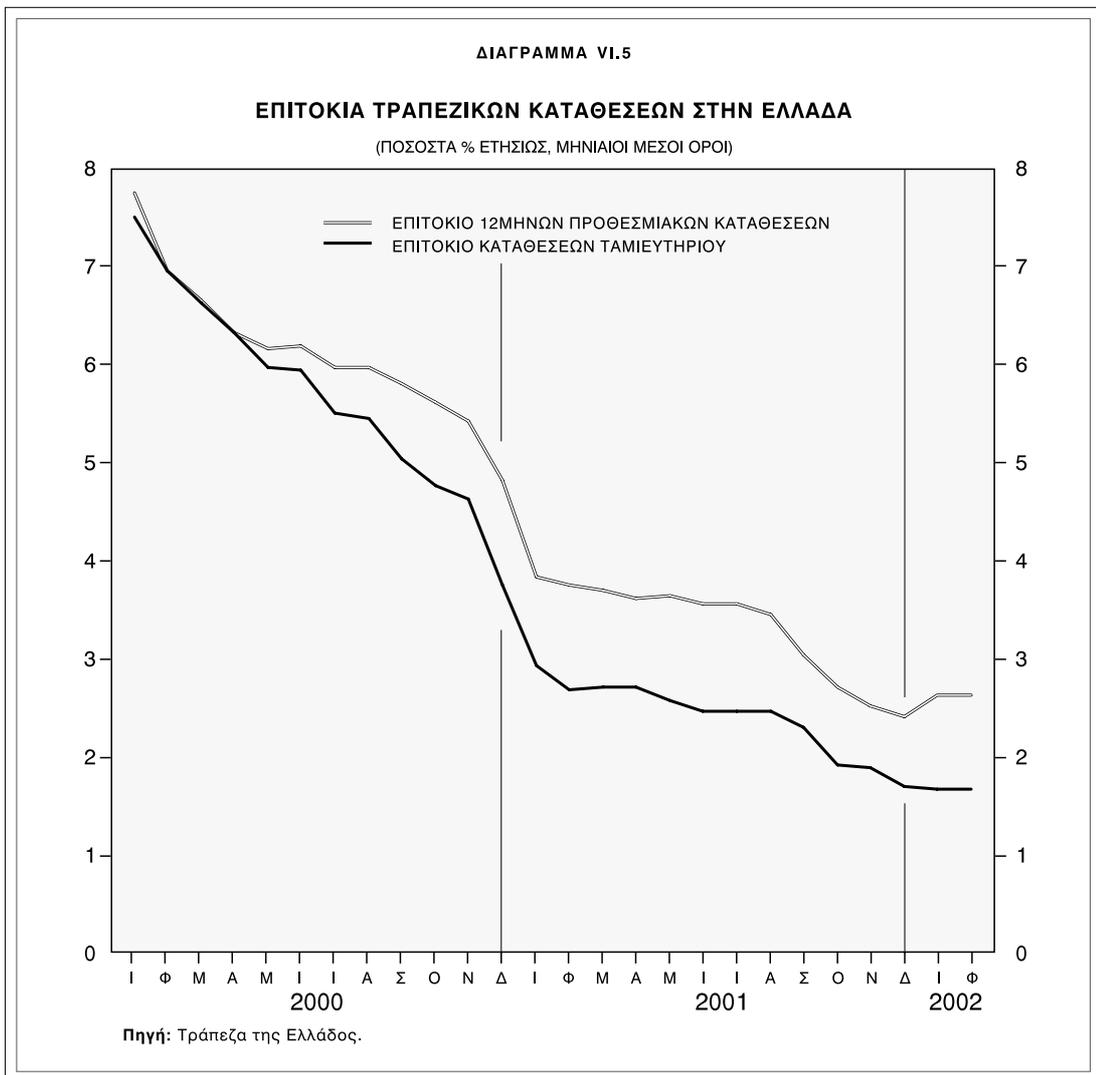
2 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2001-2002*, Μάρτιος 2002, σελ. 85, Πλαίσιο 1.

3 Με βάση τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων (μέσο επιτόκιο 5,78%) στο τέλος του 2001, το ετήσιο τοκοχρεολύσιο ενός δανείου 10 εκατ. δρχ. διάρκειας 25 ετών ανερχόταν σε 760 χιλ. δρχ., έναντι 1.306 χιλ. δρχ. στο τέλος του 1999, όταν το μέσο επιτόκιο των δανείων αυτών ήταν 12,42%.

των καταναλωτικών δανείων, καθώς ενισχύθηκε το μερίδιο των δανείων μέσω πιστωτικών καρτών (2001: 47,5%, 2000: 41,5%), εις βάρος των δανείων έναντι δικαιολογητικών (2001: 24,9%, 2000: 26,3%) και των προσωπικών δανείων (2001: 27,6%, 2000: 32,2%).

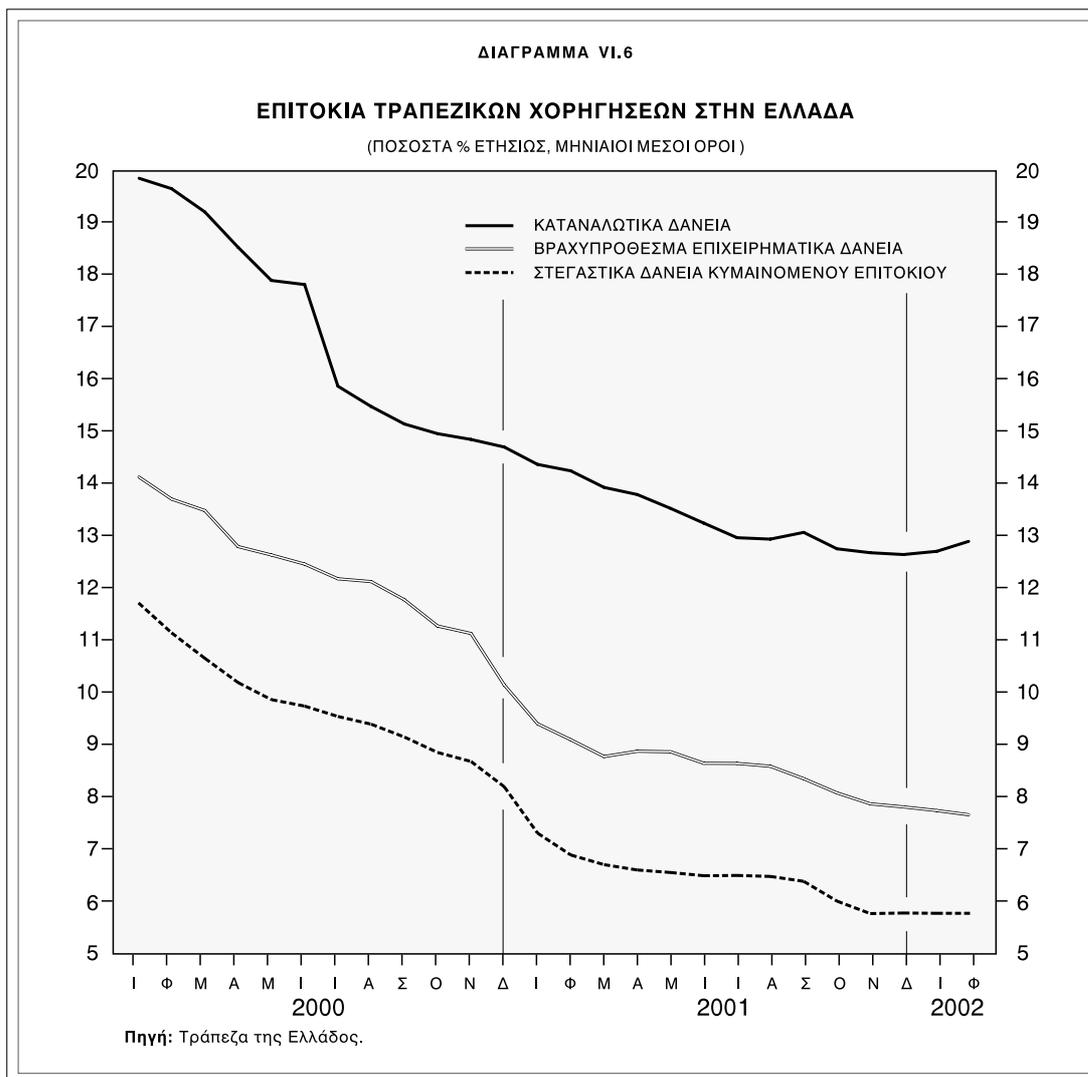
3. ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ

Κατά το 2001 τα ελληνικά τραπεζικά επιτόκια παρουσίασαν πτωτική πορεία, καθώς επηρεάστηκαν από τη μείωση των επιτοκίων της ΕΚΤ (η οποία μείωσε σταδιακά,

από το Μάιο του 2001 και μετά, τα βασικά της επιτόκια κατά 1,5 εκατοστιαία μονάδα συνολικά), ενώ συνέχισαν να συγκλίνουν προς τα επιτόκια της ζώνης του ευρώ. Ειδικότερα, τα επιτόκια των καταθέσεων συνέκλιναν σχεδόν πλήρως προς τα αντίστοιχα επι-

τόκια στη ζώνη του ευρώ, καθώς η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ μεταδίδεται σχεδόν ομοιόμορφα και στα επιτόκια αυτής της κατηγορίας στην ενιαία πλέον αγορά χρήματος. Τα επιτόκια των καταθέσεων ταμειυτηρίου και προθεσμίας δώδεκα μηνών στην Ελλάδα μειώθηκαν το 2001 κατά 2,1 και 2,4 εκατοστιαίες μονάδες αντίστοιχα και διαμορφώθηκαν το Δεκέμβριο κατά μέσο όρο σε 1,7% και 2,4% αντίστοιχα (βλ. Διάγραμμα VI.5).

Η απόδοση των *repos* ακολούθησε επίσης πτωτική πορεία καθ' όλη τη διάρκεια του έτους (μειώθηκε κατά 1,80 εκατοστιαία μονάδα κατά μέσο όρο για *repos* με διάρκεια ενός μηνός), η μείωση όμως ήταν πιο έντονη το τετράμηνο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 2001, με αποτέλεσμα η απόδοση αυτή να διαμορφωθεί σε 3,4% το Δεκέμβριο. Το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους, το επιτόκιο των καταθέσεων ταμειυτηρίου παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο, ενώ το επιτόκιο των καταθέσεων προθεσμίας δώδεκα μηνών και το

επιτόκιο των *gepos* αυξήθηκαν οριακά κατά 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας. Τα αντίστοιχα επιτόκια καταθέσεων στη ζώνη του ευρώ στο τέλος του 2001 ήταν κατά μέσο όρο ελαφρώς υψηλότερα από τα ελληνικά (καταθέσεις υπό προειδοποίηση με διάρκεια έως τριών μηνών: 2,2%, καταθέσεις προθεσμίας με διάρκεια έως δύο ετών: 2,8%) και παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2002. Σημειώνεται πάντως ότι οι συνθήκες του ανταγωνισμού και οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες μέσω των λογαριασμών καταθέσεων είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε ελαφρά διαφοροποίηση των σχετικών επιτοκίων μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ.

Μειώσεις παρατηρήθηκαν το 2001 και στα επιτόκια των τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα (βλ. Διάγραμμα VI.6). Ειδικότερα, το μέσο επιτόκιο των βραχυπρόθεσμων

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VI.4
ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΠΙΤΟΚΙΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(Ποσοστά % ετησίως)

	Δεκέμβριος 2000	Δεκέμβριος 2001	Μείωση μεταξύ Δεκ. 2000 και Δεκ. 2001
Βραχυπρόθεσμα δάνεια προς επιχειρήσεις			
Μέσο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	7,18	6,24	0,94
Μέγιστο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	9,94	8,44	1,50
Ελάχιστο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,66	4,45	1,21
Επιτόκιο στην Ελλάδα	10,15	7,79	2,36
Στεγαστικά δάνεια (σταθερού επιτοκίου)			
Μέσο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	6,43	5,52	0,91
Μέγιστο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	6,99	6,29	0,70
Ελάχιστο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,99	4,52	1,47
Επιτόκιο στην Ελλάδα	6,98	6,03	0,95
Καταναλωτικά δάνεια (προσωπικά δάνεια)			
Μέσο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	10,19	9,81	0,38
Μέγιστο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	12,26	11,62	0,64
Ελάχιστο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	7,13	5,45	1,68
Επιτόκιο στην Ελλάδα	13,83	11,62	2,21

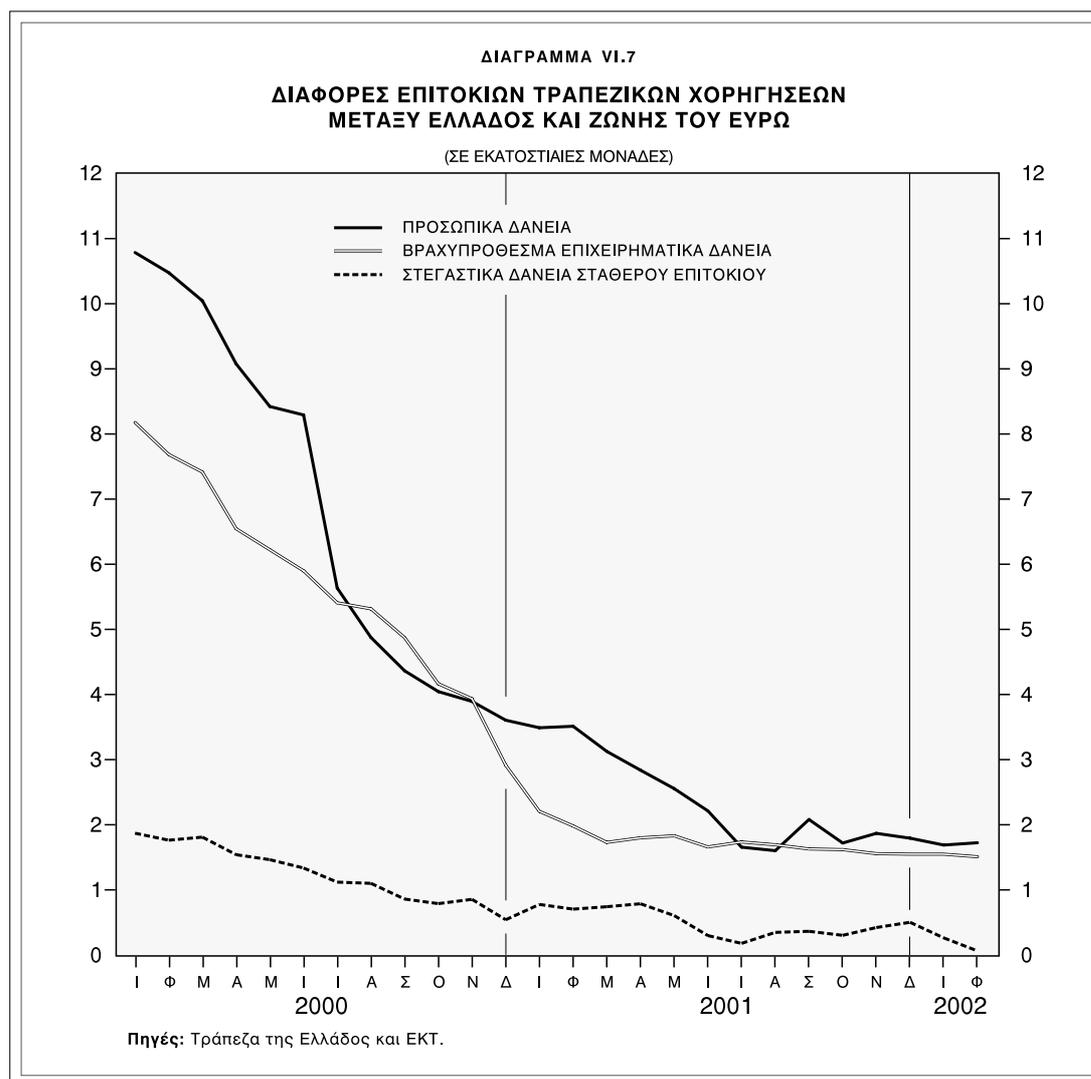
Πηγές: ΕΚΤ και Τράπεζα της Ελλάδος.

δανείων προς τις επιχειρήσεις (βλ. Πίνακα VI.4) μειώθηκε κατά 2,4 εκατοστιαίες μονάδες περίπου το 2001 (Δεκέμβριος 2001: 7,8%, Δεκέμβριος 2000: 10,2%). Ως εκ τούτου, η διαφορά του από το αντίστοιχο επιτόκιο της ζώνης του ευρώ περιορίστηκε σε 1,6 εκατοστιαία μονάδα, έναντι 2,9 εκατοστιαίων μονάδων στο τέλος του 2000 (βλ. Διάγραμμα VI.7). Εξάλλου, το επιτόκιο των βραχυπρόθεσμων δανείων προς τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα μειώθηκε περαιτέρω και στο πρώτο δίμηνο του 2002 και διαμορφώθηκε σε 7,7% το Φεβρουάριο του 2002, με αποτέλεσμα η διαφορά του έναντι του αντίστοιχου επιτοκίου της ζώνης του ευρώ να περιοριστεί σε 1,5 εκατοστιαία μονάδα.

Το μέσο επιτόκιο των μακροπρόθεσμων επιχειρηματικών δανείων μειώθηκε κατά 2,1 εκατοστιαίες μονάδες (Δεκέμβριος 2001: 7,7%, Δεκέμβριος 2000: 9,8%), ενώ η διαφορά του από το αντίστοιχο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ περιορίστηκε σε 2 εκατοστιαίες

μονάδες περίπου το Δεκέμβριο του 2001, από 3,3 εκατοστιαίες μονάδες το Δεκέμβριο του 2000. Κατά το πρώτο δίμηνο του 2002 το επιτόκιο αυτό παρουσίασε μικρή άνοδο τόσο στην Ελλάδα όσο και στη ζώνη του ευρώ.

Ανάλογες μειώσεις παρατηρήθηκαν και στα επιτόκια των δανείων προς τα νοικοκυριά. Ειδικότερα, το μέσο επιτόκιο όλων των κατηγοριών των καταναλωτικών

δανείων μειώθηκε σε 12,7% το Δεκέμβριο του 2001, από 14,7% το Δεκέμβριο του 2000. Τη μεγαλύτερη μείωση σημείωσαν τα επιτόκια των πιστωτικών καρτών, τα οποία διαμορφώθηκαν σε 15,4% το Δεκέμβριο του 2001, έναντι 17,8% το Δεκέμβριο του 2000. Τα επιτόκια των προσωπικών δανείων μειώθηκαν κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες (Δεκέμβριος 2001: 11,6%, Δεκέμβριος 2000: 13,8%), ενώ μικρότερη ήταν η μείωση των επιτοκίων των δανείων έναντι δικαιολογητικών (Δεκέμβριος 2001: 10,9%, Δεκέμβριος 2000:

12,5%). Σημειώνεται ότι, στην Ελλάδα, περισσότερο συγκρίσιμο με το επιτόκιο που δημοσιεύεται στο *Μηνιαίο Δελτίο* της ΕΚΤ ως “επιτόκιο καταναλωτικών δανείων” είναι το επιτόκιο των προσωπικών δανείων. Η διαφορά του επιτοκίου αυτού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ μειώθηκε σε 1,8 εκατοστιαία μονάδα στο τέλος του 2001, από 3,6 μονάδες στο τέλος του 2000. Το πρώτο δίμηνο του 2002 τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων στην Ελλάδα παρουσίασαν ελαφρά αυξητική τάση και το Φεβρουάριο του 2002 το μέσο επιτόκιο όλων των κατηγοριών των δανείων αυτών διαμορφώθηκε σε 12,9%.

Μειώσεις παρατηρήθηκαν και στα επιτόκια των στεγαστικών δανείων, ιδίως στα δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου. Το επιτόκιο των δανείων της κατηγορίας αυτής με διάρκεια μεγαλύτερη των πέντε ετών μειώθηκε σε 5,8% το Δεκέμβριο του 2001 από 8,2% το Δεκέμβριο του 2000, ενώ το αντίστοιχο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων σταθερού επιτοκίου μειώθηκε κατά 1,4 εκατοστιαία μονάδα και διαμορφώθηκε σε 5,8% στο τέλος του 2001. Έτσι, περιορίστηκε περαιτέρω σε 0,3 της εκατοστιαίας μονάδας η διαφορά του επιτοκίου αυτού από το αντίστοιχο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ. Κατά το πρώτο δίμηνο του 2002 το επιτόκιο των στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου παρέμεινε αμετάβλητο στην Ελλάδα, ενώ το επιτόκιο των δανείων σταθερού επιτοκίου, το οποίο είναι περισσότερο συγκρίσιμο με το επιτόκιο που δημοσιεύεται στο *Μηνιαίο Δελτίο* της ΕΚΤ ως “επιτόκιο στεγαστικών δανείων”, μειώθηκε στην Ελλάδα και παρουσίασε οριακή άνοδο στη ζώνη του ευρώ.

Σημειώνεται ότι το 2001 ο σταθμικός μέσος όρος των επιτοκίων καταθέσεων και των *repos* μειώθηκε κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες περίπου, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος των επιτοκίων χορηγήσεων μειώθηκε κατά 2,5 εκατοστιαίες μονάδες περίπου. Έτσι, η διαφορά μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων μειώθηκε περαιτέρω κατά το προηγούμενο έτος, αντανακλώντας την ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών και της αποτελεσματικότητας της τραπεζικής διαμεσολάβησης.

VII. ΟΙ ΑΓΟΡΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ και η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας ήταν οι κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες των εξελίξεων στις εγχώριες αγορές κεφαλαίων κατά το 2001. Εξάλλου, οι εγχώριες αγορές κεφαλαίων επηρεάστηκαν από τις δυσμενείς εξελίξεις στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές στη διάρκεια του έτους.

Ειδικότερα, η μειωμένη άντληση κεφαλαίων σε σχέση με το 2000 και η πτώση των επιτοκίων ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά της πρωτογενούς αγοράς τίτλων του Δημοσίου. Αυξημένο ήταν το ενδιαφέρον των εγχωρίων και των ξένων επενδυτών για τοποθετήσεις στην αγορά τίτλων του Δημοσίου, με αποτέλεσμα την πώση των αποδόσεων των ομολόγων και την περαιτέρω σύγκλισή τους προς τις αποδόσεις των αντίστοιχων τίτλων στη ζώνη του ευρώ. Στο τέλος του 2001, η διαφορά αποδόσεων μεταξύ του ελληνικού και του γερμανικού 10ετούς ομολόγου μειώθηκε στο ήμισυ περίπου σε σύγκριση με το τέλος του 2000.

Πτωτική ήταν η πορεία, για δεύτερο έτος, των τιμών των μετοχών και των χρηματιστηριακών συναλλαγών στη διάρκεια του 2001. Επιπλέον, μεγάλη υποχώρηση σε σύγκριση με το 2000 σημείωσε και η άντληση κεφαλαίων μέσω της χρηματιστηριακής αγοράς. Οι αρνητικές εξελίξεις στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) επηρέασαν ανάλογα και την αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων, με αποτέλεσμα την υποχώρηση της αξίας του ενεργητικού τους.

2. Η ΑΓΟΡΑ ΤΙΤΛΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

2.1 Η πρωτογενής αγορά

Το 2001 η πρωτογενής αγορά τίτλων του Δημοσίου χαρακτηρίστηκε από τη μείωση της αξίας των τίτλων που εκδόθηκαν και την πώση των επιτοκίων. Στις εξελίξεις αυτές συνέβαλαν παράγοντες όπως ο περιορισμός των ακαθάριστων δανειακών αναγκών του Δημοσίου, η ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ και η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας.¹ Επίσης, σημαντικός παράγοντας ήταν οι συνθήκες που επικράτησαν στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές και τις αγορές ομολόγων.

¹ Στις 13 Μαρτίου 2001 η Standard and Poor's προχώρησε στην αναβάθμιση του μακροπρόθεσμου εξωτερικού χρέους της Ελλάδος σε Α από Α-. Επίσης, τον Ιούνιο του 2001 και η FITCH-IBCA αναβάθμισε τη μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα της χώρας σε Α από Α-.

Αναλυτικότερα, η αξία των τίτλων του Δημοσίου που εκδόθηκαν το 2001¹ περιορίστηκε στα 24,2 δισεκ. ευρώ ή 8,2 τρισεκ. δρχ., έναντι 9,1 τρισεκ. δρχ. το 2000 και 10,4 τρισεκ. δρχ. το 1999 (βλ. Πίνακα VII.1). Η άντληση των κεφαλαίων αυτών έγινε μέσω τακτικών δημοπρασιών,² κυρίως με τη διαδικασία της “επανεκδόσης”, και, σε μικρότερο βαθμό, με νέες εκδόσεις. Εκτός όμως από τις δημοπρασίες που διενεργήθηκαν στην εγχώρια αγορά, στις 30 Ιανουαρίου 2001 εκδόθηκε 10ετές ομόλογο σε ευρώ με τη μέθοδο της κοινοπραξίας.³ Ειδικότερα, οι εκδόσεις νέων τίτλων αντιστοιχούσαν στο 13% της συνολικής αξίας των τίτλων του Δημοσίου που δημοπρατήθηκαν στη διάρκεια του 2001 και αφορούσαν σχεδόν αποκλειστικώς 10ετή ομόλογα. Η διαδικασία των επανεκδόσεων βοήθησε το Δημόσιο να αξιοποιήσει τις ευνοϊκές συνθήκες που διαμορφώθηκαν

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VII.1
ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΚΔΟΘΕΝΤΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Τίτλοι	1999		2000		2001	
Έντοκα γραμμάτια	22,6		12,0		5,0	
Ομόλογα	77,4		88,0		95,0	
2ετή		11,1		0,5		0,0
3ετή		16,7		21,5		0,0
5ετή		16,0		22,3		22,9
7ετή		15,2		6,5		22,2
10ετή		23,3		27,7		35,4
15ετή		17,7		1,6		2,9
20ετή		–		19,9		16,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Συνολική αξία τίτλων (τρισεκ. δρχ.)	10,4		9,1		8,2	

Σημείωση: Η κατανομή των αντληθέντων κεφαλαίων έγινε με βάση την αρχική και όχι την εναπομένουσα διάρκεια των τίτλων. Επίσης, η αξία τίτλων εκφράζεται σε τιμές διακανονισμού.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

στη διάρκεια του 2001 στη δευτερογενή αγορά τίτλων και επιπρόσθετα συνετέλεσε ώστε η αγορά να αποκτήσει μεγαλύτερο βάθος.

Η προσφορά κεφαλαίων από τους επενδυτές στην πρωτογενή αγορά στη διάρκεια του 2001 ήταν σημαντικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη ζήτηση εκ μέρους του Δημοσίου. Συγκεκριμένα, η προσφορά αυτή τόσο για έντοκα γραμμάτια όσο και για ομό-

1 Επιπλέον, το Δημόσιο προχώρησε στην έκδοση στη διεθνή αγορά προμετόχων με δικαίωμα μετατροπής τους σε μετοχές εταιριών (εξαιρουμένων των εταιριών “Αγροτική Τράπεζα Α.Ε.” και “Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.”). Οι μετοχές αυτές ανήκουν στο Δημόσιο και στη ΔΕΚΑ Α.Ε.

2 Σε τακτές ημερομηνίες που ανακοινώνονται εκ των προτέρων.

3 Για την έκδοση του δανείου αυτού είχαν προεπιλεγεί συνολικά πέντε τραπεζικοί οργανισμοί, δύο από την ελληνική αγορά (Εθνική και Alpha Τράπεζα) και τρεις από τη διεθνή αγορά (Schroder Salomon Smith Barney, Goldman Sachs και UBS Warburg), οι οποίοι λειτούργησαν ως επικεφαλής διοργανωτές της διάθεσης. Το ποσό της έκδοσης ανήλθε σε 2.600 εκατ. ευρώ και το επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 5,35%.

λογα ήταν το 2001 διπλάσια της ζήτησης, ενώ η σχέση αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω το πρώτο τρίμηνο του 2002.¹

Οι τίτλοι που προσφέρθηκαν από το Δημόσιο το 2001 ήταν κυρίως ομόλογα με διάρκεια από 5 έως 10 έτη και, σε πολύ μικρό βαθμό, έντοκα γραμματρία διάρκειας 3, 6 και 12 μηνών. Από τον Πίνακα VII.1 διαπιστώνεται ότι οι εκδόσεις των έντοκων γραμματίων κάλυψαν μόλις το 5% του συνόλου των εκδόσεων το 2001, έναντι 12% το 2000 και 23% το 1999. Ειδικότερα, οι εκδόσεις αυτές αφορούσαν, όπως και τα προηγούμενα έτη, κυρίως 12μηνα έντοκα γραμματρία, των οποίων η συμμετοχή ανήλθε στο 45% περίπου της συνολικής αξίας των έντοκων γραμματίων που εκδόθηκαν. Η περιορισμένη έκδοση έντοκων γραμματίων αντανακλά την πολιτική που ακολουθεί τα τελευταία έτη το Δημόσιο με σκοπό την επιμήκυνση της μέσης διάρκειας του χρέους μέσω, μεταξύ άλλων, της υποκατάστασης έντοκων γραμματίων με ομόλογα.

Η αξία των ομολογιακών τίτλων που διέθεσε το Δημόσιο το 2001 διαμορφώθηκε στα 22.984 εκατ. ευρώ ή 7,8 τρισεκ. δρχ., έναντι 8 τρισεκ. δρχ. το 2000 και το 1999. Από την εξέταση της διάρθρωσης κατά διάρκεια της συνολικής αξίας των ομολόγων που διατέθηκαν το 2001 προκύπτει ότι δεν εκδόθηκαν 2ετή και 3ετή ομόλογα, ενώ περισσότερο από το ήμισυ των εκδόσεων αφορούσε ομόλογα διάρκειας 10 ετών και άνω (βλ. Πίνακα VII.1). Το ποσοστό των 10ετών ομολόγων στο σύνολο της αξίας των ομολογιακών τίτλων παρουσίασε σημαντική άνοδο την τελευταία διετία (2001: 35%, 2000: 28%, 1999: 23%). Εντυπωσιακή ήταν η άνοδος που σημείωσε το 2001 το ποσοστό των 7ετών ομολόγων (2001: 22%, 2000: 7%), ενώ μικρή αύξηση παρουσίασε το ποσοστό των 5ετών (2001: 23%, 2000: 22%) και των 15ετών ομολόγων (2001: 3%, 2000: 2%). Αντίθετα, υποχώρησε το ποσοστό των 20ετών ομολόγων (2001: 17%, 2000: 20%). Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν η μέση διάρκεια του συνόλου των τίτλων του Δημοσίου που προσφέρθηκαν το 2001 να διαμορφωθεί σε 8,5 έτη από 8,4 έτη το 2000 και 6,1 έτη το 1999.

Η πτωτική πορεία που ακολούθησαν οι αποδόσεις των έντοκων γραμματίων² στην πρωτογενή αγορά (δημοπρασίες) τα τελευταία έτη συνεχίστηκε και το 2001. Τα μέσα σταθμικά επιτόκια των ομολογιακών τίτλων τα οποία διαμορφώθηκαν στις δημοπρασίες του 2001 ακολούθησαν την πτωτική πορεία των επιτοκίων των αντίστοιχων τίτλων στη δευτερογενή αγορά.

2.2 Η δευτερογενής αγορά

Τα κύρια χαρακτηριστικά της δευτερογενούς αγοράς ομολογιακών τίτλων του Δημοσίου το 2001 ήταν η εντυπωσιακή άνοδος των συναλλαγών, η πτώση των αποδόσεων

1 Στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους εκδόθηκαν τίτλοι του Δημοσίου μέσω δημοπρασιών, αλλά και με τη μέθοδο της κοινοπραξίας. Συγκεκριμένα, με τη μέθοδο αυτή στις 17 Ιανουαρίου 2002 εκδόθηκαν 10ετή ομόλογα αξίας περίπου 5 δισεκ. ευρώ και στις 14 Φεβρουαρίου 2002 5ετή ομόλογα αξίας περίπου 4 δισεκ. ευρώ.

2 Από τον Αύγουστο του 1999 οι εκδόσεις έντοκων γραμματίων 3μηνης και 6μηνης διάρκειας πραγματοποιούνται κάθε τρεις μήνες και για το λόγο αυτό τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν τις αποδόσεις τους παρουσιάζουν κενά.

των τίτλων αυτών και η σύγκλιση των αποδόσεων τους προς τις χαμηλότερες αποδόσεις των αντίστοιχων τίτλων της ζώνης του ευρώ. Στις εξελίξεις αυτές συνέβαλαν η ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ (και η συμμετοχή της στην ενιαία αγορά ομολόγων), που είχε ως αποτέλεσμα την εξάλειψη του κινδύνου σε σχέση με τη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής έναντι του ευρώ, η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, καθώς και ορισμένες θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές που βελτίωσαν τη λειτουργία της αγοράς.¹ Επιπλέον, συνέβαλαν θετικά και οι ευνοϊκές συνθήκες που επικράτησαν στις διεθνείς αγορές ομολόγων λόγω της πτωτικής πορείας των τιμών των μετοχών στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές από το τέλος του δεύτερου τριμήνου του 2000 μέχρι το Σεπτέμβριο του 2001.

Αναλυτικότερα, η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών στο σύστημα άυλων τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος² ήταν αυξημένη κατά 103% το Δεκέμβριο του 2001 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2000 (βλ. Διάγραμμα VII.1A). Η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών μέσω της Ηλεκτρονικής Δευτερογενούς Αγοράς Τίτλων (ΗΔΑΤ) ανήλθε σε 1.257 εκατ. ευρώ ή 428 δισεκ. δρχ. το 2001, έναντι 87 δισεκ. δρχ. το 2000, γεγονός που αντανακλά κυρίως τη θετική επίδραση την οποία είχε στην αγορά ομολόγων η ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ (βλ. Πίνακα VII.2). Η αύξηση ήταν ιδιαίτερα έντονη τους τελευταίους μήνες του έτους (βλ. Διάγραμμα VII.1B), λόγω των συνθηκών που δημιουργήθηκαν στις χρηματιστηριακές αγορές μετά την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ το Σεπτέμβριο του 2001. Οι συναλλαγές σε τίτλους μεγάλης διάρκειας (10 ετών και άνω) αποτέλεσαν το 66% του συνόλου των συναλλαγών που διενεργήθηκαν μέσω της ΗΔΑΤ το 2001, έναντι 69% το 2000 (βλ. Πίνακα VII.2). Το 10ετές ομόλογο³ εξακολούθησε να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών στη δευτερογενή αγορά. Η αξία των συναλλαγών σε ομόλογα αυτής της διάρκειας αντιπροσώπευε το 40% της συνολικής αξίας των συναλλαγών το 2001.

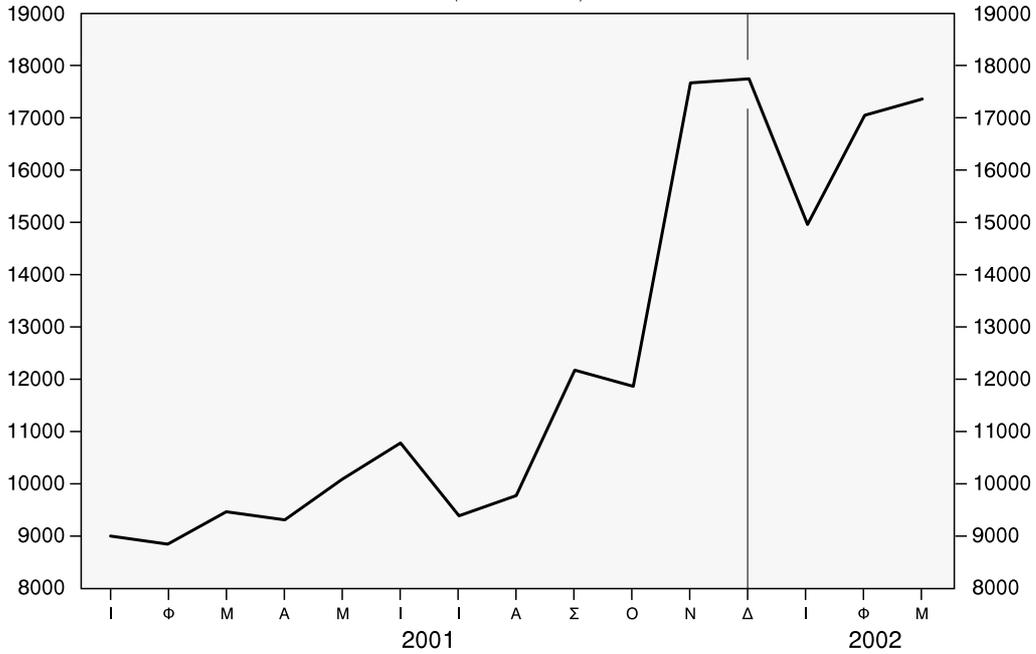
Η απόδοση του 10ετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου μειώθηκε σε 5,28% στο τέλος Δεκεμβρίου του 2001 από 5,47% στο τέλος Δεκεμβρίου του 2000, δηλαδή κατά 19 μονάδες βάσης, ενώ παρουσίασε έντονες διακυμάνσεις στη διάρκεια αυτής της περιόδου (βλ. Διάγραμμα VII.2). Συγκεκριμένα, εντός του 2001 η διαφορά μεταξύ ανώτατης (5,63% στις 28 Μαΐου) και κατώτατης απόδοσης (4,69% στις 8 Νοεμβρίου) διαμορφώθηκε σε 94 μονάδες βάσης. Οι διακυμάνσεις αυτές αντανακλούν τις γενικότερες διακυμάνσεις των αποδόσεων των ομολόγων στη ζώνη του ευρώ. Η διαφορά αποδόσεων μεταξύ του ελληνικού 10ετούς ομολόγου και του αντίστοιχου γερμανικού μειώθηκε σε

-
- 1 Οι αλλαγές αυτές αφορούσαν τη δυνατότητα που παρέχεται από την αρχή του 2001 και σε αλλοδαπά πιστωτικά ιδρύματα μη εγκατεστημένα στην Ελλάδα να αποκτήσουν την ιδιότητα του Βασικού Διαπραγματευτή Αγοράς. Αφορούσαν επίσης τη δημιουργία της απαραίτητης ρευστότητας στις εκδόσεις που αποτελούν τίτλους αναφοράς, την ανακοίνωση εκ των προτέρων του συνολικού ύψους του νέου δανεισμού του Δημοσίου και τη δημοσιοποίηση του προγράμματος δημοπρασιών σε τριμηνιαία βάση, καθώς και την καθιέρωση, από το Μάιο του 2001, νέων κλιμακωτών ανώτατων περιθωρίων τιμών στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ) για αγορά και πώληση τίτλων.
 - 2 Από την αρχή του 2001 οι τιμές στο σύστημα αυτό εκφράζονται σε ευρώ.
 - 3 Από τον Ιανουάριο του 2000 το 10ετές ομόλογο συνιστά υποκείμενο τίτλο Συμβολαίων Μελλοντικής Εκπλήρωσης (ΣΜΕ) στο Χρηματιστήριο Παραγώγων Αθηνών (ΧΠΑ).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ VII.1

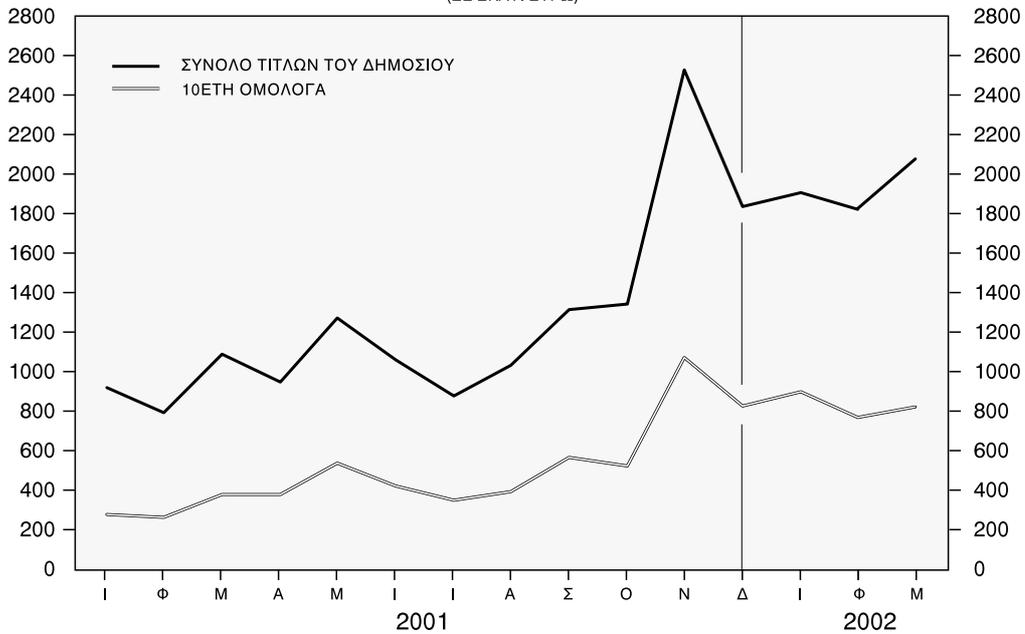
**A. ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΕ ΤΙΤΛΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΪΛΩΝ ΤΙΤΛΩΝ**

(ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)

B. ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΗΝ ΗΔΑΤ

(ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

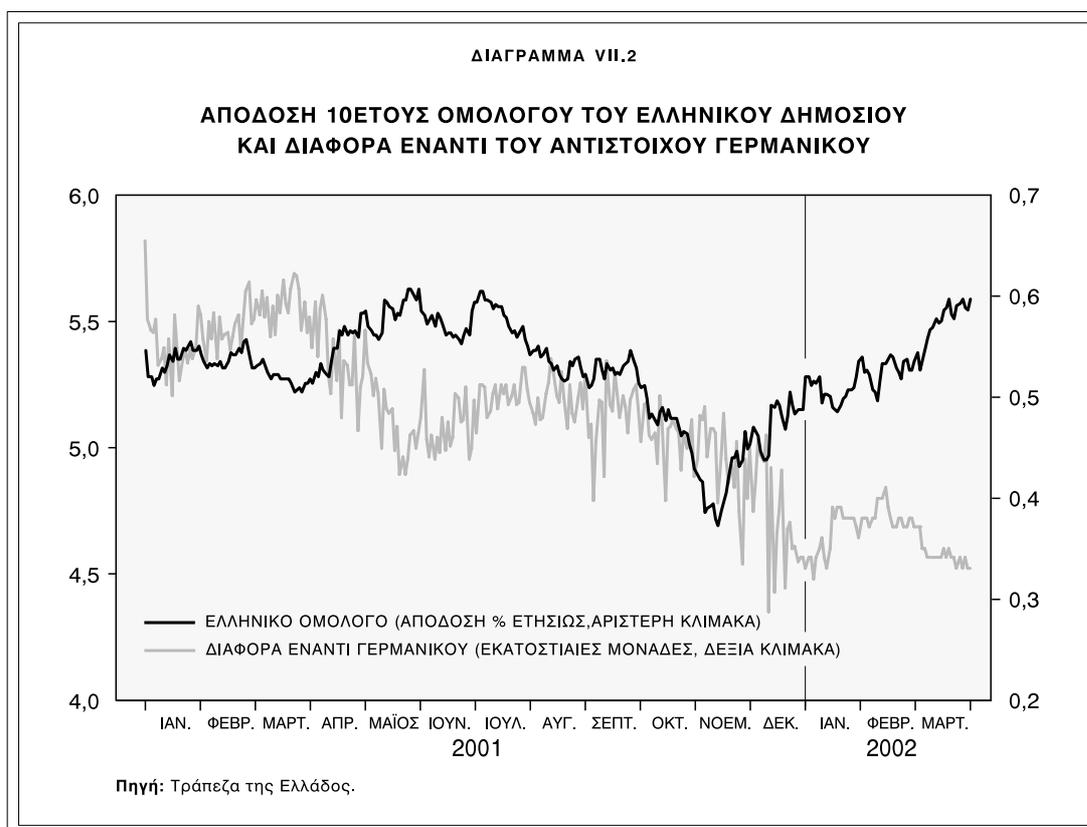
Π Ι Ν Α Κ Α Σ VII.2
ΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΕ ΠΤΗΛΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΗΛΑΤ

Έτη/μήνες	Μέση ημερήσια αξία συνόλου συναλλαγών (σε εκατ. ευρώ)	Έντοκα γραμμάτια	Ποσοστό % συνολικής αξίας των συναλλαγών ¹							
			3ετή	5ετή	7ετή	10ετή	15ετή	20ετή		
2001										
Ιαν.	921,6	-	3,4	12,7	15,7	30,6	20,8	16,8		
Φεβρ.	798,3	-	3,7	7,3	16,7	34,3	18,1	19,9		
Μάρτ.	1.089,4	0,1	2,6	10,9	17,6	35,1	18,7	15,0		
Απρ.	950,3	0,3	1,8	9,1	13,7	40,8	20,7	13,6		
Μάιος	1.274,1	-	1,5	6,5	15,3	42,7	18,9	15,1		
Ιούν.	1.056,4	-	2,8	13,8	19,7	40,2	14,1	9,4		
Ιουλ.	873,2	-	3,7	16,6	19,5	40,8	13,2	6,2		
Αύγ.	1.041,7	-	2,1	10,5	21,9	38,6	12,7	14,2		
Σεπτ.	1.315,5	-	3,3	12,3	18,0	42,8	14,0	9,6		
Οκτ.	1.340,5	-	2,0	16,7	20,1	39,4	10,0	11,8		
Νοέμ.	2.576,9	0,1	2,3	18,3	17,7	41,3	12,4	7,9		
Δεκ.	1.849,4	- ²	2,1	15,8	19,9	44,2	9,7	8,3		
Ιαν. - Δεκ.	1.257,3	-	2,5	13,4	18,1	40,0	14,5	11,5		
2002										
Ιαν.	1.915,3	-	1,9	12,0	18,3	46,4	11,0	10,5		
Φεβρ.	1.825,7	- ²	1,5	17,1	20,0	41,7	11,0	8,7		
Μάρτ.	2.073,4	-	5,7	21,5	11,6	39,3	10,3	11,6		

1 Διάρθρωση με βάση την αρχική διάρθρωση.

2 Το σύνολο των συναλλαγών σε έντοκα γραμμάτια ανήλθε σε 0,9 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2001 και σε 0,5 εκατ. ευρώ το Φεβρουάριο του 2002.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

34 μονάδες βάσης στο τέλος Δεκεμβρίου του 2001 από 62 μονάδες βάσης στο τέλος Δεκεμβρίου του 2000, ενώ η διαφορά αυτή διατηρήθηκε σχεδόν στο ίδιο επίπεδο (33 μονάδες βάσης) το Μάρτιο του 2002 (βλ. Διάγραμμα VII.2). Οι αποδόσεις των λοιπών ομολογιακών τίτλων του Δημοσίου μειώθηκαν επίσης το 2001 και εξακολούθησαν να συγκλίνουν προς τις χαμηλότερες αποδόσεις των αντίστοιχων τίτλων της ζώνης του ευρώ. Μεγαλύτερες μειώσεις αποδόσεων παρατηρήθηκαν στις μικρότερες διάρκειες (μέχρι 7 ετών), ιδιαίτερα μετά την αυξημένη αβεβαιότητα που προκάλεσαν τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ. Ωστόσο, προς το τέλος του 2001 σημειώθηκε άνοδος των απο-

δόσεων σε όλες τις διάρκειες, η οποία συνεχίστηκε έως το τέλος Μαρτίου του 2002 (π.χ. η απόδοση του 10ετούς ομολόγου στο τέλος Μαρτίου ανήλθε σε 5,58%).

Μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001, η καμπύλη αποδόσεων των τίτλων του Δημοσίου μετακινήθηκε προς τα κάτω και απέκτησε μεγαλύτερη θετική κλίση¹ στις διάρκειες από 12 μήνες έως και 10 έτη. Συγκεκριμένα, η κλίση της καμπύλης αποδόσεων, όπως αυτή μετρείται με τη διαφορά απόδοσης μεταξύ του

¹ Η μεγαλύτερη θετική κλίση της καμπύλης αποδόσεων των ομολόγων αντανάκλα τις προσδοκίες της αγοράς ότι η μείωση των επιτοκίων από την ΕΚΤ θα συμβάλει στην ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας.

10ετούς ομολόγου και του δωδεκάμηνου έντοκου γραμματίου, αυξήθηκε από 0,7 της εκατοστιαίας μονάδας στο τέλος Δεκεμβρίου του 2000 σε 1,95 εκατοστιαία μονάδα στο τέλος Δεκεμβρίου του 2001, αν και στη συνέχεια η διαφορά αυτή μειώθηκε σε 1,63 εκατοστιαία μονάδα στο τέλος Μαρτίου του 2002. Ανάλογη ήταν και η μετατόπιση της καμπύλης αποδόσεων των ομολογιακών τίτλων της ζώνης του ευρώ, καθώς και η μεταβολή της κλίσης της. Οι εξελίξεις αυτές επιβεβαιώνουν την περαιτέρω ενσωμάτωση της ελληνικής αγοράς ομολόγων στην αντίστοιχη ευρωπαϊκή και την αυξημένη εμπιστοσύνη των εγχώριων και ξένων επενδυτών στην ελληνική οικονομία. Η ενίσχυση της ρευστότητας στην αγορά, η οποία αντανάκλαται στην αύξηση των συναλλαγών, οδήγησε στην περαιτέρω μείωση της διαφοράς μεταξύ προσφερόμενων και ζητούμενων τιμών για τους τίτλους με διάρκεια μεγαλύτερη των 3 ετών και συνεπώς στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αγοράς ομολόγων. Συγκεκριμένα, η διαφορά αυτή από 14,3 μονάδες βάσης το Δεκέμβριο του 2000 περιορίστηκε σε 9,8 μονάδες βάσης το Δεκέμβριο του 2001 και σε 9,6 μονάδες βάσης το Μάρτιο του 2002.

3. Η ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ ΜΕΤΟΧΩΝ

Αρνητική επίδοση σημείωσαν όλα τα μεγέθη της χρηματιστηριακής αγοράς το 2001. Συγκεκριμένα, οι τιμές των μετοχών, οι χρηματιστηριακές συναλλαγές και η άντληση κεφαλαίων από τη χρηματιστηριακή αγορά διαμορφώθηκαν σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα του 2000.

Οι εξελίξεις στη χρηματιστηριακή αγορά κατά το 2001 επηρεάστηκαν από παράγοντες όπως το δυσμενές κλίμα που επικράτησε στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές στη διάρκεια του έτους, ιδιαίτερα μετά το Σεπτέμβριο του 2001, και η πτώση της κερδοφορίας των περισσότερων επιχειρήσεων με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ, ενώ και η αναβάθμιση της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς το Μάιο του 2001 από την κατηγορία των αναδυόμενων σε εκείνη των ανεπτυγμένων αγορών δεν είχε τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα.

Ειδικότερα, το δυσμενές κλίμα που επικράτησε στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές το 2001 οφειλόταν στην επιβράδυνση της ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας (κυρίως στις ΗΠΑ), στις προοπτικές για περιορισμένα επιχειρηματικά κέρδη σε πολλούς κλάδους, κυρίως στις τηλεπικοινωνίες, αλλά και, μετά τις 11 Σεπτεμβρίου, στις επιπτώσεις που είχε στις διεθνείς αγορές η τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001, οι δείκτες τιμών μετοχών Dow Jones EURO STOXX στη ζώνη του ευρώ, Standard and Poor's 500 στις ΗΠΑ και Nikkei 225 στην Ιαπωνία υποχώρησαν κατά 19,7%, 13% και 23,5% αντίστοιχα. Εξάλλου, οι δείκτες τιμών μετοχών στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές σημείωσαν μεγάλες διακυμάνσεις στη διάρκεια του 2001, γεγονός που αντανάκλα την αυξημένη αβεβαιότητα για τις βραχυχρόνιες εξελίξεις στη διεθνή οικονομία.

Η μειωμένη κερδοφορία των επιχειρήσεων με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ η οποία εκδηλώθηκε το 2000 συνεχίστηκε με εντονότερο ρυθμό το 2001. Συγκεκριμένα, τα κέρδη προ φόρων των εταιριών αυτών μειώθηκαν με ρυθμό 19% περίπου το 2001, έναντι 13,4% το 2000. Εξάλλου, αυξημένος κατά 15 περίπου είναι και ο αριθμός των ζημιογόνων εταιριών στη χρήση του 2001 σε σύγκριση με το 2000. Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν την τελευταία διετία στις τιμές των μετοχών και την κερδοφορία των επιχειρήσεων με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ, σε σχέση με τις αντίστοιχες εξελίξεις στις λοιπές χρηματιστηριακές αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είχαν ως αποτέλεσμα η ελληνική χρηματιστηριακή αγορά να κατατάσσεται στο τέλος του 2001, με βάση το λόγο τιμής προς κέρδη ανά μετοχή (P/E ratio), μεταξύ των χρηματιστηριακών αγορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προτείνονται για επενδύσεις.

Η αναβάθμιση της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς από την κατηγορία των αναδυόμενων σε εκείνη των ανεπτυγμένων αγορών είχε αρνητική επίδραση στις χρηματιστηριακές εξελίξεις, ιδίως στην περίοδο από τα τέλη Μαΐου μέχρι και τα μέσα Ιουλίου του 2001. Συγκεκριμένα, η αναβάθμιση αυτή οδήγησε τους ξένους θεσμικούς επενδυτές που κυρίως επενδύουν σε αναδυόμενες αγορές και είχαν ήδη τοποθετήσει κεφάλαια στην ελληνική χρηματιστηριακή αγορά να αναδιαρθρώσουν τα χαρτοφυλάκια μετοχικών τίτλων τους, μειώνοντας τις τοποθετήσεις τους σε ελληνικές μετοχές, ενώ, αρχικά τουλάχιστον, ήταν πολύ περιορισμένες οι αντίστοιχες τοποθετήσεις των θεσμικών επενδυτών του εξωτερικού που επενδύουν σε ανεπτυγμένες αγορές. Η εξέλιξη αυτή διαπιστώνεται και με βάση τα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών, τα οποία το Μάιο του 2001 απεικονίζουν σημαντική καθαρή εκροή κεφαλαίων, που συνδεόταν με τη ρευστοποίηση τοποθετήσεων μη κατοίκων στην ελληνική χρηματιστηριακή αγορά.

Κατά το πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου του 2001, ο γενικός δείκτης τιμών των μετοχών του ΧΑΑ παρουσίασε διακυμάνσεις, αλλά το μέσο επίπεδό του δεν υποχώρησε αισθητά σε σχέση με το τέλος Δεκεμβρίου του 2000 (βλ. Διάγραμμα VII.3Α). Από τις αρχές Ιουνίου όμως μέχρι και τα μέσα Ιουλίου του 2001, οι τιμές των μετοχών παρουσίασαν έντονη πτωτική τάση. Η εξέλιξη αυτή σημειώθηκε, όπως προαναφέρθηκε, παρά την αναβάθμιση της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς στις 31 Μαΐου 2001 από την κατηγορία των αναδυόμενων σε εκείνη των ανεπτυγμένων αγορών. Από τα μέσα Ιουλίου, οι τιμές των μετοχών σημείωσαν ελαφρά άνοδο, ενώ μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ παρουσίασαν και πάλι σημαντική πτώση, με τάση ανάκαμψης από τις αρχές Οκτωβρίου μέχρι το τέλος του 2001.

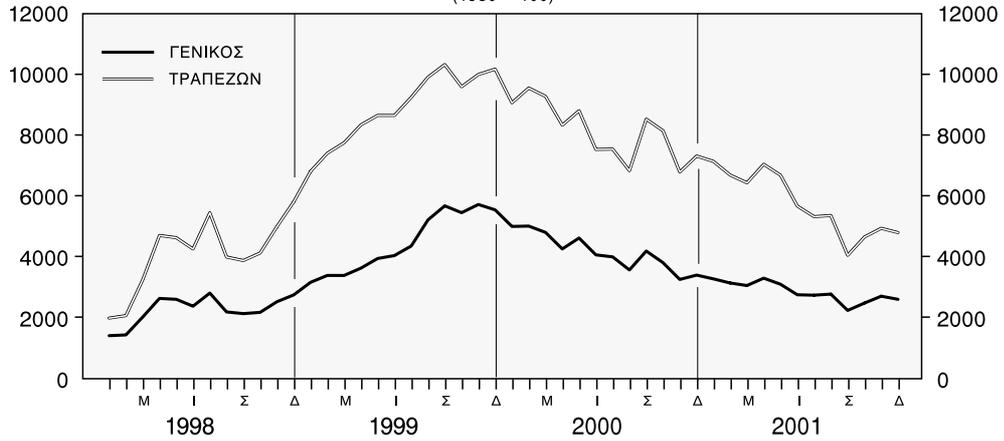
Μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001, ο γενικός δείκτης τιμών των μετοχών υποχώρησε κατά 23,5%.¹ Η υψηλότερη τιμή του δείκτη (3.360,5 μονάδες) καταγράφηκε στις 3 Ιανουαρίου 2001 και η χαμηλότερη (2.105,6 μονάδες) στις 21 Σεπτεμβρίου 2001 (βλ. Διάγραμμα VII.3Α). Πτωτικά κινήθηκαν οι

¹ Το μέσο μηνιαίο επίπεδο του δείκτη αυτού ήταν χαμηλότερο κατά 25,7% το Δεκέμβριο του 2001 σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2000.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ VII.3

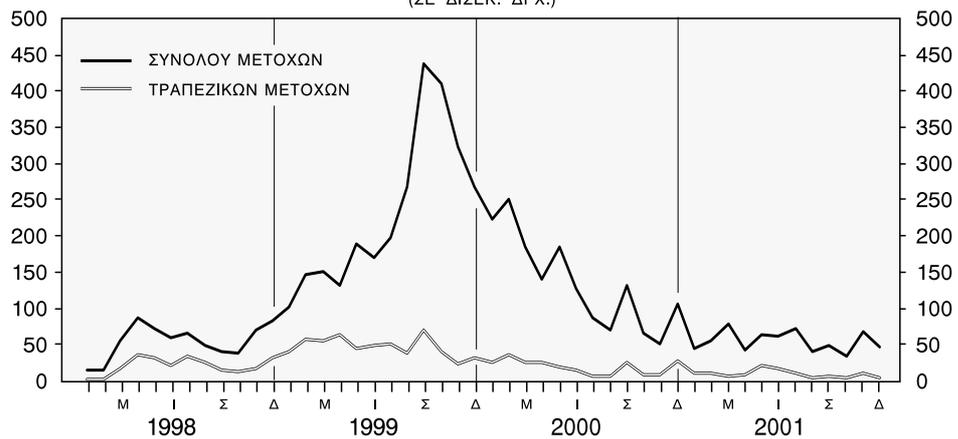
Α. ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

(1980 = 100)

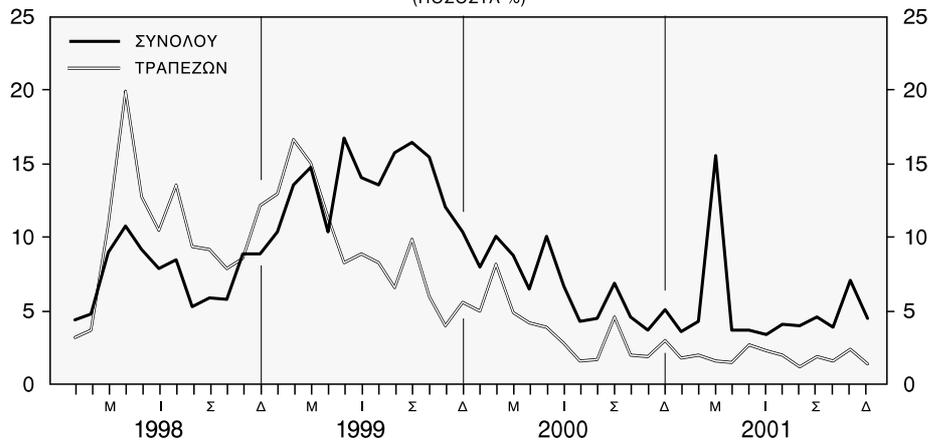
Β. ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΑΞΙΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

(ΣΕ ΔΙΣΕΚ. ΔΡΧ.)

Γ. ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΜΠΟΡΕΥΣΙΜΟΤΗΤΑ ΜΕΤΟΧΩΝ

(ΠΟΣΟΣΤΑ %)

Πηγές: Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και Τράπεζα της Ελλάδος.

τιμές των μετοχών όλων των επιμέρους κλάδων, με εξαίρεση τις τιμές των μετοχών των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, οι οποίες παρουσίασαν άνοδο. Σε σύγκριση με το γενικό δείκτη, μεγαλύτερη πτώση μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001 σημειώθηκε στις τιμές των μετοχών των εταιριών επενδύσεων χαρτοφυλακίου (42,9%), των εταιριών συμμετοχών (35,4%), των τραπεζών (34,5%), των ασφαλειών (30,7%), των βιομηχανικών επιχειρήσεων (25,9%) και των επιχειρήσεων της παράλληλης αγοράς (24,2%). Οι τιμές των μετοχών των κατασκευαστικών επιχειρήσεων υποχώρησαν κατά 9,9%, δηλαδή πολύ λιγότερο από ό,τι ο γενικός δείκτης.

Η αξία των συναλλαγών¹ σε μετοχές στη χρηματιστηριακή αγορά διαμορφώθηκε σε 41.526 εκατ. ευρώ ή 14.150 δισεκ. δρχ. το 2001, έναντι 34.343 δισεκ. δρχ. το 2000 (βλ. Πίνακα VII.4). Ειδικότερα, η ημερήσια αξία των συναλλαγών, αν και παρουσίασε διακυμάνσεις στη διάρκεια του 2001 (βλ. Διάγραμμα VII.3B), γενικά διαμορφώθηκε σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από ό,τι κατά το προηγούμενο έτος. Συγκεκριμένα, η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών το 2001 αντιστοιχούσε στο 42% εκείνης του 2000 (2001: 167 εκατ. ευρώ ή 57 δισεκ. δρχ., 2000: 136 δισεκ. δραχμές). Ανάλογη ήταν και η εξέλιξη της εμπορευσιμότητας των μετοχών,² η οποία μειώθηκε σε 4,4% το Δεκέμβριο του 2001 από 5% το Δεκέμβριο του 2000 (βλ. Διάγραμμα VII.3Γ). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη μεγάλη πτώση των συναλλαγών σε μετοχές όλων των κλάδων, κυρίως όμως των επιχειρήσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης (79,4%), των εταιριών επενδύσεων χαρτοφυλακίου (76,6%), και των εμποροβιομηχανικών επιχειρήσεων (75,9%), με αποτέλεσμα το ποσοστό των συναλλαγών σε μετοχές των κλάδων αυτών στο σύνολο να μειωθεί, ενώ αντίθετα το αντίστοιχο ποσοστό των υπόλοιπων κλάδων παρουσίασε άνοδο (βλ. Πίνακα VII.4).

Η επενδυτική συμπεριφορά του αποταμιευτικού κοινού και των θεσμικών επενδυτών επηρεάστηκε αρνητικά το 2001 από την πτώση των τιμών των μετοχών και την αυξημένη διακύμανσή τους. Συγκεκριμένα, οι τοποθετήσεις σε μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ των αμοιβαίων κεφαλαίων και των εταιριών επενδύσεων χαρτοφυλακίου μειώθηκαν (σε σταθερές τιμές) στο τέλος του 2001 κατά 233 δισεκ. δρχ. περίπου, σε σύγκριση με το τέλος του 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται τόσο στις αυξημένες ρευστοποιήσεις μεριδίων μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων από τους επενδυτές όσο και στο ότι τα αμοιβαία κεφάλαια υποκατέστησαν μέρος των επενδύσεων σε μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ με τοποθετήσεις κυρίως σε πωλήσεις χρεογράφων με συμφωνία επαναγοράς και σε ομολογιακούς τίτλους εξωτερικού.

Οι συνθήκες που επικράτησαν στη χρηματιστηριακή αγορά το 2001 περιόρισαν σημαντικά την άντληση κεφαλαίων μέσω της αγοράς αυτής τόσο από νέες επιχειρήσεις όσο και — κυρίως — από τις επιχειρήσεις με ήδη εισηγμένες μετοχές. Τα συνολικά κεφάλαια που αντλήθηκαν με αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου³ ανήλθαν μόνο σε 835 εκατ. ευρώ ή

1 Στο σύνολο των συναλλαγών δεν περιλαμβάνονται οι συναλλαγές που αφορούν τη διάθεση υφιστάμενων μετοχών.

2 Αριθμός μετοχών που αποτέλεσαν αντικείμενο συναλλαγών προς το συνολικό αριθμό εισηγμένων μετοχών.

3 Με δημόσια εγγραφή και ιδιωτική τοποθέτηση.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VII.3
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

Έτη	Δείκτες τιμών μετοχών ¹ (1980=100)		Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών ² (σε δισεκ. δρχ.)		Χρηματοπιστωτική αξία ³ (σε δισεκ. δρχ.)		Χρηματοπιστωτική αξία ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος		Αντληθέντα κεφάλαια μέσω Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών ⁴ (σε δισεκ. δρχ.)		
	Γενικός	Τραπεζιών	Μετοχών	Δανείων ³	Μετοχών	Δανείων	Μετοχών	Δανείων	Εταιρίες με εισηγμένες μετοχές	Νέες εταιρίες	Σύνολο
1998	2.737,6	5.799,4	22.839	22.801	63	63	126	126	494	333	827
1999	5.535,1	10.165,4	67.311	26.190	175	68	243	243	2.926	383	3.309
2000	3.388,9	7.307,0	40.194	26.218	97	63	160	160	2.374	620	2.994
2001	2.591,6	4.788,1	33.036	27.662	74*	62*	136*	136*	125*	160*	285*

1 Τέλος έτους.

2 Επί μετοχών. Δεν περιλαμβάνονται οι συναλλαγές επί υφιστάμενων μετοχών.

3 Τα δάνεια περιλαμβάνουν έτοκα γραμμάτια και ομόλογα (δραχμικά, σε συνάλλαγμα και με ρήτρα ξένων νομισμάτων) του Ελληνικού Δημοσίου, τραπεζικά ομόλογα και ομόλογα για δάνεια επιχειρήσεων.

4 Με αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και έκδοση νέων μετοχών. Κριτήριο για τη χρονική καταχώριση των αντληθέντων κεφαλαίων αποτελεί η τελευταία ημέρα της προθεσμίας εγγραφής για συμμετοχή στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, Τράπεζα της Ελλάδος και (για το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν) Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

285 δισεκ. δρχ. το 2001,¹ έναντι 2.994 δισεκ. δρχ. το 2000 (βλ. Πίνακα VII.3). Τα κεφάλαια αυτά τα άντλησαν 40 εταιρίες (2000: 146 εταιρίες), από τις οποίες οι 21 εισήγαγαν για πρώτη φορά τις μετοχές τους στο χρηματιστήριο και άντλησαν 468 εκατ. ευρώ ή 160 δισεκ. δραχμές. Ειδικότερα, περίπου ένα τέταρτο των κεφαλαίων αυτών το άντλησαν εταιρίες του κλάδου των πετρελαιοειδών και άλλο ένα τέταρτο περίπου κατασκευαστικές επιχειρήσεις.

Μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2000 και τέλους Δεκεμβρίου του 2001, ο δείκτης τιμών των τραπεζικών μετοχών μειώθηκε κατά 34,5%, με έντονες όμως διακυμάνσεις στη διάρκεια του έτους (βλ. Πίνακα VII.3 και Διάγραμμα VII.3Α). Σημαντική μείωση κατά 43% παρουσίασε και η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών του κλάδου, η οποία διαμορφώθηκε στα 35 εκατ. ευρώ περίπου ή 12 δισεκ. δρχ. το 2001, από 21 δισεκ. δρχ. το 2000. Ανάλογη εξέλιξη ακολούθησε και η μέση μηνιαία εμπορευσιμότητα των τραπεζικών μετοχών, η οποία υποχώρησε σε 1,3% το Δεκέμβριο του 2001 από 2,9% το Δεκέμβριο του 2000. Η κάμψη των ανωτέρω χρηματιστηριακών μεγεθών του τραπεζικού κλάδου κατά το 2001 συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τους γενικότερους λόγους που προαναφέρθηκαν αλλά και με την πτώση της κερδοφορίας του κλάδου το 2001 για δεύτερο συνεχές έτος. Αναλυτικότερα, τα συνολικά προ φόρων κέρδη των τραπεζών με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ, τα οποία είχαν μειωθεί κατά 16,1% το 2000, παρουσίασαν περαιτέρω πτώση κατά 13% το 2001.²

Μεταξύ τέλους του 2000 και τέλους του 2001, οι τιμές των μετοχών των εταιριών επενδύσεων χαρτοφυλακίου μειώθηκαν κατά 42,9%. Η εξέλιξη αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι ένα σημαντικό ποσοστό του χαρτοφυλακίου των εταιριών του κλάδου αποτελείται από μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ.

Όσον αφορά τις κατασκευαστικές εταιρίες, οι τιμές των μετοχών τους μειώθηκαν κατά 9,9%, παρά την αξιολογή άνοδο της κερδοφορίας (27,1%) των εταιριών αυτών το 2001 και τις ευνοϊκές για τον κλάδο ρυθμίσεις του Ν. 2940/2001.³ Οι προοπτικές του κλάδου εμφανίζονται θετικές, αν ληφθεί υπόψη η αναμενόμενη αύξηση της ζήτησης για κατασκευές τα επόμενα χρόνια, λόγω τόσο της εφαρμογής του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης όσο και της διοργάνωσης από την Ελλάδα των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Τέλος, οι τιμές των μετοχών των βιομηχανικών επιχειρήσεων παρουσίασαν πτώση κατά 25,9% στο τέλος του 2001, σε σύγκριση με το τέλος του 2000. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν οι γενικότεροι παράγοντες που ερμηνεύουν την περιορισμένη ζήτηση μετοχών, αλλά και η κάμψη της κερδοφορίας (27,4%) των βιομηχανικών επιχειρήσεων (με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ). Από τους επιμέρους κλάδους της μεταποίησης, άνοδο

1 Επιπρόσθετα, ποσό 205 δισεκ. δρχ. αντλήθηκε μέσω της χρηματιστηριακής αγοράς με την πώληση υφιστάμενων μετοχών, έναντι 370 δισεκ. δρχ. το 2000. Το ποσό αυτό, σε μεγάλο βαθμό, αφορά την πώληση από το Δημόσιο υφιστάμενων μετοχών επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα.

2 Τα κέρδη του συνόλου των τραπεζών (με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ), εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος, μειώθηκαν κατά 14,1% και 22,7% το 2001 και το 2000, αντίστοιχα. Επίσης, τα κέρδη των ελληνικών τραπεζών (με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ), εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος, μειώθηκαν κατά 16,4% και 23,2% το 2001 και το 2000, αντίστοιχα.

3 Με βάση το νόμο αυτό θεσπίζονται, μεταξύ άλλων, νέα κριτήρια κατάταξης των κατασκευαστικών εταιριών σε μητρώα και εισάγονται κίνητρα για εξαγορές και συγχωνεύσεις μεταξύ των εταιριών του κλάδου.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VII.4
ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
 (Σε δισεκ. δρχ.)

	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0		2 0 0 1	
	Αξία συνά- λαγίων	Εκατοσιτία διάρθρωση						
Μετοχών	14.083,6	99,1	58.796,0	100,0	34.343,0	99,8	14.149,8	100,0
Κύριος αγοράς	13.322,5	93,7	52.261,9	88,9	28.610,0	83,1	11.826,2	83,6
- Τραπεζών	5.697,2	40,1	12.150,5	20,6	5.337,0	15,5	2.891,5	20,4
- Χρηματοδοτικής μίσθωσης	77,1	0,5	403,5	0,7	136,3	0,3	28,0	0,2
- Ασφαλείων	181,0	1,2	1.111,6	1,9	858,6	2,5	775,9	5,5
- Επενδυτικών	241,5	1,7	1.806,9	3,1	919,6	2,7	214,8	1,5
- Κατασκευαστικών	310,7	2,2	4.856,4	8,3	2.094,0	6,1	945,7	6,7
- Εμποροβιομηχανικών	4.550,7	32,0	20.909,4	35,6	10.836,2	31,5	2.612,4	18,5
- Τηλεπικοινωνιών	1.473,2	10,4	3.253,0	5,5	3.164,3	9,2	1.596,3	11,3
- Συμμετοχών	340,6	2,4	2.109,5	3,6	1.526,6	4,4	1.034,4	7,3
- Λοιπών	450,5	3,2	5.661,1	9,6	3.737,4	10,9	1.727,2	12,2
Παράλληλης αγοράς	761,1	5,4	6.534,1	11,1	5.733,0	16,7	2.323,6	16,4
Δανείων¹	128,4	0,9	4,4	0,0	85,8	0,2	6,3	0,0
Σύνολο	14.212,0	100,0	58.800,4	100,0	34.428,8	100,0	14.156,1	100,0

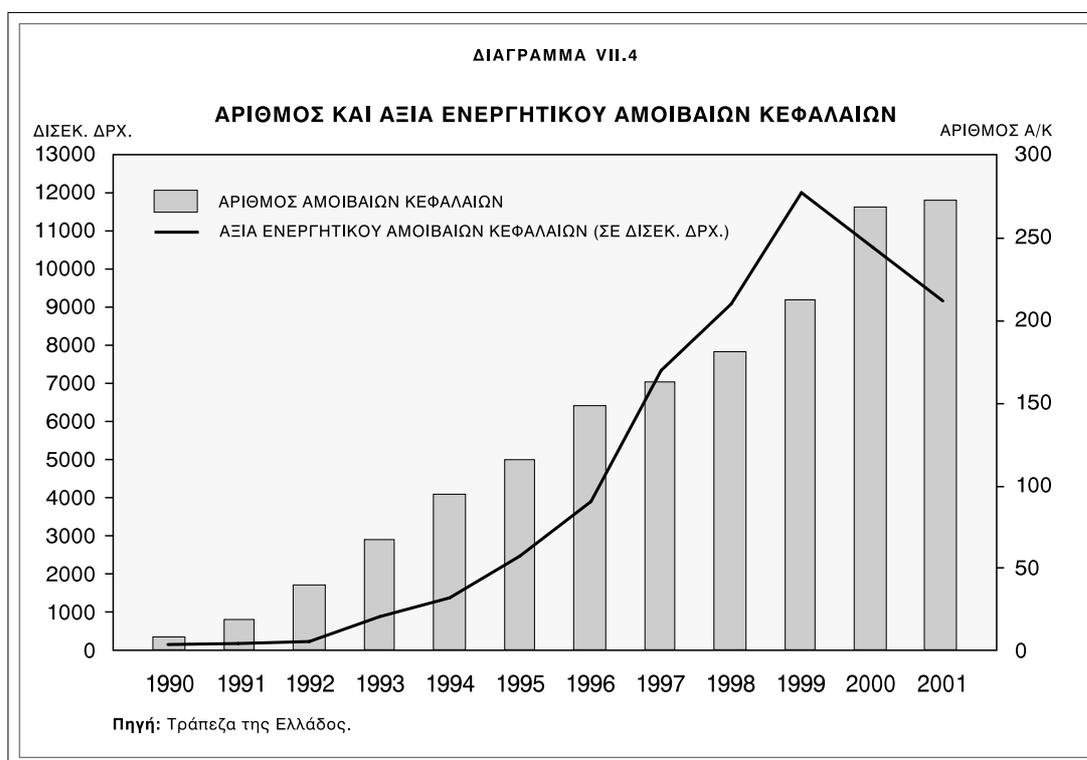
1 Περιλαμβάνονται έντοκα γραμμάτια και ομόλογα (δραχμικά, σε συνάλλαγμα και με ορίζα ξένων νομισμάτων) του Ελληνικού Δημοσίου, τραπεζικά ομόλογα, ομολογιακά δάνεια Ελληνικού Δημοσίου, επιχειρήσεων και διεθνών οργανισμών, καθώς και εθνικά δάνεια σε συνάλλαγμα, δάνεια οικονομικής εξυγίανσης, απαλλοτρίωσης, λειτουργία και νομικών προσώπων και εταιριών.

Πηγή: Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

των κερδών τους παρουσίασαν οι κλάδοι των τροφίμων-ποτών, του καπνού, των χημικών, των μη μεταλλικών ορυκτών και του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού.

4. Η ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η κάμψη της δραστηριότητας των αμοιβαίων κεφαλαίων που σημειώθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2000 συνεχίστηκε στη διάρκεια του 2001 (βλ. Διάγραμμα VII.4). Συγκεκριμένα, η αξία του ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων μειώθηκε κατά 1.415

δισεκ. δρχ. ή 13,4% σε 9.141 δισεκ. δρχ. στο τέλος του 2001, από 10.556 δισεκ. δρχ. στο τέλος Δεκεμβρίου του 2000 (βλ. Πίνακα VII.5). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην πτώση τόσο των τιμών όσο και του αριθμού των κυκλοφορούντων μεριδίων. Εξάλλου, περαιτέρω υποχώρηση σημείωσε το ενεργητικό των αμοιβαίων κεφαλαίων στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του τρέχοντος έτους.

Η ζήτηση μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων κατά το 2001 καλύφθηκε κυρίως από τη διάθεση μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων που υπήρχαν στην αγορά στο τέλος του 2000 και, σε μικρότερο βαθμό, από τη διάθεση μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων που άρχισαν τη λειτουργία τους εντός του 2001. Αναλυτικότερα, το 2001 ιδρύθηκαν 23 αμοιβαία κεφάλαια (11 μετοχικά, 5 μικτά, 4 ομολογιακά και 3 διαθεσίμων), η αξία ενεργητικού των

οποίων διαμορφώθηκε σε 89 δισεκ. δρχ. στο τέλος του 2001 και αντιπροσώπευε περίπου το 1% της αξίας του ενεργητικού του συνόλου των αμοιβαίων κεφαλαίων. Εξάλλου, 20 αμοιβαία κεφάλαια¹ (8 διαθεσίμων, 5 ομολογιακά, 5 μετοχικά και 2 μικτά) έπαυσαν να λειτουργούν το 2001, ενώ 6 αμοιβαία κεφάλαια άλλαξαν επενδυτικό σκοπό και υπάγονται πλέον στις κατηγορίες των μετοχικών (3), ομολογιακών (2) και διαθεσίμων (1). Με βάση αυτές τις εξελίξεις, ο αριθμός των αμοιβαίων κεφαλαίων ανήλθε σε 272 στο τέλος του 2001, από 269 το 2000 και 212 το 1999 (βλ. Πίνακα VII.5 και Διάγραμμα VII.4). Από αυτά, τα μισά περίπου ανήκουν στην κατηγορία των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VII.5
ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ¹
(Σε δισεκ. δρχ.)

Κατηγορίες αμοιβαίων κεφαλαίων	2000		2001		Εκατοστιαία συμμετοχή στο σύνολο του ενεργητικού	
	Αριθμός	Αξία	Αριθμός	Αξία	2000	2001
Διαθεσίμων	49	5.234	43	3.303	49,5	36,2
Εσωτερικού	43	5.223	37	3.286	49,4	36,0
Εξωτερικού	2	2	2	3	0,0	0,0
Διεθνή	4	9	4	14	0,1	0,2
Ομολογιακά	62	1.610	63	1.904	15,3	20,8
Εσωτερικού	38	1.510	33	1.670	14,4	18,3
Εξωτερικού	13	64	13	132	0,6	1,4
Διεθνή	11	36	17	102	0,3	1,1
Μετοχικά	122	2.709	130	1.876	25,7	20,5
Εσωτερικού	79	2.532	77	1.738	24,0	19,0
Εξωτερικού	26	136	31	102	1,3	1,1
Διεθνή	17	41	22	36	0,4	0,4
Μικτά	36	1.003	36	2.058	9,5	22,5
Εσωτερικού	25	915	25	1.996	8,7	21,8
Εξωτερικού	4	5	2	1	0,0	0,0
Διεθνή	7	83	9	61	0,8	0,7
Σύνολο	269	10.556	272	9.141	100,0	100,0

1 Τέλος έτους.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Επισημαίνεται ότι μέσα στο 2001 δραστηριοποιήθηκαν 2 νέες Ανώνυμες Εταιρίες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (ΑΕΔΑΚ) από τις συνολικά 4 ΑΕΔΑΚ στις οποίες χορήγησε άδεια λειτουργίας η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, ενώ 3 ΑΕΔΑΚ έπαυσαν να λειτουργούν.² Έτσι, στο τέλος του 2001 ο συνολικός αριθμός των ΑΕΔΑΚ που δραστηριοποιούνταν στην ελληνική αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων ανερχόταν σε 26.

1 Από αυτά, 15 αμοιβαία κεφάλαια (5 ομολογιακά, 5 μετοχικά, 4 διαθεσίμων και 1 μικτό) συγχωνεύθηκαν με 15 αμοιβαία κεφάλαια αντίστοιχων εταιριών.

2 Από αυτές, 2 ΑΕΔΑΚ συγχωνεύθηκαν με άλλες ΑΕΔΑΚ.

Η μείωση της αξίας του συνολικού ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων αντανακλά αντίστοιχες εξελίξεις της αξίας του ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων διαθέσιμων (-36,9%) και των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων (-30,7%), ενώ αντίθετα το ενεργητικό των ομολογιακών και των μικτών αμοιβαίων κεφαλαίων παρουσίασε άνοδο κατά 18,3% και 105,2%, αντίστοιχα (βλ. Πίνακα VII.5).

Στη συνεχιζόμενη μείωση του ενεργητικού των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων συνέβαλαν η πτώση των τιμών των μετοχών της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς και η μετατόπιση του επενδυτικού ενδιαφέροντος από την κατηγορία αυτή προς την κατηγορία των μικτών και των ομολογιακών αμοιβαίων κεφαλαίων (εσωτερικού, εξωτερικού και διεθνών), με αποτέλεσμα ο αριθμός των κυκλοφορούντων μεριδίων των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων να μειωθεί κατά 9% περίπου στο τέλος του 2001 σε σύγκριση με

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VII.6
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ¹
(Σε δισεκ. δρχ.)

	2000	2001	Μεταβολή
Επενδύσεις εσωτερικού	9.900	7.807	-2.093
- Σύνθετες πράξεις ανταλλαγής νομισμάτων	3.229	2.421	-808
- Ομόλογα και έντοκα γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου	2.609	1.727	-882
- Μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ	2.503	1.710	-793
- Πωλήσεις χρεογράφων με συμφωνία επαναγοράς	1.493	1.583	90
- Καταθέσεις και μετρητά	66	366	300
Επενδύσεις εξωτερικού	388	922	534
- Ομόλογα	197	776	579
Λοιπά	268	412	144
Σύνολο	10.556	9.141	-1.415

¹ Τέλος έτους.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

το τέλος του 2000. Σημειώνεται ότι οι τοποθετήσεις των αμοιβαίων κεφαλαίων σε μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ (σε σταθερές τιμές) μειώθηκαν το 2001 κατά 786 εκατ. ευρώ ή 268 δισεκ. δρχ. περίπου (έναντι μείωσης κατά 731 δισεκ. δρχ. περίπου το 2000). Προς την κατηγορία των ομολογιακών αμοιβαίων κεφαλαίων μετατοπίστηκε, επίσης, το επενδυτικό ενδιαφέρον από την κατηγορία των αμοιβαίων κεφαλαίων διαθέσιμων λόγω της σημαντικής πτώσης των επιτοκίων στην ελληνική αγορά χρήματος και των ευνοϊκών συνθηκών που επικράτησαν στην αγορά ομολόγων. Με βάση τις εξελίξεις αυτές, το ποσοστό συμμετοχής των αμοιβαίων κεφαλαίων διαθέσιμων και των μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων στο σύνολο της αξίας του ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων υποχώρησε στο 36,2% και 20,5% στο τέλος του 2001, από 49,5% και 25,7%, αντίστοιχα, στο τέλος του 2000. Αντίθετα, το ποσοστό συμμετοχής των ομολογιακών και των μικτών αμοιβαίων

κεφαλαίων ανήλθε στο 20,8% και 22,5% στο τέλος του 2001, από 15,3% και 9,5%, αντίστοιχα, στο τέλος του 2000 (βλ. Πίνακα VII.5).

Η επενδυτική συμπεριφορά των αμοιβαίων κεφαλαίων στη διάρκεια του 2000 συνεχίστηκε το 2001, υπέρ των τοποθετήσεων κυρίως στις αγορές κεφαλαίων του εξωτερικού και, σε μικρότερο βαθμό, στην ελληνική αγορά χρήματος. Συγκεκριμένα, η μείωση του ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων κατά 1.415 δισεκ. δρχ. μεταξύ Δεκεμβρίου του 2000 και Δεκεμβρίου του 2001 προήλθε από την πώση των τοποθετήσεων σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου (-882 δισεκ. δρχ.), σε σύνθετες πράξεις ανταλλαγής νομισμάτων (-808 δισεκ. δρχ.) καθώς και σε μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ (-793 δισεκ. δρχ.) (βλ. Πίνακα VII.6). Αντίθετα, άνοδο σημείωσαν οι τοποθετήσεις σε ομολογιακούς τίτλους εξωτερικού (579 δισεκ. δρχ.), σε καταθέσεις και μετρητά (300 δισεκ. δρχ.) και σε πωλήσεις χρεογράφων με συμφωνία επαναγοράς (90 δισεκ. δραχμές). Στο τέλος του 2001, ποσοστό 26,5% (2000: 30,6%) του χαρτοφυλακίου του συνόλου των αμοιβαίων κεφαλαίων αφορούσε τοποθετήσεις σε σύνθετες πράξεις ανταλλαγής νομισμάτων, 18,7% (2000: 23,7%) σε μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ, 18,9% (2000: 24,7%) σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου και 17,3% (2000: 14,1%) σε πωλήσεις χρεογράφων με συμφωνία επαναγοράς.

VIII. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

1. ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥΣ

Η συνεχής και συστηματική προσπάθεια που καταβλήθηκε επί οκτώ έτη προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής προσαρμογής είχε ως αποτέλεσμα την επίτευξη πλεονάσματος το 2001, για πρώτη φορά μετά από τρεις δεκαετίες περίπου. Έτσι, από το πρώτο έτος εισόδου της χώρας μας στη ζώνη του ευρώ, η Ελλάδα ικανοποιούσε την επιταγή του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης για “... ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό...” προϋπολογισμό της γενικής κυβέρνησης.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.1
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ¹
(Ως ποσοστό % του ΑΕΠ)

	1997	1998	1999	2000	2001*
Γενική κυβέρνηση					
Στοιχεία εθν. λογ/σμών ² - κριτήριο σύγκλισης	-4,0	-2,4	-1,7	-0,8	+0,1
Δημοσιονομικά στοιχεία ^{3,4}	-5,4	-3,2	-2,5	-2,0	-1,7
Δανειακές ανάγκες (σε ταμειακή βάση) ^{3,5}	-6,8	-5,0	-3,7	-4,0	-4,5

1 Έλλειμμα (-), πλεόνασμα (+).

2 Περιλαμβάνονται και οι αναλήψεις, από την κεντρική κυβέρνηση, χρεών φορέων εκτός γενικής κυβέρνησης.

3 Δεν περιλαμβάνονται οι κεφαλαιοποιηθέντες τόκοι.

4 Στοιχεία Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και Τράπεζας της Ελλάδος.

5 Περιλαμβάνονται και οι δαπάνες για απόκτηση στοιχείων ενεργητικού, οι οποίες όμως, σύμφωνα με την καθιερωμένη διεθνή πρακτική, εκπίπτουν από τους δύο παραπάνω δείκτες.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, ΕΣΥΕ.

Η πραγματοποίηση του πλεονάσματος, το οποίο επιτεύχθηκε παρά την επιδείνωση του διεθνούς μακροοικονομικού περιβάλλοντος, οφείλεται στην αυστηρή τήρηση του προϋπολογισμού του 2001 (ιδιαίτερα στο σκέλος των δαπανών), αλλά και στην είσπραξη έκτακτων εσόδων, που δεν προβλέπονταν στον τακτικό προϋπολογισμό.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών, το αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης, η οποία περιλαμβάνει την κεντρική κυβέρνηση, τους ασφαλιστικούς οργανισμούς, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και τους λοιπούς δημόσιους οργανισμούς (εκτός των δημόσιων επιχειρήσεων), μεταστράφηκε από έλλειμμα 0,8% του ΑΕΠ το 2000 σε πλεόνασμα 0,1% το 2001 (βλ. Πίνακα VIII. 1).

Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης σε “δημοσιονομική βάση”, το δεύτερο μέγεθος του Πίνακα VIII.1, συνεχίζοντας την πτωτική του πορεία, μειώθηκε επίσης από 2,0% του ΑΕΠ το 2000 σε 1,7% το 2001. Ο δείκτης αυτός καταρτίζεται με βάση δημοσιονομικά στοιχεία όσον αφορά την κεντρική κυβέρνηση και εκτιμήσεις όσον αφορά το αποτέλε-

σμα του συνόλου των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών ΝΠΔΔ.

Τέλος, οι δανειακές ανάγκες της γενικής κυβέρνησης, όπως προκύπτουν από την κίνηση των τραπεζικών λογαριασμών του Δημοσίου και των άλλων φορέων της γενικής κυβέρνησης, αυξήθηκαν κατά 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας και διαμορφώθηκαν στο 4,5% του ΑΕΠ. Η σημαντική διαφορά μεταξύ αφενός εθνικολογιστικού και δημοσιονομικού αποτελέσματος και αφετέρου των δανειακών αναγκών οφείλεται στο ότι ορισμένες συναλλαγές της γενικής κυβέρνησης, ενώ δεν προσμετρώνται στο εθνικολογιστικό ή δημοσιονομικό αποτέλεσμα (όπως π.χ. “οι δαπάνες απόκτησης στοιχείων ενεργητικού”), περιλαμβάνονται στις δανειακές ανάγκες σε ταμειακή βάση. Επίσης, έσοδα (κυρίως του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων) που εισπράττονται στην παράταση του δημοσιονομικού έτους εμφανίζονται εθνικολογιστικά και δημοσιονομικά στο έτος που αναφέρονται, ενώ ταμειακά στο έτος που εισπράττονται. Για τους λόγους αυτούς, οι δανειακές ανάγκες όχι μόνο διαφέρουν συνήθως από το αντίστοιχο δημοσιονομικό ή εθνικολογιστικό μέγεθος, αλλά είναι δυνατόν να εξελίσσονται και προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα

Από το 2001 τα στοιχεία τα οποία αντλούνται από το τραπεζικό σύστημα δεν επιτρέπουν την παρακολούθηση των εξελίξεων (σε ταμειακή βάση) στις δημόσιες επιχειρήσεις, καθώς οι επιχειρήσεις αυτές περιλαμβάνονται πλέον στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Για το λόγο αυτό, η ανάλυση με βάση τα ταμειακά στοιχεία περιορίζεται πλέον σε επίπεδο γενικής κυβέρνησης. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα προσωρινά στοιχεία, οι δανειακές ανάγκες της γενικής κυβέρνησης, σε ταμειακή βάση, σημείωσαν μικρή αύξηση το 2001 και έφθασαν στο 4,5% του ΑΕΠ από 4,0% το 2000 (βλ. Πίνακα VIII.2). Η διεύρυνση αυτή των δανειακών αναγκών προήλθε κυρίως από τον περιορισμό του πλεονάσματος των δημόσιων οργανισμών και, σε μικρότερο βαθμό, από την αύξηση του ταμειακού ελλείμματος της κεντρικής κυβέρνησης.

Συγκεκριμένα, οι δανειακές ανάγκες της κεντρικής κυβέρνησης αυξήθηκαν οριακά, από 5,9% του ΑΕΠ το 2000 σε 6,0% το 2001. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση του ταμειακού ελλείμματος του τακτικού προϋπολογισμού από 1.888 εκατ. ευρώ το 2000 σε 3.125 εκατ. ευρώ το 2001 και εν μέρει συνδέεται με την υστέρηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού. Αντίθετα, το ταμειακό έλλειμμα του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων μειώθηκε σημαντικά το 2001 (καθώς μεγάλο μέρος των εσόδων του 2000 εισπράχθηκε την άνοιξη του 2001), ενώ το έλλειμμα της ΔΙΔΑΓΕΠ¹ μεταστράφηκε σε πλεόνασμα. Η εμφάνιση για πρώτη φορά πλεονάσματος στο λογαριασμό της ΔΙΔΑΓΕΠ οφείλεται στην αλλαγή του τρόπου καταβολής των κοι-

¹ Από 3 Σεπτεμβρίου 2001 η ΔΙΔΑΓΕΠ καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον Οργανισμό Πληρωμών και Ελέγχου Κοινωνικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).

νοτικών ενισχύσεων προς τους δικαιούχους, με αποτέλεσμα να μην ολοκληρωθούν οι προβλεπόμενες πληρωμές προς τους αγρότες εντός του 2001.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.2
ΚΑΘΑΡΕΣ ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ
(Σε εκατ. ευρώ)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001*
1. Κεντρική κυβέρνηση¹	10.832	7.585	6.819	6.043	7.090	7.812
% του ΑΕΠ	12,3	7,8	6,4	5,4	5,9	6,0
- Κρατικός προϋπολογισμός (Τακτικός προϋπολογισμός) ² (Προϋπολ. δημόσιων επενδύσεων)	10.791 (8.777) (2.014)	7.512 (4.882) (2.630)	6.588 (3.459) (3.128)	5.835 (1.907) (3.929)	6.844 (1.888) (4.956)	7.909 (3.125) (4.784)
- ΔΙΔΑΓΕΠ ³	41	73	232	208	247	-97
2. Δημόσιοι οργανισμοί⁴	-1.900	-1.013	-1.552	-1.866	-2.248	-1.996
% του ΑΕΠ	-2,2	-1,0	-1,5	-1,7	-1,9	-1,5
- Χρηματοδότηση οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης	36	6	-76	80	82	-144
- Χρηματοδότηση Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	91	17	23	11	232	103
- Χρηματοδότηση λοιπών οργανισμών	-139	-68	-59	-106	73	138
- Διαθέσιμα	-1.887	-969	-1.441	-1.851	-2.635	-2.092
Γενική κυβέρνηση (1+2)	8.932	6.572	5.267	4.178	4.843	5.817
% του ΑΕΠ	10,2	6,8	5,0	3,7	4,0	4,5
3. Δημόσιες επιχειρήσεις	245	-389	414	209	196	...
% του ΑΕΠ	0,3	-0,4	0,4	0,2	0,2	...
- Χρηματοδότηση επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας	169	-339	191	253	214	...
- Χρηματοδότηση λοιπών επιχειρήσεων	49	54	167	229	176	...
- Διαθέσιμα	30	-104	56	-274	-194	...
Δημόσιος τομέας (1+2+3)	9.177	6.183	5.681	4.386	5.039	...
% του ΑΕΠ	10,4	6,4	5,4	3,9	4,2	...
Δημόσιος τομέας (περιλαμβάνονται κεφαλαιοποιηθέντες τόκοι)	9.702	6.286	5.760	4.386	5.039	...
% του ΑΕΠ	11,0	6,5	5,4	3,9	4,2	...

1 Όπως προκύπτει από την κίνηση των σχετικών λογαριασμών στην Τράπεζα της Ελλάδος, την Αγροτική Τράπεζα και τις εμπορικές τράπεζες.

2 Από το έτος 1997 και μετά περιλαμβάνεται και η κίνηση των λογαριασμών διαχείρισης δημόσιου χρέους.

3 Από 3 Σεπτεμβρίου 2001 η ΔΙΔΑΓΕΠ καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον Οργανισμό Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).

4 Όπως προκύπτει από τις τοποθετήσεις τους σε χρεόγραφα και τραπεζικές καταθέσεις και τη μεταβολή των υποχρεώσεων τους προς το τραπεζικό σύστημα.

* Προσωρινά στοιχεία και εκτιμήσεις.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τέλος, ο περιορισμός του πλεονάσματος των δημόσιων οργανισμών οφείλεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στη μείωση των διαθέσιμων των ασφαλιστικών οργανισμών κατά

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.3
ΠΗΓΕΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΔΑΝΕΙΑΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ¹
(Σε εκατ. ευρώ)

	1996		1997		1998		1999		2000		2001*	
	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή	Ποσά	Εκατο- στιαία συμμε- τοχή
ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	8.317	90,6	2.838	45,9	204	3,6	-3.634	-82,9	-3.483	-69,1	-1.514	-26,0
- Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι που κατέχονται από νομιμοιστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ^{2,3}	1.437	15,7	1.834	29,7	-1.633	-28,7	1.543	35,2	5.379	106,8	4.070	70,0
- Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι που κατέχονται από ιδιώτες και επιχειρήσεις ²	7.206	78,5	350	5,7	180	3,2	-5.136	-117,1	-9.171	-182,0	-4.499	-77,3
- Δάνεια και πιστώσεις από νομιμοιστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ³	119	1,3	-12	-0,2	1.017	17,9	-396	-9,0	21	0,4	-191	-3,3
- Τράπεζα της Ελλάδος ⁴	-445	-4,8	665	10,8	640	11,3	354	8,1	288	5,7	-895	-15,4
ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΣΕ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ	860	9,4	3.345	54,1	5.476	96,4	8.020	182,9	8.522	169,1	7.331	126,0
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ	9.177	100,0	6.183	100,0	5.681	100,0	4.386	100,0	5.039	100,0	5.817	100,0

1 Το 2001 οι δανειακές ανάγκες αφορούν τη γενική κυβέρνηση.

2 Αφορά τη διάθεση τίτλων και στη δευτερογενή αγορά.

3 Για το 2001 η πηγή κάλυψης των δανειακών αναγκών του Δημοσίου αφορά μόνο τα τραπεζικά ιδρύματα.

4 Από 1.1.94 το σχετικό μέγεθος αφορά τη μεταβολή των λογαριασμών του Δημοσίου στην Ελλάδα και όχι χρηματοδότηση από την Τράπεζα της Ελλάδος.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

20,6%. Έτσι, παρά τη μείωση των δανειακών αναγκών της τοπικής αυτοδιοίκησης στο ήμισυ περίπου του αντίστοιχου δανεισμού του 2000, το συνολικό ταμειακό πλεόνασμα των δημόσιων οργανισμών μειώθηκε από 1,9% του ΑΕΠ το 2000 σε 1,5% το 2001.

Η χρηματοδότηση των καθαρών δανειακών αναγκών εξελίχθηκε ομαλά σε όλη τη διάρκεια του έτους, ενώ ταυτόχρονα συνεχίστηκε η μείωση των επιτοκίων των ελληνικών κρατικών ομολόγων και η προσέγγιση προς τα επιτόκια των αντίστοιχων γερμανικών τίτλων. Για πέμπτο κατά σειρά έτος, η χρηματοδότηση έγινε με την έκδοση μεσομακροπρόθεσμων κρατικών ομολόγων σταθερού επιτοκίου (βλ. Πίνακα VIII.3). Υπενθυμίζεται ότι από το 2001 όλες οι νέες εκδόσεις κρατικών τίτλων γίνονται σε ευρώ, ενώ και το υπάρχον χρέος μετατράπηκε σε ευρώ. Όπως και τα δύο προηγούμενα έτη, μεγάλο μέρος των ομολογιακών τίτλων αγοράστηκε από κατοίκους του εξωτερικού, ενώ αντίθετα οι εγχώριοι ιδιώτες επενδυτές συνέχισαν την αναδιάρθρωση των χαρτοφυλακίων τους, μετακινούμενοι από τους τίτλους του Δημοσίου προς τις συμφωνίες επαναγοράς (repos), αν και σε μικρότερη έκταση από ό,τι τα δύο προηγούμενα έτη. Επειδή η απόκτηση τίτλων του Δημοσίου σε ευρώ από μη κατοίκους καταχωρείται μαζί με τα δάνεια σε συνάλλαγμα, ο δανεισμός σε συνάλλαγμα εμφανίζεται ότι κάλυψε το σύνολο των δανειακών αναγκών και ότι μέρος του χρησιμοποιήθηκε και για την εξόφληση υποχρεώσεων προς κατοίκους Ελλάδος (βλ. Πίνακα VIII.3).

Όπως και το 2000, τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, αντίθετα προς τους εγχώριους ιδιώτες επενδυτές, αύξησαν το χαρτοφυλάκιο των τίτλων του Δημοσίου που διακρατούν, αν και σε μικρότερη έκταση από το 2000, και συνέβαλαν στη χρηματοδότηση του ελλείμματος του 2001.

Η πολιτική επιμήκυνσης της μέσης διάρκειας του χρέους συνεχίστηκε και το 2001, μέσω της περαιτέρω υποκατάστασης έντοκων γραμματίων με μεσομακροπρόθεσμα ομόλογα. Έτσι, στο τέλος του 2001, το υπόλοιπο των έντοκων γραμματίων και των λοιπών βραχυπρόθεσμων τίτλων περιορίστηκε σε 892 εκατ. ευρώ ή 0,7% του συνολικού ενοποιημένου χρέους, έναντι 1,4% το 2000 και 3,9% το 1999 (βλ. Πίνακα VIII.8). Παράλληλα, η μέση διάρκεια του νέου δανεισμού που πραγματοποιήθηκε εντός του 2001 εκτιμάται σε σχεδόν 9 έτη.

Πέρα από την ευχερή κάλυψη των δανειακών αναγκών, το Δημόσιο αύξησε στη διάρκεια του 2001 και τις καταθέσεις του στην Τράπεζα της Ελλάδος κατά 895 εκατ. ευρώ.

Σημειώνεται, τέλος, ότι το 2001 το Δημόσιο χρησιμοποίησε και νέες μορφές χρηματοοικονομικών προϊόντων, τα οποία, σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς της ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας (Eurostat), δεν περιλαμβάνονται στο δημόσιο χρέος.

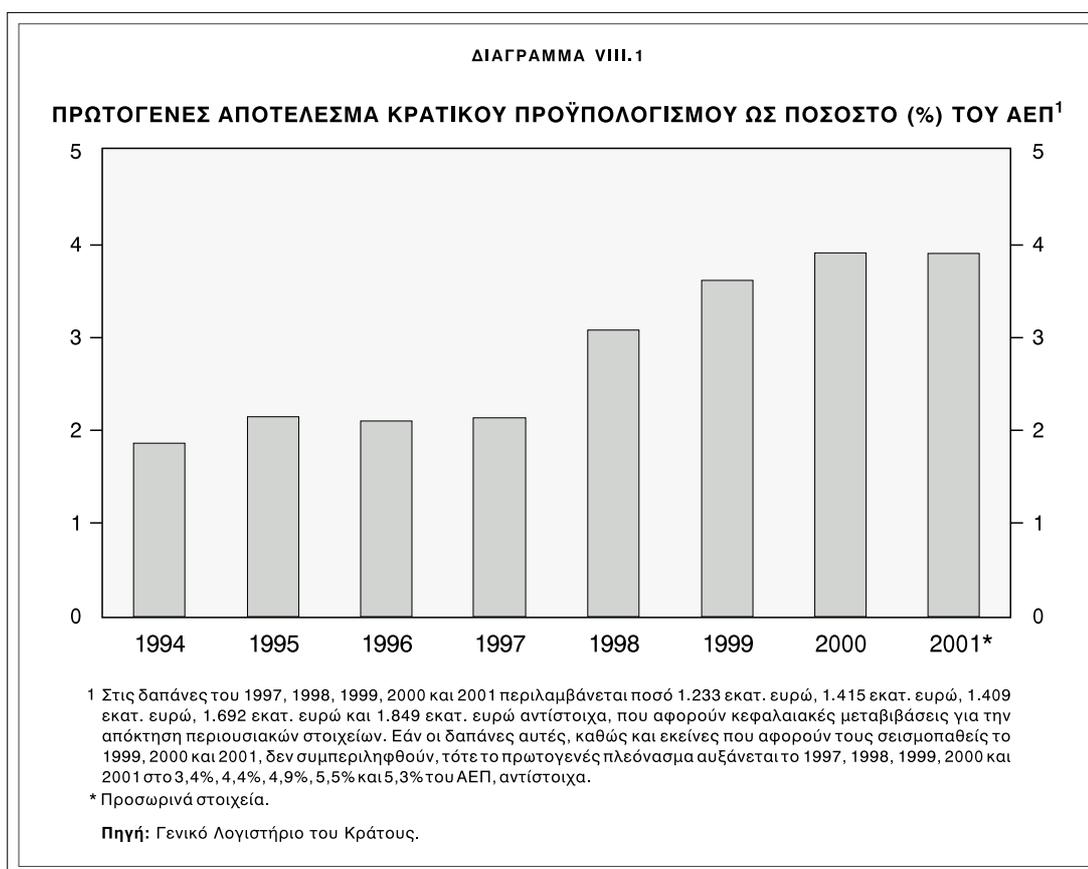
2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

2.1 Κρατικός προϋπολογισμός

Αντίθετα με την τριετία 1998-2000, όπου η υψηλή απόδοση των εσόδων αποτελούσε τον καθοριστικό παράγοντα των δημοσιονομικών εξελίξεων, το ιδιαίτερο χαρα-

κτηριστικό του 2001 ήταν η σημαντική υστέρηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού. Ωστόσο, το 73,7% της υστέρησης των εσόδων αντισταθμίστηκε από την είσπραξη έκτακτων εσόδων ύψους 822 εκατ. ευρώ (ή 280 δισεκ. δρχ.) περίπου, τα οποία δεν προβλέπονταν στον προϋπολογισμό του 2001. Έτσι το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού συνέχισε την πτωτική του πορεία και περιορίστηκε στο 3,6% του ΑΕΠ, έναντι 4,3% το 2000 και 5,0% το 1999 (βλ. Πίνακα VIII.9).

Πάντως, παρά τα έκτακτα έσοδα, το έλλειμμα, σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού του 2001, σημείωσε υπέρβαση κατά 0,3 της εκατοστιαίας μονάδας,

γεγονός που οφείλεται αποκλειστικά στην υστέρηση των εσόδων έναντι των προβλέψεων του προϋπολογισμού. Αντίθετα, οι δαπάνες τόσο του τακτικού προϋπολογισμού όσο και του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων δεν παρουσίασαν αποκλίσεις από τις αντίστοιχες προβλέψεις του προϋπολογισμού.

Η υστέρηση των εσόδων επηρέασε αρνητικά και το πρωτογενές πλεόνασμα, το οποίο, ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρέμεινε στάσιμο σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2000: 3,9%, 2001: 3,9%), ενώ σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού (4,2% του ΑΕΠ) υστέρησε κατά 0,3 της εκατοστιαίας μονάδας (βλ. Διάγραμμα VIII.1).

Έσοδα

Τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού, μετά από τρία έτη υψηλών αποδόσεων, εμφάνισαν σημαντική υστέρηση σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, η οποία όμως καλύφθηκε κατά τα τρία τέταρτα περίπου από την είσπραξη έκτακτων (κυρίως μη φορολογικών) εσόδων.

Κατόπιν τούτου, η συμμετοχή των μη φορολογικών εσόδων αυξήθηκε σε 9,3% του συνόλου των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος της τριετίας 1998-2000 ήταν μόνο 6,3%. Ακόμη και αν από τα μη φορολογικά έσοδα του 2001 αφαιρεθούν οι εισπράξεις από την εκχώρηση των αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς, πάλι η συμμετοχή των μη φορολογικών εσόδων παραμένει αυξημένη (8%).

Το 2001 τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 7,1% (2000: 10,2%, 1999: 11,5%) και έφθασαν τα 36.684 εκατ. ευρώ ή 12.500 δισεκ. δρχ. (βλ. Πίνακα VIII.4). Εάν αφαιρεθούν τα έκτακτα έσοδα, ο ρυθμός αύξησης περιορίζεται σε 4,7%, ενώ ο προϋπολογισμός του 2001 προέβλεπε αύξηση εσόδων κατά 8,1%. Η υστέρηση εντοπίζεται κυρίως στη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων, στη φορολογία επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών, στη φορολογία εισοδήματος από τόκους ομολόγων και καταθέσεων, καθώς και στον ειδικό φόρο κατανάλωσης υγρών καυσίμων. Αντίθετα, στο πλαίσιο του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, τα έσοδα από την παρακράτηση φόρου εισοδήματος, κυρίως από μισθωτούς και συνταξιούχους, εμφάνισαν σημαντική υπέρβαση.

Οι εισπράξεις από την άμεση φορολογία μειώθηκαν κατά 0,3% το 2001, έναντι αύξησης 15,3% το 2000, και περιορίστηκαν σε 13.640 εκατ. ευρώ ή 4.648 δισεκ. δρχ. (βλ. Πίνακα VIII.4), έναντι 13.682 εκατ. ευρώ το 2000.

Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων αυξήθηκαν κατά 10,9% έναντι του 2000 και έφθασαν τα 6.001 εκατ. ευρώ ή 2.045 δισεκ. δρχ., παρά τις φορολογικές ελαφρύνσεις τόσο του 2000 όσο και του 2001. Σημειώνεται μάλιστα ότι τα εν λόγω έσοδα υπερέβησαν την αντίστοιχη πρόβλεψη του προϋπολογισμού κατά 454,9 εκατ. ευρώ (155 δισεκ. δραχμές). Η θετική αυτή εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην υπέρβαση που σημειώθηκε στα έσοδα από την παρακράτηση (264,1 εκατ. ευρώ), παρά το γεγονός ότι η αύξηση του αφορολόγητου ορίου για το 2001 επηρέασε αρνητικά μόνο τα έσοδα από την παρακράτηση.

Οι εισπράξεις από τη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων μειώθηκαν κατά 14,5% έναντι του 2000 και περιορίστηκαν σε 4.305 εκατ. ευρώ (1.467 δισεκ. δρχ.), έναντι 5.034 εκατ. ευρώ το προηγούμενο έτος. Εξάλλου, η υστέρηση αυτών των εσόδων σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, ανήλθε σε 801 εκατ. ευρώ ή 273 δισεκ. δρχ. και οφειλόταν στη μειωμένη κερδοφορία των επιχειρήσεων το έτος 2000, αλλά και στο ασυνήθιστα υψηλό επίπεδο εσόδων που εισπράχθηκαν από τη φορολογία νομικών προσώπων το 2000, λόγω των υψηλών κερδών που είχαν πραγματοποιηθεί το 1999.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.4
ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
(Σε εκατ. ευρώ)

	Ετήσια μεγέθη				Εκατοστιαίες μεταβολές		
	1998	1999	2000	2001*	1999/98	2000/99	2001*/00
I. ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	10.540	11.866	13.682	13.640	12,6	15,3	-0,3
1. Φόρος εισοδήματος	8.965	10.114	11.613	11.366	12,8	14,8	-2,1
- Φυσικών προσώπων	4.657	5.357	5.411	6.001	15,0	1,0	10,9
- Νομικών προσώπων	2.988	3.336	5.034	4.305	11,6	50,9	-14,5
- Ειδ. κατηγ. φόρων εισοδήματος	1.319	1.422	1.168	1.059	7,8	-17,8	-9,3
(φόρος πλοίων)	(21)	(20)	(21)	(22)	(-4,2)	(1,4)	(7,1)
(φορολογία τόκων ομολ., καταθ., κ.λπ.)	(1.114)	(1.052)	(665)	(587)	(-5,5)	(-36,8)	(-11,8)
2. Φόροι κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας	391	372	462	502	-5,1	24,4	8,6
3. Άμεσοι φόροι υπέρ τρίτων	5	8	5	3	55,6	-39,3	-41,2
4. Άμεσοι φόροι παρελθ. οικον. ετών	438	604	752	833	37,9	24,6	10,8
5. Έκτακτοι και λοιποί άμεσοι φόροι	740	769	850	936	3,9	10,5	10,2
II. ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	15.402	17.179	18.620	19.621	11,5	8,4	5,4
1. Δασμοί και ειδικές εισφορές εισαγωγών - εξαγωγών	193	204	222	229	5,9	8,6	3,2
2. Φόροι κατανάλ. στα εισαγόμενα	1.479	1.816	1.968	2.089	22,8	8,4	6,1
- ΦΠΑ	958	1.053	1.311	1.394	9,9	24,5	6,4
- Ειδ. φόρος κατ/σης αυτοκινήτων	483	716	620	654	48,2	-13,4	5,4
- Ειδικός φόρος κατανάλωσης	34	47	37	41	39,1	-20,6	10,2
- Λοιποί	4	1	0	0	-84,6	-	-
3. Φόροι κατανάλωσης εγχωρίων	11.961	12.554	13.611	15.023	5,0	8,4	10,4
- ΦΚΕ	132	107	158	191	-18,7	47,5	20,4
- ΦΠΑ	7.034	7.715	8.759	9.479	9,7	13,5	8,2
- Καύσιμα	2.479	2.335	2.199	2.233	-5,8	-5,8	1,6
- Καπνά	1.506	1.637	1.758	1.910	8,8	7,4	8,7
- Τέλη κυκλοφορίας	266	372	329	722	39,8	-11,7	119,4
- Ειδικά τέλη και εισφ. αυτοκινήτων	231	51	53	128	-78,0	5,2	4,4
- Λοιποί ¹	312	337	354	360	7,9	5,1	1,6
4. Φόροι συναλλαγών	1.549	2.322	2.458	1.890	49,9	5,9	-23,1
- Μεταβίβαση κεφαλαίων	507	1.240	1.417	889	144,3	-14,3	-37,3
- Τέλη χαρτοσήμου	882	848	817	888	-3,9	-3,6	8,6
- Τραπεζικές εργασίες	136	184	161	32	35,1	-12,4	-80,0
- Τέλη αδείας τυχερών παιχνιδιών	23	50	62	81	120,8	24,1	30,3
5. Λοιποί έμμεσοι φόροι	222	283	362	391	27,8	27,7	8,0
III. ΣΥΝΟΛΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	25.942	29.046	32.303	33.262	12,0	11,2	3,0
Μη φορολογικά έσοδα	1.933	2.041	1.954	3.422	5,6	-4,3	75,1
IV. ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	27.875	31.087	34.257	36.684	11,5	10,2	7,1

¹ Περιλαμβάνεται και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα αγαθά.

* Εκτιμήσεις.

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Η μείωση των επιτοκίων, κυρίως στη διάρκεια του 2000, επηρέασε αρνητικά τα εισοδήματα από τόκους το 2001. Έτσι, για τρίτο κατά σειρά έτος, τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος από τόκους (τίτλων του Δημοσίου, καταθέσεων κ.λπ.) μειώθηκαν κατά 11,8% και διαμορφώθηκαν σε 587 εκατ. ευρώ ή 200 δισεκ. δραχμές. Το ποσό αυτό, που αποτελεί μόνο το 52,7% των αντίστοιχων εσόδων που είχαν εισπραχθεί το 1998, υπολείπεται κατά 119 δισεκ. δρχ. από την πρόβλεψη του προϋπολογισμού. Πέραν της μείωσης των επιτοκίων, η εξέλιξη αυτή οφείλεται και στην επένδυση περισσότερων κεφαλαίων σε συμφωνίες επαναγοράς (repas), οι αποδόσεις των οποίων ήταν αφορολόγητες έως το τέλος του 2001. Παράλληλα, σημαντικό μέρος των τίτλων του Δημοσίου διακρατείται από μη κατοίκους, οι οποίοι απαλλάσσονται από το φόρο αυτό.

Τα έσοδα από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών μειώθηκαν κατά 7,1%, έναντι αύξησης κατά 30,3% το 2000, και διαμορφώθηκαν σε 332 εκατ. ευρώ ή 113 δισεκ. δραχμές. Αντίθετα, τα έσοδα από τη φορολογία της μεγάλης ακίνητης περιουσίας (τα οποία εμφανίζονται στον Πίνακα VIII.4 αθροιστικά με την προηγούμενη κατηγορία) αυξήθηκαν κατά 61,4%, με αποτέλεσμα το σύνολο και των δύο κατηγοριών να αυξηθεί κατά 8,6% και να φθάσει τα 502 εκατ. ευρώ ή 171 δισεκ. δραχμές. Η μείωση των εσόδων από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών οφείλεται στην επίσπευση των δωρεών και γονικών παροχών το φθινόπωρο του 2000, όταν ανακοινώθηκε ότι επέκειτο η αύξηση των αντικειμενικών τιμών από 1ης Ιανουαρίου 2001 (η οποία τελικά πραγματοποιήθηκε 2 μήνες αργότερα), με αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων του 2000 και τη μείωση εκείνων του 2001.

Οι εισπράξεις από τους άμεσους φόρους “παρελθόντων οικονομικών ετών” αυξήθηκαν κατά 10,8%, έναντι αύξησης 24,6% το 2000 και 37,9% το 1999, και έφθασαν τα 833 εκατ. ευρώ ή 284 δισεκ. δραχμές. Η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εσόδων αυτών οφείλεται στις επανειλημμένες παρατάσεις της ισχύος των ρυθμίσεων που αρχικά είχαν τεθεί σε εφαρμογή το Νοέμβριο του 1998 για την είσπραξη βεβαιωμένων, ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο (στις αρχές του 2001 δόθηκε νέα παράταση για το 2001), με αποτέλεσμα τη βαθμιαία μείωση των εκάστοτε προς ρύθμιση εκκρεμών φορολογικών υποχρεώσεων. Αντίθετα, σύμφωνα με ανακοινώσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, τα έσοδα αυτά επηρεάστηκαν θετικά τόσο από την ίδρυση των περιφερειακών ελεγκτικών κέντρων και την εντατικοποίηση των ελέγχων όσο και από τη δραστηριοποίηση των ΔΟΥ για την είσπραξή τους.

Τα έσοδα από την έμμεση φορολογία αυξήθηκαν κατά 5,4% το 2001, έναντι 8,4% το προηγούμενο έτος, και διαμορφώθηκαν σε 19.621 εκατ. ευρώ ή 6.686 δισεκ. δρχ., υστερώντας κατά 204 δισεκ. δρχ. έναντι των προβλέψεων του προϋπολογισμού (βλ. Πίνακα VIII.4). Η υστέρηση αυτή θα ήταν τουλάχιστον 50% μεγαλύτερη εάν τα τέλη κυκλοφορίας του 2002 δεν είχαν εισπραχθεί το τελευταίο δίμηνο του 2001. Αν και πολλές κατηγορίες εσόδων από έμμεσους φόρους παρουσίασαν μικρές αποκλίσεις σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, η υστέρηση ουσιαστικά οφείλεται στη μειωμένη απόδοση των εσόδων από το φόρο επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών.

Πιο αναλυτικά, τα έσοδα από τον ΦΠΑ εισαγομένων από τρίτες χώρες (εκτός ΕΕ) αυξήθηκαν κατά 6,4% και διαμορφώθηκαν σε 1.394 εκατ. ευρώ ή 475 δισεκ. δρχ., όσο περίπου προβλεπόταν στον προϋπολογισμό.

Οι εισπράξεις από τα “τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτων” (πρόκειται ουσιαστικά για τον ειδικό φόρο κατανάλωσης αυτοκινήτων) παρουσίασαν αύξηση 5,4% και έφθασαν τα 654 εκατ. ευρώ (222,7 δισεκ. δρχ.), υπερβαίνοντας κατά 33 δισεκ. δρχ. την αντίστοιχη πρόβλεψη του προϋπολογισμού.

Τα έσοδα από τον ΦΠΑ εγχώριων αγαθών και υπηρεσιών (στα οποία συμπεριλαμβάνονται και οι εισαγωγές από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης) αυξήθηκαν κατά 8,2%, έναντι αύξησης κατά 13,5% το 2000, και έφθασαν τα 9.479 εκατ. ευρώ ή 3.230 δισεκ. δραχμές. Η μικρή υστέρηση, ύψους 88 εκατ. ευρώ, σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, οφείλεται πιθανότατα στην επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας το τελευταίο τρίμηνο του έτους.

Οι εισπράξεις από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης υγρών καυσίμων αυξήθηκαν μόνο κατά 1,6% και έφθασαν τα 2.233 εκατ. ευρώ ή 761 δισεκ. δρχ., παρά την αύξηση του συνολικού αριθμού των αυτοκινήτων και τις αυξήσεις των σχετικών φόρων που έγιναν στις 28 Δεκεμβρίου 2000 και στις 9 Μαρτίου 2001. Σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού σημειώθηκε υστέρηση κατά 52 δισεκ. δραχμές.

Μικρή υπέρβαση έναντι της πρόβλεψης του προϋπολογισμού σημείωσαν τα έσοδα από τη φορολογία καπνού, τα οποία αυξήθηκαν κατά 8,7% έναντι του προηγούμενου έτους και έφθασαν τα 1.910 εκατ. ευρώ ή 651 δισεκ. δραχμές. Η θετική αυτή εξέλιξη συνδέεται και με την έκτακτη αύξηση της τιμής των τσιγάρων το φθινόπωρο του 2000, η οποία επηρέασε σε ετήσια βάση τα έσοδα του 2001.

Η μεγαλύτερη υστέρηση στους έμμεσους φόρους σημειώθηκε στα έσοδα από το φόρο επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών, τα οποία περιορίστηκαν σε 176 εκατ. ευρώ ή 60 δισεκ. δρχ., έναντι πρόβλεψης του προϋπολογισμού για έσοδα ύψους 330 δισεκ. δραχμών. Η υστέρηση αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση του φορολογικού συντελεστή από 0,6% σε 0,3%, η οποία αποφασίστηκε μετά την ψήφιση του προϋπολογισμού, καθώς και στον περιορισμένο όγκο των συναλλαγών στο χρηματιστήριο.

Επίσης, από 1ης Ιανουαρίου 2001 καταργήθηκε ο Ειδικός Φόρος Τραπεζικών Εργασιών, με αποτέλεσμα τα αντίστοιχα έσοδα¹ να εμφανίσουν μείωση κατά 80%.

Τέλος, τα μη φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν κατά 75,1% το 2001 έναντι του προηγούμενου έτους και ανήλθαν σε 3.422 εκατ. ευρώ ή 1.166 δισεκ. δραχμές. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται εν μέρει στην είσπραξη των εσόδων από την εκχώρηση των αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς. Ακόμη όμως και εάν αφαιρεθούν αυτά τα έσοδα (170,7 δισεκ. δρχ.), ο ρυθμός αύξησης των μη φορολογικών εσόδων παραμένει υψηλός (49,5%), καθώς τα έσοδα από την επιχειρηματική δράση του Δημοσίου (μερίσματα από την Τράπεζα της Ελλάδος, από τον ΟΤΕ, το Ταμείο Παρακαταθηκών και

1 Η ύπαρξη εσόδων παρά την κατάργηση του φόρου οφείλεται στην απόδοση (από τις τράπεζες στο Δημόσιο) των εσόδων της τελευταίας περιόδου του 2000 τον Ιανουάριο του 2001.

Δανείων, τα Κρατικά Λαχεία κ.λπ.) ήταν εξαιρετικώς αυξημένα και οι απολήψεις από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο αυξήθηκαν κατά 27,1% έναντι μείωσης το προηγούμενο έτος.

Δαπάνες

Ο ρυθμός αύξησης των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού συγκρατήθηκε στο 5,7% το 2001, έναντι αύξησης 7,7% το προηγούμενο έτος (βλ. Πίνακα VIII.5), ενώ δεν υπήρξε ουσιαστικά υπέρβαση έναντι των προβλέψεων του προϋπολογισμού (16 εκατ. ευρώ ή 5,4 δισεκ. δραχμές). Σε απόλυτες τιμές, οι δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού διαμορφώθηκαν σε 45.151 εκατ. ευρώ, έναντι 42.734 εκατ. ευρώ το 2000, ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ περιορίστηκαν στο 34,6%, από 35,2% τη διετία 1999-2000 και 34,8% το 1998.

Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στις προσπάθειες συγκράτησης των δαπανών και εντοπίζεται κυρίως στον περιορισμό των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού, ιδιαίτερα των δαπανών για τόκους. Συγκεκριμένα, ενώ το 2001 οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 4,8%, οι αντίστοιχες πρωτογενείς δαπάνες αυξήθηκαν με ρυθμό 7,4% και ως ποσοστό του ΑΕΠ παρέμειναν στα επίπεδα του προηγούμενου έτους (20,9%).

Από τις επιμέρους κατηγορίες των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού, οι δαπάνες προσωπικού αυξήθηκαν κατά 6,3%, έναντι αύξησης 8,7% το 2000, και διαμορφώθηκαν σε 13.942 εκατ. ευρώ. Παρά την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης, η συμμετοχή των δαπανών προσωπικού (οι οποίες τα τελευταία χρόνια αποτελούν τη μεγαλύτερη κατηγορία δαπανών) στο σύνολο των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού συνέχισε να διευρύνεται και έφθασε στο 37,7%, έναντι 37,1% το 2000, 36,5% το 1999 και 36,0% το 1998 (βλ. Διάγραμμα VIII.2). Παράλληλα, οι δαπάνες αυτές υπερέβησαν και τις προβλέψεις του προϋπολογισμού κατά 252 εκατ. ευρώ ή 85,8 δισεκ. δραχμές. Η υπέρβαση οφείλεται στην πραγματοποίηση νέων προσλήψεων εντός του 2001 (κυρίως καθηγητών και δασκάλων, αλλά και ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού), καθώς και στην αύξηση των δαπανών για συντάξεις, που συνδέεται με την επίσπευση της αποχώρησης υπαλλήλων του Δημοσίου από την υπηρεσία τους πρώτους μήνες του 2001, μετά την ανακοίνωση για μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος. (Οι συνταξιούχοι του Δημοσίου αυξήθηκαν κατά 8.944 άτομα το 2001, έναντι αύξησης κατά 1.673 άτομα το 2000.)

Οι δαπάνες για τόκους μειώθηκαν (σε απόλυτες τιμές) για πρώτη φορά από τις αρχές της δεκαετίας του '80 (μείωση κατά 2%) και συγκρατήθηκαν στα 9.714 εκατ. ευρώ (3.310 δισεκ. δρχ.), έναντι 9.914 εκατ. ευρώ το 2000. Ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν περαιτέρω στο 7,4%, έναντι 8,2% το 2000, 8,6% το 1999 και 9,0% το 1998 (βλ. Διάγραμμα VIII.3). Η μείωση των δαπανών αυτών θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη εάν οι πληρωμές για τόκους εξωτερικού χρέους δεν είχαν επηρεαστεί ανοδικά από τη διαμόρφωση της ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ σε 0,8956, έναντι πρόβλεψης κατά την κατάρτιση του

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.5
ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΔΗΜ. ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
(Σε εκατ. ευρώ)

	Ετήσια μεγέθη				Εκατοστιαίες μεταβολές		
	1998	1999	2000	2001*	1999/98	2000/99	2001*/00
I. ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ¹	31.287	33.093	35.313	36.993	5,8	6,7	4,8
1. Δαπάνες προσωπικού	11.269	12.070	13.115	13.942	7,1	8,7	6,3
2. Τόκοι ²	9.490	9.694	9.914	9.714	2,2	2,3	-2,0
(εκ των οποίων: τόκοι χρέους ενόπλων δυνάμεων) ³	(299)	(301)	(355)	(382)	(0,4)	(17,9)	(7,6)
3. Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	1.326	1.277	1.401	1.391	-3,7	9,7	-0,7
4. Απόδοση εσόδων τρίτων ⁴	2.172	2.437	2.649	3.001	12,2	8,7	13,3
5. Επιστροφές φόρων	794	879	866	949	10,8	-1,5	9,6
6. Επιδότηση επιτοκίων	8	1	1	1	-89,1	-	-
7. Επιδότησεις γεωργίας	292	284	338	379	-2,6	18,7	12,2
8. Επιχορηγήσεις ⁵	4.179	4.426	4.854	5.341	5,9	9,7	10,0
9. Εγγυήσεις και συναλ/κές διαφορές	4	4	4	2	-	-	-53,4
10. Λοιπές δαπάνες ⁶	1.752	2.020	2.172	2.273	15,3	7,5	4,7
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ⁷	5.510	6.603	7.421	8.158	19,8	12,4	9,9
1. Εκτέλεση έργων	2.539	2.334	2.264	...	-8,1	-3,0	...
2. Επιχορηγήσεις	2.947	4.249	5.105	...	44,2	20,2	...
3. Διοικητικές δαπάνες	25	21	52	...	-15,9	151,5	...
III. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (I+II)	36.797	39.696	42.734	45.151	7,9	7,7	5,7
Πρωτογενείς δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού	27.307	30.002	32.820	35.437	9,9	9,4	8,0
Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	21.797	23.399	25.399	27.279	7,3	8,6	7,4
Χρεολύσια	10.378	9.996	13.859	12.446	-3,7	38,6	-10,2
(εκ των οποίων: χρεολύσια ενόπλων δυνάμεων) ³	(673)	(631)	(666)	(927)	(-6,2)	(5,6)	(39,2)

1 Δεν περιλαμβάνονται πληρωμές χρεολυσίων.

2 Περιλαμβάνονται και οι "λοιπές δαπάνες" για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους.

3 Εμφανίζονται μόνο οι τόκοι και τα χρεολύσια που εξυπηρετούνται από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Οι τόκοι και τα χρεολύσια των δανείων του στρατιωτικού χρέους που έχουν αναληφθεί από το Υπουργείο Οικονομικών περιλαμβάνονται στις κυρίως κατηγορίες τόκων και χρεολυσίων.

4 Για λόγους συγκρισιμότητας, περιλαμβάνονται 278 εκατ. ευρώ το 1998, τα οποία αποτελούν επιχορηγήσεις της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, οι οποίες από το 1999 εμφανίζονται στις αποδόσεις εσόδων. Επίσης, το 1999 περιλαμβάνει επιπλέον 176 εκατ. ευρώ για επιχορήγηση του ΟΓΑ.

5 Περιλαμβάνεται η χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης.

6 Περιλαμβάνονται και δαπάνες για τους σεισμοπαθείς ύψους 71 εκατ. ευρώ για το 2000 και 59 εκατ. ευρώ για το 2001. Επίσης, περιλαμβάνονται οι δαπάνες υπό κατανομή, ύψους 29 εκατ. ευρώ για το 2001.

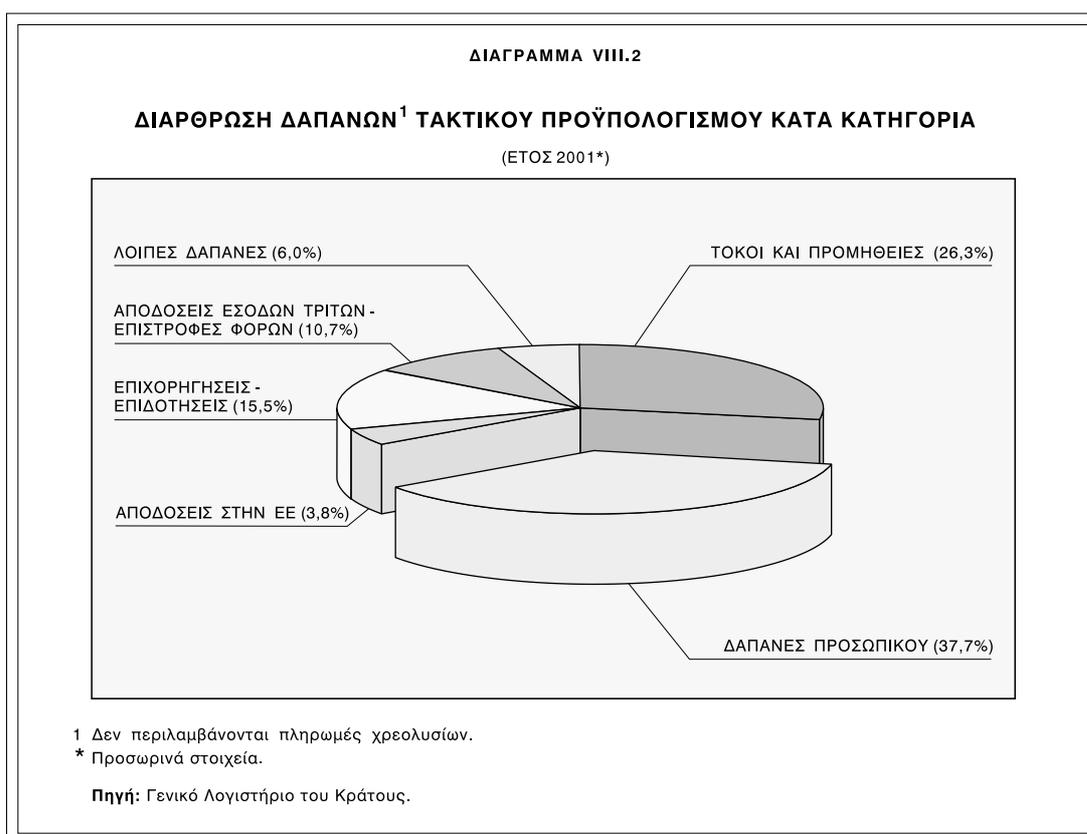
7 Περιλαμβάνονται και δαπάνες για τους σεισμοπαθείς ύψους 88 εκατ. ευρώ και 258 εκατ. ευρώ για το 1999 και 2000, αντίστοιχα.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

προϋπολογισμού για ισοτιμία ένα προς ένα. Η πτωτική αυτή τάση οφείλεται στη σημαντική μείωση των επιτοκίων δανεισμού του Δημοσίου και, σε μικρότερο βαθμό, στη συγκράτηση του δημόσιου χρέους (σε απόλυτες τιμές). Εξάλλου, από το 1999 δεν κεφαλαιοποιούνται πλέον τόκοι του δημόσιου χρέους (βλ. Πίνακα VIII.2).

Οι δαπάνες για αποδόσεις εσόδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση σημείωσαν μικρή μείωση κατά 0,7%, έναντι αύξησης 9,7% το προηγούμενο έτος. Η συγκράτηση αυτών των δαπανών στα επίπεδα του 2000 οφειλόταν στη μειωμένη απόδοση εσόδων από δασμούς

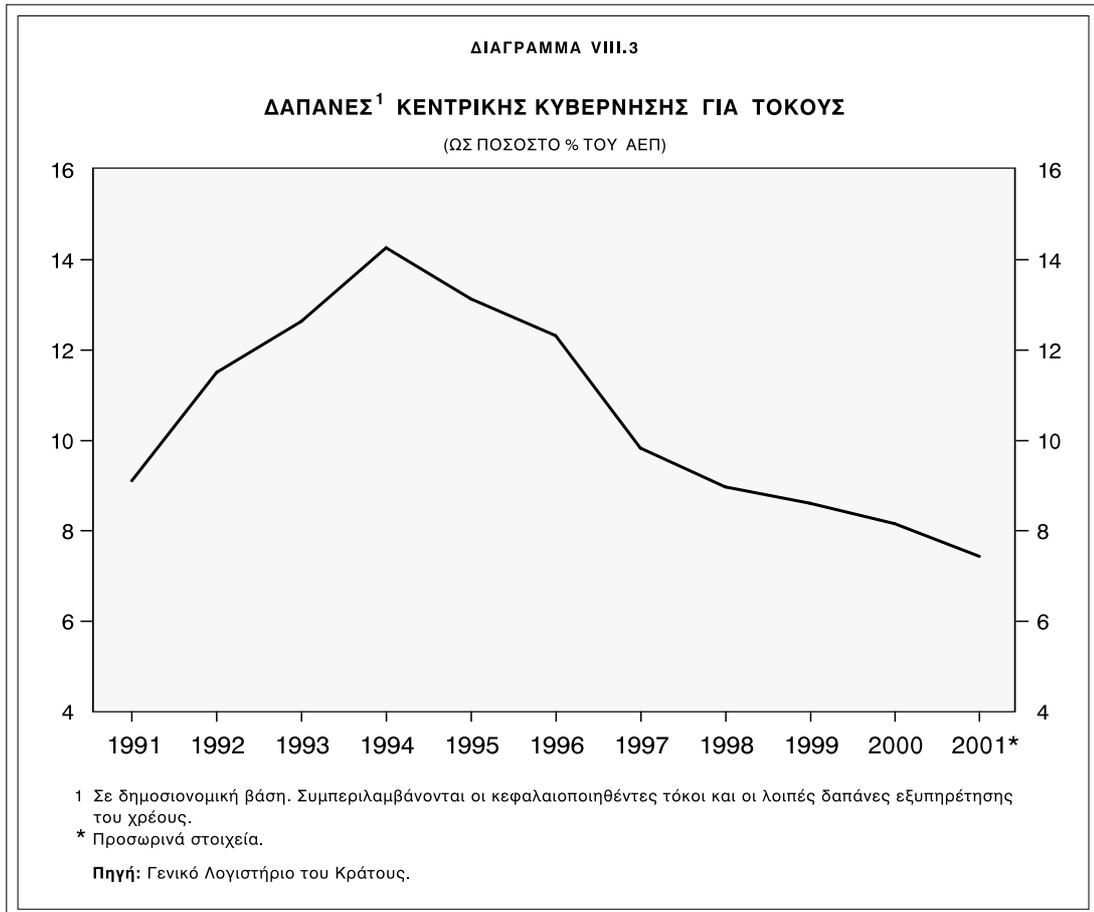

(-11,5%), καθώς και στη στασιμότητα (-1,1%) των εισφορών με βάση το ΑΕΠ προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι αποδόσεις εσόδων σε τρίτους αυξήθηκαν κατά 13,3%, έναντι 8,7% το 2000, και διαμορφώθηκαν σε 3.001 εκατ. ευρώ ή 1.023 δισεκ. δραχμές. Οι υψηλοί ετήσιοι ρυθμοί αύξησης αυτών των δαπανών τα τελευταία χρόνια οφείλονται στις αυξημένες αποδόσεις εσόδων στην τοπική αυτοδιοίκηση.¹ Ειδικά το 2001, η σημαντική αύξηση (9,5%) των αποδόσεων στους ΟΤΑ α' βαθμού συνδέεται και με τη μεταφορά ορισμένων αρμοδιοτήτων (και των αντίστοιχων πιστώσεων) από τα υπουργεία Πολιτισμού και Υγείας και

¹ Με εξαίρεση το έτος 2000, όταν υπήρξε μεγάλη αύξηση των αποδόσεων στον ΟΓΑ.

Πρόνοιας στην τοπική αυτοδιοίκηση. Οι δαπάνες για επιστροφές φόρων αυξήθηκαν επίσης σημαντικά (9,6%) και έφθασαν τα 949 εκατ. ευρώ ή 324 δισεκ. δραχ., κυρίως λόγω των φορολογικών μεταβολών που αφορούσαν τα εισοδήματα του 2000 (που δηλώθηκαν το 2001), αλλά και εξαιτίας του μικρού ύψους αυτών των δαπανών το 2000. Σημειώνεται ότι από το 2002 οι δαπάνες αυτές δεν περιλαμβάνονται στο σκέλος των δαπανών του προϋπολογισμού, αλλά αφαιρούνται από τα έσοδα.

Οι πληρωμές για επιχορηγήσεις, η τρίτη σε μέγεθος κατηγορία δαπανών, αυξήθηκαν το 2001 κατά 10,0%, έναντι 9,7% το 2000 και 5,9% το 1999. Οι δαπάνες αυτές επηρεάστηκαν ανοδικά και από την καταβολή του επιδόματος θέρμανσης, το οποίο δεν προβλεπόταν στον προϋπολογισμό του 2001, καθώς και από τις αυξημένες επιχορηγήσεις στον ΟΓΑ λόγω αύξησης των αγροτικών συντάξεων και του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης συνταξιούχων (ΕΚΑΣ).

Μικρή αύξηση, 4,7%, σημείωσαν και οι “λοιπές δαπάνες”, έναντι αύξησης κατά 7,5% το προηγούμενο έτος, και έφθασαν τα 2.273 εκατ. ευρώ ή 775 δισεκ. δραχμές. Η συγκράτηση αυτή του ρυθμού αύξησης των λοιπών δαπανών οφείλεται στη μείωση των

λειτουργικών δαπανών τόσο σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού όσο και έναντι του προηγούμενου έτους.

Όσον αφορά τις δαπάνες του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων, αυτές αυξήθηκαν κατά 9,9% και διαμορφώθηκαν σε 8.158 εκατ ευρώ ή 2.780 δισεκ δρχ., όσο προβλεπόταν¹ στον προϋπολογισμό του 2001. Σημειώνεται ότι από το 1997 οι δαπάνες επενδύσεων περιλαμβάνουν και τις “κεφαλαιακές μεταβιβάσεις” προς τις δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες το 2001 ανήλθαν σε 1.849 εκατ. ευρώ ή 630 δισεκ. δραχμές.

2.2 Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας

Σύμφωνα με δημοσιονομικά στοιχεία που περιέχονται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2002, τα προσωρινά οικονομικά αποτελέσματα των επτά κυριότερων οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας για το 2001 παρουσίασαν επιδείνωση σε σχέση με τα αντίστοιχα αποτελέσματα του 2000 (βλ. Πίνακα VIII.6).

Τα συνολικά έσοδα των οργανισμών αυτών αυξήθηκαν κατά 4,7% το 2001, έναντι 7,0% το 2000, και ανήλθαν σε 9.511 εκατ. ευρώ. Η επιβράδυνση αυτή του ρυθμού αύξησης των εσόδων οφείλεται κυρίως στη σημαντική μείωση των εσόδων του ΟΓΑ (-15,2%), η εκατοστιαία συμμετοχή των οποίων στα συνολικά έσοδα των ανωτέρω οργανισμών ανήλθε σε 12,4%. Αντίθετα, σημαντικές ήσαν οι αυξήσεις των εσόδων του ΙΚΑ (7,4%), του ΟΑΕΔ (13,9%), του ΟΕΚ (6,6%) και του ΝΑΤ (8,7%). Οι συνολικές δαπάνες (διαχείρισης και κεφαλαίου) των επτά οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας αυξήθηκαν κατά 9,3%, έναντι 11,7% το 2000 και 12,2% το 1999, και έφθασαν τα 13.874 εκατ. ευρώ.

Η μικρή επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των συνολικών δαπανών οφειλόταν εξ ολοκλήρου στην υποχώρηση του ρυθμού αύξησης των λειτουργικών δαπανών (9,2% το 2001, έναντι 12,0% το 2000), ενώ αντίθετα ο ρυθμός αύξησης των δαπανών κεφαλαίου επιταχύνθηκε σε 13,3% το 2001, από 0,6% το 2000.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω εξελίξεων ήταν η περαιτέρω διεύρυνση, κατά 19,3%, του συνολικού ελλείμματος στον ενοποιημένο λογαριασμό διαχείρισης και κεφαλαίου των επτά οργανισμών από 3.350 εκατ. ευρώ το 2000 σε 3.998 εκατ. ευρώ το 2001. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το συνολικό έλλειμμα παρουσίασε αύξηση από 2,8% το 2000 σε 3,1% το 2001.

Το μεγαλύτερο μέρος του ελλείμματος αυτού (δηλαδή τα 3.241 εκατ. ευρώ ή το 81,0%) καλύφθηκε από επιχορηγήσεις του κρατικού προϋπολογισμού. Συγκεκριμένα, οι επιχορηγήσεις του τακτικού προϋπολογισμού έφθασαν τα 2.590 εκατ. ευρώ ή 883 δισεκ. δρχ. και κάλυψαν το 64,8% του ελλείμματος, ενώ το 2000 οι επιχορηγήσεις του εν λόγω προϋπολογισμού είχαν καλύψει το 73,6% του ελλείμματος. Παρατηρείται συνεπώς σημα-

¹ Το ακριβές ύψος των δαπανών και των εσόδων του προϋπολογισμού επενδύσεων δεν θα είναι γνωστό με ακρίβεια πριν από το τέλος Απριλίου του 2002.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.6
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ¹
ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥΣ
(Σε εκατ. ευρώ)

	1999	2000	2001*	Προϋπ/σμός 2002	Εκατοστιαίες μεταβολές		
					2000/99	2001*/00	2002/01*
Α' Λογαριασμός διαχείρισης							
1. Έσοδα	8.494	9.085	9.511	11.093	7,0	4,7	16,6
2. Δαπάνες	11.008	12.332	13.467	14.773	12,0	9,2	9,7
3. Αποτέλεσμα (1 – 2)	<u>-2.514</u>	<u>-3.247</u>	<u>-3.956</u>	<u>-3.680</u>	<u>29,1</u>	<u>21,8</u>	<u>-7,0</u>
Β' Λογαριασμός κεφαλαίου							
4. Έσοδα	0	0	0	0	-	-	-
5. Δαπάνες	357	359	407	733	0,6	13,3	80,1
(Επενδύσεις)	(330)	(265)	(299)	(550)	(-19,7)	(12,8)	(83,9)
(Κεφάλαια κίνησης)	(27)	(40)	(44)	(94)	(48,1)	(10,0)	(113,6)
(Λοιπές δαπάνες)	(0)	(54)	(64)	(89)	(-)	(18,5)	(39,1)
6. Αποτέλεσμα (4 – 5)	<u>-357</u>	<u>-359</u>	<u>-407</u>	<u>-733</u>	<u>0,6</u>	<u>13,3</u>	<u>80,1</u>
7. Ειδικό πόρο	<u>235</u>	<u>256</u>	<u>365</u>	<u>303</u>	<u>8,9</u>	<u>42,5</u>	<u>-17,0</u>
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (3+6+7)	<u><u>-2.636</u></u>	<u><u>-3.350</u></u>	<u><u>-3.998</u></u>	<u><u>-4.110</u></u>	<u><u>27,1</u></u>	<u><u>19,3</u></u>	<u><u>2,8</u></u>
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ							
8. Επιχορηγήσεις	<u>2.745</u>	<u>3.150</u>	<u>3.241</u>	<u>3.612</u>	<u>14,8</u>	<u>2,9</u>	<u>11,4</u>
(Τακτικού προϋπολογισμού)	(2.263)	(2.467)	(2.590)	(2.788)	(9,0)	(5,0)	(7,6)
(ΠΔΕ)	(100)	(35)	(156)	(132)	(-65,0)	(357,1)	(-15,4)
(ΕΕ κ.λπ.)	(382)	(648)	(495)	(692)	(69,6)	(-23,6)	(39,8)
9. Αποσβέσεις	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
10. Καθαρές δανειακές ανάγκες	<u>-110</u>	<u>199</u>	<u>756</u>	<u>497</u>	<u>-281,1</u>	<u>279,9</u>	<u>-34,3</u>
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	<u><u>2.636</u></u>	<u><u>3.350</u></u>	<u><u>3.998</u></u>	<u><u>4.110</u></u>	<u><u>27,1</u></u>	<u><u>19,3</u></u>	<u><u>2,8</u></u>
11. Χρεολύσια δανείων	108	279	18	15	158,3	-93,5	-16,7
12. Ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (10+11)	-2	478	774	512	-	61,7	-33,9

1 Περιλαμβάνονται επτά οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας (ΙΚΑ, ΝΑΤ-ΚΑΑΝ, ΟΓΑ, ΟΑΕΔ, ΟΕΚ, Εργατική Εστία και ΕΟΠ).

* Εκτιμήσεις.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

ντική μείωση, της τάξεως των 10 εκατοστιαίων μονάδων, του ποσοστού χρηματοδότησης του ελλείμματος από τον τακτικό προϋπολογισμό μεταξύ των ετών 2000 και 2001. Το 98,2% των επιχορηγήσεων του τακτικού προϋπολογισμού απορροφήθηκε από τον ΟΓΑ (1.482 εκατ. ευρώ), το ΙΚΑ (607,5 εκατ. ευρώ) και το ΝΑΤ (452,5 εκατ. ευρώ). Μειωμένες ήταν επίσης και οι επιχορηγήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση, που περιορίστηκαν σε 495 εκατ. ευρώ έναντι 648 εκατ. ευρώ το 2000. Η μείωση αφορούσε κυρίως τον ΟΑΕΔ, οι επιχορηγήσεις προς τον οποίο από το Κοινωνικό Ταμείο περιορίστηκαν σε 58,7 εκατ. ευρώ το 2001, έναντι 274,7 εκατ. ευρώ το 2000. Αντίθετα με τις επιχορηγήσεις του τακτικού προϋπολογισμού, οι επιχορηγήσεις μέσω του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων αυξήθηκαν από 35 εκατ. ευρώ το 2000 σε 156 εκατ. ευρώ το 2001 και κάλυψαν το 3,9% του ελλείμματος.

Η περιορισμένη αύξηση των επιχορηγήσεων κατά 2,9% το 2001, σε συνδυασμό με τη διεύρυνση του ελλείμματος κατά 19,3%, οδήγησε σε αύξηση των δανειακών αναγκών σε 756 εκατ. ευρώ για το 2001 έναντι 199 εκατ. ευρώ το προηγούμενο έτος.

2.3 Δημόσιες επιχειρήσεις

Από τα στοιχεία που περιέχονται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2002, καθώς και από στοιχεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, προκύπτει ότι το 2001 οι δημόσιες επιχειρήσεις παρουσίασαν μεν διαχειριστικό πλεόνασμα 73 εκατ. ευρώ, αλλά το ενοποιημένο αποτέλεσμα των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου παρέμεινε αρνητικό, διαμορφώνοντας έλλειμμα ύψους 4.132 εκατ. ευρώ, έναντι 3.883 εκατ. ευρώ το προηγούμενο έτος. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το ενοποιημένο έλλειμμα παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο στο 3,2% του ΑΕΠ (βλ. Πίνακα VIII.7).

Η συγκράτηση αυτή του ελλείμματος οφείλεται κυρίως στον περιορισμό των δαπανών εκμετάλλευσης, που μειώθηκαν κατά 5,2% το 2001, και δευτερευόντως στη μείωση των κεφαλαίων κίνησης, τα οποία μειώθηκαν κατά 17,5%, από 342 εκατ. ευρώ το 2000 σε 282 εκατ. ευρώ το 2001. Στη συγκράτηση του ελλείμματος συνέτεινε και η σημαντική άνοδος των ειδικών πόρων κατά 24,6%, από 1.404 εκατ. ευρώ το 2000 σε 1.749 εκατ. ευρώ το 2001. Αντίθετα, αυξητική επίδραση στο έλλειμμα άσκησαν οι δαπάνες επενδύσεων, που αυξήθηκαν κατά 20,2%, από 4.236 εκατ. ευρώ το 2000 σε 5.091 εκατ. ευρώ το 2001, καθώς και η μείωση των εσόδων εκμετάλλευσης κατά 1,8%, από 13.585 εκατ. ευρώ το 2000 σε 13.344 εκατ. ευρώ το 2001. Επίσης, σημαντική αύξηση (96,3%) παρουσίασαν και οι λοιπές δαπάνες κεφαλαίου, από 296 εκατ. ευρώ το 2000 σε 581 εκατ. ευρώ το 2001. Το σύνολο των δαπανών κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 22,2%, από 4.874 εκατ. ευρώ το 2000 σε 5.954 εκατ. ευρώ το 2001.

Το ενοποιημένο έλλειμμα εκμετάλλευσης και κεφαλαίου, ύψους 4.132 εκατ. ευρώ, καλύφθηκε κατά 72,8%, κυρίως από επιχορηγήσεις του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων και δευτερευόντως από επιχορηγήσεις του τακτικού προϋπολογισμού και από τις εισροές από την ΕΕ, ενώ το υπόλοιπο του ελλείμματος κάλυψαν οι αποσβέ-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.7
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ¹ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥΣ
(Σε εκατ. ευρώ)

	1999	2000	2001*	Προϋπ/σμός 2002	Εκατοστιαίες μεταβολές		
					2000/99	2001*/00	2002/01*
Α' Λογαριασμός εκμετάλλευσης							
1. Έσοδα	12.509	13.585	13.344	13.772	8,6	-1,8	3,2
2. Δαπάνες	11.849	13.998	13.272	13.384	18,1	-5,2	0,8
3. Αποτέλεσμα (1 - 2)	660	-413	72	388	-162,5	-117,6	438,9
Β' Λογαριασμός κεφαλαίου							
4. Έσοδα	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-
5. Δαπάνες	6.971	4.874	5.954	6.857	-30,1	22,2	15,2
(Επενδύσεις)	(4.837)	(4.236)	(5.091)	(6.121)	(-12,4)	(20,2)	(20,2)
(Κεφάλαια κίνησης)	(1.169)	(342)	(282)	(118)	(-70,7)	(-17,5)	(-58,2)
(Λοιπές δαπάνες)	(965)	(296)	(581)	(618)	(-69,3)	(96,3)	(6,4)
6. Αποτέλεσμα (4 - 5)	-6.971	-4.874	-5.954	-6.857	-30,1	22,2	15,2
7. Ειδικοί πόροι ²	2.349	1.404	1.749	1.515	-40,2	24,6	-13,4
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (3+6+7)	-3.962	-3.883	-4.132	-4.954	-2,0	6,4	19,9
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ							
8. Επιχορηγήσεις	1.418	2.206	3.009	3.711	55,6	36,4	23,3
(Τακτικού προϋπολογισμού) ³	(83)	(303)	(395)	(269)	265,1	30,4	-31,9
(ΠΔΕ)	(1.229)	(1.794)	(2.512)	(3.354)	(46,0)	(40,0)	(33,5)
(ΕΕ κ.λπ.)	(106)	(109)	(102)	(88)	(2,8)	(-6,4)	(-13,7)
9. Αποσβέσεις	1.306	779	813	879	-40,4	4,4	8,1
10. Καθαρές δανειακές ανάγκες	1.238	898	310	364	-27,5	-65,5	17,4
ΣΥΝΟΛΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	3.962	3.883	4.132	4.954	-2,0	6,4	19,9
11. Χρεολύσια δανείων ⁴	989	905	1.102	870	-8,5	21,8	-21,1
12. Εξοφλήσεις πιστώσεων ⁴	38	35	42	33	-7,9	20,0	-21,4
13. Νέες εμπορικές πιστώσεις	777	92	78	15	-88,2	-15,2	-80,8
14. Ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (10+11+12-13)	1.488	1.746	1.376	1.252	17,3	-21,2	-9,0

1 Περιλαμβάνονται οι δημόσιες επιχειρήσεις που αναφέρονται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2002 (ο ΟΤΕ μόνο το 1999).

2 Προκαταβολές και συμμετοχές καταναλωτών της ΔΕΗ, εφάπαξ εισφορά συνδρομητών του ΟΤΕ (μόνο το 1999), συμμετοχή ιδιωτών σε έργα της ΕΥΔΑΠ και ίδια διαθέσιμα (από πλεονάσματα) ορισμένων δημόσιων επιχειρήσεων.

3 Επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό προς τις ελλειμματικές δημόσιες επιχειρήσεις, μειωμένες κατά τις αποδόσεις εσόδων ορισμένων πλεονασματικών επιχειρήσεων (Οργανισμού Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου, Καταστημάτων Αφρολόγητων Ειδών και Οργανισμού Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος).

4 Η διάσπαση του αθροίσματος των χρεολυσίων και των εξοφλήσεων πιστώσεων έγινε κατ' εκτίμηση, ελλείψει σχετικών πληροφοριών.

* Εκτιμήσεις.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

σεις (19,7%) και ο καθαρός δανεισμός (7,5%). Συγκεκριμένα, το σύνολο των επιχορηγήσεων αυξήθηκε κατά 36,4% μεταξύ 2000 και 2001 και ανήλθε σε 3.009 εκατ. ευρώ. Από αυτές, οι επιχορηγήσεις του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων αυξήθηκαν κατά 40%, από 1.794 εκατ. ευρώ το 2000 σε 2.512 εκατ. ευρώ το 2001, ενώ οι επιχορηγήσεις του τακτικού προϋπολογισμού κατά 30,4%, από 303 εκατ. ευρώ σε 395 εκατ. ευρώ. Οι αποσβέσεις αυξήθηκαν επίσης κατά 4,4% και έφθασαν τα 813 εκατ. ευρώ, λόγω της αύξησης των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου. Η μικρή αύξηση του ενοποιημένου ελλείμματος (6,4%), σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση των επιχορηγήσεων (36,4%), είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των καθαρών δανειακών αναγκών των δημόσιων επιχειρήσεων στα 310 εκατ. ευρώ το 2001, έναντι 898 εκατ. ευρώ το 2000. Εντούτοις, η συνεχής αύξηση του δανεισμού των δημόσιων επιχειρήσεων έχει συντελέσει στη συσσώρευση ανεξόφλητων υπολοίπων δανείων, τα οποία, σύμφωνα με τα δεδομένα του Ισολογισμού του Κράτους έτους 2000 (σελ. 32), ανήλθαν σε 5.955 εκατ. ευρώ το έτος εκείνο. Τα εν λόγω υπόλοιπα είναι εγγυημένα από το Δημόσιο.

2.4 Δημόσιο χρέος

Ο συνεχής περιορισμός των ελλειμμάτων της γενικής κυβέρνησης και η μεταστροφή του ελλείμματος σε πλεόνασμα το 2001 συνέβαλαν στην περαιτέρω μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ. Έτσι, το ενοποιημένο χρέος της γενικής κυβέρνησης, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώθηκε κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες και διαμορφώθηκε σε 99,7% του ΑΕΠ, έναντι 102,8% και 103,8% το 2000 και το 1999 αντίστοιχα (βλ. Πίνακα VIII.8).

Συνολικά τα πέντε τελευταία έτη, ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 11,6 εκατοστιαίες μονάδες. Η ευνοϊκή αυτή εξέλιξη οφείλεται τόσο στη συνεχή βελτίωση των βασικών προσδιοριστικών παραγόντων του λόγου αυτού (επιτόκια, πρωτογενή πλεονάσματα, ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ) όσο και στον περιορισμό της σημασίας άλλων παραγόντων που προκαλούν άμεση αύξηση του χρέους (όπως καταπτώσεις εγγυήσεων, αναλήψεις χρέους φορέων εκτός γενικής κυβέρνησης, “κεφαλαιακές μεταβιβάσεις”, κεφαλαιοποιήσεις τόκων κ.λπ.). Παρ’ όλα αυτά, το μέγεθος της “προσαρμογής ελλείμματος-χρέους”, δηλαδή της διαφοράς μεταξύ ετήσιου ελλείμματος και μεταβολής του ύψους του χρέους το ίδιο έτος, παραμένει σημαντικό και εμποδίζει την ταχύτερη μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ.

Από το 2001, το σύνολο των δραχμικών υποχρεώσεων του Ελληνικού Δημοσίου μετατράπηκε σε ευρώ. Παράλληλα, και οι υποχρεώσεις σε νομίσματα χωρών της ζώνης του ευρώ (γερμανικά μάρκα, γαλλικά φράγκα κ.λπ.) μετατράπηκαν σε ευρώ. Έτσι, περιορίστηκε δραστικά το υπόλοιπο του χρέους που ήταν εκφρασμένο σε “ξένα νομίσματα”. Παράλληλα, το καλοκαίρι του 2001 διενεργήθηκαν σημαντικού ύψους πράξεις ανταλλαγής νομισμάτων (swaps), με αποτέλεσμα να μειωθεί περαιτέρω το χρέος σε νομίσματα τρίτων χωρών δηλ. εκτός της ζώνης του ευρώ (κυρίως δολάρια ΗΠΑ και γιεν

Γαπωνίας). Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2002, μόνο το 6,2% του ενοποιημένου χρέους της γενικής κυβέρνησης ήταν σε νομίσματα χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ στο τέλος του 2001. Η εξέλιξη αυτή περιόρισε κατά πολύ το συναλλαγματικό κίνδυνο του χρέους, δηλαδή την αυτόματη ανατίμηση του υπολοίπου του εξωτερικού χρέους (εκφρασμένου σε ευρώ) λόγω διολίσθησης (ή υποτίμησης) του ευρώ. Παλαιότερα, οι συναλλαγματικές μεταβολές συνέβαλλαν σημαντικά στην αύξηση του χρέους (αποτιμημένου σε δραχμές) και διεύρυναν το μέγεθος της προσαρμογής ελλείμματος-χρέους.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.8
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΧΡΕΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ*
(Σε εκατ. ευρώ)

	1997	1998	1999	2000	2001**
Έντοκα γραμμάτια και βραχυπρόθεσμα ομόλογα	14.154	10.465	4.531	1.767	892
Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ομόλογα	72.478	82.996	91.416	99.202	102.521
Λοιπά μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια	18.553	17.570	21.156	23.795	26.635
Σύνολο	105.186	111.032	117.103	124.763	130.048
% του ΑΕΠ	108,2	105,0	103,8	102,8	99,7
- εσωτερικό χρέος ¹ (από το οποίο: προς την Τράπεζα της Ελλάδος)	80.740 (11.903)	84.182 (12.129)	87.187 (12.290)	91.140 (12.472)	121.922 ² (11.918)
- εξωτερικό χρέος	24.446	26.850	29.916	33.623	8.126 ²

1 Περιλαμβάνονται και οι τίτλοι σε ευρώ που έχουν αγοραστεί από μη κατοίκους, καθώς και τα δάνεια της Τράπεζας της Ελλάδος με ρήτρα ξένου νομίσματος.

2 Από το 2001 στο εσωτερικό χρέος εμφανίζονται πλέον όλες οι υποχρεώσεις σε ευρώ και στο εξωτερικό χρέος οι υποχρεώσεις σε νομίσματα χωρών εκτός ζώνης ευρώ. Το εξωτερικό χρέος, με την έννοια υποχρεώσεων της χώρας προς το εξωτερικό, ανέρχεται σε 30.274 εκατ. ευρώ.

* Σύμφωνα με τον ορισμό της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

** Προσωρινά στοιχεία.

Πηγές: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και Τράπεζα της Ελλάδος.

Κατά το 2001 πραγματοποιήθηκαν προαγορές χρέους ύψους 6 δισεκ. ευρώ, σύμφωνα με στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν κυρίως από την τιτλοποίηση μελλοντικών εσόδων και την έκδοση προμετόχων.

Όπως και τα προηγούμενα έτη, το 2001 συνεχίστηκε η πολιτική επιμήκυνσης της μέσης διάρκειας του χρέους, με την υποκατάσταση των έντοκων γραμματίων από μακροπρόθεσμα ομόλογα. Έτσι, η μέση σταθμική διάρκεια του νέου εσωτερικού δανεισμού αυξήθηκε σε σχεδόν 9 έτη, από 8,4 έτη το 2000.

Μετά τις εξελίξεις αυτές, στο τέλος του 2001 το 0,7% του χρέους αντιπροσώπευε βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις διάρκειας όχι μεγαλύτερης του έτους, το 78,8% μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις σε ομόλογα και το υπόλοιπο 20,5% μεσομακροπρόθεσμα δάνεια και λοιπές υποχρεώσεις.

Τέλος, όσον αφορά τη διαπραγματευσιμότητα του χρέους, εκτιμάται ότι στο τέλος του 2001 το 83% περίπου του χρέους αφορούσε διαπραγματεύσιμους τίτλους του Δημοσίου (ως επί το πλείστον μεσομακροπρόθεσμα ομόλογα), ενώ το υπόλοιπο δάνεια που δεν είναι άμεσα διαπραγματεύσιμα στη δευτερογενή αγορά.

3. Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2002

3.1 Κρατικός προϋπολογισμός

Μετά την εισαγωγή του ευρώ και σε φυσική μορφή αναβαθμίζεται¹ σημαντικά ο ρόλος της εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής ως μέσου για τη σταθεροποίηση της οικονομίας των χωρών-μελών της ζώνης του ευρώ, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ασύμμετρων οικονομικών διαταραχών, δηλ. αυτών που δεν αφορούν όλες τις χώρες-μέλη αλλά μια από αυτές.

Παράλληλα, όμως, η άσκηση της εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ υπόκειται πλέον σε πολλούς και σημαντικούς περιορισμούς. Στους περιορισμούς αυτούς περιλαμβάνονται ο όρος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης για “...ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό προϋπολογισμό...”, οι γνωστοί περιορισμοί της Συνθήκης του Μάαστριχτ, καθώς και τα όρια που τίθενται στην αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης λόγω του “φορολογικού ανταγωνισμού”. Επιπλέον, είναι ανάγκη να αυξηθεί η ευελιξία και η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής. Ειδικά στην περίπτωση χωρών με υψηλό δημόσιο χρέος (όπως η χώρα μας) προστίθεται και ο περιορισμός που τίθεται από την υποχρέωση μείωσης του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ έως τα τέλη της δεκαετίας.

Η δημοσιονομική πολιτική του 2002, όπως αποτυπώνεται στον νέο προϋπολογισμό, παραμένει περιοριστική και κινείται μέσα στο πλαίσιο που περιγράφηκε στην προηγούμενη παράγραφο. Κατ’ αρχήν προβλέπεται μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού κατά 0,7 της εκατοστιαίας μονάδας, από 3,6% του ΑΕΠ το 2001 σε 2,9% του ΑΕΠ το 2002 (βλ. Πίνακα VIII.9). Η μείωση αυτή οδηγεί σε αύξηση του πλεονάσματος, σε επίπεδο γενικής κυβέρνησης, από 0,1% του ΑΕΠ το 2001 σε 0,8% του ΑΕΠ το 2002. Έτσι, ικανοποιείται ο όρος για “ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό προϋπολογισμό”. Δεύτερον, σημαντικές φορολογικές μειώσεις άρχισαν να ισχύουν από την 1η Ιανουαρίου 2002. Ορισμένες από αυτές είχαν ήδη δρομολογηθεί από τις αρχές του 2001, ενώ άλλες αποφασίστηκαν το Νοέμβριο του ίδιου έτους. Αρκετές από τις φορολογικές μεταβολές αφορούν τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης ή του κόστους των επιχειρήσεων, καθώς και τον περιορισμό ορισμένων γραφειοκρατικών διατυπώσεων, ενώ άλλες τη μείωση της φορολογίας του εισοδήματος από εργασία. Τα μέτρα αυτά αντανά-

1 Η αναβάθμιση του ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής άρχισε, τυπικά τουλάχιστον, την 1η Ιανουαρίου 2001.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.9
ΕΣΟΔΑ, ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
(Σε εκατ. ευρώ)

	Εκατοστιαίες μεταβολές					Προϋπο- λογισμός 2002/01*
	1998	1999	2000	2001*	2000/99	
Έσοδα	30.558	34.051	37.522	40.514	11,4	6,1
1. Τακτικός προϋπολογισμός	27.875	31.087	34.257	36.684	11,5	6,1
— Άμεσοι φόροι	(10.540)	(11.866)	(13.682)	(13.640)	(12,6)	(7,2)
— Έμμεσοι φόροι	(15.402)	(17.179)	(18.620)	(19.621)	(11,5)	(5,4)
— Λοιπά έσοδα	(1.933)	(2.041)	(1.954)	(3.422)	(5,6)	(6,3)
2. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	2.682	2.964	3.265	3.830	10,5	6,7
Δαπάνες	36.797	39.696	42.734	45.151	7,9	4,2
1.1 Τακτικός προϋπολογισμός ¹	31.287	33.093	35.313 ³	36.993 ³	5,8	3,0
Τόκοι ²	(9.490)	(9.694)	(9.914)	(9.714)	(2,2)	(-7,9)
1.2 Προπογενείς δαπάνες τακτικού προϋπο/ορίου	21.797	23.399	25.399 ³	27.279 ³	7,3	6,9
2. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων ⁴	5.510	6.603 ⁵	7.421 ⁵	8.158	19,8	9,7
Καθαρό έλλειμμα (-)/πλεόνασμα (+)	-6.239	-5.645	-5.212	-4.638	-9,5	-12,7
% του ΑΕΠ	-5,9	-5,0	-4,3	-3,6		
1. Τακτικός προϋπολογισμός	-3.412	-2.006	-1.056	-309		
2. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	-2.828	-3.639	-4.156	-4.329		
Προπογενές έλλειμμα (-)/πλεόνασμα (+)⁴	3.251	4.050	4.702	5.076		
% του ΑΕΠ	3,1	3,6	3,9	3,9		
ΕΛΕΓΕΠ (Έσοδα=Δαπάνες)	2.327	2.366	2.401	2.569	1,7	7,0
Χρεολύσια ²	10.378	9.996	13.859	12.446	-3,7	-10,2

1 Δεν περιλαμβάνονται πληρωμές χρεολυσίων.

2 Περιλαμβάνονται, αντίστοιχα, οι τόκοι και τα χρεολύσια του χρέους των ενόπλων δυνάμεων.

3 Περιλαμβάνονται και δαπάνες σεξιοπαθών 71 εκατ. ευρώ και 59 εκατ. ευρώ για το 2000 και το 2001, αντίστοιχα.

4 Στις δαπάνες των ετών 1998, 1999, 2000, 2001 και 2002 περιλαμβάνονται ποσά 1.415 εκατ. ευρώ, 1.409 εκατ. ευρώ, 1.692 εκατ. ευρώ, 1.849 εκατ. ευρώ και 1.908 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα, που αφορούν κεφαλαιακές μεταβιβάσεις για την απόκτηση στοιχείων ενεργητικού. Εάν οι δαπάνες αυτές, καθώς και εκείνες που αφορούν τους σεξιοπαθείς το 1999, 2000 και 2001, δεν συμπεριληφθούν, τότε το προπογενές πλεόνασμα αυξάνεται το 1998, 1999, 2000, 2001 και 2002 σε 4,4%, 4,9%, 5,5%, 5,4% και 4,9% του ΑΕΠ, αντίστοιχα.

5 Περιλαμβάνονται και δαπάνες για τους σεξιοπαθείς, 88 εκατ. ευρώ για το 1999 και 258 εκατ. ευρώ για το 2000.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

κλώνται στη συγκρατημένη αύξηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού, η οποία για το 2002 προβλέπεται σε 6,1%. Τέλος, για το 2002 προβλέπεται περαιτέρω μείωση του δημόσιου χρέους κατά 2,4 εκατοστιαίες μονάδες, στο 97,3% του ΑΕΠ.

Όσον αφορά τα επιμέρους μεγέθη του κρατικού προϋπολογισμού, ο τακτικός προϋπολογισμός αναμένεται να εμφανίσει πλεόνασμα 816 εκατ. ευρώ (ή 278 δισεκ. δρχ.), ενώ ο προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων έλλειμμα 4.863 εκατ. ευρώ.

Το πλεόνασμα του τακτικού προϋπολογισμού προέρχεται από τη συγκράτηση των δαπανών του, οι οποίες προϋπολογίζεται να αυξηθούν μόνο κατά 3% έναντι του προηγούμενου έτους, αλλά και από την αύξηση των εσόδων του κατά 6,1%.

Η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εσόδων στο ήμισυ περίπου του μέσου όρου (11,3%) της τριετίας 1998-2000, αντανακλά εν μέρει και τις μειώσεις των φόρων που προαναφέρθηκαν, οι οποίες αποβλέπουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις αναμένονται στα έσοδα από την άμεση φορολογία (7,2%) και στα μη φορολογικά έσοδα. Αντίθετα, οι εισπράξεις από την έμμεση φορολογία αναμένεται να παρουσιάσουν συγκρατημένη αύξηση (5,3%), όπως και το 2001.

Στο σκέλος των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού η εικόνα είναι μικτή. Οι μεν πρωτογενείς δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν κατά 6,9%, όσο ακριβώς και το ονομαστικό ΑΕΠ, ενώ οι δαπάνες για τόκους θα παρουσιάσουν σημαντική μείωση, 7,9%. Έτσι, η συγκράτηση των δαπανών (αύξηση μόνο κατά 3%) οφείλεται αποκλειστικά στη μείωση των δαπανών για τόκους, αφού οι πρωτογενείς δαπάνες αυξάνονται με ρυθμό υπερδιπλάσιο του συνόλου των δαπανών.

Εξάλλου, και η εμφάνιση πλεονάσματος στον τακτικό προϋπολογισμό βασίζεται κυρίως στη μείωση των δαπανών για τόκους και, σε μικρότερο βαθμό, στην αύξηση των εσόδων. Η καθοριστική σημασία που έχει η συγκράτηση των δαπανών για τόκους στην επίτευξη πλεονάσματος το 2002 υποδηλώνεται και από το γεγονός ότι το πρωτογενές πλεόνασμα για το 2002 αναμένεται να είναι μειωμένο (2002: 3,5%, 2001: 3,9%), για πρώτη φορά μετά από αρκετά χρόνια.

Παρατηρείται ότι η δημοσιονομική προσαρμογή έως σήμερα έχει βασιστεί στην αύξηση των εσόδων και στη συγκράτηση των δαπανών για τόκους. Ωστόσο, το 2001 και το 2002 η μείωση των δαπανών για τόκους είναι πιο σημαντική, ενώ έως και το 2000 η αύξηση των εσόδων ήταν αυτή που καθόριζε τις δημοσιονομικές εξελίξεις. Από την άποψη αυτή, ο προϋπολογισμός του 2002 δεν παρουσιάζει διαφορές από τα προηγούμενα έτη.

Εντούτοις, η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι η δημοσιονομική προσαρμογή που βασίζεται στην αύξηση των εσόδων και στη μείωση των δαπανών για τόκους δεν είναι διατηρήσιμη και εν γένει δεν έχει τόσες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία όσες η προσαρμογή που βασίζεται στη μείωση των πρωτογενών δαπανών.

Όσον αφορά τον προϋπολογισμό επενδύσεων, οι δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν κατά 9,7%, όσο περίπου και το 2001. Αντίθετα, ο ρυθμός αύξησης των εσόδων (τα οποία ουσιαστικά προέρχονται από τα διάφορα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) αναμένεται να επιβραδυνθεί στο 6,7%, έναντι 17,3% το 2001 και 10,1% το 2000.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ VIII.10
ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΟΣΟΛΗΨΙΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ
(Σε εκατ. ευρώ)

	Ετήσια μεγέθη					Εκατοστιαίες μεταβολές			
	1998	1999	2000	2001	Προϊτο- λογισμός 2002	1999/98	2000/99	2001/00	Προϊτο- λογισμός 2002/01
A. Απολήψεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση	5.377	5.816	6.004	6.465	6.609	8,2	3,2	7,7	2,2
1. Επιστροφή 10% για έξοδα εισπραξής ιδίων πόρων	18	20	22	23	59	11,5	10,3	4,5	157,0
2. Κοινωνικό Ταμείο	377	620	679	396	596	64,5	9,5	-41,7	50,4
3. ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσαν/ομιού	318	321	391	382	418	0,9	21,7	-2,2	9,4
4. Περιφερειακό Ταμείο	1.776	1.917	1.936	2.189	2.463	7,9	1,0	13,1	12,5
5. ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Εγγραψεων	2.389	2.460	2.506	2.712	2.621	2,9	1,9	8,2	-3,3
6. Λοιπές απολήψεις	12	11	12	7	2	-7,1	4,8	-41,7	-68,1
7. Ταμείο Συνοχής	457	421	407	739	419	-7,8	-3,4	81,6	-43,3
8. Απολήψεις από χώρες ΕΖΕΣ	7	10	12	2	1	37,5	23,9	-	-
9. Ταμείο Αλιείας	22	36	39	15	29	64,9	9,8	-61,9	93,3
B. Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	1.336	1.276	1.402	1.391	1.579	-4,5	9,9	-0,7	13,5
1. Γεωργικές εισφορές	9	10	9	10	8	20,7	-14,3	14,7	-17,8
2. Εισφορές ζάχαρης	12	11	11	14	7	-4,9	-5,1	26,2	-48,2
3. Δασμοί ΚΕΔ και ΕΚΑΧ	158	178	202	179	198	12,6	13,4	-11,5	10,9
4. Συνεισφορές με βάση τον ΦΠΑ	552	563	569	611	515	2,0	1,1	7,4	-15,8
5. Συνεισφορές με βάση το ΑΕΠ	507	509	543	537	767	0,6	6,6	-1,1	42,8
6. Λοιπές συνεισφορές	58	4	26	31	53	-93,5	581,5	18,5	71,5
7. Συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης	29	-	39	10	22	-	-	-75,6	131,6
8. Επιστροφές από ανεκτέλεστα προγράμματα	12	-	-	-	3	-	-	-	-
9. Συμμετοχή στο πρόγραμμα επιστασιακής βοήθειας	-	-	3	-	6	-	-	-	-
Καθαρές εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (A-B)	4.041	4.541	4.602	5.074	5.030	12,4	1,4	10,2	-0,9

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Διεύθυνση Δημοσιονομικών Σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση και λοιπούς διεθνείς οργανισμούς.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η μεγάλη αύξηση των χρεολυσίων για το 2002, στα 20.320 εκατ. ευρώ, έναντι 12.446 εκατ. ευρώ το 2001, η οποία υποδηλώνει τους περιορισμούς που επιβάλλει στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής το υψηλό δημόσιο χρέος.

Τέλος, οι καθαρές εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται να μειωθούν οριακά το 2002 και να διαμορφωθούν σε 5.030 εκατ. ευρώ, έναντι 5.074 εκατ. ευρώ το 2001 (βλ. Πίνακα VIII.10). Οι απολήψεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση αναμένεται να αυξηθούν κατά 2,2%, ενώ αύξηση 13,5%, έναντι μείωσης κατά 0,7% το 2001, προβλέπεται να σημειώσουν οι προγραμματισμένες αποδόσεις της χώρας μας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες προϋπολογίζονται σε 1.579 εκατ. ευρώ.

3.2 Προϋπολογισμός των ΔΕΚΟ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού για το 2002, τα οικονομικά αποτελέσματα των επτά κυριότερων οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, όπως αυτά αντανακλώνται στο έλλειμμα του ενοποιημένου λογαριασμού διαχείρισης και κεφαλαίου, αναμένεται να παρουσιάσουν μικρή επιδείνωση το 2002 (βλ. Πίνακα VIII.6).

Συγκεκριμένα, το συνολικό έλλειμμα του ενοποιημένου λογαριασμού διαχείρισης και κεφαλαίου προβλέπεται να αυξηθεί κατά 112 εκατ. ευρώ (2001: 3.998 εκατ. ευρώ, 2002: 4.110 εκατ. ευρώ), ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ αναμένεται να παραμείνει σχεδόν αμετάβλητο (2002: 2,9%, 2001: 3,1%).

Ωστόσο, η προβλεπόμενη αύξηση των επιχορηγήσεων από τον τακτικό προϋπολογισμό κατά 7,6% και από την ΕΕ κατά 39,8% αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική μείωση (34,3%) των καθαρών δανειακών αναγκών των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας.

Τα έσοδα του λογαριασμού διαχείρισης αναμένεται να αυξηθούν κατά 16,6%, ενώ οι δαπάνες διαχείρισης κατά 9,7%, οπότε το διαχειριστικό έλλειμμα προβλέπεται να μειωθεί κατά 7%. Εντούτοις, το ενοποιημένο έλλειμμα των λογαριασμών διαχείρισης και κεφαλαίου προβλέπεται να παρουσιάσει μικρή αύξηση, κατά 2,8%, λόγω της αναμενόμενης σημαντικής αύξησης των δαπανών κεφαλαίου κατά 80,1% μεταξύ 2001 και 2002.

Όσον αφορά τις δημόσιες επιχειρήσεις, σύμφωνα με τα στοιχεία της Εισηγητικής Έκθεσης προβλέπεται σημαντική αύξηση (19,9%) του ελλείμματος του ενοποιημένου λογαριασμού εκμετάλλευσης και κεφαλαίου, το οποίο θα φθάσει τα 4.954 εκατ. ευρώ, έναντι 4.132 εκατ. ευρώ το 2001. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το έλλειμμα αναμένεται να αυξηθεί από 3,2% το 2001 σε 3,5% το 2002 (βλ. Πίνακα VIII.7).

Τα έσοδα εκμετάλλευσης των δημόσιων επιχειρήσεων προβλέπεται να σημειώσουν αύξηση κατά 3,2% έναντι του 2001, η οποία, σε συνδυασμό με την οριακή άνοδο των δαπανών εκμετάλλευσης κατά 0,8%, οδηγεί σε πρωτογενές διαχειριστικό πλεόνασμα ύψους 388 εκατ. ευρώ για το 2002, έναντι αντίστοιχου διαχειριστικού πλεονάσματος 72 εκατ. ευρώ το 2001. Αντίθετα, το έλλειμμα του λογαριασμού κεφαλαίου αναμένεται

να αυξηθεί κατά 15,2%, καθώς προβλέπεται ότι οι δαπάνες για επενδύσεις θα αυξηθούν σημαντικά, κατά 20,2%, και οι λοιπές δαπάνες κατά 6,4%.

Η προβλεπόμενη αύξηση του ενοποιημένου ελλείμματος των δημόσιων επιχειρήσεων κατά 19,9%, παρά την αύξηση των επιχορηγήσεων κατά 23,3%, οδηγεί σε διεύρυνση των καθαρών δανειακών αναγκών των φορέων αυτών κατά 17,4%, από 310 εκατ. ευρώ το 2001 σε 364 εκατ. ευρώ το 2002. Τέλος, το σύνολο των επιχορηγήσεων για το 2002 προβλέπεται να ανέλθει σε 3.711 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων το 90,4% θα προέλθει από τον προϋπολογισμό δημόσιων επενδύσεων και το υπόλοιπο από τα διάφορα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2,4%) και από τον τακτικό προϋπολογισμό (7,2%).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ VIII

ΜΕΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Όπως και τα δύο προηγούμενα έτη, έτσι και το 2001 έγιναν πολλές και εκτεταμένες αλλαγές στη φορολογία, ενώ επίσης υλοποιήθηκαν αποφάσεις που είχαν ληφθεί τα προηγούμενα έτη. Οι σχετικές ρυθμίσεις διακρίνονται αφενός σε αυτές που απέβλεπαν στην προετοιμασία του φορολογικού συστήματος για την ομαλή εισαγωγή του νέου νομίσματος (π.χ. μετατροπή φορολογικών κλιμάκων και άλλων φορολογικών παραμέτρων σε ευρώ) και αφετέρου σε εκείνες που απέβλεπαν στην καλύτερη προετοιμασία της ελληνικής οικονομίας για τη ένταξή της στη ζώνη του ευρώ. Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται φορολογικά μέτρα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, την αύξηση της απασχόλησης, τη μείωση της φοροδιαφυγής και την αύξηση των φορολογικών εσόδων.

Συγκεκριμένα, με τον Ν. 2948/2001 “Κυκλοφορία τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ και φορολογικές ρυθμίσεις για την εισαγωγή του ευρώ” μετατρέπονται σε ευρώ η κλίμακα της φορολογίας εισοδήματος, οι τεκμαρτές δαπάνες διαβίωσης, οι εκπτώσεις φόρου, οι δαπάνες που αφαιρούνται από το φορολογητέο εισόδημα κ.λπ. Μετατρέπονται επίσης οι κλίμακες και οι άλλες παράμετροι της φορολογίας κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών, η κλίμακα του φόρου μεγάλης ακίνητης περιουσίας κ.λπ.

Με τον Ν. 2954/2001 “Φορολογικές ρυθμίσεις, αμοιβαία κεφάλαια, συμπλήρωση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας, και άλλες διατάξεις” συμπληρώνονται οι φορολογικές ρυθμίσεις λόγω της εισαγωγής του ευρώ και επιβάλλεται από 2.11.2001 αυτοτελής εφάπαξ φορολόγηση με συντελεστή 17,5% στα αφορολόγητα αποθεματικά που έχουν σχηματίσει οι τεχνικές εταιρίες από τα κέρδη τους. Με τον ίδιο νόμο προβλέπεται η επιβολή ΦΠΑ 18% στις ανεγειρόμενες οικοδομές των οποίων η άδεια θα εκδοθεί από την 1η Ιανουαρίου 2003 και μετά. Τέλος, μειώθηκε από 15% σε 10% η φορολογία των τόκων των ομολογιακών δανείων τα οποία εκδίδουν τράπεζες και ασφαλιστικές επιχειρήσεις (όπως ισχύει και για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις).

Με τον Ν. 2990/2002 κυρώθηκε η από 21 Δεκεμβρίου 2001 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου “Αρμοδιότητα των δικαστηρίων σε υποθέσεις αναγκαστικών απαλλοτριώσεων, φορολογικές και τελωνειακές ρυθμίσεις”, με την οποία επιβάλλεται από 1ης Ιανουαρίου 2002 φόρος 7% στους τόκους καταθέσεων που προκύπτουν από πράξεις συμφωνιών επαναγοράς (repas). Με τον ίδιο νόμο καταργείται από 1ης Ιανουαρίου 2002 το τέλος χαρτοσήμου (1,2%) στο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες (το οποίο κατά το ήμισυ βαρύνει τους εργοδότες και κατά το ήμισυ τους μισθωτούς), καθώς και το χαρτόσημο στις συναλλαγματικές, στις υπεύθυνες δηλώσεις και σε άλλες κατηγορίες εγγράφων. Επίσης, μειώθηκε στο ήμισυ ο φορολογικός συντελεστής της φορολογίας πετρελαίου βαρέος τύπου (μαζούτ) που χρησιμοποιείται από τις βιομηχανίες.

Τέλος, με τον Ν. 2992/2002 “Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, και άλλες διατάξεις” δίνονται κίνητρα για την

τόνωση της επιχειρηματικότητας και εισάγονται νέες φορολογικές ρυθμίσεις. Στη φορολογία εισοδήματος εισάγεται νέα φορολογική κλίμακα για το οικονομικό έτος 2003, δηλαδή για τα εισοδήματα που θα αποκτηθούν το 2002. Ειδικά για τους μισθωτούς το αφορολόγητο ποσό ορίζεται στα 8.400 ευρώ και ουσιαστικά καταργείται το δεύτερο κλίμακιο. Επίσης, από το οικονομικό έτος 2002 ορίζεται έκπτωση φόρου 2,5% επί του συνολικού ποσού οφειλής όταν ο φόρος καταβάλλεται εφάπαξ, καθώς και επιπλέον έκπτωση 2,5% επί του συνολικού ποσού φόρου (η οποία δεν θα υπερβαίνει τα 118 ευρώ) όταν η δήλωση υποβάλλεται ηλεκτρονικά. Με άλλη διάταξη, από 1ης Ιανουαρίου 2002 μειώνεται ο φόρος που επιβάλλεται στα εισοδήματα των εργαζομένων στο εμπορικό ναυτικό (από 9% σε 6% για τους αξιωματικούς και από 6% σε 3% για το κατώτερο πλήρωμα).

ΚΛΙΜΑΚΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ
(Σε ευρώ)

Κλίμακιο εισοδήματος	Φορολογικός συντελεστής (%)	Φόρος κλιμακίου εισοδήματος	Σύνολο εισοδήματος	Σύνολο φόρου
7.400	0	0	7.400	0
1.000	5	50	8.400	50
5.000	15	750	13.400	800
10.000	30	3.000	23.400	3.800
Υπερβάλλον	40			

Με τον ίδιο νόμο μειώνεται ο φορολογικός συντελεστής των κερδών των ημεδαπών ανωνύμων εταιριών, ΕΠΕ και αλλοδαπών επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα, από 35% σε 34%, 33% ή 32,5%, εφόσον αυξάνεται η απασχόληση έναντι της προηγούμενης χρήσης κατά 5%, 10% ή 12,5% αντίστοιχα. Η μείωση του συντελεστή αφορά τα εισοδήματα του 2002 και δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 15.000 ευρώ για κάθε νεοπροσληφθέντα. Για να έχουν δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν το μειωμένο συντελεστή οι επιχειρήσεις δεν θα πρέπει να μειώσουν το προσωπικό τους κατά την επόμενη οικονομική χρήση.

Με άλλη διάταξη του ως άνω νόμου, από 20 Μαρτίου 2002 απαλλάσσεται η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) από κάθε άμεσο ή έμμεσο φόρο, ενώ οι αλλοδαπές επιχειρήσεις που είναι επίσημοι διεθνείς χορηγοί της ΔΟΕ δεν θα φορολογηθούν για τα εισοδήματα που αποκτούν στην Ελλάδα.

Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής ως προς τα ακίνητα, ο ίδιος νόμος ορίζει ότι τα αλλοδαπά νομικά πρόσωπα που έχουν στην κυριότητά τους ακίνητο στην Ελλάδα υποχρεώνονται να υποβάλουν δήλωση φόρου εισοδήματος ανεξάρτητα από το αν προκύπτει ή όχι εισόδημα από το ακίνητο αυτό.

Με τον ίδιο νόμο παρέχονται φορολογικά κίνητρα για την ενίσχυση της συγχώνευσης επιχειρήσεων, καθώς και αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής φορολογίας των κερδών των επιχειρήσεων που θα συγχωνεύονται μειώνεται κατά δέκα εκατοστιαίες μονάδες για τα κέρδη που θα προκύψουν στον πρώτο

ισολογισμό μετά την ολοκλήρωση του μετασχηματισμού και κατά πέντε εκατοστιαίες μονάδες για το δεύτερο ισολογισμό. Η συγχώνευση θα πρέπει να λάβει χώρα από 1.1.2002 έως 31.12.2004. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα στις νέες επιχειρήσεις που θα προκύψουν από τη συγχώνευση να συσσωρεύσουν αφορολόγητο αποθεματικό από τα αδιανέμητα κέρδη των χρήσεων 2002 έως και 2005.

Σημειώνεται τέλος ότι το Μάρτιο του 2001 συστάθηκε επιστημονική επιτροπή με σκοπό τη μελέτη του φορολογικού συστήματος και την υποβολή ολοκληρωμένων προτάσεων για τη ριζική αναμόρφωσή του. Η επιτροπή ολοκλήρωσε το έργο της και υπέβαλε τις προτάσεις της στις 31 Μαρτίου 2002. Οι προτάσεις αυτές αποτελούν το αντικείμενο διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων.

ΙΧ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

1. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

1.1 Εισαγωγή

Η υιοθέτηση από την Ελλάδα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος έχει αποδυναμώσει σε σημαντικό βαθμό τη σημασία του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως περιοριστικού παράγοντα κατά την άσκηση οικονομικής πολιτικής.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Χ.1
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
(Σε εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος – Δεκέμβριος			Εκατοστιαία μεταβολή	
	1999	2000	2001*	2000/99	2001/00
I. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (I.A+I.B+I.Γ+I.Δ)	-4.800,5	-8.371,6	-8.068,5		
I.A Εμπορικό ισοζύγιο (I.A.1 – I.A.2)	-16.888,7	-21.927,5	-21.299,3		
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-15.450,7	-18.940,8	-18.500,2		
Εμπορικό ισοζύγιο καυσίμων	-1.438,0	-2.986,7	-2.799,1		
I.A.1 Εξαγωγές αγαθών	8.030,3	11.098,6	11.857,0	38,2	6,8
I.A.2 Εισαγωγές αγαθών	24.919,0	33.026,1	33.156,3	32,5	0,4
I.B Ισοζύγιο υπηρεσιών (I.B.1 – I.B.2)	6.846,5	8.711,1	8.803,9		
I.B.1 Εισπράξεις	15.575,5	20.977,0	21.744,1	34,7	3,7
I.B.2 Πληρωμές	8.729,0	12.266,0	12.940,1	40,5	5,5
I.Γ Ισοζύγιο εισοδημάτων (I.Γ.1 – I.Γ.2)	-626,5	-955,3	-1.981,3		
I.Γ.1 Εισπράξεις	2.414,1	3.039,1	2.100,3	25,9	-30,9
I.Γ.2 Πληρωμές	3.040,6	3.994,3	4.081,6	31,4	2,2
I.Δ Ισοζύγιο μεταβιβάσεων (I.Δ.1 – I.Δ.2)	5.868,2	5.800,1	6.408,2		
I.Δ.1 Εισπράξεις	6.795,2	6.767,3	7.718,6	-0,4	14,1
I.Δ.2 Πληρωμές	927,0	967,2	1.310,5	4,3	35,5
II. Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών	4.748,1	8.906,3	6.934,6		
III. Τακτοποιητέα στοιχεία	52,3	-534,7	1.133,9		
Ύψος συναλλαγματικών διαθεσίμων (τέλος περιόδου)	18.836,9	14.520,0	7.031,0¹		

1 Το 2001, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, στα συναλλαγματικά διαθέσιμα δεν περιλαμβάνονται:
(α) οι απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ,
(β) οι απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και
(γ) η συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ωστόσο, η εξέλιξη του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών παρέχει χρήσιμη πληροφόρηση για την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά.

Είναι επομένως θετικό το γεγονός ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε το 2001 κατά 303 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2000 και ως ποσο-

στό του ΑΕΠ υποχώρησε στο 6,2%, έναντι 6,8% το 2000, αν και παραμένει υψηλό. Ο περιορισμός του ελλείμματος προέκυψε ως συνισταμένη της μείωσης του εμπορικού ελλείμματος και της αύξησης των πλεονασμάτων των ισοζυγίων μεταβιβάσεων και υπηρεσιών. Αντίθετα, το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων διπλασιάστηκε.

Οι εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών επηρεάστηκαν από τη μεγάλη μείωση της τιμής του αργού πετρελαίου, αλλά και από την ύφεση στη διεθνή αγορά, στην οποία η ανταγωνιστικότητα τιμών των ελληνικών εξαγωγών εμφάνισε οριακή βελτίωση. Υπήρξαν όμως και έκτακτοι παράγοντες, όπως τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, ο αντίκτυπος των οποίων στις ελληνικές εξαγωγές τουριστικών υπηρεσιών φαίνεται ότι ήταν μικρότερος από ό,τι είχε αρχικά εκτιμηθεί. Ισχυρότερη ήταν πάντως η επίδραση στις μεταφορικές υπηρεσίες από την αύξηση της προσφοράς πλοίων και την πώση των ναύλων διεθνώς, ενώ οι εισροές από την ΕΕ εξακολούθησαν να χρηματοδοτούν σημαντικό τμήμα του εμπορικού ελλείμματος (το ποσοστό κάλυψης αυξήθηκε ελαφρά).

1.2 Εμπορικό ισοζύγιο

Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου περιορίστηκε κατά 628 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με εκείνο του 2000¹ (ή σε 16,3% του ΑΕΠ, έναντι 17,8% το 2000), δεδομένου ότι τόσο το ισοζύγιο καυσίμων όσο και αυτό των υπόλοιπων αγαθών παρουσίασαν μείωση των ελλειμμάτων τους. Η πώση της τιμής του αργού πετρελαίου στη διεθνή αγορά, καθώς και ο περιορισμός του όγκου των εισαγωγών, συνέτειναν στη μείωση της δαπάνης για “καθαρές” εισαγωγές καυσίμων. Συγκεκριμένα, η μέση τιμή σε δολάρια του αργού πετρελαίου, η αξία του οποίου καλύπτει περισσότερο από τα δύο τρίτα των συνολικών εισαγωγών καυσίμων, μειώθηκε το 2001 κατά 14% περίπου, ενώ οι εισαχθείσες ποσότητες μειώθηκαν κατά 2,5%. Έτσι, η δαπάνη σε ευρώ για εισαγωγές καυσίμων περιορίστηκε κατά 14% και το έλλειμμα του ισοζυγίου καυσίμων μειώθηκε κατά 188 εκατ. ευρώ, παρά το γεγονός ότι υπήρξε σημαντική μείωση – της τάξεως του 24% – και στις εισπράξεις από εξαγωγές καυσίμων.

Ο περιορισμός του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων οφείλεται – σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος – στην ταχεία αύξηση των εισπράξεων από εξαγωγές με ρυθμό 15,4%, η οποία υπερκάλυψε την κατά 3,2% άνοδο της δαπάνης για εισαγωγές, και αυτό παρά την καταγραφείσα σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών σε σχέση με το έτος 2000. Οι εξελίξεις αυτές, μετά τον αποπληθωρισμό των μεγεθών με τους αντίστοιχους υποδείκτες τιμών χονδρικής πώλησης τους οποίους

¹ Η στατιστική εμπορευματικών συναλλαγών της ΕΣΥΕ εμφανίζει διαφορετική εικόνα. Με βάση τα στοιχεία αυτά (όπως ανακοινώθηκαν από τη Eurostat στις 22.3.2002), το 2001 το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου αυξήθηκε κατά 2,4 δισεκ. ευρώ, ενώ στο ίδιο έτος παρατηρείται μικρή μείωση της αξίας των εισαγωγών (-1%) και σημαντική μείωση της αξίας των εξαγωγών (-24%). Σημειώνεται ότι τα στοιχεία για τις εμπορευματικές συναλλαγές της Ελλάδος κατά τους μήνες Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο αποτελούν εκτιμήσεις της Eurostat. Για τις διαφορές μεταξύ των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος και της ΕΣΥΕ, βλ. Πλαίσιο ΙΧ.1.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΧ.1**Αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων εξωτερικού εμπορίου της Τράπεζας της Ελλάδος και της ΕΣΥΕ**

Η στατιστική εμπορευματοικών συναλλαγών της ΕΣΥΕ εμφανίζει διαφορετική εικόνα από αυτή που παρουσιάζουν τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Η απόκλιση αυτή δεν δικαιολογείται μόνο από τη διαφορετική χρονική κάλυψη των δύο πηγών (όσον αφορά το 2001). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2001, το εμπορικό έλλειμμα ήταν αυξημένο κατά 3,6% σε σχέση με εκείνο της αντίστοιχης περιόδου του 2000. Οι εξαγωγές εκτός καυσίμων ήταν κατά 17,5% χαμηλότερες, ενώ οι αντίστοιχες εισαγωγές περιορίστηκαν κατά 6,8%.

Τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύει η Τράπεζα της Ελλάδος διαφέρουν από αυτά της ΕΣΥΕ, κατ' αρχήν λόγω της διαφορετικής μεθοδολογίας συλλογής τους. Μετά την υιοθέτηση από την Τράπεζα της Ελλάδος της νέας μεθοδολογίας κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών (1998), όπως αυτή περιγράφεται στην 5η έκδοση του σχετικού Εγχειριδίου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), όλες οι συναλλαγές μεταξύ κατοίκων Ελλάδος και κατοίκων άλλων χωρών καταγράφονται στο ισοζύγιο πληρωμών, ανεξάρτητα από το νόμισμα το οποίο χρησιμοποιείται για τη συναλλαγή.¹ Η μέθοδος συλλογής των στοιχείων του εξωτερικού εμπορίου από την ΕΣΥΕ είναι διαφορετική. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για τις εξαγωγές και τις εισαγωγές (αξία και ποσότητα) συλλέγονται από δύο πηγές: (α) για τις χώρες της ΕΕ, με τη συμπλήρωση ειδικού εντύπου "INTRASTAT" κατά την καταβολή του ΦΠΑ στις αρισθμίες εφορίες από τις εταιρίες οι οποίες πραγματοποιούν διεθνείς συναλλαγές και (β) για τις χώρες εκτός ΕΕ, με τη συμπλήρωση ειδικού εντύπου κατά τη διακίνηση των εμπορευμάτων στα τελωνεία. Οι διαφορές που προκύπτουν είναι πολλές φορές σημαντικές, όπως στις περιπτώσεις που περιγράφονται παρακάτω:

α. Όσον αφορά τα στοιχεία για τις εξαγωγές πετρελαιοειδών, τα δεδομένα της Τράπεζας της Ελλάδος συγκεντρώνονται απευθείας από τα διυλιστήρια και περιλαμβάνουν επιπροσθέτως τα καύσιμα που αγοράζονται στην Ελλάδα από ποντοπόρα πλοία και πλοία τα οποία εκτελούν μικτούς πλόες. Τα αντίστοιχα στοιχεία της ΕΣΥΕ συγκεντρώνονται στα τελωνεία. Έτσι, οι εξαγωγές πετρελαιοειδών εμφανίζονται υψηλότερες στα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος από ό,τι στα στοιχεία της ΕΣΥΕ.

β. Με βάση τις σχετικές οδηγίες του ΔΝΤ, τα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου της Τράπεζας της Ελλάδος δεν αφορούν μόνο τις εξαγωγές αγαθών, αλλά περιλαμβάνουν και δαπάνες για επισκευές πλοίων, τα εφόδια των πλοίων, τις "τριγωνικές" συναλλαγές, καθώς και την αξία η οποία προκύπτει από την επεξεργασία εισαγόμενων αγαθών που επανεξάγονται (φασόν). Επισημαίνεται πάντως ότι ο εντοπισμός των αγαθών τα οποία προκαλούν τις αποκλίσεις μεταξύ των δύο πηγών δεν είναι πάντοτε εφικτός, λόγω του διαφορετικού συστήματος κωδικοποίησης των αγαθών που χρησιμοποιεί καθεμιά από τις δύο πηγές.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η διαδικασία αναθεώρησης των στοιχείων της ΕΣΥΕ. Η συμπλήρωση των εντύπων INTRASTAT και αυτών που συμπληρώνονται στα τελωνεία είναι υποχρεωτική. Συχνά όμως παραλείπεται η συμπλήρωση των σχετικών εντύπων, ενδεχομένως για λόγους φοροαποφυγής, με αποτέλεσμα μέρος των εξαγωγών να μην καταγράφεται. Επιπλέον, ένα →

¹ Τα στοιχεία αυτά προέρχονται κυρίως από τις επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα (τράπεζες, αμοιβαία κεφάλαια, κ.λπ.), καθώς και ορισμένες μεγάλες μεταποιητικές μονάδες με σημαντικές εξωτερικές συναλλαγές (διυλιστήρια).

→ σημαντικό ποσοστό των μηχανογραφικών δελτίων (περίπου 25% για τις εισαγωγές και 15% για τις εξαγωγές) αρχικά απορρίπτεται γιατί παρουσιάζουν λάθη τόσο στην ταξινόμηση (συμπλήρωση κωδικών αγαθών, κενά κ.λπ.) όσο και στην καταγραφή των αξιών και των ποσοτήτων. Έτσι εξηγούνται οι σημαντικές αποκλίσεις που παρατηρούνται μεταξύ των προσωρινών και των οριστικών στοιχείων για τις χώρες της ΕΕ. Τα απορριπτόμενα δελτία ελέγχονται και πάλι και, μετά από επικοινωνία με τους εξαγωγείς και τους εισαγωγείς, διορθώνονται από την ΕΣΥΕ. Η διαδικασία αυτή ακολουθείται και από άλλες χώρες-μέλη της ΕΕ. Με τη διαδικασία αυτή, τα οριστικά στοιχεία για το εξωτερικό εμπόριο εμφανίζουν τις εξαγωγές και τις εισαγωγές προς και από τις χώρες της ΕΕ αρκετά αυξημένες σε σχέση με τα μεγέθη που εμφανίζονται στα προσωρινά στοιχεία. Η οριστικοποίηση των στοιχείων, που μπορεί να γίνει σε διάστημα μέχρι και δύο ετών από το μήνα τον οποίο αφορούν τα προσωρινά στοιχεία, είναι δυνατόν να αλλάξει σημαντικά την αρχική εικόνα. Σημειώνεται ότι τα τελωνειακά στοιχεία που συλλέγονται για τις χώρες εκτός ΕΕ δεν παρουσιάζουν μεγάλες αποκλίσεις και ο έλεγχος και η αναθεώρησή τους γίνονται ταχύτερα.

καταρτίζει η ΕΣΥΕ, μεταφράζονται σε αύξηση του όγκου των εξαγωγών κατά 12%, έναντι σχετικής στασιμότητας του όγκου των εισαγωγών.

Η θετική αυτή πορεία των εξαγωγών το 2001, όπως καταγράφεται από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, συνδέεται εν μέρει με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας συνολικά στην τετραετία 1998-2001. Θετικό ρόλο έπαιξε επίσης η ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού των επιχειρήσεων, ορισμένες από τις οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αξιοποιήσει ευκαιρίες σε επιμέρους αγορές και προϊόντα, με αποτέλεσμα η διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών κατά προϊόν και προορισμό να είναι τέτοια ώστε αυτές να επηρεάζονται λιγότερο – σε σύγκριση με τις εξαγωγές των άλλων χωρών της ΕΕ – από την επιβράδυνση της δραστηριότητας στην παγκόσμια οικονομία και κυρίως στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Από την ανάλυση των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος κατά ομάδα χωρών προορισμού¹ προκύπτει ότι η αύξηση των εξαγωγών συνδέεται με την τάση αναδιάρθρωσης του γεωγραφικού προορισμού των ελληνικών εξαγωγών, η οποία παρατηρείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, και με τις εξελίξεις στις “νέες” (για τα ελληνικά προϊόντα) αγορές. Οι τελευταίες περιλαμβάνουν τις βαλκανικές χώρες και τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και της Κεντρικής Ευρώπης, όπου η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας δεν ήταν τόσο έντονη όσο στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές προς τις βαλκανικές χώρες συνέχισαν να αυξάνονται με ταχύ ρυθμό το 2001, ενώ ικανοποιητική ήταν και η πορεία των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και της Κεντρικής Ευρώπης. Αντίθετα, σημαντική μείωση παρατηρείται στις εξαγωγές προς τις χώρες του ΟΟΣΑ. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν να περιοριστεί το μερίδιο των εξαγωγών που κατευθύνονται στις χώρες της ΕΕ από 51,5%

1 Τα αναλυτικά στοιχεία κατά χώρα και κατά προϊόν δεν καλύπτουν το σύνολο των εισπράξεων από εξαγωγές και της δαπάνης για εισαγωγές, δεδομένου ότι κατά τη συλλογή των πρωτογενών πληροφοριών από τις τράπεζες δεν αναφέρεται πάντοτε ο κωδικός της χώρας ή του προϊόντος. Επομένως, η αξιολόγηση των σχετικών στοιχείων είναι προτιμότερο να στηρίζεται στις εκατοστιαίες συμμετοχές και τα ποσοστά μεταβολής και όχι στα απόλυτα μεγέθη.

το 2000 σε 49,1% το 2001 (στη ζώνη του ευρώ: από 37,2% σε 34,9%) και συνολικά εκείνων που κατευθύνονται στις χώρες του ΟΟΣΑ από 86,1% σε 82,4%. Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό των εξαγωγών προς τις χώρες της Βαλκανικής, της πρώην ΕΣΣΔ και

Π Ι Ν Α Κ Α Σ ΙΧ.2
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

A. Εκατοστιαία συμμετοχή κάθε περιοχής στο σύνολο των εξαγωγικών εισπράξεων

	1999	2000	2001*
ΟΟΣΑ ¹	83,1	86,1	82,4
Ευρωπαϊκή Ένωση	55,9	51,5	49,1
Ζώνη του ευρώ	43,7	37,2	34,9
ΗΠΑ ²	19,0	26,2	27,3
Βαλκανικές χώρες ³	3,0	3,4	5,2
Κεντρική Ευρώπη και πρώην ΕΣΣΔ ⁴	1,8	1,7	2,5
Μέση Ανατολή και Μεσόγειος ⁵	10,4	7,0	7,2
Άλλες χώρες	1,7	1,9	2,6
Σύνολο	100,0	100,0	100,0

B. Εκατοστιαία συμμετοχή κάθε περιοχής στο σύνολο της εισαγωγικής δαπάνης

	1999	2000	2001*
ΟΟΣΑ ¹	87,9	85,4	83,2
Ευρωπαϊκή Ένωση	60,7	58,2	61,8
Ζώνη του ευρώ	49,2	47,4	51,4
ΗΠΑ ²	12,7	18,8	13,9
Βαλκανικές χώρες ³	1,4	1,3	1,5
Κεντρική Ευρώπη και πρώην ΕΣΣΔ ⁴	2,4	3,6	5,3
Μέση Ανατολή και Μεσόγειος ⁵	2,7	3,8	3,7
Άλλες χώρες	5,6	5,9	6,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0

1 Είκοσι τέσσερις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ εκτός Μεξικού, Ν. Κορέας, Τσεχίας, Πολωνίας και Ουγγαρίας.

2 Για την αξιοπιστία των στοιχείων που αφορούν τις ΗΠΑ (τουλάχιστον ως προς τις εξαγωγές), βλ. υποσημείωση 1 στη σελίδα αυτή.

3 Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Σλοβενία, Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ και Νέα Γιουγκοσλαβία).

4 Πολωνία, Ουγγαρία Τσεχία, Σλοβακία και χώρες πρώην ΕΣΣΔ.

5 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο (Κύπρος και Μάλτα).

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

της Κεντρικής Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου διευρύνθηκε από 12,1% σε 14,9%.¹

1 Το πραγματικό ποσοστό των εξαγωγών που κατευθύνονται προς όλες αυτές τις χώρες φαίνεται ότι υποεκτιμάται με βάση τα στοιχεία των τραπεζών — με αντίστοιχη υπερεκτίμηση των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ — δεδομένου ότι, κατά τη συλλογή των αρχικών πληροφοριών που αφορούν κάθε συναλλαγή, δημιουργείται ορισμένες φορές σύγχυση μεταξύ του νομίματος της συναλλαγής αφενός και της χώρας προορισμού αφετέρου, με αποτέλεσμα να δηλώνονται ως χώρα προορισμού οι ΗΠΑ για συναλλαγές που αφορούν μεν τις χώρες αυτές, αλλά έχουν διακανονιστεί σε δολάρια. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι με βάση τα (προσωρινά) στοιχεία της ΕΣΥΕ, για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2001, το μερίδιο των εξαγωγών που κατευθύνονται στις χώρες του ΟΟΣΑ διαμορφώθηκε στο 63% περίπου και ειδικότερα το μερίδιο των ΗΠΑ έφθασε το 5% την ίδια περίοδο. Το ποσοστό των εξαγωγών προς τις χώρες της Βαλκανικής, της πρώην ΕΣΣΔ, της Κεντρικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής διαμορφώθηκε στο 30% περίπου. Πάντως, οι τάσεις που χαρακτηρίζουν τη σύνθεση των εξαγωγών κατά γεωγραφικό προορισμό επιβεβαιώνονται και από τις δύο πηγές στοιχείων.

Όσον αφορά τη σύνθεση των εξαγωγών (εκτός καυσίων) κατά κατηγορία προϊόντων, σύμφωνα πάντοτε με τα αναλυτικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στην αύξηση των εισπράξεων από εξαγωγές (εκτός καυσίων) συνέβαλαν κυρίως οι εξαγω-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Χ.3
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

A. Εξαγωγικές εισπράξεις

	Εκατοστιαία συμμετοχή κάθε κατηγορίας προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγικών εισπράξεων			Εκατοστιαία μεταβολή		Εκατοστιαία συμμετοχή στην αύξηση των συνολικών εξαγωγικών εισπράξεων	
	1999	2000	2001*	00/99	01/00	00/99	01/00
Τρόφιμα, ποτά, καπνός	34,2	27,5	29,3	-7,8	15,4	-18,2	49,9
Καταναλωτικά αγαθά (μη διαρκή)	31,9	35,3	34,5	26,7	6,2	58,1	25,6
Καταναλωτικά αγαθά (διαρκή)	5,9	5,3	8,0	3,3	62,7	1,3	39,3
Πρώτες ύλες και ημικατεργασμένα προϊόντα	23,3	28,0	25,4	37,9	-1,7	60,3	-5,7
Κεφαλαιακά αγαθά	4,0	3,4	2,6	-1,1	-17,5	-0,3	-7,1
Λοιπά αγαθά	0,7	0,5	0,2	-20,3	-43,4	-0,9	-2,4
Σύνολο	100,0	100,0	100,0			100,0	100,0

B. Εισαγωγική δαπάνη

	Εκατοστιαία συμμετοχή κάθε κατηγορίας προϊόντων στο σύνολο της εισαγωγικής δαπάνης			Εκατοστιαία μεταβολή		Εκατοστιαία συμμετοχή στην αύξηση της συνολικής εισαγωγικής δαπάνης	
	1999	2000	2001*	00/99	01/00	00/99	01/00
Τρόφιμα, ποτά, καπνός	16,4	15,1	14,8	11,6	6,5	9,1	10,8
Καταναλωτικά αγαθά (μη διαρκή)	28,6	27,8	29,7	17,7	16,3	24,1	50,2
Καταναλωτικά αγαθά (διαρκή)	8,4	8,5	8,6	22,9	9,6	9,2	9,0
Πρώτες ύλες και ημικατεργασμένα προϊόντα	13,2	14,0	13,8	29,1	7,5	18,3	11,6
Κεφαλαιακά αγαθά	15,3	15,0	14,5	18,4	5,2	13,5	8,7
Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και εξαρτήματά τους	2,7	3,0	3,1	34,2	14,1	4,4	4,6
Ενσύρματη και κινητή τηλεφωνία	2,2	2,9	2,5	61,9	-7,6	6,5	-2,5
Επιβατικά αυτοκίνητα	11,9	12,9	12,0	30,9	1,2	17,6	1,8
Λοιπά αγαθά	1,3	0,6	1,1	-43,1	82,1	-2,8	5,8
Σύνολο	100,0	100,0	100,0			100,0	100,0

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

γές αγαθών της κατηγορίας “τρόφιμα-ποτά-καπνός” (ειδικότερα του καπνού) και της κατηγορίας “διαρκή καταναλωτικά αγαθά” και –σε μικρότερο βαθμό– οι εξαγωγές της κατηγορίας “μη διαρκή καταναλωτική αγαθά”. Ιδιαίτερα σημαντική συμβολή στην αύξηση των εξαγωγών διαρκών καταναλωτικών αγαθών –στο επίπεδο της αναλυτικό-

τερης διψήφιας ταξινόμησης με βάση τους Κωδικούς Συνδυασμένης Ονοματολογίας (ΚΣΟ) – είχε η ομάδα “μηχανές-συσσκευές, τηλεοράσεις, βίντεο, μέρη και εξαρτήματα αυτών”, στην οποία συμπεριλαμβάνονται ο εξοπλισμός ενσύρματης και κινητής τηλεφωνίας (ιδιαίτερα οι εγκαταστάσεις δικτύων κινητής τηλεφωνίας). Μεταξύ των μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών, αξιοπρόσεκτη συμβολή στην αύξηση των εξαγωγών είχαν ορισμένες ομάδες προϊόντων που περιλαμβάνουν ενδύματα, φαρμακευτικά προϊόντα,¹ πλαστικές ύλες και είδη. Συνεπώς, σημαντική συμβολή στην άνοδο των εξαγωγών είχαν και αρκετές κατηγορίες προϊόντων που δεν αποτελούν παραδοσιακά εξαγωγίμα προϊόντα.²

Από την ανάλυση των στοιχείων της δαπάνης για εισαγωγές κατά ομάδες προϊόντων παρατηρούμε ότι τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης το 2001 εμφανίζουν οι εισαγωγές της κατηγορίας “μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά”, η οποία συνέβαλε κατά το ήμισυ στη συνολική άνοδο της εισαγωγικής δαπάνης, και της κατηγορίας “ηλεκτρονικοί υπολογιστές και εξαρτήματα”, η οποία είχε παρουσιάσει πολύ υψηλό ρυθμό ανόδου και το προηγούμενο έτος. Οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών, διαρκών και μη, καθώς και της κατηγορίας “τρόφιμα, ποτά, καπνός”, αντιπροσωπεύουν σχεδόν τα δύο τρίτα της συνολικής αύξησης των εισαγωγών, εξέλιξη η οποία συνδέεται με το σχετικά υψηλό ρυθμό ανόδου του διαθέσιμου εισοδήματος και των διαθέσιμων πόρων (δανειακών και μη) των νοικοκυριών. Αντίθετα, μειώθηκαν οι εισαγωγές προϊόντων σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, ενώ ελαφρά μείωση εμφάνισε και η δαπάνη για εισαγωγές επιβατικών αυτοκινήτων (όπως ήταν αναμενόμενο μετά τη μεγάλη αύξησή της το 2000).

Στο ίδιο διάστημα, οι μεταβολές όσον αφορά τις χώρες προέλευσης των εισαγωγών είναι μικρότερης έκτασης από εκείνες που αφορούν τις χώρες προορισμού των εξαγωγών. Ειδικότερα, καταγράφηκε αύξηση του μεριδίου στις εισαγωγές κυρίως των χωρών της ΕΕ, αλλά και των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ και της Κεντρικής Ευρώπης.³

1.3 Ισοζύγιο υπηρεσιών

Το 2001, το ισοζύγιο υπηρεσιών εμφάνισε πλεόνασμα 8.804 εκατ. ευρώ, αυξημένο κατά 93 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Το πλεόνασμα αυτό αντιστοιχούσε σε ελαφρά υψηλότερο ποσοστό του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (41,3%

1 Εδώ αντανακλάται το φαινόμενο των τελευταίων ετών σύμφωνα με το οποίο οι φαρμακευτικές εταιρίες και οι αποθήκες φαρμάκων προβαίνουν σε αυξημένες εισαγωγές με στόχο την επανεξαγωγή (λόγω συμφερούσων τιμών), με αποτέλεσμα συχνά να υπάρχει έλλειψη ορισμένων σκευασμάτων στην εγχώρια αγορά.

2 Η σύγκριση της ανάλυσης των στοιχείων της ΕΣΥΕ κατά προϊόν με εκείνη της Τράπεζας της Ελλάδος δεν είναι άμεσα εφικτή λόγω έλλειψης επαρκούς πληροφόρησης για τα επιμέρους προϊόντα που περιλαμβάνονται στις διάφορες κατηγορίες. Πάντως, με βάση τα διαθέσιμα αναλυτικά στοιχεία της ΕΣΥΕ για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, οι εξελίξεις ήταν σχετικά πιο ευνοϊκές (δηλ. ήταν μικρότερη η μείωση) για τις κατηγορίες “τρόφιμα, ποτά, καπνός” και “βιομηχανικά καταναλωτικά”.

3 Αντίθετα, εμφανίζεται σημαντική κάμψη του μεριδίου των εισαγωγών από τις ΗΠΑ, η οποία όμως πρέπει να αποδοθεί στη μείωση της δαπάνης για εισαγωγές καυσίμων, σε συνδυασμό με τις ατέλειες στη συλλογή των πρωτογενών στοιχείων (βλ. την υποσημείωση 1 στη σελ. 240). Αναφέρεται ενδεικτικά ότι, με βάση τα (προσωρινά) στοιχεία της ΕΣΥΕ για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2001, το ποσοστό συμμετοχής των χωρών της ΕΕ εμφανίζεται να έχει μειωθεί σε 53,8%, έναντι 58,2% την ίδια περίοδο του 2000.

έναντι 39,7%). Η αύξηση του πλεονάσματος αυτού οφείλεται κυρίως στην άνοδο των καθαρών εισπράξεων από τουριστικές υπηρεσίες και δευτερευόντως στη μείωση των καθαρών πληρωμών για λοιπές υπηρεσίες. Αντίθετα, οι καθαρές εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες μειώθηκαν σημαντικά.

Πιο συγκεκριμένα, οι ακαθάριστες εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες παρουσίασαν μικρή αύξηση (1,9%) έναντι του 2000, φθάνοντας στα 10.248 εκατ. ευρώ. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου οι εισπράξεις αυτές είχαν αυξηθεί κατά 7,5%, ενώ μειώθηκαν κατά το πεντάμηνο Αυγούστου-Δεκεμβρίου. Μετά τις 11 Σεπτεμβρίου, στη μείωση αυτή εκτιμάται ότι εν μέρει συνέβαλε και το κλίμα

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Χ.4
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
(Σε εκατ. ευρώ)

	1999	2000	2001*	Εκατοστιαία μεταβολή	
				2000/1999	2001/2000
Εισπράξεις	15.576	20.977	21.744	34,7	3,7
Τουρισμός	8.296	10.061	10.248	21,3	1,9
Μεταφορές	4.872	8.641	9.113	77,4	5,5
Λοιπές υπηρεσίες	2.408	2.275	2.383	-5,5	4,7
Πληρωμές	8.729	12.266	12.940	40,5	5,5
Τουρισμός	3.761	4.949	4.665	31,6	-5,7
Μεταφορές	2.266	4.458	5.351	96,8	20,0
Λοιπές υπηρεσίες	2.703	2.859	2.924	5,8	2,3
Καθαρές εισπράξεις	6.847	8.711	8.804	27,2	1,1
Τουρισμός	4.535	5.112	5.583	12,7	9,2
Μεταφορές	2.606	4.182	3.762	60,5	-10,0
Λοιπές υπηρεσίες	-295	-584	-541	98,0	-7,2

* Προσωρινά στοιχεία
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

που δημιουργήθηκε λόγω της τρομοκρατικής επίθεσης στις ΗΠΑ. Φαίνεται πάντως ότι, σε γενικές γραμμές, οι επιπτώσεις των γεγονότων στην ταξιδιωτική κίνηση προς την Ελλάδα δεν ήταν τόσο έντονες όσο προς άλλες χώρες (αν και ήταν εμφανείς π.χ. στην περίπτωση ορισμένων ξενοδοχειακών μονάδων της Αττικής).¹

Αν και δεν υπάρχουν πρόσφατα επίσημα στοιχεία για τις διανυκτερεύσεις και τις αφίξεις αλλοδαπών στη διάρκεια της τουριστικής περιόδου του 2001, εκτιμάται ότι για το σύνολο της χώρας υπήρξε μικρή αύξηση των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων. Σημειώθηκαν όμως σημαντικές διαφορές στα δεδομένα αυτά μεταξύ των διαφόρων

1 Με βάση τις τελευταίες εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, οι αφίξεις τουριστών στις χώρες της Ευρώπης το τετράμηνο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 2001, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, μειώθηκαν κατά 6,2% και για το σύνολο του κόσμου κατά 10,9%, ενώ οι εισπράξεις ταξιδιωτικού συναλλάγματος για την Ελλάδα την ίδια περίοδο ήταν χαμηλότερες μόνο κατά 3,6%.

περιφερειών της χώρας,¹ ενώ οι τιμές των τουριστικών υπηρεσιών παρέμειναν στα επίπεδα του 2000, εφόσον οι αρχικά εξαγγελθείσες αυξήσεις των τιμών των ξενοδοχειακών υπηρεσιών αντισταθμίστηκαν από μεταγενέστερες εκπτώσεις. Παράλληλα, οι πλη-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ ΙΧ.5
ΙΣΟΖΥΓΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ, ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ
(Σε εκατ. ευρώ)

	1999	2000	2001*
Ισοζύγιο υπηρεσιών	6.846,5	8.711,1	8.803,9
Εισπράξεις	15.575,5	20.977,0	21.744,1
Ταξιδιωτικό	8.296,2	10.061,2	10.248,1
Μεταφορές	4.871,5	8.640,6	9.113,3
Λοιπές υπηρεσίες	2.407,8	2.275,2	2.382,7
Πληρωμές	8.729,0	12.266,0	12.940,1
Ταξιδιωτικό	3.760,8	4.948,9	4.665,1
Μεταφορές	2.265,5	4.458,3	5.351,0
Λοιπές υπηρεσίες	2.702,6	2.858,8	2.924,1
Ισοζύγιο εισοδημάτων	-626,5	-955,3	-1.981,3
Εισπράξεις	2.414,1	3.039,1	2.100,3
Αμοιβές, μισθοί	576,5	631,0	606,3
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	1.837,6	2.408,3	1.494,0
Πληρωμές	3.040,6	3.994,3	4.081,6
Αμοιβές, μισθοί	231,2	272,0	280,9
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	2.809,4	3.722,4	3.800,8
Ισοζύγιο μεταβιβάσεων	5.868,2	5.800,1	6.408,2
Εισπράξεις	6.795,2	6.767,3	7.718,6
Γενική κυβέρνηση (μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.250,1	3.972,1	4.694,5
Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα κ.λπ.)	2.545,1	2.795,2	3.024,2
Πληρωμές	927,0	967,2	1.310,5
Γενική κυβέρνηση	190,1	208,5	504,2
Λοιποί τομείς	736,9	758,8	806,3

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

ρωμές για τουριστικές υπηρεσίες μειώνονταν σχεδόν όλους τους μήνες του 2001, με αποτέλεσμα να σημειώσουν κάμψη κατά 5,7% σε ετήσια βάση (4.665 εκατ. ευρώ το 2001

1 Συγκεκριμένα, με βάση τα προσωρινά στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας για το σύνολο των αερολιμένων της χώρας, οι αφίξεις από το εξωτερικό (αλλοδαπών και ημεδαπών αδιακρίτως) στη διάρκεια του 2001 ανήλθαν σε 12,2 εκατ. επιβάτες, έναντι 11,8 εκατ. το 2000, σημειώνοντας έτσι αύξηση κατά 3,6%. Παράλληλα όμως, εκτιμάται ότι το ποσοστό αύξησης των αφίξεων αλλοδαπών κυμάνθηκε γύρω στο 2%, δεδομένου ότι στις συνολικές αφίξεις συμπεριλαμβάνονται και οι Έλληνες επιβάτες, των οποίων η συμμετοχή ήταν αυξημένη. Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των περιφερειών, από τα αναλυτικά στοιχεία προκύπτει ότι οι περιφέρειες των νησιών του Β. Αιγαίου και των Δωδεκανήσων εμφάνισαν τα υψηλότερα ποσοστά αύξησης (11,9% και 7,5% αντίστοιχα).

έναντι 4.949 εκατ. ευρώ το 2000). Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την άνοδο των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες κατά 471 εκατ. ευρώ, η οποία υπεραντιστάθμισε τη μείωση (420 εκατ. ευρώ) των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες.

Οι ακαθάριστες εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες αυξήθηκαν μόνο κατά 5,5%, ενώ οι αντίστοιχες πληρωμές αυξήθηκαν με πολύ ταχύτερο ρυθμό (20%). Η σημαντική επιβράδυνση της άνοδου των εισπράξεων συνδέεται με την ύφεση στο διεθνές εμπόριο, η οποία επηρέασε αρνητικά τον όγκο των εμπορευμάτων που μεταφέρονται με πλοία, καθώς και με την αύξηση του παγκόσμιου εμπορικού στόλου,¹ η οποία οδήγησε σε κάμψη των ναύλων. Συγκεκριμένα, ο δείκτης BDIY, που αφορά τους ναύλους σε δολάρια και ο οποίος είχε σημειώσει σταδιακή άνοδο σε όλη τη διάρκεια της διετίας 1999-2000 (με αποτέλεσμα στα τέλη του 2000 να κινείται σε επίπεδα υπερδιπλάσια εκείνων του Ιανουαρίου 1999), παρουσίασε έντονη υποχώρηση εντός του 2001 και στο τέλος του έτους διαμορφώθηκε σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα σε σύγκριση με τον Ιανουάριο του 1999.

1.4 Ισοζύγιο εισοδημάτων

Το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων υπερδιπλασιάστηκε το 2001. Η αύξησή του κατά 1.026 εκατ. ευρώ οφείλεται κυρίως στη μεγάλη μείωση των ακαθάριστων εισπράξεων από τόκους, μερίσματα και κέρδη, η οποία συνδέεται κυρίως με τις διεθνείς εξελίξεις στα επιτόκια. Εξάλλου, οι συνολικές πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη εμφάνισαν μικρή άνοδο, δεδομένου ότι –παρά την κάμψη των επιτοκίων– αυξήθηκαν σημαντικά οι τοποθετήσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα. Ειδικότερα οι πληρωμές μόνο για τόκους ανήλθαν σε 3.492 εκατ. ευρώ, από τα οποία 2.003 εκατ. ευρώ αντιπροσωπεύουν πληρωμές για τόκους δανείων της γενικής κυβέρνησης. Στο ισοζύγιο εισοδημάτων συμπεριλαμβάνονται τα κονδύλια των αμοιβών και μισθών των κατοίκων Ελλάδος στο εξωτερικό και των μη κατοίκων στην Ελλάδα, τα οποία είναι πολύ μικρότερα από τα προαναφερθέντα και επομένως δεν καθορίζουν την εξέλιξή του.

1.5 Ισοζύγιο μεταβιβάσεων

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου μεταβιβάσεων το 2001 ήταν υψηλότερο κατά 608 εκατ. ευρώ από ό,τι το 2000, κυρίως λόγω της αύξησης των εισπράξεων και δευτερευό-

¹ Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά τις διακυμάνσεις των αγορών, ο ελληνικών συμφερόντων στόλος όχι μόνο παραμένει στην πρώτη θέση παγκοσμίως αλλά αυξάνεται σε όρους συνολικού μικτού τονάζ (dead weight) και συνολικής καθαρής χωρητικότητας (gross tonnage). Ειδικότερα, σύμφωνα με το Lloyd's Register of Shipping, το ποσοστό συμμετοχής του στόλου ελληνικών συμφερόντων στον παγκόσμιο στόλο είναι 9,6% ως προς τον αριθμό των πλοίων (9,7% το 2000), 16,2% ως προς τη συνολική καθαρή χωρητικότητα (15,3% το 2000) και 18,6% ως προς το συνολικό μικό τονάζ (17,4% το 2000).

ντως λόγω της μείωσης των πληρωμών. Οι αυξημένες εισπράξεις προήλθαν τόσο από τους “λοιπούς τομείς”, στους οποίους περιλαμβάνονται, εκτός των μεταναστευτικών εμβασμάτων, τα έσοδα από τις άδειες κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς, όσο και, κυρίως, από τις καθαρές μεταβιβάσεις (εισπράξεις μείον πληρωμές) από την ΕΕ.

Ειδικότερα, οι καθαρές μεταβιβάσεις (εισπράξεις μείον πληρωμές) από την ΕΕ ανήλθαν σε 4.695 εκατ. ευρώ το 2001, έναντι 3.972 εκατ. ευρώ το 2000, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 18,2% (σύμφωνα με τη στατιστική του ισοζυγίου πληρωμών¹). Η αύξηση αυτή προήλθε κυρίως από την αύξηση των εισροών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ), δεδομένου ότι οι απολήψεις από το Τμήμα Εγγυήσεων του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) παρέμειναν στα επίπεδα του προηγούμενου έτους. Όπως είναι γνωστό, από τον Απρίλιο του 2001 άρχισαν να εισρέουν οι προκαταβολές του Γ' ΚΠΣ,² ενώ από το Δεκέμβριο του ίδιου έτους άρχισε η είσπραξη των πρώτων πληρωμών που αφορούν την υλοποίηση προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ. Παράλληλα, συνεχίζονται οι αποπληρωμές των προγραμμάτων του Β' ΚΠΣ³ και οι εισροές από το ΕΓΤΠΕ/Τμήμα Εγγυήσεων, στο πλαίσιο της τρέχουσας ΚΑΠ.

Το πρώτο τρίμηνο του 2002 οι καθαρές εισροές από την ΕΕ ανέρχονται σε 2.018 εκατ. ευρώ,⁴ έναντι 1.499 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Ένα μέρος των απολήψεων (ακαθάριστες εισπράξεις) στην περίοδο αυτή προέρχεται από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ, ενώ το υπόλοιπο προέρχεται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής και αφορά κυρίως υλοποίηση προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ και δευτερευόντως αποπληρωμές του Β' ΚΠΣ⁵ (βλ. το Πλαίσιο ΙΧ.2 για περαιτέρω ανάλυση).

1 Επισημαίνεται ότι τυχόν αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος, όπως τα τελευταία εμφανίζονται στη στατιστική του ισοζυγίου πληρωμών, οφείλονται στο ότι τα πρώτα εκφράζονται σε δημοσιονομική βάση και τα δεύτερα σε ταμειακή βάση.

2 Υπενθυμίζεται ότι ο τρόπος πληρωμής των προκαταβολών των προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ καθορίζεται από τον Κανονισμό 1260/99 του Συμβουλίου για τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Σύμφωνα με το Άρθρο 92 του εν λόγω κανονισμού, κατά την πρώτη ανάληψη υποχρέωσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταβάλλει ως “πληρωμή έναντι” (προκαταβολή) το 7% της συνολικής κοινοτικής συμμετοχής, η οποία, ανάλογα με τα διαθέσιμα του κοινοτικού προϋπολογισμού, χορηγείται τμηματικά κατά τα δύο πρώτα έτη της προγραμματικής περιόδου (στη συγκεκριμένη περίπτωση, 3,5% το 2000 και 3,5% το 2001). Επειδή οι σχετικές εγκρίσεις των προγραμμάτων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή δόθηκαν μόλις το Φεβρουάριο του 2001, η είσπραξη των προκαταβολών αυτών πραγματοποιήθηκε εντός του 2001.

3 Στο διάστημα 1994-2001 η Ελλάδα εισέπραξε από τον προϋπολογισμό της ΕΕ το 95% περίπου των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων που προέβλεπε το Β' ΚΠΣ. Υπολείπονται 1,4 δισεκ. ευρώ, από τα οποία 700 εκατ. αναμένονται εντός του 2002.

4 Προσωρινά στοιχεία.

5 Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τις ισχύουσες διαδικασίες διακίνησης των κοινοτικών πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων, τα ποσά τα οποία καταβάλλονται στους τελικούς δικαιούχους “απολογίζονται” τρεις φορές το χρόνο. Το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών αποστέλλει τις σχετικές αιτήσεις στην ΕΕ και εντός δύο μηνών περίπου από την αποστολή των αιτήσεων εισρέουν οι κοινοτικοί πόροι. Επομένως, μπορεί να μεσολαβήσουν αρκετοί μήνες από την εμφάνιση των ποσών αυτών στις εκταμιεύσεις του ΠΔΕ μέχρις ότου καταγραφεί αντίστοιχη εισροή κοινοτικών πόρων.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΧ.2**Το Γ' ΚΠΣ και η προοπτική των εισροών στην Ελλάδα από τον προϋπολογισμό της ΕΕ**

Οι “καθαρές” μεταβιβάσεις στην Ελλάδα από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ και του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (4,0% και 28,1% αντίστοιχα κατά μέσο όρο τη δεκαετία 1991-2000).

Το 2001 οι καθαρές μεταβιβάσεις κάλυψαν το 22% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και ανήλθαν στο 3,6% του ΑΕΠ (βλ. τον πρώτο πίνακα του Πλαισίου). Το 45% περίπου των εισροών προέρχεται σήμερα από το Τμήμα Εγγυήσεων του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), με βάση τις ρυθμίσεις της Κοινής Αγρο-

**ΚΑΘΑΡΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ
ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ***

Έτη	Καθαρές εισροές ¹ (εκατ. ευρώ)	Ως ποσοστό του ΑΕΠ ²	Ως ποσοστό του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου*
1991	3.255	4,5	32,8
1992	3.126	4,1	29,2
1993	3.476	4,3	32,5
1994	3.638	4,3	31,8
1995	3.839	4,2	29,0
1996	4.036	4,1	27,5
1997	4.087	3,8	25,3
1998	4.327	4,0	29,2
1999	4.250	3,6	25,2
2000	3.972	3,2	18,1
2001	4.695	3,6	22,0

1 Εισπράξεις από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό μείον πληρωμές προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό.

2 Με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, Μαρτίου 2002.

* Υπενθυμίζεται ότι τυχόν αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος και των στοιχείων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών οφείλονται κυρίως στη διαφορετική βάση υπολογισμού τους (ταμειακή και δημοσιονομική αντίστοιχα).

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

τικής Πολιτικής (ΚΑΠ), και το υπόλοιπο κυρίως από τα Διαρθρωτικά Ταμεία: ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ/Τμήμα Προσανατολισμού και το Ταμείο Συνοχής. Από το 1988, οι εισροές από τα Διαρθρωτικά Ταμεία εντάχθηκαν στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ).

Με βάση τους διαθέσιμους κοινοτικούς πόρους των πακέτων Delors I και II, διαμορφώθηκαν το Α' και το Β' ΚΠΣ για την Ελλάδα, τα οποία κάλυψαν αντίστοιχα τις περιόδους 1988-1993 και 1994-1999.

Τον Ιούλιο του 1997, λίγο μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με το έγγραφο Agenda 2000, υπέβαλε, μεταξύ άλλων, προτάσεις για τις δημοσιονομικές προοπτικές της ΕΕ για την περίοδο 2000-2006, λαμβάνοντας υπόψη και την επικείμενη διεύρυνση της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου (24-25 Μαρτίου 1999) →

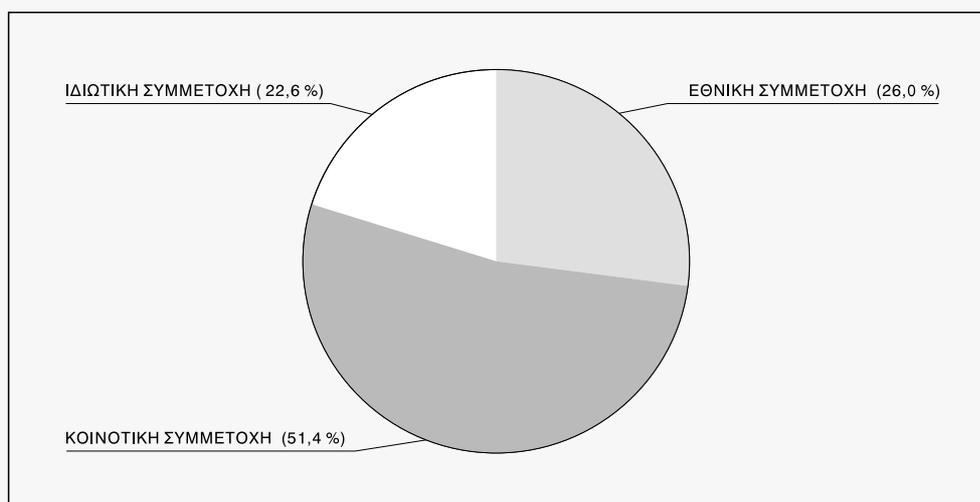
→ ενέκρινε το νέο “πακέτο”, το οποίο εξασφαλίζει για την περίοδο 2000-2006 σημαντικούς πόρους για τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της ΕΕ. Με βάση το ελληνικό “Σχέδιο Ανάπτυξης”, καταρτίστηκε το Γ’ ΚΠΣ για την Ελλάδα, το οποίο φυσικά αφορά την περίοδο 2000-2006.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ Γ’ ΚΠΣ (2000-2006)¹

	Δισεκ. ευρώ	Ποσοστό %
Εθνική συμμετοχή	13,2	26,0
Κοινοτική συμμετοχή	26,0	51,4
Ιδιωτική συμμετοχή	11,5	22,6
Συνολικό κόστος	50,7	100,0
(Δάνεια ΕΤΕπ)	(3,8)	

¹ Περιλαμβάνονται τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής. Δεν περιλαμβάνονται οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.
Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ Γ’ ΚΠΣ (2000 - 2006)¹

¹ Περιλαμβάνονται τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής. Δεν περιλαμβάνονται οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

Το συνολικό κόστος των έργων και προγραμμάτων του Γ’ ΚΠΣ για ολόκληρη την περίοδο ανέρχεται σε 50,7 δισεκ. ευρώ, συμπεριλαμβανομένων και 6,4 δισεκ. ευρώ του Ταμείου Συνοχής.¹ Από αυτά, η εθνική δημόσια συμμετοχή καλύπτει τα 13,2 δισεκ. ευρώ, η κοινοτική συμμετοχή άλλα 26 δισεκ. ευρώ και ο ιδιωτικός τομέας τα υπόλοιπα 11,5 δισεκ. ευρώ (βλ. το →

¹ Δεν περιλαμβάνονται τα προγράμματα των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών.

→ δεύτερο πίνακα και το πρώτο διάγραμμα του Πλαισίου). Το μέσο ποσοστό συμμετοχής των Διαρθρωτικών Ταμείων στο σύνολο της δημόσιας δαπάνης (εθνικής και κοινοτικής) για τα έργα και τα προγράμματα ανέρχεται στο 67%, ενώ το ποσοστό συμμετοχής του Ταμείου Συνοχής στη χρηματοδότηση των επενδύσεων που υποστηρίζονται από αυτό διαμορφώνεται στο 60%. Μέρος της εθνικής συμμετοχής είναι δυνατόν να καλυφθεί με προσφυγή σε δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και στα υπόλοιπα δανειοδοτικά μέσα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα δάνεια της ΕΤΕπ μπορούν ανέλθουν μέχρι το ποσό των 3,8 δισεκ ευρώ.

Το 68% της συνδρομής των διαρθρωτικών ταμείων αντλείται από το ΕΤΠΑ και αφορά τη χρηματοδότηση έργων υποδομής, το 20% από το ΕΚΤ και αφορά την αναβάθμιση του ανθρώπινου

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ¹ ΣΤΟ Γ' ΚΠΣ (2000-2006) ΚΑΤΑ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑΜΕΙΟ
(Σε δισεκ. ευρώ)

Έτη	Σύνολο	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	ΕΓΤΠΕ-Π	ΧΜΠΑ
2000	3,1	2,1	0,6	0,3	0,02
2001	3,1	2,1	0,6	0,3	0,03
2002	3,2	2,2	0,6	0,3	0,03
2003	3,2	2,2	0,6	0,3	0,03
2004	2,9	2,0	0,6	0,3	0,03
2005	2,9	2,0	0,6	0,3	0,03
2006	3,0	2,1	0,6	0,3	0,03
2000-2006	21,3	14,6	4,2	2,3	0,21
Εκατοστιαία συμμετοχή	100,0	68,5	19,9	10,6	1,0

1 Δεν περιλαμβάνονται το Ταμείο Συνοχής, οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και ποσά που αποτελούν αποθεματικά.

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

κεφαλαίου και την ενίσχυση της απασχόλησης και το 11% από το Τμήμα Προσανατολισμού του ΕΓΤΠΕ και αναμένεται να συμβάλει στην αναβάθμιση του αγροτικού τομέα (βλ. τον τρίτο πίνακα).

Η προβλεπόμενη διαχρονική εξέλιξη των εισροών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία ανέρχεται σε 3 δισεκ. ευρώ περίπου το χρόνο (βλ. τον τρίτο πίνακα). Επιπλέον, θα πρέπει να συνυπολογιστούν και οι ετήσιες εισροές από το Ταμείο Συνοχής, οι οποίες για το σύνολο της υπό ανάλυση επταετίας ανέρχονται σε 3,3 δισεκ ευρώ. Παράλληλα με τις εισροές από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, θα συνεχιστούν οι εισροές από το Τμήμα Εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ, καθώς η ΚΑΠ παραμένει η σημαντικότερη κατηγορία δαπανών του Κοινοτικού Προϋπολογισμού και στην περίοδο 2000-2006. Σύμφωνα με τις νέες κατευθύνσεις της ΚΑΠ,¹ οι εισροές αυτές θα κινηθούν περίπου στα σημερινά επίπεδα, εξασφαλίζοντας ετησίως ένα ποσό της τάξεως των 2,6-2,7 δισεκ. ευρώ.² →

1 Το Συμβούλιο του Βερολίνου επικύρωσε σε γενικές γραμμές τη συμφωνία των Υπουργών Γεωργίας το Μάρτιο του 1999 για τις κατευθύνσεις της αναθεωρημένης ΚΑΠ.

2 Το ακριβές ποσό δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί με βεβαιότητα, επειδή εξαρτάται μεταξύ άλλων από τις τιμές των γεωργικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές, την ισοτιμία ευρώ/δολαρίου και το ύψος και τη σύνθεση της ελληνικής γεωργικής παραγωγής.

→ Έτσι, λαμβανομένων υπόψη και των πληρωμών της Ελλάδος στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό, προκύπτει για τα επόμενα χρόνια μια καθαρή εισροή πόρων, της τάξεως των 5 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο ετησίως. Για την περίοδο πέραν του 2006 δεν υπάρχουν επίσημες προβλέψεις. Για την εκτίμηση όμως των δημοσιονομικών επιπτώσεων που θα έχει η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ελλάδα και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ, σημαντικοί παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι ο βαθμός σύγκλισης του ελληνικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ προς το μέσο όρο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στη διευρυμένη ΕΕ και η κατεύθυνση των μεταρρυθμίσεων αφενός της ΚΑΠ και αφετέρου της διαρθρωτικής πολιτικής της ΕΕ.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ IX.6
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

	Σε εκατ. ευρώ		
	1999	2000	2001*
Ισοζύγιο χρημ/κών συναλλαγών (I+II+III+IV)	4.748,1	8.906,3	6.934,8
I. Άμεσες επενδύσεις	9,2	-1.116,2	1.087,6
Κατοίκων στο εξωτερικό	-518,0	-2.319,0	-688,5
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	527,2	1.202,8	1.776,1
II. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	5.706,0	9.107,6	9.464,8
Απαιτήσεις	-426,9	-933,0	-514,7
Υποχρεώσεις	6.130,9	10.040,5	9.979,5
III. Λοιπές επενδύσεις	-518,2	-4.856,8	-9.794,6
Απαιτήσεις	-4.457,1	-1.060,6	-1.467,0
Υποχρεώσεις	3.938,9	-3.796,2	-8.327,6
(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	604,3	-437,7	-2.809,7
IV. Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων	-448,9	5.771,7	6.177,0
Τακτοποιητέα στοιχεία	52,3	-534,8	1.133,9

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

2. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

2.1 Εισαγωγή

Η συμμετοχή της χώρας στη ζώνη του ευρώ έχει επηρεάσει θετικά τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές, εφόσον παρέχει συνθήκες σταθερότητας οι οποίες ευνοούν την απρόσκοπτη διακίνηση κεφαλαίων από και προς τη χώρα. Έτσι, παρά την ύφεση η οποία επικράτησε στη διεθνή αγορά το 2001 και παρά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, η εισροή κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις συνέχισε να παρουσιάζει ανοδική τάση. Παράλληλα, η εισροή κεφαλαίων για την αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων από μη κατοίκους παρέμεινε στα υψηλά επίπεδα του 2000, παρά τη σταδιακή μείωση της διαφοράς επιτοκίων μεταξύ των ομολόγων αυτών και των αντίστοιχων τίτλων των υπόλοιπων χωρών της ζώνης του ευρώ. Πιο

συγκεκριμένα, οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές, δηλαδή το άθροισμα των άμεσων επενδύσεων, των επενδύσεων χαρτοφυλακίου και των “λοιπών” επενδύσεων, παρουσίασαν κατά το επισκοπούμενο έτος καθαρή εισροή 758 εκατ. ευρώ, η οποία είναι ουσιαδώς μικρότερη από την καθαρή εισροή ύψους 3.135 εκατ ευρώ το 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στο ότι η καθαρή εισροή επενδύσεων χαρτοφυλακίου και άμεσων επενδύσεων, ύψους 9.465 και 1.088 εκατ. ευρώ αντίστοιχα, αντισταθμίστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη σημαντική καθαρή εκροή κεφαλαίων (ύψους 9.795 εκατ. ευρώ) στην κατηγορία των “λοιπών” επενδύσεων.

2.2 Άμεσες επενδύσεις

Στην κατηγορία των άμεσων επενδύσεων, οι επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα παρουσίασαν σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2000 (2001: 1.776 εκατ. ευρώ,

Π Ι Ν Α Κ Α Σ ΙΧ.7
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ*

	Εκατομμύρια ευρώ	
	2000	2001**
ΟΟΣΑ ¹	1.121 (93,2)	1.678 (94,5)
Ευρωπαϊκή Ένωση	1.054 (87,6)	1.641 (92,4)
Ζώνη του ευρώ	886 (73,7)	1.333 (75,0)
Βαλκανικές χώρες ²	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)
Κεντρική Ευρώπη και πρώην ΕΣΣΔ ³	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)
Μέση Ανατολή και Μεσόγειος ⁴	6 (0,5)	25 (1,4)
Άλλες χώρες	75 (6,3)	73 (4,1)
Σύνολο άμεσων επενδύσεων μη κατοίκων	1.203	1.776

1 Είκοσι τέσσερις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ εκτός Μεξικού, Νοτίου Κορέας, Τσεχίας, Πολωνίας και Ουγγαρίας.

2 Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Σλοβενία, Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ και Νέα Γιουγκοσλαβία).

3 Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία και χώρες πρώην ΕΣΣΔ.

4 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο (Κύπρος και Μάλτα).

* Σε παρένθεση η εκατοστιαία συμμετοχή κάθε περιοχής στο σύνολο των άμεσων επενδύσεων.

** Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

2000: 1.203 εκατ. ευρώ). Παρότι η εισροή ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα εξακολουθεί να κινείται σε χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της ζώνης του

ευρώ, υπάρχουν ενδείξεις ότι ήδη ακολουθεί τροχιά σταδιακής ανάκαμψης, δεδομένου ότι το μέγεθός της υπερτριπλασιάστηκε σε σύγκριση με το 1999. Η βελτίωση αυτή μάλιστα σημειώθηκε παρά τις δυσμενείς εξελίξεις στις διεθνείς αγορές, όπου, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΗΕ, οι διεθνείς εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων το 2001 παρουσίασαν σημαντική πτώση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ ΙΧ.8
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ*

	Εκατομμύρια ευρώ	
	2000	2001**
ΟΟΣΑ ¹	2.065 (89,1)	420 (60,9)
Ευρωπαϊκή Ένωση	1.903 (82,1)	239 (34,6)
Ζώνη του ευρώ	61 (2,6)	104 (15,1)
Βαλκανικές χώρες ²	77 (3,3)	113 (16,3)
Κεντρική Ευρώπη και πρώην ΕΣΣΔ ³	4,0 (0,2)	5 (0,8)
Μέση Ανατολή και Μεσόγειος ⁴	107,0 (4,6)	102 (14,8)
Άλλες χώρες	66 (2,8)	50 (7,2)
Σύνολο άμεσων επενδύσεων κατοίκων	2.319	689

1 Είκοσι τέσσερις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ εκτός Μεξικού, Νοτίου Κορέας, Τσεχίας, Πολωνίας και Ουγγαρίας.

2 Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Σλοβενία, Βοσνία, Κροατία, ΠΓΔΜ και Νέα Γιουγκοσλαβία).

3 Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία και χώρες πρώην ΕΣΣΔ.

4 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο (Κύπρος και Μάλτα).

* Σε παρένθεση η εκατοστιαία συμμετοχή κάθε περιοχής στο σύνολο των άμεσων επενδύσεων.

** Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Από τη γεωγραφική κατανομή των εισροών των άμεσων επενδύσεων προκύπτει ότι η ουσιαδής αύξηση των επενδύσεων μη κατοίκων οφείλεται εξ ολοκλήρου σε εισροές από τις χώρες της ΕΕ, κυρίως της ζώνης του ευρώ. Πιο συγκεκριμένα, από την αναλυτική εξέταση των εισροών αυτών για το 2001 προκύπτει ότι σημαντικό μερίδιο καταλαμβάνουν η μερική εξαγορά του μετοχικού κεφαλαίου της ασφαλιστικής εταιρίας Intramerica από την εταιρία Euraco, ολλανδικών συμφερόντων, η συμμετοχή της εταιρίας Αττικής Denmark στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρίας Παραγωγής Φωταερίου Αττικής και η αγορά νέων μετοχών της εταιρίας κινητής τηλεφωνίας Telestet Hellas από τη Soft Holding για λογαριασμό της μητρικής ιταλικής εταιρίας Telecom s.p.a.

Οι επενδύσεις κατοίκων στο εξωτερικό ανήλθαν σε 689 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση σε σχέση με το 2001 (2.319 εκατ. ευρώ). Από πλευράς γεωγραφικής κατανομής, η μείωση αυτή προήλθε από τον περιορισμό των εκροών προς την ΕΕ, ιδίως προς τις χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ.¹ Αντίθετα, οι ελληνικές επενδύσεις σε βαλκανικές χώρες σχεδόν διπλασιάστηκαν έναντι του 2000. Από τις επενδύσεις αυτές, αξιόλογο μερίδιο αντιπροσωπεύει η ολοκλήρωση της εξαγοράς εταιρίας κινητής τηλεφωνίας της Αλβανίας από την Cosmote, ενώ στις επενδύσεις σε χώρες του ΟΟΣΑ περιλαμβάνεται η αγορά νέων μετοχών της Titan America I.l.c. από την Τιτάν Α.Ε.

2.3 Επενδύσεις χαρτοφυλακίου

Η εισροή κεφαλαίων για επενδύσεις χαρτοφυλακίου ανήλθε σε 9.980 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας οριακή μόνο μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος (10.040 εκατ. ευρώ). Η διατήρησή της σε υψηλά επίπεδα οφείλεται κατά κύριο λόγο στις συνεχιζόμενες αγορές ελληνικών κρατικών ομολόγων (8.054 εκατ. ευρώ, έναντι 8.314 εκατ. ευρώ το 2000), τα οποία εξακολουθούν να συγκεντρώνουν την προτίμηση των ξένων επενδυτών, μολονότι περιορίζεται η διαφορά των επιτοκίων τους έναντι των αντίστοιχων τίτλων των χωρών της ζώνης του ευρώ. Παράλληλα, συνεχίστηκε και το 2001 η αγορά μετοχών από μη κατοίκους, η οποία επίσης κινήθηκε περίπου στα περυσινά επίπεδα (2.052 εκατ. ευρώ, έναντι 1.892 εκατ. ευρώ το 2000). Τέλος, όσον αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου των κατοίκων στο εξωτερικό, η αύξηση των απαιτήσεων είναι αποτέλεσμα της αγοράς μετοχών, ενώ αντίθετα σημειώθηκαν ρευστοποιήσεις ομολόγων. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη μείωση των επιτοκίων διεθνώς.

2.4 Λοιπές επενδύσεις

Η σημαντική καθαρή εκροή στην κατηγορία των “λοιπών” επενδύσεων είναι αποτέλεσμα τόσο της μεγάλης μείωσης των υποχρεώσεων των κατοίκων (κατά 8.328 εκατ. ευρώ) όσο και της αύξησης των απαιτήσεών τους (κατά 1.467 εκατ. ευρώ). Η ουσιαστική μείωση των υποχρεώσεων των κατοίκων προέρχεται κυρίως από τη μείωση των καταθέσεων στην Ελλάδα από μη κατοίκους κατά 7.749 εκατ. ευρώ, αλλά και από την εξόφληση δανείων ύψους 2.544 εκατ. ευρώ. Όσον αφορά τις εξοφλήσεις δανείων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οφείλονται αποκλειστικά στον αρνητικό “καθαρό” εξω-

¹ Υπενθυμίζεται ότι οι εκροές ήταν ιδιαίτερα αυξημένες το 2000. Πράγματι, τον Αύγουστο του 2000 έγινε πλήρης εξαγορά της αγγλικής εταιρίας Coca Cola Beverages από την Ελληνική Εταιρία Εμφιαλώσεως (έναντι τιμήματος 1.685 εκατ. ευρώ), η οποία καταγράφηκε στις άμεσες επενδύσεις ως εκροή. (Είχε προηγηθεί αύξηση του κεφαλαίου της ελληνικής εταιρίας, η οποία καλύφθηκε εξ ολοκλήρου από τους μετόχους της αγγλικής εταιρίας, με αποτέλεσμα να καταγραφεί ισόποση εισροή στις επενδύσεις χαρτοφυλακίου τον ίδιο μήνα. Έτσι, η συναλλαγή αυτή, ενώ δεν μετέβαλε το χρηματοοικονομικό ισοζύγιο, επηρέασε σημαντικά το επίπεδο των δύο επιμέρους μεγεθών το 2000.)

τερικό δανεισμό (νέα δάνεια μείον εξοφλήσεις) της γενικής κυβέρνησης, ύψους 2.810 εκατ. ευρώ.

Όπως έχει επισημανθεί και σε άλλες πρόσφατες εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, σημαντικό μέρος των μεταβολών στην κατηγορία των “λοιπών” επενδύσεων κατά το 2001 αντανακλά την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου λόγω της συμμετοχής της χώρας στη ζώνη του ευρώ από την 1.1.2001. Ειδικότερα, συνδέεται αφενός με τη σταδιακή αποδέσμευση, από την αρχή του τρέχοντος έτους, των ανακαταθέσεων των εμπορικών τραπεζών σε συνάλλαγμα στην Τράπεζα της Ελλάδος και αφετέρου με την υιοθέτηση, από την 1.1.2001, του νέου ορισμού των συναλλαγματικών διαθεσίμων, σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Με βάση το νέο ορισμό, από τα συναλλαγματικά διαθέσιμα εξαιρούνται πλέον οι απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, οι απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και, τέλος, η συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

Λόγω των ανωτέρω εξελίξεων στα ισοζύγια χρηματοοικονομικών και τρεχουσών συναλλαγών, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν σε 7,0 δισεκ. ευρώ στο τέλος Δεκεμβρίου 2001.

3. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ

Η διεθνής επενδυτική θέση της χώρας παρέμεινε αρνητική, αλλά βελτιώθηκε, από -50,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2000 σε -47,1 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2001.¹ Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με τον υψηλό ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας το 2001, είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί σημαντικά η αρνητική επενδυτική θέση της χώρας ως ποσοστό του ΑΕΠ, από 41,8% το 2000 σε 36,1% το 2001. Η εμφανιζόμενη βελτίωση της διεθνούς επενδυτικής θέσης προήλθε κατά κύριο λόγο από την κατηγορία των “λοιπών” επενδύσεων, και ειδικότερα από την αύξηση των απαιτήσεων κατά 5,1 δισεκ. ευρώ και από τη μείωση των αντίστοιχων υποχρεώσεων κατά 5,7 δισεκ. ευρώ. Επισημαίνεται όμως ότι ένα σημαντικό μέρος της μεταβολής στην κατηγορία αυτή οφείλεται στην υιοθέτηση του νέου ορισμού των συναλλαγματικών διαθεσίμων και κατά συνέπεια δεν επηρεάζει τελικά τη διεθνή επενδυτική θέση της χώρας, λόγω της αντίστοιχης μείωσης των συναλλαγματικών διαθεσίμων.

Τέλος, η συμβολή των άμεσων επενδύσεων και των επενδύσεων χαρτοφυλακίου στη μεταβολή της διεθνούς επενδυτικής θέσης υπήρξε οριακή. Αυτό αφορά ιδιαίτερα τις άμεσες επενδύσεις, αφού η μικρή αύξηση των επενδύσεων στο εξωτερικό κατά 0,6 δισεκ. ευρώ σχεδόν εξουδετερώθηκε από την άνοδο των ξένων επενδύσεων κατά 0,5 δισεκ.

¹ Η μεταβολή της διεθνούς επενδυτικής θέσης επηρεάζεται κυρίως από την εξέλιξη των ισοζυγίων τρεχουσών και χρηματοοικονομικών συναλλαγών, αλλά και από άλλους παράγοντες (μεταβολές στη σύνθεση του χαρτοφυλακίου, συναλλαγματικές διαφορές κ.λπ.).

ευρώ. Το γεγονός ότι η αύξηση του αποθέματος των ξένων επενδύσεων ήταν μικρή σε σχέση με την αύξηση της εισροής ξένων επενδύσεων κατά το 2001 αντανακλά σε μεγάλο βαθμό τη μείωση της χρηματιστηριακής αξίας του αποθέματος λόγω της κάμψης των

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Χ.9
ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ
(Σε εκατ. ευρώ)

	1999	2000	2001 ¹
1. Άμεσες επενδύσεις	-11.523	-7.249	-7.100
Κατοίκων στο εξωτερικό	3.793	6.163	6.800
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	15.316	13.412	13.900
2. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	-46.162	-54.657	-55.800
Απαιτήσεις	4.757	4.135	9.100
Υποχρεώσεις	50.919	58.793	64.900
3. Παράγωγα	13	13	15
4. Λοιπές επενδύσεις	6.407	-2.015	8.800
Απαιτήσεις	40.176	37.858	43.000
Υποχρεώσεις	33.769	39.873	34.200
5. Συναλλαγματικά διαθέσιμα²	10.141	13.207	7.031
Καθαρή Διεθνής Επενδυτική Θέση	-41.124	-50.701	-47.054
(ΑΕΠ) ³	(116.389)	(121.413)	(130.436)
Ως % του ΑΕΠ	-35,3	-41,8	-36,1

1 Προσωρινές εκτιμήσεις.

2 Με βάση το νέο ορισμό των συναλλαγματικών διαθέσιμων της ΕΚΤ, δηλαδή χωρίς να περιλαμβάνονται (και για τα τρία έτη):
(α) οι απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ και
(β) οι απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ.
Ειδικά για το 2001, δεν περιλαμβάνεται η συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

3 Με βάση τις ισοτιμίες στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

τιμών των μετοχών το 2001. Στην περίπτωση των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, η αρνητική συμβολή ήταν μεγαλύτερη, δεδομένου ότι οι υποχρεώσεις της χώρας αυξήθηκαν κατά 6,1 δισεκ. ευρώ, ενώ οι απαιτήσεις αυξήθηκαν μόνο κατά 5 δισεκ. ευρώ.

Χ. ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ¹

1. ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

Ο ρυθμός ανόδου της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας επιβραδύνθηκε σημαντικά στο 2,5% το 2001, από 4,7% το 2000. Η οικονομική επιβράδυνση εκδηλώθηκε εν πολλοίς ταυτόχρονα σε όλες τις προηγμένες οικονομίες και στη συνέχεια επηρέασε, σε μικρότερη έκταση, τις αναπτυσσόμενες οικονομίες και τις οικονομίες σε διαδικασία μετάβασης.² Αρνητικά επέδρασαν κυρίως η κάμψη του όγκου των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου στις προηγμένες οικονομίες, καθώς και η ελαφρά υποχώρηση του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου σε σύγκριση με τη μεγάλη άνοδό του το προηγούμενο έτος (-0,2% το 2001, έναντι 12,4% το 2000). Στις προηγμένες οικονομίες μάλιστα, το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασε μείωση το 2001 (-1,3% όσον αφορά τις εξαγωγές και -1,5% όσον αφορά τις εισαγωγές). Από τις υπόλοιπες οικονομίες, οι αναπτυσσόμενες αντιμετώπισαν το 2001 τη μεγαλύτερη επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εξωτερικών τους συναλλαγών.

Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις το 2001 σηματοδεύθηκαν αρνητικά από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, οι οποίες επιβάρυναν την ήδη εύθραυστη κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας. Από το τέλος του 2001 όμως, υπήρξαν ενδείξεις για αντιστροφή του οικονομικού κλίματος. Ο χρόνος και η ταχύτητα της ανάκαμψης για κάθε οικονομία θα εξαρτηθεί από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, αλλά και από το μείγμα της οικονομικής πολιτικής, δηλ. από την κατεύθυνση και την ένταση της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που ασκείται σε καθεμία από αυτές. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εκτιμήσεις του ΔΝΤ πάντως, προβλέπεται για το 2002 επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ στις ΗΠΑ και μικρή επιβράδυνσή του στην ΕΕ, ενώ στην Ιαπωνία το ΑΕΠ θα μειωθεί.

Η μέση διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου, σε όρους δολαρίου, μετά από συνεχή άνοδο τη διετία 1999-2000 (38% το 1999 και 58% το 2000), υποχώρησε το 2001 κατά 14,1%.³ Σε όρους ευρώ, ο ρυθμός αύξησης της μέσης ετήσιας τιμής υπήρξε υψηλότερος (42,5% το 1999 και 81,3% το 2000), ενώ και ο ρυθμός μείωσης (10,3% το 2001)⁴ ήταν χαμηλότερος. Οι τιμές των βασικών εμπορευμάτων, εκτός των καυσίμων, υποχώρησαν το 2001 κατά 5,5%.⁵ Λόγω της πτωτικής τάσης τους την τελευταία εξαετία, οι τιμές αυτές διαμορφώθηκαν το 2001 στο χαμηλότερο επίπεδό τους από το 1986.

1 Τα στοιχεία προέρχονται κυρίως από το ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2002, και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*, Απρίλιος 2002. Τα στοιχεία για τους χρηματιστηριακούς δείκτες προέρχονται από το πρακτορείο Bloomberg και αυτά για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ομόλογα από το *Μηνιαίο Δελτίο* της ΕΚΤ.

2 Για τον ορισμό των ομάδων αυτών, βλ. τη σημείωση του Πίνακα Χ.1.

3 ΔΝΤ, *International Financial Statistics* (average crude oil spot prices, μεταβολές μέσω επιπέδων έτους).

4 ΕΚΤ, *Μηνιαίο Δελτίο*, προθεσμιακή τιμή (παράδοση σε ένα μήνα) καλαθιού κατηγοριών πετρελαίου τύπου Brent.

5 Ο σχετικός σύνθετος δείκτης του ΔΝΤ υπολογίζει την εξέλιξη, σε όρους δολαρίου, 39 τιμών βασικών εμπορευμάτων (primary commodities). Σ' αυτά δεν περιλαμβάνονται τα καύσιμα (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας) και τα πολύτιμα μέταλλα (χρυσός και άργυρος).

Η μείωση των διεθνών τιμών των βασικών εμπορευμάτων και των καυσίμων το 2001 συνδέεται σε υψηλό βαθμό με τη μεγάλη υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του παγκόσμιου ΑΕΠ και του διεθνούς εμπορίου. Ιδιαίτερα στις χώρες χαμηλού και μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος η υποχώρηση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων ήταν μεγαλύτερη (-9,1%, βλ. Διάγραμμα Χ.2). Η συνεχής υποχώρηση των τιμών αυτών (κατά 35,4% συνολικά από το 1995) ασκεί δυσμενή επίδραση τόσο στην οικονομική

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ.1
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΑΕΠ
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή όγκου)

	Αριθμός κρατών	1996	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*
Παγκόσμιο σύνολο	182	4,0	4,2	2,8	3,6	4,7	2,5	2,8
1. Προηγμένες οικονομίες	29	3,0	3,4	2,7	3,3	3,9	1,2	1,7
ΗΠΑ		3,6	4,4	4,3	4,1	4,1	1,2	2,3
Ιαπωνία		3,6	1,8	-1,0	0,7	2,2	-0,4	-1,0
Ευρωπαϊκή Ένωση	15	1,7	2,6	2,9	2,6	3,3	1,7	1,5
Ζώνη του ευρώ	12	1,5	2,4	2,9	2,7	3,4	1,6	1,4
2. Αναπτυσσόμενες οικονομίες	125	6,5	5,8	3,5	3,9	5,7	4,0	4,3
Αφρικής	51	5,6	3,1	3,4	2,6	3,0	3,7	3,4
Ασίας	25	8,3	6,6	4,0	6,1	6,7	5,6	5,9
Ινδία		7,5	5,0	5,8	6,7	5,4	4,3	5,5
Κίνα		9,6	8,8	7,8	7,1	8,0	7,3	7,0
Μέσης Ανατολής	16	4,8	5,6	3,9	1,0	5,8	2,1	3,3
Λατινικής Αμερικής και Δ. Ημισφαιρίου	33	3,6	5,2	2,3	0,2	4,0	0,7	0,7
Βραζιλία		2,6	3,3	0,2	0,8	4,4	1,5	2,5
Μεξικό		5,2	6,8	5,0	3,6	6,6	-0,3	1,7
3. Οικονομίες σε διαδικασία μετάβασης	28	-0,5	1,6	-0,8	3,6	6,6	5,0	3,9
Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ)	15	4,0	2,6	2,3	2,2	3,8	3,1	3,0
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ)	13	-3,3	1,1	-2,8	4,6	8,3	6,2	4,5
Ρωσία		-3,4	0,9	-4,9	5,4	9,0	5,0	4,4
Άλλες ομαδοποιήσεις χωρών:								
Νέες βιομηχανικές οικονομίες Ασίας	4	6,3	5,8	-2,4	8,0	8,5	0,8	3,6
Υποψήφιες προς ένταξη στην ΕΕ χώρες	13	4,7	4,1	2,5	0,1	4,9	0,4	3,2

* 2001: εκτιμήσεις, 2002: προβλέψεις.

Σημείωση: Σύμφωνα με την κατάταξη του ΔΝΤ: Προηγμένες οικονομίες: τα 15 κράτη-μέλη της ΕΕ, οι 4 νέες βιομηχανικές οικονομίες Ασίας (Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν Επαρχία Κίνας και Χονγκ Κονγκ - Ειδική Διοικ. Περιφέρεια) και ΗΠΑ, Ιαπωνία, Καναδάς, Αυστραλία, Ελβετία, Ισλανδία, Ισραήλ, Κύπρος, Νορβηγία, Ν. Ζηλανδία. Χώρες ΚΑΕ: Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Αλβανία, Βοσνία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία. Χώρες ΚΑΚ: 12 χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και Μογγολία. Υποψήφιες προς ένταξη στην ΕΕ χώρες: Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Κύπρος, Μάλτα και Τουρκία.

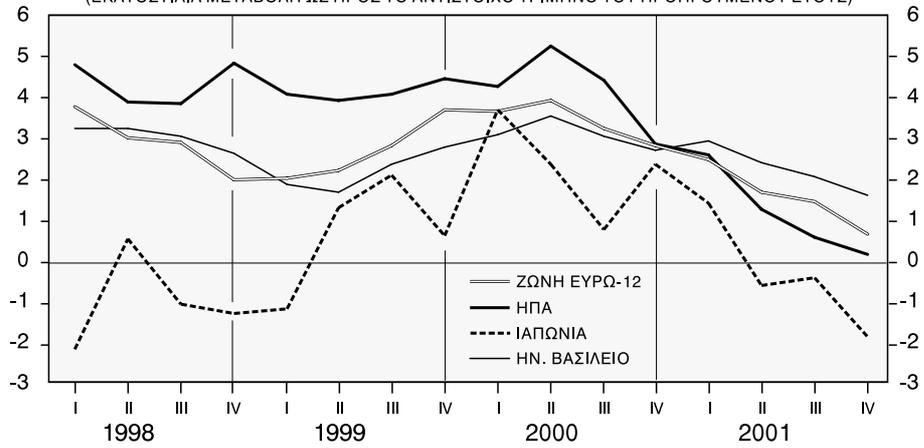
Πηγές: ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2002. Για την ΕΕ και τη ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*, Απρίλιος 2002.

δραστηριότητα των χωρών χαμηλού και μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος όσο και στο εξωτερικό ισοζύγιο και τη δημοσιονομική τους θέση. Στις προηγμένες οικονομίες, η εξέλιξη των τιμών των βασικών εμπορευμάτων άσκησε ευνοϊκή επίδραση, επειδή συνέβαλε στην υποχώρηση του πληθωρισμού και στην αντιστάθμιση των ενδεχόμενων πληθωριστικών επιπτώσεων από τη χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής κατά το 2001.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Χ.1

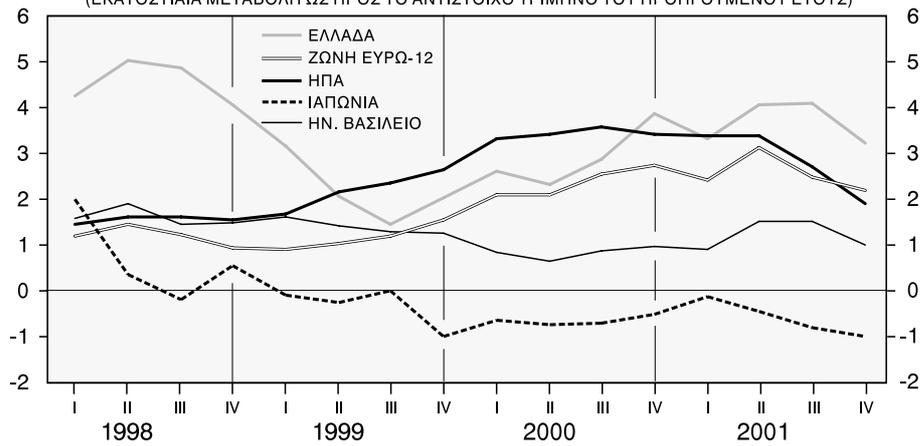
Α. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΕΠ

(ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΕΤΟΥΣ)

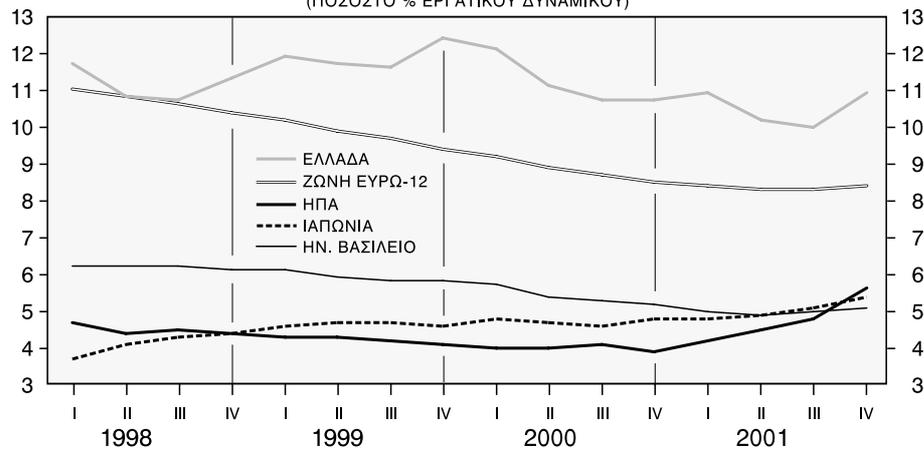
Β. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ (ΔΤΚ Ή ΕνΔΤΚ)

(ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΕΤΟΥΣ)

Γ. ΑΝΕΡΓΙΑ

(ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ)

Πηγή: Eurostat.

Η υποχώρηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης εκδηλώθηκε συγχρονισμένα το 2001 στις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και τη ζώνη του ευρώ, εξαιτίας της εμφάνισης αρνητικών οικονομικών διαταραχών, κοινών και για τις τρεις περιοχές. Αυτές οι διαταραχές ήταν κυρίως οι εξής: (α) Η διόρθωση της κερδοσκοπικής υπερτίμησης των μετοχικών αξιών στους κλάδους πληροφορικής και επικοινωνιών, εξέλιξη που επηρέασε αρνητικά τόσο τα περιουσιακά στοιχεία και την κατανάλωση των νοικοκυριών όσο και τα περιουσιακά στοιχεία, τη δραστηριότητα, την κερδοφορία και την επενδυτική δαπάνη

ΠΙΝΑΚΑΣ Χ.2
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ: ΔΤΚ
(Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)

	Αριθμός κρατιών	1996	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*
<i>1. Προηγμένες οικονομίες</i>	29	2,4	2,1	1,5	1,4	2,3	2,2	1,3
ΗΠΑ		2,9	2,3	1,5	2,2	3,4	2,8	1,4
Ιαπωνία		0,0	1,7	0,6	-0,3	-0,8	-0,7	-1,1
Ευρωπαϊκή Ένωση**	15	2,5	1,7	1,3	1,2	2,1	2,3	2,1
Ζώνη του ευρώ**	12	2,5	1,7	1,2	1,1	2,4	2,5	2,2
<i>2. Αναπτυσσόμενες οικονομίες</i>	125	15,4	10,0	10,6	6,9	6,1	5,7	5,8
Αφρικής	51	30,2	14,6	10,9	12,3	14,2	12,6	9,3
Ασίας	25	8,3	4,8	7,7	2,5	1,9	2,6	2,5
Ινδία		9,0	7,2	13,2	4,7	4,0	3,8	4,1
Κίνα		8,3	2,8	-0,8	-1,4	0,4	0,7	0,3
Μέσης Ανατολής	16	29,6	28,3	28,1	23,7	19,6	17,2	17,5
Λατινικής Αμερικής και Δ. Ημισφαιρίου	33	21,2	12,9	9,8	8,9	8,1	6,4	8,2
Βραζιλία		15,8	6,9	3,2	4,9	7,0	6,8	6,1
Μεξικό		34,4	20,6	15,9	16,6	9,5	6,4	4,3
<i>3. Οικονομίες σε διαδικασία μετάβασης</i>	28	42,5	27,3	21,8	44,1	20,2	15,9	10,8
Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ)	15	23,2	41,7	17,2	11,0	12,8	9,6	6,7
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ)	13	55,9	19,1	25,0	70,5	25,0	19,8	13,4
Ρωσία		47,9	14,7	27,8	85,7	20,8	20,7	14,1
Άλλες ομαδοποιήσεις χωρών:								
Νέες βιομηχανικές οικονομίες Ασίας	4	4,3	3,4	4,4	0,0	1,1	1,9	1,3
Υποψήφιες προς ένταξη στην ΕΕ χώρες	13	39,4	55,4	35,6	25,3	24,7	21,1	17,7

* 2001: εκτιμήσεις, 2002: προβλέψεις.

** Εναρμονισμένος ΔΤΚ.

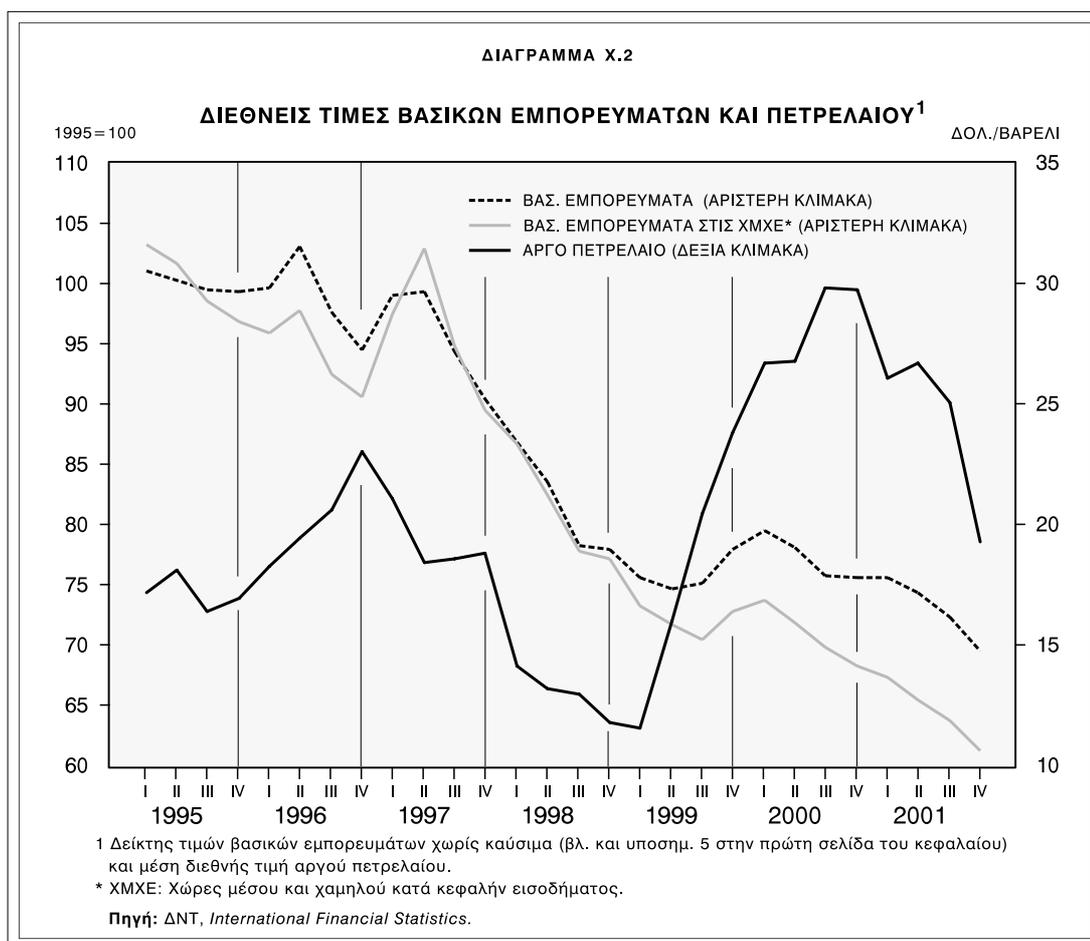
Σημείωση: Για τις ομαδοποιήσεις του ΔΝΤ βλ. σημείωση Πίνακα Χ.1.

Πηγές: ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2002. Για την ΕΕ και τη ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*, Απρίλιος 2002.

των επιχειρήσεων, καθώς και τα φορολογικά έσοδα του Δημοσίου. (β) Η μεγάλη αύξηση της τιμής του πετρελαίου τη διετία 1999-2000, η οποία έφθασε συνολικά το 211% την περίοδο Ιανουαρίου 1999-Νοεμβρίου 2000¹ και άσκησε αυξητική πίεση στο κόστος παραγωγής και στο επίπεδο των τιμών. (γ) Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, οι οποίες επιδεινώσαν περαιτέρω την κατάσταση της ήδη

¹ ΔΝΤ, *International Financial Statistics*. Πρόκειται για την αύξηση της μέσης μηνιαίας τιμής ανά βαρέλι διαφόρων τύπων αργού πετρελαίου (Δεκέμβριος 1998: 10,41 δολ. ΗΠΑ, Νοέμβριος 2000: 32,34 δολάρια).

εξασθενημένης διεθνούς οικονομίας, πλήττοντας τις προσδοκίες, την οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση σε κλάδους όπως οι αερομεταφορές και ο τουρισμός, αλλά και αυξάνοντας την αβεβαιότητα και τις διακυμάνσεις στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Εξάλλου, η άσκηση αυστηρότερης νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες των περισσότερων μεγάλων οικονομιών, από τα μέσα του 1999 έως τα τέλη του 2000, με στόχο τη μείωση των πληθωριστικών προσδοκιών και την αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων (οι οποίες προέρχονταν τόσο από την αύξηση της

τιμής των καυσίμων και την ανατίμηση του δολαρίου —για τις εκτός ΗΠΑ οικονομίες— όσο και από τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανόδου), ενδέχεται να επέδρασε με χρονική υστέρηση στην οικονομική δραστηριότητα το 2001, αν και η κατεύθυνσή της μεταβλήθηκε στη διάρκεια του έτους.

Ο υψηλός βαθμός διεθνούς ολοκλήρωσης και αλληλεξάρτησης των αγορών προϊόντων, χρήματος και κεφαλαίων στις προηγμένες οικονομίες, η εκτεταμένη και ταυτόχρονη σ' όλο τον κόσμο πληροφόρηση σε “πραγματικό χρόνο” γύρω από τις διεθνείς εξε-

λίξεις, η αυτοματοποίηση των διασυνοριακών συναλλαγών και των συστημάτων πληρωμών, καθώς και ο υψηλός βαθμός συγχρονισμού της μεταβολής και της διακύμανσης των μακροοικονομικών μεγεθών των μεγάλων οικονομιών, συνέβαλαν αναμφισβήτητα στην επιτάχυνση, τη μεγέθυνση και το συγχρονισμό των αρνητικών εξελίξεων για την παγκόσμια οικονομία το 2001.

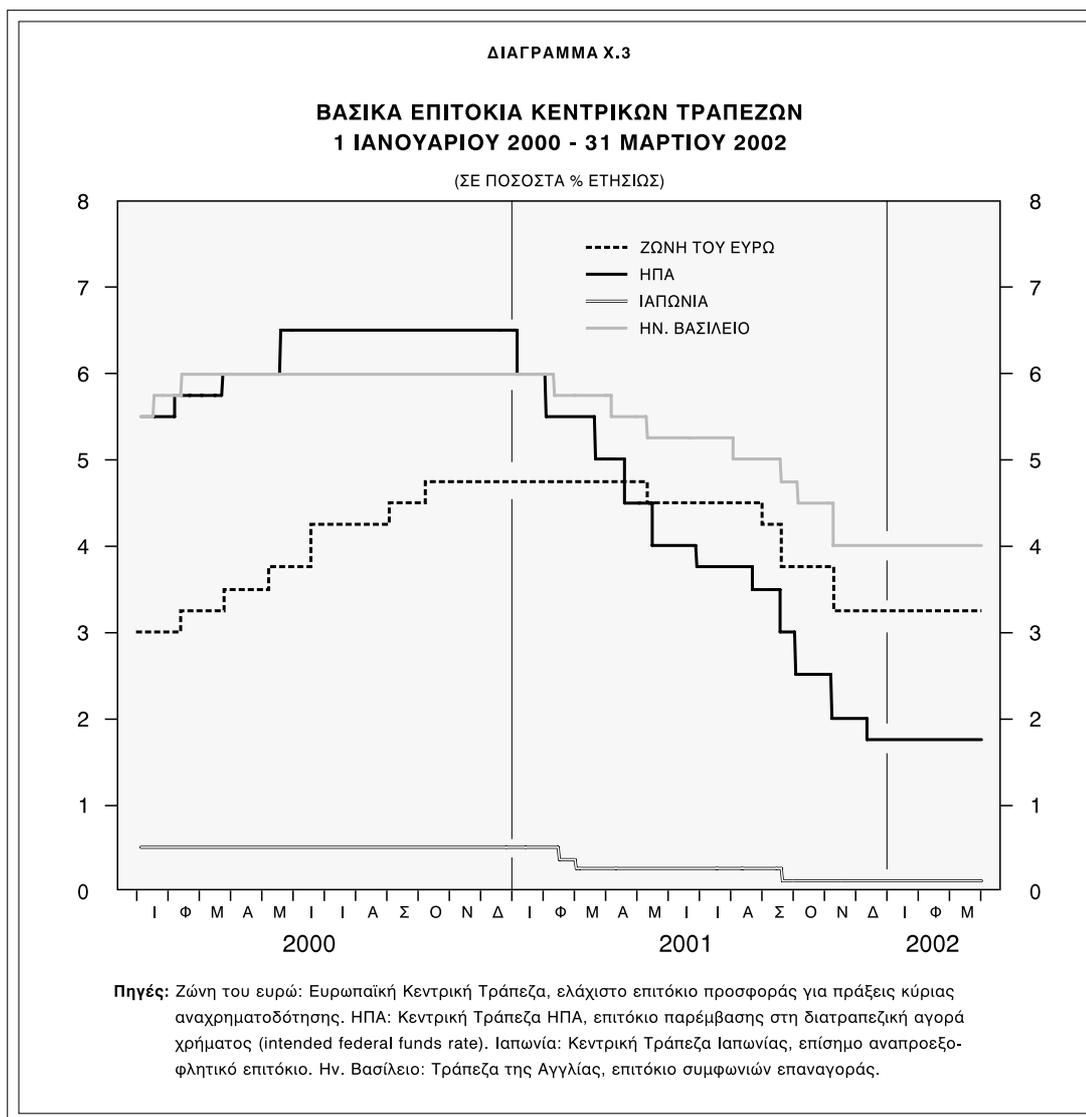
Η υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στις προηγμένες οικονομίες υπήρξε σημαντική τόσο στις μεγαλύτερες από αυτές όσο και στις υπόλοιπες. Μεταξύ των προηγμένων οικονομιών, τη μεγαλύτερη σε έκταση επίπτωση υπέστησαν οι νέες βιομηχανικές οικονομίες της Ασίας¹ (αύξηση ΑΕΠ 0,8% το 2001, έναντι 8,5% το προηγούμενο έτος), εξαιτίας του υψηλού βαθμού εξάρτησής τους από το εξαγωγικό εμπόριο.² Οι οικονομίες της Ιρλανδίας, της Ελλάδος και του Λουξεμβούργου πέτυχαν το 2001 τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, τόσο μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ, όσο και μεταξύ όλων των προηγμένων οικονομιών. Σημαντικότερος παράγοντας στην οικονομική επιβράδυνση των προηγμένων οικονομιών το 2001 ήταν η κάμψη των ακαθάριστων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου, ο όγκος των οποίων, ενώ την περίοδο 1996-2000 αυξανόταν ετησίως με ρυθμούς άνω του 5%, το 2001 μειώθηκε κατά 0,9%. Στην επιβράδυνση της αύξησης του ΑΕΠ συνέβαλε επίσης η εξασθένηση του ρυθμού ανόδου της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης (2,4%, έναντι 3,6% το 2000). Λόγω των εξελίξεων αυτών, το ποσοστό ανεργίας στις προηγμένες οικονομίες ως σύνολο αυξήθηκε ελαφρά το 2001 (6% από 5,9% το 2000). Η αύξηση αυτή αντανακλά κυρίως τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και του Καναδά. Στη ζώνη του ευρώ και την ΕΕ γενικότερα, παρά τη δυσμενή διεθνή συγκυρία, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε περί τη μισή εκατοστιαία μονάδα, συνεχίζοντας έτσι τη συνεχή πτωτική του πορεία των πέντε τελευταίων ετών.

Η σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στις περισσότερες μεγάλες οικονομίες, αλλά και η υποχώρηση διεθνώς των τιμών των καυσίμων και των βασικών εμπορευμάτων, περιόρισαν γενικά τις πληθωριστικές πιέσεις σε όλες τις οικονομικές περιοχές το 2001. Ο πληθωρισμός, μετρούμενος με βάση τη μεταβολή του ΔΤΚ, υποχώρησε ελαφρά, τόσο στις αναπτυσσόμενες οικονομίες (5,7%, έναντι 6,1% το 2000) όσο και στις οικονομίες σε διαδικασία μετάβασης (16%, έναντι 20% το 2000). Στις προηγμένες οικονομίες ο πληθωρισμός παρέμεινε σχεδόν στάσιμος σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2,2%, έναντι 2,3% το 2000). Αυξητικά επέδρασε στον πληθωρισμό η σημαντική υποχώρηση του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας στο μεταποιητικό τομέα (στο 0,7% από 5,6% το 2000), η οποία, σε συνδυασμό με την ελαφρά μεγαλύτερη σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος αύξηση των ωριαίων αποδοχών, κυρίως στις μεγαλύτερες οικονομίες, συνέβαλε στην αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος κατά 3,8%, έναντι μείωσής του κατά 1% το 2000. Αυξητικά στον πληθωρισμό επέδρασε επίσης, όσον αφορά τις λοιπές εκτός των

1 Βλ. τους ορισμούς στον Πίνακα Χ.1 (σημείωση).

2 Οι τέσσερις αυτές οικονομίες (Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν και Χονγκ Κονγκ), ενώ παράγουν το 3,3% του παγκόσμιου ΑΕΠ, πραγματοποιούν το 9,4% των παγκόσμιων εξαγωγών, ποσοστό υψηλότερο ακόμη και από εκείνο της Γερμανίας (8,7%) ή της Ιαπωνίας (6%).

ΗΠΑ οικονομίες, η περαιτέρω ανατίμηση του δολαρίου ΗΠΑ. Στη συγκράτηση του πληθωρισμού στις προηγμένες οικονομίες επέδρασε θετικά η κατά 14,1% μείωση του μέσου επιπέδου της τιμής του πετρελαίου (από 28,2 δολ. το βαρέλι το 2000 σε 24,3 δολ. το 2001) και η κατά 5,5% μείωση της τιμής των βασικών εμπορευμάτων εκτός καυσίμων. Θετικά επίσης

επέδρασε η επιβράδυνση της ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας και η αύξηση το 2001 του παραγωγικού κενού ως ποσοστού του δυναμικού προϊόντος, ιδίως στις μεγαλύτερες από τις προηγμένες οικονομίες (-1%, έναντι 0,3% το προηγούμενο έτος).¹

¹ Αρνητικό ποσοστό υποδηλώνει ότι η τρέχουσα παραγωγή είναι μικρότερη από τη δυναμική και θετικό ποσοστό υποδηλώνει ότι είναι μεγαλύτερη.

Η νομισματική πολιτική που ασκήθηκε το 2001 στις προηγμένες οικονομίες αποσκοπούσε, σε γενικές γραμμές, είτε στην πρόληψη ενδεχόμενης ύφεσης είτε στη διευκόλυνση της ανάκαμψης, εξασφαλίζοντας παράλληλα σταθερότητα των τιμών. Τα βασικά επιτόκια των κεντρικών τραπεζών στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιαπωνία βρέθηκαν στο τέλος του έτους στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 40 ετών περίπου. Στη ζώνη του ευρώ δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στην εξασφάλιση της νομισματικής σταθερότητας στο εσωτερικό της, επειδή η οικονομική επιβράδυνση ήταν μικρότερη, ο πληθωρισμός κινήθηκε ανοδικά το πρώτο πεντάμηνο του έτους και οι κίνδυνοι για περαιτέρω άνοδο του ήταν περισσότεροι από εκείνους που διέτρεχαν οι οικονομίες των ΗΠΑ ή της Ιαπωνίας (λ.χ. οι διεθνείς τιμές των πρώτων υλών σε όρους ευρώ αυξάνονταν μέχρι και τον Ιούνιο). Έτσι, η ΕΚΤ προχώρησε σε περιορισμένη, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, μείωση των βασικών της επιτοκίων. Το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς για πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης μειώθηκε τέσσερις φορές¹ το 2001 και στις 9 Νοεμβρίου καθορίστηκε σε 3,25%. Η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ (Federal Reserve), ξεκινώντας από συγκριτικά ευνοϊκότερη θέση ως προς τα περιθώρια χρήσης της πολιτικής επιτοκίων και αντιμετωπίζοντας τη μεγαλύτερη, συγκριτικά με τις άλλες οικονομίες, επιβράδυνση της αύξησης του ΑΕΠ, ακολούθησε επιθετική πολιτική συνεχών μειώσεων των βασικών της επιτοκίων σ' όλη τη διάρκεια του έτους. Μετά από 11 συνολικά μειώσεις,² το επιτόκιο παρέμβασης στη διατραπεζική αγορά χρήματος καθορίστηκε σε 1,75% στις 11 Δεκεμβρίου 2001, δηλ. έφθασε σε επίπεδο κατά 475 μονάδες βάσης συνολικά χαμηλότερο σε σχέση με την αρχή του έτους. Η Τράπεζα της Ιαπωνίας μείωσε τρεις φορές μέσα στο 2001³ το ήδη πολύ χαμηλό αναπροεξοφλητικό της επιτόκιο, καθορίζοντάς το σε 0,10% στις 18 Σεπτεμβρίου. Χαλαρή νομισματική πολιτική άσκησε και η Τράπεζα της Αγγλίας, η οποία μείωσε συνολικά επτά φορές⁴ το βασικό επιτόκιο συμφωνιών επαναγοράς (repos), που διαμορφώθηκε στο 4,0% στις 8 Νοεμβρίου, από 6,0% στην αρχή του έτους. Μετά την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ, αποφασίστηκαν μειώσεις επιτοκίων στις 17 και 18 Σεπτεμβρίου, σχεδόν ταυτόχρονα, από την κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ, την ΕΚΤ και τις κεντρικές τράπεζες της Ιαπωνίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, του Καναδά, της Ελβετίας και της Σουηδίας. Οι μειώσεις αυτές απέβλεπαν στο να αντιμετωπίσουν τους πρόσθετους κινδύνους για οικονομική ύφεση και να στείλουν στις αγορές μήνυμα σταθερότητας και εμπιστοσύνης. Η μείωση των επιτοκίων συνδυάστηκε με ενίσχυση της ρευστότητας, προκειμένου να διατηρηθούν ομαλές συνθήκες στις αγορές χρήματος, συναλλάγματος και κεφαλαίων. Εξάλλου, το πρώτο τρίμηνο του 2002 η νομισματική πολιτική των μεγαλύτερων οικονομιών δεν μεταβλήθηκε.

Το 2001 χειροτέρευσε η δημοσιονομική θέση τόσο των προηγμένων οικονομιών όσο και των αναπτυσσόμενων και των οικονομιών σε διαδικασία μετάβασης. Στις

1 Μειώθηκε κατά 25 μονάδες βάσης (μ.β.) στις 11.5 και 31.8 και κατά 50 μ.β. στις 18.9 και 9.11.

2 Μειώθηκε κατά 50 μ.β. στις 3.1, 31.1, 20.3, 18.4 και 15.5, κατά 25 μ.β. στις 27.6 και 21.8, κατά 50 μ.β. στις 17.9, 2.10 και 6.11 και κατά 25 μ.β. στις 11.12.

3 Μειώθηκε κατά 15 μ.β. στις 13.2, κατά 10 μ.β. την 1.3 και κατά 15 μ.β. στις 18.9.

4 Μειώθηκε κατά 25 μ.β. στις 8.2, 5.4, 10.5, 2.8, 18.9 και 4.10 και κατά 50 μ.β. στις 8.11.

προηγμένες οικονομίες ως σύνολο, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης έγινε και πάλι ελλειμματικό το 2001 (-1,2% του ΑΕΠ, έναντι περίπου ισοσκελισμένου αποτελέσματος το 2000), εξέλιξη που οφείλεται στην επίπτωση του οικονομικού κύκλου και στη μικρή επιδείνωση του διαρθρωτικού ελλείμματος¹ (-1,2% του δυνητικού προϊόντος, έναντι -0,8% το 2000). Στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο το διαρθρωτικό πλεόνασμα ως ποσοστό του δυνητικού προϊόντος εκτιμάται ότι σχεδόν μηδενίστηκε το 2001. Στην Ιαπωνία εκτιμάται ότι το διαρθρωτικό έλλειμμα μειώθηκε.

Στις ΗΠΑ η απότομη επιβράδυνση της ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας, η επιστροφή φόρων τον Ιούνιο, καθώς και οι έκτακτες δημόσιες δαπάνες που εγκρίθηκαν μετά την τρομοκρατική επίθεση, εκτιμάται ότι ουσιαστικά μηδένισαν το πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης το 2001 (0,1% του ΑΕΠ, έναντι 1,5% το προηγούμενο έτος). Ωστόσο, το ακαθάριστο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ συνέχισε την πτωτική του πορεία και εκτιμάται ότι μειώθηκε το 2001 κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες περίπου (55,4%). Στην Ιαπωνία, η έντονα επεκτατική δημοσιονομική πολιτική των τελευταίων ετών και η συνακόλουθη συσσώρευση υψηλών δαπανών για τόκους συνέχισαν να ασκούν αυξητικές πιέσεις στο συνολικό έλλειμμα του προϋπολογισμού, παρά τη σημαντική μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος. Αν και το διαρθρωτικό έλλειμμα μειώθηκε κάπως σε σύγκριση με εκείνο του προηγούμενου έτους (-7,8% έναντι -8,3% το 2000), το δημοσιονομικό έλλειμμα εκτιμάται ότι παρέμεινε στα επίπεδα του προηγούμενου έτους (-8,5%). Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 12 εκατοστιαίες μονάδες ακόμη το 2001, φθάνοντας στο 143,4%. Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος της Ιαπωνίας, παρά την εκρηκτική του αύξηση την τελευταία δεκαετία,² δεν αποτυπώνει επακριβώς την πραγματική χρηματοοικονομική κατάσταση του Ιαπωνικού Δημοσίου, καθώς το καθαρό δημόσιο χρέος της χώρας (δηλ. το ακαθάριστο χρέος μείον τα περιουσιακά στοιχεία της γενικής κυβέρνησης), μολονότι αυξάνεται και αυτό με υψηλό ρυθμό, είναι σημαντικά μικρότερο (62,2% του ΑΕΠ, έναντι 52,7% το 2000). Η δημοσιονομική θέση των χωρών της ζώνης του ευρώ επιδεινώθηκε το 2001,³ τόσο λόγω της λειτουργίας των αυτόματων σταθεροποιητών στην οικονομία⁴ όσο και λόγω της χαλάρωσης της δημοσιονομικής πολιτικής σε ορισμένα κράτη (το διαρθρωτικό έλλειμμα αυξήθηκε κατά 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας το 2001, φθάνοντας το -1,5%). Έτσι, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης στη ζώνη του ευρώ ως ποσοστό του ΑΕΠ έγινε και πάλι ελλειμματικό το 2001 (-1,3%). Βέβαια, το μικρό πλεόνασμα του προηγούμενου έτους οφειλόταν κυρίως στα σημαντικά, αλλά εφάπαξ, έσοδα του Δημοσίου το 2000, λόγω της πώλησης αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς (UMTS). Χωρίς τα έσοδα αυτά, το πλεόνασμα ύψους 0,2%

1 Μετρείται ως ποσοστό του δυνητικού και όχι του πραγματικού ΑΕΠ.

2 Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος είχε περιοριστεί στο 58% του ΑΕΠ το 1991. Το 1996 ανήλθε στο 92% και το 1998 ξεπέρασε το 100% (108%).

3 Οι εκτιμήσεις για τα δημοσιονομικά μεγέθη προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *European Economy, Spring 2002 Forecasts*, Απρίλιος 2002.

4 Όταν υπάρχει οικονομική επιβράδυνση μειώνεται η φορολογική βάση, ενώ, όταν υπάρχει επιτάχυνση διευρύνεται.

του ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ θα μετατρέπονταν σε έλλειμμα ίσο με 0,9% το 2000. Στο σύνολο των χωρών της ΕΕ το 2001 μειώθηκαν οι χώρες με δημοσιονομικό έλλειμμα (4 έναντι 6 το 2000).¹ Εντούτοις, στις χώρες που παρουσίασαν έλλειμμα στον κρατικό προϋπολογισμό περιλαμβάνονται οι μεγαλύτερες της ζώνης του ευρώ (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία). Επίσης, οι χώρες αυτές σημειώνουν μεγάλη απόκλιση από τους στόχους του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και δεν προβλέπεται ισοσκελίση του δημοσιονομικού τους αποτελέσματος την προσεχή διετία. Τα συνολικά δημοσιονομικά έσοδα των χωρών της ζώνης του ευρώ, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώθηκαν ελαφρά το 2001 προσεγγίζοντας το 46,7%, έναντι μέσου όρου 47,3% την πενταετία 1996–2000. (Το αντίστοιχο ποσοστό συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης της οικονομίας το 2001 ήταν περί το 33,6%, τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ιαπωνία.) Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος της ζώνης του ευρώ μειώθηκε ελαφρά, φθάνοντας το 69,1% του ΑΕΠ, από 70,2% το προηγούμενο έτος. Στο Ηνωμένο Βασίλειο τέλος, το δημοσιονομικό πλεόνασμα περιορίστηκε σε 0,9% του ΑΕΠ το 2001, έναντι 4,1% το προηγούμενο έτος (ή έναντι 1,7% το 2000 αν αφαιρεθούν τα εφάπαξ έσοδα από τις πωλήσεις αδειών UMTS το έτος αυτό). Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος μειώθηκε περαιτέρω, από 42,4% του ΑΕΠ το 2000 σε 39% το 2001.

2. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Στις ΗΠΑ, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ υποχώρησε στο 1,2% το 2001, έναντι 4,1% το 2000. Η επιβράδυνση αυτή οφείλεται κυρίως στη σημαντική μείωση των ακαθάριστων ιδιωτικών επενδύσεων (2001: -8,0%, 2000: 6,8%)² και δευτερευόντως στη μικρή περαιτέρω αύξηση (σε σχέση με το προηγούμενο έτος) του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα της οικονομίας (επειδή οι εξαγωγές μειώθηκαν ταχύτερα από ό,τι οι εισαγωγές). Όμως, οι αρνητικές συνέπειες των γεγονότων της 11ης Σεπτεμβρίου αποδείχθηκαν ηπιότερες από ό,τι είχε αρχικά εκτιμηθεί. Ο ρυθμός αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας, που επιβραδυνόταν από το δεύτερο εξάμηνο του 2000, επιταχύνθηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2001 και το πρώτο του 2002. Εξάλλου, ο ρυθμός ανόδου του ΔTK επιβραδύνθηκε στο 2,8% το 2001 από 3,4% το 2000, παρά τη χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώθηκε ελαφρά από 4,5% το 2000 σε 4,1% το 2001, ενώ αντίθετα το ποσοστό ανεργίας από το ιστορικό χαμηλότερο επίπεδο του 4% το 2000 ανήλθε σταδιακά και διαμορφώθηκε στο 4,8% το 2001.

Σύμφωνα με ένα συνήθη ορισμό, θεωρείται ότι υπάρχει οικονομική ύφεση όταν η οικονομική δραστηριότητα μειώνεται επί δύο διαδοχικά τρίμηνα. Με βάση τα πιο προ-

1 Το 2000 ήταν η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Αυστρία και η Πορτογαλία, ενώ το 2001 ήταν η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Πορτογαλία.

2 Ανακοίνωση του US Bureau of Economic Analysis, 28.3.2002.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ.3
ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ: ΑΕΠ, ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

	Εκατοστιαία μεταβολή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) σε σταθερές τιμές αγοράς					Εκατοστιαία μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή*					Ανεργία ως ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού				
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002			
Αυστρία	2,8	3,0	1,0	1,2	0,5	2,0	2,3	1,6	3,9	3,7	3,6	4,0			
Βέλγιο	3,0	4,0	1,0	1,1	1,1	2,7	2,4	1,7	8,6	6,9	6,6	6,8			
Γαλλία	2,9	3,1	2,0	1,6	0,6	1,8	1,8	1,7	10,7	9,3	8,6	8,8			
Γερμανία	1,8	3,0	0,6	0,8	0,6	2,1	2,4	1,8	8,6	7,9	7,9	8,3			
Δανία	2,3	3,0	0,9	1,7	2,1	2,7	2,3	2,3	4,8	4,4	4,3	4,4			
Ελλάδα	3,6	4,1	4,1	3,7	2,1	2,9	3,7	3,6	11,6	10,9	10,2	9,9			
Ηνωμένο Βασίλειο	2,1	3,0	2,2	2,0	1,3	0,8	1,2	1,6	5,9	5,4	5,1	5,3			
Ιρλανδία	10,8	11,5	6,8	3,5	2,5	5,3	4,0	4,5	5,6	4,2	3,8	4,5			
Ισπανία	4,1	4,1	2,8	2,1	2,2	3,5	3,2	3,0	15,7	14,0	13,0	12,8			
Ιταλία	1,6	2,9	1,8	1,4	1,7	2,6	2,3	2,2	11,2	10,4	9,5	9,5			
Λουξεμβούργο	6,0	7,5	5,1	2,9	1,0	3,8	2,4	2,0	2,4	2,4	2,4	2,6			
Ολλανδία	3,7	3,5	1,1	1,5	2,0	2,3	5,1	3,5	3,2	2,8	2,4	3,0			
Πορτογαλία	3,4	3,4	1,8	1,5	2,2	2,8	4,4	3,1	4,5	4,1	4,1	4,6			
Σουηδία	4,5	3,6	1,2	1,7	0,6	1,3	2,7	2,2	7,2	5,9	5,1	5,4			
Φινλανδία	4,1	5,6	0,7	1,6	1,3	3,0	2,7	2,0	10,2	9,8	9,1	9,3			
Ζώνη του ευρώ	2,7	3,4	1,6	1,4	1,1	2,4	2,5	2,2	9,8	8,8	8,3	8,5			
Σύνολο Ευρωπαϊκής Ένωσης	2,6	3,3	1,7	1,5	1,2	2,1	2,3	2,1	9,0	8,1	7,6	7,8			
Κορέα	10,9	8,8	3,0	5,0	0,8	2,3	4,1	2,7	6,3	4,1	3,7	3,5			
Σιγκαπούρη	6,9	10,3	-2,1	3,2	0,1	1,1	1,0	1,1	3,5	3,1	4,7	4,4			
Ταϊβάν, επαρχία Κίνας	5,4	5,9	-1,9	2,3	0,2	1,3	0,0	0,4	2,9	3,0	5,1	5,0			
Χονγκ Κονγκ, ΕΔΠ	3,0	10,5	0,1	1,5	-4,0	-3,7	-1,6	-2,5	6,2	4,9	5,0	5,6			
Νέες βιομηχανικές οικονομίες Ασίας	8,0	8,5	0,8	3,6	0,0	1,1	1,9	1,3	5,2	3,8	4,3	4,1			
Άλλες προηγμένες οικονομίες															
ΗΠΑ	4,1	4,1	1,2	2,3	2,2	3,4	2,8	1,4	4,2	4,0	4,8	5,5			
Ιαπωνία	0,7	2,2	-0,4	-1,0	-0,3	-0,8	-0,7	-1,1	4,7	4,7	5,0	5,8			
Αυστραλία	4,8	3,2	2,4	3,9	1,5	4,5	4,4	2,3	7,0	6,3	6,7	6,7			
Ελβετία	1,6	3,0	1,3	0,8	0,8	1,6	1,0	0,9	2,7	2,0	1,9	2,6			
Καναδάς	5,1	4,4	1,5	2,5	1,8	2,7	2,5	0,9	7,6	6,8	7,2	7,1			
Κύπρος	4,5	5,1	4,0	3,0	1,8	4,1	2,0	1,8	3,6	3,4	3,6	3,8			
Νορβηγία	1,1	2,3	1,4	2,3	2,3	3,1	3,0	1,5	3,2	3,4	3,6	3,8			
Σύνολο προηγμένων οικονομιών	3,3	3,9	1,2	1,7	1,4	2,3	2,2	1,3	6,4	5,9	6,0	6,4			

* Για τις χώρες της ΕΕ: Εναρμονισμένος ΔΤΚ.

Σημείωση: 2001: εκτιμήσεις, 2002: προβλέψεις ΔΝΤ και Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με το επικαιροποιημένο πρόγραμμα Σύγκλισης και Ανάπτυξης, το ΑΕΠ στην Ελλάδα το 2002 προβλέπεται να αυξηθεί κατά 3,8%.

Πηγή: ΔΝΤ, World Economic Outlook, Απριλίου 2002. Για τις χώρες της ΕΕ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Spring 2002 Forecasts, Απριλίου 2002.

σφατα στοιχεία,¹ στη διάρκεια της τελευταίας κρίσης σημειώθηκε αρνητικός ρυθμός ανάπτυξης μόνο το τρίτο τρίμηνο του 2001, κατά το οποίο το ΑΕΠ μειώθηκε, σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με ρυθμό 1,3% (προβαλλόμενο σε ετήσια βάση). Αντίθετα, ο αντίστοιχος ρυθμός ήταν θετικός το τέταρτο τρίμηνο του 2001 (1,7%) και το πρώτο του 2002 (5,8%).²

Η σημαντική επιβράδυνση της οικονομίας των ΗΠΑ από το τέταρτο τρίμηνο του 2000 ανάγκασε την κεντρική τράπεζα να λάβει μέτρα τόνωσης της ζήτησης (πέρα από τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν το 2001, όπως η μείωση των φορολογικών συντελεστών, η επιστροφή φόρων και η αύξηση των δημόσιων δαπανών). Έτσι, για τη δημιουργία ευνοϊκότερων οικονομικών συνθηκών, μείωσε 11 φορές το βασικό επιτόκιο παρέμβασης στη διατραπεζική αγορά χρήματος στη διάρκεια του 2001. Το επιτόκιο αυτό διαμορφώθηκε τελικά σε 1,75% στις 11 Δεκεμβρίου, έναντι 6,5% στις αρχές του έτους.

Μια από τις κύριες αιτίες της περιορισμένης διάρκειας και έντασης της ύφεσης – σύμφωνα με τις μέχρι τώρα ενδείξεις, αλλά και τις αναλύσεις των νομισματικών αρχών των ΗΠΑ – είναι η ευελιξία της οικονομίας των ΗΠΑ, η οποία αντανακλά, μεταξύ άλλων, και ορισμένες διαρθρωτικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί κατά τα τελευταία

1 Ανακοίνωση του US Bureau of Economic Analysis, 28.3.2002.

2 Η αρμόδια επιστημονική επιτροπή (Business Cycle Dating Committee) του αμερικανικού National Bureau of Economic Research (NBER) προσδιορίζει την ύφεση με την παρακολούθηση, σε μηνιαία βάση, των δεικτών της βιομηχανικής παραγωγής, του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος, της απασχόλησης και του όγκου των λιανικών πωλήσεων. Οι δείκτες αυτοί, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία για τους πρώτους μήνες του 2002, παρουσιάζουν βελτίωση. Ο πρόεδρος της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ Alan Greenspan, μιλώντας στη Γερουσία στις 7.3.2002, τόνισε ότι η αμερικανική οικονομία δείχνει να βρίσκεται σε τροχιά ανάκαμψης και ότι οι παράγοντες οι οποίοι συνδέονται κατά κανόνα με την ύφεση έχουν περιοριστεί σημαντικά, χωρίς να ασκήσουν τις αναμενόμενες αρνητικές επιδράσεις τους. Οι πρόσφατες ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κρίση αυτή δεν ήταν και τόσο βαθιά και ότι πολλοί δείκτες της οικονομίας των ΗΠΑ εμφανίζουν τάση θετικής αναστροφής. Το προϊόν της μεταποίησης φαίνεται να σταθεροποιείται, ενώ η παραγωγή και οι παραγγελίες προϊόντων υψηλής τεχνολογίας παρουσίασαν βελτίωση στα τέλη του 2001. Η αγορά κατοικιών, ο τομέας των υπηρεσιών και η εμπιστοσύνη των καταναλωτών φαίνεται ότι ανακάμπτουν. Η ιδιωτική κατανάλωση κυμάνθηκε σε σχετικά υψηλά επίπεδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, παρά τις δυσμενείς συνθήκες που επικράτησαν στις χρηματιστηριακές αγορές, την αύξηση του ποσοστού ανεργίας και το αίσθημα αβεβαιότητας που κυριάρχησε μετά τις 11 Σεπτεμβρίου. Η καταναλωτική δαπάνη αυξήθηκε σημαντικά κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2001, ιδιαίτερα για διαρκή αγαθά, ενώ αυξήθηκαν και οι δαπάνες για στέγαση. Οι πωλήσεις νέων αυτοκινήτων αυξήθηκαν με υψηλούς ρυθμούς τους τελευταίους μήνες του 2001, λόγω των σημαντικών χρηματοοικονομικών κινήτρων (π.χ. μηδενικό επιτόκιο), ενώ και άλλες καταναλωτικές δαπάνες φαίνεται ότι κινήθηκαν με σταθερούς ρυθμούς την περίοδο αυτή. Οι δαπάνες των νοικοκυριών αποδείχθηκε ότι ήταν ο κυριότερος μοχλός σταθεροποίησης της οικονομίας. Η μείωση των φορολογικών συντελεστών, η επιστροφή φόρων και η αύξηση των δημόσιων δαπανών που περιλαμβάνονταν στον προϋπολογισμό του 2001 φαίνεται ότι έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Οι μειώσεις των τιμών του φυσικού αερίου και της βενζίνης συνέβαλαν επίσης στη στήριξη του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος και της κατανάλωσης. Με δεδομένη την ανισοκατανομή του πλούτου και του χρέους των νοικοκυριών, οι καταναλωτικές δαπάνες δεν επηρεάζονται στον ίδιο βαθμό από την εξέλιξη των παραπάνω παραγόντων. Ο λόγος της δαπάνης για την εξυπηρέτηση δανείων προς το διαθέσιμο εισόδημα αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Τα υψηλότερα εισοδήματα νοικοκυριά αυξήσαν τις δαπάνες εξυπηρέτησης πολύ περισσότερο από ό,τι τα νοικοκυριά μεσαίου εισοδήματος. Παρόλο που οι μακροοικονομικές επιπτώσεις της δανειακής επιβάρυνσης ήταν συνολικά περιορισμένες, υπήρξε σημαντική μείωση της αποταμίευσης των νοικοκυριών υψηλού εισοδήματος (20% επί του συνόλου των νοικοκυριών) και κάμψη των καταναλωτικών τους δαπανών, λόγω της μεγάλης υποχώρησης της αξίας των μετοχικών τίτλων. Αντίθετα, τα νοικοκυριά χαμηλότερου εισοδήματος (το 80% περίπου), που είχαν επενδύσει σε κατοικίες και σε άλλες πραγματικές αξίες, δεν επηρεάστηκαν σημαντικά και επομένως δεν αναμένεται πτώση της δαπάνης τους, τουλάχιστον στην παρούσα φάση της οικονομικής συγκυρίας.

25 χρόνια και έχουν ενισχύσει την αντίσταση της οικονομίας στις διαταράξεις. Τέτοιες αλλαγές είναι η απελευθέρωση κλάδων της οικονομίας (ενέργεια, οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές), οι καινοτομίες στο χρηματοπιστωτικό τομέα (νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα) και στον τομέα της πληροφορικής, η δυνατότητα άμεσης και ταχύτατης πρόσβασης των επιχειρήσεων σε πραγματικό χρόνο σε πληροφορίες για τις συνθήκες της αγοράς ώστε να ελέγχουν τη διαχείριση των αποθεμάτων και της παραγωγής τους κ.λπ.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη ζώνη του ευρώ, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, από 3,3% και 3,4% αντίστοιχα το 2000, υποχώρησε στη μεν ΕΕ στο 1,7% στη δε ζώνη του ευρώ στο 1,6%. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στη Γερμανία (από 3,0% το 2000 σε 0,6% το 2001), ενώ η επιβράδυνση στη Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία ήταν μικρότερη.

Όσον αφορά τη συνολική ζήτηση στις χώρες αυτές, σημαντική ήταν η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, γεγονός που συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με τις αρνητικές εξελίξεις στην οικονομία των ΗΠΑ. Επίσης, οι επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου, που είχαν αυξηθεί το 2000, μειώθηκαν ελαφρά το 2001. Αντίθετα, η υποχώρηση του ρυθμού ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν σχετικά περιορισμένη, αντανακλώντας τον ουσιαστικά σταθερό ρυθμό ανόδου των εισοδημάτων από μισθούς και τη μικρή μόνο υποχώρηση του ρυθμού ανόδου των λοιπών εισοδημάτων των νοικοκυριών, ενώ ο ρυθμός αύξησης της δημόσιας κατανάλωσης επιταχύνθηκε ελαφρά. Η εγχώρια παραγωγή επλήγη κυρίως από την επιβράδυνση της ανόδου των εξαγωγών (λόγω των εξελίξεων στην παγκόσμια και ιδίως στην αμερικανική οικονομία), ενώ η επιβράδυνση της εγχώριας καταναλωτικής και επενδυτικής ζήτησης έθιξε περισσότερο τη ζήτηση εισαγόμενων αγαθών, όπως υποδηλώνει το γεγονός ότι ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, που ήταν θετικός και υψηλός το 2000, αρχικά επιβραδύνθηκε και στη συνέχεια έγινε αρνητικός στη διάρκεια του 2001. Η επιβράδυνση της εγχώριας καταναλωτικής, κυρίως όμως της επενδυτικής ζήτησης συνδέεται εν μέρει με την ταχύτατη διάδοση αρνητικών προσδοκιών για τις παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές. Ειδικότερα, η αύξηση της αβεβαιότητας για την πορεία της αμερικανικής και της παγκόσμιας οικονομίας μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου επηρέασε αρνητικά, αλλά πρόσκαιρα, το οικονομικό κλίμα στη ζώνη του ευρώ καθώς και τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας. Η επιβράδυνση της ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας ήταν εντονότερη στο δευτερογενή τομέα από ό,τι στον τομέα των υπηρεσιών.

Η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας επηρέασε, με χρονική υστέρηση, και την απασχόληση στην ΕΕ και στη ζώνη του ευρώ (ο ρυθμός ανόδου της απασχόλησης επιβραδύνθηκε, από 1,8% σε 1,2% στην ΕΕ και από 2% σε 1,3% στη ζώνη του ευρώ), ενώ ανέκοψε – στη διάρκεια του 2001 – και την πτωτική τάση του ποσοστού ανεργίας. Πάντως, το μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στη μεν ΕΕ από 8,1% το 2000 σε 7,6% το 2001, στη δε ζώνη του ευρώ από 8,8% σε 8,3%.

Η συνολικά ανοδική τάση που χαρακτηρίζει από το φθινόπωρο του 1999 την εξέλιξη του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ αντιστράφηκε στη διάρκεια του 2001.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ.4
 Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΕ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ
 (Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	1998	1999	2000	2001	2002
1. Πραγματικό ΑΕΠ					
Ελλάδα	3,4	3,6	4,1	4,1	3,7
Ιρλανδία	8,6	10,8	11,5	6,8	3,5
Ισπανία	4,3	4,1	4,1	2,8	2,1
Πορτογαλία	4,5	3,4	3,4	1,8	1,5
Ζώνη ευρώ-12	2,9	2,7	3,4	1,6	1,4
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	2,9	2,6	3,3	1,7	1,5
2. Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή					
Ελλάδα	4,5	2,1	2,9	3,7	3,6
Ιρλανδία	2,1	2,5	5,3	4,0	4,5
Ισπανία	1,8	2,2	3,5	3,2	3,0
Πορτογαλία	2,2	2,2	2,8	4,4	3,1
Ζώνη ευρώ-12	1,2	1,1	2,4	2,5	2,2
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	1,3	1,2	2,1	2,3	2,1
3. Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)					
Ελλάδα	10,9	11,6	10,9	10,2	9,9
Ιρλανδία	7,5	5,6	4,2	3,8	4,5
Ισπανία	18,6	15,7	14,0	13,0	12,8
Πορτογαλία	5,1	4,5	4,1	4,1	4,6
Ζώνη ευρώ-12	10,7	9,8	8,8	8,3	8,5
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	9,8	9,0	8,1	7,6	7,8
4. Επενδύσεις σε εξοπλισμό (όγκος)					
Ελλάδα	16,5	1,0	17,2	5,2	8,1
Ιρλανδία	24,9	17,9	6,3	-4,8	2,5
Ισπανία	13,3	7,7	4,8	-2,2	-1,4
Πορτογαλία	17,2	10,8	6,5	-1,2	0,5
Ζώνη ευρώ-12	9,5	7,2	7,9	-1,1	-0,7
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	10,8	7,4	7,2	-1,0	-0,4
5. Δημοσιονομικό αποτέλεσμα γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)¹					
Ελλάδα	-2,4	-1,7	-0,8	0,1	0,3
Ιρλανδία	2,3	2,3	4,5	1,7	0,6
Ισπανία	-2,6	-1,1	-0,3	0,0	-0,2
Πορτογαλία	-2,3	-2,2	-1,5	-2,7	-2,6
Ζώνη ευρώ-12	-2,2	-1,3	0,2	-1,3	-1,4
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	-1,6	-0,7	1,1	-0,6	-1,1
6. Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)					
Ελλάδα	105,0	103,8	102,8	99,7	97,9
Ιρλανδία	55,1	49,6	39,0	36,3	33,6
Ισπανία	64,6	63,1	60,4	57,2	55,5
Πορτογαλία	54,8	54,2	53,4	55,4	56,5
Ζώνη ευρώ-12	73,7	72,6	70,2	69,1	68,6
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	68,9	67,3	64,2	62,8	61,9
7. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)					
Ελλάδα	-3,5	-2,8	-4,5	-4,2	-4,7
Ιρλανδία	0,9	0,4	-0,6	-0,6	-1,4
Ισπανία	-0,6	-2,3	-3,4	-3,0	-2,5
Πορτογαλία	-7,2	-8,9	-10,4	-9,6	-8,7
Ζώνη ευρώ-12	1,0	0,5	0,0	0,8	1,1
Ευρωπαϊκή Ένωση-15	0,8	0,3	-0,1	0,5	0,5

1 Για τα έτη 2000-2002 περιλαμβάνονται τα εφάπαξ έσοδα από την πώληση αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενεάς (UMTS), τα οποία, ως ποσοστό του ΑΕΠ, ήταν: για την Ισπανία και την Πορτογαλία 0,1% και 0,4% το 2000, για την Ελλάδα 0,4% το 2001 και για την Ιρλανδία 0,2% το 2002. Για τα σύνολα, ο μη συνυπολογισμός των έκτακτων αυτών εσόδων μεταβάλλει τα ποσοστά του 2000 ως εξής: ζώνη του ευρώ -0,8% και ΕΕ-15 -0,2%.

Σημείωση: 2001-2002: Εκτιμήσεις και προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Βάσει του επικαιροποιημένου προγράμματος Σύγκλισης και Ανάπτυξης, το ΑΕΠ στην Ελλάδα το 2002 προβλέπεται να αυξηθεί κατά 3,8%.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Spring 2002 Forecasts*, Απρίλιος 2002.

Ωστόσο, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ ήταν τελικά ελαφρά υψηλότερος το 2001 από ό,τι το 2000 (2,5% έναντι 2,4%). Ανάλογη ήταν η εξέλιξη και στην ΕΕ, όπου ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός αυξήθηκε από 2,1% σε 2,3%. Οι εξελίξεις αυτές αντανακλούν κυρίως τις άμεσες επιδράσεις της εξέλιξης της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου και της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ, καθώς και – σε μικρότερη έκταση – των τιμών των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής. Αντίθετα, οι έμμεσες (και με χρονική υστέρηση) επιδράσεις τις οποίες είχε στις τιμές των άλλων αγαθών και των υπηρεσιών η αύξηση της τιμής του πετρελαίου κατά τους τελευταίους μήνες του 1999 και το 2000 οδήγησαν αρχικά σε βραδεία άνοδο του πυρήνα του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ (όπως μετρείται με βάση τον ΕνΔΤΚ χωρίς τα μη επεξεργασμένα είδη διατροφής και την ενέργεια) στη διάρκεια του 2000. Η άνοδος αυτή συνεχίστηκε χωρίς διακοπή και με σαφώς ταχύτερο ρυθμό στη διάρκεια του 2001, με αποτέλεσμα ο πυρήνας του πληθωρισμού να φθάσει στο 2,5% το Δεκέμβριο του 2001 (δηλαδή στο υψηλότερο επίπεδό του από το 1996), έναντι 1,5% το Δεκέμβριο του 2000 και 1,1% το Δεκέμβριο του 1999.¹

Στην άνοδο του πυρήνα του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ εκτιμάται ότι συνέβαλε, αν και σε περιορισμένη έκταση, και η σημαντική επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας, από 1,1% το 2000 σε 2,4% το 2001. Δεδομένου ότι η μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό αυξήθηκε το 2001 κατά 2,7%, δηλ. σχεδόν όσο και το 2000 (2,5%), η επιτάχυνση της αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος οφειλόταν αποκλειστικά στην υποχώρηση, για λόγους που σχετίζονται με τον οικονομικό κύκλο, και τελικά στον ουσιαστικό μηδενισμό του ρυθμού ανόδου της παραγωγικότητας (από 1,4% το 2000 σε 0,3% το 2001). Η υποχώρηση αυτή, με τη σειρά της, αντανακλούσε το γεγονός ότι ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε πολύ περισσότερο από ό,τι εκείνος της απασχόλησης. Συνεπώς, η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας αφενός οδήγησε σε επιτάχυνση της αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, η οποία συνέβαλε αυξητικά στον πληθωρισμό από την πλευρά του κόστους, αφετέρου όμως συνέβαλε στη συγκράτηση του πληθωρισμού από την πλευρά της ζήτησης.

Σε χειρότερη κατάσταση από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί βρίσκεται η οικονομική δραστηριότητα στην Ιαπωνία, η οποία, με κριτήριο την αρνητική εξέλιξη του ΑΕΠ, εισήλθε στην τρίτη χειρότερη περίοδο της τελευταίας δεκαετίας και συρρικνώθηκε κατά 0,4% το 2001, ενώ είχε αυξηθεί κατά 2,2% το προηγούμενο έτος. Οι εξελίξεις αυτές οφείλονται κυρίως σε εξωτερικούς παράγοντες, αλλά και στη μείωση της εγχώριας ζήτησης. Η έντονη μείωση των εξαγωγών (2001: -6,5%, 2000: 12,4%) και η κάθετη πώση της εξωτερικής ζήτησης προϊόντων πληροφορικής οδήγησαν σε ταχεία μείωση της βιομηχανικής παραγωγής. Η ιδιωτική κατανάλωση συρρικνώθηκε από τις αρχές του 2001, διατηρώντας την πτωτική τάση του ΔΤΚ με ρυθμό μείωσης που κυμάνθηκε περίπου στα ίδια επίπεδα με εκείνα του προηγούμενου έτους (2001: -0,7%, 2000:

1 Το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού ήταν 2,0% το 2001, έναντι 1,2% το 2000 και 1,1% το 1999.

-0,8%). Η παρατεταμένη ύφεση της οικονομίας είχε ως αποτέλεσμα την περαιτέρω αύξηση της ανεργίας (5%, έναντι 4,7% το 2000). Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, περιορίστηκε στο 2,1% το 2001 από 2,5% το προηγούμενο έτος.

Προκειμένου να αντιμετωπίσει την κρίση, η ιαπωνική κυβέρνηση, έλαβε, εκτός από δημοσιονομικά, και νέα διαρθρωτικά μέτρα το Σεπτέμβριο, ιδίως για τον τραπεζικό τομέα, τα οποία όμως αποδείχθηκαν ανεπαρκή. Εξάλλου, η Τράπεζα της Ιαπωνίας, πέρα από την πολιτική των σχεδόν μηδενικών επιτοκίων, υιοθέτησε σταδιακά από το Μάρτιο μια πιο ευέλικτη νομισματική πολιτική. Για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα ρευστότητας μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, η Τράπεζα μείωσε το αναπροεξοφλητικό της επιτόκιο από 0,25% σε 0,1%.

Η παγκόσμια κρίση επηρέασε την οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου πολύ λιγότερο από ό,τι τις άλλες μεγάλες οικονομίες. Ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ σημείωσε περιορισμένη επιβράδυνση (2001: 2,2%, 2000: 3%), η ανεργία μειώθηκε περισσότερο από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί, αλλά παράλληλα δεν υπήρξαν σημαντικές πληθωριστικές πιέσεις. Η ζήτηση εκ μέρους των νοικοκυριών εξακολούθησε να είναι ζωηρή, σε αντίθεση με την (εκτεθειμένη στο διεθνή ανταγωνισμό) ασθενή βιομηχανική παραγωγή. Το 2001, η επιβράδυνση της διεθνούς οικονομικής ανάπτυξης, σε συνδυασμό με τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας, εξαιτίας της ισχυρής έναντι του ευρώ λίρας, άσκησε αρνητική επίδραση στην εξωτερική ζήτηση, με αποτέλεσμα οι βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας να πληγούν περισσότερο από άλλους κλάδους, ιδιαίτερα μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Το ποσοστό ανεργίας συμπίεστηκε σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα (5,1%, έναντι 5,4% το 2000). Ο ρυθμός αύξησης του ΕνΔΤΚ επιταχύνθηκε από 0,8% το 2000 σε 1,2% το 2001, ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώθηκε οριακά σε 1,8% το 2001. Η Τράπεζα της Αγγλίας ακολούθησε χαλαρή νομισματική πολιτική και από τις αρχές του έτους μέχρι τον Αύγουστο του 2001 μείωσε κατά 100 μονάδες βάσης σε 5% το βασικό της επιτόκιο συμφωνιών επαναγοράς (repos), ενώ, για να αντιμετωπίσει την κρίση μετά την 11η Σεπτεμβρίου, το μείωσε περαιτέρω σταδιακά σε 4%. Παράλληλα, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια μειώθηκαν από 5,3% σε 4,9%.

Στις οικονομίες που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης¹ ο οικονομικός μετασχηματισμός συνεχίστηκε το 2001, επηρεαζόμενος οριακά από τη συγχρονισμένη επιβράδυνση των ανεπτυγμένων οικονομιών. Ο μικρότερος βαθμός ολοκλήρωσης των αγορών τους και η σχετικά περιορισμένη διασύνδεση του χρηματοπιστωτικού τους τομέα και των παραγωγικών τους δομών με τις αγορές των προηγμένων οικονομιών άμβλυναν σημαντικά τις αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς συγκυρίας. Η οικονομική τους δραστηριότητα παρουσίασε ικανοποιητικούς ρυθμούς αύξησης (2001: 5%, 2000: 6,6%). Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2001 στις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών ήταν διπλάσιος από εκείνον των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (6,2% έναντι 3,1%). Η ρωσική οικονομία εξακολούθησε την ανοδική της

1 Βλ. σημείωση Πίνακα Χ.1.

πορεία, αν και ο ρυθμός ανάπτυξης επιβραδύνθηκε σημαντικά (2001: 5%, 2000: 9%), ενώ το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, παραμένει υψηλό (11,3% το 2001, έναντι 17,4% το 2000). Οι διακυμάνσεις αυτές οφείλονται κατά κύριο λόγο στις εξελίξεις στη διεθνή αγορά εργασίας, καθώς και στην ανατίμηση του ρωσικού νομίσματος.

Οι 12 υποψήφιος προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση οικονομίες¹ κατέγραψαν οριακά μικρότερο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ (2001: 3%, 2000: 3,8%) και πτωτική τάση του πληθωρισμού (2001: 9,7%, 2000: 13,2%). Μείωση παρουσίασε και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (2001: -4,4%, 2000: -5,3%). Τα μεγέθη αυτά υποδηλώνουν τη σταθερή προσπάθεια και πορεία σύγκλισης των οικονομιών αυτών προς τα κριτήρια ένταξης που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Τουρκία παρουσίασε το 2001 έντονες διακυμάνσεις των μακροοικονομικών της μεγεθών λόγω των χρηματοπιστωτικών κρίσεων του Δεκεμβρίου του 2000 και του Φεβρουαρίου του 2001. Οι κρίσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη δραστική συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας (2001: -6,2%, 2000: 7,4%). Η υποτίμηση του νομίσματος, η οποία έφθασε συνολικά το 59% σε σχέση με το δολάριο μεταξύ Φεβρουαρίου και Σεπτεμβρίου 2001, και η ελεύθερη διακύμανση της ισοτιμίας μετά το Σεπτέμβριο, συνέβαλαν στην αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των τουρκικών προϊόντων. Οι εξελίξεις αυτές είχαν θετικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (2001: 1,4% του ΑΕΠ, 2000: -4,9%). Ο πληθωρισμός το 2001, αν και παρέμεινε στο ίδιο περίπου μέσο επίπεδο (56%) με το προηγούμενο έτος, παρουσίασε έντονες διακυμάνσεις από μήνα σε μήνα.

Οι οικονομίες των βαλκανικών χωρών,² οι οποίες συγκαταλέγονται στις οικονομίες που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης (δύο εξ αυτών, η Βουλγαρία και η Ρουμανία, είναι υποψήφιος προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση) παρουσίασαν κοινά χαρακτηριστικά ως προς τα κύρια μακροοικονομικά μεγέθη. Ο ρυθμός ανάπτυξης των χωρών αυτών για το 2001, με εξαίρεση την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), παρέμεινε σταθερά υψηλός και κυμάνθηκε μεταξύ 3% και 7%. Η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας στην ΠΓΔΜ κατά 4,6% το 2001 οφείλεται σε εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις. Πρόβλημα εξακολουθεί να παραμένει για τις χώρες αυτές το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, που υπερβαίνει το 10% του ΑΕΠ. Η ανάκαμψη της οικονομίας της Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας συνεχίστηκε το 2001 (αύξηση ΑΕΠ: 5%). Αντίθετα, αρνητική εξέλιξη εμφάνισαν ο πληθωρισμός (2000: 60,4%, 2001: 93,6%) και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (2000: -8,3% του ΑΕΠ, 2001: -9,6%). Αναμένεται ότι οι μελλοντικές οικονομικές εξελίξεις στην Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας θα επηρεάσουν και τις οικονομίες των γειτονικών χωρών, αφενός λόγω του μεγέθους της χώρας και αφετέρου λόγω του σχετικά μεγάλου όγκου των συναλλαγών της με τις χώρες αυτές.

1 Δεν περιλαμβάνεται η Τουρκία, η οποία είναι επίσης υποψήφια, αλλά δεν έχουν αρχίσει ακόμη οι σχετικές διαπραγματεύσεις.

2 Βλ. Πίνακα Χ.5.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ.5
ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ: ΑΕΠ, ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Επίπεδο ΑΕΠ το (1989=100)	Κατά κεφάλην ΑΕΠ το 2000 σε δολ. ΗΠΑ
	ΑΕΠ (ετήσια εκατοστιαία μεταβολή όγκου)														
Αλβανία	9,8	-10,0	-28,0	-7,2	9,6	8,3	13,3	9,1	-7,0	8,0	7,3	7,8	7,3	103	1.094
Βοσνία	-	-23,2	-12,1	-30,0	-40,0	-40,0	20,8	86,0	37,0	10,0	10,0	5,8	5,6	-	996
Βουλγαρία	0,5	-9,1	-11,7	-7,3	-1,5	1,8	2,1	-10,9	-6,9	3,5	2,4	5,8	4,5	71	1.476
Κροατία	-1,6	-7,1	-21,1	-11,7	-8,0	5,9	6,8	6,0	6,5	2,5	-0,4	3,7	4,2	80	4.179
Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας	1,3	-7,9	-11,6	-27,9	-30,8	2,5	6,1	7,8	10,1	1,9	-15,7	5,0	5,0	47	942
Π.Δ.Μ.	0,9	-9,9	-7,0	-8,0	-9,1	-1,8	-1,2	1,2	1,4	2,9	2,7	5,1	-4,6	77	1.686
Ρουμανία	-5,8	-5,6	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-1,1	-5,4	-3,2	1,6	4,8	77	1.644
Σλοβενία	-1,8	-4,7	-8,9	-5,5	2,8	5,3	4,1	3,5	4,6	3,8	5,2	4,6	3,0	114	9.073
Νοτιοανατολική Ευρώπη ¹	-2,8	-7,3	-14,8	-9,6	-2,4	3,0	6,2	3,2	-0,7	-0,8	-3,2	3,6	4,0	73	
	Δείκτης Τιμών Κατανάλωσις (ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)														
Αλβανία	0,0	0,0	35,5	226,0	85,0	22,6	7,8	12,7	33,2	20,6	0,4	0,1	3,1		
Βοσνία ²	-	-	-	-	-	-	0,2	-13,7	9,5	0,6	3,2	5,4	2,7		
Βουλγαρία	6,4	26,3	333,5	82,0	73,0	96,3	62,0	123,0	1.082	22,2	0,7	9,9	7,5		
Κροατία	-	609,5	123,0	665,5	1.517,5	97,6	2,0	3,5	3,6	5,7	4,2	6,2	4,9		
Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας	1.269,0	593,0	121,0	9.237	11.781,0 ²	3,3	78,6	94,3	21,3	29,5	37,1	60,4	93,6		
Π.Δ.Μ.	1.246,0	608,4	114,9	1.664,4	338,4	126,5	16,4	2,5	1,5	0,6	-1,3	9,2	5,3		
Ρουμανία	1,1	5,1	170,2	210,4	256,1	136,7	32,3	38,8	154,8	59,1	45,8	45,7	34,5		
Σλοβενία	1.306,0	549,7	117,7	207,3	32,9	21,0	13,5	9,9	8,4	8,0	6,1	8,9	8,4		
Νοτιοανατολική Ευρώπη ¹	6,4	26,3	121,0	226,0	256,1	96,3	24,4	25,8	27,3	21,4	2,0	9,6	6,4		
	Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (ως ποσοστό του ΑΕΠ)														
Αλβανία	-	-	-	-68,5	-30,1	-14,4	-7,2	-9,1	-12,1	-6,1	-7,2	-6,9	-7,5		
Βοσνία ²	-	-	-	-	-	-14,1	-10,3	-27,3	-31,0	-18,9	-21,4	-21,2	-20,4		
Βουλγαρία	-1,6	-8,2	-1,0	-4,2	-10,1	-0,3	-1,5	1,7	10,3	-0,5	-5,3	-5,8	-6,4		
Κροατία	-	-	-3,4	3,2	5,7	5,9	-7,7	-5,5	-11,6	-7,1	-6,9	-2,1	-4,1		
Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας	-	-1,8	-2,1	-5,0	-	-	-	-11,6	-9,4	-4,8	-7,5	-8,3	-9,6		
Π.Δ.Μ.	-	-9,1	-5,5	-0,8	0,6	-5,3	-5,0	-6,5	-7,5	-8,8	-4,0	-8,4	-13,7		
Ρουμανία	-	-9,6	-3,5	-8,0	-4,5	-1,4	-5,0	-7,3	-6,1	-7,7	-3,8	-3,8	-6,0		
Σλοβενία	9,0	3,0	1,0	7,4	1,5	4,0	-0,5	0,2	0,1	-0,8	-3,9	-3,4	-1,1		
Νοτιοανατολική Ευρώπη ¹	-1,6	-7,2	-3,0	-17,3	-11,0	-7,1	-5,9	-10,0	-9,3	-7,8	-8,2	-9,1	-10,6		

1 Σύμφωνα με την κατάταξη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), στη Νοτιοανατολική Ευρώπη περιλαμβάνονται: Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, Π.Δ.Μ. και Ρουμανία. Η Κροατία και η Σλοβενία περιλαμβάνονται στην Κεντροανατολική Ευρώπη. Στο σύνολο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, για τον πληθωρισμό έχει υπολογιστεί ο διάμεσος αντί του αριθμητικού μέσου και για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έχει υπολογιστεί ο κατάλυς αριθμητικός μέσος.

2 Όλη η σειρά προέρχεται από εκτιμήσεις του ΔΝΤ.
Πηγή: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, *Transition Report 2001*. Για το έτος 2001: ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2002.

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης των περισσότερων από τις αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας¹ υποχώρησε σημαντικά, κυρίως από τα μέσα του 2000, ουσιαστικά επηρεασμένος από τις διεθνείς εξελίξεις, ιδίως όσον αφορά τη διεθνή ζήτηση προϊόντων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, τομέων στους οποίους παρατηρείται σημαντική επιβράδυνση της ανόδου της βιομηχανικής παραγωγής και των εξαγωγών των παραπάνω χωρών. Στη μείωση της ζήτησης και στην υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ, κυρίως των νέων βιομηχανικών οικονομιών της Ασίας,² συνέβαλαν και οι υψηλές τιμές του πετρελαίου στα τέλη του 2000, ενώ η πτώση των τιμών κατά το 2001 εκτιμάται ότι είχε αρνητικές επιδράσεις κυρίως στις πετρελαιοπαραγωγούς χώρες της περιοχής (συμπεριλαμβανομένων της Μαλαισίας και της Ινδονησίας). Επιπλέον, αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ των αναδυόμενων ασιατικών οικονομιών άσκησε η μείωση του τουρισμού μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Αντίθετα, η οικονομική δραστηριότητα παρέμεινε ζωνή στην Κίνα (2001: 7,3%, 2000: 8,0%) και, σε μικρότερο βαθμό, στην Ινδία (2001: 4,3%, 2000: 5,4%), επειδή οι οικονομίες τους δεν επηρεάζονται σημαντικά από το εξωτερικό εμπόριο.³ Ωστόσο, η αύξηση του ΑΕΠ της Κίνας και της Ινδίας παρουσίασε επιβράδυνση, ενώ οι εξαγωγές και η εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων μειώθηκαν σημαντικά. Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Κίνας περιορίστηκε στο 1,5% το 2001 από 1,9% το 2000.

Για τρίτο κατά σειρά έτος – και σε σημαντικό βαθμό – η οικονομική δραστηριότητα στην Αργεντινή συρρικνώθηκε (2001: -3,7%, 2000: -0,8%), με αποτέλεσμα η ανεργία να φθάσει σε πολύ υψηλά επίπεδα (20%), ενώ το έλλειμμα του προϋπολογισμού για το ίδιο έτος εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε στα 7,8 δισεκ. δολ. ΗΠΑ, ποσό πολύ μεγαλύτερο από εκείνο των 6,5 δισεκ. δολ. που είχε συμφωνηθεί με το ΔΝΤ. Η χρηματοοικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα δεν είχε ευρύτερες επιπτώσεις σε χώρες πέραν αυτών της περιοχής (και αυτές όμως ήταν περιορισμένες, με εξαίρεση την Ουρουγουάη), επειδή η εξέλιξη των γεγονότων ήταν σχετικά βραδεία και οι διεθνείς αγορές είχαν ουσιαστικά προεξοφλήσει την κρίση. Από το 1991, έτος κατά το οποίο είχε γίνει η επιλογή του καθεστώτος επιτροπής συναλλάγματος (currency board) με τη διά νόμου πρόσδεση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του πέσο στο δολάριο ΗΠΑ (με σχέση 1:1), μέχρι και το 1998 η Αργεντινή είχε κατορθώσει να σημειώσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και να καταπολεμήσει το χρόνιο υπερπληθωρισμό. Εντούτοις, αυτή η οικονομική μεγέθυνση δεν διατηρήθηκε, η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας υποχώρησε, ενώ η ραγδαία κάμψη των δημοσιονομικών εσόδων είχε ως συνέπεια τη μόνιμη υπέρβαση των δαπανών του προϋπολογισμού και τη συνεχή διόγκωση του εξωτερικού χρέους. Η κυβέρνηση δεν είχε στην πραγματικότητα τη δυνατότητα άσκησης ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής, με αποτέλεσμα η χώρα να εισέλθει το 1999 σε φάση οικονομικής ύφεσης, η οποία, σε συνδυασμό με τη διεθνή συγκυρία, οδήγησε σταδιακά σε επιδείνωση της χρηματοοικονομικής της θέσης. Το 2001, η κυβέρνηση προσέφυγε

1 Σύμφωνα με την ταξινόμηση του ΔΝΤ, σε αυτές περιλαμβάνονται οι αναπτυσσόμενες ασιατικές οικονομίες, οι νέες βιομηχανικές ασιατικές οικονομίες και η Μογγολία.

2 Βλ. σημείωση Πίνακα Χ.1.

3 Η Κίνα εντάχθηκε επίσημα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2001.

στο ΔΝΤ για δανεισμό και δεσμεύθηκε να εφαρμόσει ένα αυστηρό οικονομικό πρόγραμμα, ώστε να αποτραπεί η επαπειλούμενη “στάση πληρωμών”.

Η πολιτική αστάθεια στην Αργεντινή, η οποία, παρά την έκτακτη ενίσχυση του ΔΝΤ, επιτάθηκε από την αρνητική πορεία των οικονομικών μεγεθών, κατέστησε ακόμη δυσκολότερη την εξυγίανση της οικονομίας και την έξοδο της χώρας από την κρίση. Η συνεχής υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οίκους οδήγησε το καλοκαίρι του 2001 σε σημαντικές αναλήψεις μετρητών, φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό, πολύ υψηλά επιτόκια και μεγάλη μείωση των φορολογικών εσόδων. Το Δεκέμβριο η κυβέρνηση κήρυξε στάση πληρωμών. Προκειμένου να εξασφαλίσει πρόσθετα έσοδα και να επαναδιαπραγματευθεί νέα χρηματοδότηση από το ΔΝΤ, επέβαλε περιορισμούς στις τραπεζικές αναλήψεις (1.000 δολ. κατ’ ανώτατο όριο το μήνα ανά καταθέτη) και δέσμευση του 90% των διαθέσιμων των ασφαλιστικών ταμείων που είναι κατατεθειμένα σε τράπεζες. Τα μέτρα αυτά οδήγησαν σε μεγάλες κοινωνικές αναταραχές και, στις αρχές Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους, το Ανώτατο Δικαστήριο τα έκρινε αντισυνταγματικά. Τον ίδιο μήνα, το συναλλαγματικό καθεστώς μεταβλήθηκε και άρχισε η ελεύθερη διακύμανση του πέσο στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος και η μεγάλη υποτίμησή του έναντι του δολαρίου ΗΠΑ, γεγονός που δημιούργησε φόβους για πληθωριστικές πιέσεις. Για την αποτροπή των πιέσεων αυτών επιβλήθηκε πάγωμα τιμών των δημόσιων υπηρεσιών και αγαθών, ενώ δεν καθορίστηκε πότε θα αρχίσει η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Η μεγάλη υποτίμηση του πέσο οδήγησε σε μαζικές μετατροπές των ρευστών διαθέσιμων των κατοίκων της χώρας από το εθνικό νόμισμα σε δολάρια, με οποιαδήποτε ισοτιμία, αλλά στις 25 Μαρτίου η κυβέρνηση έθεσε περιορισμούς στις συναλλαγές αυτές. Έτσι, για πωλήσεις συναλλάγματος μικρότερες των 1.000 δολαρίων, ο καθορισμός της ισοτιμίας θα γίνεται πλέον από την κεντρική τράπεζα, γεγονός που επέφερε προσωρινή ανακούφιση.

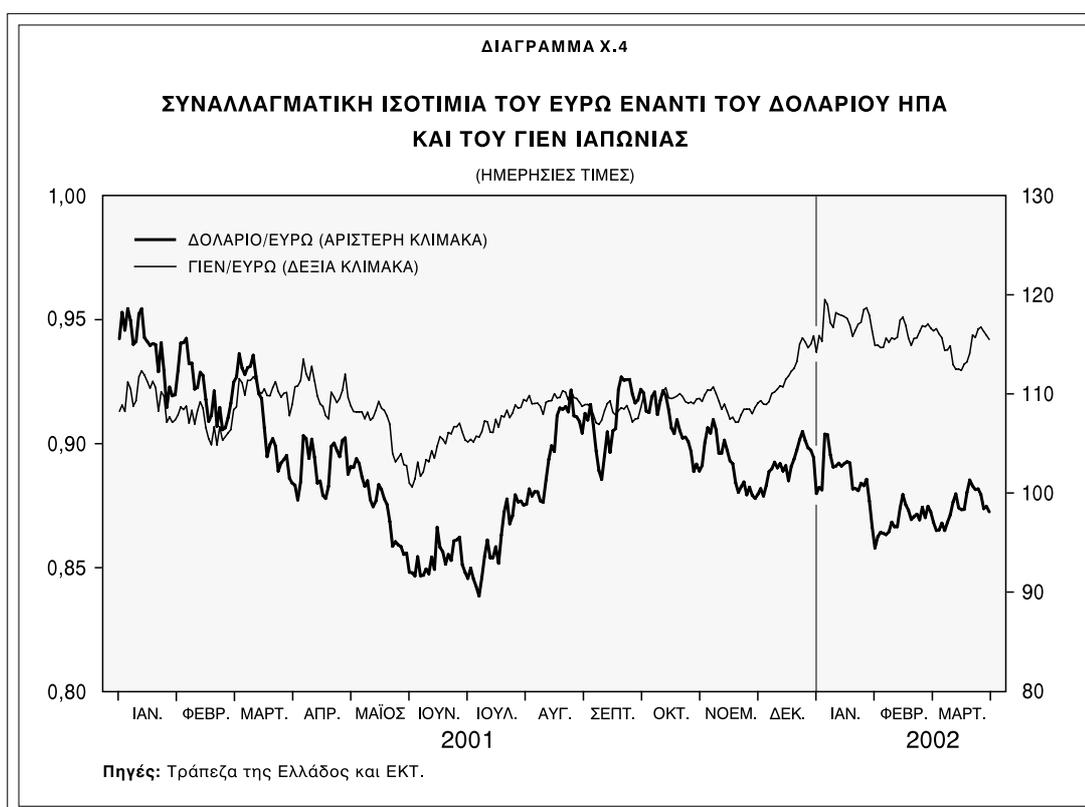
Ειδική αποστολή του ΔΝΤ επισκέφθηκε την Αργεντινή το Μάρτιο με στόχο την ολοκληρωμένη αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης και την παροχή βοήθειας στην κυβέρνηση για την κατάρτιση ενός βιώσιμου οικονομικού προγράμματος. Ο πρόεδρος της χώρας ανακοίνωσε ότι το ΔΝΤ δεν πρόκειται να εγκρίνει τη χορήγηση δανείου ύψους 20 δισεκ. δολ., αλλά ποσού πολύ χαμηλότερου και αφού πρώτα εκπληρωθούν ορισμένες αυστηρές προϋποθέσεις όπως: η εφαρμογή αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής, ο περιορισμός των δημόσιων δαπανών (οι οποίες ήδη έχουν συμπειστεί κατά 14%) και η αύξηση των φορολογικών εσόδων.

3. ΑΓΟΡΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ, ΟΜΟΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

3.1 Οι αγορές συναλλάγματος

Η αβεβαιότητα και οι διαδοχικές εκτιμήσεις σχετικά με το μέγεθος και τη χρονική διάρκεια της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας στις ΗΠΑ, σε συσχέτισμό με τις εκτιμήσεις για τις αντίστοιχες εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ και την Ιαπωνία,

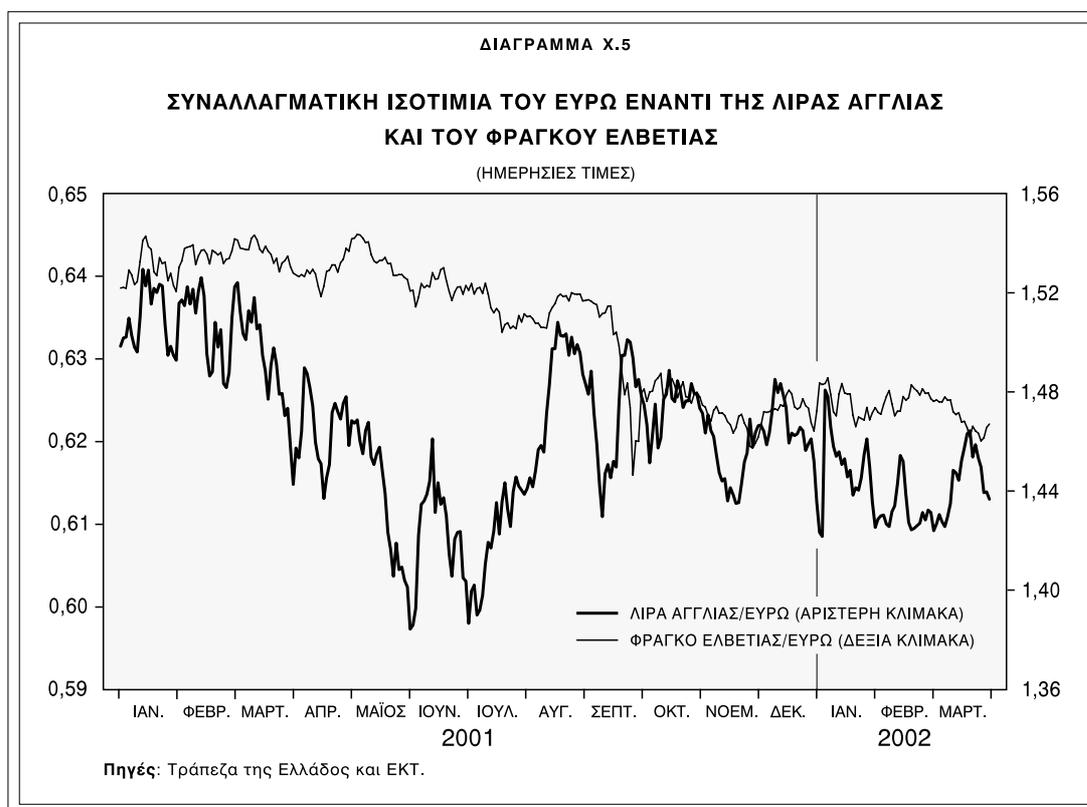
επηρέασαν σημαντικά την πορεία των συναλλαγματικών ισοτιμιών των κυριότερων νομισμάτων το 2001. Οι αναθεωρήσεις των μακροοικονομικών στοιχείων και προβλέψεων, καθώς και οι μεταβαλλόμενες προσδοκίες για τη χρονική στιγμή και την έκταση της μείωσης των βασικών επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών των μεγάλων οικονομιών (για την εξέλιξη των βασικών επιτοκίων βλ. Διάγραμμα Χ.3), αποτυπώθηκαν στη μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ιδίως του ευρώ έναντι του δολαρίου. Το ευρώ, ενώ είχε ενισχυθεί έναντι του δολαρίου το τελευταίο δίμηνο του 2000, ακολούθησε έντονη πτωτική πορεία το πρώτο εξάμηνο του 2001, φθάνοντας στο ιστορικό χαμηλότερο επίπεδο των 0,838 δολ. ανά ευρώ στις αρχές Ιουλίου. Έκτοτε άρχισε να ανακάμπτει

και η μέση ισοτιμία του τον Αύγουστο διαμορφώθηκε στα 0,901 δολ. ανά ευρώ. Στις αρχές Σεπτεμβρίου το ευρώ υποτιμήθηκε ελαφρά, ενώ μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου παρουσίασε προσωρινή άνοδο. Ωστόσο, οι απαισιόδοξες εκτιμήσεις για την οικονομική δραστηριότητα στη ζώνη του ευρώ το τελευταίο τρίμηνο του έτους, σε συνδυασμό με την επιστροφή κεφαλαίων στις αγορές των ΗΠΑ λόγω της συγκρατημένης ευφορίας που χαρακτήρισε την αμερικανική χρηματιστηριακή αγορά λίγες εβδομάδες μετά την αρχική διαταραχή εξαιτίας των τρομοκρατικών επιθέσεων, ανέκοψαν την ανοδική τάση του ευρώ. Η μέση ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου διαμορφώθηκε σε 0,892 δολ. ανά ευρώ το Δεκέμβριο, δηλ. σε επίπεδο κατά 0,5% χαμηλότερο από ό,τι το

Δεκέμβριο του 2000. Το μέσο ετήσιο επίπεδο της ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου υποχώρησε κατά 3,1%. Το πρώτο τρίμηνο του 2002 συνεχίστηκε η ελαφρώς πτωτική τάση του ευρώ και το μέσο επίπεδο της ισοτιμίας του το Μάρτιο προσέγγισε τα 0,876 δολ. ανά ευρώ (βλ. Διάγραμμα X.4).

Η διμερής ισοτιμία του ευρώ ως προς τα άλλα σημαντικά νομίσματα εξελίχθηκε ως εξής: Έναντι του ιαπωνικού γιεν το ευρώ είχε αρχικά ενισχυθεί τον Ιανουάριο του 2001, υποχώρησε το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου και στη συνέχεια άρχισε να ανατιμάται βαθμιαία, ιδίως κατά τους τελευταίους μήνες του έτους, γεγονός που συνδέεται άμεσα με την υποχώρηση του γιεν έναντι των κυριότερων νομισμάτων λόγω των δυσμενών

εξελίξεων στην ιαπωνική οικονομία. Στη διάρκεια του 2001 το ευρώ ανατιμήθηκε κατά 12,7% έναντι του γιεν, ενώ η ανατιμητική του πορεία συνεχίστηκε και στις αρχές του 2002. Εντούτοις, στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2002 η ισοτιμία του ευρώ έναντι του γιεν επανήλθε περίπου στα επίπεδα του τέλους του 2001. Έναντι της αγγλικής λίρας το ευρώ ανατιμήθηκε στις αρχές του 2001, κατόπιν υποτιμήθηκε σταδιακά και ανέκαμψε ελαφρά προς το τέλος του έτους. Έναντι του ελβετικού φράγκου ακολούθησε στη διάρκεια του έτους πτωτική πορεία. Στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2002 η ισοτιμία του ευρώ έναντι των δύο αυτών νομισμάτων προσέγγισε τις τιμές του Δεκεμβρίου 2001, με κάποιες διακυμάνσεις στο διάστημα αυτό (βλ. Διάγραμμα X.5).

Οι εξελίξεις αυτές, σε συνδυασμό με την πορεία και των υπόλοιπων διμερών ισοτιμιών του ευρώ, είχαν ως αποτέλεσμα την ανατίμηση του δείκτη της ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του το 2001 – με βάση μια ευρεία ομάδα χωρών – κατά 3,2% (μέσα επίπεδα έτους). Η πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ (με βάση τον ΔΤΚ) σημείωσε άνοδο 2,1% σε μέσα επίπεδα έτους, χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις στη διάρκεια του 2001. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2002, οι δύο αυτοί δείκτες υποχώρησαν κατά 0,8% και 0,9% αντίστοιχα.¹

3.2 Οι αγορές ομολόγων και κεφαλαίων

Η αξία των νέων ομολόγων που εκδόθηκαν στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων μειώθηκε σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος κατά 16% το 2001 και έφθασε τα 1.071 δισεκ. δολάρια. Αν και η μείωση αυτή της εκδοτικής δραστηριότητας αφορούσε κυρίως την ευρωπαϊκή αγορά (-28%), στο σύνολο των διεθνών αγορών το ποσοστό των τίτλων που εκδόθηκαν σε ευρώ ήταν σημαντικά αυξημένο, φθάνοντας το 44,5% του συνόλου, έναντι 38% το προηγούμενο έτος (βλ. Πίνακα Χ.6). Η αύξηση του μεριδίου των νεοεκδιδόμενων χρεογράφων σε ευρώ ήταν περισσότερο αισθητή στην Ευρώπη (78%, από 58% το 2000), εξαιτίας της μεγαλύτερης σταθερότητας του ευρώ το 2001 έναντι του προηγούμενου έτους, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα που προκάλεσε η σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στις ΗΠΑ και τη συνακόλουθη μεγάλη μείωση των επιτοκίων του δολαρίου. Αποτυπώνοντας την αβεβαιότητα των αγορών σχετικά με τις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις, αλλά και την αντίδραση των νομισματικών αρχών για την αποτροπή της ύφεσης, η αγορά παράγωγων τίτλων, τόσο σε υποκείμενα συμβόλαια βραχυπρόθεσμων επιτοκίων όσο και σε συμβόλαια χρηματιστηριακών δεικτών, σημείωσε εντυπωσιακή άνοδο το 2001 (αύξηση συνολικής αξίας συμβολαίων κατά 54%).

Η σημειωθείσα κατά το 2001 τάση για μετακίνηση κεφαλαίων προς ασφαλέστερες τοποθετήσεις αύξησε το επενδυτικό ενδιαφέρον για τις αγορές ομολόγων και συνέβαλε στην υποχώρηση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων. Το πρώτο δεκάμηνο του 2001 οι αποδόσεις των δεκαετών ομολόγων της ζώνης του ευρώ, των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας μειώνονταν. Η σχετική αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης και οι καλύτερες προοπτικές ανάκαμψης για το 2002, οι οποίες άρχισαν να διαφαίνονται προς το τέλος του έτους, αντίστρεψαν την τάση, αυξάνοντας τις αποδόσεις των ομολόγων. Σε μέσα επίπεδα έτους οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων των ΗΠΑ υποχώρησαν κατά 102 μονάδες βάσης (μ.β.)

1 Οι ονομαστικές σταθμισμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες αποτελούν το σταθμικό μέσο όρο των διαφόρων διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών με βάση τη σπουδαιότητά τους στο εξωτερικό εμπόριο κάθε χώρας (στη συγκεκριμένη περίπτωση, της ζώνης του ευρώ). Οι πραγματικές σταθμισμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι οι ονομαστικές σταθμισμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες αποπληθωρισμένες με ένα σταθμικό μέσο όρο των τιμών ή του κόστους της ξένης χώρας σε σχέση με τις τιμές ή το κόστος στην εγχώρια αγορά. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούν για να μετρηθεί η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας ως προς τις τιμές και το κόστος. Ανατίμηση του δείκτη της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ υποδηλώνει επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της ζώνης του ευρώ (ως συνόλου) σε σχέση με τους εμπορικούς της εταίρους.

στο 5,01% το 2001, της ζώνης του ευρώ υποχώρησαν κατά 41 μ.β. στο 5,03% και της Ιαπωνίας κατά 42 μ.β. στο 1,34%. Στη ζώνη του ευρώ η απόδοση των δεκαετών ομολόγων ήταν μεγαλύτερη από εκείνη των ΗΠΑ το Μάρτιο και στο διάστημα από τον Ιούλιο έως και το Νοέμβριο. Η διαφορά μεταξύ των δύο αποδόσεων ήταν περιορισμένη το πρώτο επτάμηνο του έτους, άρχισε όμως να αυξάνεται από τον Αύγουστο υπέρ των ευρωπαϊκών ομολόγων, φθάνοντας στο μέγιστο επίπεδο της στα τέλη Σεπτεμβρίου (περί τις 40 μ.β.), αλλά το Δεκέμβριο έγινε και πάλι αρνητική. Οι μέσες μηνιαίες αποδόσεις των ομολόγων δεκαετούς διάρ-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ X.6
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗ
(Σε δισεκ. δολ. ΗΠΑ)

Περιοχή	Νόμισμα	1999	2000	2001	% συνόλου 1999	% συνόλου 2000	% συνόλου 2001
Ευρώπη	Δολάριο ΗΠΑ	54,9	171,8	48,3	8,8	24,1	9,4
	Ευρώ	488,5	412,5	399,1	77,9	57,9	77,9
	Γιεν Ιαπωνίας	6,2	40,9	-2,9	1,0	5,7	-0,6
	Άλλα νομίσματα	77,7	86,7	67,6	12,4	12,2	13,2
	<i>Σύνολο</i>	<i>627,3</i>	<i>711,9</i>	<i>512,1</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Βόρεια Αμερική	Δολάριο ΗΠΑ	435,5	379,0	401,7	88,0	82,5	82,0
	Ευρώ	45,6	44,6	64,2	9,2	9,7	13,1
	Γιεν Ιαπωνίας	-1,3	17,2	16,5	-0,3	3,7	3,4
	Άλλα νομίσματα	15,1	18,6	7,6	3,1	4,0	1,6
	<i>Σύνολο</i>	<i>494,9</i>	<i>459,4</i>	<i>490,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Λοιπές περιοχές	Δολάριο ΗΠΑ	54,5	62,5	55,0	58,7	86,4	79,7
	Ευρώ	36,9	15,1	12,9	39,8	20,9	18,7
	Γιεν Ιαπωνίας	-12,1	-20,4	-2,4	-13,0	-28,2	-3,5
	Άλλα νομίσματα	13,5	15,1	3,5	14,5	20,9	5,1
	<i>Σύνολο</i>	<i>92,8</i>	<i>72,3</i>	<i>69,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Σύνολο περιοχών	Δολάριο ΗΠΑ	545,0	613,3	504,9	44,9	49,3	47,1
	Ευρώ	571,0	472,1	476,2	47,0	38,0	44,5
	Γιεν Ιαπωνίας	-7,2	37,7	11,2	-0,6	3,0	1,0
	Άλλα νομίσματα	106,3	120,4	78,8	8,7	9,7	7,4
	<i>Σύνολο</i>	<i>1.215,1</i>	<i>1.243,5</i>	<i>1.071,1</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

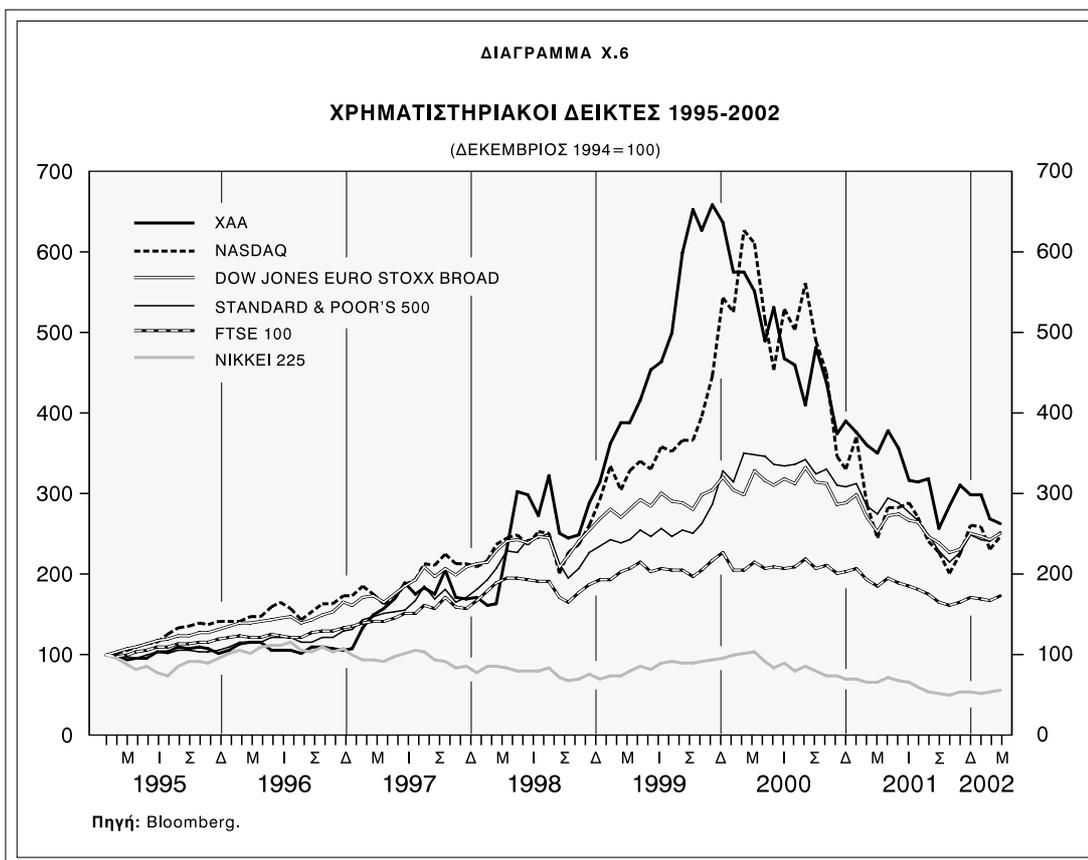
Σημείωση: Περιοχή βάσει εθνικότητας του δανειζομένου.

Πηγή: Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, *BIS Quarterly Review*, Μάρτιος 2002.

κειας της ζώνης του ευρώ ήταν 4,96%, ενώ των ΗΠΑ 5,07%. Οι αποδόσεις των αντίστοιχων ιαπωνικών ομολόγων παρουσίασαν μικρή διακύμανση μέσα στο έτος, μεταξύ 1,19% και 1,54%, και το Δεκέμβριο βρίσκονταν στο 1,35%. Η ελαφρώς ανοδική τάση στις αποδόσεις των δεκαετών ομολόγων των ΗΠΑ, της ζώνης του ευρώ και της Ιαπωνίας συνεχίστηκε και το πρώτο τρίμηνο του 2002, αντανακλώντας κατά την περίοδο αυτή τη συνεχή ροή ενθαρρυντικών δεικτών σχετικά με την πορεία ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι δείκτες των χρηματιστηρίων διεθνώς υποχώρησαν το 2001, για δεύτερο συνεχόμενο έτος, αντανακλώντας κυρίως: α) τη συνεχιζόμενη από το δεύτερο τρίμηνο του 2000 σταδιακή εκτόνωση της κερδοσκοπικής υπερτίμησης (“bubble”) των μετοχών των εταιριών

της “νέας οικονομίας”, η οποία είχε τροφοδοτηθεί κυρίως τη διετία 1998-99 (βλ. Διάγραμμα X.6) από τις υπερβολικά αισιόδοξες προσδοκίες για τις μελλοντικές προοπτικές και την κερδοφορία οικονομικών κλάδων όπως οι τηλεπικοινωνίες, το Διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό εμπόριο (ο σχετικός δείκτης των εταιριών νέας τεχνολογίας στις ΗΠΑ – Nasdaq – είχε αυξηθεί κατά 40% το 1998 και κατά 86% το 1999), β) τις διεθνείς οικονομικές εξελί-

ξεις, κυρίως όσον αφορά τη μεγάλη επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και τη σημαντική μείωση της κερδοφορίας σχεδόν όλων των οικονομικών κλάδων, αλλά και την παράταση της ύφεσης στην οικονομία της Ιαπωνίας, και γ) τη χρηματιστηριακή επίπτωση συγκεκριμένων γεγονότων, όπως οι τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ στις 11 Σεπτεμβρίου και η κατάρρευση του ενεργειακού κολοσσού Enron στις ΗΠΑ τον Οκτώβριο,¹ γεγο-

¹ Η αξία της μετοχής της Enron άρχισε να μειώνεται ραγδαία από τις αρχές του 2001, κυρίως εξαιτίας της ματαιώσης προσυμφωνημένων σημαντικών επιχειρηματικών συνεργασιών. Στις 16 Οκτωβρίου 2001 η Enron ανακοίνωσε έκτακτη παρακράτηση 544 εκατ. δολ. ΗΠΑ από τα οικονομικά της αποτελέσματα μετά τους φόρους και μείωση του μετοχικού της κεφαλαίου κατά 1,2 δισεκ. δολ. ΗΠΑ, με σκοπό την αντιστάθμιση λογιστικά συγκαλυμμένων ζημιών της. Η μετοχή της εταιρίας, που είχε ήδη υποστεί απώλειες 59% από την αρχή του έτους, υποχώρησε κατά 72% ακόμη μέσα στις επόμενες τρεις εβδομάδες. Στις 8 Νοεμβρίου η εταιρία δημοσίευσε δραστικά δυσμενέστερες αναθεωρήσεις αποτελεσμάτων για την τελευταία τετραετία. Μέσα στις επόμενες 2 εβδομάδες η τιμή της μετοχής της σχεδόν μηδενίστηκε. Στις 2 Δεκεμβρίου η εταιρία κηρύχθηκε σε πτώχευση.

νότα που αύξησαν την αβεβαιότητα και τη μεταβλητότητα στις αγορές και συνέβαλαν στη μετακίνηση κεφαλαίων προς ασφαλέστερες επενδυτικές επιλογές. Πιο συγκεκριμένα, τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου είχαν σημαντική, αλλά πρόσκαιρη, συνολική επίδραση στην ήδη διαμορφωθείσα καθ' όλο το προηγούμενο διάστημα πτωτική τάση των διεθνών αγορών κεφαλαίων. Η αρχική “υπεραντίδραση” των χρηματιστηριακών αγορών (ιδίως στους κλάδους των αερομεταφορών και των υπηρεσιών αναψυχής, η πτώση έφθασε μέχρι και 40% τις πρώτες εβδομάδες μετά την 11η Σεπτεμβρίου) μετριάστηκε τις επόμενες εβδομάδες και ήδη από τα μέσα Οκτωβρίου οι περισσότερες χρηματιστηριακές αγορές κυμαίνονταν στα προ της 11ης Σεπτεμβρίου επίπεδα. Η ανοδική τάση των χρηματιστηριακών δεικτών, υποβοηθούμενη από την επιθετική νομισματική πολιτική μείωσης των επιτοκίων από τις κεντρικές τράπεζες των μεγάλων οικονομιών, συνεχίστηκε μέχρι τις αρχές του 2002, περιορίζοντας τις απώλειες που είχαν υποστεί όλα τα διεθνή χρηματιστήρια κατά το 2001. Στη διάρκεια του 2001 συνολικά, η μεγαλύτερη πτώση παρατηρήθηκε στον ιαπωνικό δείκτη Nikkei 225 (-23,5%), στο δείκτη Nasdaq των μετοχών εταιριών υψηλής τεχνολογίας των ΗΠΑ (-21,1%) και στον ευρύ ευρωπαϊκό δείκτη Dow Jones EURO STOXX (-19,7%). Μικρότερες απώλειες είχαν ο αμερικανικός δείκτης Standard & Poor's 500 (-13,0%) και ο δείκτης FTSE 100 του Λονδίνου (-16,2%).

Το πρώτο δίμηνο του 2002 οι χρηματιστηριακοί δείκτες επανήλθαν σε πτωτική τροχιά – παρά τη δημοσίευση ευνοϊκότερων στοιχείων για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας – κυρίως λόγω της αβεβαιότητας που προκάλεσε η κατάρρευση της Enron, ιδίως όσον αφορά την ακρίβεια και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων μεγάλων εταιριών και τη φερεγγυότητα των συναφών ελεγκτικών εκθέσεων. Στις αρχές Μαρτίου του 2002 οι περισσότεροι χρηματιστηριακοί δείκτες σημείωσαν πρόσκαιρη μικρή άνοδο. Στη συνέχεια όμως, εξαιτίας της αυξημένης έντασης στη Μέση Ανατολή και της ανόδου της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, η τάση αντιστράφηκε και πάλι. Στο τέλος Μαρτίου 2002 ο Standard & Poor's 500 είχε υποχωρήσει κατά 0,1% σε σχέση με το τέλος του 2001, ενώ ο Nikkei 225 και ο Dow Jones EURO STOXX ήταν αυξημένοι κατά 4,6% και 1,6% αντίστοιχα.

4. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΟ 2001

Το 2001 ήταν το τελευταίο έτος προετοιμασίας για την είσοδο στη νέα εποχή του ευρώ (βλ. Κεφάλαιο XII). Παράλληλα, στη διάρκεια του έτους υπήρξε σημαντική πρόοδος ως προς τις διαπραγματεύσεις με τις υποψήφιες χώρες για τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την έναρξη νέου γύρου πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων, τη θέσπιση στρατηγικής αειφόρου ανάπτυξης και τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας.

Η Συνθήκη της Νίκαιας, η αποδοχή των ρυθμίσεων της οποίας αποτελεί προαπαιτούμενο για την ένταξη των νέων μελών στο αναθεωρημένο θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οριστικοποιήθηκε στο τέλος του 2000 και υπογράφηκε στις 26

Φεβρουαρίου 2001. Η κύρωσή της από τα κράτη-μέλη έχει προχωρήσει και μόνο στην Ιρλανδία παρουσιάζεται μια σημαντική δυσχέρεια, μετά το αρνητικό αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος που έγινε στις αρχές Ιουνίου του 2001.

Τα Δυτικά Βαλκάνια¹ παρέμειναν το 2001 σημαντικός άξονας των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ, η οποία, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Φέιρα (Ιούνιος 2000), προσπαθεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την αστάθεια της περιοχής, με στόχο τη μελλοντική ένταξη των χωρών αυτών στην ΕΕ. Επίσης, συνεχίστηκε ο διάλογος που προβλέπεται από τις Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (Partnership and Cooperation Agreements) με τα ανεξάρτητα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η ειρηνευτική διαδικασία στην Εγγύς Ανατολή προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ισραηλο-παλαιστινιακή κρίση έτυχε ιδιαίτερης προσοχής από την ΕΕ, ενώ το 2001 άρχισαν οι προσπάθειες για την αναζωπύρωση της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης, ιδίως με την υπογραφή συμφωνίας σύνδεσης με την Αίγυπτο και με την έναρξη του προγράμματος MEDA II.

Στο πολυμερές επίπεδο, η δραστηριότητα της ΕΕ το 2001 χαρακτηρίστηκε από δύο γεγονότα που εδραίωσαν τη θέση της στη διεθνή σκηνή. Πρώτον, υπό την αιγίδα της Ένωσης συνήλθε το Μάιο στις Βρυξέλλες η τρίτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τις λιγότερο προηγμένες χώρες και, δεύτερον, η ΕΕ κατέβαλε και καταβάλλει διαρκείς προσπάθειες για την επιτυχία ενός νέου γύρου πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων, ο οποίος άρχισε στην τέταρτη Σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) στη Ντόχα του Κατάρ το Νοέμβριο. Ο γύρος αυτός, του οποίου οι διαπραγματεύσεις θα λήξουν τον Ιανουάριο του 2005, θα πρέπει να ανταποκριθεί στα συμφέροντα όλων των μελών του ΠΟΕ, κυρίως όμως στα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών.

Η Σουηδική Προεδρία (α' εξάμηνο 2001) παρουσίασε το Μάρτιο του 2001 τις προτεραιότητές της στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, το οποίο ήταν αφιερωμένο στα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα. Στη Στοκχόλμη εξετάστηκαν τα μέσα ποσοτικής και ποιοτικής βελτίωσης της απασχόλησης ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού. Εξετάστηκαν επίσης η επιτάχυνση της οικονομικής μεταρρύθμισης, ο εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Εξάλλου, ορίστηκαν – στο πλαίσιο των γενικών προανατολισμών της οικονομικής πολιτικής των κρατών-μελών – κατευθυντήριες γραμμές με σκοπό τη βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση και την επίτευξη σταθερών μακροοικονομικών συνθηκών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνήλθε εν συνεχεία στο Γκέτεμποργκ της Σουηδίας στις 15 και 16 Ιουνίου 2001, όπου ενέκρινε, μεταξύ άλλων, τη στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη, δηλαδή την ικανοποίηση των αναγκών της σημερινής γενεάς, χωρίς να διακυβεύεται η ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενεών. Για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτείται συνδυασμός οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πολι-

¹ Αλβανία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.

τικών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε επίσης τις γενικές αρχές για την εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων, ώστε να εκπληρώνονται οι κοινωνικοί τους στόχοι.

Στις 21 Σεπτεμβρίου 2001, κατά τη διάρκεια της Βελγικής Προεδρίας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδρίασε εκτάκτως στις Βρυξέλλες, προκειμένου να αντιδράσει στα γεγονότα τις 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ. Οι σχετικές προτάσεις αφορούσαν γενικά και ειδικά μέτρα για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας και την ασφάλεια των αεροπορικών μεταφορών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – υπό τη Βελγική Προεδρία – εξέφρασε στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001 στο Λάκεν την ικανοποίησή του για τη σημαντική πρόοδο των προενταξιακών διαπραγματεύσεων. Η Επιτροπή έκρινε θετικό τον απολογισμό της διαδικασίας διεύρυνσης στη διάρκεια του δωδεκαμήνου που είχε προηγηθεί και τόνισε τη σημαντική πρόοδο που πραγματοποιήσαν όλες οι υποψήφιας για ένταξη χώρες κατά την προετοιμασία τους, καθώς και την πρόοδο των διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, επισήμανε ότι στο στάδιο αυτό καμία υποψήφια χώρα δεν ικανοποιεί το σύνολο των κριτηρίων ένταξης.

Εντούτοις, η ενταξιακή διαδικασία είναι πλέον αμετάκλητη και πιστεύεται ότι, μέχρι τη λήξη της Δανικής Προεδρίας το β' εξάμηνο του 2002, δέκα κράτη (Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία και Τσεχία) θα ικανοποιούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις, ώστε να είναι δυνατή η συμμετοχή τους στις επόμενες ευρωεκλογές με την προσχώρησή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου (Μάρτιος 1999) είχε καθορίσει το δημοσιονομικό πλαίσιο που καθιστά δυνατή τη διεύρυνση, παρέχοντας μια επαρκή βάση για την προσχώρηση μέχρι και δέκα νέων κρατών-μελών το 2004. Το πλαίσιο της θεσμικής μεταρρύθμισης το οποίο είναι αναγκαίο για τη διεύρυνση καθορίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας. Το πρώτο εξάμηνο του 2002 άρχισαν οι εργασίες για την κατάρτιση των Συνθηκών Προσχώρησης. Οι διαπραγματεύσεις θα συνεχιστούν επίσης με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, οι οποίες δεν συγκαταλέγονται στην ομάδα των χωρών που θα προσχωρήσουν πρώτες, βάσει των αρχών που ακολουθούνται από την έναρξη της διαδικασίας προσχώρησης. Όσον αφορά την Κύπρο, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να διευθετήσουν το θέμα της διχοτόμησης της νήσου πριν από την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων. Επισημαίνει ότι μια διευθέτηση η οποία θα λάμβανε υπόψη τα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων μερών μπορεί να επιτευχθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας που εξελίσσεται υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, αλλά, στην αντίθετη περίπτωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εμμείνει στην απόφαση που έλαβε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, σύμφωνα με την οποία η διευθέτηση της διένεξης δεν μπορεί να αποτελεί προϋπόθεση για την προσχώρηση της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ικανοποιητική πρόοδος επιτεύχθηκε ως προς την προενταξιακή στρατηγική για την Τουρκία, η οποία αποφασίστηκε το Δεκέμβριο του 1999 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι βοηθώντας σημαντικά την προσέγγιση της χώρας με την ΕΕ. Η επόμενη, πιο εντατική, φάση θα αρχίσει με λεπτομερή εξέταση της τουρκικής νομοθεσίας και τη προετοιμασία της για ευθυγράμμιση με

το κοινοτικό κεκτημένο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενθαρρύνει την Τουρκία να συνεχίσει την πρόοδό της ώστε να ικανοποιεί τα απαραίτητα πολιτικά και οικονομικά κριτήρια.

Κατά τη Σύνοδο του Λάκεν το Δεκέμβριο του 2001, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τη σύγκληση μιας “καταστατικής” Συνέλευσης με Πρόεδρο τον κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ’ Εσταίν, με θέμα το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με στόχο την κατάλληλη προπαρασκευή της επόμενης Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Στη Συνέλευση αυτή θα εξεταστούν ζητήματα σχετικά με τη μελλοντική ανάπτυξη της Ένωσης, καθώς και τα προβλήματα που θα ανακύψουν από αυτήν, όπως ο καταμερισμός των αρμοδιοτήτων μεταξύ ΕΕ και κρατών-μελών, αλλά και μεταξύ των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, καθώς και η εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της εξωτερικής δράσης της ΕΕ.

XI. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

1. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η είσοδος της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας περιόδου και για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο, λειτουργώντας σε ένα πολύ ανταγωνιστικότερο περιβάλλον από ό,τι στο παρελθόν, πρέπει να συνεχίσει με εντατικούς ρυθμούς τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού και προσαρμογής του στις συνθήκες που διαμορφώνονται στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά. Παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια, μπορούν να γίνουν περαιτέρω σημαντικές βελτιώσεις σε θέματα σχετικά με την εισαγωγή προηγμένης τεχνογνωσίας, την παραγωγή σύγχρονων προϊόντων, τη διαχείριση των κινδύνων και γενικά τον τρόπο διοίκησης των τραπεζών.

Για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις αυτές, τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα έχουν χαράξει μακροχρόνιες στρατηγικές ανάπτυξης, καθώς και βελτίωσης της αποτελεσματικότητάς τους. Η υψηλή κερδοφορία, αλλά και η άντληση σημαντικού ύψους κεφαλαίων κατά τα τελευταία έτη, επέτρεψαν την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους βάσης και την αναβάθμιση της ποιότητας των χαρτοφυλακίων τους. Επιχειρώντας να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στην ελληνική αγορά και ταυτόχρονα να αποκτήσουν ένα μέγεθος που θα τους επιτρέψει να αποκομίσουν οφέλη από οικονομίες κλίμακος, καθώς και ευκολότερη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου, ορισμένες ελληνικές τράπεζες προέβησαν σε συγχωνεύσεις και εξαγορές τραπεζών (βλ. Πίνακα XI.1) ή/και άλλων επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα. Επίσης, προχώρησαν σε στρατηγικές συμμαχίες με ισχυρά ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1998-2001 ο αριθμός των τραπεζών που εξαγοράστηκαν ανήλθε σε 14 (βλ. Πίνακα XI.2). Από αυτές, 6 τράπεζες ήταν υπό κρατικό έλεγχο και οι υπόλοιπες 8 ήταν ιδιωτικές (7 ελληνικές και 1 δίκτυο καταστημάτων ξένης τράπεζας). Σημειώνεται ότι την περίοδο 1998-2000 στις λοιπές – εκτός Ελλάδος – χώρες της ζώνης του ευρώ πραγματοποιήθηκαν συνολικά 56 εξαγορές και συγχωνεύσεις τραπεζών, από τις οποίες 19 ήταν εντός της ίδιας χώρας.

Παράλληλα, οι ελληνικές τράπεζες επεξέτειναν τις δραστηριότητές τους σε χώρες της περιοχής των Βαλκανίων και της νοτιοανατολικής Ευρώπης γενικότερα. Στο τέλος του 2001 υπήρχε σε λειτουργία ένα δίκτυο από θυγατρικές, υποκαταστήματα και γραφεία αντιπροσωπείας, ο συνολικός αριθμός των οποίων ανερχόταν σε 26 (βλ. Πίνακα XI.3). Από αυτές τις μονάδες, 9 λειτουργούσαν στην Αλβανία (2 θυγατρικές και 7 υποκαταστήματα), 8 στη Βουλγαρία (2 θυγατρικές, 5 υποκαταστήματα και 1 γραφείο αντιπροσωπείας), 5 στη Ρουμανία (4 θυγατρικές και 1 υποκατάστημα), 2 θυγατρικές στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και από ένα γραφείο αντιπροσωπείας στην Ο.Α. της Γιουγκοσλαβίας και την Τουρκία.¹

¹ Στο τέλος του 2001 συμφωνήθηκε η εξαγορά μιας τουρκικής τράπεζας από τη Nova Bank.

Η ανάπτυξη των ελληνικών τραπεζών μπορεί να υποστηριχθεί μεσοπρόθεσμα μόνο με την προσφορά υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές και με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της πελατείας τους. Αυτό απαιτεί προώθηση νέων προϊόντων και τρόπων διάθεσής τους στο κοινό, εγκατάσταση σύγχρονων πληροφοριακών συστημάτων, σωστά εκπαιδευμένο προσωπικό και ορθολογική διάρθρωση δικτύου.

Τα τελευταία χρόνια οι ελληνικές τράπεζες έχουν επεκτείνει σημαντικά τις εργασίες τους στη λιανική τραπεζική, ενώ εντείνουν τη δράση τους και σε άλλους τομείς, όπως π.χ. στην επενδυτική τραπεζική, τη διαχείριση διαθεσίμων και τη μεσολάβηση στην προώθηση ασφαλιστικών προϊόντων. Ένας σημαντικός παράγοντας που συνέβαλε στη δια-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ ΧΙ.1
ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1998-2001

Έτος	Αγοράστρια	Αποκτηθείσα
1998	Πειραιώς	Μακεδονίας-Θράκης, Credit Lyonnais Grèce, Χίου
	Eurobank	Αθηνών, Κρήτης
	Εγνατία	Κεντρικής Ελλάδος
	Εθνική	ΕΚΤΕ
1999	Πειραιώς	Nat. Westminster (δίκτυο Ελλάδος)
	Alpha Πίστewος	Ιονική
	Τέλεσις Χρηματ/ριακή	Δωριική
	Eurobank	Εργασίας
2001	Eurobank Ergasias	Τέλεσις Επενδύσεων
	Μάρφιν ΑΕΠΕΥ	Πειραιώς Prime
	Πειραιώς	ΕΤΒΑ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

τήρηση της υψηλής κερδοφορίας του τραπεζικού τομέα ήταν η ουσιαστική ενίσχυση του μέρους των τραπεζικών εργασιών που συνδέεται με τη χρηματοδότηση των καταναλωτών (νοικοκυριών). Είναι χαρακτηριστικό ότι το υπόλοιπο των δανείων προς τα νοικοκυριά, ως ποσοστό του συνόλου των δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, αυξήθηκε σε 31,9% στο τέλος του 2001 από 27,5% στο τέλος του 1999 (και 18,4% στο τέλος του 1995). Η σχετικά πρόσφατη απελευθέρωση της αγοράς αυτής, η μείωση των τραπεζικών επιτοκίων, οι ταχείς ρυθμοί ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας και η ενίσχυση της μακροοικονομικής σταθερότητας που παρατηρούνται κατά τα τελευταία έτη είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση υψηλής ζήτησης για την κατηγορία αυτή των δανείων, την οποία οι τράπεζες κάλυψαν κατά προτεραιότητα, καθώς τα περιθώρια κέρδους στην αγορά αυτή είναι μεγαλύτερα. Οι υψηλές αποδόσεις έχουν οξύνει τον ανταγωνισμό και

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ Ι.2
ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

	1998	1999	2000	2001
Ελλάδα				
Εξαγορές και συγχωνεύσεις (σύνολο)	7	4		3
Μεταξύ τραπεζών του Δημοσίου	1			
Τραπεζών του Δημοσίου από ιδιωτικές ελληνικές τράπεζες	3	1		1
Ιδιωτικών ελληνικών τραπεζών από ιδιώτες	3	2		2
Δικτύου καταστημάτων ξένων τραπεζών από ιδιωτικές ελληνικές τράπεζες		1		
Ζώνη του ευρώ¹				
Εξαγορές και συγχωνεύσεις (σύνολο)	20	28	8	
Στην ίδια χώρα	7	9	3	
Με ιδρύματα άλλης χώρας της ζώνης του ευρώ	1	4	0	
Με ιδρύματα χώρας εκτός της ζώνης του ευρώ	12	15	5	

1 Τα στοιχεία για το 2000 αφορούν μόνο την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου. Για το 2001 δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS), *Ετήσια Έκθεση 2000*.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ Ι.3
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ¹

	Βουλγαρία	Ρουμανία	Αλβανία	Ο.Δ. Γιουγκο- σλαβίας	ΠΓΔΜ	Τουρκία	Σύνολο χωρών
Υποκαταστήματα	9 ²	1	7	1 ³			18
Θυγατρικές	2	4	2		2		10
Γραφεία αντιπ/πείας	1			1		1	3
Σύνολο	12	5	9	2	2	1	31
Σύνολο (σε λειτουργία)	8	5	9	1	2	1	26

1 Έως το τέλος Σεπτεμβρίου του 2001.

2 Περιλαμβάνονται και 4 υποκαταστήματα για τα οποία είχε δοθεί έγκριση από την Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά δεν είχε αρχίσει ακόμη η λειτουργία τους.

3 Είχε δοθεί έγκριση από την Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά δεν είχε αρχίσει η λειτουργία του.

προκάλεσαν την είσοδο νέων τραπεζών στην αγορά. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον κλάδο κυρίως της λιανικής τραπεζικής, αλλά και της επενδυτικής τραπεζικής και της διαχείρισης διαθεσίμων, πιστοποιείται και από την έναρξη λειτουργίας επτά νέων τραπεζών με έδρα την Ελλάδα στην περίοδο 2000-2001,¹ με κύριο αντικείμενο δραστηριότητας την παροχή υπηρεσιών στους τομείς αυτούς.

1 Το Φεβρουάριο του 2002 άρχισε τις εργασίες της μία ακόμη τράπεζα, ενώ άλλη μία έχει λάβει έγκριση από την Τράπεζα της Ελλάδος και αναμένεται να αρχίσει να λειτουργεί εντός του τρέχοντος έτους.

Εξάλλου, η υστέρηση που εμφανίζει η ανάπτυξη της ασφαλιστικής αγοράς στην Ελλάδα, όπως προκύπτει και από διεθνείς συγκρίσεις,¹ υποδηλώνει τις σημαντικές δυνατότητες επέκτασης των σχετικών εργασιών στη χώρα μας. Η προώθηση σύγχρονων τραπεζικών και ασφαλιστικών προϊόντων ταυτόχρονα από τα δίκτυα των καταστημάτων των τραπεζών και από τα αντίστοιχα των ασφαλιστικών εταιριών επιτυγχάνει συνέργειες, ενισχύει τις πωλήσεις του συνόλου των προϊόντων και βοηθά στη δημιουργία μονιμότερων σχέσεων συνεργασίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με την πελατεία τους.

Η επιλογή ενός κατάλληλου, από πλευράς πυκνότητας, δικτύου καταστημάτων έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ελληνικές τράπεζες. Τα πιστωτικά ιδρύματα δεν μπορούν να αγνοήσουν τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις, οι οποίες έχουν επιτρέψει την ανάπτυξη εναλλακτικών διαύλων διανομής τραπεζικών προϊόντων και αφορούν είτε μονάδες που λειτουργούν χωρίς την παρουσία προσωπικού (αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές – ΑΤΜ), είτε άλλους τρόπους παροχής υπηρεσιών από απόσταση (μέσω τηλεφώνου και ηλεκτρονικών υπολογιστών). Το δίκτυο υποκαταστημάτων εξακολουθεί να προσφέρει το συγκριτικό πλεονέκτημα της άμεσης προσέγγισης της πελατείας, ιδιαίτερα όσον αφορά τους ιδιώτες και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αλλά η διατήρηση ενός πολύ εκτεταμένου δικτύου επιβαρύνει σημαντικά τα έξοδα λειτουργίας και επομένως την αποτελεσματικότητα των τραπεζών. Από την άλλη πλευρά, η ταχεία και διαρκής εξέλιξη των ηλεκτρονικών συστημάτων επιβάλλει στις τράπεζες να είναι πολύ προσεκτικές στις επιλογές τους, ώστε να μπορέσουν πράγματι να εκμεταλλευθούν τις δυνατότητες που προσφέρουν τα εξελιγμένα αυτά συστήματα, αλλά και να αποσβέσουν σε εύλογο χρονικό διάστημα τις υψηλές αρχικές δαπάνες εγκατάστασής τους. Στην ελληνική τραπεζική αγορά, η οποία διανύει διαφορετικό στάδιο ανάπτυξης σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές αγορές, που βρίσκονται στη φάση της ωρίμανσης, ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων συνεχίζει να αυξάνεται (1998: 2.779, 2001: 3.134). Είναι όμως χαρακτηριστικό ότι ο αριθμός των υπαλλήλων ανά κατάστημα μειώθηκε (βλ. Πίνακα XI.4), από περίπου 21 το 1998 σε 19 το 2001 (στη ζώνη του ευρώ, πάντως, ο αντίστοιχος αριθμός είναι μόνο 12 υπάλληλοι ανά κατάστημα). Εξάλλου, εντυπωσιακή ήταν η αύξηση του αριθμού των ΑΤΜ, ο οποίος σχεδόν διπλασιάστηκε την τελευταία τριετία (1998: 2.168, 2001: 4.326). Όμως, παρά τη σημαντική αυτή αύξηση των ΑΤΜ, η αναλογία τους προς τον πληθυσμό (πυκνότητα) είναι αισθητά χαμηλότερη από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ζώνης του ευρώ (σε 1 εκατομμύριο κατοίκους αναλογούσαν 409 ΑΤΜ στην Ελλάδα το 2001, έναντι 609 στη ζώνη του ευρώ το 1999). Το μέσο ύψος του ενεργητικού ανά τραπεζικό κατάστημα, αν και παρουσίασε άνοδο κατά 26,6% το 2001 σε σχέση με το 1998, παραμένει σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα από εκείνα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών (59,5 εκατ. ευρώ στην Ελλάδα το 2001, έναντι 84,8 εκατ. ευρώ στη ζώνη του ευρώ το 1999).

1 Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ασφαλείων, τα ασφαλιστικά ως ποσοστό του ΑΕΠ διαμορφώθηκαν στην Ελλάδα σε μόλις 2,1% το 2000, έναντι 5,6% στην Ιταλία, 5,7% στην Ισπανία και την Πορτογαλία και 8,2% στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1999.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική μείωση του μεριδίου αγοράς που κατέχουν τα πιστωτικά ιδρύματα που ελέγχονται, άμεσα ή έμμεσα, από το Δημόσιο. Αυτή η εξέλιξη αντανακλά την εφαρμοζόμενη πολιτική ιδιωτικοποιήσεων στο χώρο των τραπεζών, σε συνδυασμό με τη στρατηγική επέκτασης που ακολουθούν πολλές τράπεζες του ιδιωτικού τομέα. Μετά τη συμφωνία εξαγοράς της ΕΤΒΑ από την Τράπεζα Πειραιώς στα τέλη του 2001, το ποσοστό που κατείχαν οι τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος περιορίστηκε (με βάση το σύνολο του ενεργητικού) σε 53% περίπου, έναντι 63% στο τέλος του 1998. Το ποσοστό αυτό αναμένεται να μειωθεί ακόμη περισσότερο, με δεδομένη τη βούληση της Πολιτείας να προχωρήσει σε περαιτέρω μείωση του χαρτοφυλακίου των τραπεζικών μετοχών που ελέγχει.

Ο βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού πιστωτικού συστήματος, με βάση τα μερίδια αγοράς των 5 μεγαλύτερων τραπεζών ή ομίλων, εμφανίζει γενικά περιορισμέ-

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΙ.4
ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΑΤΜ

	Ενεργητικό ανά κατάσταση (σε εκατ. ευρώ)		Υπάλληλοι ανά κατάσταση		ΑΤΜ ανά εκατομ. κατοίκους	
	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ
1998	47,0	73,3	21	12	206	568
1999	53,9	84,8	21	12	290	609
2000	59,4	-	20	-	329	-
2001	59,5	-	19	-	409	-

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΚΤ, *Blue Book*, Ιούνιος 2001, Eurostat, *Statistics in focus, Statistics on credit institutions*, theme 4-9/2000, 25/2001, και ΟΟΣΑ, *Main Economic Indicators*, Απρίλιος 2000, Φεβρουάριος 2001.

νες μεταβολές μεταξύ τέλους του 1998 και τέλους του 2001 (βλ. Πίνακα ΧΙ.5). Ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει η εξέλιξη του εντός της περιόδου αυτής, καθώς το 1999 υπήρξε σημαντική αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης λόγω, κυρίως, της εξαγοράς της Ιονικής Τράπεζας από την Alpha Τράπεζα Πίστεως και της Τράπεζας Εργασίας από τη Eurobank, ενώ στη συνέχεια παρατηρήθηκε γενικά τάση μείωσης, αν και τα μερίδια αγοράς των 5 μεγαλύτερων τραπεζών παρέμειναν το 2001 σε επίπεδα υψηλότερα από ό,τι το 1998, ιδίως όσον αφορά τις χορηγήσεις. Από στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ)¹ για τις χώρες της ζώνης του ευρώ το 1999 (με εξαίρεση το Λουξεμβούργο) προκύπτει ότι ο μέσος όρος του δείκτη συγκέντρωσης των 5 μεγαλύτερων τραπεζών είναι σχεδόν 55% όσον αφορά το σύνολο του ενεργητικού, αλλά υπάρχουν πολύ μεγάλες διαφορές μεταξύ των επιμέρους χωρών (Γερμανία: 19,4%, Ιταλία: 40,2%,

1 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, "Bank concentration and retail interest rates", Working Paper Series, Ιούλιος 2001.

Πορτογαλία: 74,7%, Ολλανδία: 82,9%), οι οποίες αντανακλούν τις σημαντικές διαφορές στη διάρθρωση των τραπεζικών αγορών.

Από την εξέταση της διάρθρωσης του ελληνικού πιστωτικού συστήματος (βλ. Πίνακα XI.6) προκύπτει ότι οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες κατείχαν σχεδόν το 80% της εγχώριας τραπεζικής αγοράς στο τέλος του 2001 με βάση το σύνολο του ενεργητικού, ενώ είχαν κατά 2,5-3 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερα μερίδια στις χορηγήσεις και τις καταθέσεις. Το μερίδιο των ειδικών πιστωτικών οργανισμών ήταν περίπου 10,5% με βάση το ενεργητικό και βρίσκεται σε ελαφρώς πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια, ενώ τα μερίδιά τους στους τομείς των χορηγήσεων και των καταθέσεων ήταν λίγο χαμηλότερα από 8% και 9% αντίστοιχα. Τα υποκαταστήματα των ξένων τραπεζών στην Ελλάδα είχαν μερίδιο αγοράς περίπου 9,5% στο τέλος του 2001, σχεδόν 1,5 εκατοστιαία μονάδα χαμηλότερο από το προηγούμενο έτος, λόγω της διακοπής των εργασιών ορισμένων από αυτά (Barclays και Nova Scotia) ή της μεταφοράς επιμέρους δραστηριοτήτων, στο πλαί-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ XI.5
ΜΕΡΙΔΙΟ ΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ 5 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

	Ως ποσοστό % του συνόλου			Ως ποσοστό % των ελληνικών τραπεζών ¹		
	Ενεργητικού	Χορηγήσεων	Καταθέσεων	Ενεργητικού	Χορηγήσεων	Καταθέσεων
1998	63,4	62,3	69,7	78,0	75,2	81,2
1999	67,1	70,9	73,6	84,8	84,8	89,5
2000	65,2	68,8	71,8	82,4	82,9	87,6
2001	66,0	68,7	71,3	80,9	81,5	85,8

¹ Στις ελληνικές τράπεζες δεν περιλαμβάνονται (πέραν των ξένων τραπεζών στην Ελλάδα) το Ταχυδρομικό Ταμειτήριο, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και οι συνεταιριστικές τράπεζες, δηλ. πιστωτικά ιδρύματα με διαφοροποιημένο καθεστώς λειτουργίας.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (στοιχεία λογιστικών καταστάσεων).

σιο ευρύτερης στρατηγικής, σε άλλες χρηματοπιστωτικές αγορές. Σημειώνεται ότι τα δίκτυα καταστημάτων των τραπεζών που αποχώρησαν εξαγοράστηκαν από άλλες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά. Το μερίδιο, τέλος, των συνεταιριστικών τραπεζών, παρά την αριθμητική τους αύξηση (15 το 2001 έναντι 12 το 1998), παρέμεινε μικρό και αποτελούσε το 0,4% του συνόλου του ενεργητικού και των καταθέσεων και το 0,7% των χορηγήσεων.

Το μέγεθος των ελληνικών τραπεζών εξακολουθεί να είναι συγκριτικά μικρό, σε παγκόσμιο αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με βάση το σύνολο του ενεργητικού στο τέλος του 2000, καμία ελληνική τράπεζα δεν περιλαμβανόταν στις 100 μεγαλύτερες παγκοσμίως και μόνο δύο στις 100 μεγαλύτερες ευρωπαϊκές.¹ Την ίδια περίοδο, ανάλογη θέση είχαν οι δανικές και οι φινλανδικές τράπεζες, ενώ στα 100 μεγαλύτερα πιστωτικά

¹ Βλ. "Top-300 Europeans," *The Banker*, Σεπτέμβριος 2001.

ιδρύματα της Ευρώπης περιλαμβάνονταν 6 ισπανικά, 5 ολλανδικά, από 4 βελγικά και σουηδικά, 13 ιταλικά, 7 γαλλικά, 9 από το Ηνωμένο Βασίλειο και 25 γερμανικά.

Το περιθώριο επιτοκίων χορηγήσεων-καταθέσεων ακολούθησε τα τελευταία χρόνια πτωτική πορεία και περιορίστηκε κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες περίπου μεταξύ τέλους του 1998 και τέλους του 2001. Η μείωση αυτή αντανακλά την ενίσχυση του ανταγωνισμού στην αγορά, ο οποίος εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονος στον τομέα της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης, όπου παρατηρούνται και οι υψηλότεροι ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης (περίπου 34% κατά μέσο όρο την τελευταία τριετία). Πέρα από την είσοδο στην αγορά νέων τραπεζών με επιθετική τιμολογιακή πολιτική, ιδίως στον τομέα των πιστωτικών καρτών, ο αυξημένος ανταγωνισμός είναι αποτέλεσμα και της τεχνολογικής προόδου, η οποία έχει προσφέρει νέες δυνατότητες για την προώθηση των εργασιών τους και την εφαρμογή νέων μεθόδων διαχείρισης του χαρτοφυλακίου των δανείων τους. Εξάλλου, η πρόσφατη απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος που επιτρέ-

ΠΙΝΑΚΑΣ XI.6
ΔΙΑΦΘΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
(Τέλος 2001)

	Τράπεζες	Υποκαταστήματα	Ενεργητικό (%)	Χορηγήσεις (%)	Καταθέσεις (%)
Ελληνικές εμπορ. τράπεζες	21	2.734	79,4	82,1	82,8
Ξένες τράπεζες	21	188	9,6	9,4	7,8
Συνεταιριστικές τράπεζες	15	56	0,4	0,7	0,4
Ειδ. Πιστωτ. Οργανισμοί ¹	4	156	10,6	7,8	8,9
Σύνολο	61	3.134	100,0	100,0	100,0

1 Οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί είναι το Ταχυδρομικό Ταμειτήριο, το Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων και οι επενδυτικές τράπεζες.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (στοιχεία λογιστικών καταστάσεων).

πει την ίδρυση και λειτουργία Εταιριών Παροχής Πιστώσεων με κύριο αντικείμενο τη χορήγηση δανείων ή πιστώσεων σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη καταναλωτικών και προσωπικών τους αναγκών αναμένεται να οδηγήσει σε περαιτέρω ενίσχυση του ανταγωνισμού στο συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς. Όμως, παρά τη μεγάλη άνοδο που σημείωσαν οι συγκεκριμένες κατηγορίες χορηγήσεων, η δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών στην Ελλάδα παραμένει, ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (18% στο τέλος του 2001) σε σύγκριση με το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ (50% τον Ιούνιο του 2001). Επομένως, ο συνολικός δανεισμός των νοικοκυριών δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως υψηλός. Είναι όμως ενδεχόμενο ορισμένα από τα νοικοκυριά να έχουν υπερχρεωθεί, καθώς δεν είναι ακόμη εφικτός ο έλεγχος της συνολικής δανειακής επιβάρυνσης κατά νοικοκυριό. Με την πλήρη λειτουργία του “Γραφείου Πίστης” της εταιρείας “Τειρεσίας Α.Ε.” η αγορά αυτή των τραπεζικών δανείων θα αποκτήσει μεγαλύτερη διαφάνεια και θα είναι δυνατόν να αποτρέπονται τυχόν φαινόμενα υπερχρέωσης επιμέρους νοικοκυριών.

2. ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η κερδοφορία των ελληνικών εμπορικών τραπεζών παρουσίασε κάμψη το 2001 (βλ. Πίνακα XI.7). Τα κέρδη προ φόρων μειώθηκαν κατά 13,7% και διαμορφώθηκαν στο 1,5% του μέσου ενεργητικού, έναντι 1,9% το 2000, ενώ η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων περιορίστηκε σε 17,9% το 2001 από 20,7% το 2000. Σημειώνεται ότι το 1999, που υπήρξε το έτος με την υψηλότερη κερδοφορία τα τελευταία χρόνια, τα κέρδη προ φόρων (συμπεριλαμβανομένων και των έκτακτων εσόδων, που ήταν ιδιαίτερα αυξημένα λόγω της πώλησης της Ιονικής Τράπεζας), είχαν ανέλθει στο 3% περίπου του μέσου ενεργητικού. Η μετέπειτα σημαντική κάμψη της χρηματιστηριακής δραστηριότητας είχε ως αποτέλεσμα την αισθητή μείωση των εσόδων από χρηματιστηριακές πράξεις και αναδοχές, η

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ Ι . 7
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
(Ως ποσοστό % του μέσου ενεργητικού)

	2000	2001
Πιστωτικοί τόκοι	8,6	6,2
Χρεωστικοί τόκοι	6,1	3,7
Καθαρά έσοδα από τόκους	2,5	2,5
Έσοδα από λοιπές εργασίες	2,1	1,5
Λειτουργικές δαπάνες	2,4	2,3
Κέρδη προ φόρων	1,9	1,5
Κέρδη προ φόρων ως ποσοστό των ιδίων κεφαλαίων	20,7	17,9

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων ισολογισμών.

οποία οδήγησε σε περιορισμό των λοιπών (εκτός τόκων) εσόδων και σε πτώση της τραπεζικής κερδοφορίας την τελευταία διετία.

Τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν κατά 13,9% το 2001 σε σχέση με το 2000. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι, σε σύγκριση με το 2000, οι πιστωτικοί τόκοι μειώθηκαν το 2001 λιγότερο (-19%) από τους αντίστοιχους χρεωστικούς (-32,2%). Ωστόσο, ως ποσοστό του μέσου ενεργητικού, τα καθαρά έσοδα από τόκους παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα έναντι του προηγούμενου έτους (2,5%), καθώς το μέσο ενεργητικό αυξήθηκε το 2001 με ελαφρά χαμηλότερο ρυθμό (12%) από ό,τι τα καθαρά έσοδα από τόκους. Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη των πιστωτικών και χρεωστικών τόκων είναι η ταχύτερη αύξηση των χορηγήσεων σε σύγκριση με την αντίστοιχη των καταθέσεων και η μεγάλη άνοδος των καταναλωτικών δανείων, τα οποία παρουσιάζουν υψηλότερα περιθώρια κέρδους.

Τα έσοδα από τις λοιπές (μη τοκοφόρες) εργασίες μειώθηκαν κατά 18,8%. Ως ποσοστό του μέσου ενεργητικού περιορίστηκαν σε 1,5% το 2001, έναντι 2,1% το 2000.

Ο κύριος λόγος αυτής της μείωσης υπήρξε η πτώση των εσόδων από χρηματοοικονομικές πράξεις κατά 24% περίπου, αλλά και η μείωση κατά 20% των καθαρών εσόδων από προμήθειες.

Οι λειτουργικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 7% το 2001, με αποτέλεσμα να μειωθούν σε 2,3% του μέσου ενεργητικού, έναντι 2,4% το 2000, αν και οι δαπάνες διαχείρισης επιβαρύνθηκαν το 2001 με το κόστος της προετοιμασίας των τραπεζών για την εισαγωγή του ευρώ. Οι δαπάνες προσωπικού αυξήθηκαν κατά 4,7% το 2001 και, ως ποσοστό του μέσου ενεργητικού, μειώθηκαν για τρίτο κατά σειρά έτος και διαμορφώθηκαν σε 1,4% το 2001, έναντι 1,5% το 2000 και 1,7% το 1998. Την ίδια περίοδο, το ενεργητικό (σε σταθερές τιμές) ανά απασχολούμενο αυξήθηκε από 1,6 εκατ. ευρώ στο τέλος του 1998 σε 2,3 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2001. Οι εξελίξεις αυτές αντανακλούν την προσπάθεια που καταβάλλουν οι ελληνικές τράπεζες για να περιορίσουν το κόστος λειτουργίας τους, γεγονός ιδιαίτερα θετικό, καθώς στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά η συγκράτηση των λειτουργικών δαπανών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Σημειώνεται ότι σε αντί-

ΠΙΝΑΚΑΣ XI.8
ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
(Ως ποσοστό % του ενεργητικού)

	2000	2001
Χορηγήσεις	38,8	46,1
Καταθέσεις	76,1	61,8
Ίδια κεφάλαια	5,9	7,7

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων ισολογισμών.

στοιχες ευρωπαϊκές τράπεζες το ύψος των λειτουργικών δαπανών κυμαίνεται γύρω στο 1% (το 2000) του μέσου ενεργητικού.

Από την ανάλυση των στοιχείων του ισολογισμού του συνόλου των ελληνικών τραπεζών προκύπτει ότι το πιστωτικό σύστημα αναπτύχθηκε σημαντικά τα τελευταία έτη. Το σύνολο του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκε με ταχείς ρυθμούς και στο τέλος του 2001 έφθασε να αντιστοιχεί στο 146% του ΑΕΠ, έναντι 120% στο τέλος του 1998.

Ειδικότερα, τα ίδια κεφάλαια των ελληνικών εμπορικών τραπεζών (διορθωμένα για τη διακράτηση ιδίων μετοχών), μετά τον υπερδιπλασιασμό τους το 1999, παρουσίασαν μικρή μείωση (-1,9%) το 2000 και οριακή αύξηση (0,5%) το 2001 και διαμορφώθηκαν στο 7,7% του συνόλου του ενεργητικού στο τέλος του 2001, έναντι 5,9% στο τέλος του 1998 (βλ. Πίνακα XI.8). Το αντίστοιχο μέσο ποσοστό για τα πιστωτικά ιδρύματα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 5,5% το 1999.¹

1 Βλ. Eurostat, *Statistics in focus, Statistics on credit institutions*, theme 4-25/2001.

Οι καταθέσεις των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν με σχετικά χαμηλό ρυθμό την τριετία 1999-2001, με αποτέλεσμα να μειωθούν ως ποσοστό του ενεργητικού των ανωτέρω ιδρυμάτων από 76% περίπου στο τέλος του 1998 σε 62% περίπου στο τέλος του 2001. Η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων οφειλόταν κυρίως στην υποκατάστασή τους με συμφωνίες επαναγοράς (gepos), οι αποδόσεις των οποίων δεν φορολογούνταν στο διάστημα από το Σεπτέμβριο του 1998 μέχρι το τέλος του 2001. Σημειώνεται όμως ότι, για το λόγο που προαναφέρθηκε, την ίδια περίοδο ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου των gepos ήταν ιδιαίτερα υψηλός (86%), με συνέπεια το σύνολο των καταθέσεων και των gepos να διαμορφωθεί το 2001 σε 78% περίπου του ενεργητικού, δηλαδή σε επίπεδο ελαφρά χαμηλότερο από ό,τι το 1998.

Στο ίδιο διάστημα, οι χορηγήσεις των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν με υψηλούς ρυθμούς (24% κατά μέσο όρο) και στο τέλος του 2001 αποτελούσαν το 46,1% του ενεργητικού τους έναντι 38,8% στο τέλος του 1998. Η ταχεία πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά (καταναλωτικά και στεγαστικά δάνεια) και, σε μικρότερο βαθμό, προς άλλους κλάδους, όπως π.χ. το εμπόριο, υπήρξε ο κύριος λόγος αυτής της εξέλιξης. Εξάλλου, στο πλαίσιο της εφαρμογής αυστηρότερων κριτηρίων σε θέματα κεφαλαιακής επάρκειας και ακριβέστερης αποτίμησης των πιστοδοτήσεων που βρίσκονται σε καθυστέρηση, οι τράπεζες έχουν αυξήσει τις προβλέψεις τους (39% κατά μέσο όρο ετησίως), οι οποίες το 2001 έφθασαν το 1,9% του ενεργητικού τους, έναντι 1,3% το 1998.

3. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

3.1 Διεθνείς εξελίξεις

Τα κύρια θέματα που εξακολουθούν να εξετάζονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αφορούν: πρώτον, την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου προσδιορισμού της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών έναντι του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου, δεύτερον, τη διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης και, τρίτον, τα μέτρα που αποβλέπουν στην ενίσχυση του μηχανισμού αποτελεσματικής παρακολούθησης της αγοράς. Επίσης εξετάζονται θέματα σχετικά με την καθιέρωση του πλαισίου για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ομίλων, ειδικότερα αυτών που εκτός από πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών περιλαμβάνουν και ασφαλιστικές εταιρίες.

Η αναθεώρηση του πλαισίου εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας αποβλέπει στην κατά το δυνατόν μεγαλύτερη σύνδεση των κεφαλαιακών απαιτήσεων που καθορίζονται από τις εποπτικές αρχές με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις που προσδιορίζουν οι ίδιες οι τράπεζες για την κάλυψη των κινδύνων τους οποίους αντιμετωπίζουν στο σύνολο της δραστηριότητάς τους (economic capital). Προς το σκοπό αυτό, συνεχίστηκε η επεξεργασία των σχετικών ρυθμίσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παράλληλα με τις αντίστοιχες εργασίες που γίνονται στο πλαίσιο της Επιτροπής Τραπεζικής Εποπτείας της

Βασιλείας. Μετά την ολοκλήρωση, το Μάιο του 2001, του δεύτερου γύρου διαβουλεύσεων, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο, διαπιστώθηκε κατ' αρχήν ότι υπάρχει καθολική υποστήριξη του νέου πλαισίου που έχει διαμορφωθεί με βάση τις αναθεωρημένες και πιο λεπτομερείς προτάσεις, αλλά και γενική επιφύλαξη ως προς τον ακριβή ποσοτικό προσδιορισμό των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων. Ειδικότερα, η κριτική αφορά τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου, ο ποσοτικός προσδιορισμός του οποίου είναι ούτως ή άλλως δύσκολος, ενώ πρόσθετες δυσκολίες φαίνεται να ανακύπτουν και από το ενδεχόμενο να μην υπάρχει εναρμόνιση και συνέπεια μεταξύ των κρατών-μελών, ιδίως επειδή στις προτάσεις εμπεριέχονται σημαντικά ποιοτικά κριτήρια, τα οποία επιτρέπουν να είναι αρκετά μεγάλη η διακριτική ευχέρεια των επιμέρους εποπτικών αρχών.

Παράλληλα, την ίδια περίοδο, η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας διεξήγαγε σε διεθνές επίπεδο έρευνα σχετικά με τις ποσοτικές επιπτώσεις του νέου υπό διαμόρφωση πλαισίου, στην οποία συμμετείχαν πιστωτικά ιδρύματα καταναμημένα σε δύο ομάδες. Στην πρώτη ομάδα εντάχθηκαν οι μεγάλες, διεθνείς και με διαφοροποιημένα χαρτοφυλάκια τράπεζες και στη δεύτερη ομάδα οι υπόλοιπες τράπεζες. Η Ελλάδα συμμετείχε στη δεύτερη ομάδα, με ένα δείγμα τριών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας προέκυψε ότι οι προτάσεις για την εποπτική μεταχείριση του πιστωτικού κινδύνου, σε συνδυασμό με αυτή του λειτουργικού κινδύνου, θα οδηγούσαν πιθανότατα σε σημαντική αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων, και μάλιστα σε μεγαλύτερη έκταση από αυτή που αρχικά είχε εκτιμηθεί για τα περισσότερα πιστωτικά ιδρύματα, είτε αυτά χρησιμοποιήσουν, σύμφωνα με την παρεχόμενη εναλλακτική δυνατότητα, την τυποποιημένη μέθοδο είτε τη μέθοδο των εσωτερικών διαβαθμίσεων (internal models). Σε αρκετές περιπτώσεις, με την εφαρμογή της μεθόδου των εσωτερικών διαβαθμίσεων προέκυπταν μεγαλύτερες κεφαλαιακές απαιτήσεις από ό,τι με την εφαρμογή της τυποποιημένης μεθόδου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, η κριτική των προτάσεων της Επιτροπής από τους ενδιαφερόμενους φορείς, σε βασικές μάλιστα ρυθμίσεις του νέου πλαισίου, και η βασιμότητα της επιχειρηματολογίας σε θέματα όπως η εποπτική αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου και ιδίως το ενδεχόμενο δημιουργίας αντικινήτρων στη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στη χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων κατέδειξαν την ανάγκη περαιτέρω επεξεργασίας των προτάσεων. Αποτέλεσμα του εποικοδομητικού διαλόγου που επακολούθησε ήταν η χρονική μετάθεση της υλοποίησης των νέων ρυθμίσεων, έτσι ώστε να παρασχεθεί μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο για την προσαρμογή των πιστωτικών ιδρυμάτων στο νέο τρόπο παρακολούθησης των κινδύνων, αλλά και για την αξιολόγηση των προτάσεων. Η Επιτροπή της Βασιλείας προχώρησε σε περαιτέρω εξειδίκευση και τροποποίηση των σχετικών ρυθμίσεων και υιοθέτησε τις προτάσεις για παράταση του χρονοδιαγράμματος έναρξης της εφαρμογής του νέου πλαισίου εποπτείας.

Η Επιτροπή της Βασιλείας προσανατολίζεται στη διενέργεια νέας ποσοτικής έρευνας εντός του τρέχοντος έτους με βάση νέο ερωτηματολόγιο. Στην έρευνα είναι σκό-

πιμο να συμμετάσχει μεγαλύτερος αριθμός ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων, ώστε αφενός μεν να αυξηθεί η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, αφετέρου δε οι ελληνικές τράπεζες να εξοικειωθούν με το νέο πλαίσιο. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας θα επιτρέψει την έκδοση, εντός του τρέχοντος έτους, του τρίτου εγγράφου διαβούλευσης και την οριστικοποίηση των προτάσεων μέσα στο 2003.

Συνέπεια της ως άνω διαδικασίας θα είναι να μετατεθεί στο 2003 η έκδοση από την Ευρωπαϊκή Ένωση της σχετικής Οδηγίας που απαιτείται για την ενσωμάτωση των νέων μέτρων στην εθνική νομοθεσία στο σύνολο της Ένωσης, ενώ η εφαρμογή της από τα κράτη-μέλη αναμένεται, κατά πάσα πιθανότητα, το 2006, χωρίς να αποκλείεται και περαιτέρω παράταση.

Στο νέο πλαίσιο που διαμορφώνεται, όπου δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στην εσωτερική μεθοδολογία των τραπεζών (ελαστικότητα, ποικιλία προσεγγίσεων και κίνητρα για την αποτελεσματικότερη διαχείριση κινδύνων), οι ελληνικές τράπεζες, ορισμένες από τις οποίες έχουν ήδη επιταχύνει την υιοθέτηση συστημάτων διαβάθμισης των κινδύνων, πρέπει να συνεχίσουν να βελτιώνουν με ταχύ ρυθμό τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου και τις τεχνικές παρακολούθησης και διαχείρισης του πιστωτικού και του λειτουργικού κινδύνου, προσαρμόζοντας ανάλογα τα εσωτερικά τους συστήματα, καθώς η πίεση του ανταγωνισμού καθιστά πλέον ουσιαστικής σημασίας το όφελος σε όρους κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Σημαντικό πρόσθετο παράγοντα οφέλους αποτελεί η διεύρυνση του αριθμού των τραπεζών, αλλά και των επιχειρήσεων, η πιστοληπτική ικανότητα των οποίων θα αξιολογείται από αρμόδιους οργανισμούς (rating companies). Επίσης, η ανάπτυξη πρωτοβουλίας εκ μέρους της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, που θα υποστηριχθεί από τις εποπτικές αρχές, για τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος θα επιτρέψει να αξιοποιηθούν τα πλεονεκτήματα του νέου πλαισίου. Ουσιώδες βήμα προς την κατεύθυνση αυτή θα αποτελέσει η επικείμενη υιοθέτηση των διεθνών λογιστικών προτύπων, όπως εξαγγέλθηκε από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

Όσον αφορά το πλαίσιο εποπτείας των χρηματοπιστωτικών ομίλων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο Υπουργών σχέδιο πρότασης Οδηγίας, η συζήτηση της οποίας συνεχίζεται. Η Οδηγία αυτή αφορά τη συμπληρωματική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ομίλων, όπως αυτοί ορίζονται στην Οδηγία, και θα τροποποιεί, όπου αυτό είναι αναγκαίο, τις κλαδικές Οδηγίες που αφορούν την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και των ασφαλιστικών εταιριών. Η πρόταση Οδηγίας έχει ως κύριο αντικείμενο τον προσδιορισμό της κεφαλαιακής επάρκειας σε επίπεδο χρηματοπιστωτικού ομίλου, την παρακολούθηση και τον έλεγχο της συγκέντρωσης κινδύνων σε επίπεδο ομίλου και των συναλλαγών μεταξύ των επιχειρήσεων του ομίλου, καθώς και τη συνεργασία μεταξύ των αρχών που εποπτεύουν τις επιμέρους επιχειρήσεις που απαρτίζουν ένα χρηματοπιστωτικό όμιλο. Επιπλέον, προβλέπονται ο ορισμός ενός συντονιστή-επόπτη για τον όμιλο, καθώς και οι αρμοδιότητες του επόπτη αυτού. Η Οδηγία για τη συμπληρωματική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ομίλων αναμένεται να υιοθετηθεί εντός του

2002, αφού επιλυθούν βασικά ζητήματα που αφορούν κυρίως τον ορισμό του χρηματοπιστωτικού ομίλου, καθώς και το διορισμό του συντονιστή-επόπτη και τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων του.

Πέραν των ειδικών θεμάτων που προαναφέρθηκαν, τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου ανέδειξαν σε θέματα πρώτης προτεραιότητας την ανάγκη να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου και την επάρκεια της κεφαλαιακής βάσης του διεθνούς πιστωτικού συστήματος, ώστε να περιορίζονται όσο το δυνατόν περισσότερο οι επιπτώσεις παρόμοιων γεγονότων στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η ανάδειξη της σημασίας της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των εποπτικών αρχών, με συγκεκριμένες πρωτοβουλίες στις αντίστοιχες επιτροπές σε ευρωπαϊκό και σε ευρύτερο επίπεδο.

3.2 Εξελίξεις στο εγχώριο θεσμικό πλαίσιο

Ενόψει των πιο πάνω σημαντικών εξελίξεων, οι οποίες ασφαλώς θα επιφέρουν δραστικές μεταβολές στον τομέα των κανονιστικών ρυθμίσεων και της αντιμετώπισης του θέματος της εποπτείας στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας, η ελληνική νομοθεσία προσαρμόστηκε σε μεγάλο βαθμό σε ορισμένους τομείς, ενώ η Τράπεζα της Ελλάδος προχώρησε στην υιοθέτηση αντίστοιχων μέτρων.

Ειδικότερα, αυξήθηκε από 11,7 εκατ. ευρώ σε 18 εκατ. ευρώ το ελάχιστο αρχικό κεφάλαιο των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν τη νομική μορφή ανώνυμης εταιρίας, ενώ αυτών που έχουν τη νομική μορφή αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού αυξήθηκε, ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή δραστηριοποίησης, σε 6 εκατ. ευρώ έως 18 εκατ. ευρώ, από 3,5 εκατ. ευρώ μέχρι 11,7 εκατ. ευρώ που ίσχυε προηγουμένως (ΠΔ/ΤΕ 2471/10.4.2001). Για την ομαλή προσαρμογή στο νέο αυξημένο όριο, παρασχέθηκε μεταβατική περίοδος μέχρι το τέλος του 2002. Η αύξηση κρίθηκε σκόπιμη όχι μόνο λόγω του μεγάλου χρονικού διαστήματος (8 έτη) που παρήλθε από την τελευταία σχετική αναπροσαρμογή, αλλά κυρίως για να εξασφαλιστεί η πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων για τη δημιουργία επαρκούς υλικοτεχνικής υποδομής, η οποία είναι αναγκαία για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας στις σημερινές συνθήκες εντεινόμενου ανταγωνισμού και για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κινδύνων.

Εξάλλου, στο πλαίσιο των σχετικών με την κεφαλαιακή επάρκεια ρυθμίσεων η Τράπεζα της Ελλάδος προτίθεται να τροποποιήσει και να συμπληρώσει τις σχετικές αποφάσεις και να υιοθετήσει, υπό προϋποθέσεις, τη μεθοδολογία “δυναμικού κινδύνου” (value at risk) για την αξιολόγηση του κινδύνου αγοράς. Επίσης, θα ρυθμίσει θέματα που αφορούν τα παράγωγα επί εμπορευμάτων.

Προς την κατεύθυνση των διαρθρωτικού χαρακτήρα προσαρμογών, με τον Ν. 2937/2001 επήλθαν ουσιαστικές προσαρμογές του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων.

Συγκεκριμένα:

– Παρασχέθηκε η δυνατότητα σε μη πιστωτικά ιδρύματα να χορηγούν δάνεια και πιστώσεις προς το κοινό υπό τον όρο της υπαγωγής τους στην εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Για το σκοπό αυτό εκδόθηκε η ΠΔ/ΤΕ 2485/31.1.2002, στην οποία καθορίστηκαν οι ειδικότεροι όροι και προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων αυτών (ελάχιστο αρχικό κεφάλαιο, δείκτης φερεγγυότητας, συστήματα εσωτερικού ελέγχου). Σημειώνεται ότι ήδη έχει χορηγηθεί και η πρώτη άδεια λειτουργίας σε εταιρία αυτής της μορφής στην Ελλάδα.

– Μειώθηκε σε 6 μήνες (από 12) η μέγιστη προθεσμία εντός της οποίας τα πιστωτικά ιδρύματα επιτρέπεται να συνεχίσουν να λογιστικοποιούν ανείσπρακτους τόκους από δάνεια που παρουσιάζουν καθυστερήσεις στην εξυπηρέτησή τους. Η μεταβολή αυτή αποτελεί περαιτέρω προσαρμογή σχετικής ρύθμισης (που εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία το 1992) στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στο χρηματοπιστωτικό τομέα, ώστε να εξυπηρετηθεί καλύτερα η ανάγκη εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, όπως επεξηγείται αναλυτικότερα παρακάτω (βλ. Τμήμα 4.1), η ρύθμιση αυτή δεν συνεπάγεται ότι αντικείμενο αξιολόγησης της επάρκειας των προβλέψεων από την Τράπεζα της Ελλάδος αποτελούν μόνο οι καθυστερήσεις πάνω από 6 μήνες.

– Υιοθετήθηκε ρύθμιση με την οποία αναστέλλεται (moratorium) η εκπλήρωση τμήματος ή του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων που παρουσιάζουν κρίση ρευστότητας με πιθανολογούμενη ανεπάρκεια κεφαλαίων, ώστε να δοθεί εύλογος χρόνος για την επίλυση τυχόν προβλημάτων, προτού καταστεί αναγκαία η λήψη ριζικότερων διορθωτικών μέτρων.

– Διευρύνθηκε το πεδίο συνεργασίας μεταξύ της Τράπεζας της Ελλάδος και των ελεγκτικών εταιριών. Η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί τις εξελίξεις στα θεσμικού χαρακτήρα ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία των ελεγκτικών εταιριών, ενώ σχεδιάζει να αναπτύξει και να εξειδικεύσει περαιτέρω το πλαίσιο συνεργασίας με τους εξωτερικούς ελεγκτές, τόσο ανεξάρτητα όσο και σε συνδυασμό με την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων που εποπτεύει.

– Εξουσιοδοτήθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος να παρεμβαίνει στον τρόπο λογιστικής απεικόνισης συγκεκριμένων οικονομικών γεγονότων, ώστε να μειωθεί σταδιακά η ασυμμετρία στην πληροφόρηση μεταξύ του κοινού και των εποπτικών αρχών. Οι παρεμβάσεις αυτής της μορφής αποβλέπουν στη σύνταξη των λογιστικών καταστάσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τρόπο ώστε όχι μόνο να αποτιμώνται με ακρίβεια τα στοιχεία ενεργητικού ή παθητικού, προκειμένου να μην αποκρύπτονται τυχόν προβλήματα, αλλά και να επιτρέπεται η εκτίμηση των προοπτικών αποδοτικότητας σε πιο μακροπρόθεσμη βάση.

– Η δυνατότητα αξιοποίησης της εποπτείας για την εξυπηρέτηση του ευρύτερου στόχου της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας ενισχύθηκε με την υιοθέτηση μεγαλύτερης διακριτικής ευχέρειας της Τράπεζας της Ελλάδος στον καθορισμό των κεφαλαια-

κών απαιτήσεων και σε επίπεδο μεμονωμένων πιστωτικών ιδρυμάτων, αντί της αρχής των γενικών ρυθμίσεων που ίσχυε προηγουμένως. Η μεταβολή αυτή, η οποία προβλέπεται στο πλαίσιο εποπτείας που επεξεργάζεται η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας και έχει ήδη εφαρμοστεί στην πράξη, κατέστη αναγκαία επειδή η εφαρμογή ενιαίων κανόνων δεν διευκολύνει πάντοτε την εξατομικευμένη αντιμετώπιση των ειδικών χαρακτηριστικών του χαρτοφυλακίου των επιμέρους πιστωτικών ιδρυμάτων. Η περαιτέρω σύγκλιση του επιπέδου των εποπτικής φύσεως προβλέψεων (βλ. Τμήμα 4.1) προς τις σχηματιζόμενες προβλέψεις αποτελεί προτεραιότητα για την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η εφαρμογή των δύο τελευταίων μέτρων απαιτεί ειδικής μορφής χειρισμούς για τη διασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού, αλλά προϋποθέτει και στάθμιση των τυχόν αρνητικών επιπτώσεων τόσο σε επίπεδο μεμονωμένων πιστωτικών ιδρυμάτων όσο και στο σύνολο της αγοράς.

Οι ως άνω ρυθμίσεις εκτιμάται ότι θα επιδράσουν ευνοϊκά στην παροχή κινήτρων στα πιστωτικά ιδρύματα για μεγαλύτερη ευελιξία κατά την αντιμετώπιση των κινδύνων και θα ενισχύσουν τη διαφάνεια, ως μέσο συμπληρωματικό της εποπτείας το οποίο συμβάλλει στη σταθερότητα του συστήματος.

Επιπλέον, η δημιουργία του κατάλληλου θεσμικού και φορολογικού πλαισίου, που έχει καθυστερήσει σημαντικά σε σύγκριση με τις άλλες χώρες, θα καταστήσει δυνατή την τιτλοποίηση δανείων και λοιπών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων και θα αποτελέσει έναν ακόμη παράγοντα που θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των διαθέσιμων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι προσαρμογές αυτές δημιουργούν σημαντικές προκλήσεις και για τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες πρέπει να προβούν στην τεχνική τους αναβάθμιση και την ενίσχυσή τους με εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ παράλληλα αποτελούν βήμα για την υλοποίηση των προτάσεων της Επιτροπής Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας και για την εφαρμογή της υπό διαμόρφωση σχετικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΠΟΠΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

4.1 Προβλέψεις

Κατά την τελευταία τριετία η Τράπεζα της Ελλάδος, αξιολογώντας τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της ταχείας πιστωτικής επέκτασης – λόγω της σύγκλισης των επιτοκίων και του αυξημένου ανταγωνισμού – στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου των πιστωτικών ιδρυμάτων, θεσμοθέτησε πλαίσιο καθορισμού των εποπτικής φύσεως προβλέψεων, οι οποίες υπολογίζονται ως ποσοστό επί των δανείων που παρουσιάζουν καθυστερήσεις στην εξυπηρέτησή τους (ΠΔ/ΤΕ 2442/99).

Με τη ρύθμιση αυτή επιτεύχθηκε η συστηματικότερη και πιο αξιόπιστη αξιολόγηση του βαθμού κάλυψης (με ειδικές και γενικές προβλέψεις) των αναμενόμενων ζημιών από επισφαλείς απαιτήσεις. Η ρύθμιση αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έχει δυναμικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι οι προβλέψεις σχηματίζονται έγκαιρα, ήδη από τη χορήγηση των δανείων. Οι προβλέψεις αυτές λειτουργούν συμπληρωματικά με την αντίστοιχη μεθοδολογία που ήδη εφαρμόζεται από ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα, χωρίς όμως να έχει θεσμοθετηθεί άμεση υποχρέωση λογιστικοποίησης των εν λόγω προβλέψεων.

Το λογιστικό και φορολογικό καθεστώς που ισχύει για τις προβλέψεις και ιδίως η έλλειψη μακροπρόθεσμων στατιστικών δεδομένων δεν έχουν επιτρέψει μέχρι σήμερα την ακριβή εκτίμηση των αναγκαίων προβλέψεων και την αποτροπή φαινομένων υπερεκτίμησης της αποδοτικότητας από ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα. Η βραχυπρόθεσμη προσέγγιση του ζητήματος της αποδοτικότητας πολλές φορές δεν οδηγεί στην κατάλληλη προσαρμογή της πιστοδοτικής πολιτικής ώστε να συνεκτιμώνται με ακρίβεια οι δυνητικοί κίνδυνοι. Στον τομέα αυτό, πάντως, αναγνωρίζεται ότι καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια, από ορισμένα τουλάχιστον πιστωτικά ιδρύματα.

Ειδικότερα, ο δείκτης των χορηγήσεων με καθυστέρηση πάνω από 3 μήνες προς το σύνολο των χορηγήσεων βελτιώθηκε κατά 6 εκατοστιαίες μονάδες περίπου στην περίοδο 1999-2001. Όμως, η κατά 6,6% αύξηση των προβλέψεων που σχηματίστηκαν το 2001 υπολείφθηκε σημαντικά του ρυθμού της πιστωτικής επέκτασης κατά το έτος αυτό. Οι παραπάνω εξελίξεις επιβάλλουν αφενός μεγαλύτερη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών είσπραξης των δανείων και την εφαρμογή αυστηρότερων κριτηρίων για την παροχή πιστώσεων και αφετέρου την περαιτέρω προσαρμογή του υφιστάμενου πλαισίου, ώστε οι σχηματιζόμενες ειδικές και γενικές προβλέψεις να εξομοιωθούν, ως ελάχιστο όριο, με τις προβλέψεις που θα καθορίζονται είτε από τις εποπτικές αρχές είτε από τις αντίστοιχες εσωτερικές εκτιμήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων, εφόσον η σχετική μεθοδολογία κριθεί επαρκής. Η μεθοδολογία θα συμπληρωθεί από ελέγχους με τη μορφή προσομοίωσης καταστάσεων κρίσης (stress testing).

4.2 Κεφαλαιακή επάρκεια

Με βάση τα στοιχεία που υποβάλλουν οι τράπεζες στην Τράπεζα της Ελλάδος, τα λογιστικά ίδια κεφάλαια των εμπορικών τραπεζών, σε μη ενοποιημένη βάση, αυξήθηκαν κατά 6% την περίοδο από 30.6.2000 έως 30.6.2001. Τα ίδια κεφάλαια των εμπορικών τραπεζών, που λαμβάνονται υπόψη για τους σκοπούς της προληπτικής εποπτείας (εποπτικά ίδια κεφάλαια) σε μη ενοποιημένη βάση, παρουσίασαν περιορισμένη μείωση κατά 3,8% την ίδια περίοδο και έφθασαν στα 10.707 εκατ. ευρώ (3.648,4 δισεκ. δραχμές).

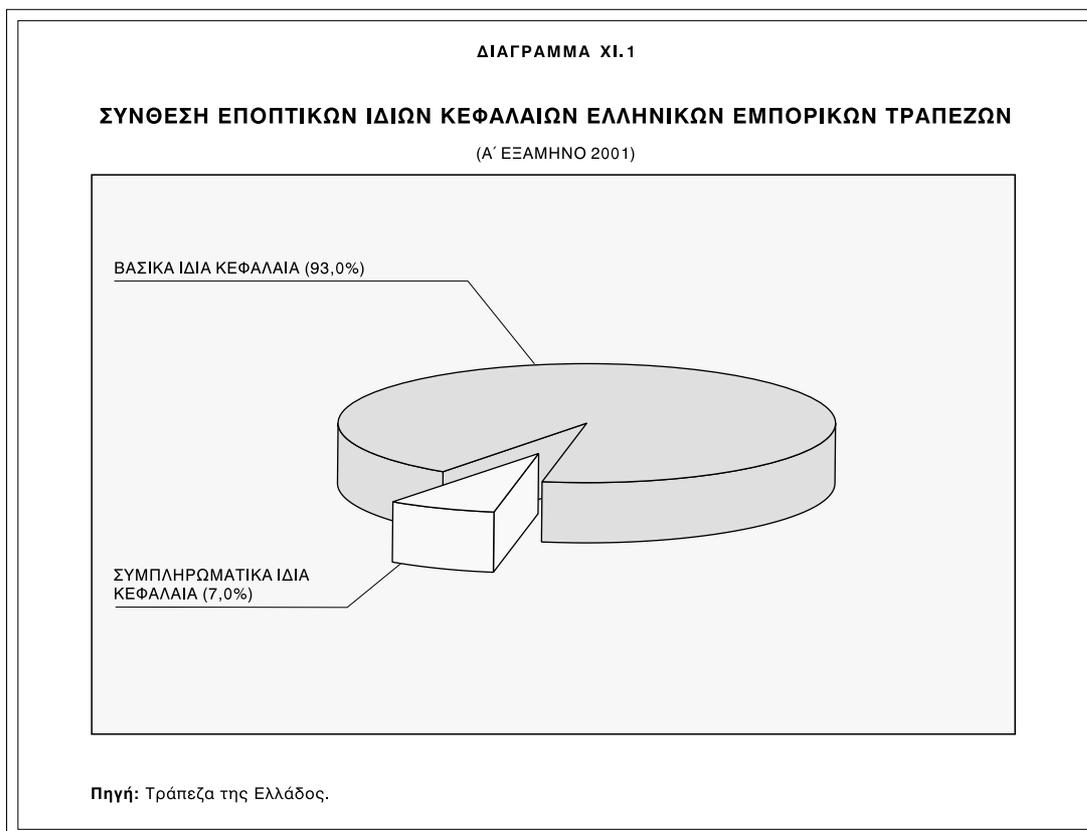
Κύριοι παράγοντες που συνετέλεσαν στη μείωση αυτή ήταν:

– η απόκτηση ιδίων μετοχών (ως αποτέλεσμα των εξελίξεων στη χρηματοπιστωτική αγορά), οι οποίες για τους σκοπούς της εποπτείας αφαιρούνται από τα ίδια κεφάλαια,

– η αφαίρεση των μη ενοποιούμενων συμμετοχών (για την αποτροπή μόχλευσης των κεφαλαίων των επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα) και

– η μείωση, αν και σε μικρότερο βαθμό, των αποθεματικών λόγω της αποτίμησης των χρεογράφων.

Ως προς τη σύνθεση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, τα βασικά κεφάλαια (μετοχικό κεφάλαιο, αποθεματικά, αποτελέσματα εις νέον) καλύπτουν το σύνολο σχεδόν (93%) των ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών (βλ. Διάγραμμα XI.1). Συνέπεια αυτού είναι ότι υπάρχει περιθώριο ενίσχυσης των συνολικών ιδίων κεφαλαίων

των πιστωτικών ιδρυμάτων μέσω της αύξησης των συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων. Συνήθης πρακτική για την αύξηση των στοιχείων του συμπληρωματικού κεφαλαίου είναι η άντληση δανείων μειωμένης εξασφάλισης, όταν βέβαια το όφελος από τη χρήση τους υπερκαλύπτει τους αντίστοιχους τόκους.

Από την άλλη πλευρά, το σταθμισμένο κατά κίνδυνο σύνολο των στοιχείων ενεργητικού και των εκτός ισολογισμού στοιχείων των τραπεζών σε μη ενοποιημένη βάση, συμπεριλαμβανομένου του πλασματικού ενεργητικού που αντιστοιχεί στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη των κινδύνων αγοράς, αυξήθηκε την ίδια περίοδο κατά 26,9% και έφθασε το ποσό των 85.028 εκατ. ευρώ (28.973,3 δισεκ. δρχ.), ενώ το πλα-

σματικό ενεργητικό αυξήθηκε κατά 29,8%. Ειδικότερα, το σταθμισμένο κατά κίνδυνο ενεργητικό αντιστοιχεί στο 56,2% του συνόλου του ενεργητικού, έναντι 49,9% στο τέλος του πρώτου εξαμήνου του έτους 2000, αύξηση που αντανακλά την ανάληψη εργασιών που ενέχουν υψηλότερο κίνδυνο.

Στο τέλος Ιουλίου του 2001, ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς ήταν 12,6% (16,6% τον Ιούνιο του 2000). Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας σε ενοποιημένη βάση για την ίδια ημερομηνία ήταν 11,9% (16% στις 30.6.2000).

Δεδομένου ότι το επίπεδο του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας κατά τη διετία 1999-2000 ήταν ιδιαίτερα υψηλό, λόγω των ειδικών συνθηκών που επικράτησαν στις αγορές κεφαλαίων, πιο αντιπροσωπευτική είναι η σύγκριση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας του πρώτου εξαμήνου του 2001 με το μέσο όρο της τριετίας 1998-2000. Στην περίπτωση αυτή, ο δείκτης του πρώτου εξαμήνου του έτους 2001 υπολείπεται του μέσου όρου της τριετίας κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες.

Κατά την περίοδο από 30.6.2000 έως 30.6.2001 οι προβλέψεις αυξήθηκαν με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι οι καθυστερήσεις (αλλά βραδύτερα από την πιστωτική επέκταση, όπως προαναφέρθηκε), με συνέπεια να μειωθεί η υστέρηση των προβλέψεων που, σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο, αφαιρείται από τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών. Η μείωση της υστέρησης των προβλέψεων είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί και η επίπτωση της υστέρησης στο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και να διαμορφωθεί σε 0,57 της εκατοστιαίας μονάδας, έναντι 1,3 εκατοστιαίας μονάδας τον Ιούνιο του 2000.

Όσον αφορά τις συνεταιριστικές τράπεζες, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας για το σύνολο των ιδρυμάτων αυτής της κατηγορίας βρίσκεται στο πολύ υψηλό επίπεδο του 39,5%.

4.3 Θέματα αποτίμησης

Με τον Ν. 2992/2002 καθιερώνεται η υποχρεωτική, από το έτος 2003, εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων κατά την κατάρτιση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο σχετικής δυνατότητας που παρασχέθηκε με το νόμο αυτό, ορισμένες εισηγμένες στο χρηματιστήριο τράπεζες εφάρμοσαν τους νέους κανόνες αποτίμησης για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων της 31.12.2001.

Οι τράπεζες αυτές αποτίμησαν τα χαρτοφυλάκια μετοχών τους και τίτλων σταθερού εισοδήματος καθώς και τις θέσεις τους σε παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα (όχι όμως και τις συμμετοχές τους) στην τρέχουσα τιμή τους, σε αντίθεση με άλλες τράπεζες οι οποίες, εφαρμόζοντας τις προϊσχύουσες διατάξεις, αποτίμησαν τις μετοχές και τους λοιπούς τίτλους τους, καθώς και τις συμμετοχές τους σε άλλες επιχειρήσεις, στη συνολικά χαμηλότερη αξία μεταξύ της τρέχουσας αξίας τους και της αξίας κτήσεώς τους. Από την εφαρμογή της νέας μεθόδου αποτίμησης προέκυψαν σημαντικές αρνητικές υπεραξίες, οι οποίες, λόγω των ειδικών μεταβατικών ρυθμίσεων του Ν. 2992/2002 για τη

χρήση 2001, δεν αποτυπώθηκαν στα αποτελέσματα των τραπεζών, αλλά μεταφέρθηκαν στα λογιστικά ίδια κεφάλαιά τους.

Λόγω των διαφορών μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων ως προς τους κανόνες αποτίμησης, επηρεάστηκε, σε κάποιο βαθμό, η συγκρισιμότητα των στοιχείων αποδοτικότητας τόσο μεταξύ τραπεζών εντός της χρήσης του 2001 όσο και του συνόλου των τραπεζών στη χρήση αυτή σε σχέση με προηγούμενες χρήσεις.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, ανταποκρινόμενη και στις νέες ρυθμίσεις του Ν. 2937/2001, οι οποίες αφορούν τις αρμοδιότητες καθορισμού κανόνων λογιστικής παρακολούθησης και αποτίμησης συγκεκριμένων στοιχείων εντός και εκτός ισολογισμού που παρουσιάζουν εποπτικό ενδιαφέρον, θα παρακολουθεί τις επιπτώσεις των αλλαγών αυτών στους σχετικούς δείκτες και τα στοιχεία με βάση τα οποία ασκείται η εποπτεία του τραπεζικού συστήματος.

5. ΛΟΙΠΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

Η Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της,¹ εξέδωσε και το 2001 εγκυκλίους και κατευθυντήριες οδηγίες με σκοπό την προσαρμογή του σχετικού κανονιστικού πλαισίου στις απαιτήσεις της διεθνούς κοινότητας.

Πιο συγκεκριμένα, εξέδωσε ειδική εγκύκλιο με οδηγίες για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες κατά την περίοδο παράλληλης κυκλοφορίας δραχμών και ευρώ, η οποία, λόγω της αύξησης των συναλλαγών σε μετρητά, θεωρήθηκε περίοδος “υψηλού κινδύνου”. Επιπλέον, για να βοηθήσει περαιτέρω τα πιστωτικά ιδρύματα και τους εποπτευόμενους από αυτήν χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να ανταποκριθούν στις αυξημένες κατά την περίοδο αυτή υποχρεώσεις τους, πέραν των πληροφοριών, οδηγιών και διευκρινίσεων που τους παρείχε συνεχώς κατά την περίοδο της προετοιμασίας, διοργάνωσε ενημερωτική ημερίδα στην οποία συμμετείχαν ανώτερα στελέχη των ελληνικών και ξένων τραπεζών που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Κατά το 2001 εντάθηκαν οι ειδικοί έλεγχοι για τη διαπίστωση της εφαρμογής των οδηγιών και εγκυκλίων της Τράπεζας της Ελλάδος και όποτε εντοπίστηκαν παραβάσεις ή παραλείψεις επιβλήθηκαν κυρώσεις. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί πρέπει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την ουσιαστική εφαρμογή του Ν. 2331/95 “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες” και των εγκυκλίων της Τράπεζας της Ελλάδος, με την υιοθέτηση, μεταξύ άλλων, διαδικασιών του τύπου “Γνώρισε τον πελάτη σου” και με την επαρκή εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού τους, ώστε συναλλαγές οι οποίες

¹ Όπως αυτές προσδιορίζονται στον Ν. 2331/95 “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες”.

ενδέχεται να συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες να εντοπίζονται και να αναφέρονται στον Αρμόδιο Φορέα. Όπως προκύπτει τόσο από τους επιτόπιους ελέγχους όσο και από την ανισομερή κατανομή των αναφορών ύποπτων συναλλαγών προς τον Αρμόδιο Φορέα, υπάρχουν περιθώρια να βελτιωθεί περαιτέρω η αποτελεσματικότητα των συστημάτων εντοπισμού, ελέγχου και αναφοράς των ύποπτων συναλλαγών που διενεργούνται σε ορισμένες τράπεζες.

Όπως έχει τονιστεί και κατά το παρελθόν, η Τράπεζα της Ελλάδος αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Η συνεργασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στον τομέα αυτό λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την αξιολόγηση της επάρκειας της διοικητικής οργάνωσης και των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου τους.

Τέλος, στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ειδικότερα των νέων υποχρεώσεων που έχει αναλάβει το χρηματοπιστωτικό σύστημα για την πρόληψη και καταστολή της χρηματοδότησής της, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί τις εξελίξεις και προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσει την άμεση συμμόρφωση των εποπτευόμενων από αυτήν φορέων.

6. ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ “ΕΡΜΗΣ”

Κατά το 2001 δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στην υποδομή του συστήματος πληρωμών Ερμής, καθώς οι ουσιαστικότερες από αυτές είχαν πραγματοποιηθεί το 2000 στο πλαίσιο της προετοιμασίας για την ένταξη της Τράπεζας της Ελλάδος στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. Ωστόσο, στο σύστημα ενσωματώθηκαν νέα χαρακτηριστικά με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχει στα μέλη του. Τα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν τη διαβίβαση πληροφοριών σχετικά με το χρόνο χρέωσης/πίστωσης των διασυνοριακών εντολών πληρωμής, την αυτόματη προώθηση των εισερχόμενων διασυνοριακών εντολών προς τη δικαιούχο τράπεζα στις περιπτώσεις που η Τράπεζα της Ελλάδος εμφανίζεται ως ενδιάμεση τράπεζα, καθώς και την εισαγωγή πρόσθετων ελέγχων ορθότητας των εντολών.

Το σύστημα συνέβαλε στην ταχεία ενσωμάτωση της ελληνικής αγοράς χρήματος και κεφαλαίων στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, παρέχοντας στα πιστωτικά ιδρύματα-μέλη του τη δυνατότητα υιοθέτησης αποτελεσματικότερων μεθόδων σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών πληρωμών και τη διαχείριση των ρευστών διαθεσίμων τους σε ευρώ.

Η καθιέρωση του ευρώ ως εγχώριου νομίσματος και η μείωση του ποσοστού των υποχρεωτικών καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος περιόρισαν τις ανάγκες για διενέργεια διατραπεζικών συναλλαγών στην εγχώρια αγορά, με αποτέλεσμα ο όγκος και η αξία αυτών των συναλλαγών το δεκάμηνο Μαρτίου-Δεκεμβρίου 2001 να εμφανίζουν μείωση κατά 49% και 72% αντίστοιχα σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2000. Η μείωση αυτή οδήγησε και στον περιορισμό του συνολικού όγκου και

της αξίας των συναλλαγών κατά 9,2% και 47,9% αντίστοιχα το δεκάμηνο Μαρτίου-Δεκεμβρίου 2001, έναντι της ίδιας περιόδου του 2000. Σε όλη τη διάρκεια του 2001, ο αριθμός των συναλλαγών έφθασε το 1,1 εκατομμύριο και η αξία τους ανήλθε σε 2.411 δισεκ. ευρώ (βλ. Πίνακα XI. 9).

Αντίθετα, ο όγκος και η αξία των διασυνοριακών διατραπεζικών πληρωμών μέσω του συστήματος αυξήθηκαν κατά 266% και 280% αντίστοιχα. Η άνοδος σ' αυτή την κατηγορία πληρωμών δείχνει την αυξημένη δραστηριότητα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Ωστόσο, από την ανάλυση των στοιχείων κατά πιστωτικό ίδρυμα προκύπτει ότι μεγάλος αριθμός πιστωτικών ιδρυμάτων δεν χρησιμοποίησε το σύστημα για τη διασυνοριακή μεταφορά κεφαλαίων στην έκταση που αναμε-

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ Ι.9
ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΡΜΗΣ

Εντολές πληρωμής	2000		2001 ¹		2001 ²	
	Αριθμός συναλλαγών	Αξία συναλλαγών (σε εκατ. ευρώ)	Αριθμός συναλλαγών	Αξία συναλλαγών (σε εκατ. ευρώ)	Αριθμός συναλλαγών	Αξία συναλλαγών (σε εκατ. ευρώ)
1. Εγχώριες	875.735	3.736.549	695.460	1.259.972	834.287	1.368.920
– Πελατείας	309.195	132.261	408.332	242.614	490.086	284.224
– Διατραπεζικές ³	566.540	3.604.288	287.128	1.017.358	344.201	1.084.696
2. Διασυνοριακές	85.690	210.451	178.260	797.594	224.492	1.041.653
– Πελατείας	68.353	1.831	114.861	4.397	143.615	5.228
– Διατραπεζικές	17.337	208.620	63.399	793.197	80.877	1.036.425
Σύνολο	961.425	3.947.000	873.720	2.057.566	1.058.779	2.410.573

1 Για λόγους συγκρισιμότητας, τα στοιχεία αυτά αφορούν το διάστημα από 10.3.2001 έως 31.12.2001, αντίστοιχο αυτού κατά το οποίο λειτούργησε το σύστημα Ερμής το 2000.

2 Τα στοιχεία αφορούν τις συναλλαγές σε ευρώ για όλο το έτος 2001.

3 Οι εγχώριες διατραπεζικές εντολές πληρωμής περιλαμβάνουν τις Χρεώσεις των Φορέων Συμφηφισμού (10.714 εντολές πληρωμής αξίας 201.874 εκατ. ευρώ για την περίοδο από 10.3.2001 έως 31.12.2001 και 13.180 εντολές πληρωμής αξίας 250.995 εκατ. ευρώ για όλο το 2001).

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

νόταν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν ακόμη σε μεγάλο βαθμό για τις διασυνοριακές πληρωμές τους σε ευρώ το δίκτυο των ανταποκριτριών τραπεζών και, ορισμένα από αυτά, το σύστημα EBA (Euro Banking Association).

Με την ένταξη της χώρας στην ONE και την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει το διευρωπαϊκό σύστημα πληρωμών TARGET, περιορίζεται η σημασία του δικτύου των ανταποκριτών για τη μεταφορά κεφαλαίων και μπορεί να επιτευχθεί ουσιαστική βελτίωση στη διαχείριση των διαθεσίμων των πιστωτικών ιδρυμάτων σε ευρώ. Κατ' ακολουθίαν, εκτιμάται ότι ο όγκος και η αξία των διασυνοριακών πληρωμών μέσω του συστήματος Ερμής θα παρουσιάσουν περαιτέρω αύξηση κατά τα επόμενα έτη.

Σημειώνεται ότι, παρά τη μείωση του συνολικού όγκου και της αξίας των συναλλαγών μέσω του συστήματος Ερμής, η αξία των εγχώριων πληρωμών που διακανονίζονται μέσω του συστήματος αυτού, ως ποσοστό της συνολικής αξίας των πληρωμών που διακανονίζονται μέσω όλων των συστημάτων που λειτουργούν στη χώρα, παραμένει πολύ υψηλή (81%). Αυτό δείχνει τη συμβολή του συστήματος στην εδραίωση της ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων, αλλά και τον περιορισμό των κινδύνων που συνδέονται με το διακανονισμό των πληρωμών, αφού στο σύστημα Ερμής οι πληρωμές καθίστανται οριστικές με τη χρέωση του λογαριασμού του εντολέα σε πραγματικό χρόνο.

Η ροή των πληρωμών μέσω του συστήματος Ερμής υπήρξε ομαλή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Σ' αυτό συνέβαλε ουσιαστικά η χορήγηση ενδοημερησίας πίστωσης έναντι εγγυήσεων από την Τράπεζα της Ελλάδος προς τα πιστωτικά ιδρύματα-μέλη. Η χρήση της ενδοημερησίας πίστωσης αυξήθηκε σημαντικά το 2001 έναντι του 2000, γεγονός που, σε συνδυασμό με τη μείωση της μέσης αξίας των τηρούμενων για το σκοπό αυτό εγγυήσεων, αντανάκλα τη βελτίωση της διαχείρισης των πληρωμών τις οποίες εκτελούν τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω του συστήματος Ερμής και υποδηλώνει περιορισμό του κόστους ευκαιρίας που συνεπάγεται η τήρηση αυτών των εγγυήσεων για τη διενέργεια πληρωμών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΧΙ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

22 Ιανουαρίου 2001

Διευρύνεται το πεδίο δραστηριοτήτων της Ελληνικής Τράπεζας Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ).

27 Φεβρουαρίου 2001

Εγκρίνεται η διάθεση κεφαλαίων από την Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος για την απόκτηση ειδικής συμμετοχής (75,02%) στο μετοχικό κεφάλαιο της υπό ίδρυση θυγατρικής της τράπεζας στην Κύπρο με την επωνυμία Commercial Bank of Greece (Cyprus) Ltd., στην οποία θα ενσωματωθούν όλες οι δραστηριότητες του υφιστάμενου δικτύου των υποκαταστημάτων της Εμπορικής Τράπεζας στην Κύπρο.

10 Απριλίου 2001

— Αυξάνεται το ελάχιστο αρχικό κεφάλαιο των πιστωτικών ιδρυμάτων και καθορίζεται ως εξής κατά κατηγορία πιστωτικού ιδρύματος:

- 1) τράπεζες με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας: 18 εκατ. ευρώ (6.133,5 εκατ. δρχ., έναντι ισχύοντος ορίου 4.000 εκατ. δρχ.),
- 2) συνεταιριστικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται:
 - α) εντός του νομού της έδρας τους: 6 εκατ. ευρώ (2.044,5 εκατ. δρχ., έναντι ισχύοντος ορίου 1.200 εκατ. δρχ.),
 - β) σε όμορους νομούς ή στη διοικητική περιφέρεια της έδρας τους: 10 εκατ. ευρώ (3.407,5 εκατ. δρχ., έναντι ισχύοντος ορίου 2.500 εκατ. δρχ.), και
 - γ) στην Περιφέρεια Αττικής, στο Νομό Θεσσαλονίκης ή σε όλες τις περιοχές της χώρας: 18 εκατ. ευρώ (6.133,5 εκατ. δρχ., έναντι ισχύοντος ορίου 4.000 εκατ. δρχ.),
- 3) υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης:
 - α) για το πρώτο και μέχρι τέσσερα υποκαταστήματα: 9 εκατ. ευρώ (3.066,75 εκατ. δρχ., έναντι 2.000 εκατ. δρχ.),
 - β) για περισσότερα από τέσσερα υποκαταστήματα: 18 εκατ. ευρώ (6.133,5 εκατ. δρχ., έναντι 4.000 εκατ. δραχμών).

Για την ομαλή προσαρμογή, ιδίως των μικρών τραπεζών, προς τα νέα αυξημένα όρια ελάχιστου κεφαλαίου, προβλέπεται μεταβατική περίοδος έως το τέλος του 2002. Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται και στις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης και τις εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων, των οποίων το ελάχιστο κεφάλαιο ορίζεται ως ποσοστό του ελάχιστου αρχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων.

— Το ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο των εταιριών διαμεσολάβησης στις διαπραπεικές αγορές συναλλάγματος και χρήματος αυξάνεται σε 0,3 εκατ. ευρώ (102,2 εκατ. δρχ., έναντι ισχύοντος ορίου 100 εκατ. δραχμών). Η προσαρμογή των ιδίων κεφαλαίων στο ως άνω ποσό πρέπει να γίνει το αργότερο μέχρι το τέλος του 2001.

— Το ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο των ανταλλακτηρίων συναλλάγματος που λειτουργούν με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας αυξάνεται σε 0,25 εκατ. ευρώ (85,2 εκατ. δρχ., έναντι ισχύοντος ορίου 80 εκατ. δραχμών). Η προσαρμογή των ιδίων κεφαλαίων στο ως άνω ποσό πρέπει να γίνει το αργότερο μέχρι το τέλος του 2001.

20 Απριλίου 2001

Παρέχεται άδεια λειτουργίας νέας τράπεζας με την επωνυμία “Πανελλήνια Τράπεζα Ανώνυμη Εταιρία”. Στους κύριους σκοπούς της τράπεζας συμπεριλαμβάνεται η υποβοήθηση της ανάπτυξης και λειτουργίας της συνεταιριστικής πίστης. Στην Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα και τη Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων επιτρέπεται η απόκτηση ειδικών συμμετοχών ύψους 49% και 15,9% αντίστοιχα στο μετοχικό κεφάλαιο της νέας τράπεζας.

3 Μαΐου 2001

— Για τον υπολογισμό και τη στάθμιση των στοιχείων που καθορίζουν τα ίδια κεφάλαια, το συντελεστή φερεγγυότητας και τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα των εταιριών πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων θα εφαρμόζονται οι ίδιες διατάξεις με αυτές που ισχύουν για τα πιστωτικά ιδρύματα.

— Επιτρέπεται η έκδοση και διάθεση πιστωτικού δελτίου από το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο.

21 Μαΐου 2001

— Παρέχεται άδεια λειτουργίας νέας τράπεζας με την επωνυμία “Τράπεζα Probank A.E.”.

— Με στόχο τη βαθμιαία εναρμόνιση του πλαισίου λειτουργίας του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου προς τους κανόνες λειτουργίας και εποπτείας που ισχύουν για τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα, επιτρέπεται στο ανωτέρω ίδρυμα να επενδύει διαθέσιμά του σε μετοχικούς τίτλους και μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων μέχρι ποσού που αντιστοιχεί σε ποσοστό 25% των ιδίων κεφαλαίων του.

31 Μαΐου 2001

Καθορίζεται το πλαίσιο και οι προϋποθέσεις παροχής πιστώσεων από μέλη του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών για την αγορά μετοχών, καθώς και το ελάχιστο ποσοστό

διατηρητέου περιθωρίου. Επιπλέον, εναρμονίζονται εντός του πλαισίου αυτού και τα ανώτατα όρια δανείων που χορηγούν τα πιστωτικά ιδρύματα προς φυσικά πρόσωπα για αγορά μετοχών, καθώς και τα σχετικά ποσοστά περιθωρίων.

18 Ιουνίου 2001

– Παρέχεται άδεια λειτουργίας νέας τράπεζας με την επωνυμία (όπως αυτή τελικά διαμορφώθηκε) “PROTON Επενδυτική Τράπεζα Ανώνυμη Εταιρία”.

– Εγκρίνεται η συγχώνευση των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης “Άλφα Λήξιγγκ Α.Ε.” και “Ιονική Λήξιγγκ Α.Ε.” με απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη.

2 Ιουλίου 2001

Εγκρίνεται η ίδρυση υποκαταστήματος της Εμπορικής Τράπεζας στη Λάρινα της Κύπρου.

17 Ιουλίου 2001

– Εγκρίνεται η ίδρυση υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στο Βελιγράδι της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

– Παρέχεται άδεια λειτουργίας νέας τράπεζας με την επωνυμία “FBB – Πρώτη Επιχειρηματική Τράπεζα Ανώνυμη Εταιρία”. Εγκρίνεται η απόκτηση από την Αγροτική Τράπεζα συμμετοχής ποσοστού 44% στο μετοχικό κεφάλαιο της πιο πάνω τράπεζας.

– Εγκρίνεται η συμμετοχή των τραπεζών Εθνικής και Alpha στο μετοχικό κεφάλαιο της υπό ίδρυση εταιρίας διαχείρισης επαναφορτιζόμενων καρτών.

3 Αυγούστου 2001

– Το πλαίσιο λειτουργίας των κτηματικών τραπεζών εξομοιώνεται πλήρως προς το ισχύον για τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα. Ο θεσμός του στεγαστικού ταμειυτηρίου επεκτείνεται σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα.

– Εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία στην Ελλάδα γραφείου αντιπροσωπείας της τράπεζας Banca del Gottardo S.A. που εδρεύει στην Ελβετία.

27 Αυγούστου 2001

Στο πλαίσιο της εναρμόνισης της ελληνικής τραπεζικής νομοθεσίας προς την αντίστοιχη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενσωματώνονται στο εθνικό δίκαιο οι Οδηγίες 98/32/ΕΚ και 98/33/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, οι οποίες συμπληρώνουν τη διαδικασία υπολογισμού του συντελεστή φερεγγυότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν ως έδρα τους την Ελλάδα.

3 Σεπτεμβρίου 2001

Εγκρίνεται η συγχώνευση των τραπεζών EFG Eurobank Ergasias και Τέλεσις Τράπεζα Επενδύσεων με απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη.

24 Σεπτεμβρίου 2001

Εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία στην Ελλάδα Γραφείου Αντιπροσωπείας της τράπεζας UBS A.G. που εδρεύει στην Ελβετία.

10 Οκτωβρίου 2001

Για την κάλυψη των αναγκών εξειδικευμένης στατιστικής πληροφόρησης που απαιτείται να έχουν οι κεντρικές τράπεζες στο πλαίσιο της άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, οι εταιρίες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων θα υποβάλλουν μηνιαία λογιστική κατάσταση στην Τράπεζα της Ελλάδος.

23 Οκτωβρίου 2001

– Εγκρίνεται η διάθεση κεφαλαίων από την Marfin AEPPEY για την απόκτηση ποσοστού 71,42% του μετοχικού κεφαλαίου της Πειραιώς Prime Bank. Με μεταγενέστερη απόφαση (31.1.2002) εγκρίθηκε η διάθεση επιπλέον κεφαλαίων για την απόκτηση του 100% του μετοχικού κεφαλαίου της Πειραιώς Prime Bank.

– Ανακαλείται η άδεια λειτουργίας στην Ελλάδα του γραφείου αντιπροσωπείας της τράπεζας Banca Romana De Comert Exterior SA – Bancorex με έδρα το Βουκουρέστι.

5 Νοεμβρίου 2001

Το πλαίσιο λειτουργίας των εταιριών ανταλλακτηρίων συναλλάγματος προσαρμόζεται στις συνθήκες που προκύπτουν από την καθιέρωση και κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος.

29 Νοεμβρίου 2001

Ανακαλείται η άδεια λειτουργίας στην Ελλάδα της τράπεζας Bank of Nova Scotia. Το δίκτυο υποκαταστημάτων της παραπάνω τράπεζας εξαγοράζεται από την FBB – Πρώτη Επιχειρηματική Τράπεζα Α.Ε.

18 Δεκεμβρίου 2001

– Εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία στην Ελλάδα Γραφείου Αντιπροσωπείας της τράπεζας “N. M. Rothschild & Sons Limited” με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο.

– Εγκρίνεται η διάθεση κεφαλαίων από την τράπεζα Nova Bank για την απόκτηση του συνόλου του μετοχικού κεφαλαίου της τράπεζας Sitebank A.S. με έδρα την Τουρκία.

20 Δεκεμβρίου 2001

– Επανακαθορίζονται σε ευρώ και αναπροσαρμόζονται τα όρια που είχαν τεθεί για νομισματικούς ή εποπτικούς σκοπούς και αφορούν, κυρίως, τις ακόλουθες συναλλαγές και δραστηριότητες:

- 1) τη χορήγηση καταναλωτικών δανείων,
- 2) τις συμμετοχές των πιστωτικών ιδρυμάτων σε εταιρίες του χρηματοπιστωτικού τομέα καθώς και τις τοποθετήσεις τους στη διατραπεζική αγορά, και
- 3) την υποβολή στοιχείων εποπτικής φύσεως στην Τράπεζα της Ελλάδος καθώς και την εφαρμογή ορίων που συνδέονται με την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

– Εγκρίνεται η συγχώνευση των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης “Χρηματοδοτικές Μισθώσεις Εργασίας Α.Ε.” και “EFG Eurobank Χρηματοδοτικές Μισθώσεις Α.Ε.” με απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη.

27 Δεκεμβρίου 2001

Στο πλαίσιο της εφαρμογής των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1338/2001 του Συμβουλίου σχετικά με τον καθορισμό των αναγκαίων μέτρων για την προστασία του ευρώ, τα πιστωτικά ιδρύματα και τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος οφείλουν να παρακρατούν τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ που περιέχονται στην κατοχή τους, για τα οποία γνωρίζουν ή έχουν επαρκείς λόγους να πιστεύουν ότι είναι παραχαραγμένα ή κίβδηλα. Σε περίπτωση παράβασης της παραπάνω υποχρέωσης, επιβάλλεται πρόστιμο υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου.

31 Ιανουαρίου 2002

– Καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις για την ίδρυση και λειτουργία Εταιριών Παροχής Πιστώσεων, καθώς και οι κανόνες εποπτείας των εταιριών αυτών από την Τράπεζα της Ελλάδος. Κύριο αντικείμενο δραστηριότητας των παραπάνω ιδρυμάτων είναι η παροχή πιστώσεων σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη προσωπικών και καταναλωτικών τους αναγκών.

– Παρέχεται άδεια ίδρυσης και λειτουργίας εταιρίας παροχής πιστώσεων με την επωνυμία “Cofidis Hellas Ανώνυμη Εταιρία Παροχής Πιστώσεων”.

26 Φεβρουαρίου 2002

Χορηγείται άδεια λειτουργίας στην Ελλάδα νέας τράπεζας με την επωνυμία “Aegean Baltic Bank”.

1 Μαρτίου 2002

— Επιτρέπεται σε φυσικά πρόσωπα να τηρούν στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα και δεύτερο κοινό λογαριασμό καταθέσεων με την προϋπόθεση ότι το όριο των 1.500 ευρώ, μέχρι του οποίου επιτρέπεται η δημιουργία χρεωστικού υπολοίπου, θα τηρείται για το σύνολο των λογαριασμών και ανεξαρτήτως του αριθμού των συνδικαιούχων.

— Επιτρέπεται στα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν με τη μορφή πιστωτικού συνεταιρισμού να εγγράφουν ως μέλη τους, κατόπιν ειδικής κατά περίπτωση άδειας της Τράπεζας της Ελλάδος, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης και πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων οι οποίες εδρεύουν εκτός της περιοχής όπου δραστηριοποιούνται οι εν λόγω τράπεζες.

XII. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

Η διαδικασία της εισαγωγής των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ στην κυκλοφορία εξελίχθηκε ομαλά, παρά το μέγεθος του σύνθετου αυτού έργου, και ολοκληρώθηκε στο τέλος του Φεβρουαρίου 2002 σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Η επιτυχία αυτή οφείλεται όχι μόνο στις έγκαιρες και ενδεδειγμένες προετοιμασίες των φορέων που συμμετείχαν στο έργο αυτό, αλλά και – κυρίως – στη θετική υποδοχή του ευρώ από το ευρύ κοινό.

Οι προετοιμασίες για την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή περιλάμβαναν:

1. Την παραγωγή των αναγκαίων ποσοτήτων των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ.

2. Τη διατύπωση του γενικού νομικού πλαισίου για το ευρώ και την ενσωμάτωσή του στην εθνική έννομη τάξη.

3. Τις προετοιμασίες για την εισαγωγή του ευρώ¹ σε κυκλοφορία και την απόσυρση των εθνικών τραπεζογραμματίων και κερμάτων που βρίσκονταν σε κυκλοφορία εντός και εκτός της ζώνης του ευρώ.

4. Ένα ευρύ επικοινωνιακό πρόγραμμα με σκοπό την ενημέρωση του κοινού και την εξοικείωσή του με το νέο νόμισμα.

5. Ρυθμίσεις για την προστασία των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ από την παραχάραξη.

Η Ελλάδα, αν και είχε στη διάθεσή της μεταβατική περίοδο ενός μόνο έτους μεταξύ της ένταξής της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και της εισαγωγής του ευρώ σε φυσική μορφή (έναντι τριών ετών στις υπόλοιπες 11 χώρες της ζώνης του ευρώ), προχώρησε έγκαιρα στις αναγκαίες προετοιμασίες για την ομαλή εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, στόχος ο οποίος επιτεύχθηκε πλήρως.² Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την εισαγωγή του ευρώ σε κυκλοφορία και επιχειρείται μια συνολική αποτίμηση του έργου αυτού.

1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΑΙΩΝ ΠΟΣΟΤΗΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

Η εκτίμηση των αναγκαίων ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ έγινε από κάθε εθνική κεντρική τράπεζα του Ευρωσυστήματος σε εθνικό επίπεδο, με βάση την υπόθεση ότι οι ποσότητες αυτές καθορίζονται κυρίως από τη

1 Στο κεφάλαιο αυτό, με τον όρο “εισαγωγή του ευρώ σε κυκλοφορία” νοείται η εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ σε κυκλοφορία. Αντίστοιχα, με τον όρο “απόσυρση των δραχμών” νοείται η απόσυρση των τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών.

2 Η Τράπεζα της Ελλάδος και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, εκπόνησαν το “Εθνικό Σχέδιο Εισαγωγής Τραπεζογραμματίων και Κερμάτων Ευρώ”, το οποίο δημοσιεύθηκε το Δεκέμβριο του 2000. Στο Εθνικό Σχέδιο περιγράφονται λεπτομερώς οι κατευθυντήριες γραμμές και οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν για την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή.

ζήτηση.¹ Στην Ελλάδα, η Τράπεζα της Ελλάδος προχώρησε έγκαιρα σε εκτίμηση των ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ οι οποίες ήταν αναγκαίες για την αντικατάσταση των δραχμών που προβλεπόταν ότι θα βρίσκονταν σε κυκλοφορία στο τέλος Δεκεμβρίου του 2001.

Συγκεκριμένα, η Τράπεζα προσδιόρισε τις ποσότητες τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών που θα βρίσκονταν σε κυκλοφορία την 31η Δεκεμβρίου 2001² λαμβάνοντας υπόψη την εκτιμώμενη αύξηση του ΑΕΠ για το έτος 2001, καθώς και την εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης νομίσματος κατά ονομαστική αξία. Στη συνέχεια, οι ποσότητες αυτές διορθώθηκαν για τις ποσότητες τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών που εκτιμήθηκε ότι έχουν χαθεί ή παραμένουν αδρανείς στην κατοχή του κοινού, ώστε να προκύψει η προβλεπόμενη ενεργός κυκλοφορία νομίσματος στο τέλος του 2001. Οι ποσότητες αυτές της προβλεπόμενης ενεργού κυκλοφορίας δραχμών μετατράπηκαν σε ευρώ με βάση την ισοτιμία μετατροπής της δραχμής σε ευρώ και μια κλειδα αντιστοίχισης δραχμών με ευρώ κατά ονομαστική αξία. Οι εν λόγω ποσότητες αυξήθηκαν ώστε να συμπεριλάβουν αποθέματα διοικητικής μέριμνας, τα οποία ανέρχονται στο 20% των ποσοτήτων που εκτιμήθηκαν ως αναγκαίες για την αντικατάσταση των δραχμών.³ Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίστηκε ότι θα υπάρχει η δυνατότητα να αντιμετωπιστούν τυχόν σφάλματα στις εκτιμήσεις, δυσχέρειες στη διαδικασία ανταλλαγής ή άλλες αβεβαιότητες, που συνδέονται αφενός με τα ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της ελληνικής επικράτειας και αφετέρου με τις σημαντικές αναντιστοιχίες των ονομαστικών αξιών των τραπεζογραμματίων και κερμάτων μεταξύ δραχμών και ευρώ, που είχαν ως αποτέλεσμα τη μετάθεση προς υψηλότερη αξία του ορίου μεταξύ των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων.⁴

Συνολικά εκτιμήθηκε ότι έπρεπε να είναι διαθέσιμα 617 εκατομμύρια τραπεζογραμμάρια και 1.600 εκατομμύρια κέρματα ευρώ διαφόρων ονομαστικών αξιών, συνολικού βάρους 8,3 χιλιάδων τόνων (βλ. Πίνακα XII.1).

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) αποφάσισε ότι η παραγωγή των αναγκαίων ποσοτήτων ευρώ θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί σε

1 Για το λόγο αυτό, η ΕΚΤ ενημερώνεται για τα τραπεζογραμμάρια ευρώ που τίθενται σε κυκλοφορία από κάθε εθνική κεντρική τράπεζα το επόμενο έτος μετά τη θέση τους σε κυκλοφορία. Όσον αφορά τα κέρματα ευρώ, η αρμόδια εθνική αρχή πρέπει στο τέλος κάθε έτους, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Άρθρο 106 παρ. 2 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να ζητήσει την έγκριση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την ποσότητα που προτίθεται να εκδώσει το επόμενο έτος. Για την Ελλάδα η διαδικασία αυτή εφαρμόστηκε για πρώτη φορά για το 2001, όταν η χώρα υιοθέτησε το ευρώ σε λογιστική μορφή. (Η ακριβής διαδικασία περιγράφεται στο Άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 2948/2001.) Για το 2002, η έγκριση της ποσότητας κερμάτων που θα εκδοθούν περιλαμβάνεται στην Απόφαση της ΕΚΤ της 20.12.2001 (ΕΚΤ/2001/19).

2 Στο κεφάλαιο αυτό, η έννοια "νόμισμα σε κυκλοφορία" αναφέρεται στα τραπεζογραμμάρια και τα κέρματα ευρώ ή δραχμών που βρίσκονται εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος.

3 Εξαιρέση αποτελεί η αξία των 5 ευρώ, όπου η αρχικά προβλεφθείσα αναγκαία ποσότητα για την αντικατάσταση των δραχμών αυξήθηκε κατά 20 εκατομμύρια τραπεζογραμμάρια, χωρίς να υπάρξει αντίστοιχη αύξηση του αποθέματος διοικητικής μέριμνας. Σημειώνεται ότι η δημιουργία αποθεμάτων διοικητικής μέριμνας, σε ποσοστά που απηχούν τις εθνικές ιδιαιτερότητες και συγκυρίες, αποτέλεσε πάγια τακτική για όλες τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών της ζώνης του ευρώ.

4 Η αξία του κέρματος των 2 ευρώ, που αντιπροσωπεύει το υψηλότερο σε αξία κέρμα ευρώ, υπερβαίνει κατά πολύ την αξία του υψηλότερου σε αξία κέρματος δραχμών.

αποκεντρωμένη βάση. Κάθε εκτυπωτικό ίδρυμα στο οποίο είχε ανατεθεί η παραγωγή ευρώ κατάρτισε σχετικό πρόγραμμα, την εφαρμογή του οποίου παρακολουθούσαν η αρμόδια εθνική κεντρική τράπεζα και η ΕΚΤ. Για την κάλυψη έκτακτων αναγκών, η ΕΚΤ δημιούργησε ένα κεντρικό εφεδρικό απόθεμα τραπεζογραμματίων ευρώ, από το οποίο κάθε εθνική κεντρική τράπεζα είχε τη δυνατότητα να εφοδιαστεί σε περίπτωση ανάγκης. Η Τράπεζα της Ελλάδος, αφού προσδιόρισε τις αναγκαίες ποσότητες ευρώ, έλαβε έγκριση από την ΕΚΤ για να αρχίσει την παραγωγή τους πριν από την 1η Ιανουαρίου 2001.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ XII.1
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ
ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ονομαστική αξία	Ποσότητα (σε εκατομμύρια τεμάχια)	Αξία (σε εκατομμύρια ευρώ)
Τραπεζογραμμάτια		
5 ευρώ	158	790
10 ευρώ	183	1.830
20 ευρώ	178	3.560
50 ευρώ	67	3.350
100 ευρώ	26	2.600
200 ευρώ	4	800
500 ευρώ	1	500
Σύνολο	617	13.430
Κέρματα		
1 λεπτό	88	0,88
2 λεπτά	172	3,44
5 λεπτά	287	14,35
10 λεπτά	257	25,70
20 λεπτά	371	74,20
50 λεπτά	145	72,50
1 ευρώ	117	117,00
2 ευρώ	163	326,00
Σύνολο	1.600	634,07

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος. Στις ποσότητες αυτές περιλαμβάνονται και τα αποθέματα διοικητικής μέριμνας.

Αμέσως μετά τη λήψη της απόφασης για την ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ, το Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών (ΙΕΤΑ) της Τράπεζας της Ελλάδος πραγματοποίησε τις αναγκαίες προμήθειες πρώτων υλών και προέβη στην αναβάθμιση και συμπλήρωση του μηχανολογικού εξοπλισμού του. Ειδικότερα:

- Καταρτίστηκε από το ΙΕΤΑ μηνιαίο πρόγραμμα παραγωγής, το οποίο υποβλήθηκε και στις αρμόδιες επιτροπές της ΕΚΤ.
- Το β' εξάμηνο του 2000 παραγγέλθηκαν από το ΙΕΤΑ οι αναγκαίες πρώτες ύλες (μελάνια, χαρτί, δίσκοι) για την παραγωγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ, ώστε να καταστεί δυνατή η παραγωγή ευρώ από τον Οκτώβριο του 2000.

- Παράλληλα, το ΙΕΤΑ προμηθεύθηκε μία μηχανή μεταξοτυπίας και προέβη σε βελτιώσεις και εκσυγχρονισμό του ήδη υπάρχοντος μηχανολογικού εξοπλισμού, ιδίως των μηχανών εκτύπωσης του “δαπέδου” (φόντου) των τραπεζογραμματίων και των μηχανών χαλκογραφίας.

- Για την τύπωση των κερμάτων έγιναν προμήθειες μηχανών τύπωσης και συγκροτημάτων συσκευασίας σε φύσιγγες.

Ταυτόχρονα, η λειτουργία του ΙΕΤΑ εντατικοποιήθηκε ώστε να μπορέσει να παραχθεί το μεγαλύτερο δυνατό μέρος της συνολικής ποσότητας τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ στο Ίδρυμα, παρά τη συντομότερη μεταβατική περίοδο της Ελλάδος έναντι των υπόλοιπων χωρών της ζώνης του ευρώ.¹ Πράγματι, το μεγαλύτερο μέρος των αναγκαίων ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ καλύφθηκε από την παραγωγή του ΙΕΤΑ, ενώ η παραγωγή των υπόλοιπων ποσοτήτων ανατέθηκε σε εκτυπωτικά ιδρύματα και νομισματοκοπεία τα οποία παρήγαγαν ευρώ και για άλλες εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος.

Τα τραπεζογραμμάτια ευρώ ενσωματώνουν πλήθος χαρακτηριστικών ασφαλείας, ώστε να προστατεύονται αποτελεσματικά από την παραχάραξη, αλλά και να διευκολύνεται η αναγνώρισή τους από άτομα με προβλήματα όρασης. Στα χαρακτηριστικά ασφαλείας που είναι άμεσα αναγνωρίσιμα από το ευρύ κοινό συγκαταλέγονται η χαρακτηριστική υφή του χαρτιού, χάρη στις βαμβακερές ίνες από τις οποίες είναι κατασκευασμένο, το υδατογράφημα, η ταινία ασφαλείας, το ολόγραμμα, το ημιτελές σχεδιάγραμμα, η εκτύπωση ορισμένων ψηφίων με μελάνη μεταβλητού χρωματισμού, καθώς και τα ανάγλυφα στοιχεία που δημιουργούνται με τη χρήση βαθιάς χάραξης και χαλκογραφικής εκτύπωσης. Πέραν αυτών, υπάρχουν χαρακτηριστικά ασφαλείας που είναι αναγνωρίσιμα από τους ταμίες και άλλα που είναι αναγνωρίσιμα μόνο από ειδικά μηχανήματα (ανιχνευτές).

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διασφάλιση της ποιότητας των παραγόμενων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, καθώς και στην αυστηρή τήρηση των ενιαίων προδιαγραφών για την κατασκευή τους, επειδή τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα του νέου νομίσματος χρησιμοποιούνται σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Για το λόγο αυτό, σε όλα τα εκτυπωτικά ιδρύματα και νομισματοκοπεία που ασχολούνται με την παραγωγή ευρώ υπάρχει ενιαίο σύστημα ποιοτικού ελέγχου.

Από το 2002 ισχύει το αποκεντρωμένο σύστημα κοινής παραγωγής των τραπεζογραμματίων ευρώ του Ευρωσυστήματος. Κάθε εθνική κεντρική τράπεζα έχει την ευθύνη της παραγωγής τραπεζογραμματίων ευρώ μίας έως δύο ονομαστικών αξιών. Τα τραπεζογραμμάτια κάθε ονομαστικής αξίας δεν θα παράγονται σε περισσότερα από τέσσερα εκτυπωτικά ιδρύματα της ζώνης του ευρώ. Στο ΙΕΤΑ παράγονται το 2002 αποκλειστικώς τραπεζογραμμάτια των 10 ευρώ, τόσο για την Τράπεζα της Ελλάδος όσο και για άλλες εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ. Αντίστροφα, η Τράπεζα της Ελλάδος

¹ Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ΙΕΤΑ λειτουργούσε για μακρό χρονικό διάστημα επί 13 ώρες ημερησίως, καθώς και τα Σάββατα.

παραλαμβάνει τραπεζογραμμάτια των υπόλοιπων ονομαστικών αξιών από άλλα εκτυπωτικά ιδρύματα της ζώνης του ευρώ.

2. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το νομικό πλαίσιο για την εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή στηρίχθηκε, εκτός από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στους Κανονισμούς (ΕΚ) 1103/97 και 974/98 του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ο Κανονισμός 1103/97 περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τους κανόνες που διέπουν τις μετατροπές από ευρώ σε εθνικές νομισματικές μονάδες και αντίστροφα. Ο Κανονισμός 974/98 ορίζει ότι τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ θα τεθούν σε κυκλοφορία από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2002 και ότι τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα που εκφράζονται σε εθνικές νομισματικές μονάδες θα εξακολουθήσουν να αποτελούν νόμιμο χρήμα για έξι ακόμη μήνες εντός των εδαφικών ορίων κάθε χώρας.

Με τους Κανονισμούς (ΕΚ) 975/98 και 423/99 του Συμβουλίου καθορίστηκαν οι ονομαστικές αξίες και οι τεχνικές προδιαγραφές των κερμάτων ευρώ που επρόκειτο να κυκλοφορήσουν. Οι Κανονισμοί (ΕΚ) 2866/98 και 1478/2000 του Συμβουλίου περιλαμβάνουν τις τιμές μετατροπής μεταξύ του ευρώ και των εθνικών νομισματικών μονάδων των κρατών-μελών που θα υιοθετούσαν το ευρώ.

Σύμφωνα με την κοινή δήλωση του Συμβουλίου Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ECOFIN) της 8.11.1999, η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή έπρεπε να κινηθεί σε συγκεκριμένο πλαίσιο, αλλά οι λεπτομέρειες της διαδικασίας αυτής μπορούσαν να ρυθμιστούν από κάθε κράτος-μέλος της ζώνης του ευρώ σε εθνικό επίπεδο. Η κοινή δήλωση του Συμβουλίου προέβλεπε ότι η διάρκεια της περιόδου παράλληλης κυκλοφορίας μπορούσε να κυμαίνεται μεταξύ τεσσάρων εβδομάδων και δύο μηνών, περιορίζοντας έτσι το χρονικό διάστημα των έξι μηνών που προβλεπόταν στον Κανονισμό 974/98. Η Ελλάδα, όπως και 7 ακόμη χώρες της ζώνης του ευρώ, επέλεξε δίμηνη περίοδο παράλληλης κυκλοφορίας. Η ίδια δήλωση του Συμβουλίου προέβλεπε τη δυνατότητα εφοδιασμού του κοινού με κέρματα ευρώ από το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου 2001, με σκοπό την εξοικείωσή του με το νέο νόμισμα.

Οι παραπάνω Κανονισμοί έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία, δηλαδή σε νόμους, υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους. Με τον Ν. 2842/2000 ορίζεται ότι από την 1η Ιανουαρίου 2001 το ευρώ αντικαθιστά τη δραχμή ως νόμισμα της χώρας και περιγράφονται επακριβώς οι κανόνες μετατροπών και στρογγυλοποιήσεων. Με τον Ν. 2948/2001 ορίζεται ότι από την 1η Ιανουαρίου 2002 τίθενται σε κυκλοφορία τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ. Ακόμη, καθορίζεται η διάρκεια της περιόδου παράλληλης κυκλοφορίας (έως την 28η Φεβρουαρίου 2002) και περιγράφονται οι παραστάσεις των εθνικών όψεων των κερμάτων ευρώ που θα κυκλοφορήσουν από την 1η Ιανουαρίου 2002

στην Ελλάδα. Στο νόμο αυτό ρυθμίζονται επίσης θέματα που αφορούν τη διαδικασία προεφοδιασμού-υποπροεφοδιασμού¹ και την προστασία του νομίσιματος.

Η ΕΚΤ εξέδωσε σειρά Κατευθυντήριων Γραμμών οι οποίες αφορούν τον προεφοδιασμό με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ των πιστωτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων, του κοινού, αλλά και των εθνικών κεντρικών τραπεζών και των πιστωτικών ιδρυμάτων εκτός της ζώνης του ευρώ. Ο προεφοδιασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τη σχετική Κατευθυντήρια Γραμμή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ/2001/1 της 10.1.2001) προς τις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος. Με την Κατευθυντήρια Γραμμή της ΕΚΤ της 13.9.2001 (ΕΚΤ/2001/8) ρυθμίζονται θέματα προεφοδιασμού εκτός της ζώνης του ευρώ. Επιπρόσθετα, διάφορες Κατευθυντήριες Γραμμές και Αποφάσεις της ΕΚΤ ρυθμίζουν άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την επικείμενη κυκλοφορία του ευρώ.²

Παρά την έντονη πίεση που ασκήθηκε από διάφορες επαγγελματικές ομάδες στην ΕΚΤ για να εγκρίνει τον υποπροεφοδιασμό του κοινού με τραπεζογραμμάτια ευρώ από το Δεκέμβριο του 2001, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εκτίμησε ότι η διαδικασία αυτή θα είχε περισσότερα μειονεκτήματα παρά πλεονεκτήματα. Συγκεκριμένα, θεώρησε ότι υπήρχε σοβαρός κίνδυνος να προκληθεί σύγχυση, καθώς δεν θα ήταν πλέον δυνατόν να εμποδιστεί η πρόωγη κυκλοφορία των νέων χαρτονομισμάτων. Για τα κέρματα, ο κίνδυνος αυτός δεν θεωρήθηκε μεγάλος, καθώς αυτά χρησιμοποιούνται στις συναλλαγές κυρίως ως ρέσα.

Το δικαίωμα της έκδοσης των τραπεζογραμμάτων ευρώ ανήκει, σύμφωνα με Απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ,³ στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και στις 12 εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών της ζώνης του ευρώ. Μετά την εισαγωγή του ενιαίου νομίσιματος σε φυσική μορφή δεν είναι πλέον δυνατόν να διαπιστωθεί η ακριβής ποσότητα των τραπεζογραμμάτων ευρώ που κυκλοφορεί σε κάθε χώρα της ζώνης του ευρώ, καθώς τραπεζογραμμάτια ευρώ που έχουν τεθεί σε κυκλοφορία σε μια χώρα της ζώνης του ευρώ ενδέχεται να έχουν μεταφερθεί και να χρησιμοποιούνται σε άλλη χώρα. Για το λόγο αυτό, κάθε εθνική κεντρική τράπεζα του Ευρωσυστήματος καθώς και η ΕΚΤ εμφανίζουν στον ισολογισμό τους ως τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία ένα τμήμα του συνολικού αριθμού των τραπεζογραμμάτων ευρώ σε κυκλοφορία και αυτό το τμήμα θεωρείται ότι έχει εκδοθεί από την εν λόγω εθνική κεντρική τράπεζα ή την ΕΚΤ. Συγκεκριμένα, 8% του συνόλου των τραπεζογραμμάτων σε κυκλοφορία εμφα-

1 Με τον όρο “προεφοδιασμός” νοείται η παράδοση στα πιστωτικά ιδρύματα τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ πριν από την 1η Ιανουαρίου 2002, ενώ “υποπροεφοδιασμός” είναι ο εφοδιασμός επιχειρήσεων και κοινού με ευρώ πριν από την ημερομηνία αυτή. Οι ημερομηνίες προεφοδιασμού των πιστωτικών ιδρυμάτων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ διέφεραν μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ, ωστόσο όλες κινήθηκαν στο πλαίσιο της συναφούς Κατευθυντήριας Γραμμής της ΕΚΤ (βλ. παρακάτω).

2 Με τις Αποφάσεις της ΕΚΤ της 30.8.2001 και της 3.12.2001 (ΕΚΤ/2001/7 και ΕΚΤ/2001/14) ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τις ονομαστικές αξίες, την αναπαραγωγή, ανταλλαγή και απόσυρση των τραπεζογραμμάτων ευρώ. Με την Απόφαση ΕΚΤ/2001/11 ρυθμίζονται θέματα που αφορούν το Σύστημα Παρακολούθησης Πλαστών Νομισμάτων. Οι ρυθμίσεις για την εφαρμογή του Άρθρου 52 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ περιέχονται στην Κατευθυντήρια Γραμμή ΕΚΤ/2001/10, η οποία τροποποίησε την Κατευθυντήρια Γραμμή ΕΚΤ/2000/6.

3 Απόφαση της 6.12.2001 (ΕΚΤ/2001/15).

νίζεται στον ισολογισμό της ΕΚΤ, ενώ το υπόλοιπο 92% κατανέμεται στις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος με βάση την κλείδα συμμετοχής καθεμιάς στο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Οι 12 εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ θέτουν σε κυκλοφορία αποσύρουν και διαχειρίζονται όλα τα τραπεζογραμμάτια ευρώ, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν εκδοθεί από την ΕΚΤ.

3. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ ΣΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ

3.1 Προεφοδιασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων και του κοινού και ρυθμίσεις για την απόσυρση των δραχμών

Στην Ελλάδα, ο προεφοδιασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων με τραπεζογραμμάτια ευρώ άρχισε την 1η Οκτωβρίου 2001, ενώ ο προεφοδιασμός με κέρματα άρχισε νωρίτερα, την 1η Σεπτεμβρίου, καθώς εκτιμήθηκε ότι λόγω του σχετικά μεγάλου βάρους των κερμάτων χρειαζόταν ευρύτερη και μακρότερη προετοιμασία για τη μεταφορά τους. Οι ρυθμίσεις αυτές ενσωματώθηκαν στο Άρθρο 7 του Ν. 2948/2001, που αποτέλεσε τη νομική βάση του προεφοδιασμού και του υποπροεφοδιασμού στη χώρα μας.

Εξαιτίας των γεωγραφικών χαρακτηριστικών της Ελλάδος (ύπαρξη δυσπρόσιτων και απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών), η Τράπεζα της Ελλάδος κατέβαλε ιδιαίτερες προσπάθειες ώστε να υπάρξει ένα ευρύ δίκτυο κέντρων διανομής ευρώ σ' όλη τη χώρα. Έτσι, εκτός από το κεντρικό κατάστημα της Τράπεζας και τα 27 υποκαταστήματά της σε ολόκληρη την επικράτεια, ως κέντρα διανομής ευρώ χρησιμοποιήθηκαν και τα 96 υποκαταστήματα της Εθνικής Τράπεζας στα οποία η Τράπεζα της Ελλάδος διατηρεί ταμειακό απόθεμα. Ακόμη, από την αρχή της διαδικασίας προεφοδιασμού η Τράπεζα μερίμνησε για τον έγκαιρο εφοδιασμό των δυσπρόσιτων περιοχών με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ.

Μεγάλη σημασία είχε η έγκαιρη διασφάλιση αποθηκευτικών χώρων για τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ από την Τράπεζα της Ελλάδος. Για το σκοπό αυτό, η Τράπεζα διαμόρφωσε και επεξέτεινε τους αποθηκευτικούς χώρους των υποκαταστημάτων της και παράλληλα μερίμνησε για την εξεύρεση πρόσθετων χώρων, όπου αυτό ήταν αναγκαίο. Η μεταφορά των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ προς τα κέντρα διανομής έγινε με μεταφορικά μέσα και ειδικευμένο προσωπικό της Τράπεζας και με αυστηρά μέτρα ασφαλείας (θωρακισμένα οχήματα, ένοπλη συνοδεία κ.λπ.), ενώ η Ελληνική Αστυνομία συνέβαλε σημαντικά, παρέχοντας συνοδεία ασφαλείας σε όλες τις διακινήσεις ευρώ που διενεργήθηκαν τόσο από την Τράπεζα της Ελλάδος όσο και από τα κέντρα διανομής της Τράπεζας προς τα υποκαταστήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Για τον προεφοδιασμό απαιτήθηκε στενή συνεργασία της Τράπεζας της Ελλάδος με τα πιστωτικά ιδρύματα. Τα τελευταία γνωστοποίησαν στην Τράπεζα τις παραγγελίες

τους για τις συνολικές ποσότητες τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ κατά ονομαστική αξία, την κατανομή τους ανά υποκατάστημα, καθώς και το προτεινόμενο χρονοδιάγραμμα προεφοδιασμού τους. Στη συνέχεια, τα χρονοδιαγράμματα προεφοδιασμού των πιστωτικών ιδρυμάτων προσαρμόστηκαν με διμερείς συνεννοήσεις, ώστε να προληφθούν όλες οι πιθανές εξελίξεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν δυσμενώς τη διαδικασία του προεφοδιασμού, ιδίως οι ενδεχόμενες κακές καιρικές συνθήκες. Συνολικά,

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Χ Ι Ι . 2
ΠΡΟΕΦΟΔΙΑΣΜΟΣ – ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ
ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Ονομαστική αξία	Ποσότητα που διατέθηκε για προεφοδιασμό (σε εκατομμύρια τεμάχια)	Ποσοστό (%) επί της απαιτούμενης ποσότητας τεμαχίων (Πίνακας ΧΙΙ.1)	Αξία (σε εκατομμύρια ευρώ)
Τραπεζογραμμάτια			
5 ευρώ	107,1	67,8	535,5
10 ευρώ	113,0	61,7	1.129,9
20 ευρώ	111,1	62,4	2.221,7
50 ευρώ	29,0	43,3	1.449,4
100 ευρώ	3,6	13,8	359,7
200 ευρώ	0	0	0
500 ευρώ	0	0	0
Σύνολο	363,8	59,0	5.696,2
Κέρματα			
1 λεπτό	61,3	69,7	0,6
2 λεπτά	104,7	60,9	2,1
5 λεπτά	185,2	64,5	9,3
10 λεπτά	161,4	62,8	16,1
20 λεπτά	227,5	61,3	45,5
50 λεπτά	92,0	63,4	46,0
1 ευρώ	77,6	66,4	77,6
2 ευρώ	102,0	62,5	203,9
Σύνολο	1.011,7	63,2	401,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος. Διαφορές μεταξύ αφενός των γινομένων που προκύπτουν από τον πολλαπλασιασμό των ποσοτήτων των τραπεζογραμματίων και κερμάτων με την αντίστοιχη ονομαστική αξία και αφετέρου των ποσών που αναφέρονται στην τελευταία στήλη οφείλονται σε στρογγυλοποιήσεις.

προεφοδιάστηκαν με ευρώ 3.233 καταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων και των Ελληνικών Ταχυδρομείων σε όλη την επικράτεια.

Η Τράπεζα της Ελλάδος εκτίμησε τη γεωγραφική κατανομή των ποσοτήτων τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ ανά αξία, λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή κάθε νομού της χώρας στο ΑΕΠ, καθώς και ορισμένους τοπικούς παράγοντες. Με βάση αυτή την κατανομή, αύξησε τα αποθέματα των υποκαταστημάτων της στις περιοχές όπου ο προεφοδιασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ήταν χαμηλότερος από τις εκτιμώμενες ανάγκες κατά γεωγραφική περιοχή.

Η συνολική αξία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ με τα οποία προεφοδιάστηκαν τα πιστωτικά ιδρύματα ανήλθε σε 6.097,4 εκατ. ευρώ (βλ. Πίνακα XII.2), που ισοδυναμεί με το 70% περίπου της αξίας του νομίσματος σε κυκλοφορία στο τέλος Δεκεμβρίου 2001, ποσοστό που θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό. Η αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ με τα οποία προεφοδιάστηκαν τα πιστωτικά ιδρύματα ανήλθε σε 5.696,2 εκατ. ευρώ, που αντιστοιχεί στο 67% περίπου των τραπεζογραμματίων δραχμών σε κυκλοφορία στο τέλος του 2001. Το αντίστοιχο μέγεθος του προεφοδιασμού για το σύνολο της ζώνης του ευρώ ανερχόταν σε 133 δισεκ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο 50% των εθνικών τραπεζογραμματίων σε κυκλοφορία στο τέλος του 2001. Ο εκτεταμένος προεφοδιασμός, σε συνδυασμό με τις επαρκείς ποσότητες τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ που ήταν διαθέσιμες στα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος, είχε ως συνέπεια να εξελιχθεί απολύτως ομαλά η εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή, καθώς τα υποκαταστήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων διέθεταν σε όλες τις περιοχές της χώρας ποσότητες ικανές να αντιμετωπίσουν τη ζήτηση εκ μέρους του κοινού. Τα τραπεζογραμμάτια που διατέθηκαν με τον προεφοδιασμό ανέρχονταν στο 59% της ποσότητας των τραπεζογραμματίων ευρώ και τα κέρματα στο 63,2% της ποσότητας των κερμάτων ευρώ που είχαν προβλεφθεί για την αντικατάσταση των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον προεφοδιασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων με τραπεζογραμμάτια μικρής αξίας και με κέρματα ευρώ όλων των αξιών, ενώ αποφεύχθηκε ο προεφοδιασμός τους με τραπεζογραμμάτια μεγάλης αξίας (200 και 500 ευρώ), ώστε οι εμπορικές επιχειρήσεις να μη χρειάζεται να δίνουν πολλά ρέστα από τις πρώτες ημέρες κυκλοφορίας του ευρώ. Ανάλογη τακτική ακολουθήθηκε σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ, με αποτέλεσμα κατά τις πρώτες ημέρες του Ιανουαρίου του 2002 τα τραπεζογραμμάτια μικρής αξίας (δηλαδή των 5, 10 και 20 ευρώ) να αντιπροσωπεύουν το 82,4% του συνολικού αριθμού (43% της συνολικής αξίας) των τραπεζογραμματίων σε κυκλοφορία, υπερβαίνοντας κατά πολύ τα αντίστοιχα ποσοστά των εθνικών τραπεζογραμματίων με ανάλογη ονομαστική αξία πριν από την εισαγωγή του ευρώ.

Η Τράπεζα της Ελλάδος προεφοδίασε επίσης με τραπεζογραμμάτια ευρώ και ορισμένες κεντρικές τράπεζες γειτονικών χωρών, εφαρμόζοντας τη σχετική Κατευθυντήρια Γραμμή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ/2001/8).

Αν και η ζήτηση από επιχειρήσεις για τον υποπροεφοδιασμό τους με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ ήταν πολύ μικρότερη από το μέγεθος του προεφοδιασμού των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεν παρουσιάστηκαν προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Αυτό οφείλεται στον επαρκή προεφοδιασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλη την ελληνική επικράτεια, τα οποία ήταν πράγματι σε θέση να ανταποκριθούν στη ζήτηση τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ τις πρώτες ημέρες, αλλά και στη συνεχή τροφοδοσία με ευρώ από το κεντρικό κατάστημα και τα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος. Συνολικά, πριν από την 1η Ιανουαρίου 2002 εφοδιάστηκαν με ευρώ περίπου 107.000 επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων οι οποίες εφοδιάστηκαν αποκλειστικά με φύσιγγες κερμάτων ευρώ μετά τη 17η

Δεκεμβρίου 2001, δηλαδή το 43% του συνόλου των ενεργών επιχειρήσεων με δηλωμένες ταμειακές μηχανές.¹

Ο προεφοδιασμός του κοινού με κέρματα ευρώ άρχισε στις 17 Δεκεμβρίου 2001.² Οι συσκευασίες εξοικείωσης με κέρματα ευρώ, οι οποίες παρήχθησαν σε 3 εκατομμύρια τεμάχια και περιείχαν 45 κέρματα συνολικής αξίας 14,67 ευρώ η καθεμία, διατέθηκαν έναντι 5.000 δραχμών και σχεδόν εξαντλήθηκαν. Συγκεκριμένα, το τραπεζικό σύστημα διέθεσε έως και την 31η Δεκεμβρίου 2001 περίπου 2.850.000 συσκευασίες, δηλαδή το 95% του συνόλου. Ενδεικτικό της υποδοχής του ευρώ από το κοινό είναι το γεγονός ότι την πρώτη ημέρα της διάθεσης των συσκευασιών εξοικείωσης διατέθηκε το 39% του συνολικού αριθμού των συσκευασιών αυτών. Με αυτόν τον τρόπο, διοχετεύθηκαν στο κοινό μεγάλες ποσότητες ευρώ, που ανέρχονταν σε 130 εκατομμύρια κέρματα περίπου. Η διάθεση των συσκευασιών αυτών συνέβαλε στην εξοικείωση του κοινού, ιδιαίτερα των ατόμων με προβλήματα όρασης, με τα νέα κέρματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ διατέθηκαν στο κοινό περισσότερες από 150 εκατομμύρια συσκευασίες εξοικείωσης, που περιείχαν πάνω από 4,2 δισεκατομμύρια κέρματα συνολικής αξίας 1,6 δισεκ. ευρώ.

Ταυτόχρονα, απαιτήθηκαν ρυθμίσεις για τη συγκέντρωση και καταστροφή των αποσυρόμενων τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών.³ Η Τράπεζα της Ελλάδος προμηθεύθηκε ένα συγκρότημα καταστροφής τραπεζογραμματίων, όπου τα τραπεζογραμμάτια τέμνονται αρχικά σε λωρίδες και ακολούθως σε μικρότερα τεμάχια, τα οποία τελικά συμπιέζονται σε κύβους. Με τη λειτουργία του συγκροτήματος αυτού έπαυσε να εφαρμόζεται η καύση σε κλιβάνους, που επιβάρυνε το περιβάλλον. Στο συγκρότημα αυτό καταστράφηκαν συνολικά 180 εκατομμύρια τραπεζογραμμάτια δραχμών το 2001 και 248 εκατομμύρια τραπεζογραμμάτια δραχμών το πρώτο τρίμηνο του 2002. Τα κέρματα καταστρέφονται σε τοπικό επίπεδο από ειδικές ακυρωτικές μηχανές, τοποθετημένες στα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος. Μετά την καταστροφή τους παραδίδονται στον Οργανισμό Διαχείρισης Δημόσιου Υλικού για την εκμετάλλευση της πρώτης ύλης. Έως το τέλος Μαρτίου 2002 είχαν καταστραφεί συνολικά 147 εκατομμύρια κέρματα δραχμών περίπου.

Εκτός από την απόσυρση των δραχμών, υπήρξε πρόβλεψη και για την απόσυρση των τραπεζογραμματίων που είναι εκφρασμένα σε εθνικές νομισματικές μονάδες των υπόλοιπων χωρών της ζώνης του ευρώ. Σύμφωνα με το Άρθρο 52 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), κάθε εθνική κεντρική τράπεζα του Ευρωσυστήματος έπρεπε να εξασφαλίσει ότι από την 1η Ιανουαρίου 1999 (για την Ελλάδα από την 1η Ιανουαρίου 2001) θα ανταλλάσσει τουλάχιστον σε ένα σημείο σε κάθε χώρα στην άρτια αξία τους τα τραπεζογραμμάτια που είναι εκφρασμένα σε εθνικές νομισματικές μονάδες των υπόλοιπων χωρών της ζώνης του ευρώ. Το Διοικητικό

1 Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, το Δεκέμβριο του 2001 ο αριθμός των ενεργών επιχειρήσεων με δηλωμένες ταμειακές μηχανές ανερχόταν σε 248.221.

2 Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών ΑΠ 2/59329/0025/2.11.2001.

3 Τα αποσυρόμενα τραπεζογραμμάτια δραχμών συγκεντρώνονται στο ΙΕΤΑ μετά την καταμέτρησή τους και τον έλεγχο γνησιότητας.

Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε να επεκτείνει την ισχύ της ρύθμισης αυτής έως το τέλος Μαρτίου του 2002. Στην Ελλάδα, η ανταλλαγή των τραπεζογραμματίων αυτών στην άρτια αξία τους αποφασίστηκε ότι θα γίνεται από το κεντρικό κατάστημα και τα 27 υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος. Εντός του 2001 ανταλλάχθηκαν τραπεζογραμμάτια των υπόλοιπων 11 χωρών της ζώνης του ευρώ συνολικής αξίας περίπου 614 εκατ. ευρώ, ενώ τους τρεις πρώτους μήνες του 2002 ο ρυθμός ανταλλαγής παρουσίασε σημαντική αύξηση και έως το τέλος Μαρτίου 2002 ανταλλάχθηκαν τραπεζογραμμάτια συνολικής αξίας 426 εκατ. ευρώ. Τα τραπεζογραμμάτια δραχμών που επιστράφηκαν στην Τράπεζα της Ελλάδος από την 1η Ιανουαρίου 2001 έως το τέλος Μαρτίου του 2002 στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των υπόλοιπων χωρών της ζώνης του ευρώ ανήλθαν σε 150 δισεκ. δρχ. περίπου.

3.2 Εξέλιξη της κυκλοφορίας του ευρώ μετά την 1η Ιανουαρίου 2002

Μεγάλη σημασία για την ομαλή εξέλιξη της εισαγωγής του ευρώ στην κυκλοφορία και της απόσυρσης της δραχμής είχε η διακοπή εισροής δραχμών στην κυκλοφορία από τα ταμεία των τραπεζών και τις Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές (ATM), που

Π Ι Ν Α Κ Α Σ XII.3
ΠΡΟΟΔΟΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ATM

Ημερομηνία	Αριθμός ATM που είχαν μετατραπεί	Ποσοστό % επί του συνόλου	Αντίστοιχο ποσοστό % στη ζώνη του ευρώ
1.1.02	3.987	92%	80%
2.1.02	4.239	98%	91%
3.1.02	4.326	100%	97%
4.1.02			100%

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

είναι οι κύριοι αγωγοί διοχέτευσης τραπεζογραμματίων μεγαλύτερων ονομαστικών αξιών στην οικονομία.¹

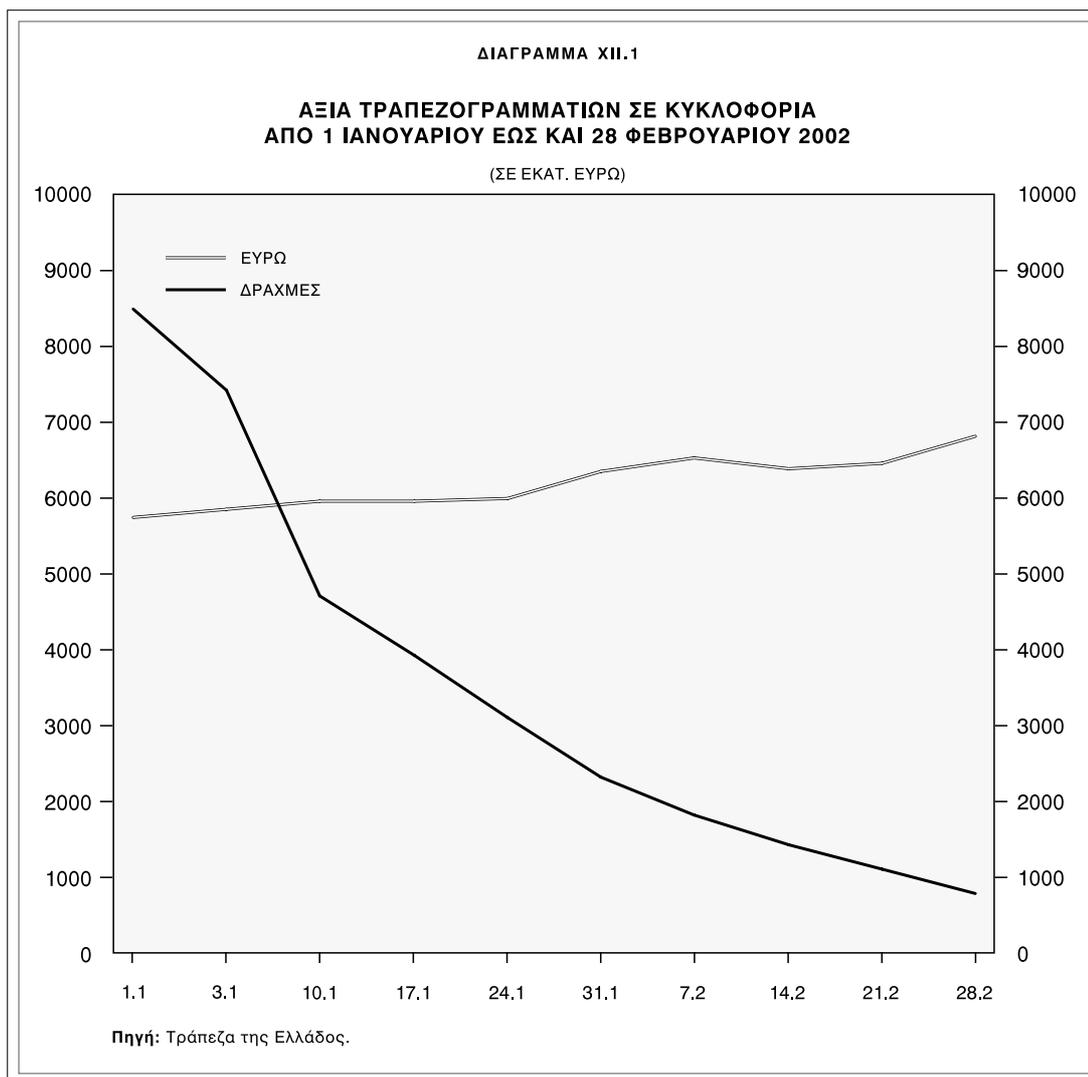
Από την 1η Ιανουαρίου 2002 τα πιστωτικά ιδρύματα έπαυσαν να δίνουν δραχμές από τα ταμεία τους.² Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η ταχεία μετατροπή των ATM ώστε να εφοδιάζουν το κοινό με ευρώ από την πρώτη ημέρα του νέου έτους. Η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολούθησε τη διαδικασία μετατροπής των μηχανών αυτών από τα πιστωτικά ιδρύματα, η οποία ολοκληρώθηκε σε 3 μόλις ημέρες σε ολόκληρη τη χώρα, δηλ. συντομότερα από το αναμενόμενο³ (βλ. Πίνακα XII.3). Τα μηχανήματα διενέργειας πλη-

1 Τα τραπεζογραμμάτια μικρής ονομαστικής αξίας καθώς και τα κέρματα τίθενται σε κυκλοφορία κυρίως από τις εμπορικές επιχειρήσεις κατά την επιστροφή χρημάτων (ρεστά).

2 Εθνικό Σχέδιο Εισαγωγής Τραπεζογραμματίων και Κερμάτων Ευρώ, Δεκέμβριος 2000.

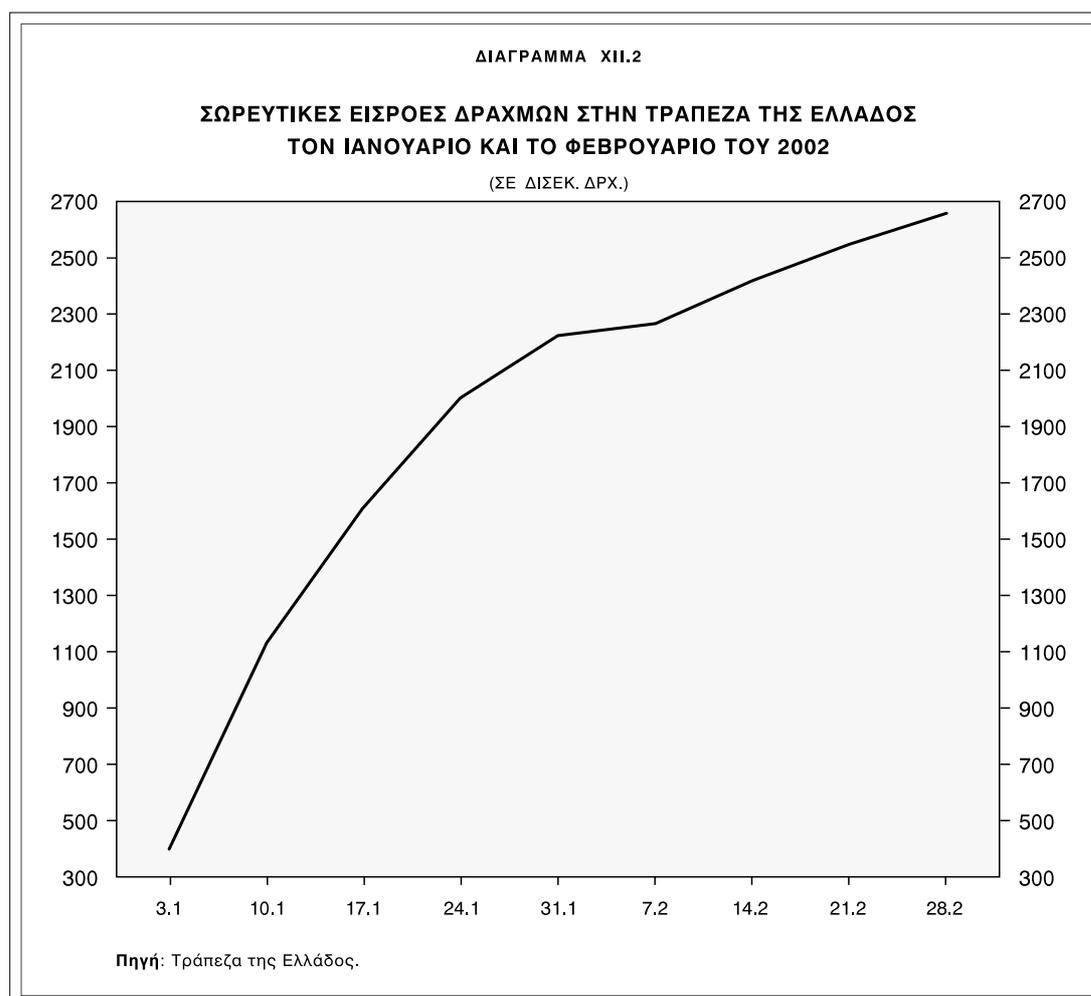
3 Οι ATM που δεν είχαν μετατραπεί συνέχισαν να δίνουν δραχμές μέχρι τη στιγμή της μετατροπής τους.

ρωμών με πιστωτικές κάρτες δεν παρουσίασαν προβλήματα κατά τη μετατροπή τους, η οποία ολοκληρώθηκε τις πρώτες ημέρες του Ιανουαρίου. Ικανοποιητικός ήταν και ο ρυθμός μετατροπής των κερματοδεκτών (αυτόματων μηχανών πώλησης), οι οποίοι είχαν μετατραπεί σε ποσοστό άνω του 75% από την τρίτη εβδομάδα του Ιανουαρίου 2002. Η προσαρμογή τους ολοκληρώθηκε στα μέσα Φεβρουαρίου.

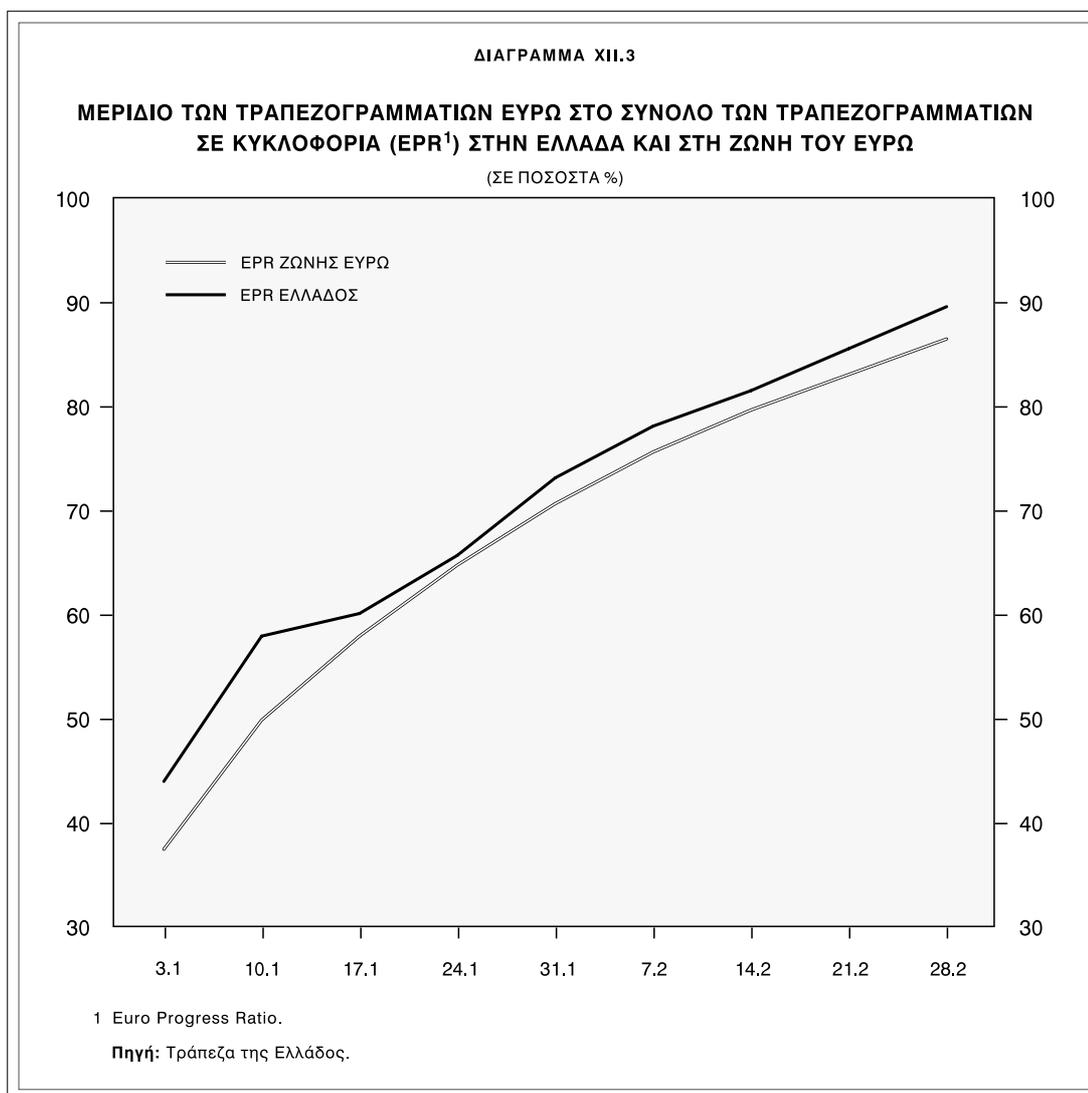
Η αξία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ που βρίσκονταν εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος την 28η Φεβρουαρίου 2002 ανερχόταν συνολικά σε 7.216 εκατ. ευρώ, δηλαδή στο 83% της αξίας του νομίσματος σε κυκλοφορία στο τέλος του 2001. Οι εκροές ευρώ από τα ταμεία της Τράπεζας κατά τη διάρκεια του διμήνου ήταν συνεχείς, αν και ορισμένες ημέρες πραγματοποιήθηκαν και (καθαρές) εισροές ευρώ, που οφείλονταν στην επιστροφή ορισμένων ποσοτήτων τραπεζογραμματίων ευρώ, κυρίως

μικρών ονομαστικών αξιών, από τα πιστωτικά ιδρύματα στην κεντρική τράπεζα. Οι επιστροφές αυτές οφείλονταν στην ανάγκη αναδιάρθρωσης των αποθεμάτων των υποκαταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς τα αποθέματα αυτά δεν αντιστοιχούσαν πλήρως στη ζήτηση που αντιμετώπισαν τα πιστωτικά ιδρύματα σε ορισμένες περιοχές (βλ. Διάγραμμα XII.1).

Η εισροή δραχμών στην Τράπεζα της Ελλάδος κατά το χρονικό αυτό διάστημα ήταν συνεχής και υψηλή. Η συνολική απόσυρση των δραχμών στις 28 Φεβρουαρίου 2002 ανερχόταν σε 2,7 τρισεκ. δρχ. (7,8 δισεκ. ευρώ), ή περίπου 90% του νομίσματος σε κυκλοφορία την 31η Δεκεμβρίου 2001 (βλ. Διάγραμμα XII.2). Σημειώνεται ότι ένα μικρό μέρος των δραχμών που βρίσκονταν σε κυκλοφορία στο τέλος του 2001 έχει χαθεί ή θα παραμείνει στην κατοχή του κοινού για συλλεκτικούς σκοπούς. Ακόμη, ένα μικρό μέρος αναμένεται να επιστραφεί στην Τράπεζα της Ελλάδος μετά την περίοδο παράλληλης κυκλοφορίας.

Η μεγάλη ταχύτητα εισαγωγής του ευρώ στην κυκλοφορία, αλλά και η ταχύτατη απόσυρση των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων δραχμών, επιβεβαιώνονται και από την εξέλιξη του μεριδίου των τραπεζογραμματίων ευρώ στο νόμισμα σε κυκλοφορία εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος (βλ. Διάγραμμα XII.3).¹

Εν κατακλείδι, η εισαγωγή του ευρώ στην κυκλοφορία και η απόσυρση των δραχμών εξελίχθηκαν με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Η επιτυχία αυτή ήταν εμφανής και στις

¹ Το μερίδιο αυτό (Euro Progress Ratio – EPR), το οποίο παρακολουθούσε η ΕΚΤ για το Ευρωσύστημα συνολικά, ορίζεται ως ο λόγος της αξίας των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία προς τη συνολική αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ και εθνικού νομίσματος σε κυκλοφορία.

συναλλαγές στην αγορά, από τις οποίες ποσοστό άνω του 90% πραγματοποιούνταν σε ευρώ στο τέλος Ιανουαρίου του 2002.¹

4. ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩ

Κατά το 2001 και τους πρώτους μήνες του 2002, η Τράπεζα της Ελλάδος πραγματοποίησε εκστρατεία με σκοπό την ενημέρωση και την έγκαιρη προετοιμασία του κοινού για την εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ. Μέρος των επικοινωνιακών δραστηριοτήτων της Τράπεζας της Ελλάδος εντασσόταν στην Εκστρατεία Ενημέρωσης Ευρώ 2002 που διοργάνωσε η ΕΚΤ σε συνεργασία με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος, αλλά το επικοινωνιακό πρόγραμμα της Τράπεζας περιλάμβανε και άλλες ανεξάρτητες δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο της Εκστρατείας Ενημέρωσης Ευρώ 2002, το Ευρωσύστημα οργάνωσε την Εκστρατεία Μαζικής Επικοινωνίας, το Πρόγραμμα Δημόσιων Σχέσεων και Ενεργειών Τύπου, το Πρόγραμμα Συνεργασίας Ευρώ 2002 και το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για ταμίες διαφόρων φορέων.

Με την Εκστρατεία Μαζικής Επικοινωνίας, το ευρύ κοινό, μέσω της τηλεόρασης και του τύπου, ενημερώθηκε για την εμφάνιση, τα στοιχεία γνησιότητας και την εισαγωγή σε κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ. Επίσης, διανεμήθηκε σε όλα τα ελληνικά νοικοκυριά ένα ενημερωτικό φυλλάδιο με τίτλο “Προετοιμαστείτε για το ευρώ”, ενώ διατέθηκαν σε φορείς και στο κοινό αφίσες, ενημερωτικά πολύπτυχα κ.λπ. Παράλληλα, διοργανώθηκε σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ ο διαγωνισμός “Γίνε αστέρι του ευρώ” για παιδιά ηλικίας 8-12 ετών. Οι δύο πρώτοι νικητές για κάθε χώρα ορίστηκαν με κλήρωση και παρέλαβαν τα δώρα τους σε ειδική εκδήλωση στη Φραγκφούρτη, ενώ οι 100 δεύτεροι νικητές παρέλαβαν τα δώρα τους ταχυδρομικά.

Το Πρόγραμμα Δημόσιων Σχέσεων και Ενεργειών Τύπου περιλάμβανε δύο εκδηλώσεις. Στις 5 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος εκδήλωση για την παρουσίαση των χαρακτηριστικών ασφαλείας των τραπεζογραμματίων ευρώ, κατά τη διάρκεια της οποίας παρουσιάστηκε η Εκστρατεία Ενημέρωσης Ευρώ 2002 στους εκπροσώπους των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Επίσης, στις 17 Οκτωβρίου 2001 πραγματοποιήθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος ημερίδα ενημέρωσης για το ευρώ, με τη συμμετοχή του Προέδρου της ΕΚΤ κ. Willem Duisenberg.

Με το Πρόγραμμα Συνεργασίας επιδιωκόταν η ευρύτερη δυνατή διάδοση της ενημέρωσης, μέσω της συνεργασίας με φορείς που θα δρούσαν ως “πολλαπλασιαστές”

1 Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, που παρουσιάστηκαν στη συνεδρίαση της Εθνικής Συντονιστικής Επιτροπής την 1.2.2002 στο Ζάππειο και βασίζονται σε έρευνα της εταιρίας Metron Analysis, έως τις 30 Ιανουαρίου 2002 το 99% των ερωτηθέντων σε σχετική έρευνα είχαν προμηθευθεί ευρώ, το 73,1% πραγματοποίησε τις συναλλαγές του κυρίως με το νέο νόμισμα, ενώ το 94,2% είχε ήδη πραγματοποιήσει συναλλαγές σε ευρώ.

ενημέρωσης. Στην Ελλάδα, στο πρόγραμμα αυτό συμμετείχαν 120 φορείς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα (υπουργεία, τράπεζες, ΔΕΚΟ, επιμελητήρια, επαγγελματικές ενώσεις, ασφαλιστικοί οργανισμοί, αλυσίδες καταστημάτων λιανικής πώλησης κ.ά.).

Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος διοργάνωσε κατά το προηγούμενο έτος 500 σεμινάρια (με ενιαίο εκπαιδευτικό υλικό που διανεμήθηκε σε όλους όσους συμμετείχαν) για την εκπαίδευση ταμιών που απασχολούνται σε επιχειρήσεις και σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς στην αναγνώριση της γνησιότητας των τραπεζογραμματίων ευρώ. Οι 6.500 ταμίες που συμμετείχαν στα σεμινάρια αυτά εκπαίδευσαν στη συνέχεια συναδέλφους τους στους φορείς από τους οποίους προέρχονταν. Συνολικά, 115 σεμινάρια διοργανώθηκαν στο κεντρικό κατάστημα και 385 στα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος. Στους συμμετέχοντες φορείς συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, υπουργεία (εφορίες, τελωνεία), τράπεζες, ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, ΕΥΔΑΠ), η Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων και πολλές επιχειρήσεις του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.

Για την εκπαίδευση των ατόμων με προβλήματα όρασης, η ΕΚΤ, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση Τυφλών, εξέδωσε έντυπα, αλλά και ειδικά δείγματα τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, που διανεμήθηκαν στους εθνικούς φορείς για την εξοικείωση των μελών τους. Η Τράπεζα της Ελλάδος συμμετείχε με υπαλλήλους της σε σεμινάρια που διοργάνωσαν οι οικείοι εθνικοί φορείς.

Οι πρόσθετες ενημερωτικές δραστηριότητες της Τράπεζας της Ελλάδος αποσκοπούσαν στην κάλυψη εξειδικευμένων ενημερωτικών αναγκών του ελληνικού κοινού. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος προχώρησε στην παραγωγή πρόσθετων τηλεοπτικών μηνυμάτων και καταχωρίσεων στον τύπο από το Δεκέμβριο του 2001 έως και το Φεβρουάριο του 2002, που έδιναν έμφαση σε ειδικές πληροφορίες σχετικά με τη μετάβαση στο ευρώ στην Ελλάδα.

Το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο του 2001, η Τράπεζα της Ελλάδος διοργάνωσε ενημερωτικές εκδηλώσεις σε διάφορες πόλεις της Ελλάδος στις οποίες εδρεύουν υποκαταστήματά της, συγκεκριμένα στο Βόλο, το Ηράκλειο, τη Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, την Καβάλα, την Καλαμάτα, την Κέρκυρα, τη Λάρισα, την Ξάνθη, την Πάτρα, τις Σέρρες, την Τρίπολη και τα Χανιά, με προσκεκλημένους τους τοπικούς φορείς και με τη συμμετοχή μελών της Διοίκησης. Κατά τις εκδηλώσεις αυτές, παρουσιάστηκαν τα χαρακτηριστικά ασφαλείας των τραπεζογραμματίων ευρώ και ενημερώθηκαν το κοινό και οι εκπρόσωποι των τοπικών φορέων σχετικά με τις προετοιμασίες για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος σε φυσική μορφή.

Εξάλλου, στελέχη της Τράπεζας της Ελλάδος από το κεντρικό κατάστημα και τα υποκαταστήματα συμμετείχαν με εισηγήσεις σε μεγάλο αριθμό εκδηλώσεων και σεμιναρίων που διοργανώθηκαν από διάφορους φορείς με θέμα την εισαγωγή του ευρώ.

Από τις 15 Νοεμβρίου έως τις 10 Δεκεμβρίου 2001 διοργανώθηκε στην Αθήνα η έκθεση Euro City Tour με ομοιώματα κερμάτων ευρώ από πολυεστερικό υλικό σε μεγέθυνση, ζωγραφισμένα από παιδιά και γνωστούς καλλιτέχνες. Στο τέλος της έκθεσης τα έργα δημοπρατήθηκαν και τα έσοδα διατέθηκαν για την ενίσχυση φορέων υποστήριξης ασθενών και θεραπείας του παιδικού καρκίνου.

Για την καλύτερη ενημέρωση των παιδιών σχολικής ηλικίας, που αποτελούν βασικούς πολλαπλασιαστές πληροφόρησης, η Τράπεζα της Ελλάδος παρήγαγε το επιτραπέζιο παιχνίδι “Ευρωδρομίες” και το κόμικ “Ευρωγνωσία”, με κεντρικό ήρωα τον Ευρωκλή. Με την υποστήριξη του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων διανεμήθηκαν δωρεάν, το μεν παιχνίδι στις τελευταίες τάξεις των δημοτικών σχολείων, το δε κόμικ στα γυμνάσια όλης της χώρας.

Τέλος, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς διοργανώθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος εορταστική εκδήλωση για την έναρξη της κυκλοφορίας των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ, η οποία μεταδόθηκε μέσω δορυφόρου σε όλο τον κόσμο.

5. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΧΑΡΑΞΗΣ

Τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ κατασκευάζονται κατά τρόπο ώστε να παρέχουν τη μέγιστη δυνατή ασφάλεια απέναντι σε απόπειρες παραχάραξης, καθώς ο σχεδιασμός τους περιλαμβάνει προηγμένα χαρακτηριστικά ασφαλείας, τα οποία καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την παράνομη αναπαραγωγή τους. Η έρευνα με σκοπό τη βελτίωση των χαρακτηριστικών αυτών, η οποία διεξάγεται σε αποκεντρωμένη βάση και συντονίζεται από την ΕΚΤ, αποτελεί βασικό στοιχείο για τη διατήρηση του υψηλού επιπέδου ασφαλείας που παρέχει η πρώτη σειρά τραπεζογραμματίων. Προκειμένου να είναι σε θέση οι αρμόδιες υπηρεσίες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά κάθε απόπειρα παραχάραξης, αποφασίστηκε να δημιουργηθεί επιπλέον ένα δίκτυο οργανισμών και διαδικασιών αποτροπής της παραχάραξης, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με καθορισμένους ρόλους και αρμοδιότητες, το οποίο εκτείνεται και πέραν της ζώνης του ευρώ.¹

Το Σύστημα Παρακολούθησης Πλαστών Νομισμάτων (Counterfeit Monitoring System – CMS) περιλαμβάνει το ευρωπαϊκό δίκτυο των Εθνικών Κέντρων Ανάλυσης (National Analysis Centres – NAC) και τη βάση δεδομένων για την αποθήκευση και επεξεργασία πληροφοριών σχετικών με πλαστά τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, η οποία βρίσκεται στην ΕΚΤ. Τα εθνικά κέντρα ανάλυσης έχουν την ευθύνη για την ανάλυση των πλαστών νομισμάτων σε εθνικό επίπεδο και για τη μεταφορά των στοιχείων στην κεντρική βάση δεδομένων.

Το Κέντρο Ανάλυσης Πλαστών Τραπεζογραμματίων (Counterfeit Analysis Centre – CAC) με έδρα τη Φραγκφούρτη (Γερμανία), άρχισε να λειτουργεί στις αρχές του 2002 και ασχολείται με την ταξινόμηση των πλαστών τραπεζογραμματίων που λαμβάνει από τα Εθνικά Κέντρα Ανάλυσης. Για τα κέρματα έχει ιδρυθεί το Ευρωπαϊκό Τεχνικό και Επιστημονικό Κέντρο (European Technical and Scientific Centre – ETSC), με έδρα το Pessac (Γαλλία). Το Ευρωσύστημα συνεργάζεται στενά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, καθώς και με την Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol), στην οποία

¹ Οι ρυθμίσεις αυτές καλύπτονται από τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1338/2001 και 1339/2001 του Συμβουλίου.

έχει ανατεθεί το έργο της καταπολέμησης της παραχάραξης νομισμάτων, από κοινού με τις εθνικές αστυνομικές αρχές. Η ΕΚΤ και η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία έχουν υπογράψει ειδικό σύμφωνο συνεργασίας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, συμμετέχοντας ενεργά στα αρμόδια όργανα που έχουν αναλάβει τα παραπάνω μέτρα, συγκρότησε το Εθνικό Κέντρο Καταπολέμησης της Παραχάραξης (National Counterfeit Centre – NCC), του οποίου έχει την ευθύνη. Το όργανο αυτό έχει αναλάβει τον αποκλειστικό συντονισμό των κέντρων που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα, αποτελεί το συνδετικό κρίκο με τα κεντρικά όργανα του δικτύου και είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση και τον έλεγχο της εφαρμογής του Συστήματος Παρακολούθησης Πλαστών Νομισμάτων στην Ελλάδα. Το Κέντρο εδρεύει στη Διεύθυνση Ταμείων της Τράπεζας της Ελλάδος και βρίσκεται ήδη σε λειτουργία.

Παράλληλα, έχουν συγκροτηθεί τα Εθνικά Κέντρα Ανάλυσης για τραπεζογραμμάτια (ΕΚΑ) και κέρματα (ΕΚΑΚ) (National Analysis Centre – NAC και Coin National Analysis Centre – CNAC), την ευθύνη λειτουργίας των οποίων έχει αναλάβει η Ελληνική Αστυνομία. Τα παραχαραγμένα τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ παραδίδονται στα εθνικά κέντρα ανάλυσης για τραπεζογραμμάτια και κέρματα, αντίστοιχα, για έλεγχο και πιστοποίηση και για ενημέρωση της βάσης δεδομένων.

Σύμφωνα με τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1338/2001 και 1339/2001 του Συμβουλίου, καθώς και την Πράξη Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2484/27.12.2001, τα πιστωτικά ιδρύματα, τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος και κάθε άλλος φορέας που εμπλέκεται στη διακίνηση τραπεζογραμμάτων και κερμάτων υποχρεούνται να παρακρατούν και να παραδίδουν στις αρμόδιες αρχές κάθε τραπεζογραμμάτιο και κέρμα αμφίβολης γνησιότητας.

Οι πολίτες στον οποίον την κατοχή περιέρχονται, με οποιονδήποτε τρόπο, αμφίβολης γνησιότητας τραπεζογραμμάτια ή/και κέρματα πρέπει να απευθύνονται στην Ελληνική Αστυνομία.¹

1 Οι ποινικές κυρώσεις για την παραχάραξη και την κυκλοφορία παραχαραγμένων τραπεζογραμμάτων και κερμάτων περιλαμβάνονται στα άρθρα 207 επ. του Ποινικού Κώδικα, όπως τροποποιήθηκαν με τον Ν. 2948/2001, για την “κυκλοφορία τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ”.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Αντιστρεπτά πράξη: συναλλαγή μέσω της οποίας η κεντρική τράπεζα αγοράζει ή πωλεί περιουσιακά στοιχεία με συμφωνία επαναπώλησης/επαναγοράς ή διενεργεί πιστωτικές πράξεις έναντι ενεχύρου τίτλων.

Ασφάλειες ή μέσα εξασφάλισης απαιτήσεων: περιουσιακά στοιχεία τα οποία δίδονται ως ενέχυρο προς εξασφάλιση της αποπληρωμής των βραχυπρόθεσμων δανείων ενίσχυσης της ρευστότητας που λαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα από τις κεντρικές τράπεζες, καθώς και περιουσιακά στοιχεία τα οποία τα πιστωτικά ιδρύματα πωλούν προς κεντρικές τράπεζες με συμφωνία επαναγοράς.

Βάση υπολογισμού των υποχρεωτικών καταθέσεων: το άθροισμα των στοιχείων του ισολογισμού (συγκεκριμένα, στοιχείων του παθητικού) επί του οποίου υπολογίζεται το ελάχιστο ύψος των υποχρεωτικών καταθέσεων ενός πιστωτικού ιδρύματος στην κεντρική τράπεζα.

Βασικά επιτόκια της ΕΚΤ: τα επιτόκια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), τα οποία ορίζουν την κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ. Επί του παρόντος, τα βασικά επιτόκια της ΕΚΤ είναι το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης, το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων. Πριν αποφασιστεί ότι οι πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης θα διενεργούνται ως δημοπρασίες ανταγωνιστικού επιτοκίου, το επιτόκιο των δημοπρασιών σταθερού επιτοκίου έπαιξε το ρόλο του “βασικού επιτοκίου”. Το ρόλο αυτό καλύπτει το ελάχιστο επιτόκιο προσφοράς των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ.

Γενική κυβέρνηση: όπως ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών του 1995 (ΕΣΛ 95), αποτελείται από την κεντρική κυβέρνηση, την περιφερειακή ή τοπική αυτοδιοίκηση και τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης.

Γενικό Συμβούλιο: ένα από τα όργανα λήψεως αποφάσεων της ΕΚΤ. Απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και τους διοικητές και των 15 εθνικών κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων: πάγια διευκόλυνση του Ευρωσυστήματος, την οποία μπορούν να χρησιμοποιούν οι αντισυμβαλλόμενοι για να πραγματοποιούν καταθέσεις μίας ημέρας σε μια εθνική κεντρική τράπεζα, εκτοκιζόμενες με προκαθορισμένο επιτόκιο.

Διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης: πάγια διευκόλυνση του Ευρωσυστήματος, την οποία μπορούν να χρησιμοποιούν οι αντισυμβαλλόμενοι για να λαμβάνουν πίστωση διάρκειας μίας ημέρας από μια εθνική κεντρική τράπεζα, με προκαθορισμένο επιτόκιο.

Διοικητικό Συμβούλιο: ένα από τα όργανα λήψεως αποφάσεων της ΕΚΤ. Απαρτίζεται από όλα τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ.

Εκτελεστική Επιτροπή: ένα από τα όργανα λήψεως αποφάσεων της ΕΚΤ. Απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και άλλα τέσσερα μέλη, που διορίζονται από τους Αρχηγούς Κρατών ή Κυβερνήσεων των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ.

Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ): ο ΕνΔΤΚ είναι ο δείκτης τιμών που χρησιμοποιεί το Διοικητικό Συμβούλιο προκειμένου να αξιολογήσει τη σταθερότητα των τιμών. Ο ΕνΔΤΚ αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat) σε στενή συνεργασία με τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ) και, αργότερα, την ΕΚΤ, κατ' εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης που προβλέπουν την κατάρτιση δείκτη τιμών σε συγκρίσιμη βάση, λαμβανομένων υπόψη των διαφορών των εθνικών ορισμών.

EURIBOR (euro interbank offered rate): το επιτόκιο με το οποίο μια τράπεζα υψηλής φερεγγυότητας (prime bank) είναι διατεθειμένη να δανείσει κεφάλαια σε ευρώ σε άλλη τράπεζα υψηλής φερεγγυότητας. Το EURIBOR υπολογίζεται καθημερινά, για τις διατραπεζικές καταθέσεις με διάρκεια είτε μίας εβδομάδας είτε ενός έως 12 μηνών, ως ο μέσος όρος των ημερήσιων επιτοκίων προσφοράς μιας αντιπροσωπευτικής ομάδας τραπεζών υψηλής φερεγγυότητας, στρογγυλοποιημένος στα τρία δεκαδικά ψηφία.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ): η ΕΚΤ βρίσκεται στο κέντρο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και του Ευρωσυστήματος και έχει νομική προσωπικότητα σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο. Εξασφαλίζει ότι τα καθήκοντα που ανατίθενται στο Ευρωσύστημα και στο ΕΣΚΤ εκτελούνται είτε μέσω των δικών της δραστηριοτήτων σύμφωνα με το Καταστατικό του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ είτε μέσω των εθνικών κεντρικών τραπεζών.

Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ): το ΕΣΚΤ απαρτίζεται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες και των 15 κρατών-μελών, δηλ. περιλαμβάνει, εκτός από τα μέλη του Ευρωσυστήματος, και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών της ΕΕ που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Το ΕΣΚΤ διοικείται από το Διοικητικό Συμβούλιο και την Εκτελεστική Επιτροπή της ΕΚΤ και, ως τρίτο όργανο λήψεως αποφάσεων της ΕΚΤ, το Γενικό Συμβούλιο.

Ευρωσύστημα: αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ (βλ. και ζώνη του ευρώ). Προς το παρόν στο Ευρωσύστημα συμμετέχουν 12 εθνικές κεντρικές τράπεζες. Το Ευρωσύστημα διοικείται από το Διοικητικό Συμβούλιο και την Εκτελεστική Επιτροπή της ΕΚΤ.

Ζώνη του ευρώ: η περιοχή η οποία εμπερικλείει τα κράτη-μέλη που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως το ενιαίο νόμισμα σύμφωνα με τη Συνθήκη και στην οποία ασκείται ενιαία νομισματική πολιτική με ευθύνη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ. Η ζώνη του ευρώ περιλαμβάνει την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ισπανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία, την Πορτογαλία και τη Φινλανδία.

Ίδια κεφάλαια για εποπτικούς σκοπούς: ως ίδια κεφάλαια των πιστωτικών ιδρυμάτων για εποπτικούς σκοπούς νοούνται τα καθοριζόμενα στην Πράξη Διοικητή Τράπε-

ζας της Ελλάδος (ΠΑΤΕ) 2053/8.3.92, με την οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία η Οδηγία 89/299 ΕΟΚ.

Καταθέσεις υπό προειδοποίηση: η κατηγορία αυτή αποτελείται από καταθέσεις ταμειευτηρίου τις οποίες ο καταθέτης μπορεί να αναλάβει εφόσον ειδοποιήσει πριν από ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα. Σε μερικές περιπτώσεις, υπάρχει δυνατότητα ανάληψης ενός ορισμένου ποσού εντός μιας συγκεκριμένης προθεσμίας ή και νωρίτερα, υπό τον όρο καταβολής ποινής. Οι καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών ανήκουν στο M2 (άρα και στο M3), ενώ αυτές με μακρότερο χρόνο προειδοποίησης ανήκουν στις (μη νομισματικές) πιο μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις του τομέα των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων.

Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ): καταρτίζεται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε συνεργασία με το κράτος-μέλος και εγκρίνεται από την Επιτροπή. Περιλαμβάνει τη στρατηγική ανάπτυξης της χώρας, τις προτεραιότητες δράσης και τις πηγές χρηματοδότησης (κοινοτική συμμετοχή, εθνική δημόσια δαπάνη, ιδιωτική συμμετοχή).

Νομισματικά μεγέθη: ως νομισματικό μέγεθος ορίζεται το άθροισμα του νομίσματος σε κυκλοφορία συν τα ανεξόφλητα ποσά ορισμένων υποχρεώσεων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων οι οποίες έχουν σε υψηλό βαθμό “χαρακτήρα χρήματος” (ή υψηλό βαθμό ρευστότητας με ευρεία έννοια). Το στενό νομισματικό μέγεθος M1, όπως το ορίζει το Ευρωσύστημα, περιλαμβάνει το νόμισμα σε κυκλοφορία συν τις καταθέσεις μίας ημέρας που τηρούν κάτοικοι της ζώνης του ευρώ (εκτός της κεντρικής κυβέρνησης) σε ιδρύματα της ζώνης του ευρώ που εκδίδουν χρήμα. Το νομισματικό μέγεθος M2 αποτελείται από το M1 συν καταθέσεις με συμφωνημένη διάρκεια έως δύο ετών και καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως τριών μηνών. Το ευρύτερο νομισματικό μέγεθος M3 περιλαμβάνει το M2 και επιπλέον συμφωνίες επαναγοράς (repos), μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων της χρηματαγοράς και τίτλους της χρηματαγοράς, καθώς και χρεόγραφα διάρκειας έως δύο ετών. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έχει ανακοινώσει τιμή αναφοράς για την αύξηση του M3.

Πάγια διευκόλυνση: διευκόλυνση που παρέχει μια εθνική κεντρική τράπεζα στους αντισυμβαλλομένους και την οποία χρησιμοποιούν με δική τους πρωτοβουλία. Το Ευρωσύστημα προσφέρει δύο πάγιες διευκολύνσεις διάρκειας μίας ημέρας: τη διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης και τη διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων.

Πράξη κύριας αναχρηματοδότησης: τακτική πράξη ανοικτής αγοράς που διενεργείται από το Ευρωσύστημα με τη μορφή αντιστρεπτέας συναλλαγής. Οι πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης διενεργούνται μέσω εβδομαδιαίων κανονικών δημοπρασιών και έχουν διάρκεια δύο εβδομάδων.

Σταθμισμένες (ονομαστικές/πραγματικές) συναλλαγματικές ισοτιμίες: Οι ονομαστικές σταθμισμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες αποτελούν το σταθμικό μέσο όρο των διαφόρων διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι πραγματικές σταθμισμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι οι ονομαστικές σταθμισμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες αποπληθωρισμένες με ένα σταθμικό μέσο όρο των τιμών ή του κόστους της ξένης χώρας σε σχέση με τις τιμές ή το κόστος στην εγχώρια αγορά. Για το λόγο αυτό, χρησιμεύουν για να μετρείται η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας ως προς τις τιμές και το κόστος.

Σύστημα TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer – Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Μεταφοράς Κεφαλαίων σε Συνεχή Χρόνο): σύστημα πληρωμών που αποτελείται από τα αντίστοιχα Συστήματα Διακανονισμού σε Συνεχή Χρόνο (ΣΔΣΧ) των 15 κρατών-μελών της ΕΕ. Τα εθνικά ΣΔΣΧ και ο μηχανισμός πληρωμών της ΕΚΤ συνδέονται μεταξύ τους μέσω του Μηχανισμού Διασύνδεσης, έτσι ώστε να πραγματοποιούνται διασυνοριακές μεταφορές κεφαλαίων σε όλη την ΕΕ σε συνεχή χρόνο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΕΤΟΥΣ 2001

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Κίνηση Λογαριασμών Ισολογισμού και Αποτελέσματα Χρήσεως 2001

Ο Ισολογισμός της χρήσεως που έληξε στις 31.12.2001 εμφανίζει τα οικονομικά στοιχεία, τα οποία αποτελούν το Ενεργητικό και το Παθητικό της Τράπεζας, όπως διαμορφώθηκαν από την κίνηση των σχετικών λογαριασμών στη διάρκεια της χρήσεως.

Ο Ισολογισμός της 31ης Δεκεμβρίου 2001 καταρτίστηκε σύμφωνα με τους κανόνες και τις λογιστικές τεχνικές, που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) για τις τράπεζες-μέλη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.

Η διάταξη και διάκριση των στοιχείων του Ισολογισμού ακολουθεί τα αντίστοιχα πρότυπα που έχει θέσει η ΕΚΤ. Ανάλογες προσαρμογές και ομαδοποιήσεις έγιναν και στα στοιχεία του Ισολογισμού της 31ης Δεκεμβρίου 2000, προκειμένου να διευκολυνθεί η συγκρισιμότητα των στοιχείων και η καλύτερη κατανόηση της μεταβολής των επιμέρους μεγεθών.

Στον Ισολογισμό χρήσεως 2001, η αποτίμηση του χρυσού έγινε με βάση το 100% της τιμής σε ευρώ ανά ουγγιά χρυσού (σύμφωνα με το σχετικό δελτίο τιμών της ΕΚΤ), ενώ στις προηγούμενες χρήσεις ο χρυσός αποτιμάτο στο 65% της τιμής του. Οι απαιτήσεις σε συνάλλαγμα περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε νομίσματα εκτός της ευρωζώνης, ενώ στα προηγούμενα έτη περιλάμβαναν τις απαιτήσεις σε όλα τα εκτός της δραχμής νομίσματα (συμπεριλαμβανομένου και του ευρώ) έναντι μη κατοίκων Ελλάδος.

Επίσης, πέραν της βασικής διάκρισης των απαιτήσεων και υποχρεώσεων ανάλογα με το νόμισμα (ευρώ και λοιπά πλην ευρώ νομίσματα) και την έδρα του συμβαλλομένου (κάτοικοι και μη κάτοικοι ζώνης ευρώ), υπάρχει επιπλέον ειδική αναφορά σε λογαριασμούς που συνδέονται με την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής.

Τα υπόλοιπα των λογαριασμών του Ισολογισμού της Τράπεζας της Ελλάδος στις 31.12.2001, σε σχέση με τα αντίστοιχα υπόλοιπα των λογαριασμών του 2000, τα οποία απεικονίζονται για λόγους σύγκρισης, όπως προαναφέρεται, προσαρμοσμένα στις αντίστοιχες μερίδες του 2001, παρουσιάζουν τις εξής μεταβολές:

Α. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

1. Χρυσός και απαιτήσεις σε χρυσό

Υπόλοιπο στις 31.12.2001 ευρώ	1.451.798.229
Υπόλοιπο στις 31.12.2000 »	995.009.578
	Αύξηση	456.788.651

Στη μερίδα αυτή περιλαμβάνονται ο καθαρός χρυσός και οι απαιτήσεις σε καθαρό χρυσό της Τράπεζας της Ελλάδος. Η αύξηση οφείλεται κυρίως στην αποτίμηση του χρυσού, από 2/1/2001, στο 100% της αξίας του, ενώ μέχρι 31/12/2000 αποτιμάτο στο 65% της αξίας του.

Η αποτίμηση του χρυσού στις 31/12/2001 υπολογίστηκε με βάση την αγοραία τιμή χρυσού σε ευρώ, σύμφωνα με το ειδικό δελτίο τιμών της ΕΚΤ, δηλαδή 314,990 ευρώ ανά ουγγιά χρυσού. Σημειώνεται ότι μέσα στη χρήση 2001 μεταφέρθηκαν στην ΕΚΤ 626.014,742 ουγγιές καθαρού χρυσού και δημιουργήθηκε ισόποση απαίτηση σε ευρώ. Η απαίτηση αυτή εμφανίζεται στη μερίδα 9.2 “Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ”.

2. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

2.1. Απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ

Η μερίδα αυτή εμφανίζει τη συναλλαγματική θέση της Τράπεζας στο ΔΝΤ και τα διαθέσιμα στο ΔΝΤ σε Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	448.657.635
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>367.589.416</u>
	Αύξηση	<u>81.068.219</u>

Η αύξηση οφείλεται κυρίως στην αύξηση της συναλλαγματικής θέσης στο ΔΝΤ.

2.2. Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα, δάνεια και λοιπές απαιτήσεις

Η μερίδα αυτή περιλαμβάνει καταθέσεις της Τράπεζας (κυρίως προθεσμίας), σε ανταποκριτές εκτός ζώνης ευρώ, χρεόγραφα, και τραπεζογραμμάτια χωρών εκτός ζώνης ευρώ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	5.339.716.427
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>11.473.344.950</u>
	Μείωση	<u>6.133.628.523</u>

Η μεταβολή της μερίδας αυτής οφείλεται κυρίως στη μείωση των προθεσμιακών τοποθετήσεων της Τράπεζας σε ανταποκριτές εκτός ζώνης ευρώ. Οφείλεται επίσης στη μείωση των συναλλαγματικών διαθεσίμων της Τράπεζας λόγω της σταδιακής απελευθέρωσης των ανακαταθέσεων των τραπεζών σε συνάλλαγμα στην Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς και στη μεταφορά συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ.

3. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ

3.1. Απαιτήσεις έναντι Γενικής Κυβέρνησης

Στη μερίδα αυτή περιλαμβάνονται τα μακροπρόθεσμα δάνεια σε συνάλλαγμα που είχαν συναφθεί, μέχρι 31.12.1993, για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου και είχαν εκχωρηθεί σε αυτό. Επίσης περιλαμβάνονται δάνεια προς το Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του στο ΔΝΤ καθώς και το μακροπρόθεσμο ομολογιακό δάνειο με ρήτρα USD που έχει χορηγήσει η Τράπεζα της Ελλάδος στο Ελληνικό Δημόσιο στα πλαίσια της ρύθμισης, στις 31.12.1993, του υπολοίπου του λογαριασμού “Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80”.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	2.804.759.052
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>2.893.619.605</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>88.860.553</u></u>

Η μείωση οφείλεται στη μερική εξόφληση των εν λόγω δανείων.

3.2. Λοιπές απαιτήσεις

Οι απαιτήσεις αυτές αφορούν κυρίως στις προθεσμιακές τοποθετήσεις σε συνάλλαγμα, σε ανταποκριτές της ζώνης ευρώ και σε μικρότερο ποσοστό στις τοποθετήσεις σε ομόλογα, που έχουν εκδοθεί από κατοίκους της ζώνης ευρώ, σε συνάλλαγμα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	3.573.332.238
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>414.879.530</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>3.158.452.708</u></u>

Η μεταβολή οφείλεται στην αύξηση των προθεσμιακών τοποθετήσεων της Τράπεζας, σε ανταποκριτές εντός της ζώνης ευρώ, σε συνάλλαγμα.

4. Απαιτήσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

4.1. Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα και δάνεια

Η μερίδα αυτή αφορά κυρίως τοποθετήσεις σε έντοκα γραμμάτια σε ευρώ τα οποία έχουν εκδοθεί από μη κατοίκους ζώνης ευρώ και έντοκα γραμμάτια της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών σε ευρώ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	54.451.964
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>659.440.870</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>604.988.906</u></u>

Η μεταβολή οφείλεται στη μείωση των παραπάνω τοποθετήσεων.

5. Δάνεια σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής

Στη μερίδα αυτή εμφανίζονται τα υπόλοιπα των λογαριασμών χορηγήσεων της Τράπεζας προς τα πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο άσκησης της νομισματικής πολιτικής.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	510.000.000
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>728.099.780</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>218.099.780</u></u>

Το υπόλοιπο στις 31.12.2001 αφορά πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης (διάρκειας 14 ημερών).

6. Λοιπές απαιτήσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ

Στη μερίδα αυτή εμφανίζονται οι τρεχούμενοι λογαριασμοί της Τράπεζας, έντοκοι και άτοκοι, σε ανταποκριτές της ζώνης ευρώ, καθώς και οι ειδικές χορηγήσεις σε τράπεζες.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	185.327.046
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>721.770.949</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>536.443.903</u></u>

Η μεταβολή σε σχέση με τη χρήση 2000 οφείλεται κυρίως στη σημαντική μείωση των υπολοίπων των τρεχούμενων λογαριασμών στους ανταποκριτές.

7. Χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ

7.1. Χρεόγραφα Γενικής Κυβέρνησης

Η μερίδα αυτή αντιπροσωπεύει το χαρτοφυλάκιο της Τράπεζας σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	3.021.587.049
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>2.828.980.543</u>
	Αύξηση	»
		<u><u>192.606.506</u></u>

7.2. Λοιπά χρεόγραφα

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	1.078.947.416
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>30.000.000</u>
	Αύξηση	»
		<u><u>1.048.947.416</u></u>

Η μεγάλη αύξηση που παρατηρείται στα παραπάνω χρεόγραφα οφείλεται στην αύξηση των τοποθετήσεων σε ομόλογα, και σε έντοκα γραμμάτια, τα οποία έχουν εκδοθεί από κατοίκους της ζώνης ευρώ.

8. Απαιτήσεις σε ευρώ έναντι Γενικής Κυβέρνησης

8.1. Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις

Οι απαιτήσεις αυτές αφορούν μακροπρόθεσμα δάνεια σε δραχμές, τα οποία έχουν χορηγηθεί στο Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	2.250.147.387
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>2.448.430.485</u>
	Μείωση	»
		<u><u>198.283.098</u></u>

8.2. Δάνεια για συμμετοχή στο ΔΝΤ

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	878.387.343
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>952.584.937</u>
	Μείωση	»
		<u><u>74.197.594</u></u>

8.3. Μακροπρόθεσμα δάνεια και τίτλοι με ρήτρα ευρώ

Στη μερίδα αυτή εμφανίζονται το μακροπρόθεσμο χρεολυτικό και το ομολογιακό δάνειο, με ρήτρα ευρώ (DEM), τα οποία έχει χορηγήσει η Τράπεζα της Ελλάδος προς

το Ελληνικό Δημόσιο, στο πλαίσιο της ρύθμισης, στις 31.12.1993, του υπολοίπου του λογαριασμού “Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80”.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	7.941.922.969
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>8.302.933.359</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>361.010.390</u></u>

Η μείωση οφείλεται στη μερική εξόφληση των δανείων αυτών.

9. Απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος

9.1. Συμμετοχή στο κεφάλαιο και τα αποθεματικά της ΕΚΤ

Στη μερίδα αυτή εμφανίζεται το μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας στο κεφάλαιο και τα αποθεματικά της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Μέχρι το τέλος του 2000 είχε καταβληθεί το 5% της συμμετοχής μας στο κεφάλαιο, ενώ στο 2001 καταβλήθηκε το υπόλοιπο 95% καθώς και η συμμετοχή μας στα αποθεματικά.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	388.614.874
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>5.141.000</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>383.473.874</u></u>

9.2. Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ

Στη μερίδα αυτή περιλαμβάνονται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα (USD, JPY και χρυσός) που η Τράπεζα της Ελλάδος μεταβίβασε στην ΕΚΤ σύμφωνα με τις διατάξεις της συνθήκης ένταξης, και αντιστοιχούν σε συνολικό ποσό 1.028.200.000 ευρώ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	1.028.200.000
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>—</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>1.028.200.000</u></u>

9.4. Λοιπές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)

Στη μερίδα αυτή εμφανίζονται οι καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας της Ελλάδος με την ΕΚΤ (TARGET), δηλαδή το καθαρό ποσό των απαιτήσεων μείον τις υποχρεώσεις (εφόσον προκύπτει χρεωστικό υπόλοιπο).

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	—
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>71.056.124</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>71.056.124</u></u>

Το μηδενικό υπόλοιπο στις 31.12.2001 οφείλεται στο γεγονός ότι κατά την εν λόγω ημερομηνία, το υπόλοιπο του λογαριασμού του TARGET αντιστοιχούσε σε καθαρές υποχρεώσεις οι οποίες εμφανίζονται στη μερίδα του παθητικού 9.2 “Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)”.

10. Στοιχεία ενεργητικού υπό τακτοποίηση

Αφορά υπόλοιπα διαφόρων ενδιάμεσων προσωρινών λογαριασμών μέσω των οποίων διακανονίζονται συναλλαγές όπως: επιταγές εισπρακτέες σε βάρος τραπεζών εσωτερικού και εξωτερικού και συναλλαγές μεταξύ καταστημάτων της Τράπεζας.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	667.266
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>427.373.785</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>426.706.519</u></u>

Η μεγάλη μείωση που παρατηρείται μεταξύ των χρήσεων 2001 και 2000 οφείλεται κυρίως στην αυθιμερόν τακτοποίηση του υπολοίπου του προσωρινού λογαριασμού δια του οποίου διακανονίζονται επιταγές εισπρακτέες μέσω του Γραφείου Συμψηφισμού.

11. Λοιπά στοιχεία ενεργητικού

11.1. Κέρματα ζώνης ευρώ

Αφορά τα κέρματα σε δραχμές που υπήρχαν στα ταμεία της Τράπεζας στις 31.12.2001.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	4.454.304
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>10.667.562</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>6.213.258</u></u>

11.2. Ενσώματα και ασώματα πάγια στοιχεία ενεργητικού

Στη μερίδα αυτή εμφανίζεται η αξία των ακινήτων, όπως αυτή αναπροσαρμόστηκε σύμφωνα με το Ν. 2065/92 και τις Υπουργικές Αποφάσεις 1281/30.10.96 και 1269/15.11.2000, οι εγκαταστάσεις, τα κτίρια υπό κατασκευή, τα έπιπλα, τα μηχανήματα,

ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός, τα έξοδα λογισμικού καθώς και το κόστος εκτύπωσης τραπεζογραμματίων, μετά την αφαίρεση των αποσβέσεων.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	226.239.699
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>165.492.888</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>60.746.811</u></u>

11.3. Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού

Στα λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία περιλαμβάνονται: η συμμετοχή της Τράπεζας στο σύστημα ΔΙΑΣ, στο ΤΕΚ (Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων), οι μετοχές στην εταιρεία ΕΧΑΕ (Ελληνικά Χρηματιστήρια) καθώς και οι μετοχές με ρήτρα χρυσού της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) που έχει στην κατοχή της η Τράπεζα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	26.359.102
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>20.511.120</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>5.847.982</u></u>

11.4. Μεταβατικοί λογαριασμοί και προπληρωθέντα έξοδα

Περιλαμβάνονται δεδουλευμένοι και μη εισπραχθέντες τόκοι χρεογράφων, τοποθετήσεων σε τράπεζες καθώς και τα έσοδα από τη συμμετοχή της Τράπεζας στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	248.988.157
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>162.507.449</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>86.480.708</u></u>

11.5. Λοιπά στοιχεία

Στη μερίδα αυτή περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των προσωρινών χρεωστικών λογαριασμών της Τράπεζας, τα τραπεζογραμμάτια των χωρών μελών της ευρωζώνης, χρυσός και χρυσά νομίσματα υπό εκκαθάριση, καθώς και τα ανεξόφλητα υπόλοιπα των μακροπρόθεσμων δανείων προς το προσωπικό της Τράπεζας.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	1.109.192.561
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>724.882.086</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>384.310.475</u></u>

Η μεταβολή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των υπολοίπων των προσωρινών λογαριασμών.

Β. ΠΑΘΗΤΙΚΟ**1. Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία**

Αφορά την αξία των ευρισκόμενων σε κυκλοφορία τραπεζογραμματίων δραχμών, δηλαδή εκτός των ταμείων της Τράπεζας.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	8.514.029.802
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>8.911.005.631</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>396.975.829</u></u>

Η μείωση οφείλεται κυρίως στη σταδιακή απόσυρση τραπεζογραμματίων δραχμών στο τέλος του 2001, λόγω της επικείμενης έναρξης κυκλοφορίας του ευρώ ως εθνικού νομίσματος από την 1/1/2002.

2. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής**2.1. Τρεχούμενοι λογαριασμοί (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)**

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	1.657.609.937
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>2.201.543.106</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>543.933.169</u></u>

Η μείωση συνδέεται κυρίως με τη σταδιακή απελευθέρωση των υποχρεωτικών καταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος.

2.2. Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων

Η μερίδα αυτή αφορά την πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων –overnight– των πιστωτικών ιδρυμάτων από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	14.060.000
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>867.204.696</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>853.144.696</u></u>

3. Λοιπές υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης ευρώ

Οι λοιπές υποχρεώσεις σε ευρώ αφορούν κυρίως στις έντοκες προθεσμιακές καταθέσεις τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος, στις ανακαταθέσεις των τραπεζών σε

νομίσματα της ζώνης ευρώ, καθώς και στις καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι του προεφοδιασμού τους με ευρώ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	4.822.113.530
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>9.520.058.324</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>4.697.944.794</u></u>

Η μείωση οφείλεται στη σταδιακή αποδέσμευση των έντοκων προθεσμιακών καταθέσεων των τραπεζών καθώς και στην αποδέσμευση των ανακαταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος σε νομίσματα της ζώνης ευρώ.

4. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι λοιπών κατοίκων ζώνης ευρώ

4.1. Γενική Κυβέρνηση

Στη μερίδα αυτή περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις σε ευρώ όπως προκύπτουν από τα υπόλοιπα των λογαριασμών ταμειακής διαχείρισης του Ελληνικού Δημοσίου και των Δημόσιων Οργανισμών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	826.778.900
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>658.320.491</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>168.458.409</u></u>

4.2 Λοιπές υποχρεώσεις

Περιλαμβάνονται διάφορες καταθέσεις όπως: καταθέσεις ΣΥΤΕ, Ασφαλιστικών Ταμείων προσωπικού ΤΕ, κ.λπ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	16.644.342
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>12.692.368</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>3.951.974</u></u>

5. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

Η μερίδα αυτή αφορά κυρίως άτοκες καταθέσεις τραπεζών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	755.411.273
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>917.861.270</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>162.449.997</u></u>

6. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ

Περιλαμβάνονται οι ανακαταθέσεις σε συνάλλαγμα των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και οι προθεσμιακές καταθέσεις του NAT.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	1.578.438.575
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>5.333.165.510</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>3.754.726.935</u></u>

Η μείωση οφείλεται κυρίως στη σταδιακή απελευθέρωση των ανακαταθέσεων σε συνάλλαγμα.

7. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

7.1. Καταθέσεις και λοιπές υποχρεώσεις

Περιλαμβάνονται κυρίως μακροπρόθεσμα δάνεια σε νομίσματα εκτός της ζώνης ευρώ για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	1.675.425.750
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>1.778.770.325</u>
	Μ ε ί ω σ η	<u><u>103.344.575</u></u>

8. Λογαριασμός ειδικών τραπεζικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ

Η μερίδα αυτή αφορά υποχρεώσεις της Τράπεζας από κατανομές ειδικών τραπεζικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	147.500.677
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>145.546.460</u>
	Α ύ ξ η σ η	<u><u>1.954.217</u></u>

9. Υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος

9.2. Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)

Στη μερίδα αυτή εμφανίζονται οι καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας της Ελλάδος με την ΕΚΤ

(TARGET), δηλαδή το καθαρό ποσό των υποχρεώσεων μείον τις απαιτήσεις (εφόσον προκύπτει πιστωτικό υπόλοιπο).

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	8.092.898.988
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	—
	Α ύ ξ η σ η	»
		<u>8.092.898.988</u>

Το μηδενικό υπόλοιπο στις 31.12.2000, οφείλεται στο γεγονός ότι το υπόλοιπο του λογαριασμού του TARGET αντιστοιχούσε σε καθαρές απαιτήσεις, οι οποίες εμφανίζονται στην αντίστοιχη μερίδα του ενεργητικού 9.4 “Λοιπές απαιτήσεις εντός του ευρωσυστήματος (καθαρές)”.

10. Στοιχεία παθητικού υπό τακτοποίηση

Αφορά αξία επιταγών και εντολών πληρωτέων.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	151.752.634
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	68.503.253
	Α ύ ξ η σ η	»
		<u>83.249.381</u>

11. Λοιπές υποχρεώσεις

11.1. Μεταβατικοί λογαριασμοί και προεισπραχθέντα έσοδα

Στη μερίδα αυτή περιλαμβάνονται δεδουλευμένοι και μη καταβληθέντες τόκοι και προεισπραχθέντα έσοδα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	64.389.620
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	27.383.028
	Α ύ ξ η σ η	»
		<u>37.006.592</u>

11.2. Λοιπά στοιχεία

Περιλαμβάνονται κυρίως τα υπόλοιπα των προσωρινών λογαριασμών, ο κοινός λογαριασμός εισφοράς τραπεζών Ν.128/75 και οι λογαριαμοί δικαιούχων διαφόρων δεσμευμένων αξιών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	979.860.866
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	1.750.325.467
	Μ ε ί ω σ η	»
		<u>770.464.601</u>

Η μεταβολή οφείλεται κυρίως στα μειωμένα υπόλοιπα των προσωρινών πιστωτικών λογαριασμών.

12. Προβλέψεις

1. Πρόβλεψη σύμφωνα με το Άρθρο 71 του Καταστατικού .	ευρώ	145.551.074
2. Πρόβλεψη για συντάξεις προσωπικού.	»	38.152.029
3. Λοιπές προβλέψεις.	»	<u>5.237.323</u>
Σ ύ ν ο λ ο	»	<u><u>188.940.426</u></u>

13. Λογαριασμοί αναπροσαρμογής

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	392.456.989
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>—</u>
Α ύ ξ η σ η	»	<u><u>392.456.989</u></u>

Σύμφωνα με την κατευθυντήρια οδηγία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, η Τράπεζα της Ελλάδος υποχρεούται να αποτιμά κάθε τρίμηνο, σε τιμές αγοράς, το χρυσό, τα χρεόγραφα και τις θέσεις της σε συνάλλαγμα. Στη μερίδα αυτή συγκεντρώνονται οι πιστωτικές διαφορές αναπροσαρμογής που συνδέονται με τις διακυμάνσεις των τιμών και των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

14. Μετοχικό Κεφάλαιο και Αποθεματικά

14.1. Μετοχικό Κεφάλαιο

Το μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας, μετά τις αυξήσεις που έγιναν σύμφωνα με τα Ν.Δ. 413/70, 889/71, τους Ν. 542/77, 1249/82, την Υπ. Απόφ. Ε.2665/88, το Ν. 2065/92, την Υπ. Απόφ. 1281/30.10.96 και την πράξη Υπουργ. Συμβουλίου 8/4.2.2000, διαιρείται την 31.12.2001 σε 8.939.199 μετοχές ονομαστικής αξίας 1.900 δραχμών ανά μετοχή και ανέρχεται σε 49.844.397 ευρώ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	49.844.397
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>49.844.397</u>
Μ ε τ α β ο λ ή	»	<u><u>—</u></u>

14.2. Τακτικό αποθεματικό

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	49.844.397
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>49.844.397</u>
Μεταβολή	»	<u><u>—</u></u>

14.3. Ειδικά αποθεματικά

1. Ειδικό αποθεματικό συναλλαγματικών διαφορών	ευρώ	1.414.611.786
2. Ειδικό αποθεματικό αναπροσαρμογής χρυσού στο 100% της αξίας του	»	561.997.324
3. Αποθεματικό από την αναπροσαρμογή της αξίας των χρεογράφων δραχμών, σε αγοραίες τιμές	»	<u>100.051.755</u>
Σύνολο	»	<u><u>2.076.660.865</u></u>

14.4. Διαφορές από αναπροσαρμογή αξίας παγίων (Ν. 2065/92)

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	10.804.114
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>10.804.114</u>
Μεταβολή	»	<u><u>—</u></u>

Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στην αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων κατά τη χρήση 2000 και θα κεφαλαιοποιηθεί, σύμφωνα με το Ν. 2065/92, μέχρι 31.12.2002.

15. Κέρδη χρήσεως

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	506.284.636
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>490.759.778</u>
Αύξηση	»	<u><u>15.524.858</u></u>

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Τα καθαρά έσοδα από εργασίες της Τράπεζας το έτος 2001 είναι:

	<u>ευρώ</u>
1. ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΟΚΟΙ-ΕΣΟΔΑ	481.565.527
1.1 Τόκοι-έσοδα	1.394.721.356
α. Τόκοι από χορηγήσεις σε πιστωτικά ιδρύματα	102.646.688
β. Τόκοι χρεογράφων και τοποθετήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα εξωτερικού	448.755.006
γ. Τόκοι από χορηγήσεις σε επιχειρήσεις και ιδιώτες	2.096.608
δ. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων από τη μεταφορά συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	38.233.637
ε. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου	
I. Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων προς το Ελληνικό Δημόσιο συναφθέντων προ της 31.12.1993	28.347.664
II. Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων προς το Ελληνικό Δημόσιο από ρύθμιση οφειλών στις 31.12.1993	65.481.861
III. Τόκοι μακροπρόθεσμου ομολογιακού δανείου με ρήτρα USD και EUR (DEM)	154.229.065
IV. Τόκοι μακροπρόθεσμου χρεολυτικού δανείου με ρήτρα EUR (DEM)	318.418.050
V. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε συνάλλαγμα	260.057
στ. Τόκοι καταθέσεων στο ΔΝΤ	11.435.808
ζ. Λοιποί τόκοι	27.068
η. Τόκοι χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου	224.789.844
1.2 Τόκοι-έξοδα	-913.155.829
α. Τόκοι ανοιγμάτων τρεχούμενων λογαριασμών καταθέσεων σε ανταποκριτές	-19.298
β. Τόκοι και έξοδα δοσοληπτικού λογαριασμού μας με την ΕΚΤ	-320.864.888
γ. Τόκοι λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από την άσκηση της νομισματικής πολιτικής	-638.280
δ. Τόκοι καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου	-28.908.443
ε. Τόκοι καταθέσεων τραπεζών, NAT και λοιπών οργανισμών σε συνάλλαγμα	-177.237.854
στ. Τόκοι από κατανομές ειδικών τραπεζικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ	-5.645.270
ζ. Τόκοι προθεσμιακών καταθέσεων τραπεζών	-376.992.941
η. Λοιποί τόκοι	-2.848.855
2. ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	149.830.467
3. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ	97.203.411
4. ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	37.003.991
5. ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	339.991
6. ΛΟΙΠΑ ΕΣΟΔΑ	37.486.835
Σ ύ ν ο λ ο	<u>803.430.222</u>

Τα αντίστοιχα καθαρά έσοδα από εργασίες της Τράπεζας το έτος **2000** ήταν:

	<u>ευρώ</u>
1. ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΟΚΟΙ-ΕΣΟΔΑ	649.319.187
1.1 Τόκοι-έσοδα	1.762.024.702
α. Τόκοι από χορηγήσεις σε πιστωτικά ιδρύματα	74.229.080
β. Τόκοι χρεογράφων και τοποθετήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα εξωτερικού	909.307.567
γ. Τόκοι από χορηγήσεις σε επιχειρήσεις και ιδιώτες	2.474.307
δ. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων από τη μεταφορά συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	—
ε. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου	
I. Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων προς το Ελληνικό Δημόσιο συναφθέντων προ της 31.12.1993	35.590.612
II. Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων προς το Ελληνικό Δημόσιο από ρύθμιση οφειλών στις 31.12.1993	67.056.000
III. Τόκοι μακροπρόθεσμου ομολογιακού δανείου με ρήτρα USD και EUR (DEM)	137.221.096
IV. Τόκοι μακροπρόθεσμου χρεολυτικού δανείου με ρήτρα EUR (DEM)	299.677.808
V. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε συνάλλαγμα	278.867
στ. Τόκοι καταθέσεων στο ΔΝΤ	13.866.408
ζ. Λοιποί-τόκοι	25.899
η. Τόκοι χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου	222.297.058
1.2 Τόκοι-έξοδα	-1.112.705.515
α. Τόκοι ανοιγμάτων τρεχούμενων λογαριασμών καταθέσεων σε ανταποκριτές	-24.317
β. Τόκοι και έξοδα δοσοληπτικού λογαριασμού μας με την ΕΚΤ	—
γ. Τόκοι λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από την άσκηση της νομισματικής πολιτικής	-104.007.904
δ. Τόκοι καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου	-110.508.027
ε. Τόκοι καταθέσεων τραπεζών, NAT και λοιπών οργανισμών σε συνάλλαγμα	-454.939.567
στ. Τόκοι από κατανομές ειδικών τραπεζικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ	-5.959.000
ζ. Τόκοι προθεσμιακών καταθέσεων τραπεζών	-434.706.678
η. Λοιποί τόκοι	-2.560.022
2. ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	111.164.189
3. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ	28.249.644
4. ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	—
5. ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	—
6. ΛΟΙΠΑ ΕΣΟΔΑ	20.389.703
Σ ύ ν ο λ ο	<u>809.122.723</u>

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Τα έσοδα από τόκους, προμήθειες και λοιπές ωφέλειες από εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού, μετά την αφαίρεση των αντίστοιχων χρεωστικών τόκων και προμηθειών, καθώς και από τα έσοδα που αναλογούν στη συμμετοχή της Τράπεζας στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ, ανήλθαν συνολικά το έτος 2001 σε 803.430.222 ευρώ, έναντι 809.122.723 ευρώ του έτους 2000, παρουσίασαν δηλαδή μείωση κατά 5.692.501 ευρώ ή ποσοστό 0,7% περίπου.

Τα καθαρά έσοδα, κατά κατηγορία το 2001, καθώς και τα αντίστοιχα της χρήσεως 2000, έχουν αναλυτικά ως εξής:

1. Καθαροί τόκοι-έσοδα

Υπόλοιπο στις 31.12.2001 ευρώ	481.565.527
Υπόλοιπο στις 31.12.2000 »	<u>649.319.187</u>
	Μείωση »	<u><u>167.753.660</u></u>

Η διαφορά αυτή προήλθε από τις μεταβολές των υπολοίπων των παρακάτω λογαριασμών:

1.1. Τόκοι-έσοδα

α) Τόκοι από χορηγήσεις σε πιστωτικά ιδρύματα

Οι τόκοι αυτοί προέρχονται από χορηγήσεις σε τράπεζες στο πλαίσιο άσκησης της νομισματικής πολιτικής, καθώς και από παλαιότερες ειδικές χορηγήσεις.

Οι τόκοι αυτοί παρουσίασαν αύξηση κατά 28.417.608 ευρώ έναντι των αντίστοιχων του 2000, λόγω αύξησης κατά τη διάρκεια της χρήσεως 2001, των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης (διάρκειας 14 ημερών).

β) Τόκοι χρεογράφων και τοποθετήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα εξωτερικού

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τους τόκους χρεογράφων και τοποθετήσεων, σε ευρώ και συνάλλαγμα, σε πιστωτικά ιδρύματα εντός και εκτός ζώνης ευρώ.

Η σημαντική μείωση που παρατηρείται στους τόκους αυτούς έναντι των αντίστοιχων του 2000 δηλαδή κατά 460.552.561 ευρώ, οφείλεται στη μείωση των συναλλαγματικών διαθεσίμων λόγω μεταφοράς μέρους αυτών στην ΕΚΤ (917,7 εκατ. USD και 11.606,3 εκατ. JPY). Οφείλεται επίσης στην πρόσθετη μείωσή τους λόγω της σταδιακής απελευθέρωσης των ανα-

καταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος και της καταβολής του 95% του μεριδίου μας (το 5% είχε καταβληθεί το έτος 1999) για τη συμμετοχή μας στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

γ) Τόκοι από χορηγήσεις σε επιχειρήσεις και ιδιώτες

Οι τόκοι αυτοί, που προέρχονται κυρίως από δάνεια προς το προσωπικό της Τράπεζας, παρουσίασαν μείωση κατά 377.699 ευρώ έναντι της χρήσεως 2000.

δ) Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων από τη μεταφορά συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ

Οι τόκοι αυτοί, ανερχόμενοι σε 38.233.637 ευρώ, παρουσιάζονται για πρώτη φορά στη χρήση του 2001 και αφορούν το μέρος των συναλλαγματικών διαθεσίμων που μεταβιβάστηκαν στην ΕΚΤ.

ε) Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου

I. Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων προς το Ελληνικό Δημόσιο, συναφθέντων προ της 31.12.1993

Η μείωση των τόκων κατά 7.242.948 ευρώ έναντι των αντίστοιχων του 2000 οφείλεται στη μερική εξόφληση των δανείων αυτών.

II. Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων προς το Ελληνικό Δημόσιο από ρύθμιση οφειλών στις 31.12.1993

Η μείωση των τόκων αυτών έναντι των αντίστοιχων της χρήσεως 2000 κατά 1.574.139 ευρώ οφείλεται στη μερική εξόφληση των εν λόγω μακροπρόθεσμων δανείων.

III. Τόκοι μακροπρόθεσμου ομολογιακού δανείου με ρήτρα USD και EUR (DEM)

Οι τόκοι αυτοί προέρχονται από το ομολογιακό δάνειο που έχει χορηγήσει η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο στις 31.12.1993, στο πλαίσιο της ρύθμισης του υπολοίπου του λογαριασμού “Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80”. Η αύξηση των τόκων αυτών κατά 17.007.969 ευρώ οφείλεται στο γεγονός ότι το επιτόκιο LIBID στις αρχές του παρελθόντος έτους, που ήταν το επιτόκιο εκτοκισμού του ανωτέρω δανείου κατά την παρελθούσα χρήση, ήταν χαμηλότερο κατά 0,53 της εκατ. μονάδας όσον αφορά τα USD (2001: 5,82875%, έναντι 6,35625% το 2000), ενώ για τα DEM, που αποτελούν το 75% του ως άνω ομολογιακού δανείου, ήταν υψηλότερο κατά 0,87 της εκατ. μονάδας (2001: 4,62875%, έναντι 3,755% το 2000).

IV. Τόκοι μακροπρόθεσμου χρεολυτικού δανείου με ρήτρα EUR (DEM)

Οι τόκοι αυτοί προέρχονται από το χρεολυτικό δάνειο που έχει συναφθεί με το Ελληνικό Δημόσιο στις 31.12.1993, στο πλαίσιο της ρύθμισης του υπολοίπου του λογαριασμού “Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80”. Η αύξηση των τόκων αυτών κατά 18.740.242 ευρώ οφείλεται στην αύξηση του επιτοκίου (κατά 0,87 της εκατοστιαίας μονάδας).

V. Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε συνάλλαγμα

Οι τόκοι των λογαριασμών της κατηγορίας αυτής αφορούν μακροπρόθεσμα δάνεια σε USD, JPY και GBP που είχαν χορηγηθεί στο Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993 και τα δάνεια σε SDR για τη συμμετοχή του στο ΔΝΤ και παρουσίασαν μείωση κατά 18.810 ευρώ έναντι της χρήσεως 2000.

στ) Τόκοι καταθέσεων στο ΔΝΤ

Περιλαμβάνονται οι τόκοι από τη συναλλαγματική θέση, τις ειδικές καταθέσεις και τα ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα στο ΔΝΤ. Οι τόκοι της κατηγορίας αυτής μειώθηκαν έναντι του 2000 κατά 2.430.600 ευρώ.

ζ) Λοιποί τόκοι

Οι λοιποί τόκοι ανήλθαν σε 27.068 ευρώ, έναντι 25.899 ευρώ, στη χρήση 2000.

η) Τόκοι χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου

Οι τόκοι του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας της Ελλάδος σε χρεόγραφα του Ελληνικού Δημοσίου αυξήθηκαν κατά 2.492.787 ευρώ, λόγω αύξησης του αντίστοιχου χαρτοφυλακίου της Τράπεζας.

1.2 Τόκοι-έξοδα

α) Τόκοι ανοιγμάτων τρεχούμενων λογαριασμών καταθέσεων σε ανταποκριτές

Οι τόκοι ανοιγμάτων τρεχούμενων λογαριασμών καταθέσεων σε ανταποκριτές παρουσίασαν μείωση κατά 5.019 ευρώ.

β) Τόκοι και έξοδα δοσοληπτικού λογαριασμού μας με την ΕΚΤ

Οι τόκοι χρεωστικοί και τα έξοδα του δοσοληπτικού λογαριασμού της Τράπεζας με την ΕΚΤ παρουσιάζονται για πρώτη φορά στη χρήση 2001, αφορούν το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας της Ελλάδος με την ΕΚΤ (σύστημα TARGET) και ανέρχονται σε 320.864.888 ευρώ.

γ) Τόκοι λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από την άσκηση της νομισματικής πολιτικής

Οι τόκοι αυτοί παρουσιάζουν μείωση κατά 103.369.624 ευρώ έναντι του 2000, διότι κατά τη χρήση 2001 δεν υπήρξαν από τις τράπεζες σημαντικού ύψους τοποθετήσεις overnight.

δ) Τόκοι καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου

Οι τόκοι επί των καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου σε ευρώ και συνάλλαγμα μειώθηκαν κατά 81.599.584 ευρώ έναντι του 2000, κυρίως λόγω μείωσης των υπολοίπων στους λογαριασμούς των εν λόγω καταθέσεων.

ε) Τόκοι καταθέσεων τραπεζών, NAT και λοιπών οργανισμών σε συνάλλαγμα

Οι τόκοι της κατηγορίας αυτής μειώθηκαν κατά 277.701.713 ευρώ, κυρίως λόγω της σταδιακής απευλευθέρωσης των ανακαταθέσεων των τραπεζών σε συνάλλαγμα στην Τράπεζα της Ελλάδος.

στ) Τόκοι από κατανομές ειδικών τραπεζικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ

Οι τόκοι των υποχρεώσεων της Τράπεζας από τις ειδικές κατανομές των ειδικών τραπεζικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ μειώθηκαν κατά 313.730 ευρώ έναντι της χρήσεως 2000.

ζ) Τόκοι προθεσμιακών καταθέσεων τραπεζών

Οι τόκοι των προθεσμιακών και των υποχρεωτικών καταθέσεων των τραπεζών σε ευρώ στην Τράπεζα μειώθηκαν κατά 57.713.737 ευρώ έναντι του 2000, κυρίως λόγω της σταδιακής απευλευθέρωσης των υποχρεωτικών καταθέσεων.

η) *Λοιποί τόκοι*

Οι λοιποί τόκοι ανήλθαν σε 2.848.855 ευρώ, έναντι 2.560.022 ευρώ της χρήσεως του 2000.

2. Καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	149.830.467
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>111.164.189</u>
	Αύξηση	<u><u>38.666.278</u></u>

Τα καθαρά έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις αυξήθηκαν κατά 38.666.278 ευρώ έναντι των αντίστοιχων του 2000. Η κατηγορία αυτή αφορά κέρδη και ζημιές από τις μεταβολές των τιμών των χρεογράφων εντός και εκτός της ζώνης του ευρώ και τις πραγματοποιηθείσες και μη πραγματοποιηθείσες ζημιές και κέρδη από συναλλαγματικές διαφορές νομισμάτων εκτός της ζώνης του ευρώ.

3. Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες

Τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες (πιστωτικές μείον χρεωστικές) ανήλθαν σε:

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	97.203.411
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>28.249.644</u>
	Αύξηση	<u><u>68.953.767</u></u>

Η αύξηση των εσόδων αυτών οφείλεται στη μείωση των χρεωστικών προμηθειών επί των ανακαταθέσεων των τραπεζών, λόγω της σταδιακής απευλευθέρωσής τους το 2001.

4. Έσοδα από μετοχές και συμμετοχές

Τα καθαρά έσοδα από μετοχές και συμμετοχές ανήλθαν σε:

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	37.003.991
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	<u>—</u>
	Αύξηση	<u><u>37.003.991</u></u>

Το ποσό των 37.003.991 ευρώ που εμφανίζεται για πρώτη φορά στη χρήση του 2001 αφορά το μέρισμα από τη συμμετοχή της Τράπεζας στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

5. Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση νομισματικού εισοδήματος

Το αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση νομισματικού εισοδήματος ανήλθε σε:

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	339.991
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	—
	Α ύ ξ η σ η	339.991

Τα έσοδα αυτά παρουσιάζονται για πρώτη φορά στη χρήση του 2001 και προκύπτουν από τη διανομή του νομισματικού εισοδήματος, σύμφωνα με κανόνες που έχει θεσπίσει η ΕΚΤ και ισχύουν για όλες τις κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος.

6. Λοιπά έσοδα

Τα λοιπά έσοδα ανήλθαν σε:

Υπόλοιπο στις 31.12.2001	ευρώ	37.486.835
Υπόλοιπο στις 31.12.2000	»	20.389.703
	Α ύ ξ η σ η	17.097.132

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΑΠΑΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ, ΛΟΙΠΩΝ
ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ**

	<u>2 0 0 1</u>	<u>2 0 0 0</u>
Δαπάνες προσωπικού	206.204.814	188.181.222
Αποδοχές και λοιπές παροχές προσωπικού	» 110.008.027	» 100.720.836
Εργοδοτικές εισφορές και λοιπές επιβαρύνσεις		
Εισφορές υπέρ ΑΤΠΣΥΤΕ	» 10.454.473	» 8.094.760
Εισφορές υπέρ Ταμείου Συντάξεων	» 26.162.382	» 24.289.068
Εισφορές υπέρ ΜΤΥΤΕ	» 10.779.489	» 9.862.995
Εισφορές υπέρ Ταμείου Αυτασφαλείας	» —	» 30.484
Εισφορές σε άλλα Ασφαλιστικά Ταμεία και λοιπές επιβαρύνσεις	» 7.547.575	» 6.446.581
Συντάξεις και βοηθήματα	» 41.252.868	» 38.736.498
Διοικητικές δαπάνες και λοιπά έξοδα	41.105.713	21.607.175
Αποσβέσεις ενσώματων και ασώματων παγίων	20.111.634	18.162.991
Φόροι-τέλη	2.847.958	2.141.564
Προβλέψεις εκμετάλλευσης	26.875.467	88.269.993
Καθαρά κέρδη χρήσεως	506.284.636	490.759.778
Σύνολο	<u>803.430.222</u>	<u>809.122.723</u>

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

Το Γενικό Συμβούλιο, σύμφωνα με το Άρθρο 71 του Καταστατικού, προτείνει στη Γενική Συνέλευση να διατεθούν τα καθαρά κέρδη ως εξής:

Για μέρισμα 0,67 ευρώ (228 δραχμές) ανά μετοχή σε 8.939.199 μετοχές (το μέρισμα αυτό αντιστοιχεί στο 12% του μετοχικού κεφαλαίου)	ευρώ	5.989.263
Πρόσθετο μέρισμα 2,56 ευρώ (872 δραχμές) ανά μετοχή σε 8.939.199 μετοχές	»	22.884.349
Έκτακτη παροχή στο προσωπικό λόγω κυκλοφορίας του ευρώ ..	»	1.367.550
Για καταβολή φόρου (Άρθρο 6 Ν. 2873/2000)	»	18.144.697
Υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	»	457.898.777
Σύνολο	»	<u>506.284.636</u>

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ, ΛΟΙΠΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ

Οι συνολικές δαπάνες λειτουργίας της Τράπεζας, χωρίς τις αποσβέσεις και τις προβλέψεις, αυξήθηκαν στη χρήση του 2001 κατά 37.522.130 ευρώ ή ποσοστό 17,9% (2001: 247.310.527 ευρώ, έναντι 209.788.397 ευρώ το 2000). Η σημαντική αυτή αύξηση οφείλεται κυρίως: α) Στις δαπάνες ενημέρωσης για το ευρώ (2 εκατ. ευρώ), β) Στην αξία των αναλωθέντων υλικών για την εκτύπωση των χαρτονομισμάτων ευρώ (14,8 εκατ. ευρώ), γ) Στα έξοδα μίσθωσης του δικτύου του ΟΤΕ για αδιάκοπη μηχανογραφική σύνδεση των Υποκαταστημάτων και των Πρακτορείων με το Μηχανογραφικό Κέντρο της Τράπεζας (0,6 εκατ. ευρώ) και δ) Στις αμοιβές υπερεργασίας του προσωπικού για την εκτύπωση χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ και τον προεφοδιασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων (3,9 εκατ. ευρώ). Χωρίς τις ειδικές αυτές δαπάνες η αύξηση των συνολικών δαπανών λειτουργίας της Τράπεζας ανέρχεται σε ποσοστό 7,7%.

Ειδικότερα οι δαπάνες για αποδοχές προσωπικού (μισθοδοσία και λοιπές παροχές) σημείωσαν αύξηση κατά 9.287.191 ευρώ (2001: 110.008.027 ευρώ, έναντι 100.720.836 ευρώ το 2000). Σημειώνεται ότι στις αποδοχές προσωπικού συμπεριλαμβάνονται και οι προαναφερόμενες αμοιβές υπερεργασίας του προσωπικού για την εκτύπωση χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ και τον προεφοδιασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι εισφορές υπέρ του Αλληλοβοηθητικού Ταμείου Περίθαλψης αυξήθηκαν κατά 2.359.713 ευρώ ή ποσοστό 29% (2001: 10.454.473 ευρώ, έναντι 8.094.760 ευρώ το 2000).

Οι εισφορές υπέρ του Ταμείου Συντάξεων αυξήθηκαν κατά 1.873.314 ευρώ ή ποσοστό 7,7% (2001: 26.162.382 ευρώ, έναντι 24.289.068 ευρώ το 2000).

Οι εισφορές υπέρ του Μετοχικού Ταμείου αυξήθηκαν κατά 916.494 ευρώ ή ποσοστό 9,3% (2001: 10.779.489 ευρώ, έναντι 9.862.995 ευρώ το 2000).

Οι εισφορές σε άλλα Ασφαλιστικά Ταμεία και Οργανισμούς αυξήθηκαν κατά 1.100.994 ευρώ ή ποσοστό 17% (2001: 7.547.575 ευρώ, έναντι 6.446.581 ευρώ το 2000).

Οι δαπάνες για συντάξεις, μερίσματα και βοηθήματα αυξήθηκαν κατά 2.516.370 ευρώ ή ποσοστό 6,5% (2001: 41.252.868 ευρώ, έναντι 38.736.498 ευρώ το 2000).

Οι διοικητικές δαπάνες και τα λοιπά έξοδα διαχείρισης αυξήθηκαν κατά 19.498.538 ευρώ ή ποσοστό 90% (2001: 41.105.713 ευρώ, έναντι 21.607.175 ευρώ το 2000). Η μεγάλη αυτή αύξηση οφείλεται, κυρίως, όπως προαναφέρεται, στις δαπάνες ενημέρωσης για το ευρώ, στην αξία των αναλωθέντων υλικών για την εκτύπωση των χαρτονομισμάτων ευρώ και στις δαπάνες μίσθωσης του δικτύου του ΟΤΕ για αδιάκοπη μηχανογραφική σύνδεση των Υποκαταστημάτων και Πρακτορείων με το Μηχανογραφικό Κέντρο της Τράπεζας.

Οι αποσβέσεις αυξήθηκαν κατά 1.948.643 ευρώ ή ποσοστό 10,7% (2001: 20.111.634 ευρώ, έναντι 18.162.991 ευρώ το 2000).

Οι συνολικές προβλέψεις στη χρήση του 2001 ανέρχονται σε 26.875.467 ευρώ, εκ των οποίων 8.805.000 ευρώ αφορούν πρόβλεψη για κάλυψη μελλοντικών υποχρεώσεων της Τράπεζας για συντάξεις προσωπικού.

ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ

Τα καθαρά κέρδη αυξήθηκαν στη χρήση 2001 κατά 15.524.858 ευρώ ή ποσοστό 3,16% (2001: 506.284.636 ευρώ, έναντι 490.759.778 ευρώ το 2000).

Το συνολικό μέρισμα που προτείνεται από το Γενικό Συμβούλιο στη Γενική Συνέλευση, για να διανεμηθεί στους μετόχους της Τράπεζας, είναι αυξημένο κατά 2.639.719 ευρώ ή ποσοστό 10% έναντι της χρήσεως του 2000 (συνολικό μέρισμα χρήσεως 2001: 28.873.612 ευρώ, έναντι μερίσματος χρήσεως 2000: 26.233.893 ευρώ).

Αθήνα, 27 Μαρτίου 2002

Για το Γενικό Συμβούλιο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΛΟΥΚΑΣ Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΚΤΩΝ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΤΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2001

ΠΡΟΣ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ
ΤΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κύριοι Μέτοχοι,

Εκπληρώνοντας την εντολή που μας ανέθεσε η εξηκοστή όγδοη Τακτική Γενική Συνέλευση στις 27 Απριλίου 2001 για τον έλεγχο των εργασιών της Τράπεζας του έτους 2001, σας υποβάλλουμε το πόρισμα του ελέγχου αυτού.

Κατά τον έλεγχο μας δόθηκαν όλα τα στοιχεία, οι πληροφορίες και οι επεξηγήσεις που ζητήσαμε.

Ο Ισολογισμός της χρήσεως του 2001 που υποβάλλεται για έγκριση καταρτίστηκε με αφετηρία τα ποσά του Ενεργητικού και Παθητικού της χρήσεως του 2000. Από τον έλεγχο του Ισολογισμού, καθώς και από την αντιπαράβολή του με τις αντίστοιχες συγκεντρωτικές καταστάσεις και με τα άλλα δικαιολογητικά στοιχεία, βεβαιωθήκαμε για την ακρίβεια και τη νομιμότητα των εγγραφών, από τις οποίες προέκυψαν τα ποσά που αναγράφονται στον Ισολογισμό και δείχνουν την οικονομική θέση της Τράπεζας στις 31.12.2001.

Σύμφωνα με το Άρθρο 54Α του Καταστατικού της Τράπεζας ο Ισολογισμός χρήσεως 2001, όπως και οι λογιστικές καταστάσεις, έχουν καταρτιστεί με βάση τους κανόνες και τις λογιστικές τεχνικές που καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και ισχύουν για τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών. Έτσι, τα υπόλοιπα των λογαριασμών της 31.12.2000 απεικονίζονται, για λόγους σύγκρισης, προσαρμοσμένα στις αντίστοιχες μερίδες του Ισολογισμού της χρήσεως του 2001.

Σχετικά με τα αποτελέσματα της διαχειριστικής περιόδου που ελέγξαμε αναφέρουμε ότι τα συνολικά ακαθάριστα έσοδα της Τράπεζας από τόκους, προμήθειες και λοιπές ωφέλειες στη χρήση του 2001 έφθασαν το ποσό των 803.430.222 ευρώ ή 273.768.848.147 δραχμών.

Αν αφαιρεθούν τα ποσά που, όπως αναγράφεται αναλυτικά στα Αποτελέσματα Χρήσεως, διατέθηκαν για αποδοχές του προσωπικού της Τράπεζας, σε εισφορές στα Ασφαλιστικά Ταμεία Προσωπικού και σε άλλα Ασφαλιστικά Ταμεία και Οργανισμούς, καθώς και για διοικητικές δαπάνες και άλλα έξοδα διαχείρισης, αποσβέσεις και προβλέψεις, που συνολικά φθάνουν το ποσό των 297.145.586 ευρώ ή 101.252.358.430 δρχ., απομένουν καθαρά κέρδη 506.284.636 ευρώ ή 172.516.489.717 δρχ.

Τα κέρδη αυτά διανέμονται ως εξής :

	<u>ευρώ</u>	<u>δραχμές</u>
Για μέρισμα σε 8.939.199 μετοχές	5.989.263	2.040.841.367
Για πρόσθετο μέρισμα	22.884.349	7.797.841.922
Για έκτακτη παροχή στο προσωπικό λόγω της κυκλοφορίας του ευρώ	1.367.550	465.992.663
Για καταβολή φόρου	18.144.697	6.182.805.503
Υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	<u>457.898.777</u>	<u>156.029.008.262</u>
Σ ύ ν ο λ ο	<u><u>506.284.636</u></u>	<u><u>172.516.489.717</u></u>

Αθήνα, 3 Απριλίου 2002

ΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΒΕΝΙΕΡΗΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΤΣΑΚΛΑΓΚΑΝΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΜΠΩΚΟΣ

ΣΤΗΝ 68^Η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ
ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΙΣ 27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001

(Με Πρόεδρο τον κ. Λουκά Παπαδήμο, Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος)

α) Εγκρίθηκαν:

- Η Έκθεση που υπέβαλε ο Διοικητής της Τράπεζας με εντολή του Γενικού Συμβουλίου, για τον ισολογισμό και τα πεπραγμένα του έτους 2000.
- Ο ισολογισμός της 31ης Δεκεμβρίου 2000, ο απολογισμός της διαχείρισης του έτους 2000, καθώς και η διάθεση των καθαρών κερδών δρχ. 167.226.394.570.–, ως εξής:
 - α) για την καταβολή μερίσματος δρχ. 228.– κατά μετοχή σε 8.939.199 μετοχές, δρχ. 2.038.137.372.–,
 - β) για αύξηση του τακτικού αποθεματικού δρχ. 297.973.300.–,
 - γ) για την καταβολή πρόσθετου μερίσματος δρχ. 772.– κατά μετοχή σε 8.939.199 μετοχές, δρχ. 6.901.061.628.–,
 - δ) για καταβολή φόρου δρχ. 5.959.466.000.– (Άρθρο 18 Ν. 2166/93),
 - ε) υπόλοιπο περιεχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο δρχ. 152.029.756.270.–

β) Ανακοινώθηκαν:

- Η κύρωση από τη Βουλή, με τον Ν. 2832/2000 (ΦΕΚ Α 141/13.6.2000), των τροποποιήσεων του Καταστατικού της Τράπεζας που είχαν εγκριθεί από την Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων της 25.4.2000.
- Ο διορισμός των κ.κ. Βασίλη Δρουκόπουλου και Αντώνη Μαντζαβίνου ως μελών του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής με τα από 24.4.2000 (ΦΕΚ ΝΠΔΔ 105/24.4.2000) και 20.3.2001 (ΦΕΚ ΝΠΔΔ 62/26.3.2001) Προεδρικά Διατάγματα, αντιστοίχως, σύμφωνα με το Άρθρο 35Α του Καταστατικού της Τράπεζας, οι οποίοι είναι ως εκ του λειτουργημάτων τους και μέλη του Γενικού Συμβουλίου της Τράπεζας.
- Οι συμβάσεις που υπέγραψε η Τράπεζα της Ελλάδος με το Ελληνικό Δημόσιο, τράπεζες, πιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς.
- Ο ορισμός, σύμφωνα με τη 2000/737/ΕΚ/20.11.2000 απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (φύλλο L298/25.11.2000 της Επίσημης Εφημερίδας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων) της εταιρίας Ernst & Young (Hellas) Certified Auditors S.A. και του κ. Χαράλαμπου Σταθάκη, ορκωτού ελεγκτή, ως εξωτερικών ελεγκτών της Τράπεζας της Ελλάδος, για τους ετήσιους λογαριασμούς από το οικονομικό έτος 2001 και εφεξής. Στη συνέχεια, η εταιρία ΣΟΛ Α.Ε., στην οποία ανήκει ο κ. Σταθάκης, και η Ernst & Young Α.Ε. προχώρησαν στην ίδρυση θυγατρικής εταιρίας με την επωνυμία SOL ERNST & YOUNG Α.Ε., η οποία διενεργεί τον έλεγχο των ετήσιων λογαριασμών της Τράπεζας (ημερομηνία έναρξης ελέγχου: 4 Φεβρουαρίου 2002).

γ) Καθορίστηκαν:

- Η αποζημίωση και τα οδοιπορικά έξοδα των μελών του Γενικού Συμβουλίου.
- Η αμοιβή των Ελεγκτών της διαχείρισης του έτους 2001.

δ) Απαλλάχθηκαν:

Από κάθε προσωπική ευθύνη τα μέλη του Γενικού Συμβουλίου και οι Ελεγκτές για τα πεπραγμένα και τη διαχείριση του έτους 2000.

ε) Εκλέχθηκαν:

- Σύμβουλοι για μία τριετία, οι κ.κ. Ιωάννης Γ. Γοζαδίνος και Χριστίνα Γ. Σακελλαρίδη.
- Τακτικοί Ελεγκτές της διαχείρισης του έτους 2001, οι κ.κ. Γεώργιος Ι. Βενιέρης, Χαράλαμπος Σπ. Σταθάκης και Άγγελος Α. Τσακλάγκανος.
- Αναπληρωματικοί Ελεγκτές, οι κ.κ. Γρηγόριος Ι. Γιαννακούρος και Βασίλειος Δ. Μπώκος.

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ

ΣΕ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΔΡΑΧΜΕΣ

Ε Ν Ε Ρ Γ Η Τ Ι Κ Ο	2 0 0 1		2 0 0 0	
	σε ευρώ	σε δραχμές	σε ευρώ	σε δραχμές
1. ΧΡΥΣΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΧΡΥΣΟ	1.451.798.229	494.700.246.532	995.009.578	339.049.513.704
2. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΝΑΝΤΙ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	5.788.374.062	1.972.388.461.626	11.840.934.366	4.034.798.385.215
2.1. Απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ	448.657.635	152.880.089.126	367.589.416	125.256.093.502
2.2. Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα, δάνεια και λοιπές απαιτήσεις	5.339.716.427	1.819.508.372.500	11.473.344.950	3.909.542.291.713
3. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΝΑΝΤΙ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	6.378.091.290	2.173.334.607.068	3.308.499.135	1.127.371.080.252
3.1. Απαιτήσεις έναντι Γενικής Κυβέρνησης	2.804.759.052	955.721.646.969	2.893.619.605	986.000.880.404
3.2. Λοιπές απαιτήσεις	3.573.332.238	1.217.612.960.099	414.879.530	141.370.199.848
4. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	54.451.964	18.554.506.733	659.440.870	224.704.476.453
4.1. Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα και δάνεια	54.451.964	18.554.506.733	659.440.870	224.704.476.453
4.2. Απαιτήσεις που απορρέουν από πιστωτικές διευκολύνσεις στο πλαίσιο του ΜΣΙ ΙΙ	0	0	0	0
5. ΔΑΝΕΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΑ ΜΕ ΠΡΑΞΕΙΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	510.000.000	173.782.500.000	728.099.780	248.100.000.035
6. ΛΟΙΠΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	185.327.046	63.150.190.925	721.770.949	245.943.450.872
7. ΧΡΕΟΓΡΑΦΑ ΣΕ ΕΥΡΩ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	4.100.534.465	1.397.257.119.085	2.858.980.543	974.197.620.164
7.1. Χρεόγραφα Γενικής Κυβέρνησης	3.021.587.049	1.029.605.787.083	2.828.980.543	963.975.120.164
7.2. Λοιπά χρεόγραφα	1.078.947.416	367.651.332.002	30.000.000	10.222.500.000
8. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	11.070.457.699	3.772.258.460.934	11.703.948.781	3.988.120.547.126
8.1. Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	2.250.147.387	766.737.722.120	2.448.430.485	834.302.687.764
8.2. Δάνεια για συμμετοχή στο ΔΝΤ	878.387.343	299.310.487.127	952.584.937	324.593.317.283
8.3. Μακροπρόθεσμα δάνεια και τίτλοι με ρήτρα ευρώ	7.941.922.969	2.706.210.251.687	8.302.933.359	2.829.224.542.079
9. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	1.416.814.874	482.779.668.316	76.197.124	25.964.170.003
9.1. Συμμετοχή στο κεφάλαιο και τα αποθεματικά της ΕΚΤ	388.614.874	132.420.518.316	5.141.000	1.751.795.750
9.2. Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	1.028.200.000	350.359.150.000	0	0
9.3. Απαιτήσεις συνδεδεμένες με γραμμάτια τα οποία καλύπτουν την έκδοση χρεογράφων από την ΕΚΤ	0	0	0	0
9.4. Λοιπές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)	0	0	71.056.124	24.212.374.253
10. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΥΠΟ ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΣΗ	667.266	227.370.890	427.373.785	145.627.617.239
11. ΛΟΙΠΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	1.615.233.823	550.390.925.051	1.084.061.105	369.393.821.320
11.1. Κέρματα ζώνης ευρώ	4.454.304	1.517.804.088	10.667.562	3.634.971.680
11.2. Ενσώματα και ασώματα πάγια στοιχεία ενεργητικού	226.239.699	77.091.177.434	165.492.888	56.391.701.586
11.3. Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού	26.359.102	8.981.864.007	20.511.120	6.989.164.140
11.4. Μεταβατικοί λογαριασμοί και προπληρωθέντα έξοδα	248.988.157	84.842.714.498	162.507.449	55.374.413.247
11.5. Λοιπά στοιχεία	1.109.192.561	377.957.365.024	724.882.086	247.003.570.667
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	32.571.750.718	11.098.824.057.160	34.404.316.016	11.723.270.682.383
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ				
Χρεόγραφα Ελληνικού Δημοσίου από διαχείριση κεφαλαίων Δημοσίων Οργανισμών *	6.843.450.472	2.331.905.748.202	5.794.614.843	1.974.515.007.895

* Περιλαμβάνονται ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικά Ταμεία δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου.

Σημειώσεις: - Σύμφωνα με το Άρθρο 54Α του Καταστατικού της Τράπεζας, ο Ισολογισμός καταρτίστηκε με βάση τους κανόνες και τις λογιστικές τεχνικές που έχουν καθοριστεί από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και ισχύουν για τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.
 - Η αξία του χρυσού υπολογίστηκε στο 100% της τιμής σε ευρώ ανά ουγγιά χρυσού, που καθορίστηκε από την ΕΚΤ, και απεικονίζεται σε ιδιαίτερη μερίδα.
 - Οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις σε ευρώ ή συνάλλαγμα διαχωρίζονται σε απαιτήσεις - υποχρεώσεις κατοίκων ή μη κατοίκων ζώνης ευρώ.
 - Τα υπόλοιπα των λογαριασμών που σχετίζονται με πράξεις νομισματικής πολιτικής εμφανίζονται σε ιδιαίτερες μερίδες.
 - Τα υπόλοιπα των λογαριασμών της 31.12.2000 απεικονίζονται, για λόγους σύγκρισης, προσαρμοσμένα στις αντίστοιχες μερίδες του Ισολογισμού χρήσεως 2001.

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	2001		2000	
	σε ευρώ	σε δραχμές	σε ευρώ	σε δραχμές
1. ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΣΕ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ	8.514.029.802	2.901.155.655.032	8.911.005.631	3.036.425.168.600
2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΠΡΑΞΕΙΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	1.671.669.937	569.621.531.033	3.068.747.802	1.045.675.813.532
2.1. Τρεχούμενοι λογαριασμοί (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)	1.657.609.937	564.830.586.033	2.201.543.106	750.175.813.370
2.2. Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων	14.060.000	4.790.945.000	867.204.696	295.500.000.162
3. ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	4.822.113.530	1.643.135.185.348	9.520.058.324	3.243.959.873.903
4. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΛΟΙΠΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	843.423.242	287.396.469.712	671.012.859	228.647.631.704
4.1. Γενική Κυβέρνηση	826.778.900	281.724.910.175	658.320.491	224.322.707.308
4.2. Λοιπές υποχρεώσεις	16.644.342	5.671.559.537	12.692.368	4.324.924.396
5. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩ ΕΝΑΝΤΙ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	755.411.273	257.406.391.275	917.861.270	312.761.227.753
6. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΝΑΝΤΙ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	1.578.438.575	537.852.944.431	5.333.165.510	1.817.276.147.533
7. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΝΑΝΤΙ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΖΩΝΗΣ ΕΥΡΩ	1.675.425.750	570.901.324.313	1.778.770.325	606.115.988.244
7.1. Καταθέσεις και λοιπές υποχρεώσεις	1.675.425.750	570.901.324.313	1.778.770.325	606.115.988.244
7.2. Υποχρεώσεις που απορρέουν από πιστωτικές διευκολύνσεις στο πλαίσιο του ΜΣΙ ΙΙ	0	0	0	0
8. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΤΡΑΒΗΚΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΔΝΤ	147.500.677	50.260.855.688	145.546.460	49.594.956.245
9. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	8.092.898.988	2.757.655.330.161	0	0
9.1. Υποχρεώσεις συνδεδεμένες με γραμμάτια τα οποία καλύπτουν την έκδοση χρεογράφων από την ΕΚΤ	0	0	0	0
9.2. Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)	8.092.898.988	2.757.655.330.161	0	0
10. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΥΠΟ ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΣΗ	151.752.634	51.709.710.388	68.503.253	23.342.483.460
11. ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	1.044.250.486	355.828.353.105	1.777.708.495	605.754.169.902
11.1. Μεταβατικοί λογαριασμοί και προεισπραχθέντα έσοδα	64.389.620	21.940.763.016	27.383.028	9.330.766.791
11.2. Λοιπά στοιχεία	979.860.866	333.887.590.089	1.750.325.467	596.423.403.111
12. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	188.940.426	64.381.450.160	161.475.897	55.022.911.903
13. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ	392.456.989	133.729.719.002	0	0
14. ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ	2.187.153.773	745.272.647.795	1.559.700.412	531.467.915.034
14.1. Μετοχικό κεφάλαιο	49.844.397	16.984.478.100	49.844.397	16.984.478.100
14.2. Τακτικό αποθεματικό	49.844.397	16.984.478.100	49.844.397	16.984.478.100
14.3. Ειδικά αποθεματικά	2.076.660.865	707.622.189.749	1.449.207.504	493.817.456.988
14.4. Διαφορές από αναπροσαρμογή αξίας παγίων (Ν. 2065/92)	10.804.114	3.681.501.846	10.804.114	3.681.501.846
15. ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ	506.284.636	172.516.489.717	490.759.778	167.226.394.570
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	32.571.750.718	11.098.824.057.160	34.404.316.016	11.723.270.682.383
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ				
Χρεόγραφα Ελληνικού Δημοσίου από διαχείριση κεφαλαίων Δημόσιων Οργανισμών *	6.843.450.472	2.331.905.748.202	5.794.614.843	1.974.515.007.895

ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ

ΣΕ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΔΡΑΧΜΕΣ

<u>Χ Ρ Ε Ω Σ Η</u>	2 0 0 1		2 0 0 0	
	<u>σε ευρώ</u>	<u>σε δραχμές</u>	<u>σε ευρώ</u>	<u>σε δραχμές</u>
ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	206.204.814	70.264.290.371	188.181.222	64.122.751.557
Αποδοχές και λοιπές παροχές προσωπικού	110.008.027	37.485.235.200	100.720.836	34.320.624.971
Εργοδοτικές εισφορές και λοιπές επιβαρύνσεις				
Εισφορές υπέρ ΑΤΠΣΥΤΕ	10.454.473	3.562.361.675	8.094.760	2.758.289.610
Εισφορές υπέρ Ταμείου Συντάξεων	26.162.382	8.914.831.667	24.289.068	8.276.500.060
Εισφορές υπέρ ΜΤΥΤΕ	10.779.489	3.673.110.877	9.862.995	3.360.815.646
Εισφορές υπέρ Ταμείου Αυτασφαλείας	0	0	30.484	10.387.516
Εισφορές σε άλλα ασφαλιστικά ταμεία και λοιπές επιβαρύνσεις	7.547.575	2.571.836.181	6.446.581	2.196.672.415
Συντάξεις και βοηθήματα	41.252.868	14.056.914.771	38.736.498	13.199.461.339
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΞΟΔΑ	41.105.713	14.006.771.705	21.607.175	7.362.644.771
ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΩΜΑΤΩΝ ΠΑΓΙΩΝ	20.111.634	6.853.039.286	18.162.991	6.189.039.352
ΦΟΡΟΙ - ΤΕΛΗ	2.847.958	970.441.688	2.141.564	729.737.741
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ	26.875.467	9.157.815.380	88.269.993	30.078.000.000
Πρόβλεψη σύμφωνα με το Άρθρο 71 του Καταστατικού	17.841.560	6.079.511.570	58.694.057	20.000.000.000
Πρόβλεψη για συντάξεις προσωπικού	8.805.000	3.000.303.750	29.347.029	10.000.000.000
Λοιπές προβλέψεις	228.907	78.000.060	228.907	78.000.000
	<u>297.145.586</u>	<u>101.252.358.430</u>	<u>318.362.945</u>	<u>108.482.173.421</u>
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ	506.284.636	172.516.489.717	490.759.778	167.226.394.570
	<u>803.430.222</u>	<u>273.768.848.147</u>	<u>809.122.723</u>	<u>275.708.567.991</u>

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟ 2001

ΕΤΟΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Π Ι Σ Τ Ω Σ Η	2 0 0 1		2 0 0 0	
	σε ευρώ	σε δραχμές	σε ευρώ	σε δραχμές
ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΟΚΟΙ	481.565.527	164.093.453.326	649.319.187	221.255.513.198
ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	149.830.467	51.054.731.630	111.164.189	37.879.197.285
ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ	97.203.411	33.122.062.298	28.249.644	9.626.066.200
ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	37.003.991	12.609.109.934	0	0
ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΠΟ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	339.991	115.851.933	0	0
ΛΟΙΠΑ ΕΣΟΔΑ	37.486.835	12.773.639.026	20.389.703	6.947.791.308
	803.430.222	273.768.848.147	809.122.723	275.708.567.991

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΕΥΡΩ 506.284.636 ή ΔΡΧ. 172.516.489.717

(Άρθρο 71 του Καταστατικού)

	2 0 0 1		2 0 0 0	
	σε ευρώ	σε δραχμές	σε ευρώ	σε δραχμές
Για μέρισμα 0,67 ευρώ (228 δραχμές) ανά μετοχή σε 8.939.199 μετοχές	5.989.263	2.040.841.367	5.981.328	2.038.137.372
Για τακτικό αποθεματικό	0	0	874.463	297.973.300
Για πρόσθετο μέρισμα 2,56 ευρώ (872 δραχμές) ανά μετοχή σε 8.939.199 μετοχές	22.884.349	7.797.841.922	20.252.565	6.901.061.628
Έκτακτη παροχή στο προσωπικό λόγω κυκλοφορίας του ευρώ	1.367.550	465.992.663	0	0
Για καταβολή φόρου (Άρθρο 6 του Ν. 2873/2000)	18.144.697	6.182.805.503	17.489.262	5.959.466.000
Υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	457.898.777	156.029.008.262	446.162.160	152.029.756.270
	506.284.636	172.516.489.717	490.759.778	167.226.394.570

Αθήνα, 27 Μαρτίου 2002

ΛΟΥΚΑΣ Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Η. ΜΑΤΣΙΜΑΝΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ 1996-2001 (31 Δεκεμβρίου)

Κλάδος	Δύναμη					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Διοίκηση	3	3	6	6	6	6
Οικονομολόγων	50	50	50	48	45	42
Λογιστικός	1.084	1.195	1.221	1.215	1.205	1.159
Ταμιακός	975	964	959	950	943	950
Τεχνικός	282	303	298	292	293	296
Δικηγόρων	38	37	39	39	34	37
Δακτυλογράφων	68	63	62	60	54	42
Ασφαλείας	300	298	296	358	347	343
Βοηθ. Προσωπικού	128	126	123	118	113	86
Καθαριστριών	130	135	130	126	132	129
Γενικό σύνολο	3.058	3.174	3.184	3.212	3.172	3.090

* Την 1.1.2002 η δύναμη του προσωπικού μειώθηκε κατά τέσσερα (4) άτομα, τα οποία αποχώρησαν λόγω ορίου ηλικίας.